

අතථිකථාවාය්‍යී බුද්ධසෞභ සම්මිරපාදයන් විසින් විරචිත

මනොරථපුරණී නම් වූ අඬුගුනතර නිකායටඨකථා

(සිංහල පරිවර්තනය)

දෙවැනි කොටස

මෙතන Click(ක්ලික්) කර පටුනට පිවිසෙන්න

මෙහි පටුන PDF පිටු අංක 20 සිට 24 තෙක් ඇති බව මතකතබා ගන්න.
මාතෘකා හෝ පිටු අංක Click(ක්ලික්) කිරීමෙන් ක්ෂණිකව අදාල තැනට යොමු වේ.
🌸 ඔබ, අප සැමට තෙරුවන් සරණයි!.

බුද්ධශාසන අරමුදලේ භාරකාර මණ්ඩලයේ අවසරය පිට
මුද්‍රණය කරන ලදී.

පාලි අට්ඨකථා සිංහල පරිවර්තන - 9

අට්ඨකථාවාය්‍යී චූළධ්වසොඤ්ඤා සම්මාර්ගපාදයන් විසින් විරචිත

මනොරථපුරාණී නම් වූ අභිගුණතර නිකායට්ඨකථා

(සිංහල පරිවර්තනය)

දෙවැනි කොටස

සිංහල පරිවර්තනය

දුෂිතශිරෝමණි

මහාවාය්‍යී කපිල අභයවංස

අන්තර්ජාතික වෛද්‍ය සම්මන්ත්‍රණයක් විසින් විවෘත

මහාචාර්යවරයාණී නමි වූ
අභ්‍යන්තර නිකායට්ඨකථා
(සිංහල පරිවර්තනය)
දෙවැනි කොටස

ප්‍රථම මුද්‍රණය : ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතිය - 2006

පෙරවදන (පළමු මුද්‍රණය)

ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතිය මගින් ක්‍රියාත්මක කෙරෙන පාලි අට්ඨකථා සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතියෙහි නවවැනි කෘතිය ලෙස මනෝරථ පූරණී නම් වූ අංගුත්තර නිකායට්ඨකථාවේ දෙවැනි කොටසේ සිංහල පරිවර්තනය මුද්‍රණද්වාරයෙන් මෙසේ එළිදැක්වීමට හැකි වීම ඉමහත් සතුටට කරුණකි. පාලි අංගුත්තර නිකායට්ඨ කථාවේ ඒකක නිපාත වර්ණනාවේ සිට තික නිපාත වර්ණනාව තෙක් වූ කොටස සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලද අංගුත්තර නිකායට්ඨකථාවේ පළමු කොටස ලෙස මුද්‍රණය කෙරිණි. මෙම දෙවැනි කොටසට ඇතුළත් වන්නේ වතුක්ක නිපාත වර්ණනාවේ සිට ග්‍රන්ථාවසානය දක්වා වූ කොටසයි. මෙම කොටස මුද්‍රණයත් සමඟ සම්පූර්ණ අංගුත්තර නිකායට්ඨකථාවේ සිංහල පරිවර්තනය නිමාවට පත් වෙයි.

හෙලවුවා පෙළ බසට නඟමින් රචිත පාලි අට්ඨකථාවන්හි විවරණයන්ට කිසිදු හානියක් නොවන අයුරින් මෙන්ම සම්පූර්ණ නිවැරදි අර්ථයන් ග්‍රහණය වන අයුරින් සියලු පදගතාර්ථ උද්දීපනය වන ලෙස අට්ඨකථා සරල සිංහල භාෂාවට නැගීම ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ අට්ඨකථා පරිවර්තන ව්‍යාපෘතියේ ප්‍රධාන අරමුණ විය. එම අරමුණ යථාර්ථයක් බවට පත් කරමින් සම්පූර්ණ අංගුත්තර නිකායට්ඨ කථාව සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමෙන් මහාවාර්ය කපිල අභයවංස මහතා විසින් දක්වන ලද අනුග්‍රහය අපගේ ඇගයීමට බඳුන් වෙයි.

මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා අරමුදල් සැපයීමෙන් අනුග්‍රහය දක්වන බුද්ධශාසන අමාත්‍යාංශය එහි කායථී මණ්ඩලය හා බුද්ධශාසන අරමුදලේ භාරකාර මණ්ඩලය මෙහිදී අප සිහිපත් කරන්නේ කෘතචේදිත්වයෙනි.

මෙහි මුද්‍රණ කටයුතු ඉතා මැනවින් කළමනාකරණය ලෙස නිමකරදුන්
දෙහිවල ශ්‍රීදේවී ප්‍රින්ටර්ස්හි අධිපති මහේන්ද්‍ර සේනානායක මැතිතුමාට
ද එහි කායනී මණ්ඩලයටද අපගේ කෘතඥතාව හිමි වෙයි.

ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ
පාලි අර්ධකථා පරිවර්තන කටයුතු
පිළිබඳ කමිටුව

ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතිය
නො. 96, මහවැලි කේන්ද්‍රය
ආනන්ද කුමාරස්වාමි මාවත
කොළඹ 07

ප්‍රස්තාවනා (අටියකථා)

පාළි භාෂාව මධ්‍යතන ඉන්දු ආර්ය පූර්ව අවධියට අයත් ප්‍රාකෘත විශේෂයක් බවත්, එම ප්‍රාකෘතය වූ කළී එකල උත්තර භාරතයේ ඒ ඒ ප්‍රදේශවල පැවති පොදු ජනයාගේ කථා ව්‍යවහාරය බවත්, පිළිගත් විද්වත් මතයයි. ප්‍රාකෘත ව්‍යවහාරය පොදු ජනතාවගේ හා ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය ගරු කළ චින්තකයන්ගේද භාෂා මාධ්‍යය විය. එය උත්තර භාරතයේ පැතිරී ගිය ඉන්දු යුරෝපීය භාෂා ව්‍යවහාරයෙන් ජනිත වූවක් සේ සැලකිය යුතුය. මෙම ප්‍රාකෘත ව්‍යවහාරයේ ලිඛිත සාධක අනුව මූල අවස්ථාවක් සේ පෙනෙන පාළි භාෂාව උත්තර භාරතයේ කිසියම් විශේෂ ප්‍රදේශයක කථා ව්‍යවහාරයේ මාධ්‍යයක් විය.

1. පාළි භාෂාව ක්‍රි.පූ. 6 වැනි 7 වැනි සියවස්වල කොසොල් රට පැවති කථා ව්‍යවහාරය පදනම් කොට ඇති වූවෙකැයි ද එය නොයෙක් ජනපදවල ජනයාගේ පොදු භාෂා මාධ්‍යය වී යැයි ද මහාවාර්ය රිස් ඩෙව්ඩ්ස් කුමා පවසයි.
2. පාළිය උප්පයින් ප්‍රදේශයේ භාෂාව යැයි වෙස්ටර් ගාඩ් සහ ඊ කුන් සහ ඔවෝ ප්‍රොන්කේ වැනි විචාරකයෝ පවසති.
3. පාළිය මගධයේ කථා ව්‍යවහාරයයි යන බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ මතය මහාවාර්ය ගෞර් කුමා අනුමත කරයි.
4. බුදුරජාණන් වහන්සේ මුලදී කොසොල් රට බසින් දහම් දෙසන්නට ඇතැයි සළකන චිත්තර්නිවිස් පාළි ත්‍රිපිටකයේ භාෂාව පැරණි මගධ ව්‍යවහාරය බව පදනම් කොට වෙනත් ප්‍රදේශ ව්‍යවහාරයන්ගේ සම්මිශ්‍රනයද ඇතිව ගොඩනැගුණු බෞද්ධයන්ගේ සාහිත්‍යයීය භාෂාවකැයි පවසයි.
5. බුදුන් වහන්සේ ධර්ම ප්‍රචාරයේ යෙදුනු පන්සාළිය වසින් වැඩි කොටසක් කොසොල් මගධ ප්‍රදේශවල සැරිසැරූ බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ පෙනෙන බැවින් පාළි භාෂාව කොසොල් මගධ දෙරට,

කරා ව්‍යවහාරය පදනම් කොටගෙන බිහි වූවාක් සේ සැලකීමට පුළුවන් බව ඊ කුන් නම් විචාරකයා පෙන්වා දෙයි.

මෙම විග්‍රහයන් ශාස්ත්‍රීය වශයෙන් වැදගත් වන අතර විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තේ බුදුන් වහන්සේගේ මතයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වා වදාළ ආකල්ප විග්‍රහ වන්නේ මජ්ඣිම නිකායේ අරණ විභංග සූත්‍රයෙනි. මෙම සූත්‍රයෙන් පෙන්වන්නේ උත්තරාසේ භාෂා මාධ්‍යයෙහි අනවශ්‍ය ලෙස දැඩිව එල්බ ගත් ශාස්ත්‍රාචාරයෙකු නොවන බවයි. එකම දෙය විවිධ ජනපදවල නාම කීපයකින් හඳුන්වනු ලබන කල ඒ එක නාමයක් දැඩිව අල්ලා නොගෙන ඒ ඒ ලෙසට ව්‍යවහාර කළ යුතු බවත් ලෝක ව්‍යවහාරය නොඉක්මවිය යුතු බවත් අරණ විභංග සූත්‍රයෙහි උගැන්වෙයි.

බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසුව ත්‍රිපිටකය සංගීත වූ භාෂාව වන පාළි භාෂාව ථේරවාදීන්ගේ ආගමික භාෂාව විය. එය සමස්ත ත්‍රිපිටකය පුරා රැඳී ගියේය. ථේරවාදීන්ගෙන් බිඳී ගිය මහායානිකයෝ බුද්ධ ධර්මය සංස්කෘතයට පෙරළා ගත්හ. ඔවුන්ගේ සංස්කෘත සාහිත්‍යය දියුණුවීමත් මුස්ලිම් ආක්‍රමණ වැනි ආක්‍රමණත් මහායානික දර්ශනය විශ්ව විද්‍යාල මගින් රට මුළුල්ලෙහි බෙදා හැරීමත්, මහායානිකයන් ආමිස පූජා යන්න, මන්ත්‍ර ආදියෙන් පෘථග්ජන ප්‍රසාදය දිනාගැනීමත්, හික්‍ෂු චිත්තය නීති ලිහිල් ලෙස මහායානිකයන් විසින් සකස් කිරීමත් ආදිය නිසා බුද්ධ ධර්මයත් පාළි භාෂාවත් බුද්ධචන්ද්‍රමාසයෙන් අතුරුදහන් විය. එය ශ්‍රී ලංකාදීපයේ තහවුරු විය.

හෙළඅටුවා

සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් දෙසිය පන්තිස් වැන්නෙහි අශෝක අධිරාජයාගේ දායකත්වයෙන් පැලලුප් නුවරදී තුන්වන සංගායනාව පැවැත්විය. මොග්ගලීපුත්තතිස්ස මහ රහතන් වහන්සේගේ ප්‍රධානත්වයෙන් රහතන් වහන්සේලා දාහක් සම්බන්ධ වෙමින් මෙම සංගායනාව පවත්වා ඇත. සාහස්සිකා නමින් හඳුන්වන මෙම සංගායනාව නව මසකින් සම්පූර්ණ විය.

තෘතිය සංගායනාවසානයේ දඹදිව ථේරවාදාචාර්ය පරම්පරාවේ අවසන් පුරුෂයා වූ මොග්ගලීපුත්තතිස්ස මහ රහතන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍ය

මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේ විසින් තෘතීය සංගායනාවේදී තෝරා බේරා ගෙන සංග්‍රහ කළ, ථේරවාදී ත්‍රිපිටකය ශ්‍රී ලංකාවට ගෙන එන ලදි. මිහිඳු හිමියන් විසින් ලක්දිවට ගෙන එන ලද පාළි ත්‍රිපිටකය මහා අර්ථය රහතන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ කොට ඇති සිංහල හික්කුන් වහන්සේලා උගත්හ. පාළියෙන් තිබූ ත්‍රිපිටකයේ ගැටලු තැන් සිංහල ජනතාවට පැහැදිළි කර දීම අවශ්‍ය විය. බුද්ධ කාලයේ සිට වාචනා මාර්ගයෙන්, ආචාර්ය පරම්පරා වලින් පැවත ආ අර්ථ විවරණ ක්‍රම මිහිඳු හිමියන්ගෙන් සිංහල හික්කුන් වහන්සේලා උගෙන ත්‍රිපිටකයේ ගැටලු තැන් හෙළ බසින් අරුත් විවරණය කළහ. හෙළවුවා නමින් මේවා හඳුන්වයි.

අවුවා වනාහි ත්‍රිපිටකයට අයත් පොත් වලට ලියා ඇති ව්‍යාධ්‍යාන සංග්‍රහ සමූහයයි. අවුවාචල පරමාර්ථය පෙළෙහි ඇති දුරවබෝධ වචන සහ ධර්මයේ ගැඹුරු තැන් විස්තර කිරීමත් අවශ්‍ය තැන්වලදී විස්තරාර්ථ සැපයීමත්ය. මෙම පරමාර්ථයෙන් ලියන ලද හෙළවුවා නම්,

මහා අට්ඨකථා
කුරුන්දි අට්ඨකථා
පච්චරිය අට්ඨකථා නම් වේ.

හෙළ අවුවා අතුරින් ප්‍රමුඛ ස්ථානය දරුවේ මහා අට්ඨකථාව හෙවත් මූල අට්ඨ කථාවයි. බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ අට්ඨ කථා සියල්ලටම පාහේ ශරීරය කරගෙන ඇත්තේ මෙම අවුච්චවයි. කුන් පිටකයටම අයත් අට්ඨ කථාවන්හි මහා අට්ඨකථාව ගැන සඳහන් වන බැවින් එය තුන්පිටකයම අළලා සකස් වුනු හෙළවුච්චවක් වශයෙන් සැලකිය හැකිය. චස්තු විෂය අතින් සෙසු හෙළවුච්චවන්ට වඩා පරිපූර්ණ වී තිබුණ මහා අට්ඨකථාවේ ලක්දිව සිදුවූ දේ පිළිබඳව බොහෝ වෘත්තන්ත ද සඳහන්ව තිබුණ බව සිතා ගත හැකිය.

මහා පච්චරිය අට්ඨකථාවට එම නම ලැබුනේ පච්චරියක් හෙවත් පහුරක් උඩදී එය ලියන ලද බැවිනි. කුරුන්දිවේලු විහාරයේදී ලියන ලද හෙයින් කුරුන්දි අවුවා නම් විය.

මෙම ප්‍රධාන හෙළවුච්චවන්ට අමතරව තවත් අවුවා කීපයක් දක්නට ඇත. අන්ධ අට්ඨකථාව එයින් එකකි. දකුණු ඉන්දියාවේ කාක්ඤ්චිපුර

(කොන්ජිවරම්) යෙහි පැවති අවුච්චයි. එය ආන්ධ්‍රා භාෂාවෙන් ලියා ඇතැයි සැලකේ.

බුද්ධඝෝෂ හිමි

දඹදිව බෝමැඩට නුදුරු ඝෝෂ නම් ග්‍රාමයේ බමුණු කුලයක උපත ලද බුද්ධඝෝෂ වාදයෙහි දක්ෂ වූ ථේවත නම් මහා තෙරපාණන් වෙත පැවිදි වූ බව ප්‍රචලිත මතයයි. බුද්ධඝෝෂ මහාබෝධී මණ්ඩපයට දකුණුදිග බමුණුගම උපන් බව සද්ධම්මසංගහ නම් පොතෙහි සඳහන් වේ. බෝමැඩට නුදුරෙහි ඝෝෂ නම් වූ ගමේ උපන් බව බුද්ධඝෝසුථපත්ති නම් කථාවේ ද සඳහන් වේ. මෙවැනි විවිධ කරුණු විමර්ශනයෙන් පසුව බුද්ධඝෝෂ ජන්ම භූමිය මොරණ්ඩබේටක නම් ගම බව පිළිගෙන ඇත. ආන්ධ්‍ර දේශයේ ගුන්වුර් දිස්ත්‍රික්කයේ පාල්නාඩි තලුන් පෙදෙසේ "කෝටෙන්මලි පුරිගුන්ඩිලු පල්ලි" යන ලඟ පිහිටි ගම් දෙක මොරන්ඩබේටක යැයි පැවසේ. උන්වහන්සේ උපන් පෙදෙස මොරන්ඩබේටක යැයි විසුද්ධි මග්ගයෙන් පෙනේ. මජ්ඣිමනිකායට්ඨ කථාවේ කර්තෘ සංදර්ශක ගාථාවක මසුර පුත්ත පට්ඨන හෝ මසුර රූප පට්ඨන සඳහන් වන බැවින් එතුමා එහි විසූ බව ද සිතිය හැකිය.

ව්‍යාකරණ විෂයෙහි ද දර්ශන ශාස්ත්‍රයෙහි ද වෛදික ග්‍රන්ථ විෂයෙහි ද ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා විෂයෙහිද කාය ව්‍යවච්ඡේද විද්‍යාවන් හීද ලක්ෂණ ශාස්ත්‍රයෙහිද පැතිරී ගිය බුද්ධි ප්‍රභාවයක් එතුමා කෙරෙහි පැවති බව පැහැදිලිය. බුද්ධඝෝෂ හිමියන් ලංකාවට පැමිණීමට පෙර ඤාණෝදය නම් ධර්ම ප්‍රකරණයක් අත්පසාලිනී අවුච්චන් දඹදිව දී කළ බවද සඳහන්ය. බුද්ධෝඝෝෂ හිමියන් කලින් සර්වාස්ති වාදියෙකු ව සිට පසුව ථේරවාදී වූ බව ඇතැම් විචාරකයන්ගේ පිළිගැනීමයි.

බුද්ධඝෝෂ හිමියන් ලක්දිවට පැමිණියේ අනුරාධපුරය රාජධානිය කරගත් මහානාම රජ දවසය. බුද්ධවර්ෂ 953-975 අතර කාලයේය. උන්වහන්සේ ලංකාවට වඩින විට අවිශ්කඨා සංභිතා කීපයක්ම මේ දිවයිනේ පැවති බවත් ඒවා හෙළ බසින්ම උගත් බවත් මෙයින් සමහරක් ග්‍රන්ථ ස්වරූපයෙන්ද සමහරක් පූර්වාචාරීන්ගේ මතවාද ඇතුලත් වූන සාහිත්‍යය වශයෙන්ද පැවති බවත් ආචාර්ය අදිකාරම් මහතා පවසයි.

මිහිඳු හිමියන් දවසම ආරම්භ වූ සිංහල අවුවා කථා වසර 700ක පමණ කාලයක් සිංහල ක්‍රීඩිතය හෙළි පෙනෙළි කරමින් පැවතියහ. ක්‍රීඩිත පාළියට සිංහල අවුවා ලියා ඇති බව දඹදිව වික්‍රම රේවත හිමියන්ද දන ගැනීමෙන් සිංහල අවුවා පාළියට පරිවර්තනය කිරීම, බුදුදහම විරස්ථායී වීමට හේතුවක් යැයි උත්වහන්සේ ද සලකා හෙළවුවා පාළියට පරිවර්තනය කිරීම සඳහා බුද්ධඝෝෂ හිමියන් ලක්දිවට එවන්න ඇතැයි සැලකිය හැකිය.

බුද්ධඝෝෂ හිමියන් මෙහි පැමිණ බුදුන් වදාල දෙලක්‍ෂ පන්සැත්තැ දහස් දෙසියපනස් ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් ඇති ආගමයට තුන්ලක්‍ෂ එක්සැටදහස් සත්සියපනස් ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් පමණ අවුවා කථා ලියා ආගමයෙහි පහත් නැගූ සේකැයි දන යුතු යැයි පූජාවලියේ සඳහන්ව තිබේ.

සංස්කාරකයෙකු හා අනුවාදයකු වශයෙන් බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ කාර්යය වූයේ තමන් ඉදිරියෙහි වූ හෙළවුවාවන්හි අන්තර්ගත වූ විවරණ වෙනස් කිරීම නොව, ඒවා සකස් කිරීම සහ අවශ්‍ය ස්ථාන පිටු කරමින්, අවශ්‍ය ස්ථාන විස්තරාර්ථ දක්වමින්, විධිමත්ව සුගමව පාළි භාෂාවට නැගීමයි. බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ට අවධිකථා සකස් කරන්නට මහාවිහාරයෙන් ඉඩ ලැබී ඇත්තේ මහාවිහාර වාවනා 'මාර්ගයට විරුද්ධ මත ඒවායේ ඇතුලත් නොවිය යුතුය' යන කොන්දේසිය ද සහිතවය.

"මහා අවධිකථාව ශරීරය කොටගෙන මහාපච්චරිය කුරුන්දි ආදී විශ්‍රාතඅර්ථ කථාවන්හි යම් විනිශ්චයක් වේද එහි යුක්තාර්ත සහ ඇතුලත් වන්නා වූ ස්ථවිර වාදයද අත්නොහරිමින් සංවර්ධනය හොඳින් ආරම්භ කරන්නෙමු."

තව ද එම අර්ථ කථාවලින් භාෂාන්තරය පමණක් අත්හැර විස්තර තැන් පිටුකොට සියලුම විනිශ්චයන් ඇතුලත් කොට කිසිම තන්හි යුත් අත් නොඉක්මවා සංවර්ණනය කරන්නෙමු යි බුදුගොස් හිමියෝ පවසති.

බුද්ධඝෝෂ හිමියන් විසින් කරන ලද අවධිකථා සියල්ලම මිහිඳු මාහිමියන් විසින් ලක්දිවට ගෙන එන ලදුව මහා විහාරිකයන් විසින් ආරක්ෂා කරනු ලැබූ හෙළවුවාවන්හි පාළි අනුවාද බවක් මහා අවධිකථාවේ සාරය ගෙන පාළි අවධිකථා රචිත බවක් මෙම අවධිකථාවල සඳහන් වේ.

මේ අනුව බුදුගොස් හිමියන්ගේ කාර්යය වූයේ බුදුසමය පිළිබඳව අමුතුවෙන් පොත් ලිවීම නොව එතෙක් හෙළවුවාවන්හි ආ කරුණු විධිමත්ව හා සුගමව පාළි භාෂාවට නැගීම වෙයි. පාළි අටුවා පොත්වලින් අඩකටත් වඩා සපයා ඇත්තේ බුදුගොස් හිමියන් විසිනි. බෞද්ධ අවධිකථාවාරීන් අතුරෙන් එතුමා ශ්‍රේෂ්ඨතමයායි. එතුමාගේ ජීවන චරිතය වටා විවිධ ජනප්‍රවාද ගෙහි ඇත්තේ ඒ නිසාමය. එතුමා මෙලොව පහළ වූයේ බුදුන්ගේ පර්යාප්ති ශාසනය දීර්ඝ කාලයක් නිර්මලව පවත්වාගෙන යාම සඳහා පාළි අවධිකථා ලිවීමටමය යන ජන ජනප්‍රවාදයක් ද ඇත.

අටුවා විස්තරය

විනය පිටකය

පෙළ	අටුවාව	කර්තෘ	කාලය
උභය විභංග 1 පාරාජිකා පාළි	1 ආණා දෙසනා සමන්තපාසාදීකා බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.	
	2 පාවිත්තික පාළි	2 යථාපරාධ සාසන විනය අවධිකථා	
බන්ධක	3 චුල්ල වග්ග පාළි	3 සංවරාසංවර කරා	
	4 මහාවග්ග පාළි		
පරිවාර	5 පරිවාර පාළි		
	හික්කුපාතිමොක්ඛ කඩ්ඛා විතරණී බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව. හික්කුණි පාතිමොක්ඛ (මාතිකධා) කරා)		

අභිධර්ම පිටකය

1 ධම්මසංගණිප්පකරණ	1 පරමසු දේසනා	අසුසාලිනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
2 විභංගප්පකරණ	2 යථාධම්ම සාසන	සම්මොහ විනොදනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
	3 නාමරූප පරිච්ඡේද කරා		
3 කරාවත්තුප්පකරණ			බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
4 පුද්ගලපඤ්ඤාප්පකරණ			
5 ධාතුකර්මප්පකරණ	පරමසුදීපනී		
6 යමකප්පකරණ	පඤ්චප්පකරණවිධිකථා		
7 පටිඨානප්පකරණ			

සූත්‍ර පිටකය

1 දීඝනිකය	1 වොහාරා දේශනා	සුමංගල විලාසිනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
2 මර්ත්තිමනිකය	2 යරානුලෝමසාසන	පපඤ්ච සුදනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
3 සංයුක්තනිකය	3 දිව්ඨි විනිවෙඨන කථා	සාරස්ථපකාසිනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
4 අංගුත්තරනිකය		මනෝරථපුරුෂී	බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
5 බුද්දක නිකය			
1 බුද්දකපාඨ	පරමස් ජොතිකා		බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
2 ධම්මපද	ධම්මපදාඨ කථා		බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
3 උදාන	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
4 ඉතිවුත්ත	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
5 සුත්තනිපාත	පරමස් ජොතිකා		බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
6 විමානවත්ථු	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
7 ජෙත වත්ථු	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
8 ථේර ගාරා	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
9 ථේරී ගාරා	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
10 ජාතක	ජාතකවිධකථා		බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.
11 නිද්දේස (වුල්ල-මහා)	සද්ධම්ම ජොතිකා		උපසේන ආචාර්ය 6වන ශ.ව.
12 අපදාන (ථේර-ථේරී)	විසුද්ධ ජන විලාසනී		මහානාම ආචාර්ය 7වන ශ.ව.
13 පටිසම්භිදා මග්ග	සද්ධම්මප්පකාසිනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
14 බුද්ධවංස	මදුරස්ථපකාසිනී		බුද්ධදත්ත හිමි 5වන ශ.ව.
15 වරියාපිටක	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
	විසුද්ධ මග්ග		බුද්ධඝෝෂ හිමි 5වන ශ.ව.

තෙත්තිප්පකරණ	තෙත්ති අවිධකථා	ධර්මපාල ආචාර්ය 5වන ශ.ව.
වතුභාණවාරපාළි	වතුභාණවාර අවිධකථා	ආනන්ද වර්ණන 8වන ශ.ව.

බුද්ධඝෝෂ හිමියන් විසින් පාළියට නොනගන ලද අවිධ කථා පාළියට නගන ලද්දේ බුද්ධදත්ත ධම්මපාල උපසේන සහ මහානාම තෙරවරුන් විසින්ය.

බුද්ධදත්ත හිමි

බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ සමකාලීනයෙකි. මධුරත්ථ විලාසිනි නම් බුද්ධවංශ අටුවාව උත්වක්කසේ ලියා ඇත.

උපසේන හිමි

සද්ධම්මසේනිකා නම් නිද්දේශ අවිධිකථාව මහාපරිවේනවාසී උපසේන හිමියන් විසින් කරන ලදී.

මහානාම හිමි

පටිසම්භිදාමග්ග අවිධිකථාව වන සද්ධම්මජ්ජිමාසනිය මුත්තන්සේ විසින් ලියන ලදී.

ධම්මපාල හිමි

පරමත්ථදීපනී අවිධිකථා - උදාන - ඉතිවුත්තක - විමානවත්ථු - ථේරවත්ථු - ථේර ථේරී ගාථා අවිධිකථා මුත්තන්සේ ලියන ලදී.

මෙම අවිධිකථාවන් උගෙන ඒවා ආරක්ෂා කළ අය අවිධිකථිකා නමින් හඳුන්වා ඇත. අවිධිකථාවරියා යනු අවිධිකථා සම්පාදනය කළ ආචාර්යවරයෝය. ආචරිය වාද, ආචරිය මත, ආචරිය වාද යන නම්වලින් කියවෙන්නේ අවිධිකථාවන් මැයි.

අවිධිකථාවන් පිළිබඳ විවිධ විවේචන හා මතවාද උගතුන් අතර පවතී. මෑතකාලීන වියතුන් අතුරින් අග්ගමහාපණ්ඩිත පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමියෝ එවැනි විවේචකයෙකි. උත්තන්සේගේ අටුවා පරීක්ෂණ නම් පොතෙන් එවැනි විවේචන ඉදිරිපත් කර ඇත. අටුවාකථා බුදුන් වහන්සේගේ දේශනා නොවන බව කවුරුත් පිළිගනිති. අටුවාචාරීන් වහන්සේලා අතරද විවිධ මතභේද තිබූ බව දක්නට ඇත. වසර හත්අට සියයක් ගෙන ආ ලිඛිත නොතිබූ අර්ථ කථා සාහිත්‍යයට එවැනි දේ ඇතුළත් වන්නට පහසුකම් තිබේ. මිහිඳු හිමියන් විසින් ගෙන එන ලද පාළි විවරණ මහාවිහාරික හික්කුන් විසින් සිංහලට පරිවර්තනය කොට එම හෙළටුවා පස්වන සියවසේ බුද්ධඝෝෂ හිමියන් විසින් නැවත පාළි භාෂාවට පරිවර්තනය කළ බව පිළිගත් සම්ප්‍රදායයි. මේ තැන්වලදී එම මතිමතාන්තර ඇතුළත් වන්නට ඇති බව සිතිය යුතුය.

මහාවිහාරීය සම්ප්‍රදාය එකකි. අභයගිරි ජේතවන පරම්පරා හිද එවැනි සම්ප්‍රදායන් පැවතුණු බවට සැකයක් නැත. ස්වකීය පාරම්පරික මතවලට පටහැනි සූත්‍ර ධර්මයන් පෙළෙහි ඇති බව දැන දැන් සිය මතය

තහවුරු කරනු සඳහා ඒවා මදකිනිදු වෙනස් නොකර, ඉවත් නොකර, සංගායනාවලදී පැවති තත්ත්වයෙන්ම ත්‍රිපිටකය රැකගෙන ඒම ගැන මහාවිහාරීය පරම්පරාවට බෞද්ධයාගේ ප්‍රණාම පූර්වක ගෞරවය හිමිවිය යුතුය.

මේ අන්දමින් පැවතගෙන ආ අවධිකථා අපේ තාමුදුරුවරු තවත් වර්ෂ සිය ගණනක් තම ආරාමවල පොත්ගුල්වල තබා පුස්තකාලවල තැන්පත්කොට උදේ සවස සුවඳ දුම් අල්ලා ධර්ම ගෞරවයෙන් ධර්ම රත්නය රැකගෙන ආහ. අනගාරික ධර්මපාලතුමාගේ ජාතික ආගමික වැඩපිළිවෙළ ආරම්භ වීමෙන් පසුව එතුමාගේම පවුලේ නෑයන් විසින් අවධිකථා මුද්‍රණය කිරීමේ වැඩපිළිවෙළ ආරම්භ කර ඇත. ඒ ධර්මපාලතුමා විසින් ඇතිකරන ලද ආගමික ප්‍රබෝධයේ එක් ආභාෂයකි. 1916 ජූලි 05 දින ත්‍රිපිටක මුද්‍රණසභා නම් ආයතනයක් සයිමන් ඇලෙක්සැන්ඩර් හේවාට්තාරණ මහතුන්ගේ මැදහත්වීමෙන් කොල්ලුපිටියේ පාම් හවුස්හි පිහිටුවා ඇත. 1929 ජුනි 29 දින මෙම ත්‍රිපිටක සභාවේ රැස්වීමක් කොළඹ ඩික්මන් පාරේ තක්සලාහිදී පවත්වා තිබේ. මෙම රැස්වීමට අති පූජ්‍ය හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල මහා නාහිමියන්ද, රත්මලානේ ශ්‍රී ධම්මානන්ද ධර්මාලෝක නායක හිමියන්ද ප්‍රධාන පණ්ඩිත ධර්මධර භික්ෂූන් වහන්සේලා 25 නමක් සහභාගී වූ බව සඳහන් වේ. අනගාරික ධර්මපාලතුමා ප්‍රධාන සාසනමාමක පිරිස්ද මෙම රැස්වීමට සහභාගී වී ඇත. මෙම නායක පණ්ඩිත ස්වාමීන් වහන්සේලා එක් එක් අවුවා ග්‍රන්ථ සංස්කරණය භාරගත් බවද සඳහන් වේ.

සවිමන් හේවාට්තාරණ මහතාගේ අභාවයෙන් පසුව සෝමලතා හේවාට්තාරණ ළමාතැනී විසින් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය සඳහා අරමුදල පිහිටුවීය. එම අරමුදල මගින් හේවාට්තාරණ අවධිකථා ග්‍රන්ථ සමූහය මුද්‍රණය කර ඇත. ආගම ධර්මය, ඉතිහාසය, පුරාවිද්‍යාව, සාහිත්‍යය ආදී ශ්‍රී ලංකා සංස්කරණ විවිධ ක්ෂේත්‍රයන් පර්යේෂණාත්මක අධ්‍යයනවලට යොමු කරමින් ශාස්ත්‍රීය පොතපත සපයා සංස්කෘතිය පිළිබඳව අවබෝධයක් ජනතාවට ලබාදීමේ අරමුණින් 1845 දී ආරම්භ කළ ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ සිංහල අවධිකථා සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය මගින් පොත් දහයක් මුද්‍රණය කිරීම මහඟු කාර්යයකි.

අභාවයට යන පැරණි බෞද්ධ පොත්පත් හා අලුතින් ලියැවෙන බෞද්ධ පොත්පත් මුද්‍රණය කරවීමත් ඉංග්‍රීසි බෞද්ධ පොත්පත් සිංහලට

පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කිරීමත් පරපුරෙන් පරපුරට බුද්ධ ධර්මය ගෙන යාමත් බෞද්ධ සංස්කෘතියේ ආරක්ෂාවත් සඳහා පිහිටුවා ඇති අප ආයතනය වන බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය මගින් බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටකයේ පුනර්මුද්‍රණය නිමවීමෙන් පසු අවිධිකථා සිංහලට පරිවර්තනය කොට මුද්‍රණය කිරීමට ප්‍රතිපත්ති සකස් කරන ලදී. සිංහලෙන් මුද්‍රණය අවසන් කොට අටුවා කථා ඉංග්‍රීසියට පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කිරීම අපේ අදහසයි.

“කථා පවත්තිනි” නම් පාඨයක් ත්‍රිපිටකයේ අංගුත්තර නිකායේ සඳහන් වෙයි. ධර්මදේශකයා පෙළුන් අටුවාවක් දැනී නම් දහම් අසන්නා පෙළුන් අටුවාවක් දැනී නම් දහම් දෙසන්නාත් අසන්නාත් දෙදෙනාම පෙළුන් අටුවාවක් දැනීමේ එම ධර්ම දේශනාව සාර්ථක දේශනාවක් වන බව මෙහි සාමාන්‍ය අදහසයි. තථාගත ධර්මය වඩාත් ප්‍රකට වීම විවෘත වීම එහි පැවැත්මට හා උත්තරීතර භාවයට හේතුවන බව සඳහන්ය. මෙම කරුණු පිළිබඳ විමසිලිමත් වනවිට අවිධිකථා පරිවර්තනයේ හා මුද්‍රණයේ අවශ්‍යතාව වඩාත් පැහැදිලි වන්නේය. එයට අමතරව විශ්ව විද්‍යාලවල පාළු හා බෞද්ධ අධ්‍යයනාංශවල උසස් අධ්‍යාපනය ලබන ශිෂ්‍යයන්ට විෂය නිර්දේශානුකූල අවිධිකථාවල සිංහල පරිවර්තන නොමැතිකමේ බාධාවද, එම ගුරු ශිෂ්‍ය දෙපිරිසටම මේ මගින් දුරු කිරීමද අපේ පරමාර්ථයකි.

අපගේ ඉල්ලීමද පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත වැළඹිටියාවේ කුසලධම්ම නාහිමියන්ගේ අනුශාසනාවද අනුව අටුවා කථා සිංහලට පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කරවීමේ භාරදූර කර්තව්‍යය ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ වර්තමාන ආගමික අමාත්‍යාංශය මගින් ඉතාම කෙටි කාලයක් තුළ අවසන් කිරීම සඳහා අපට පවරන ලදී. බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක පුනර් මුද්‍රණය මගින් අප දක්වූ ආදර්ශයත් ගොඩනැගූ විශ්වාසයත් මෙයට හේතු වූ බව නිසැකය. මෙම කාර්යය අපට පැවරීම පිළිබඳව ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ගරු ජනාධිපතිතුමන්ට, ගරු අගමැතිතුමන්ට, ගරු බුද්ධශාසන නියෝජ්‍ය ඇමතිතුමන්ට, ආගමික අමාත්‍යාංශයේ ලේකම් මහතාට සහ අමරහේවා මද්දුම මහතාට ද අපේ කෘතඥතාවය, පුණ්‍යානුමෝදනාපූර්වකව පළකරමු.

අටුවා පරිවර්තනයේදී ආම්ෂ ලාභයම නොව ශාසනික සේවයම සලකා එක් එක් පොත භාරගෙන මැනවින් සිංහලට පරිවර්තනය කරදුන් පණ්ඩිත ස්වාමීන් වහන්සේලාට ද, උගත් ගිහි මහතුන්ට ද අපගේ

කෘතඥතාව හිමිවේ. සිංහල අටුවා පරිවර්තන සම්මන්ත්‍රණය කළ උගත් ශිභි පෑවිදි දෙපිරිසටම අපගේ කෘතඥතාව හිමිවේ.

අටුවා කරා පරිවර්තන කාර්යය සම්බන්ධීකරණය කරමින් කටයුතු කළේ විජිතනන්ද සරත්වන්ද මහතාය. එම ග්‍රන්ථාවලිය මුද්‍රණය කරවීමේ කාර්යය භාරවූයේ අප ආයතනයේ මුද්‍රණ කටයුතු අධ්‍යක්ෂ පාලිත ලියනගේ මහතාටය. මෙම මහත්වරු දෙපළම ඉතා උනන්දුවෙන් මෙම කටයුතුවල නියැලීම පිළිබඳව එම මහත්වරුන්ටද මාගේ කෘතඥතාවය පළවේ. මෙයට අමතරව මෙම කාර්යයට හොඳහිතින් අවංකව සහාය දුන් සියලු දෙනාටම පින් පුරවමින් ආසිරි පතමිහ.

මෙයට,

ශාසනස්ථිතිකාමී,

කිරම විමලඡෝති ස්ථවිර,

අධ්‍යක්ෂක, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
නැදිමාල, දෙහිවල.

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ අවිධිකථා පරිවර්තක මණ්ඩලය

පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත අම්බලන්ගොඩ ශ්‍රී සුමංගල නායක මාහිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත යටගම ධම්මපාල අනුනායක මාහිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත ආඥාවල දේවසිරි නායක මාහිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත කුඹුල්ලේ ධම්මානන්ද නායක මාහිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත යාලේගම වන්දකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මැදලයන්ගොඩ විජයකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත වටගෙදර විමලබුද්ධි හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත විදුරුපොල ආනන්ද හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මැස්ටියේ උපනන්ද හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත හත්තොටුවේ ඉන්දරතන හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත පල්ලේගම සමිත හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මාවනාතේ සෝමිත්ත හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත බලපිටියේ සිරිසිවලි හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත පැපිලියාතේ සුමිත්ත හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත බමුරුගම ධම්මවංස හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත අම්පාරේ ධම්මොදය හිමිපාණන් වහන්සේ
 පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත පත්තල සුමේධ හිමිපාණන් වහන්සේ

රාජකීය පණ්ඩිත	කීර්ති නාරම්පනාව මහතා
ශාස්ත්‍රවේදී	ඇන්.එච්. පෙරේරා මහතා
පණ්ඩිත	ජේ.පී. නිමල්ලාල් රංජිත් මහතා
පණ්ඩිත	ටී.ජී. ජයතිලක මහතා
පණ්ඩිත	ඒ.ඇම්.ඩී.වයි. සරත්චන්ද්‍ර අමරතුංග මහතා
පණ්ඩිත	එච්.පී.ඇස්. නිශ්ශංක මහතා
පණ්ඩිත	බී.ඇම්.පී. බාලසූරිය මහතා

පණ්ඩිත	සෝමරත්න ගම්ලත් වෙලගෙදර මහතා
පණ්ඩිත	දයා ගුණසේකර මහතා
පණ්ඩිත	ඩබ්ලිව්. ඇල්.පී. ධර්මදාස මහතා
පණ්ඩිත	ජිනදාස ගොඩකන්ද මහතා
පණ්ඩිත	ලසිත් නලන්ත මහතා
පණ්ඩිත	පී.ඇල්.කේ. පෙරේරා මහතා

සම්බන්ධීකරණය:- විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර මහතා

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ අවධිකථා පරිවර්තක සම්මන්ත්‍රණ මණ්ඩලය

1. පූජ්‍ය මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමිපාණන් වහන්සේ
(පේරාදෙණිය ශ්‍රී ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ කථිකාචාර්ය)
2. පූජ්‍ය කොටියාගල උපරතන හිමිපාණන් වහන්සේ
(කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ කථිකාචාර්ය)
3. පූජ්‍ය මැදලයන්ගොඩ විජයකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ. (ශාස්ත්‍රපති)
4. පූජ්‍ය ඇස්වත්තේ රේවත හිමිපාණන් වහන්සේ. (ශාස්ත්‍රපති)
5. පූජ්‍ය අම්පාරේ ධම්මොදය හිමිපාණන් වහන්සේ. (දර්ශනපති)
6. හේමවන්ද්‍ර දිසානායක මහතා. (ශාස්ත්‍රවේදී)
7. පණ්ඩිත දයා ගුණසේකර මහතා (සිංහල ශබ්දකෝෂය)
8. පණ්ඩිත ඒ ලසිත් නලන්ත මහතා (සිංහල ශබ්දකෝෂය)
9. පණ්ඩිත සිරිමෙවන් සේනක මහතා (ශාස්ත්‍රවේදී)
10. අභිධර්මාචාර්ය බුද්ධික විජේසිංහ මහතා (ශාස්ත්‍රවේදී-විද්‍යාවේදී)

පටුන

වතුක්ක නිපාත වර්ණනාව	1-134
පළමු පණිණාසකය	1-55
භණ්ඩගාම වර්ගය	1-10
වරවර්ගය	10-14
උරුවෙල වර්ගය	14-39
වක්ක වර්ගය	39-51
පස්වැනි වර්ගය	51-55
දෙවැනි පණිණාසකය	55-72
පඤ්ඤාභිසන්ද වර්ගය	55-59
පත්තකම්ම වර්ගය	59-64
තෙවැනි වර්ගය	64-67
මවල වර්ගය	67-70
අසුර වර්ගය	70-72
තෙවැනි පණිණාසකය	72-83
වලාහක වර්ගය	72-73
කෙසිය වර්ගය	73-75
භය වර්ගය	75-80
පුද්ගල වර්ගය	80-83
අභාව වර්ගය	83
සතරවැනි පණිණාසකය	84-126
ඉන්ද්‍රිය වර්ගය	84-86
පටිපදා වර්ගය	86-90
සඤ්ඤෙතනිය වර්ගය	90-99
බ්‍රාහ්මණ වර්ගය	100-105
මනාවර්ගය	105-126

පස්වැනි පණිණාසකය	126-134
සජ්ජරිස වර්ගය	126-127
පරිසයොහන වර්ගය	127
සුවර්ත වර්ගය	128
මහා වර්ගය	128-130
ආපත්ති හය වර්ගය	130-132
අභිඤ්ඤා වර්ගය	133-134

පඤ්චක නිපාතය	135-208
---------------------	----------------

පළමු පණිණාසකය	135-156
සෙබ්බල වර්ගය	135-137
බල වර්ගය	137-139
පඤ්චඩ්ඛික වර්ගය	139-145
සුමනා වර්ගය	145-153
මුණ්ඩරාජ වර්ගය	153-156

දෙවැනි පණිණාසකය	156-170
නිවරණ වර්ගය	156-160
සඤ්ඤා වර්ගය	160-161
තෙවැනි වර්ගය	161-167
සිවුවැනි වර්ගය	167-169
පස්වැනි වර්ගය	169-170

තෙවැනි පණිණාසකය	170-180
ප්‍රථම වර්ගය	170-171
දෙවැනි වර්ගය	172-173
තෙවැනි වර්ගය	173
සිවුවැනි වර්ගය	173-176
පස්වැනි වර්ගය	177-180

සිවුවැනි පණිණාසකය	180-200
පළමුවැනි වර්ගය	180-181
දෙවැනි වර්ගය	182-186
තෙවැනි වර්ගය	187-189
සිවුවැනි වර්ගය	190
පස්වැනි වර්ගය	190-200

පස්වැනි පණිණාසකය	200-208
පළමුවැනි වර්ගය	200-203
දෙවැනි වර්ගය	203-205
තෙවැනි වර්ගය	205-206
සිවුවැනි වර්ගය	206-207
පස්වැනි වර්ගය	207-208
හයවැනි වර්ගය	208
ඡත්ත නිපාත වර්ණනාව	209-260
පළමු පණිණාසකය	209-241
ආහුනෙය්‍ය වර්ගය	209-211
දෙවැනි වර්ගය	211-220
තෙවැනි වර්ගය	220-226
සිවුවැනි වර්ගය	226-230
පස්වැනි වර්ගය	230-241
සයවැනි වර්ගය	241-254
සත්වැනි වර්ගය	254-256
අටවැනි වර්ගය	256-257
නවවැනි වර්ගය	258
දසවැනි වර්ගය	258-259
එකොළොස්වැනි වර්ගය	259-260
සත්තක නිපාත වර්ණනාව	261-302
පළමු පණිණාසකය	261-284
ධන වර්ගය	261-
අනුසය වර්ගය	262-266
වජ්ජිසත්තක වර්ගය	266-276
දෙවතා වර්ගය	276
මහායක්ඛ වර්ගය	277-284
දෙවැනි පණිණාසකය	284
අව්‍යාකත වර්ගය	284-291
මහාවර්ගය	292-300
විනයධර වර්ගය	301-302

අවිධික නිපාත වර්ණනාව	303-360
මෙන්තා වර්ගය	303-307
මහා වර්ගය	307-328
ගහපති වර්ගය	329-335
දාන වර්ගය	335-339
උපොසථ වර්ගය	339-341
ගොතමී වර්ගය	341-346
වාපාල වර්ගය	346-356
යමක වර්ගය	356-357
සති වර්ගය	357-360

නවක නිපාත වර්ණනාව	360-386
සම්බොධ වර්ගය	360-365
සීහනාද වර්ගය	365-375
සත්තාවාස වර්ගය	375-378
මහා වර්ගය	378-384
දසවැනි මහා වර්ණය	385-386

දසක නිපාත වර්ණනාව	387
පළමු පණ්ණාසකය	387-412
ආනිසංස වර්ගය	387-388
නාථකරණ වර්ගය	388-392
මහා වර්ගය	392-405
උපාලි වර්ගය	405-408
අක්කොස වර්ගය	408-412

දෙවැනි පණ්ණාසකය	412-429
සවිත්තක වර්ගය	412-413
යමක වර්ගය	414-416
ආකඨිඛ වර්ගය	416-421
පේර වර්ගය	421-425
උපාලි වර්ගය	425-429

තෙවැනි පණ්ණාසකය	429-433
සමණසඤ්ඤා වර්ගය	429-431
පච්චොරොහනී වර්ගය	431-432
පාරිසුද්ධි වර්ගය	433
සාධු වර්ගය	433
සිව්වැනි පණ්ණාසකය	433-434
ජාණ්ඩස්සොණී වර්ගය	433-434
පස්වැනි පණ්ණාසකය	434-436
කරජකාය වර්ගය	434-436
එකාදසක නිසාත වර්ණනාව	437-448
නිස්සය වර්ගය	437-448

ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ
අවිධිකථා පරිවර්තන කටයුතු පිළිබඳ කමිටුව

මහාචාර්ය එම්. බී. ආරියපාල

මහාචාර්ය එන්. ඒ. ජයවික්‍රම

ආචාර්ය එස්. ජී. සමරසිංහ (සභාපති)

මහාචාර්ය කපිල අභයවංස (ලේකම්)

මහාචාර්ය කේ. ඩී. පරණවිතාන (භාෂාධාතාරික)

ආචාර්ය ඒ. අධිකාරී

මහාචාර්ය රත්න විජේතුංග

මනොරංජන අභිගුණනර නිකායට්ඨකථාව

දෙවැනි කොටස
(සිංහල පරිවර්තනය)

ඒ භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්මුදුරජාණන් වහන්සේට
නමස්කාර වේවා !

චතුක්ක නිපාත වර්ණනාව

4. 1. 1

චතුක්ක නිපාතයේ පළමුවැනි සූත්‍රයෙහි අනුකූලාධිකාරිය යනු අවබෝධ නොකිරීමෙනි, නොදැනීමෙනි. අප්‍රාප්තිය යනු මනාව වටහා නොගැනීමෙනි, ප්‍රත්‍යක්ෂනොකිරීමෙනි, දීක්ෂාධාරණය යනු බොහෝ කාලයකි. සන්ධානිය යනු හවයෙන් හවයට යාම වශයෙන් හැසිරෙනලදි. සංසාරය යනු යළියළින් යාමරීම් වශයෙන් සැරිසරනලදි. මමඤ්චානුකූලය යනු මාවසින්ද ඔබලා විසින්ද යනුයි. නැතහොත් සන්ධානිය සංසාරය යනු මගේද ඔබලාගේද හැසිරීම සැරිසැරීමට යනුවෙන් මෙසේ මෙහි අර්ථය දක්වනුය. අර්ථය යනු නිදොස් වුවහුගේයි. සිලසමාධිපඤ්ඤා යන මේ ධර්මයන් සමඟ යුක්ත වුවාහුමයයි දක්වන්නාහ. විමුක්ති නමින් එලයම දක්වනලදි. භවතණ්‍යා යනු හවයන්හි ඇල්මයි. භවතණ්‍යා යනු හව දැනයි. මෙය තෘණාච්චම නමෙකි. එයින් වනාහි සත්වයෝ ගොණුන් මෙන් ගෙලෙහි බැඳ එ එ හවයට පමුණුවනු ලැබෙත්. එබැවින් හව දැනිය යුතු කියනු ලැබේ. අනුසාරය යනු ලෝකෝත්තරවූයි. දුක්ඛසන්තතරෝ යනු සංසාර දුක් කෙළවර කරන්නේයි. වික්ෂිප්‍යා යනු පසැසින් ඇස් ඇත්තායි. පරිනිබ්බතො යනු කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන්

පිරිනිවුණාවුයි. මෙය උන්වහන්සේගේ බෝමැඩදී පළමු පිරිනිවීමයි. පසුව වනාහි සල්ගස් දෙකක් අතර අනුපාදියෙස නිර්වාණ ධාතුචෙන් පිරිනිවියේයැයි අනුසන්ධි පරිද්දෙන් දේශනාව අවසන් කළසේක.

4. 1. 2

දෙවැන්නෙහි පඨවිකො යනු වැටුණේ, ගිලිහී ගියේයි. අප්පඨවිකො යනු නොවැටුණේ, පිහිටියේයි. එහි ලෝකික මහජනයා වැටුණේම නම් වෙයි. සෝවාන් ආදීහු කෙලෙස් උපත් කෙණෙහි වැටුණාහු නම් වෙත්. ආසුචියන් ක්‍ෂය කළ තැනැත්තා ඒකාන්තයෙන්ම පිහිටියේ නම් වෙයි. වුත්තා පඨවිකො යනු යමෙක් වුත වුවාහුද ඔවුහු වැටෙත් නම් වෙත්. පඨවිකා යනු යමෙක් වැටුණාහුද ඔවුහු වුත වුවාහු නම්. වුතවු බැවින් වැටුණාහුය. වැටුණු බැවින් වුත වුවාහුයයි අර්ථයි. ගිලිහා යනු රාගයෙන් රත්වුවාහුයි. සුඛරාගතා යනු නැවත උපතට, නැවත ජරාවට නැවත ව්‍යාධියට නැවත මරණයට ආවාහු නම් වෙත්. කතභිව්වං යනු සිවු මගින් කළයුතු කිසියම්. රතං රමමං යනු රමනය කළයුතු ගුණසමූහයෙහි සතුටු වූයේයි. සුඛෙතභවාගතං සුඛං යනු සුවයෙන් සුවය අනුව පැමිණි ඵලභුණුයි. මිනිස් සුවයෙන් දිවසුවයට, ධ්‍යානසුවයෙන් විදඝීනාසුවයට, විදඝීනා සුවයෙන් මාර්ග සුවයට, මාර්ග සුවයෙන් ඵලසුවයට, ඵල සුවයෙන් නිවන් සුවයට පැමිණි ඵලභුණු යන අර්ථයයි.

4. 1. 3

තෙවැන්න දුක් නිපාත වණිණාවෙහි කියන ලද්දේමය. ගාථාවන්හි වනාහි භිද්දං යනු නින්දා කටයුතු වූයි. භිද්දං යනු ගර්භා කරයි. පඨංගියො යනු පැසසියයුතු වූයේයි. විචිතාහි මුඛෙක සො කලිං යනු මෙසේ පැවති හෙතෙම ඒ මුවෙන් පාපය රැස්කරයි නම්. කලිතා තෙත සුඛං තච්ඡද්ධි යනු ඒ පාපයෙන් සුවය නොලබයි. සමබ්බාසි සමාසි අගතනා යනු සියලු සිය ධනයෙන් මෙන්ම තමන්ද සමග යම් පරාජයක් වේද එය ස්වල්පමාත්‍ර වූම අභාග්‍යයක් යන අර්ථයයි. සො සුගතෙසු යනු යමෙක් වනාහි මනාව ගිය පුද්ගලයින් කෙරෙහි සිත දුෂ්‍ය කරන්නේද, මෙම විත්තදුෂ්‍යය ඒ පාපයෙන් ඉතා මහත්වූ පාපයයි. දැන් එහි ඉතා මහත්බව දක්වමින් සතං සහස්සානං යනාදිය කීහ. සතං සහස්සානං යනු නිරිබ්බුද ගණනින් ලක්ෂයකි. ජහංගිකො යනු අන්‍යවූද සතිස් නිරිබ්බුදයෝයි. පඤ්ච ව යනු අබ්බුද ගණනින් අබ්බුද පසෙකි. යම්චිගගරිකො යනු ආර්යයන් ගරහන්නා යම් නිරයක උපද්දි එහි එපමණ ආයුෂ ඇත්තේයි.

4. 1. 4

සිවු වැන්නෙහි මාතරිපිතරි ව යනාදියෙහි මිත්තවින්දක තෙමේ මව කෙරෙහි වැරදියේ පිළිපන්නේ නම්. ආජාතසත්තු තෙමේ පියා කෙරෙහි වැරදියේ පිළිපන්නේ නම්. දෙවිදත් තෙමේ තථාගතයන් කෙරෙහි වැරදියේ පිළිපන්නේ නම්. කොකාලික තෙමේ තථාගත ශ්‍රාවකයා කෙරෙහි වැරදියේ පිළිපන්නේ නම්. ඔහුඤ්ච යනු බොහෝ වුවක්මය, පඨවිති යනු ලබයි. භාය යනු ඒ මිත්තප්‍රතිපත්ති සංඛ්‍යාත අධර්ම වර්යාවෙනි. පෙට්ට යනු මෙයින් ගොස්ය. අපායං ගවස්ති යනු නිරයාදීන් අතුරෙහි එක් නිරයක උපදියි. පුණ්‍ය පක්‍ෂයෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි.

4. 1. 5

පස්වැන්නෙහි ප්‍රෝක්‍ෂ අනුව යන්නේනුයි අනුසොගගාමී නම්. කෙලෙස් වසයෙන් ඔහුගේ විරුද්ධ ප්‍රතිපත්තියෙන් ප්‍රතිප්‍රෝක්‍ෂට යන්නේනුයි පටිසොගගාමී නම්. ධීතතො යනු පිහිටි ස්වභාවය ඇත්තේයි. ගිණොණා යනු සැටපහර තරණයකොට සිටියේයි. පාරංගතො යනු පරතෙරට ගියේයි. ඵලෙ තිබ්බති යනු නිවන්තලයෙහි සිටියි. බ්‍රාහ්මණො යනු ශ්‍රේෂ්ඨ වූයේ නිර්දෝෂවූයේයි. ඉධ යනු මෙලොවෙහියි. කාමෙ ව පටිසෙවති කිලෙසකාමයෙන් වස්තුකාමයන් ඇසුරුකරයි. පාපඤ්ච කමමං කරොති යනු පරපණතුසීම් ආදී පාපකර්මයද කරයි. පාපඤ්ච කමමං න කරොති යනු වෙරකම් පස (පස්පවු) නොකරයි. අයං වුට්ඨති ගිකඛවෙ ධීතතො යනු මේ අනාගාමී පුද්ගලයා එලොවින් යළි පිළිසිද ගැනීම් වශයෙන් නොපැමිණීම් වශයෙන් සිටියේ නම්. ගණ්‍යාධිපතො යනු තෘෂ්ණාවට පිවිසියේ, ඇතුළත් වූයේයි හෝ තෘෂ්ණාවට පිවිසියේ ඇතුළත් වූයේයි. පරිපුණ්‍යාගෙඛො යනු ශික්‍ෂා සපිරීමෙහි සිටියේයි. අසභ්‍යානධිමො යනු නොපිරිනුණු ස්වභාවයයි. වෙතොවසිප්පතො යනු සිතෙහි වසන බවට පැමිණියේයි. මෙබ්දු වූ ක්මිණාශ්‍රවයෙක් වෙයි. මෙහි වනාහි අනාගාමී පුද්ගලයා කියනලදි. සමාගිතිච්ඡියො යනු මනාව පිහිටුවනලද ඉඳුරන් සය ඇත්තේයි. පරොවරා යනු උසස් පහත් උතුම්ලාමක කුසල් අකුසල්ය යන අර්ථයයි. සමෙට්ට යනු නුවණින් එක්වියි. විබුපිතා යනු විනාශකරනලද හෝ දවන ලද්දාවූයි. වුසිතවුහමවරියො යනු මග බඹසර වැස සිටියේයි. ලොකතඤ්ඤ යනු තෙවැදෑරුම් ලෝකයේ කෙළවරට ගියේයි. පාරංගතො යනු සය අයුරකින් පරතෙරට ගියේයි. මෙහි ක්මිණාශ්‍රවයන්වහන්සේම කියනලදහ. මෙසේ සූත්‍රයෙහිද ගාථාවන්හිද සසර හා නිවනම කියනලදි.

4. 1. 6

සයවැන්නෙහි අනුප්පතො යනු නොපැමිණියේයි. සුභතං යනාදියෙහි උභතොවිභංග, නිද්දෙස, ඛන්ධක, පරිවාර, සුත්තනිපාත මංගලසුත්ත, රතනසුත්ත, නාලකසුත්ත, තුවටක යන සූත්‍රයෝද අන්‍යවූ සූත්‍රනාමය ඇති බුද්ධවචනය සුත්තයයි දතයුතුය. සියලුම ගාථා සහිතවූ සූත්‍ර ගෙයායයි දතයුතුය. විශේෂයෙන් සංයුක්ත නිකායෙහි සගාථක වර්ගයයි. සියලු අභිධර්ම පිටකයද ගාථානැති සූත්‍රද අංග අටෙහි සංග්‍රහනොවූ යම් වෙනත් බුද්ධවචනයක් වේද, එය වෙය්‍යාකරණයයි දතයුතුය. ධර්මපද පෙරගාථා, පෙරිගාථා සුත්තනිපාතයෙහි නොසුත්ත නම් දරන සුද්ධික ගාථාද ගාථායයි දතයුතුය. සොමනස්ස ඤාණමය ගාථාවන්ගෙන් යුක්තවූ දෙඅසුවක් සුත්තාන්තයෝ උදානයැයි දතයුතුය. වූත්තමීදං භගවතා යනාදී ක්‍රමයෙන් පැවති එකසිය දහයක් සූත්‍රාන්තයෝ ඉතිවූත්තකයයි දතයුත්තාහ. අපණ්ණක ජාතක ආදීවූ පත්තිය පණසක් ජාතකයෝ ජාතකයයි දතයුත්තාහ. වත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ අවිජරියා අබ්බතා ධම්මා ආනන්ද යනාදී ක්‍රමයෙන් පැවති සියලුම ආශ්වර්ය අද්භුතධම් ප්‍රතිසංයුක්තවූ සූත්‍රාන්තයෝ අබ්බුතධම්මයැයි දතයුත්තාහ. චූල්ලවේදල්ල, මහාවේදල්ල, සම්මාදිට්ඨි, සක්කපඤ්ඤ, සංඛාරභාජනිය, මහාපුණ්ණම සූත්‍රාදියද දැනීමද සතුවද ලබමින් අසතලද සියලු සූත්‍රාන්තයෝද වේදල්ලයැයි දතයුතුය. න අත්ථමඤ්ඤාය න ධම්මමඤ්ඤාය යනු අත්ථිකථාත් පාළියක් නොදැනයි. ධම්මානුධම්මපටිපතො යනු නව ලොවුතුරා දහමට අනුරූප ධර්මයවූ සීලය සහිත සුවිභාග ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේ නොවෙයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලුවාරයන්හි අර්ථය දතයුතුය. මෙහි ප්‍රථමවාරයෙහි වනාහි ඇසුපිරුතැන් තැනි දුශ්ශීලයා කියනලදී. දෙවැනි වාරයෙහි ඇසුපිරු තැන්තැනි ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ කියනලදහ. තෙවැන්නෙහි ඇසුපිරු තැන්ඇති දුශ්ශීලයාද සිවුවැන්නෙහි ඇසුපිරු තැන්ඇති ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේද (කියන ලදහ.) සීලෙසු අසමාහිත්‍යො යනු සීලයන් නොසපුරන්නේයි. සීලෙතො ව සුතෙත ව යනු ශීල කොටසින්ද ඇසුපිරුතැන් පිළිබඳ කොටසින්ද මේ දුශ්ශීලයා අල්පශ්‍රැතයෙකිසි මෙසේ ඔහු ගරහයි යන අර්ථයයි. භග්‍ග සමපඤ්ඤෙ සුභං යනු ඒ පුද්ගලයාට යම්හෙයකින් මේ ඇසු දෙයින් ශ්‍රැතකෘත්‍යය කරනලදද එහෙයින් ඔහුට ශ්‍රැතය එළඹෙයි නම්. භග්‍ග සමපඤ්ඤෙ යනු ශ්‍රැතකෘත්‍යය නොකළ බැවින් නොඑළඹෙයි නම්. ධම්මධරං යනු ශ්‍රැතධර්මයන්ට ආධාරවූයි. සප්පකුඤ්ඤං යනු මනා ප්‍රඥාව ඇත්තේයි. තෙකමමං ජමොතඤ්ඤොව යනු ජාති ස්වභාව ජම්බුතදයයි කියනුලැබේ. ඒ ජම්බුතදයාගේ නිෂ්කයක් මෙන් ස්වභාවික ප්‍රමාණය ඇති ස්වභාවිකයක් මෙනැයි අත්ථයයි.

4. 1. 7

සත්වැන්නෙහි විශතා යනු ප්‍රඥාවේ වාක්ත බවින් යුක්ත වුවාහුයි. විනිතා යනු විනයට පැමිණියාහු, මනාව හික්වුණාහුයි. විසාරදා යනු තැතිගැනීමෙන් තොර සොම්නස් සහිත නුවණින් යුක්ත වුවාහුයි. ධම්මධරා යනු ශ්‍රැතධර්මයන්ට ආධාරවූයි. හික්වු ව සීලසම්පන්නා යන ගාථාවෙහි එකිනෙකාගේ එක් එක් ගුණයක් කියනලදී. සියල්ලන්ට වනාහි සියල්ලම වටයි.

4. 1. 8

අටවැන්නෙහි වෙසාරජ්ජාති යනු තැතිගැන්මට ප්‍රතිපක්ෂවූ විශාරද බවයි. සිවුතැනක තැතිගැන්මක් නොමැතිබව සිහිකරන්නහුට උපන් සොම්නස් සහගත ඤාණයට මෙය නමෙකි. ආසනං ධානං යනු ශ්‍රේෂ්ඨ ස්ථානයයි, උත්තමස්ථානයයි. නැතහොත් පෙර බුදුවරු ආසන නම් වෙත්. උත්තමත්ස්සේලාගේ තැන යන අර්ථයයි. තවද ගවයන් සියයකට ජොෂ්ඨවූයේ උසක නම් වෙයි. ගවයන් දහසකට දෙවූවූයේ වසහය. ගාල් සියයකට දෙවූවූයේ හෝ උසහය. ගාල් දහසකට දෙවූවූයේ වසහය. සියලු ගවයන්ට ශ්‍රේෂ්ඨවූ සියලු වෙහෙස දරන, සුදු වූ පැහැදීම ඇතිකරන මහත් බරඋසුලන, හෙණ සියයක ශබ්දයෙහුදු නොසැලෙන්නේ නිසහ නම් වෙයි. හෙතෙම මෙහි උසහයැයි අදහස් කරනලදී. මෙයද ඔහුට පර්යාය වචනයකි. මෙය වෘක්කයාගේනුයි ආසන නම් වෙයි. ධානං යනු පාසකරින් පොළොව මැඩගෙන තහවුරුව සිටීමයි. මෙය වනාහි ආසනයකු මෙතැයි ආසනනම්. යම්සේ නම් නිසහ සංඛ්‍යාතවූ වෘක්කයෙමේ පාසකරින් පොළොව මැඩගෙන නොසෙල්වෙන තැනින් සිටියි. එසේම තථාගතයන් වහන්සේද විශාරදබව නමැති පා සකරින් අටපිරිස් පොළොව මැඩ දෙවියන් සහිත ලොවෙහි කිසියම් විරුද්ධවාදී පසම්බුරුකුගෙන් නොසැලෙන සේක් නොසැලෙන තැනින් සිටියි යනු මෙසේ සිටිනසේක් ඒ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය පිළිගනිති. එළඹෙති. ප්‍රතිකේෂපනොකරත්. තමන් කෙරෙහි නංවා තබති. එබැවින් ආසනං ධානං පටිජානාති'යි කියනලදී. පටිජානා යනු අටවැදෑරුම් පිරිසෙහිය. සීහනාදං යනු ශ්‍රේෂ්ඨනාදය අභිනනාදය හඬනගයි. සිංහනාදයට සමානවූ හෝ නාදය නංවයි. මේ අර්ථය සීහනාද සූත්‍රයෙන් දැක්විය යුතුය. යම්සේ සිංහයා ඉවසන බැවින්ද වනසන නිසාද සිංහයායි කියනුලැබේද, එසේ තථාගතයන් වහන්සේ ලෝක ධර්මයන් ඉවසන බැවින්ද පරිවාදයන් මඬින නිසාද සිංහයායි කියනුලැබේ. මෙසේ කියනලද සිංහයාගේ නාදය සිංහනාදයයි. එහි යම්සේ නම් සිංහයා සිංහ බලයෙන් යුක්තවූයේ හැම තන්හි විශාරද වූයේ පහවූ ලොවු

දැනගැනීම ඇත්තේ සිංහ නාදය නාද කරයිද මෙසේ තථාගත නමැති සිංහයාද තථාගත බලයෙන් යුක්ත වූයේ අටපිරිසෙහි විශාරද වූයේ පහවූ ලොමු දැනගැනීම ඇත්තේ මෙය රූපයය යනාදී ක්‍රමයෙන් නොයෙක් දේශනා විලාසයන්ගෙන් යුත් සිංහභව නගයි. එබැවින් පරිසාර සීමාදොං නදහි යි කියනලදි. ඔහුමඤ්ඤං පවඤ්ඤානි යන මෙහි ඔත්මං යනු ශ්‍රේෂ්ඨවූ උත්තමවූ පිරිසුදුවයි. මේ වක්ක ශබ්දය:

සැපතෙහි, ලකුණෙහි, රියඅහෙහි, ඉරියව්වෙහි, දීමෙහි, රුවන් දහම් උරසක් ආදියෙහිද දක්නා ලැබේ. මෙහි ධර්මවක්‍රයෙහි දන්තාලදි. එයද දෙපරිද්දෙකින් ප්‍රකටවන්නේය.*

"වක්කාරිමානි හික්ඛවෙ වක්කානි යෙහි සමන්තාගතානං දෙවමනුස්සානං" යනාදියෙහි මේ වක්ක ශබ්දය සැපතෙහි දක්නාලැබේ. "පාදතලෙසු වක්කානි ජාතානි" යන මෙහි ලකුණෙහිය. "වක්කංව වහතො පදං" යන මෙහි රිය අහෙහිය. "වතුචක්කං නවථාරං" යන මෙහි ඉරියව්වෙහිය. "දද භුක්ඛං ව මා ව පමාදො වක්කං වත්තය සබ්බපාණීනං" යන මෙහි දීමෙහිය. "දිබ්බං වක්කරත්තං පාතුරහොසි" යන මෙහි රුවන්සකෙහිය. "මයා පච්ඡන්තං වක්කං" යන මෙහි දහම් සකෙහිය. "ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස වක්කං හමති මප්පකෙ" යන මෙහි උරසකෙහිය. "චුරපරියන්තෙන වෙපි වක්කෙන" යන මෙහි පහරදීමේ සකෙහිය. "අසනිවක්කං" යන මෙහි හෙණ මඩුල්ලෙහිය. මෙහි වනාහි දහම් සකෙහි දන්තාලදි. එම ධර්මවක්‍රය වනාහි පටිච්චෙද ඤාණය හා දෙසනා ඤාණය යනුවෙන් දෙවැදෑරුම් වෙයි. එහි ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රභාවිතවූ තමන්ට ආර්යඵල ගෙන දෙන්නාවූ ඥානය පටිච්චෙද ඥානයයි. කරුණාවෙන් ප්‍රභාවිතවූ ශ්‍රාවකයන්ට ආර්යඵල ගෙනදෙන්නාවූ ඥානය දෙසනා ඤාණයයි. එහි ප්‍රතිච්චෙද ඥානය උපදිනුලබ්ධ හා උපන් යනුවෙන් දෙපරිදිය. අඛිනිෂ්ක්‍රමණයෙහි සිට අරහත්මාර්ගය දක්වා උපදිනු ලබන නම්. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නම්. තුසිත භවනයෙහි සිට මහබෝ පලහෙහි අරහත්මග දක්වා හෝ උපදිනු ලබන නම්. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නම්. දීපධකර බුදුපාමුලෙහි සිට අරහත් මග දක්වා හෝ උපදිනු ලබන නම්. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නම්. දෙසනා ඥානයද පච්චිකු ලබන හා පච්චිකුලදැයි දෙපරිදිය. එයද අක්ඛානොණ්ඩක්ඛානෝ සෝවාන් මග දක්වා පච්චිකු ලබන දේශනා ඥානයයි. ඵලක්‍ෂණයෙහි පච්චිකුලද දේශනා ඥානයයි. ඒ අතුරෙහි ප්‍රතිච්චෙද ඥානය ලෝකෝත්තරය. දේශනා ඥානය ලෝකිකකය. මේ දෙකම වනාහි

* සමානාසං ලක්ඛණං ව රථධෙන ඉරියාවපථෙ
දානෙ රතතධම්මරවක්කාදිසු ව දිස්සති
ධම්මවක්කෙ ඉධ මනො තක්ඛා දොධා විභාවසෙ

අනන්‍යයන් විසින් අසාධාරණ වූයේ බුදුවරුන් වහන්සේලාගේම ඔරණ්‍යානායයි. ඔබ්බට බුදුහිමියන්ගේ පටිපාටියට යනු මම සම්මානවත් බුදු වෙමි. මාවිසින් සියලු ධර්මයෝ අවබෝධකරන ලදහයි මෙසේ පිළිගන්නාහුට මෙනම් ධර්මයෝ ඔබට අවබෝධ නොවූහ. ඔබ විසින් අවබෝධ නොකරනලදහ යනුයි. භූතවත යනු අවබෝධ නොකරන ලදැයි මෙසේ දක්වනලද ඒ ධර්මයන් අතුරෙහිය. භූතවත යනු හේතුසහිත කරුණු සහිත වචනයෙනි. නිව්‍යානමය යන මෙහි පුද්ගලයාද ධර්මයද නිව්‍යානමයයි අදහස් කරනලදි. යමෙක් මට වෝදනා කරයිද එබඳු පුද්ගලයකු නොදකිමි. යම් ධර්මයක් දක්වා මෙනම් ධර්මය ඔබවිසින් අවබෝධ නොකරන ලදැයි මට වෝදනා නගන්නේද එබඳු ධර්මයක් නොදකිමි යන මෙය මෙහි අර්ථයයි. බෙහෙවින්ම යනු නිර්භය බවට පැමිණියේයි. සෙසු පදදෙක මෙහිම පර්යාය වචනයයි. මේ සියල්ලම වෙසාරණිකාණ්ඩයට උදෙසා කියනලදි. මෙනම් ධර්මයක් ඔබවිසින් අවබෝධ නොකරන ලදැයි වෝදනා කරන පුද්ගලයකු හෝ වෝදනාවට කාරණයක් හෝ අවබෝධ නොකරනලද ධර්මයක් හෝ නොදකින්නාවූ, ස්වභාවයෙන් බුදුවරයෙක් වෙමින්ම මම බුදුවෙමැයි කියමි මෙනෙහි කරන දහමයෙන් වහන්සේට බලවත්වූ සොම්නසක් උපදියි. එයින් යුක්තවූ ඥාණය වෙසාරණික නම්. එය සඳහා කෙරෙහියට පැමිණියේය යනාදිය කීහ. මෙසේ සියලුකුන අර්ථය දතයුතුය. අනන්‍යායකා බවම යනු මෙහි වනාහි අන්තරාය කරන්නුයි අන්තරායකා නම්. ඒවා අත්ථවශයෙන් දැන ඉක්මවන්නාවූ ආපත්තිස්කන්ධ සතයි. දැන ඉක්මවන යටත් පිරිසයින් දුක්කට දුබ්බාසිතයකුදු මාගීඵලවලට අන්තරාය කරයි. මෙහි වනාහි මෙමුන ධර්මය අදහස් කරනලදි. මෙමුන යන සේවනය කරන යම් කිසිවකුට වනාහි නිසැකවම මාගීඵලයන්ට අන්තරාය වෙයි. යකා භූත පන හෙ අත්ථවය යනු රාගකෂයාදියෙහි යමක් යමක් සඳහායි. බෙහෙවින්ම දෙසිමො යනු අසුභභාවනා ආදී ධර්මය කියනලදි. භූත වත මං යනු එ අනෙකුත් නිසි ධර්මයෙහිය. සෙසු කියනලද කුමයෙන්ම දතයුතුය. වාදපථය යනු වාදයෝමය. පුටු යනු බොහෝයි. සිතා යනු එකට බඳනාද, පිළියෙල කරන ලදි. නැතහොත් පුටුසිතා යනු පළලබව (බොහෝබව) ඇසුරු කළාහු එළැඹියාහුය. බොහෝවකින් හෝ ඇසුරුකරන ලද්දාහුයි පුටුසිතා නම්. යං නිසිතා යනු දැනුණු යම් වාදපථයක් ඇසුරු කළාහුද යනුයි. න හෙ භවතිය යනු ඒ වාදපථයෝ නොවෙත්, බිදියත්, වැනසෙත්. බෙහෙවින්ම යනු දෙසනා ඥාණයටද පටිවේධඥාණයටද මෙය නමෙකි. ඔවුනතුරෙහි දෙසනාඥාණය ලොකිකය, පටිවේධඥාණය ලෝකෝත්තරය. කෙවලි යනු සියලු ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූයේයි. භාදිකා යනු එබඳුවූයි.

4. 1. 9

නවවැන්නෙහි මේවායෙහි උපදිනුයි උප්පාදායි. කවරක් උපදීද? තෘෂ්ණාවයි. තණ්හාවෙන් ඉපදීම තණ්හුප්පාදායි. තෘෂ්ණාවට වස්තු තෘෂ්ණාවට හේතු යන අර්ථයයි. විවරගෙතු යනු කොයින් කැමැති සිවුරක් ලබන්නෙමිදැයි විවරය හේතුකොටගෙන (තෘෂ්ණාව) උපදියි. ඉතිහවාහව ගෙතු යන මෙහි ඉති යනු නිදහ්නසෙහි නිපාතයෙකි. යම්සේ විවරාදි හේතු වේද එසේ හවාහව හේතූය යන අර්ථයයි. මෙහි හවාහවො යන්නෙන් ඉතා රසවත් ගිනෙල් වෙඩිරු ආදිය අදහස් කරනලදි. සම්පත්ති හවයන්හි පණිකතර පණිකතමභාවය යනුවෙන්ද කියත්මය. ගණ්ණාදුග්ගො යනු මේ සත්වයා වනාහි නොදත් අග් ඇති සංසාර වෘත්තයෙහි හැසිරෙන්නේ හුදෙකලාවම නොහැසිරෙයි. තෘෂ්ණා (නමැති) දුකිසිකාව (දෙවැන්නිය) ලබාම හැසිරෙයි. එබැවින් තණ්හාදුකියොයි කියනලදි. ඉතිහාවඤ්ඤාථාභාවං යන මෙහි ඉතිහාවො යනු මේ ආත්මභාවයයි. අක්කුථාභාව යනු අනාගත ආත්මභාවයයි. මෙබඳු වූ හෝ වෙනත් ආත්මභාවයක්ද ඉතිහාව නම්වෙයි. මෙබඳු නොවූයේ අක්කුථාභාව නම්. එය ඉතිහාවක්කුථාභාවයයි. සංසාරං යනු බන්ධනාතු ආයතන පිළිවෙලයි. භාගිවග්ගහි යනු නොඉක්මවයි. එවමාදිනවං ඤාතො යනු මෙසේ අතීත, අනාගත, වතීමාන පක්ෂවස්කන්ධයන්හි ආදීනව දැනගෙනයි. ගණ්ණාදුග්ගො සම්භවං යනු තෘෂ්ණාවද මෙම සංසාර දුකට හටගැනීමකි. ප්‍රභවයකි. කාරණයකැයි මෙසේ දැනෙයි. මෙපමණකින් මේ හික්කුචගේ විදහිනාව වඩා රහත්බවට පැමිණිබව දක්වන ලද්දේය. දැන් ඒ කෘෂ්ණාශ්‍රවයන් වහන්සේ පසසමින් චිතතණ්හා යනාදිය කීහ. එහි අභාදානො යනු නොගැනීමයි. සතො ගිහු පරිබ්බපේ යනු සිහියෙහි හා නුවණෙහි විපුලබවට පත් රහතන් වහන්සේ සිහි ඇත්තේව නුවණැත්තේව හැසිරෙන්නේය, වසන්නේය යන අර්ථයයි. මෙසේ සූත්‍රාන්තයෙහි සසර (ගැන) කියා ගාථාවල සසර හා නිවන (ගැන) කියනලදි.

4. 1. 10

දසවැන්නෙහි සසරෙහි යොදවන්නුයි යොගා නම්. කාමයොගො යනාදියෙහි පක්ඛකාම ගුණයන්ට අයත් රාගය කාමයොගයයි. රූපාරූප හවයන්හි ඡන්දරාගය හවයොගො නම්. එසේ ධ්‍යානයන්හි ඇලුම් කරන ශාස්වත දෘෂ්ටි සහගතවූ රාගයද දෙසැටක් දෘෂ්ටිහුද දිට්ඨියොගො නම්. සිවුසස්හි නොදැනීම අවිජ්ජාමයොගො නම්. කාමයන්හි හෝ යොදයිනුයි කාමයොගොයි. හවයන්හි යොදයිනුයි හවයොගොයි. දෘෂ්ටිත්හි යොදයිනුයි දිට්ඨියොගොයි. අවිද්‍යාවෙහි

යොදයිනුයි අවිජ්ජායොගො නම්. මෙය ඉහත කියනලද ධර්මයන්ට පර්යාය වචනයකි. දැන් ඒවා විස්තරකොට දක්වන සේක් "කතමො ච භික්ඛවෙ" ආදිය කීහ. එහි සමුදයං යනු උපතයි. අත්ථගමං යනු හේදය (විනාශය)යි, අඤ්ඤාං යනු මිහිරිබවයි. ආදීනවං යනු අමිහිරි බවයි. දොෂයයි. නිසසරණං යනු අත්හළ බවයි. කාමෙසු යනු වස්තුකාමයන්හිය, කාමරාගො යනු කාමයන් අරබයා උපන් රාගයයි. සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි. අනුසෙති යනු හටගැනීමයි. අයං චුච්චති භික්ඛවෙ කාමයොගො යනු මහණෙනි, මෙය කාමයන්හි යෙදවීමේ කාරණය බැඳීමේ කාරණය කියනු ලැබෙයි මෙසේ සියලුකන්හි අත්ථය දතයුතුයි. එඤ්ඤායනං යනු වක්‍ර ආදීන්ගේ ඇස ගැටීම් ආදී කාරණයන්ගේයි. අවිජ්ජා අඤ්ඤාණං යනු ඤාණයට ප්‍රතිපක්‍ෂ බවෙන් අඤාන සංඛ්‍යාතවූ අවිද්‍යාවයි. ඉතිකාමයොගො යන මෙහි ඉතිශබ්දය යොගසතර සමගම යෙදියයුතුය. කාමයොගය මෙසේය, භවයොගය මෙසේය යනුවෙනි. සංයුතො යනු පිරිවරන ලද්දේයි. පාපකෙහි යනු ලාමකවූ දෙයිනි. අකුසලෙහි යනු අදක්‍ෂ බවින් හටගත් දෙයිනි, සංකිලෙසෙහි යනු කිළිටි කරන දෙයිනි, පහන් සිතේ පහන්බව කෙලෙසන දෙයිනි යන අර්ථයයි. පොතොගවිකෙහි යනු පුනර්භවය නිපදවන්නාවූ දෙයිනි, සදරෙහි යනු සිත්තවුල්වලිනි, දුක්ඛවිපාකෙහි යනු විපාකකාලයෙහි දුක් උපදවන්නාවූ දෙයිනි, ආයති ජාතිජරාමරණෙහි යනු අනාගතයෙහි යළියළිත් ජාතිජරාමරණ උපදවන්නාවූ දෙයිනි, තස්මා අයොගකෙමිති චුච්චති යනු යම්තෙයකින් ප්‍රතිත නොවූ යොග ඇති පුද්ගලතෙමේ මේ ධර්මයන්ගෙන් යුක්තවූයේ වෙයිද එහෙයින් සතර යෝගයන්ගෙන් ක්‍ෂෙමවූ නිවාණය අවබෝධ නොකළ බැවින් න යොගකෙමියයි කියනුලැබේ. විසංයොගො යනු වෙන්කරන්නාවූ කරුණුයි. කාමයොග විසංයොගො යනු කාමයොගයෙන් වෙන්කිරීමේ කරුණයි. සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි. එහි අසුභධ්‍යානය කාමයොග විසංයොගයයි. එය පාදකකොට එළඹි අනාගාමි මාර්ගය එකාන්තයෙන්ම කාමයොගවිසංයොග නම්. අරහත්මාර්ගය භවයොග විසංයොග නම්. සෝවාන්මග දිට්ඨියොග නවිසංයොග නම්, අරහත් මග අවිජ්ජායොග විසංයොග නම්. දැන් ඒවා විස්තර කොට දක්වමින් "කතමො ච භික්ඛවෙ" යනාදිය කීහ. එහි අර්ථය කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය. භවයොගෙහි චුග්ගං යනු භවයෝගයෙන්ද යුක්තවූවාහු කිසි වැඩි යමක්දවේ. දෙක දෙකින්මද එක්ව යෙදුනාහු යම්කිසි යොගදෙකකින් යුක්තවූවාහුය යන අර්ථයයි. පුරුෂතො යනු පෙරවූකොට හෝ පිරිවරන ලද්දාහු හෝයි. කාමෙ පරිඤ්ඤා යනු දෙවැදෑරුම් කාමයන් මනාව දැනයි. සමුග්ගව යනු මුළුමනින් විනාශ කොටයි. විරාජයං යනු බැබළෙමින් හෝ බැබළීමෝයි. බැබළෙමින්යි කීකල මාර්ගය කියනලදි. බැබළියයි කීකල ඵලයයි. මුඛි යනු

ආශ්‍රවයත් ක්‍ෂයකළ මුනිවරයායි. මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහිද ගාථාවන්හිද සසර මෙන්ම නිව්නද කියනලදි.

හණ්ඩගාම වර්ගයයි
පළමුවැන්නයි

—//—

4. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයේ පළමුවැනි සුත්‍රයේ අධිවාසෙහි යනු සිතෙහි නංවා වාසය කරයි. න පජ්ඣති යනු අත් නොහරියි, න විනොදෙහි යනු ඉවත් නොකරයි. න ව්‍යන්තිකරොති යනු පහවූ කෙළවර ඇති පිරිසිඳිනලද වක්‍රයක් නොකරයි. න අනභාවං ගමෙහි යනු මුළුමනින් අභාවයට, නොවැඩීමට, විනාශයට නොයවයි. වරම්පි යනු හැසිරෙන්නේද යනුයි. අනාතාපි යනු වීර්ය නැත්තේයි. අනොතාපි යනු දොෂාරොපනයට බියරහිත වූයේයි. සත්තං යනු නිතරයි. සම්මං යනු නිරතුරුවයි. මෙසේ සියලු තැන අර්ථය දැන පුත්‍ර පක්‍ෂයෙහි කියනලද්දට වෙනස් අයුරින් අර්ථය දක්වනුය. ගාථාවන්හි ගෙහිඤ්ඤා යනු කෙලෙස් ඇසුරුකළාවුයි. මොග්ගෙය්‍යඤ්ඤා යනු මුළාව දනවන අරමුණුවලයි. අගබ්බා යනු බඳුන් නොවූයේයි. පුබ්බං සමෙබ්බිමුත්තමං යනු අරහත් මාගී සංඛ්‍යාත උතුම් ඤාණය ස්පඨිකිරීමටය.

4. 2. 2

දෙවැන්නෙහි සමපත්තසිලා යනු පිරිපුන්සිල් ඇත්තේයි. සමපත්තපාතිමොක්ඛා යනු පිරිපුන් පාමොක් ඇත්තාහුයි. පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තා යනු ප්‍රාතිමොක්ඛ සංවර සීලයෙන් සංවරවූවාහු වසනලද්දාහු යුක්තවූවාහු වී වාසයකරවූ. ආචාරගොචර සමපත්තා යනු හැසිරීමෙන්ද ඇවතුම් පැවතුමෙන්ද යුක්ත වූවාහු ඵලශ්‍රිතාහු වෙවු. අණුමග්ගෙසු වජේපසු යනු සුඵවූද දොෂයන්හියි. ගගදඤ්ඤා විනො යනු ඒ සුඵවූ වැරදි බියෙන් දක්නාසුලුවූයි. සමාදාය සික්ඛථ සික්ඛාපදෙසු යනු සියලු ශික්ෂා කොටස්වල ඒ ඒ සමාදන් වියයුතු දෙය සමාදන්ව රැගෙන හික්මෙවු. සමපන්න සීලානං -පෙ- සික්ඛා පදෙසු" යනුවෙන් මෙපමණවූ දහම් විස්තර කිරීමකින් සමාදන් කරවා මෙන්ම ලබනලද ගුණයන්හිද පැසසීම කොට දැන් මත්තෙහි කළයුතු දෙය දක්වන සේක් 'කිමය්‍ය' යනාදිය කීසේක. එහි- කිමය්‍ය යනු කුමක් වන්නේද යනුයි. යතං චරෙ යනු යම්සේ හැසිරෙන්නේ සංවරවූවෙක් සංයත වූවෙක් වන්නේද එසේ හැසිරෙන්නේය. සියලු තත්හි මේ කුමයයි.

අවෙස් යනු හිඳින්නේය. යතමෙනං පසාරයෙ යනු යම් අභපසභක් දික්කරන්නේද එය සංවර වුවක් සංයමවූවක් කොට (දික් කරන්නේය). පතුරුවන්නේය. උඬං යනු මත්තෙහියි, තිරියං යනු මැදයි, අපාවිතං යනු යටයි, මෙපමණකින් අතීත වතීමාන අනාගත පඤ්චස්කන්ධයෝ කියනලද්දාහ. ධාවතා යනු පිරිසිදීමේ වචනයකි. ජගතො ගති යනු ලොව හටගැනීමයි. සමවෙසබ්බා ව ධම්මානං චර්ධානං උදයඛඛයං යනු සියලු ලොව අතීතාදී හේද ඇති මේ පඤ්චස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ හටගැනීමද විනාශයද මනාව බලනලද්දාහුයි. පඤ්චස්කන්ධයන්ගේ හටගැනීම බලන්නේ පස්විසි ලකුණු දකියි. විනාශය දකින්නේ පස්විසි ලකුණු දකී යයි කියනලද්දාහු සමපණස් ලකුණුවලින් මනාව දක්නාලද්දාහු වෙත්. වෙතොසමථසාමීථිං යනු විත්ත සමාධියට සුදුසු ප්‍රතිපාදාවයි. සිඛමානං යනු පිළිපදිනු ලබන, පුරනුලබන යන අර්ථයයි. පහිතතො යනු යවනලද්දේයි. ආග්‍ර යනු කියත්, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය. මේ සුත්‍රයෙහි ශීලමිශ්‍රකය කියා ගාථාවන්හි කථිකාශ්‍රවයන්වහන්සේ කියනලදී.

4. 2. 3

තුන්වැන්නෙහි සමමපපධානානි යනු මනා (සොදුරු) උත්සාහයෝ, උතුම් වීර්යයෝයි. සමමපපධානා යනු පිරිපුන් වීර්ය ඇත්තාහුයි, මාරධෙය්‍යාධිගුණො යනු ත්‍රෛභූමික සංසාර සංඛ්‍යාත මාරවසභය මැඩපවත්වා ඉක්මවා සිටියාහුයි. තෙ අසිතා යනු ඒ කථිකාශ්‍රවයෝ අනිස්සිත (අසුරු නොකළාහු) නම්වෙති. ජාතිමරණගය්‍යා යනු උපතද මරණයද නිසා උපදනා බියේයි. ජාතිමරණ සංඛ්‍යාතවූම බියේ හෝයි. පාරගු යනු එතෙරට ගියාහුයි, තෙ තුසිතා යනු ඒ රහතත්වහන්සේලා සතුටුවුවාහු නම්. ජෙට්ඨා මාරං සවාගතං යනු සේනාව සහිත මාරයා පරදා සිටියාහුයි, තෙ අතෙජා යනු ඒ රහතත් වහන්සේලා තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාතවූ මෙහෙයවීමෙන් නොමුළාවුවාහු නිශ්චලවුවාහු නම්. තමුච්චිමං යනු මාරබලයයි. උපාතිවතා යනු ඉක්මවුවාහුයි. තෙ සුඛිතා යනු ඒ රහතත්වහන්සේලා ලෝකෝත්තර සුවයෙන් සුවපත්වුවාහු නම්. එහෙයින්ම කිය.

රහතත් වහන්සේලා ඒකාන්තයෙන්ම සුවපත්වුවාහුය, උත්වහන්සේලාගේ තෘෂ්ණාව නොදක්නා ලැබේ. අස්මිමානය සිදිණ. මෝහය නැමැති දැල පුපුරුවා හරිනලදී.*

* සුඛිතා වත අරහතො - තණ්හා තෙසං න විජ්ජි අසම්මානො සමුච්ඡිනො - මොහජාලං පදාලිකං

4. 2. 4

සකරවැන්නෙහි පට්ඨානානි යනු වීර්යයෝයි. සංවරපට්ඨානං යනු ඇස් ආදිය සංවර කරන්නනුට උපන් වීර්යයයි. පභානපට්ඨානං යනු කාම විතර්කාදීන් අත්හරින්නනුට උපන් වීර්යයයි. භාවනාපට්ඨානං යනු බොධාංගයන් වඩන්නනුට උපන් වීර්යයයි. අනුරක්ඛනපට්ඨානං යනු සමාධිනිමිත්ත ආරක්ෂා කරන්නනුට උපන් වීර්යයයි. විවෙකනිසිද්ධිං යනාදියෙහි විවෙක, විරාග, නිරෝධ යන තුනම නිවනට නම්ය. නිවන වනාහි කෙලෙසුන්ගෙන් වෙන්වීම බැවින් විවෙකයයි. ඊට පැමිණ රාගාදීහු නොඇලෙකියි විරාග නම්. නිරුද්ධවෙන්නුයි නිරෝධයයි. එබැවින් විවෙකනිසිද්ධිං යනාදියෙහි අරමුණු වශයෙන් හෝ වටහාගතයුතු වශයෙන් හෝ නිවන ඇසුරුකොට ඇත යන අර්ථයයි. වොස්සංගපරිනාමිං යන මෙහි පරිවාග වොස්සංගයද පක්ඛන්දන වොස්සංගයද යනුවෙන් වොස්සංග දෙකෙකි. එහි විදර්ශනා තදංග වශයෙන් කෙලෙසුන්ද ස්කන්ධයන්ද අත්හරියිද එය පරිවාග වොස්සංගයයි. මාර්ගය අරමුණු වශයෙන් නිවනට පතී (එළඹේ)නුයි පක්ඛන්දන වොස්සංගයයි. එහෙයින් වොස්සංගපරිනාමිං යනු යම්සේ වඩනුලබන සති සම්බෝධාංගය වොස්සංගය (අත්හැරීම) සදහා මුහුකුරායයිද විදර්ශනා බවට හා මාර්ගබවට පැමිණෙයිද මෙසේ එය වඩයි යනු මෙහි අර්ථයයි. සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි, හඳුක්කං යන ලබනලදයි, අට්ඨික සංඥාදි වශයෙන් එළැඹී සමාධියම සමාධිනිමිත්තංයි කියනුලැබේ. අනුරක්ඛනි යනු පරිවාග වොස්සංගය සමාධියට බාධාකරධර්මයන්වූ රාග, දෝස, මෝහයන් පිරිසිදු කරමින් ආරක්ෂාකරයි. මෙහිද අට්ඨික සංඥාව ආදී සංඥා පසම කියනලදි. මෙතැන්හිදී දස අසුභයන්ද විස්තරකොට කිවයුතුය. ඔවුන්ගේ විස්තරය විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලද්දේමය. ගාථවෙහිදී සංවරාදි නාමයෙන් සංවරාදිය උපදවන්නාවූ වියරියම කියනලදි. ඛයං දුක්ඛස්ස පාපුණො යනු දුක් නැතිකිරීම් සංඛ්‍යාත රහත්බවට පමුණුවන්නේය.

4. 2. 5

පස්වැන්නෙහි අත්තපඤ්ඤානිශො යනු උතුම් පැනවීමිය, අත්තභාවිතං යනු ආත්මභාව ඇත්තවුන්ගේයි, ශරීරං රාත්‍ර අසුරිනෙදා යනු යම් මේ රාත්‍ර අසුරෙත්‍රයෙක් වේද, හෙතෙම අග්‍රය, රාත්‍ර අසුරෙත්‍රයා, වනාහි යොදුන් සාරදහස් අටසියයක් උස්ය. ඔහුගේ බාහු අතරක යොදුන් දොළොස් සියයකි. අත්තල පාදතලයන්ගේ මහත්බව යොදුන් තුන්සියයකි. ඇගිලි පුරුක් යොදුන් පණසකි. බැම අතර යොදුන් පණසකි. නලල යොදුන් තුන්සියයකි. හිස යොදුන් නවසියයකි. කාමගොගික ශරීරං මත්ඛාතා යනු යම් මේ මත්ඛාතු

නම් රජෙක් වේද මෙනෙම දිව්‍යමයවූද මානුෂිකවූද කාමයන් පරිභෝග කරන සත්වයන් අතුරෙන් අග්‍රනම් වෙයි. මෙනෙම අසංඛ්‍ය ආයුෂ ඇති මිනිසුන් අතර ඉපිද කැමැති කැමති විට රත්වැසි වස්තූන් මානුෂික කාමයන් බොහෝ කලක් වින්දේය. දෙව්ලොවෙහි ඉන්‍ද්‍රයන් (ශක්‍රයන්) සතිසකගේ ආයුෂප්‍රමාණය යම්තාක් වේද ඒතාක් කාමයන් පරිභෝග කළේයයි කාමභෝගීන් අතුරෙහි අග්‍රයා නම්වූයේය. ආධිපතෙශ්වරයා අධිපතිකූන දෙවුකූන කරන්නවුන්ගේයි, තථාගතො අශ්‍රමඛොගති යනු ලෝකික ලෝකෝත්තර ගුණයන්ගෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අග්‍රය, ශ්‍රේෂ්ඨය, උත්තමයයි කියනුලැබේ. ඉඳ්‍රියා ගතො ජලං යනු දිව්‍යසම්පත්තීන්ගේ සමෘද්ධියෙන්ද පරිවාර සංඛ්‍යාත යසසින්ද බබලන්නවුන්ගේයි, උග්‍රං තීරං අපාවිතං යනු මත්තෙහි, මැද හා යටයි, ශාවතාජගතො ගති යනු යම්තාක් ලොව හටගැනීම වේද (ඒතාක්ය).

4. 2. 6

සයවැන්නෙහි සොබුමොති යනු සියුම් ලකුණු අවබෝධ කරන්නාවූ ඥානයෝයි, රූපසොබුමෙමග සමනතාගතො හොති යනු රූපයෙහි සිතිදු සියුම් ලකුණු විමසන්නාවූ නුවණින් යුක්තවූයේ වෙයි. පරමෙත යනු උතුම්වූ දෙයිනි, තෙත ව රූපසොබුමෙමග යනු අනුලෝමිබව දක්වා පැමිණි සියුම් ලකුණු විමසන ඒ ඥානයෙනි, න සමනුපසාගති යනු නැති බැවින්ම නොදකියි. න පරෙව්ති යනු නැති බැවින්ම නොපතයි. වේදනා සොබුම්මාදියෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි, රූපසොබුමෙමග ඤෙචා යනු රූපඤානයේ සිතිදු සියුම් ලකුණු විමසන්නාවූ ඥානයෙන් සියුම්බව දැනයි: වේදනානං ව සමනවං යනු වේදනාස්කන්ධයේද හටගැනීම දැනයි, සඤ්ඤා ගතො ව සමුදෙගි යනු යම් කරුණකින් සංඥාස්කන්ධය හටගනියිද උපදියිද එයද දැනයි. අරඨං ගවස්ති ගරථ ව යනු යම්කුනක නිරුද්ධවේද එයද දැනයි, සංඛාරෙ පරතො ඤෙචා යනු සංස්කාරස්කන්ධය අනිත්‍ය බැවින් විනාශවන ස්වභාවයෙන් අන්‍යත්වයෙන් දැනයි, මේ පදයෙන් අනිච්චානුපස්සනාව කියනලදි, දුක්ඛතො තො ව අත්තතො යන මෙයින් දුක්ඛ, අනත්ත අනුපස්සනා කියනලදි. සත්තො යනු කෙලෙස් තැවුලෙන් ශාන්තවූයේයි. සන්තිපදෙ රතො යනු නිවනෙහි ඇළුණේයි. මෙසේ සූත්‍රාන්තයෙහි සිවුකූනක විදර්ශනාවම කියනලදි. ගාථාවන්හි ලෝකෝත්තර ධර්මයද (කියනලදි).

4. 2. 7 - 9

සත්වැන්නෙහි අග්නිගමනාභි යනු ගතියට නොයෑමය, ජන්දාග්නිං ගවජ්ඣි යනු ජන්දයෙන් අගතියට යයි, නොකළයුත්තක් කරයි. සෙස්සෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි, ජන්දා ද්‍රෝශා ග්‍රාහා මොහා යනු ජන්දයෙන් දොෂයෙන්, බියෙන් හා මුළාවීමෙනි, අභිව්‍යාප්තිය යනු ඉක්මවයි, අවවුත්ත පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, නවවැන්නෙහි එසේ අවබෝධ කරන්නන්ගේ වශයෙන් ක්‍රම දෙකකින් කියනලදි.

4. 2. 10

දසවැන්නෙහි ගතතුද්දෙකකො යනු ලභබත් ආදිය උදෙසාත්තායි. කාමෙසු අසංයතා යනු වස්තුකාම ක්ලෙෂ කාමයන්හි අසංවරවූවෝයි, පරිත්‍යක්කාවො ච පතෙස චූචචි යන මෙයද මෙබඳු යම් පිරිසක් වේද එය පිරිස් කසල නමැයි කියනු ලැබේ යන අර්ථයයි. සමානාග්‍රහණය යනු බුද්ධග්‍රහණයා විසිනි, පරිත්‍යක්කාවො පතෙස චූචචි යන මෙය මෙබඳු පිරිස පසන් බැවින් පරිත්‍යක්කාවයි කියනුලැබේ.

දෙවැනිවූ වරවර්ගයයි

—//—

4.3.1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි උරුවෙලායං යන මෙහි උරුවෙලා යනු මහාතලයයි, මහවැලිගොඩය යන අර්ථයයි, නැතහොත් උරු යනු වැලියයි කියනුලැබේ. වෙලා යනු සීමාවයි, ඉවුර ඉක්මවා යන හේතුවෙන් ගෙනෙනලද වැලි උරුවෙලායි මෙසේ මෙහි අර්ථය දැක්වියයුතුය, අතීතයෙහි බුදුන් නූපත් කල්හි කුලපුත්‍රයෝ දසදහසක් තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදිව ඒ පෙදෙසෙහි වසන්නාහු එක් දවසක රැස්වී කතිකාවතක් කළාහුය, කායකම්, වාක්කම්යෝ නම් අන්‍යයන්ටද ප්‍රකට වෙත්. මනෝ කම්ය වනාහි අප්‍රකටය. එබැවින් යමෙක් කාමවිතකීයක් හෝ ව්‍යාපාද විතකීයක් හෝ විහිංසා, විතකීයක් හෝ විතකීය කරයිද හෙතෙම එහි පාත්‍රගොටුවෙන් වැලි ගෙනවුත් විසුරුවයි. මෙසේ එහි පිළිවෙලින් මහවැලිගොඩක් වූයේය. ඉක්බිති පැසුරු ජනතාව එය වටකොට වෙතරා ස්ථානයක් කළේය. ඒ උදෙසා උරුවෙලායයි කියනලදි. මහාතලය, මහවැලිගොඩය යන අර්ථයයි. ඒ සඳහාම කියනලදි. නැතහොත් වැලි උරුයයි කියනුලැබේ. වෙලා යනු සීමාවයි. සීමාව (වෙරළ) ඉක්මවා යන හේතුවෙන් ගෙනෙන ලද වැලි උරුවෙලායි

මෙසේ මෙහි අත්ථය දැක්විය යුතුය. **තප්පා තෙරකප්පරාග භිමෙ** යනු උරුවෙලාගම ඇසුරුකොට තෙරකප්පරා නදීතෙර වසමයි දක්වයි. **අප්පාලෙග්ගොධෙ** යනු එඵ්පල්ලෝ නුගගසේ සෙවනැල්ලෙහි හිඳිති, සිටිති. එබැවින් ඒ ගස අප්පාල නිග්‍රොධයයි ප්‍රසිද්ධියට ගියේය. එහි යටය යන අර්ථයයි. **පඨමාහිසමුද්ධො** යනු සම්බුදු වී පළමුවමයි, උද්පාදී යනු මේ විතර්කය පස්වැනිසතියෙහි හටගත්තේය, කෙසේ හටගත්තේද යත්? සම්බුදුවරුනට පුරුදුබැවින් මෙන්ම පෙර පුහුණුව ඇති බැවින්ද වේ. එහි පෙර පුහුණුව ප්‍රකටවීම සඳහා තිත්තිරජාතකය ගෙනහැර දැක්විය යුතුය. ඇත්, වදුරු, වටු යන තිදෙනෙක් එක් පෙදෙසක වසන්නාහු යමෙක් අප අතරින් මහඵද ඔහු කෙරෙහි ගෞරව සහිතව වසන්නෙමුයයි නිග්‍රොධගස දක්වා කවරෙක් නම් අපගෙන් මහඵදැයි විමසන්නාහු වටුවාගේ මහඵබව දැන ඔහුට වැඩිමහඵ සැලකිලි කොට ඔවුනොවුන් සමඟිව සතුටින් වැස සාධිතාමිවූහ. ඒ කරුණ දැන ගසට අධිගෘහිත දේවතාවා මේ ගාථාව පැවසීය.

ධම්මෙහි දක්ෂවු යම්බඳුවු මිනිස්සු වැඩිමහල්ලන්ට ගරුකරන්ද ඔවුහු මෙලොවම පැසසුමට බඳුන්වෙති. පරලොවදී සුගතියටද යති*

මෙසේ අත්තකවු කිරිසන් යෝනියෙහි උපන්නේ වුවද තථාගතයන්වහන්සේ ගෞරව සහිතව විසීමට කැමතිවූහ. දැන් කෙසේනම් රූවි නොකෙරෙන්නද? අගාරවො යනු අන්‍යායා කෙරෙහි ගෞරවය නැත්තේයි. කිසිවකු ගරුතන්හි නොතබා යන අර්ථයයි, **අප්පාහිසො** යනු කීකරුබව රහිතවූයේයි, දෙටුතන්හි නොතබා යන අර්ථයයි, **සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා** යන මෙහි ශමනය කරනලද පවුඇති බහාතබනලද පවු ඇති සමණබ්‍රාහ්මණයෝ අදහස් කරනලදහ. **සක්කවො ගරුකවො** යනු සත්කාරද කොට ගරු කිරීමද එළවායි, **සදෙවකෙ ලොකෙ** යනාදියෙහි දෙවියන් සහිතවූයේ සදෙවකෙ නම්. දෙවියන් ගැනීමෙන් මාරබ්‍රහ්මයන් ගත්කල්හිද මාරනම් වූයේ වසවත්ති දෙවියාය. සියල්ලන්ටම ඉහළින් බලය පවත්වයි. මහාබ්‍රහ්ම නම් වූයේ මහානුභාව ඇත්තෙකි. එක් ඇඟිල්ලකින් එක් සක්වළ දහසක ආලෝකය පතුරුවයි. ඇඟිලි දෙකකින් සක්වළ දෙදහසකය. ඇඟිලිදසයෙන් දස දහසක් සක්වළවල ආලෝකය පතුරුවයි. හෙතෙම මෙයින් වැඩිමනත් සිල්ඇත්තෙකැයි කීමට නොලබන්වායි **සමාරකෙ සමුග්ගකෙ** යනුවෙන් වෙන් වෙන්ව කියනලදි. එසේම ශ්‍රමණයෝ නම් නිකාය එකක් ආදී වශයෙන් බහුශ්‍රැතයහ. සිල්වත්යහ, පණ්ඩිතයහ,

* යෙ වඤ්චපවායනති - නරා ධම්මස්ස කොවිදා
දිට්ඨව ධම්මෙ පාසංසා - සමපරායෙ ව සුගතති.

බ්‍රාහ්මණයෝද වාස්තුවිද්‍යාදිවශයෙන් බහුශ්‍රැතයහ, පණ්ඩිතයහ. ඔවුහු මෙයින් යුක්තවූහයි කීමට නොලබන්වායි **සංගමනවෘත්තියා පථය** යි කියනලදි. **සද්වෙමනසාය** යන මෙය වනාහි සියල්ල ඇතුළත් වනසේ දැක්වීම සඳහා ගන්නාලද්දක්මය, (එසේ) ගෙන කියනලදි. තවද මෙහි මුල්පද තුන ලෝක වශයෙන් කියනලදි. පසුපද දෙක ප්‍රජාව වශයෙනි. **සීලසම්පන්නතරං** යනු සීලයෙන් වැඩිමනත් යුක්තය යන අර්ථයයි. මෙහිද ලෝකික ලෝකෝත්තරවූ ශීලාදී ධර්මසතර කියනලදි. විමුක්තිඥානදර්ශනය ලෝකිකමය, එය ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානයමයි. **සාතුරගොසී** යන මෙය ශාස්ත්‍රාන්වහන්සේ අවිච්ඡේදි සිට හවාග්‍රය දක්වා ශීලාදියෙන් තමන්ට අධිකතරවූවකු නොදක්නාහු මාවිසින් අවබෝධ කරනලද නවලෝකෝත්තර ධර්මයම ගරුකොට ඇසුරුකොට වාසය කරන්නෙමි යි සිතූහ. භාග්‍යවතුන්වහන්සේ කාරණය, අපථය. වෘද්ධිය, විශේෂත්වය සිතූහ. යම් මොහුගේ උත්සාහය උපදවන්නෙමි යි සිතා ඉදිරියෙහි ප්‍රකට වූහ. ඉදිරියෙහි සිටියහ යන අපථයයි. **විහංගු විහරන්ති ච** යන මෙහි වාසය කරති (විහරන්ති) යන වචනයෙන් වකිමානයෙහිද බොහෝ බුදුවරු වෙතැයි යමෙක් කියන්නේද "හගවාපි හනෙත එතරහි අරහං සමමාසමබුද්ධො" යන මේ වචනයෙන් හෙතෙම වැළැක්විය යුතුය.

මට ඇදුරෙක් නැත. මට සමානවූවෙක් විද්‍යාමාන නොවේ. දෙවියන් සහිත ලොවෙහි මට ප්‍රතිපුද්ගලයෙක් (ප්‍රතිමල්ලවයෙක්) නැත*

යනාදි සූත්‍රන්ගෙන්ද ඔහුට වෙනත් බුදුවරුන් නැතිබව දැක්විය යුතුය. **හස්මා** යනු යම් හෙයකින් සියලුම බුදුවරු සඳහම් ගරුකරන්නෝ වෙත්ද, එහෙයිනි. **මහග්ගමහිකංඛනා** යනු මහත්බව පතන්නහු විසිනි, **සරං චුඤ්ඤාසාසනං** යනු, බුදුවරුන්ගේ අනුශාසනය සිහිකරන්නහු විසිනි. **ගහො** යනු යම් කලෙකය, **මහගහෙන සමගනාගහො** යනු විරරාත්‍රඥතාවෙන් මහත්බව, විපුලත්වයෙන් මහත්බව, බ්‍රහ්මවයඝ්‍රීයෙන් මහත්බව, ලැබීමෙන් මහත්බව යන මේ සිවුවැදෑරුම් මහත්බවින් යුක්තවූයේයි, **අථ මෙ සංකප්පි ගාරවො** යනු ඉක්බිති මට සංඝයා කෙරෙහිද ගෞරවය උපන්නේය යනුයි. කවර කාලයක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සංඝයා කෙරෙහි ගෞරවය කරනලද්දේදයත්? මහා ප්‍රජාපතිය විසින් වස්ත්‍ර යුගලයක් දුන් කල්හිය. එදින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමාට එළවනලද වස්ත්‍ර යුගලය, "ගෝතමිය, සංඝයා කෙරෙහි දෙන්න. ඔබ සංඝයාට දුන්කල්හි මමද පුදනලද්දේ වෙමි.

* න මෙ ආවරියො අපථි - සදිසො මෙ න විස්සති
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං - නපථි මෙ පටිපුග්ගලො

සංඝයාද (පුදන ලද්දාහු වෙති)"යි කියනසේක් සංඝයා කෙරෙහි ගෞරවය කළසේක නම්.

4. 3. 2

දෙවැන්නෙහි සම්බන්ධය යනු බොහෝවැඩි, බ්‍රාහ්මණයා යනු හුහුංක ජාතික බ්‍රාහ්මණයා සමග පැමිණි බ්‍රාහ්මණයෝයි, පිණ්ණයා යනු ජරාවෙන් දිරාපත් වූවාහුයි, වුණා යනු වයසින් වැඩිමහලුවෝයි, අභිගතයා යනු වයස්තුනෙන් අඩක් ඉක්මවූවාහුයි, සුතං නෙතං යනු අපවිසිත් මෙය අසනලදීයි. තසිදං හො හොතම තථෙව යනු හවත් ගෞතමයිනි, අපවිසිත් අසනලද මේ කාරණය එසේමය යනුයි. තසිදං හො හොතම න සම්පන්නමෙව යනු ඒ මේ අභිවාදනාදිය නොකිරීම නුසුදුසුමය, අකාලවාදීයනාදියෙන් නුසුදුසු කල්හි කියයිනුයි අකාලවාදී නම්. අසාභාවය කියයිනුයි අගුණවාදී නම්. අතර්ථය කියයි අර්ථය නොකියයිනුයි අතථවාදී නම්. අධර්මය කියයි, ධර්මය නොකියයිනුයි අධර්මවාදී නම්. විනය නොවූවක් කියයි. විනය නොකියයිනුයි අවිනයවාදී නම්. අභිධානවර්ග වාචං භාසිතා යනු හදවතෙහි තැන්පත් නොකළයුතු වචනයක් කියනලදී, අකාලෙත යනු කීමට නොයුතු කාලයෙනි, අතපදෙභංග යනු හේතු රහිතවූයි. හේතු සහිතකොට කරුණු සහිත කොට නොකියයි, අපරිශතවර්ගය යනු කෙළවර රහිතවූයි, සීමාව දක්වමින් නොකියයි, අතථසංගීතං යනු ලෝකික ලෝකෝත්තර අර්ථය ඇසුරුනොකොට කියයි. ඛාලො ථෙරොතෙව සංඛං ගවජ්ඣි යනු පාණ්ඩිතයෙන් යුක්තබැවින් පණ්ඩිත තෙමේ ස්ථිරභාවයට පැමිණි බැවින් ථෙරයයි ප්‍රසිද්ධියට යයි. ඛුහුසුහො හොති යනු ඔහුට අසනලද දෙය බොහෝ වෙයි. පෙරඅපර වශයෙන් පෙළ ගැලපීමෙන් නවංග ශාස්ත්‍රාශාසනය උගන්නා ලද්දේ වෙයි අර්ථයයි. සුතධරො යනු අස්නාලද දෙයට පදනම් වූයේයි. යමෙකුට වනාහි මෙයින් ගන්නාලද දෙය මෙයින් පලායයිද සිදුරුවූ කළයක ජලය මෙන් නොසිටීද, පිරිසමැද එක් සුත්‍රයක් හෝ ජාතකයක් හෝ කීමට හෝ කියවීමට හෝ නොහැකිවෙයිද මෙතෙම සුතධරයෙක් නම් නොවේ. යමෙකුට වනාහි උගත් බුද්ධවචනය උගත්කාලයට සමානවම වේද, වසර දහයකුදු විස්සකුදු සජ්ඣායනා නොකරන්නහුගේ (උගත්දෙය) නොනැසෙයිද මෙතෙම සුතධරවූයේ නම්. සුතසන්නිවශො යනු ඇසුපිරු දෙයට නිධානයක් වූයේයි, යමෙකුගේ ඇසුපිරු දෙය හදවත් කරවුවෙහි මනාව රැස්වූයේ ගලෙහි ඉරක් මෙන්ද රත්බඳුනෙක බහනලද සිංහ කෙලක් මෙන්ද සිටීද, මෙතෙම සුතසන්නිවයො නම්. ධර්මා යනු තහවුරුවූවාහු, ප්‍රගුණවූවාහු, ඇතමෙකුට වනාහි උගත් බුද්ධවචනය තහවුරුව ප්‍රගුණවූයේ නොසැලෙන්තේ නොවෙයි. අසුචල් සුත්‍රය හෝ ජාතකය හෝ කියවයි කීකල්හි සජ්ඣායනයකොට සසඳා දන්නෙමියි

ආරා යනු දුරෙහියි, ථාපරෙය්‍යමනා යනු තහවුරු බවින් සථිරභාවයෙනි; පාපද්වතී යනු ලාමක දෘෂ්ටි ඇත්තේය, අනාදරො යනු ආදර රහිතවූයේය, සුතවා යනු ඇසීමෙන් එළඹුනාවූයි, පටිභාතවා යනු දෙවදූරුම් ප්‍රතිභානයෙන් යුක්තවූයේය, පඤ්ඤාග්‍රහිතං විපක්‍ෂයා යනු විදහිනාව සහිත මාර්ග ප්‍රඥාවෙන් වතුස්සත්‍යයන්ගේ අර්ථය විනිවිද දකියි. පාරගු සංඛධම්මානං යනු සියලු සත්‍යයන්ට දිවියන්ගේ පරතෙරට ගියේය, අභික්‍ෂාපාරගු, පරික්‍ෂාපාරගු, පභානපාරගු, භාවනාපාරගු, සවර්තීරියාපාරගු, සමාපත්තිපාරගු යන සයාකාරපරතෙර යාමෙන් සියලු ධර්මයන්ගේ පරතෙරට, කෙළවරට ගියේය, අබ්ලො යන රාගහුල් ආදිය රහිතවූයේය. පටිභාතවා යනු දෙවදූරුම් ප්‍රතිභානයෙන් යුක්තවූයේය, චුත්තවර්ගස්ස කෙවලී යනු සියලු බ්‍රහ්මවයඝීයයි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිවයි.

4. 3. 3

තෙවැන්නෙහි ලොකො යනු දුක්ඛසත්‍යයයි, අභිසංඛුද්ධො යනු දන්නාලද්දේ, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරනලද්දේය, ලොකස්සො යනු දුක්ඛසත්‍යයෙනි, පභිසො යනු මහබෝවැඩි අරහත් මාර්ග ඥානයෙන් දුරුකරන ලද්දේය, තථාගතස්ස භාවිතා යනු තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වඩනලදි. මෙසේ මෙපමණ කරුණින් වතුරාර්ය සත්‍යයන් මගින් තමාගේ බුද්ධභාවය පවසා දැන් තථාගතබව ප්‍රකාශ කිරීමට ශංඛිකාවෙ යනාදිය කීහ. එහි දිවං යනු රූපායතනයයි, සුතං යනු ශබ්දායතනයයි, මුතං යනු පත්ව ගතයුතු බැවින් ගන්ධර්ව ස්පර්ශායතනයයි, විඤ්ඤානං යනු සුඛ දුක්ඛ ආදී ධර්මමණ්ණයයි, පතතං යනු සොයා හෝ නොසොයා ලබනලද දෙයයි, පරිගෙහිතං යනු ලද හෝ නොලද සොයනලද්දයි, අනුච්චරිතං මහත්තා යනු සිතෙන් හසුරුවනලද දේය. තථාගතෙහි අභිසංඛුද්ධං යන මෙයින් පහත සඳහන් කාරණය දක්වයි. අප්‍රමාණවූ ලෝකධාතුන්හි මේ දෙවියන් සහිත ලෝකයාගේ නිල්, කහ ආදී යම් රූපාරම්මණයක් වක්‍ෂුර්ථාරයෙන් අපාථයට එයිද මේ සත්වයා මෙකෙණෙහි මෙනම්වූ රූපාරම්මණයක් දැක සතුටුවූයේ හෝ නොසතුටු වූයේ හෝ මැදහත් වූයේ හෝය යන සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ අවබෝධ කරනලද්දේය. එසේම අප්‍රමාණවූ ලෝකධාතුන්හි මේ දෙවියන් සහිතවූ ලෝකයාට බෙරහඩ, මිහිතු බෙර හඩ ආදී යම් ශබ්දාරම්මණයක් ශ්‍රෝතද්වාරයෙහි අපාථයට එයිද මුල්ගඳ, පොතු ගඳ ආදී යම් ගන්ධාරම්මණයක් ඝාතද්වාරයෙහි අපාථයට එයිද, මුල් රසය, කඳේ රසය යනාදී රසාරම්මණයක් ජීවිතා ද්වාරයෙන් අපාථයට එයිද රළු මෙලෙක් යනාදී පෘථිවිධාතු තෙජෝධාතු වායෝධාතු යන හේද ඇති ස්පර්ශාරම්මණයක් කායද්වාරයෙහි අපාථයට එයිද මේ

සත්වයා මෙකෙණෙහි මෙනම් ස්පඨාරම්මණයක් ස්පඨිකොට සතුටුවූයේ හෝ නොසතුටුවූයේ හෝ මැදහත් වූයේ හෝයි යන සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේට මෙසේ අවබෝධ වූයේය. එසේම අප්‍රමාණවූ ලෝකධාතුන්හි මේ දෙවියන් සහිත ලෝකයාගේ සුවදුක් ආදී ප්‍රභේද ඇති යම් ධර්මාරම්මණයක් මනොද්වාරයෙහි ආපාර්ථයට එයිද මේ සත්වයා මෙකෙණෙහි මෙනම්වූ ධර්මාරම්මණයක් දැන සතුටුවූයේ හෝ නොසතුටු වූයේ හෝ මැදහත් වූයේ යන ඒ සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේට මෙසේ අවබෝධ වූයේය. මහණෙනි, මේ සියලු සත්වයන්ගේ දක්තාලද්දක් අසතලද්දක්, විදිතලද්දක් දැනගන්නා ලද්දක් වේද එහි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නොදක්තා ලද්දක්, නොඅසත ලද්දක්, නොවිදිත ලද්දක්, නොදන්නාලද්දක් හෝ නැත. මේ මහජනයාගේ සොයා නොපත් දෙයද ඇත. නොසොයා නොපත් දෙයද ඇත. සොයා පත් දෙයද ඇත. නොසොයා පත්දෙයද ඇත. තථාගතයන් වහන්සේට සියල්ල නොපත්වූයේ නම් නොවේ. විඥානයෙන් සාක්ෂාත් නොකළ දෙයක් නැත. **තඤ්ඤා** තථාගතොති වූවහි යනු ලෝකයා විසින් යම්සේ යමකට යන ලද්දේද, එයට එසේම ගිය බැවින් තථාගතයැයි කියනුලැබේ. පෙළෙහි වනාහි අභිසම්බුද්ධියි කියනලදි. එය ගත ශබ්දයෙන් ඒකාන්තවේයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු වාරයන්හි තථාගත යන නිගමනයේ අන්තර්ගත දතසූතුය. එහි යුක්තිය (සාධාරණත්වය) ඒකපුද්ගල වෘත්තාවේහි තථාගත ශබ්දය පිළිබඳ විස්තරයෙහි කියන ලද්දේමය. තවද මෙහි **අභ්‍යන්තර** යනු ඒකාන්ත අර්ථයෙහි නිපාතයෙකි, දකින්නුයි දසො නම්. වසයෙහි පවතිනුයි වසවතී නම්. **සබ්බලොකං අභිභ්‍යාසාය** යනු ත්‍රේධාතුකවූ ලෝක සන්තිවාසය (එක්ව විසීම) දැනගෙනයි, **සබ්බලොකෙ** යථාතථං යනු ඒ ත්‍රේධාතුක ලෝක සන්තිවාසයෙහි යම්කිසි ගෙනහැර දක්විය යුතු යමක්වේද ඒ සියල්ල තත්වු පරිද්දෙන් නොවෙනස්ව දැනයි, **විශංශ්‍රවණා** යනු යෝගසතර දුරුකිරීමෙන් වෙන්වූයේයි, **අනුප්‍රයෝග** යනු තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි ඇලීමිච්චිත් විරහිතවූයේයි, **සබ්බාහිමු** යනු රූපාදිවූ සියලු අරමුණු යටපත්කොට සිටියේයි, **ධීරො** යනු ධේර්යය සම්පන්නවූයේයි, **සබ්බග්‍රහපරමොවතො** යනු සියලු සතර ග්‍රහයන් (ගැට) මුදාසිටියේයි, **චුට්ඨංගා** යනු ස්පඨි කරන ලද්දහුගේයි, මෙයද කරණාර්ථයෙහි සම්බන්ධ විභක්තිවචනයයි: පරමා සත්‍යය යනු නිවනයයි, එයද මේ ඥානය ස්පඨි කිරීමෙන් ස්පඨිකරනලදි. එහෙත්ම කිසිතුනකින් බියනැති නිවනයයි කියනලදි. නැතහොත් පරමාසත්‍යය යනු උතුම් ශාන්තියයි, එය කුමක්දයත්? නිවනයයි, යම් හෙයකින් නිවනෙහි කිසි ලෙසකින් බියක් නැතිද එහෙයින් එය අකුණොගතං යි කියනුලැබේ. **විමුක්තො උපදිසංඛයෙ** යනු උපටිසංඛය නම්වූ නිවනෙහි තදාරම්මණවූ ඵලවිමුක්තියෙන් මිදුනේයි, **සිහො** අනුගතරො යනු උච්ඡුරු

දුරුකිරීමේ අරුතින්ද කෙලෙසුන් පෙළන අරුතින්ද තථාගතයන්වහන්සේ අනුත්තරවූ සිංහ නම්. ඔහුම යනු ශ්‍රේෂ්ඨ යනුයි. ඉඟි යනු මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණයෙන් දැකයි. සංගම්ම යනු එක්වියි. සං නමඤ්ඤා යනු ඔවුහු ඒ තථාගතයන් වහන්සේ සරණ ගියාහු නමදින්, දැන් යමක් කියන්නාවූ ඔවුහු නමදින්ද එය දැක්වීමට දැනෙනා යනාදිය කියනලදි. එය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 3. 4

සතරවැන්න අර්ථොත්පත්තියෙහි ඉදිරිපත් කරනලදි. කවර අර්ථොත්පත්තියකදයත්? දඹලයන් වහන්සේගේ ගුණ කථාවෙහිදීය. අනේපිටු සිටුගේ දියණිය වූල සුභද්දා සාකෙක නුවරෙහි කාලක සිටුපුතුවගේ ගෙට යන්නී ශාස්තෘන් වහන්සේ වෙත එළඹ "ස්වාමීනි, මම මිසදිටු කුලයකට යමි. ඉදින් එහිදී සත්කාර ලබන්නෙමි නම් එක් පුරුෂයකු එවන කල්හි ප්‍රමාද වන්නේය, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මා සිහිකරනු මැනවැ"යි ප්‍රතිඥා ගෙන ගියාය. සිටුතෙමේ මගේ ලේලිය ආවායැයි උත්සවයක් කරන්නේ බොහෝ කැවිලි පෙවිලි පිළියෙළ කරවා අවෙලකයන් පන්සියයකට ආරාධනය කළේය. ඒ සිටුතෙමේ එම අවෙලකයන් හුන්කල්හි මාගේ දුටු පැමිණ රහතුන් වදිවායි වූලසුභද්‍රාවට පණිවිඩ යැවීය. ලබනලද ආර්යඵල ඇති ආර්යශ්‍රාවිකාවකවූ මිනොමෝ රහතුන්යයි කීකල්හිම මට ලාභයකැයි නැතිට ගියාය. අශෝභන දැකුම් ඇති අවෙලකයන් දැක දරුව යමෙකුට ඇතුළත ලජ්ජාව නැත්ද පිටත බිය නැත්ද ශ්‍රමණයෝ නම් එබඳු නොවෙත්යි කියා මේ ශ්‍රමණයෝ නොවෙති. වී වීයි කෙළ හෙලා හැරී තමන් වසන තැනටම ගියාය. ඉක්බිති අවෙලකයෝ මහසිටාණ, ඔබ කොයින් මෙබඳු කාලකණ්ණියක් ලබන ලද්දිද කීම සියලු දඹදිව වෙනත් දැරියක් නැද්දැයි සිටාණන්ට අපහාස කළාහුය. හෙතෙම ඇදුරුවරුනි, දැන හෝ කරනලද්දක් වේවා, නොදැන හෝ කරන ලද්දක් වේවා, මෙහිලා මම දැන ගන්නෙමියි අවෙලකයන් යවා සුභද්‍රාව වෙත ගොස් දරුව කුමක් නිසා මෙසේ කළෙහිද? කුමක්නිසා රහතුන් ලජ්ජා කරවුවාදැයි ඇසීය. "පියාණෙනි, රහත්හු නම් මෙබඳු නොවෙති". ඇය කීවාය, ඉක්බිති හෙතෙම ඇයට මෙසේ කීය.

ඔබගේ ශ්‍රමණයෝ කෙබඳු වෙත්ද? දැඩි සේ (ඔබ) ඔවුන් පසසහි, ඔවුන්ගේ ශීලය කුමක්ද? මනාහැසිරීම කුමක්ද? අසනලද්දී මට එය කියව.*

* කීදිසා සමණා තුඤ්ඤා බාළභා බොහෝ පසසසි
කී. සීලා කී. සමාවාරා ක. මේ අකඩාහි ප්‍රවීණතා

මි තොමෝ කීවාය:

සත්සුත් ඉදුරන් ඇත්තාහුය. සත්සුත් සිත් ඇත්තාහුය, සත්සුත් තෙඳ ඇත්තාහුය, ගුණමාර්ගයෙහි පිහිටියාහුය, යටට හෙළු ඇස් ඇත්තාහුය, පමණට කපාකරන්නාහුය, මගේ ශ්‍රමණයෝ එබඳු වෙති.

බැඳුම් සිඳි ඇතකු මෙන් වනයට පිවිස තනිව දෙවැන්නකු නැතිව වෙසෙති. මගේ ශ්‍රමණයෝ එබඳු වෙති.*

මෙසේද කියා සිටාණන්ගේ ඉදිරියෙහි සිට තුනුරුවන් ගුණ ප්‍රකාශ කළාය. සිටුතෙමේ ඇයගේ වචනය අසා ඉදින් එසේනම් ඔබගේ ශ්‍රමණයන් ගෙන්වා මංගල්‍යයක් (උත්සවයක්) කරවුදැයි ඇසුවේය. "පියාණෙනි, කවදා කරන්නහුද?" කිහිප දිනකින්දී කීවිට (දූතයන්) යවා කැඳවන්නීයයි (සිතා) ඇයට "දියණිය හෙටය"යි කීවේය, ඕනෑමේ සවස්කල්හි මතුමහලට නැග මහත් මල් බඳුනක් ගෙන ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ගුණ සිහිකොට මල්අටමිටක් දසබලයන් වහන්සේ වෙතට විසුරුවා ඇදිලිබැඳ නමදිමින් සිටියාය. මෙසේද කීවාය. "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, හෙට හික්කුන් පන්සියයක් සමග මගේ හික්කාව ගනුමැනව". ඒ මල් ගොස් දසබලයන් වහන්සේ මත්තෙහි වියනක් වී සිටියේය. ශාස්තෘන්වහන්සේ මෙනෙහි කරන්නාහු එම කරුණ දුටුවාහුය. දම්දෙසුම අවසන්හි අනෙපිඬු මහසිටාණෝ බුදුන් වැඳ, ස්වාමීනි, හෙට හික්කුන් පන්සියයක් සමග මගේ ගෙහි හික්කාව ගනුමැනවැයි කීහ. "මහ සිටාණෙනි, චූලසුභද්‍රා විසින් ඇරයුම් ලදුම්හ"යි පැවසුසේක. "ස්වාමීනි, පැමිණි කිසිවකු නොදකිමු"යි (සිටුතෙමේ කීය). "එසේය සිටාණෙනි, සැදැහැවත් උවැස්ස යොදුන් සියයක් මතුයෙහිද යොදුන් දහසක් මතුයෙහිද සිටියාවුවද හිමවත මෙන් (පැහැදිලිව) පෙනෙන්නේය"යි බුදුන්වහන්සේ පැවසුසේක.

සත්සුත්වූ තැනැත්තෝ හිමවත් පව්ව මෙන් දුරෙහි බැබලෙති. සත්සුත් නොවූවෝ ධයෙහි විදිනලද හීතල මෙන් නොදක්නා ලැබෙති.†

* සත්තින්ද්‍රියා සත්තමනසා සත්තතෙජා ගුණමග්ග සණ්ඨිතා
ඔස්ථිත්තවක්ඛු මිත්තාණී තාදිසා සමණා මම
වසන්ති වතමොගග්ගා නාගො ජේතවාටි බන්ධනං
එකානියා අද්දුතියා තාදිසා සමණා මම

† දුරෙ සත්තො පකාසෙත්ති හිමවත්තොව පබ්බතො
අසත්තොථ න දිස්සන්ති රත්තිං බිත්තා යථාසරා

(බුදුරජාණන් වහන්සේ) මේ ගාථාව ප්‍රකාශ කළසේක. අනේපිටු සිටුකෙමේ, "ස්වාමීනි, මගේ දියණියට සංග්‍රහ කරනු මැනවැයි වැද පිටත්වූයේයි. ශාස්තෘන්වහන්සේ "ආනඤ, මම සාකෙතයට යන්නෙමි. හික්කුන් පන්සියයකට සලාකය දෙන්න. දෙන්නේද ඔව් අභිඤාලාභීන්ටම දෙන්නේය"යි අනඤ තෙරුන් අමතා වදාළසේක. තෙරුන්වහන්සේ එසේ කළහ. චූල සුභද්දා තොමෝ, "බුදුවරුනම් බොහෝ කිසි ඇත්තාහුය, කටයුතු බහුල වුවාහුය. මා ගැන සලකන්නහුද? නැද්ද? කුමක් නම් කරන්නෙමිදැ"යි ඊ මුළුල්ලෙහි සිතුවාය. එකෙණෙහි වෙසවුණු, මහරජ තෙමේ චූලසුභද්දා සමඟ කථාකරමින්, "යහපත් කැනැත්තිය, නොසතුටු නොවන්න. භාග්‍යවතුන්වහන්සේ විසින් හික්කුන් වහන්සේ සමඟ හෙට ඔබගේ දානය පිළිගන්නා ලදැ"යි පැවසීය. ඕ කුටුපහටුවුවා දානය සංවිධානය කළාය. සක්දෙවරජ තෙමේද, විස්කම් දෙවියන් අමතා "දරුව, භාග්‍යවතුන්වහන්සේ සාකේතනුවර චූලසුභද්දා සමීපයට වඩිති. කුළුගෙවල් පන්සියයක් මව්"යි කීවේය. හෙතෙම එසේ කළේය. ශාස්තෘන්වහන්සේ ඔබ්බිඤාලාභී පන්සියයක් හික්කුන් විසින් පිරිවරනලද සේක් කුළුගේ යානයෙන් මිණිවත් අහස සුරමින් මෙන් සාකේත නුවරට වැඩමකළ සේක. සුභද්‍රා තොමෝ බුදු පාමොක් මහ සභනට දන්දි ශාස්තෘන්වහන්සේ වැද "ස්වාමීනි, මගේ මයිලණු පැත්ත මිත්‍රාදායකය. ඔවුනට ගැලපෙන ධර්මකථාවක් දෙසන්නේ නම් මැනවැයි කීවාය. ශාස්තෘන්වහන්සේ ධර්මදේශනා කළසේක. කාලක සිටුකෙමේ සෝවාන්ථී තමාගේ උයන ශාස්තෘන් වහන්සේට දුන්නේය. අවෙලකයෝ අපට පළමුව දෙනලදැයි (උයනින්) ඉවත්වයාමට නොකැමති වෙති. (සිටුකෙමේ සේවකයින් අමතා) යවු. ඉවත්කළයුතු පිළිවෙළින් ඉවත්කරවූයයි පවසා ඉවත් කරවා එහිම ශාස්තෘන් වහන්සේට විහාරයක් කරවා රාජකීය පරිත්‍යාගයක් කොට පැත්ත හෙළීය. ඒ විහාරය කාලක විසින් කරනලද බැවින් කාලකාරාමය නම්වීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එකල්හි එහි වසනසේක. එබැවින් සාකෙතෙ විහරහි කාලකාරාමෙ යි කියනලදි.

හික්කු ආමණ්ණෙහි යනු පන්සියයක් හික්කුන් ඇමතුවේක. ඒ සාකේත නුවරවැසි කුල පුත්‍රයෝ ශාස්තෘන්වහන්සේගේ ධර්මදේශනය අසා ශාස්තෘන් වහන්සේ සමීපයෙහි පැවිදිව උපස්ථාන ශාලාවෙහි හුන්නාහු "ආශ්වර්ථයකි, බුදුගුණනම් මහත්ය, ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් මෙබඳු මිසදිටු ගත් කාලක සිටු මිසදිටුවෙන් මුදවා සෝවාන් පෙලට පමුණුවා සියලු නුවර දෙවිලොව සමාන වූවක් කරන ලදැ"යි ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ගුණ කියති. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඒ ගුණ කියන්නවුන්ගේ සිත පිරික්සා, මා(එහි) ගියකල්හි මහත් දම් දෙසුමක් හටගන්නේය, දෙසුම කෙළවර මේ පන්සියයක් හික්කුහු රහත්බවෙහි

පිහිටන්නහුය. මහපොළොව දියකෙළවර කොට සැලෙන්නේ"යයි ධර්මසභාවට ගොස් පනවනලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි හුන්සේක් ඒ හික්කුන් ආදිකොට "යං හික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස" යන මේ ධර්ම දේශනාව ඇරඹූ සේක. මෙසේ මේ සුත්‍රය ගුණකථාව නිසා ඉදිරිපත්වියයි දකයුතුය. එහි **තමභං ජාතාමි** යන පදය අවසන්හි දියකෙළවර කොට මහපොළොව සැර්ණේය, **අඛණ්ණොතිං** යනු මනාව දැනගනිමි වටහාගනිමි යන අර්ථයයි. **විදිභං** යනු ප්‍රකටකොට දන්නාලදි. මාවිසින් ප්‍රකටකොට දන්නාලදැයි අන්‍යයෝ දනිත්මැයි යන මෙය මෙයින් දක්වයි. මෙම තුන්පදයන්ගෙන් සබ්බඤ්ඤාතභූමිය කියන ලද්දේ නම්. **භං තථාගතො න උපට්ඨාසි** යනු තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඡද්වාරික අරමුණ තෘෂ්ණාවෙන් හෝ දෘෂ්ටියෙන් හෝ වටහානොගත් සේක. නොඵලභුණු සේක. මෙය වනාහි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසින් රූප බලති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඡන්දරාගය නැත. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මනාව මිදුනු සිත් ඇත්තාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කණින් ශබ්ද අසති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිවෙන් රස විඳිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ස්පර්ශකළ යුතුදෙය ශරීරයෙන් ස්පර්ශකරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මනසින් ධර්මය දැනගනිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඡන්දරාගය නැත. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මනාව මිදුනු සිත් ඇත්තාහ නම්වේ. එහෙයින් "**තං තථාගතො න උපට්ඨාසි**"යි කියනලදි. මේ පදයෙන් වනාහි කෂීණාශ්‍රව භූමිය කියනලදැයි දකයුතුය. **භං මමංගා මුසා** යනු මගේ ඒ වචනය මුසාවාදය නම් වන්නේයි. **තමපංගා භාදිසමෙව** යනු එයද මුසාවාදය වන්නේයි. **තං මම අංගා කලී** යනු ඒ මාගේ වචනය දෝෂයක් වන්නේය යන අර්ථයයි. මෙපමණකින් සත්‍යභූමිය කියන ලදැයි දකයුතුය. **දුට්ඨා දුට්ඨං** යනු දැක දැක්විය යුතුදෙයයි. **දිට්ඨං න මඤ්ඤති** යනු ඒ දක්නලද රූපායතනය මම මහජනයා විසින් දුටු දෙයක්ම බලමැයි තෘෂ්ණා මානදෘෂ්ටීන්ගෙන් නොහඟියි. **අදිට්ඨං න මඤ්ඤති** යනු මම මහජනයා විසින් නොදක්නා ලද මෙයම බලමැයි මෙසේද තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටීන්ගෙන් නොහඟියි. **දුට්ඨං න මඤ්ඤති** යනු මහජනයා විසින් දුටුදෙය බලමි. නොදුටුදෙය බලමියි මෙසේද ක්‍රිවිධ මඤ්ඤනාවන්ගෙන් නොහඟියි. දැකියයුතු හා දුටු යනු වේමය. මෙබඳු වචන තුන්කාලයෙහිම ලැබෙයි. එබැවින් මේ අර්ථය කියනලදි. **දුට්ඨාරං න මඤ්ඤති** යනු දැකියයුතු එක් සත්වයකු ඒ මඤ්ඤනාවන්ගෙන් නොහඟියි යන අර්ථයයි. සෙසු ද්වාරයන්හිද මේ ක්‍රමයයි. මේ ක්‍රමයෙන්ම අර්ථය දකයුතුය. මෙයින් මෙපමණකින් සුඤ්ඤතා භූමිය කියනලදි. **ඉති ඛො හික්ඛවෙ** යනු මහණෙනි, මෙසේ වනාහියි. **භාදිසෙව භාදී** යනු තාදිතා නම් එකසමානබවයි. තථාගතයන් වහන්සේද ලාභාදියෙහි යම්බඳු වුවාහුද අලාභාදියෙහිද එබඳුමය. එහෙයින්

"ලාභෙහි තාදි, අලාභෙහි තාදි, යසෙහි තාදි, අයසෙහි තාදි නිත්‍යායෙහි තාදි, පසංසායෙහි තාදි, සුබෙහි තාදි, දුක්ඛෙහි තාදි"යි කියනලදි. මේ සමානතාවෙන් එකසමානබවම තාදි නම්. භමිභා ව පහ භාදිභමිභා යනු ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ තාදි ගුණයෙන් වෙනත් උත්තරීතරවූ හෝ ප්‍රණීතතරවූ හෝ තාදි ගුණයක් නැතැයි මෙපමණකින් තාදිගුණය කියනලදි. මෙම ගුණ පසෙන් දෙසුම ඉදිරිපත්කරන බුදුන්වහන්සේට පස් තැනෙක්හි මහපොළොව සාක්ෂිභාවයෙන් සැරණිය. දෙසුම කෙළවර ඒ පත්තියයක් අලුතින් පැමිණි කුලපුතුන් ආදිකොට ඇති එතැනට පැමිණි දෙවිමිනිසුන්ගෙන් අසුසාරදහසක් ප්‍රාණීහු අමෘතපානය බීවාහුයි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේද, සුත්‍රය නිමවා ගාථාවන්ගෙන් කුඵ ගන්වන සේක් ශං ඛිඤ්චි යනාදිය කිහි. එහි අජේතධාමිතං සච්චමුතං පරෙතං යනු අනුන්ගේ ශ්‍රද්ධාවෙන් අනුන්ගේ විශ්වාසයෙන් සත්‍යයයි හැඟී ඇතුළතට කිඳ ගිලී සම්පූර්ණකොට ගන්නාලදියි. සයං සංවුතෙසු යනු තෙමීම සිහිකොට ඇරඹීමකොට ගන්නාලද දැඩි ගැනීම ඇති දෘෂ්ටිගතිකයන් කෙරෙහිය යනු අර්ථයයි. දෘෂ්ටිගතිකයෝ සයං සංවුතායි කියනු ලැබෙත්. සච්චං මුසා වාපි පරං දුග්ගස යනු ඒ සයං සංවුත සංඛ්‍යාතවූ දෘෂ්ටිගතිකයන් අතුරෙහි තාදිගුණය ඇති තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ එකද වචනයකුදු මෙයම සත්‍යයය, අන්දෙය, හිස්සයි මෙසේ සත්‍යය හෝ මුසාව ශ්‍රේෂ්ඨ උත්තමකොට නොපිළිගන්නාහුය. නොඅදහන්නාහුය. විශ්වාස නොකරන්නාහුය. එතඤ්ච සලලං යනු මේ දෘෂ්ටිහුලයි. පටිගච්ච දිස්වා යනු කලින් බෝධිමූලයෙහිම දැකයි. විසතතා යනු ඇලුණු නියැලුණු පළිබෝධයෝයි. (බාධකයෝයි.) ජාතාමි පක්ඛාමි භවේව එතං යනු යම් තැනක මේ ප්‍රජාව ඇතුළට වැද ගිලී සම්පූර්ණකොට ඇලුණේද ලැගුණේද එසේ මමද දනිමි, දකිමි එසේම මෙය යම්සේ මේ ප්‍රජාව විසින් ගන්නාලද්දේදැයි මෙසේ ඇතුළට බැසගන්මක් තථාගතයන් වහන්සේට නැත යන අන්රීයි.

4. 3. 5

පස්වැනි සුත්‍රයෙහි, ජනකුග්ගසමං යනු තුන්කුහක වස්තූන්හි ජනයා රවටනු පිණිසයි. න ජනලපකසමං ජනයා වංචාවට පත් නොකරවනු සඳහායි. න ඉතිවාදසාමොක්ඛානි සංඝසමං යනු ඒ ඒ කරුණින් කරනලද වාදයන්ගේ අනුසස් සඳහා නොවේ, වාදයේ ප්‍රමුඛානිසංසය සඳහා නොවේ. න ඉති මං ජනො ජාතාතු යනු මේ හික්කුට මෙසේය. මේ හික්කුට මෙසේයයි ජනයාට දන්වනු සඳහා නොවේ යනුයි. සංවරසමං යනු සංවර පහෙන් සංවරවීම සඳහායි. පහාතසමං යනු ත්‍රිවිධ ප්‍රභාණයෙන් දුරුකරනු සඳහායි. වීරාගසමං යනු රාගාදීන්හි නොඇලීම සඳහායි. නිරෝධසමං යනු ඒවායේම දුරුකිරීම

සඳහායි. අතීතය යනු මෙසේ දුරුකරනලද අත්‍යයන් විශ්වාසකිරීම යන අර්ථයි. නිකායානුගතයා යනු නිවන ඇතුළතට යන්නාවූයි. මාර්ග බ්‍රහ්මචර්‍යය වනාහි නිවන අරමුණුකොට නිවන ඇතුළෙහිම පවතියි. පටිපථය යනු දිව්‍යවිධවූ පිළිපැදීමයි. මේ සූත්‍රයෙන් වකිව්වර්තයන් කියා ගාථාවන්හි විවර්තයම කියනලදි.

4. 3. 6

සයවැනි සූත්‍රයෙහි කුභා යනු කුහකයෝයි. ඵලා යනු ක්‍රොධයෙන් හා මානසයෙන් දැඩිවූවෝයි. ලසා යනු රවටන්නෝයි. සිංහි යනු "තපස් කකමං සිංහං යං සිංහං සිංහාරතා වතුරතා වාතුරයං පරික්කතතා පරික්කතතා පාරික්කතියං"යි මෙසේ කියනලද අං සමාන ප්‍රකට කෙලෙසුන්ගෙන් යුක්තවූවාහුයි. උග්ගලා යනු උඩහුටුවාහු හිස්බව නංවා සිටියෝයි. අසමාහිතා යනු සිතෙහි එකඟ බව මඳකුදු නැත්තෝයි. න මෙ තෙ හික්කවෙ හික්කු මාමකා යනු ඒ මගේ හික්කු මට අයත්වූවෝ නොවෙත්. "තෙ මයං" යන මෙය ශාස්තෘන් වහන්සේ උදෙසා පැවිදිවූ බැවින් කියනලදි. තෙ ඛො මෙ හික්කවෙ හික්කුමාමකා යනු මෙහිද මගේ යනු තමන් උදෙසා පැවිදිවූ බැවින් කියයි. මනාව පිළිපත් බැවින් මාමකයයි කීහ. වුද්ධිං වීරුද්ධං වෙසුලං ආපථනති යනු සීලාදි ගුණයෙන් වැඩෙන බැවින් වෘද්ධියටද නිශ්චලතාවයෙන් වැඩියාමටද සියලුකන්හි පතළ බැවින් විපුලත්වයටද පැමිණෙත්. මොවුහු වනාහි රහත් මග දක්වා වැඩෙති. රහත්ඵලයට පත් කල්හි වැඩුනෝ නම් වෙති. මෙසේ මේ සූත්‍රාන්තයෙහිද ගාථාවන්හිද වට්ටව්වටයම කියනලදි.

4. 3. 7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි අපථාහි යනු මඳවූ දෙයයි. සුලභාහි යනු සුවසේ ලද හැකි දෙයයි. යම්කිසි තැනක ලැබීමට හැකිවෙයි. අනවපථාහි යනු නිදොස්වූ දෙයයි. පිණ්ඩාලොපගොජනං යනු පිටු සිභායාමෙන් ලබනලද අල්පමාත්‍රවූ හෝජනයයි. සුභිමුත්තං යනු යම්කිසි මුත්‍රයකි. යම්සේ රන්වන්වූ ශරීරයද සුනිකායයි කියනුලැබේද? එසේ අලුත්වූ මුත්‍රයද සුනිමුත්‍රයක්මවේ. විසානො යනු දුරුවූ උවදුරු ඇත්තේයි, සිතට දුකක් නොවේය යන අර්ථයි. දිසා න පටිගඤ්ඤාති යනු යමෙකුට වනාහි අසුවල් තැනට ගියේ සිවුරු ආදිය ලබන්නෙමිසි සිතක් උපදියිද ඔහුට දිශා පිළිලැගෙයි නම්. ධම්මා යනු ප්‍රතිපත්ති ධර්මයෝයි. සාමඤ්ඤාසාමානුලෝමිකා යනු ශ්‍රමණධර්මයට අනුලෝම වූවෝයි. අධිග්ගහිතා යනු ඒ සියල්ලෝ සතුටුසිතැති හික්කුටට අධිගාහිත වූවෝ වෙති. ඇතුළත් වූවෝයි. බාහිර වූවෝ නොවෙති.

4. 3. 8

අටවැනි සූත්‍රයට අත්‍යන්තරාසයක නිකේපයයි. (තමන්ගේ අදහස් පරිදි ඉදිරිපත් කිරීම). මේ මහා ආර්යවංස සූත්‍රාන්තය භාගයවතුන් වහන්සේ දෙවිරම මහවෙහෙරෙහි ධම්මසභාවෙහි පනවනලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩහුන් සේක් තමන් වහන්සේගේත් අනෙක් පුද්ගලයන්ගේත් අදහස් වශයෙන් පිරිවරා හුන්නාවූ සකළිය දහසක් හිකුණුන් වහන්සේලා මහණෙහිදී අමතා" වත්තාරො මෙ අරියවංසා" යනුවෙන් ඇරඹුයේක. එහි අරියවංසා යනු ආර්යයන්ගේ වංසයෝයි. යම්සේ ක්‍ෂත්‍රිය වංශය, බ්‍රාහ්මණවංශය, වෛශ්‍ය වංශය, ශුද්‍රවංශය, ශ්‍රමණ වංශය, කුලවංශය, රාජවංශය වේද එසේ මේ අටවැන්න ආර්ය වංශයයි. ආර්ය පරපුර ආර්ය ප්‍රවේණිය නම්වේ. මේ වංශය වනාහි මූලගන්ධාදියට කළු සඳුන් ආදිය මෙන් මෙම වංශයන්ට අග්‍රයයි කියනු ලැබේ. ඒ ආයායෝ කවරහුද? මේ වංශයෝ කවරකුගේද? බුදු පසේබුදු තථාගතශ්‍රාවක යන මොවුහු ආයායිය කියනු ලැබෙති. මේ ආයායියන්ගේ වංශයෝනුයි ආයායිවංශයෝ නම්. මෙයින් සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකට මත්තෙහි තණ්හාධරය, මේධංකරය, සරණංකරය, දීපංකරයැයි බුදුවරු සතරදෙනෙක් උපන්නාහ. උත්තරවහන්සේලා ආයායියෝය. ඒ ආයායියන්ගේ වංශයනුයි ආයායිවංශයෝ නම් වෙති. ඒ බුදුවරුන්ගේ පිරිනිවනෙන් පසු කාලයෙහි අසංඛ්‍යයක් ඉක්මවා කොණ්ඩඤ්ඤ නම් බුදුකෙනෙක් උපන්නාහ. -පෙ- මේ කල්පයෙහි කකුසඳු, කෝණාගමන, කාශ්‍යප, අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වන ගෞතම යන සිවු බුදුවරු උපන්න. ඒ ආයායියන්ගේ වංශයෝනුයි ආයායී වංශයෝ නම් වෙති. තවද අතීතවතීම්බාන අනාගත කාලයන්ට අයත් සම්මාසම්බුද්ධ පච්චේකබුද්ධ බුද්ධශ්‍රාවක යන ආයායියන්ගේ වංශයෝනුයි ආයායී වංශයෝ නම් වෙත්. ඒ මේ ආයායිවංශයෝ අග්‍රසූත්‍රය යනු අග්‍රයයි දකයුත්තාහ. රත්නසූත්‍රය යනු බොහෝකාලයක් පැවතියයි දකයුත්තාහ. වංශසූත්‍රය වංශයෝයයි දකයුත්තාහ. පොරාණා යනු අලුත නුපන්නාහුය. අසංකිණ්ණා යනු නොගැවසුණු ඉවත්තොවුයි. අසංකිණ්ණාපුබ්බා යනු අතීත බුදුවරුන්ගෙනුදු නොගැවසුණුවිරුය. මේ බුදුවරුන්ගෙනුදු වෙන්නොවුවිරුය. න සංකීයනි යනු දැනුදු ඉවත් නොවෙති. න සංකීයිකානි යනු අනාගත බුදුවරුන් විසින්ද ඉවත්තොකරනු ලැබෙත්. ලෝකයෙහි යම් නුවණැති ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයෝ වෙත්ද ඔවුන් විසින් අපපතිකුට්ඨා සමණෝහි බ්‍රාහ්මණෝහි විඤ්ඤානි යි නින්දා නොකරනුලද්දාහ. නොගරහනුලද්දාහුය. සතකුට්ඨා භෝගි යනු ප්‍රත්‍යයෙහි සතුටුවීම් වශයෙන් සතුටුවුයේවෙයි. ඉතරිතරෙත යනු සුළු, සුකුම, රුකුම, ප්‍රණීත, සර්පි, දිරාපත් යන දෙය අතුරෙන් යම්කිසිවකිනි. ඉක්බිති ලද්දෙයින් යම්කිසි දෙයකින් සතුටුවුයේයි අපරීයි. සිවුරෙහි වනාහි

යථාලාභ සන්නේසය, යථාබලසන්නේසය හා යථාසාර්ථක සන්නේසයයි සන්නේස තුනෙකි. පිණ්ඩපාතාදියෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි. මේවායේ විස්තර කථාව, "සන්තුට්ඨස්ස භික්ඛවෙ අනුසන්නා වෙව අකුසලා ධම්මා උපාස්සති" යන මේ සූත්‍රයෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන් දකුණුය. මෙසේ මේ තුන් සන්නේසයන් සඳහා "සන්තුට්ඨා හොති ඉතරිතරෙන චීවරෙන යථාලද්ධාදිසු යෙන කෙනච චීවරෙන සන්තුට්ඨා හොති"යි කියනලදි. මෙහිද චීවරය දකුණුය. චීවරකෂේත්‍රය දකුණුය. පංසුකුලය දකුණුය. චීවර සන්නොසය දකුණුය. චීවරප්‍රතිසංයුක්තවු ධූතංගයෝ දකුණත්තාහ. සිවුර දකුණුය යනු? කොමු ආදි සිවුරු සයද දුහුල් ආදී අනුලොමී සිවුරු සයද දකුණුය. මේ දොළොස කැපසිවුරුය. කුසනණ සිවුර, වැහැරිසිවුර, පැතලි පුවරුවලින් කළ සිවුර, කෙසින් හෝ ලොම්න්කළ කම්බිලිය, පොතුවලින් කළ සිවුර, සමින් කළ සිවුර, වකමුහුණු පියාපතින් කළ සිවුර, ගසින් කළ වස්ත්‍රය, වැලින් කළ වස්ත්‍රය, ඒරක නම් තණවලින් කළ වස්ත්‍රය, කෙසෙල් පට්ටාවලින් කළ වස්ත්‍රය, හුණ පට්ටාවලින් කළ වස්ත්‍රය, යන මේ ආදිය අකැප සිවුරුය. චීවර කෂේත්‍රය යනු සංඝයාගෙන් හෝ සමුහයාගෙන් හෝ ඥාතීන්ගෙන් හෝ මිත්‍රයන්ගෙන් හෝ තමාගේ ධනයෙන් හෝ පංසුකුලය හෝ වශයෙන් මෙසේ උපදනා බැවින් කෂේත්‍ර සයද මාතෘකා වශයෙන් කෂේත්‍ර අවද දකුණත්තාහ. පංසුකුලය යනු සොසානික, (සොහොන් බිමෙන් ලද) පාපණික (වෙළඳ සැලෙන් ලද), රථීය (මගින් ලද), සංකාරකුට්ඨං (කුණුගොඩෙන් ලද), සොපථීය (රෝහලින්ලද), සිනාන (නහන තැනින් ලද), තිත්ථ (කොටුපලින් ලද), ගතපච්චාගතං (ගෙන ගොස් ආපසු ගෙනෙන ලද), අග්ගිදඬු (ගින්නෙන් දැවුණු), ගොබායික (ගවයන් විසින් කනලද), උපවිකාබායික (වේයන් කනලද), උන්දුරබායික (මීයන් කනලද), අත්තච්ඡන්ත (කෙළවර සිඳිනලද), දඬුපින්න (දඬුවල සිඳිනලද), ධජාහට (යුද්ධයෙන් අල්වාගත්), චූප (ස්ථූප වැසීමට ගත්), සමණචීවර (ශ්‍රමණයන් ගෙන් ලද), සාමුද්දික (මුහුදෙන් ලද), ආභිසෙකිය (අභිෂේකයෙන්ලද), පථික (මාවතෙන් ලද), වාතාහට (සුළගෙන් ගසාගෙන එනලද), ඉද්ධිමය (සෘද්ධියෙන් ලද), දෙවදත්තිය (දෙවියන් විසින් දෙන ලද), යනුවෙන් තෙවිසි පංසුකුලය දකුණුය. මෙහිද සොපථීය යනු ගැබ්මල ඉවතලන වස්ත්‍රයයි. ගතපච්චාගත යනු මළසිරුර පොරවා සොහොනට ගෙනගොස් රැගෙන ආ සිවුරයි. ධජාහට යනු ධජය නංවා එයින්රැගෙන ආ වස්ත්‍රයයි. චූප යනු තුඹසට පිදු සිවුරයි. සාමුද්දිය යනු මුහුද රළින් වෙරළට හෙලනලද වස්ත්‍රයයි. පථික යනු මග යන්නවුන් විසින් සොරබියෙන් ගල්වලින් කොට, පොරවනලද සිවුරයි, ඉද්ධිමය යනු එහි හික්කුභාවයෙන් ලද සිවුරයි. සෙස්ස ප්‍රකට අරුත් ඇත්තේමය.

විවර සන්නොමය යනු විසිවැදැරුම් සිවුරෙන් ලද සතුව සිවුරගැන සිතන සතුව, සිවුර ලබන සතුව, පමණට පිළිගැනීමේ සතුව, කැරකම ඉවතලීමේ සතුව, ලැබෙන පරිද්දෙන් ලද සතුව, හැකි අන්දමින් ලද සතුව, සුදුසු පරිද්දෙන් ලද සතුව (සේදීමට) දිය ලැබීමේ සතුව, සේදීමේ සතුව, සිවුර කිරීමෙහි සතුව, ප්‍රමාණය දැනලද සතුව, නූල් ගැන ඇතිවන සතුව, ප්‍රමාණය දැන ලද සතුව, නූල් ගැන ඇතිවන සතුව, මැසීමේ සතුව, පඩි පෙවීමේ සතුව, කප් තැබීමෙහි සතුව, පරිහරණයෙන් ලබන සතුව, අතිරේක වශයෙන් සම්පයෙහි තබාගැනීමෙන් වෙන්වීමේ සතුව, හා ඉවතලන සතුවයි. එහි සිවුර ඉවසන්නාවූ හික්කුට තෙමසක් නිබඳව වසා මසක් පමණ විතකිනය කිරීමට (සිතීමට) වටී. හෙතෙමේද පවාරණය කොට විවරමාසයෙහි සිවුරකරයි. පංසුකුලික තෙමේ අඩමසකින්ම කරයි. මෙසේ මසක් අඩමසක් පමණ විතකිනය කිරීම විතක්කන සන්නෝසය නම්. විතක්ක සන්නෝසයෙන් සතුටු වූ හික්කුට විසින් පාවිත බණ්ඩරාජිකවාසී පාංශුකුලිකස්ථවිරයන් මෙන් වියයුතුය.

තෙරුන් වහන්සේ සෑ පවු විහාරයෙහි සෑය වදිමැයි පැමිණියාහු සෑය වැද "මගේ සිවුර දිරාපත්ය. බොහෝ දෙනා වසන තැනකින් ලබන්නෙමැයි සිතූහ. උන්වහන්සේ මහාවිහාරයට අවුත් සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ දැක විසීමට තැනක් විමසා එහි විසූහ. දෙවන දිනයෙහි සිවුරක් රැගෙන අවුත් තෙරුන්වහන්සේ වැන්දාහ. තෙරුන් වහන්සේ "ඇවැත්නි, කීමෙක්දැ"යි ඇසූහ. ස්වාමීනි, ගම් දොරට යන්නෙමි"යි කීහ. "ඇවැත්නි, මමද යන්නෙමි"යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. මැනවි ස්වාමීනි පවසා යන්නාහු මහබෝ දොරටුවෙහි සිට "පින්වතුන් වසන තැනහි සිතැහි දෙය ලබන්නෙමැයි සිතා, මගේ සිතුවිල්ල අපිරිසුදුයයි එයින් නොගොස් නැවතුනහ. දෙවැනි දිනයෙහි පෙන්නම්බන සම්පයට ගියාහු අනතුරු දිනයෙහි මහසෑයෙහි උතුරු දොරටුවෙන් ආපසු හැරී සිවුවැනි දිනයෙහිද තෙරුන් සම්පයට ගියහ. තෙරුන් වහන්සේ මේ හික්කුටගේ සිතුවිල්ල පිරිසුදු නොවන්නේ වේයයි සිවුර රැගෙන ඔහු සමඟම පැන පුළුවසමින් ගමට පිවිසියහ. ඒ රැයෙහි එක් මිනිසෙක් මලපහ කිරීමේ ලෙඩකින් පෙළුණේ (හැරසිටි) සඵවෙහි මලපහවී ඒ සඵව කුණුගොඩක දැමීය. පංසුකුලික තෙරුන් වහන්සේ නිල මැස්සන්ගෙන් ගැවසිගත් එම සඵව දැක ඇදිලි බැඳගත්හ. මහතෙරුන් වහන්සේ කීමෙක්ද ඇවැත්නි, කුණුගොඩට ඇදිලි බැන්දෙහිදැ?යි ඇසූහ. "ස්වාමීනි, මම කුණුගොඩට ඇදිලි නොබදිමි. මගේ පියාණන්වූ බුදුරජාණන් වහන්සේට ඇදිලි බදිමි. පුණ්ණාදායිය විසින් පොරවා විසිකළ පංසුකුලය තුඹක් පමණ පණුවන් ගසාදමා සොහොන් බිමෙන් ගන්නාහු විසින් ස්වාමීනි දුෂ්කර දෙයක් කරනලදි යි කීහ. මහතෙරුන් වහන්සේ පංසුකුලික තෙරුන්ගේ

සිතුවිල්ල පිරිසුදුයයි සිතන. පාංසුකුලික තෙරුන් වහන්සේද එතැන්හිම සිටියානු විදසුන් වඩා තුන්පලයන්ට පැමිණියානු ඒ සඵලගෙන සිවුරක්කොට පොරොවා පාවිත කණ්ඩරාජියට ගොස් අග්‍රඵලයවූ අර්භත්වයට පැමිණියහ.

කොහි ලබන්තෙමිදැයි නොසිතා සිවුරක් සඳහා යන්නහුගේ කමටතන්හිසින් යාම ගමන සන්තෝසය නම්. (සිවුර) සොයන්නහුගේ කවුරුන් හෝ සමග නොසොයා ලජ්ජාශීලී සුප්‍රේශල හික්කුටක සමඟ සිවුර සෙවීම පරියෙසන සන්තෝසය නම්. එසේ (සිවුර) සොයන්නහුට ගෙනෙනු ලබන සිවුර දුරදීම දැක මෙය සිතැති දෙයක් වන්නේය, සිතැති දෙයක් නොවන්නේයයි මෙසේ නොසිතා රථ මොළොක් ආදීන් අතුරෙන් යමක් ලබන ආකාරයෙන්ම සතුටුවීම පටිලාභ සන්තෝසය නම්. මෙසේ ලබනලද දෙය ගන්නහුගේද දෙපටට මෙපමණකි. තනිපටට මෙපමණකිසි තමන්ට ප්‍රමාණවත් පමණින්ම සතුටුවීම මත්තපටිග්ගහණ සන්තෝසය නම්. සිවුරක් සොයන්නහුගේ "අසවලාගේ ගෙදොර කැමැති දෙයක් ලබන්තෙමි"යි නොසිතා ගෙපිළිවෙළින්යාම ලොලුප්පවිවජ්ජන සන්තෝසය නම්. රුක්ෂ ප්‍රණීත දේ අතුරෙහි යම්කිසිවකින් යැපීමට හැක්කහුගේ ලැබුණු අයුරින් යැපීම යථාලාභසන්තෝසය නම්. තමන්ගේ ශක්තිය දැන යමකින් යැපීමට හැකිවේද? එයින් යැපීම යථාබලසන්තෝසය නම්. කැමතිදෙය අනෙකෙකුට දී තමන් යම්කිසිවකින් යැපීම යථාසාරුප්පසන්තෝසය නම්. කවරතැනක කැමති ජලය වේද කවරතැනක නොකැමැති ජලය වේදැයි නොසිතා සේදීමට සුදුසු දියකින් සේදීම උදක සන්තෝසය නම්. පඩුවන්, මැටිමුසු, දුඹුරුවන්, කුණුවූ කොළඹුසුදිය හා කිළිට්ටු දිය දුරුකිරීමට වටී. මොහොල් ආදියෙන් නොගසා අතින් මැඩ ධෝවන සන්තෝසය නම්. එසේ පිරිසුදු නොවන දෙය කොළ බහා රත්කළ දියෙන් වුවද සේදීමට වටියි. මෙසේ දොවා කරන්නහුගේ මෙය රථය, මෙය මෘදුයයි වෙන්නොකොට පොහෝනා අයුරින්ම කිරීම කරණසන්තෝසය නම්. තෙමඩුලු වැසෙන පමණක්ම කිරීම පරිමාණසන්තෝසය නම්. සිවුරු කිරීම සඳහා කැමැති තුළක් සොයමැයි නොසලකා මහමං ආදියෙහි හෝ දෙවොලක හෝ ගෙනවුත් පාමුල හෝ තබනලද යම්කිසි හුයක් ගෙන කිරීම සුත්තසන්තෝසය නම්. සිවුරු මුට්ටුව බඳනා විට අභලක් පමණවූ තැන සත්වරක් නොවිදිය යුතුය. මෙසේ කරන්නහුට යම් හික්කුසහායකයෙක් නොවේද? ඔහුට වත්සිදීමක්ද නැත. අභල්කුනක් පමණවූවෙහි සත්වරක් විදියයුතුය. මෙසේ කරන්නහුට මගට පිළිපත් සහායකයකුද වියහැකිය. යමෙක් නොවෙයිද ඔහුට වත්සිදීම වෙයි. මෙය සිබ්බන සන්තෝසය නම්. පඩු පොවන්නහු විසින් කිළිටි පිරිසුදු ආදිය සොයමින් නොහැසිරිය යුතුයි. සෝම පොතු ආදිය අතුරින් යමක්

ලබයිද එයින් පඩි පෙවිය යුතුයි. නොලබන්නහු විසින් මිනිසුන් වනයෙහි පොතුගෙන ඉවතදැමූ පඩි හෝ හික්කුන් විසින් පිය ඉවතදු කසට හෝ ගෙන පඩි පෙවියයුතුයි. මෙය රජතසන්නොසය නම්. නිල්, මඩ, කලු, රත්වත් යන මේවා අතුරින් යමක් ගෙන ඇතුළුවක සිටින්නකුට හැඟෙන ලෙසින් කප තැබීම කප්පසන්නෝසය නම්. විලිබිය වැසෙන පමණක් වශයෙන් පරිභොග කිරීම පරිභොග සන්නොසය නම්. රෙද්දක් ලැබ හුයක් හෝ ඉදිකටුවක් හෝ කරන්නකු හෝ නොලබන්නහු විසින් (නොමසා) තැබීම වර්. ලබන්නහු විසින් නොවට්ඨි. කරනලද සිවුරද ඉදින් අතැවැසි ආදීන්ට දෙනුකැමති වේද, ඔවුහු සම්පයෙහි නොවන්නහු නම් පැමිණෙන තෙක් තැබීමට වර්. පැමිණිවිට දියයුතුය. දෙන්නට නොහැක්කහු විසින් අදින්න කළයුතුය. අන් සිවුරක් ඇතිකළුහි පසුතුරුණද අදින්නට වට්ඨි. නොඉටු දෙයම සන්නිධිවෙයි. ඉටුදෙය නොවේයයි මහාසීව තෙරණුවෝ කීහ. මෙය සන්නිධිවිච්ඡේදක සන්නොසයනම්. දෙන්නහු විසින් මුහුණ බලා නොදියයුතුය. සිහිකළයුතු ධර්මයන්හි පිහිටා බෙදිය යුතුය යන මෙය විස්සජ්ජන සන්නොසය නම්. සිවුරුපිළිබඳවූ ධුතාංග, පාංසුකුලිකාංගය හා තෙව්වරිකාංගයද යන මොවුන්ගේ විස්තර කරවා විසුද්ධිමග්ගයෙන් දතයුතුය. මෙසේ වීචරසන්නොස මහා අරියවංසය පුරනු ලබන හික්කුට මේ ධුතාංග දෙක ආරක්ෂා කරයි. මේවා ආරක්ෂා කරන තැනැත්තේ වීචර සන්නොස මහා අරියවංසයෙන් සතුටුවූයේ වෙයි. වණ්ණවාදී යනු එක්කෙනෙක් සතුටුවූයේ වෙයි. සන්නෝසයේ ගුණ නොකියයි. එක්කෙනෙක් නොසතුටුවූයේ වෙයි. සතුටේ ගුණය කියයි. එක්කෙනෙක් සතුටු නොවූයේත් සතුටෙහි ගුණ නොකියන්නේත් වෙයි. එක්කෙනෙක් සතුටු වූයේත් වෙයි. සතුටේ ගුණකියන්නේත් වෙයි. ඔහු දැක්වීමට ඉහරිතරවීචරසතුටධර්මය ව වණ්ණවාදී යි කියනලදි. අනෙකුත් යනු දුක්ඛයාපහින (පණිවිඩ ගෙන දුක්ඛයකු ලෙස යන) ගමනෙහි යෙදීම ප්‍රභේද කොටඇති විවිධ අනෙසනයි. අප්පකිංචං යනු නොසුදුසු දෙයයි. අලොභා ව යනු නොලැබයි. යම්සේ කෙනෙක් කෙසේනම් සිවුරක් ලබන්නෙමිදැයි පින්වත් හික්කුන් සමග එක්වී කුහකකම් කරන්නේ තැතිගැන්මට පැමිණෙයි. සතුටුවන හික්කුට මෙසේ සිවුර නොලැබූයේ වුවද නොතැති ගැනෙයි. ලොභා ව යනු දැහැමින් සෙමෙන් ලබායි. අග්‍රච්ඡො යනු දුරලු ලෝභ නැමැති ගැට ඇත්තේයි. අමුට්ඨො යනු අධිමාත්‍රවූ තෘෂ්ණාවෙන් මුර්ජාවට නොපැමිණියේයි. අනප්පකාපණො යනු තෘෂ්ණාවෙන් නොවැසුනේ නොගැලුනේයි. ආදීනවදස්සාමි යනු අනෙසන ඇවැත්තිද (ලෝභයෙන්) ගැටගැසුණු පරිභොගයෙහිද ආදීනවය දකින්නේයි. නිසාරණපඤ්ඤා යනු සීත දුරුකිරීම සඳහා පමණක්ය යනාදියෙන් කියනලද අත්තැරීමට දන්නේයි. ඉහරිතර වීචරසතුටධර්මය යනු කවර

හෝ සිවුරකින් සතුටුවීමෙනි. භෞතිකත්වයෙන්ම මෙම පංසුකලිකයෙකු. මව්පියන් උපසම්පදාමාලකයෙකිදීම පංසුකලිකාංගය ගන්නාලදී, මා සමාන කවරෙක් ඇත්දැයි තමන් උසස්කොට සැලකීම නොකරයි. නොව පරම්පරාවෙන්ම යනු මේ අනෙක් හිඤ්ඤා පංසුකලිකයෙක් නොවෙයි හෝ මොවුන්ට පංසුකලිකමාත්‍රය නැතැයි හෝ යනුවෙන් අනුන් පත්කොට නොතකයි. යොග්‍ය තව දුරටත් යනු යමක් ඒ විවරසන්තෝසයෙහි ගුණකීම් ආදියෙහි දක්ෂයෙක් සුරයෙක් වන්නෙයෙක් වෙයිද හෙතෙමෙයි. අනුමාන යනු උන්දුවෙන් ක්‍රියාකිරීමෙන් අලසබවින් තොර වූයේයි. සම්පජ්ඣනා පරික්ෂානා යනු දැනීම සහිත නුවණින් මෙන්ම සිතියෙන්ද යුක්තවූයේයි. අරියවංශෙ ධීනො යනු ආර්යවංසයෙහි පිහිටියේයි. ඉතිරිතරෙත පිණිසානෙත යනු යම්කිසි පිණිසානෙතයකිනි. මෙහිද පිණිසානෙතය දතයුතුය. පිණිසානෙතයෙකු දතයුතුය. පිණිසාන සන්තොසය දතයුතුය. පිණිසානෙතය යනු බත්, කොමු, අග්ගලා, මාලු, මස්, කිරි, දි, ගිතෙල්, වෙඩරු, තෙල්, මී, පැණි, කැඳ, කැසුකුඳය, රසවිදිය යුතුදෙය, ලෙවිය යුතුදෙය යන සොළොස් පිණිසානෙතයයි. පිණිසානෙතයෙකු යනු සංඝගත්ත, උද්දෙසගත්ත, නිමන්තණ, සලාකගත්ත, පක්කික, උපොසථික, පාටිපදික, ආගන්තුක ගත්ත, ගම්කගත්ත, ගිලානගත්ත, ගිලානුපට්ඨාකගත්ත, ධුරගත්ත, කුට්ඨගත්ත, වාරකගත්ත, විහාරගත්ත යන පසළොස් පිණිසානෙතයෙකු යයි. පිණිසානෙත සන්තොසය යනු පිණිසානෙතයෙහි විතක්කසන්තොසය, ගම්කසන්තොසය, පරියෙසන සන්තොසය, පටිලාභ සන්තොසය, පටිග්ගහණ සන්තොසය, මත්තපටිග්ගහණ සන්තොසය, ලොලුප්පට්ඨප්පන සන්තොසය, යථාලාභසන්තොසය, යථාබලසන්තොසය, යථාසාරුප්පසන්තොසය, උපකාරසන්තොසය, පරිමාණසන්තොසය, පරිභොගසන්තොසය, සන්තිධි පරිවර්තසන්තොසය, විස්සප්පන සන්තොසය යන පසළොස් සන්තොසයෝයි. එහි පිණිසානෙතය ඉවසන්තාවු හිඤ්ඤා මුඛ දොවා විතක්කය කරයි (විමසාබලයි.). පිණිසානෙතයකු සමුභයා සමග හැසිරෙන්න හිඤ්ඤා විසින් සවස තෙරුන්ට උච්චන්තරන කල්හි සෙට් දිනයෙහි කොහි පිටුපිණිසානෙතය හැසිරෙන්නෙමුදැයි (ඇසුවිට) ස්වාමීනි, අසුවල් ගමෙහිද මෙපමණක් සිතා එතැන් පටන් නොසිතිය යුතුයි. හුදෙකලාව හැසිරෙන්නහු විසින් විතක්කමාලකයෙහි සිට විමසාබැලිය යුතුයි. එතැන්පටන් විමසන තැනැත්තේ ආර්යවංසයෙන් ගිලිහුණේ පරිබාහිර වූයේ වෙයි. මෙය විතක්කසන්තොසය නම්. පිටු හැසිරෙන්නහු විසින් කවර තැනින් ලබන්නෙමුදැයි නොසිතා කමටහන් හිසින් යායුතුය. මෙය ගම්කසන්තොසය නම්. පිණිසානෙතය සොයන්නහු විසින් ඒ මේ දෙය නොගෙන ලප්ථාසහගතවූ විනිත දෙයම ගෙන සෙවියයුතුය. මෙය

පිරියෙසනසන්තොසය නම්. දුරදීම ගෙනෙනු ලබන දෙය දැක මෙය කැමති දෙයක්ද අකැමැති දෙයක්දැයි සිතක් නොඉපදවිය යුතුය. මෙය පටිලාභසන්තොස නම්. යැපෙන පමණවූ යම්කිසිවක් ගතයුත්තේමය. මෙය පටිග්ගහණසන්තොසය නම්. මෙහි දෙයාධමීය (දෙනු ලබන දෙය) බොහෝ දායකන් ඇත්තේ වුවද මදක් දෙනු කැමැත්තේ (නම්) මදක් ගතයුතුය. දෙයාධමීය බොහෝ දායකයන් ඇත්තේත් බොහෝ දෙනු කැමැත්තේත් නම් පමණට ගතයුතුය. දෙයා ධමීය බොහෝ දායකයන් නොමැත්තේ මදක් දෙනු කැමැත්තේද, මදක් ගතයුතුය. දෙයාධමීය බොහෝ දායකයන් නැත්තේ වුවත් බොහෝ දෙනු කැමැත්තේද පමණට ගතයුතුය. පිළිගැනීමෙහිදී පමණ නොදන්නේ මිනිසුන්ගේ පැහැදීම මකාදමයි. සැදැහැයෙන් දෙන දෙය පිරිහෙලයි. ශාස්තෘශාසනය නොකරයි. වැළඳවගේද සිත ගැනීමට නොහැකි වෙයි. මෙසේ පමණ දැනම පිළිගතයුතුයයි යන මෙය මත්තපටිග්ගහණසන්තොසය නම්. ආඨා (පොහොසත්) කුලයන්ටම නොගොස් දොරවූ පිළිවෙලින් (ගෙපිළිවෙලින්) යායුතුය. මෙය ලොලුප්පව්ව්ච්ඡේදනසන්තොසය නම්. යථාලාභසන්තොසාදිය සිවුර පිළිබඳව කී ආකාර ඇත්තේය. මෙසේ පිණ්ඩපාතය වළඳා ශ්‍රමණධමීය ආරක්‍ෂා කෙරෙමැයි උපකාරය දැන වැළඳීම උපකාරසන්තෝසය නම්. පාත්‍රය පුරවා ගෙන ආදෙය නොපිළිගතයුතුය. අනුපසම්පන්නයකු ඇතිවිට ඔහුලවා ගෙන්වා ගෙන නොමැති කල්හි ගෙන්වාගෙන පිළිගැනීමට සෑහෙන පමණක් ගතයුතුය. මෙය පරිමාණසන්තෝසය නම්. කුසගින්න දුරුකරන්නාවූ මෙය මෙහි නිස්සරණයයි මෙසේ වැළඳීම පරිභෝගසන්තොසය නම්. පසෙක තබමින් (ඉතුරුකොට තැන්පත් කරමින්) නොවැළදිය යුතුය. මෙය සන්නිධිපරිව්ච්ඡේදනසන්තොසය නම්. මුව නොබලා සිහිකළයුතු ධමීයෙහි සිටියහු විසින් බෙදාදිය යුතුය. මෙය විස්සච්ඡේදන සන්තොසය නම්. පිණ්ඩපාත පටිසංයුක්තයෝ නම් පංචවිධ ධූතංගයෝයි. ඒවා පිණ්ඩපාතිකාංගය සපදානවාරිකාංගය, එකාසනිකාංගය, පත්තපිණ්ඩිකාංගය, බුදුපව්භාගත්තිකාංගය යන මොහුයි. ඒවායේ විස්තර කථාව විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලදි. මෙසේ පිණ්ඩපාත සන්තොස මහා අරියවංසය පුරනුලබන හික්කුට මේ ධූතංග පස ආරක්‍ෂා කරයි. මේවා ආරක්‍ෂා කරන්නේ පිණ්ඩපාත සන්තොස මහා අරියවංසයෙන් සතුටුවූයේ වෙයි. වණ්ණවාදී යනාදිය කියනලද අයුරින්ම දතයුතුය.

සෙනාසනෙත යන මෙහි සෙනාසනය දතයුතුය. සෙනාසනකෙත්තුය දතයුතුය. සෙනාසනසන්තොසය දතයුතුය. සෙනාසන ප්‍රතිසංයුක්තවූ ධූතංගය දතයුතුය. එහි සේනාසනය යනු ඇඳ, පුවුව, මෙට්ටය, කොට්ටය, විහාරය, අභිඨයෝග නම්වූ ගෘහය,

පහස, මහල්පහස, ගුහාව, ලෙන, අටල්ල, මාලය (වටබිම), උණපදුර, ගසමුල වැනි යම්බඳුවූ තැනක හික්කුණු විවේක ගනිත්ද මේවා පසළොස් සෙනසුන්ය. සෙනාසනබෙතක යනු සංඝයාගෙන් හෝ ගණ (සමූහ)යාගෙන් හෝ ඥාතීන්ගෙන් හෝ මිත්‍රයන්ගෙන් හෝ තමන්ගේ හෝ ධනයෙන් ලද පාංචුකූලයදැයි කෙමතු සයෙකි. සෙනාසනසන්තොසො යනු සෙනසුන්හි විතක්ක සන්තොසාදිවූ පසළොස් සන්තොසයයි. ඒවා පිණ්ඩපාතයෙහි කියූ අයුරින්ම දකුණුය. අරක්කකංගය, රුක්බමුලිකංගය, අබ්භොකාසිකංගය, සොසානිකංගය, යථා සන්ධිකංගයයි සෙනාසන ප්‍රතිසංයුක්තවූ පක්ඛ ධූතංගයෝයි. ඒවායේ විස්තර කථාව විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලදි. මෙසේ සෙනාසන සන්තොස මහා ආයතීයංගය පුරනුලබන්තාවූ හික්කුට මේ ධූතංග පස ආරක්ෂා කරයි. මේවා රක්තේ සෙනාසන සන්තොස මහා අරියවංසවග්ගයෙන් සතුවූවෙයි. ගිලානපච්චය වනාහි පිණ්ඩපාතයෙහිම ඇතුළත් වෙයි. එහි යථාලාභ යථාබල, යථා සාරුප්ප සන්තොසයෙන්ම සතුවූවිය යුතු නෙසථිකංගය භාවනාරාම අරියවංසය ඇසුරු කෙරෙයි. මෙය කියනලදි.

පසක් සෙනසුන්හි කියනලදි. පසක් ආහාර ඇසුරුකොට ඇත. එකක් වීර්යය සමග එක්වූයේ වෙයි. සිවුරු ඇසුරුවූ දෙකෙකි.*

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පොළොව පතුරුවන්නාක් මෙන්ද සයුරුකුස පුරවන්නාක් මෙන්ද, අහස පළල් කරන්නාක් මෙන්ද, පළමුව වීචරසන්තොස අරියවංසය කියා සඳ මසවන්නාක් මෙන්ද, හිරු ඉක්මවන්නාක් මෙන්ද, දෙවැනිව පිණ්ඩපාත සන්තොසය කියා මහමෙර, උගුලන්නාක් මෙන් තෙවනුව සෙනාසන සන්තොස අරියවංසය කියා දැන් දහසක් නයින් යුක්තවූ සතරවැනි භාවනාරාම අරියවංසය පැවසීමට පුන ව පරං භික්ඛවෙ භික්ඛු භාවනාරාමො භොති, යි දේශනාව ඇරඹුසේක. එහි සතුවූවීම ආරාමො නම්. භාවනාවෙහි ඇළීම මොහුටනුයි භාවනාරාමො නම්. භාවනාවෙහි ඇළුණේයි භාවනාරමො නම්. පස්ආකාර ප්‍රභාණයන්හි ඇළීම මොහුට ඇත්තේනුයි පභානාරාමො නම්. මෙසේ මෙහි අත්තිය දැක්වියයුතුය. මෙතෙම වනාහි සතර සතිපට්ඨානයන් වඩන්නේ සතුවූවෙයි. සතුව විදිසි යනු අත්තියයි. එසේ සතර සමාසක් ප්‍රධානයන්, සතර සෘද්ධිපාදයන්, පක්ඛඉන්ද්‍රියයන්, පක්ඛබලයන්, සප්ත බොධංගයන්, සප්ත අනුපස්සනාවන්, අටළොස් මහා විපස්සනාවන්, සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් අටතිස් ආරම්භණ විතක්තීන් වඩන්නේ සතුවූවෙයි. සතුව විදිසි. කාමච්ඡන්දාදී කෙලෙසුන් දුරලන්නේ

* පක්ඛ සෙනාසන ප්‍රකා - පක්ඛ ආහාරනිසිකා
එකො වීර්ය සංයුතො - අට ව වීචර නිසිකා

සතුටුවෙයි. සතුටවිඳියි. කාමච්ඡන්දාදී කෙලෙසුන් දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. සතුටවිඳියි. මේ සතර ආයතීයයන්හි පළමුවැනි තැනින් තෙළෙස් ධුතංගයන්ගේ සිවුපස සන්තෝසයද වශයෙන් සියලු විනය පිටකය කියනලද්දේ වෙයි. භාවනාරාමයෙන් ඉතිරි පිටක දෙක කියන ලද්දේ වෙයි.

මේ භාවනාරාම අරියවංසය කියන්නාවූ හික්කුච විසින් පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි නෙක්ඛම්ම පාළියෙන් කිවයුතුය. දීඝනිකායෙහි දසුත්තර සුත්‍රාන්ත පර්යායෙන් කිවයුතුය. මජ්ඣිමනිකායෙන් සතිපට්ඨාන සුත්‍රාන්ත පර්යායෙන් කිවයුතුය. අභිධම්මයෙහි නිර්දේශපර්යායෙන් කිවයුතුය.

එහි පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි නෙක්ඛම්මපාළියෙන් යනු නෛෂ්ක්‍රමය වඩන්නේ සතුටුවෙයි. කාමච්ඡන්දය දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. අව්‍යාපාදය වඩන්නේ ව්‍යාපාදය දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. ආලෝකසංඥාව - චීනම්දධය - අවික්ෂේපය - උද්ධච්චය - ධම්මාවස්ථානය - විචිකිච්ඡාව - ඥානය - අවිද්‍යාව - ප්‍රමොදබවය - අරතිය - පඨමජ්ඣානය - පඤ්චනීවරණයන් - දුක්ඛජ්ඣානය - විතක්කවිචාරයන් - තතියජ්ඣානය - භ්‍රිතිය - චතුෂ්ථජ්ඣානය - සුඛදුක්ඛයන් - ආකාසනඤ්චායතනය වඩන්නේ සතුටුවෙයි. රූපසංඥාව - ප්‍රතිඝසංඥාව නානත්තසංඥාව දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපත්තිය -පෙ- තෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය වඩන්නේ සතුටුවෙයි. අනිච්චානුපස්සනාව වඩන්නේ සතුටුවෙයි. නිත්‍යසංඥාව දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. දුක්ඛානුපස්සනාව - සුඛසංඥාව, අනත්තානුපස්සනාව - අත්තසංඥාව - නිබ්බිදානුපස්සනාව - නන්දිය, විරාගානුපස්සනාව - රාගය - නිරෝධානුපස්සනාව - සමුදය - පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාව - ආදානය (දැඩිව ගැනීම) - බයානුපස්සනාව - ඝතසංඥාව - වයානුපස්සනාව - ආයුහනය - විපරිණාමානුපස්සනාව - ධ්‍රැව සංඥාව - අනිමිත්තානුපස්සනාව - නිමිත්ත - අප්පණ්ණිකානුපස්සනාව - ප්‍රණීධිය - සුඤ්ඤානුපස්සනාව - අනිතිවෙසය අධිපඤ්ඤාධම්ම විපස්සනාව - සාරාදානාහිතිවෙසය - යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනය - සම්මොහාහිතිවෙසය - ආදීනවානුපස්සනාව - ආලයාහිතිවෙසය - පටිසංඛානුපස්සනාව - අප්පට්ඨසංඛය - විච්චිවානුපස්සනාව - සංයොගාහිතිවෙසය - සොකාපත්තිමග්ගය - දිට්ඨෙකට්ඨෙකිලෙසයන් - සකදාගාමිමග්ගය - මිළාර්ක කිලෙසයන් - අනාගාමී මග්ගය - අනුසහගත කිලෙසයන් - අරහත්තමග්ගය වඩන්නේ සතුටුවෙයි. සියලු කෙලෙසුන් දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. මෙසේ පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි නෙක්ඛම්ම පාළියෙන් කිවයුතුය.

දීඝනිකායෙහි දසුත්තර සූත්‍රාන්ත පර්යායයෙන් යනු එක් ධර්මයක් වඩන්නේ සතුටුවෙයි, එක් ධර්මයක් දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. -පෙ- දඤ්ඤායෙන් වඩන්නේ සතුටුවෙයි - දඤ්ඤායෙන් දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. කවරනම් එක් ධර්මයක් වඩන්නේ සතුටුවේද? කායගතා සතිය සැතපිලි සහගතය, මේ එක් ධර්මය වඩන්නේ සතුටුවෙයි. කවරනම් එක් ධර්මයක් දුරලන්නේ සතුටුවේද? අසම්මානාය නමැති මේ එක් ධර්මය දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. කවරනම් ධර්මදෙකක් -පෙ- කවරනම් ධර්මදෙකක් වඩන්නේ සතුටුවේද? දඤ්ඤායෙන් යන මේ දඤ්ඤායෙන් වඩන්නේ සතුටුවෙයි. කවරනම් දඤ්ඤායක් දුරලන්නේ සතුටුවේද? දඤ්ඤායෙන් යන මේ දඤ්ඤායෙන් දුරලන්නේ සතුටුවෙයි. මෙසේ මහණෙනි, හික්කුළු භාවනාවෙහි ඇලෙන්නේයයි මෙසේ දීඝනිකායෙහි දසුත්තර සූත්‍ර පයථායෙන් කිවයුතුය.

මජ්ඣිමනිකායෙහි සතිපට්ඨාන සූත්‍රාන්ත පයථායෙන් යනු "මහණෙනි, මේ ඵ්කායන මාර්ගයයි. -පෙ- දැනුම පිණිස, සිහිපත් කිරීම පිණිස ඇසුරු නොකර වෙසෙයි. ලොව කිසිවක් අල්වා නොගනියි. මෙසේද මහණෙනි, හික්කුළු භාවනාවෙහි ඇළුණේ භාවනාවෙහි සතුටුවුයේ දුර්ලභෙහි ඇළුණේ දුර්ලභෙහි සතුටුවුයේයයි. යළි මහණෙනි, හික්කුළු යන්නේ යම්දි දැනගනියි. තවද මහණෙනි, හික්කුළු සොහොනෙහි දමනාලද -පෙ- කුණුවු සුණුවට පැමිණි ශරීරය යම්සේ දකින්නේද හෙතෙම මෙසේම කයට යොමුකරයි. මේ ශරීරයද මෙබඳු ස්වභාවය ඇත්තේය, මෙසේ වන්නේය. මේ ස්වභාවය නොයික්මවන ලද්දේයයි මෙසේ ආධ්‍යාත්මිකව කයෙහි කය මෙනෙහි කරන්නේ වසයි -පෙ- මෙසේ මහණෙනි, හික්කුළු භාවනාවෙහි ඇළුණේ වේයයි" මෙසේ මජ්ඣිමනිකායෙහි සතිපට්ඨාන සූත්‍රාන්ත පර්යායයෙන් කිවයුතුවේ.

අභිධර්මයෙහි නිද්දේස පර්යායයෙන් යනු "සියලු සංස්කෘත ධර්මයන් අනිත්‍ය වශයෙන් දුක්ඛ වශයෙන් රෝගවශයෙන් ගවුච්ඡායෙන් -පෙ- සංකිලේඛ උවදුරු ඇති ලෙසින් බලන්නේ (භාවනාවෙහි) සතුටුවේයයි මෙසේ නිද්දේස පර්යායෙන් කිවයුතුය. නෙවනානුකංගෙහි යනු අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් විදර්ශනා කම්ය කරන්නාවූ මගේ අද මේ සැට හෝ සත්තැවර්ෂයයි. මා වැනිවූ කවරෙක් ඇත්දැයි මෙසේ තමා උසස්කොට දැක්වීම නොකරයි. නො පරං වමොභියනු අනිත්‍යය දුක්ඛයයි විදර්ශනාමාත්‍රයකුදු නැත. කිම මොවුහු අත්හළ කමටහන් ඇත්තාහු හැසිරෙත්දැයි මෙසේ අනුන් පහත්කොට තැකීම නොකරයි. සෙස්ස කියනලද අයුරින්මය. ඉමෙ ඛො හික්කුළු වනාරො අරිශ්වංසා යනු මහණෙනි, මේ සතර ආයථිවංශයෝ ආර්යතන්ත්‍රිය, ආර්යප්‍රචේණිත්‍රිය, ආර්යමාර්ගයෝය, ආර්යමංපෙත්ය

යනුයි. සුත්‍රාන්තය හරවා දැන් මහා ආර්යවංශය සපුරන්තාවු හික්කු වාසයකරන දිශාව දක්වන සේක් ඉමෙහි ව පහ හික්කුවේ යනාදිය පැවසූ සේක. එහි සෙව්ව අරභිං සහති යනු හෙතෙම මෙසේ නොකැමැත්ත, නොසතුට, උකටලිබව ඉවසයි. මැඩපවත්වයි. භං භං අරභි සහති යනු විවේකී සෙනසුන්හි අධිකුශල ධර්මයන් වැඩිමට යම්බඳුවු නොඇලීමක් නම් වේද එම නොඇලීම එම හික්කුව මැඩලීමට යටපත්කිරීමට අසමත්වෙයි. අරභිරභිසහො යනු (එම හික්කුව) නොඇල්මද පස්කම්මුණයෙහි ඇල්මද යටපත් කිරීමට මැඩලීමට සමත්වෙයි. දැන් ගාථාවන්ගෙන් කුළුගන්වන සේක් භාරභි ආදිය කීසේක. එහි ධීරං යනු වීර්ය ඇත්තායි. භාරභි ධීරසංහති යන මෙය කලින් කීදෙයට සාධකවවනයයි. යම්හෙයකින් එම නොඇලීම (අරභිය) ධීරසංහතියක් (ධෙයඝීවන්තයන් මැඩලන්නක්) නොවේද? වීර්යවන්තයින් යටපත්කරන්නට මැඩලන්නට නොහැකිවේද, එහෙයින් අරභිය වීර්යවන්තයකු නොමැඩලයි. ධීරො හි අරභිසහො යනු අරභිය මැඩලන බැවින්ම හෙතෙම වීර්යවන්තයෙක් නම්වේ. එබැවින් අරභිය මැඩලයි යන අර්ථයයි. සබ්බකම්මවිහාසිභං යනු සියලු ත්‍රෛභූමික කම් අතහැර පිරිසිදු සිටියේයි. පණ්ණාසං කො භිවාරයෙ යනු කෙලෙස් දුරුකොට සිටියකු කවරනම් රාගයක් හෝ ද්වේෂයක් හෝ වළක්වන්නේද? තෙඝ්ඛං ජමෙඛානදුක්ඛොව කො භං නිජදිගුමරහති යනු දඹරන් හිල්වනලද රත්තරනකට නිෂ්කයක් මෙන් කවරෙක් නම් ගැරභිය යුතු දොසින් මිදුණු එම පුද්ගලයාට ගැරභිමට සුදුසුවේද? චුග්ඛුභාසි පසංසිතො යනු මහාබ්‍රහ්මයා විසිනුදු එම පුද්ගලතෙමේ පසස්නාලද්දේමය. දෙසුම කෙළවර සතළිස් දහසක් හික්කුන්වහන්සේ රහත්බවෙහි පිහිටියහ.

4. 3. 9

නවවැන්නෙහි ධම්මපදාහි යනු ධර්මකොට්ඨාශයෝයි, අනභිජ්ඣා යන ආදියෙහි අභිධ්‍යාව ප්‍රතික්ෂෙපයෙන් අනභිජ්ඣා නම්. ව්‍යාපාදය ප්‍රතික්ෂෙපයෙන් අව්‍යාපාදො නම්. මිත්ථාසාසනිය ප්‍රතික්ෂෙපයෙන් සම්මාසනි නම්. මිත්ථා සමාධිප්‍රතික්ෂෙපයෙන් සම්මා සමාධි යි දතයුතුය. අනභිජ්ඣානු යනු තෘෂ්ණා නැත්තෙක් වියි.¹ අව්‍යාපනෙත වෙතසා යනු සියලුකාලයෙහි ප්‍රකෘතිබව නොහරින සිහිනි, සහො එකගභවිතසංග යනු සිහියෙන් යුක්තවූයේ අරමුණෙහි එකඟයින් ඇත්තේද ඔහුගේයි. අජ්ඣාතං සුසමාහිතො යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි මනාව තබනලද සිත් ඇත්තේද ඔහුගේයි. සුත්‍රයෙහිද ගාථාවන්හිද වට්ටව්වට්ටය කියනලදි.

4. 3. 10

දසවැන්නෙහි අභිඤ්ඤානා යනු දන්තාලද, මනාව දන්තාලද ප්‍රකටවුවාහුයි. අත්තනාරො යනාදිය ඔවුන්ගේ නමිය. පටිසල්ලාණාවුධිසො යනු පලසමචකිත් නැගීසිටියේයි. එයම මෙහි පටිසල්ලාණ යනුවෙන් අදහස් කරනලදි. පටිසම්භාවය යනු ප්‍රතික්ෂෙප කොටයි. අභිජායාමය යනු තෘෂ්ණා සහිතවූයි. කාමෙසු භික්ෂුසාරාංගං යනු වස්තුකාමයන්හි දැඩිරාගයයි. තමගං තප්ථ එවං වදෙය්‍යං යනු මම එය ඒ වචනයෙහි කීකල්හි මේ කාරණයෙහි මෙසේ කියන්නෙමි යනුයි. පටික්කාසිතඛං මඤ්ඤාය යනු දොස්නැගියයුත්තකැයි මැඩලියයුත්තකැයි හඟින්නේය. සග්ගමමිකා යනු කරුණු සහිතවූවෝයි වාදානුපාතා යනු ධාර්මිකවාදයෙහි ගැටෙනුලබන ආධාර්මිකවාදයෙන් පිරිහෙළන වාදප්‍රවාක්ෂිත්‍රය යන අර්ථයි. ගාරණා ධාතා යනු ගැරහිය යුතුවූ හේතූ යි. ආගච්ඡති යනු එළඹෙති. උක්කලා යනු උක්කලජනපදවාසිත්‍රය. වසාගඤ්ඤා යනු වස්ස හා හඤ්ඤ යන දෙදෙනායි. අගෙතුවාදා යනු සත්වයන්ගේ පිරිසුදුවට හේතු නැත ප්‍රත්‍යය නැතැයි මෙබඳුවාද ඇත්තෝයි. අභිරියවාදා යනු "කරොතො න කරියති පාපං" යනුවෙන් මෙසේ ක්‍රියාව ප්‍රතික්ෂෙපකරන වාද ඇත්තාහුයි. තප්ථිකවාදා යනු නප්ථිජනං යනාදී වාද ඇත්තාහුයි. ඔවුහු මේ ත්‍රිවිධ දඬිනගන්තිම බැසගන්නාලද නියාමයෝ වූහ. කෙසේ නම් ඔවුහු එම දඬිනගන්ති නියාමයෝ වෙත්ද? යමෙක් වනාහි මෙබඳුවූ ලබ්ධියක් ගෙන රාත්‍රිය්ථාන දිවාස්ථානයන්හි හුන්නේ සජ්ඣායනය කරයි (උගනියි), විමසයිද හේතුවක් නැත ප්‍රත්‍යයක් නැත කරන්නහු විසින් පාපයක් නොකරනු ලැබේ. -පෙ- දුන්දෙයක් නැත. -පෙ- කයබ්ඳිමෙන් උච්ඡේදයට යෙයි යන ඒ අරමුණෙහි ඔහුගේ මිත්‍රායාසනිය පිහිටයි. සිත එකඟවෙයි. ජවනයෝ දුවත්. පළමු ජවනයෙහි පිළියම් කළ හැක්කේ වෙයි. දෙවැනි ජවනාදියෙහිද එසේමය. සත්වැන්නෙහිදී බුදුවරුනටද සුවකළ නොහැකි වන්නේ පෙරළා නොඑන රථකවුටක් වැනිවූයේ වෙයි. එහි කිසිවෙක් එක් දඬිනයකට බැසගනියිද කිසිවෙක් දෙකකටද තුනටම බැසගනියිද කිසිවෙක් දෙකකටද තුනටම බැසගනියිද නියත මිත්‍රායාසනිකයෙක්ම වෙයි. ස්වභීමාර්ග ආවරණයටද මොක්ෂමාර්ග ආවරණයටද පත්වූයේ වෙයි. ඒ අත්බවින් අනතුරුව හෙතෙම ස්වභීයට යාමටද නුසුදුසුවෙයි. මොක්ෂයට යාමගැන කියනුම කිම? සසරට කණුවක් නම්වූ මෙම සත්වයා බොහෝසෙයින් පොළොව රකින්නෙකි. මෙබඳුවූ හවයෙන් නැගීසිටීමක් නැත. වස්ස හඤ්ඤ යන දෙදෙනාද මෙබන්දෝ වූහ. භිඤ්ඤානාරොහතාඋපාරමගගයා යනු තමන්ට තිත්දා හයෙන්ද සම්මත හයෙන්ද දෝෂාරෝපන හයෙන්ද යන අපථියි. අභිජායාමිකයෙ සික්ඛං යනු රහත්බව අභිජයාමිකයෙ කියනුලැබේ. රහත්බවෙහි හික්මෙන්නේ

අප්පමත්ත නමැයි කියනුලැබේ. සුත්‍රාන්තයෙහි සසර හා නිවන කියා ගාථාවෙහි පලසමවත් කියනලදී.

තුන්වැනිවූ උරුවෙල වර්ගයයි.

—//—

4. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමුවැනි සුත්‍රයෙහි වක්කාති යනු සම්පත්තිත්‍රය. වතුචක්කං වක්කාති යනු සතර සම්පත්තිවක්‍ර ඇත, පවති, ගැටෙයි යනුම අන්තර්ගතය. පතිරපදෙඤ්චාසො යනු යම්තැනක සිවුපිරිස දක්නාලැබේද එබඳු වූ සුදුසු දෙසෙක විසීමයි. සප්පරිසුප්පකායො යනු බුද්ධාදී සත්පුරුෂයන්ගේ ඇසුරුකිරීමයි, සේවනය කිරීමයි. අත්තගම්මාපණ්ණාසිකා යනු තමා මනාව පිටුවීමයි. ඉදින් පෙර අශ්‍රද්ධාදියෙන් යුක්තවූයේ වෙයිද ඒවා අතහැර ශ්‍රද්ධාදීන්හි පිහිටුවීමයි. පුබ්බෙ ව කතපුඤ්ඤා යනු පෙර රැස්කළ කුසල් ඇතිබවයි. මෙහි මෙයම පුමාණවත්ය. යමකු විසින් දානසම්ප්‍රයුක්ත සිතකින් කුශලකම්යක් කරනලද්දේවේද, ඒ කුශලයම එම පුද්ගලයා සුදුසු දෙසෙකට පමුණුවයි. සත්පුරුෂයන් ඇසුරුකරවයි. ඒ පුද්ගලයාම තමා මනාව පිහිටුවයි. පුඤ්ඤාකායො යනු කරනලද පින් ඇත්තේයි. සුඛඤ්චරි අධිවක්කාති යනු සැපයද එම පුද්ගලයා වෙත පැමිණෙයි. පතුරුවා සිටියේ යන අන්තර්ගතය.

4. 4. 2

දෙවැන්නෙහි සංග්‍රහවද්ධිකා යනු සංග්‍රහ කරවන්නාවූ (සැලකුම් ඇතිකරවන්නාවූ) කරුණුයි. දානඤ්ච යනාදියෙහි ඇතමෙක් දානයෙන්ම සැලකිය යුත්තේ වෙයි. ඔහුට දානයම දියයුතුය. පෙශ්ඨවස්සං යනු ප්‍රියවචනයයි. ඇතමෙක් වනාහි "මෙතෙම දියයුත්තනම් දෙයි. එක් එක් වචනයෙන් සියල්ල තවරා වනයයි මොහුගේ දානය කීමෙක්දැ"යි කියන්නේ වෙයි. ඇතමෙක් "මෙතෙම කිසිදු දානයක් නොදෙයි, කියන්නේ තෙලෙන් මෙන් තවරයි. මෙතෙම දේවා හෝ නොදේවා මොහුගේ වචනයම දහසක් අගීය"යි කියන්නේ වෙයි. මෙබඳු වූ පුද්ගලයා දානය නොකැමති වෙයි. ප්‍රියවචනම කැමතිවෙයි. ඔහුට ප්‍රියවචනයම කියවුණුය. අභිචරියා යනු යහපත (වැඩ) වඩවන කථාවයි. ඇතමෙක් වනාහි දානයද ප්‍රියවචනයද කැමති නොවෙයි. තමන්ට හිතවැඩසලසන කථාවම කැමැතිවෙයි. මෙබඳු වූ පුද්ගලයාට මෙය ඔබ්බිසින් කළයුතුය මෙය නොකළයුතුය මෙබඳු පුද්ගලයා ඇසුරුකළ යුතුය. මෙබඳු පුද්ගලයා

නොසෙවියයුතුයයි මෙසේ හිතවැඩසලසන කථාවම කිවයුතුය. සමානත්තායනු සමවූ සුවදක් ඇතිබවයි. ඇතමෙක් වනාහි දානාදිය අතුරෙන් එක්කවත් කැමති නොවෙයි. ඒකාසනයෙහි හිඳීම, එක් පළභක නිඳීම, තනිව බොහුන් ගැනීමයයි මෙසේ සමානසුවදක් ඇතිබවම කැමතිවෙයි. හෙතෙම ඉදින් ජාතියෙන් (උපතින්) ගිහියකුට ශීලයෙන් පැවිද්දෙකුට සමානවෙයිද, ඔහුට මෙම සමානත්තතාව කළයුතුය. භග්ව භග්ව ශරීරභංගයනු ඒ ඒ ධර්මයන්හි කැමැති පරිද්දෙන් සමානාත්මතාවය යන අර්ථයයි. රථසාක්ෂිව යායතො යනු යම්සේ යන්නාවූ රියට කඩඇණය සඳුහයක් වේද රියට උපකාරවත් වේද එසේ මෙම සංග්‍රහයෝ ලොකයට උපකාර වෙත්. න මාතා පුත්‍රකාරණා යනු ඉදින් මව මෙම සංග්‍රහයන් පුතුට නොකරයිද පුතු කරණකොටගෙන බුහුමනක් හෝ පිදීමක් නොලබන්නේය. සභිහා එතෙ යනු එක්කිරීම් (උපයෝග) අර්ථයෙන් කම්භිත්තිවචනයයි. සභිහෙ එතෙ යනුද පාඨයි. සමවේසභිහි යනු මනාව බලත්, පාඨංසා ව භවත්ති යනු පැසසිය යුතුද වෙත්.

4. 4. 3

තෙවැනි සූත්‍රයෙහි සීහො යනු තිණසීහ, කාළසීහ, පණ්ඩුසීහ හා කෙසරසීහ යනුවෙන් එන සිවුවැදෑරුම් සිංහයෝයි, ඔවුනතුරින් තිණ සිංහයා පරෙව්පැහැය ඇති දෙනක සමානවූයේ තණ බුදියි. කාළ සිංහයා කළුදෙනක සමානවූයේ තණ බුදින්නේම වෙයි. පණ්ඩුසිංහයා, පරඩලාපත් පැහැය ඇති දෙනක සමාන වූයේ මස්බුදියි. කේසර සිංහයා, ලතුපිරියම් කළාක් මෙන්වූ මුවින්ද තඟුට අගින්ද සිවුපා කෙළවරින්ද යුක්තවූයේයි. ඔහුගේ හිසමත්තේ සිට ලතුපින්සලෙන් කළාක් මෙන්වූ රේඛා තුනක් පිටමැදින් ගොස් කලවා අතරෙහි දකුණට කැරකී සිටියේ වෙයි. ඔහුගේ කඳෙහි ලක්ෂයක් වටිනා කම්බිලියකින් වටකළාක් මෙන්වූ කෙසුරුබර වෙයි. සෙසුතැන් පිරිසුදු හැලිපිඬු සක්සුණු පිඬු පැහැය ඇත්තේ වෙයි. මේ සිවුවැදෑරුම් සිංහයන් අතුරෙහි මෙහිදී මෙම කේසර සිංහයා අදහස්කරනලදි. මීගරාජා යනු සියලු මෘග සමූහයාගේ රජුයි. ආසයා යනු රත්ගුවාවෙන් හෝ රිදීමැණික් පළිඟු මනෝසිලා ගුවාවෙන් හෝ වසන තැනින් නික්මේයයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙතෙම (ගුවාවෙන්) නික්මෙන්නේ කරුණු සතරකින් නික්මෙයි. අඳුරෙන් පෙළුණේ ආලෝකය සඳහා හෝ මළමුවලින් පෙළුණේ ඒවා ඉවතලනු සඳහා හෝ කුසගින්නෙන් පෙළුණේ ගොදුරු සඳහා හෝ කාමයෙන් පෙළුණේ මෙවුන්දම් සෙවුනා සඳහා හෝ යනුවෙනි. මෙහි වනාහි ගොදුරු සඳහා නික්මෙන කේසර සිංහයා අදහස් කරනලදි. විජමග්ගි යනු රත් තලාවක හෝ රිදී මැණික් පළිඟු මනෝසිලා තලාවන්ගෙන් එකෙක හෝ පසුපා

දෙක සමච පිහිටුවා ඉදිරිපා දෙක ඉදිරියට දික්කොට සිරුරේ පසුකොටස ඇද ඉදිරිකොටසට ගෙන පිට නමා ගෙල ඔසවා හෙන හඩක් කරන්නාක් මෙන් නාස්පුඩු පොලා සිරුරෙහි ලැගුණු දුටිලි ගසා දමමින් කෙසරු සලයි. කෙසරු සලන බිමෙහිද තරුණ වස්සකු මෙන් ඔබ්මොබ දුවයි. දුවන්නාවූ ඔහුගේ සිරුර අඳුරෙහි කැරකෙන ගිනිපෙනෙල්ලක් මෙන් හැගෙයි. අනුවිලෝකෙහි යනුවෙන් කුමක්නිසා වටපිට බලයිද අනුන්කෙරෙහි දයාව නිසාය. ඔහු සිංහනාදය නගනවිට පථිත තටාකාදිවූ විසමස්ථානයන්හි හැසිරෙන ඇත්ගෝණ මිහරක් ආදිවූ ප්‍රාණීහු ප්‍රපාතයෙහිද ආවාටයෙහිද වැටෙත්. ඔවුනට දයාවෙන් භාත්පස බලයි. කිම, අනුන්ගේ මස්බුදින රුදුරුවූ මොහුගේ දයාවක් නම් ඇත්ද? එසේය ඇත. මරණලද බොහෝදෙනාගෙන් මට කවර වැඩක්දැයි (සිතා) ගොදුරුසඳහාද කුඩා ප්‍රාණීන් නොගනියි. මෙසේ දයාව දක්වයි. මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. "මම විසමස්ථානයන්හිවූ කුඩාසතුන් මරණයට පත් නොකෙළෙමි" යනුවෙනි. සීහභාද්‍රං නද්‍රෙහි යනු තෙවරක් දක්වා අභීතනාදය නගයි. මෙසේ කෙසරුසලන බිමෙහි සිට හඩනගන්නාවූ ඔහුගේ නාදය භාත්පස තුන්යොදුන් පෙදෙස එකනින්නාද කෙරෙයි. ඔහුගේ එම නින්නාදය අසා තුන්යොදුනක් ඇතුළතවූ දෙපාසිවුපා සත්ව සමූහයා නිසිතැන්හි සිටීමට නොහැකි වෙයි. ශාචරය පක්කමිහි යනු අහර සඳහා යයි. කෙසේදයත්? හෙතෙම කෙසරුසලන බිමෙහි සිට දකුණු පසින් හෝ වම්පසින් උඩපනින්නේ උසභයක් පමණ තැන් ගනියි. උඩුඅතට පනින්නේ උසභ සතරක්ද අඩක්ද පනියි. සමතැනක කෙළින් පනින්නේ සොළොස් උසභයක් පමණද උසභ විස්සක් පමණද තැනකට පනියි. තලාවකින් හෝ පව්වකින් හෝ පනින්නේ උසභ සැටක් පමණවූද උසභ අසූවක් පමණවූද තැනකට පනියි. අතරතුර ගසක් හෝ පථිතයක් හෝ දැක එය මගහරින්නේ වමින් හෝ දකුණෙන් හෝ උඩට හෝ උසභයක් පමණ ඉවත්ව යයි. තෙවැනි සිංහනාදය නගා ඒ හඩ සමගම තුන්යොදුන් තැනක හැගෙයිද තුන් යොදුන ගොස් නැවතී සිටියේ තමාගේම හිඬෙහි ප්‍රතිරාවය අසයි. මෙසේ සීඝ්‍ර ජවයකින් යයි. ශෙභුශෙෂණ යනු බොහෝසෙයිනි. හශං සන්නාශං ශංවෙශං යන සියල්ල සිත් තැකිගැන්මටම නමිය, සිංහයාගේ හඩ අසා බොහෝ දෙනෙක් බියවෙති. සුළුදෙනෙක් බිය නොවෙති. ඔවුහු කවරහුද යත්? සමාන සිංහයා, ආජාතිය හක්කියා, ආජාතිය අශ්වයා, ආජාතිය වෘෂභයා ආජාතිය පුරුෂයා හා කෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ යන අයයි. කුමක් හෙයින් ඔවුහු බිය නොවෙත්ද යත්? සමාන සිංහයා උපකින් ගෝත්‍රකුලගුරුභාවයන්ගෙන් සමාන වෙමැයි බිය නොවෙයි. ආජාතිය හස්ති ආදීහු තමන්ගේ සත්කායදෘෂ්ටිය බලවත් බැවින් බිය නොවෙත්. කෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ

සත්කායදෘෂ්ටිය ප්‍රතිණවු බැවින් බිය නොවෙති. බිලාසයා යනු බිලෙහි නිදන බිලෙහි වසන සජ්, මුගටි, ගොයි ආදීහුයි. දුකාසයා යනු දියෙහි වෙසෙන මාර් ඉබ් ආදීහුයි. වතාසයා යනු වනෙහි වෙසෙන ඇත්, අස්, ගෝණ මුව ආදීහු යි. පච්ඡිකාසයා යනු දැන් අවුත් ගත්තේයයි මග බලා පිවිසෙති. දුග්‍රෙහි යනු දැඩි වූවෙකි. වරණොග්‍රි යනු සම් රැහැනිනි. මහිඤ්ඤා යනාදියෙහි කෙසරු සලන බිමෙහි සිට දකුණු පස ආදියෙන් උසභයක් පමණ සෘජුව විසිඋසභයක් පමණ ආදිය ඉක්මවීම වශයෙන් මහත් සෘද්ධි ඇති බවයි. සෙසු මෘගයන්ට අධිපති බවින් මහෙසාබා බවයි. භාත්පස තුන් යොදුනක් තත්ති ශබ්දය අසා පළායන්නවුන්ගේ වශයෙන් මහානුභාව බව දහයුතුය. එවමෙව මො යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ ඒ සූත්‍රයන්හි ඒ ඒ අයුරින් තමන් පිළිබඳව කීසේක. "සීහොති බො හික්ඛවෙ තථාගතස්සොතං අධිවචනං අරහතො සමා සම්බුද්ධස්ස" යන මෙම සූත්‍රයෙහි තමන් සිංහයකු සමානකොට වදාළ සේක. "හිසකො සලකතොති බො සුතක්ඛතා තථාගතස්සොතං අධිවචනං මෙහි වෙදකු සමාන කොටද "බ්‍රාහ්මණොති බො හික්ඛවෙ තථාගතස්සොතං අධිවචනං" යන මෙහි බ්‍රාහ්මණයකුට සමාන කොටද "පුරිසො මගගකුසලොති බො තිස්ස තථාගතස්සොතං අධිවචනං" මෙහි මාථ්දේශක පුරුෂයකුට සමාන කොටද, "රාජාහමස්මි සෙල" යන මෙහි රජකු සමාන කොටද මෙම සූත්‍රයෙහිදී සිංහයකු සමාන කොටද තමා ගැන කියන සේක් මෙසේ වදාළසේක. මේ එහි සමාන බවයි. සිංහයාගේ රත්ගුණාවක වෙසෙන කාලය මෙන් දීපංකර පාදමූලයෙහි කරනලද ප්‍රාථමිකා ඇති තථාගතයන් වහන්සේ අපමණ කලක් පාරමී පුරා පැසුර් හවයෙහි පිළිසිඳ ගැනීමෙන් ද මව්කුසින් නික්මීමෙන්ද දසදහසක් ලෝකධාතුව කම්පා කරවා වැඩිවියට පැමිණ දිවසැපත් වැනි සැපත් විදිමින් තුන්පහයෙහි විසූකාලය දැක්විය යුතුයි. සිංහයා රත් ගුණාදියෙන් නික්මෙන කාලය මෙන් තථාගතයන් වහන්සේ එකුත්තිස් හවුරුද්දෙහි ඇරුණු දොරින් කප්පක අසුපිට නැග ඡන්ත සභායකයා කොට නික්ම, රාජ්‍ය තුනක් ගෙවා අනොමා නදී තෙරෙහිදී බ්‍රහ්මයා විසින් දෙනලද කසාවත් හැඳ පැවිද්දෙන් සත්වැනි දිනයෙහි රජගහ නුවරට ගොස් එහි පිඩු හැසිර පණ්ඩව පච්ඡිකා ප්‍රාග්භාරයෙහි කරනලද බත්කිස ඇති තථාගතයන් වහන්සේ සමාක් සම්බුද්ධත්වයට පත්ව පළමුවම මගධ රටට පැමිණීම සඳහා රජුගේ ප්‍රතිඥාදීම තෙක් කාලය දැක්විය යුතුයි. සිංහයා කෙසරු සලන කාලය මෙන් දෙනලද ප්‍රතිඥා ඇති තථාගතයන් වහන්සේ ආලාරකාලාමයන් වෙත පැමිණීම ආදිකොට සුජාතාව විසින් දෙනලද පායාසයේ එකුත්පණස් පිඩු වැළඳු කාලය තෙක් වූ කාලය දැක්විය යුතුයි. සිංහයාගේ සිරුර සැලීම මෙන් සවස් කාලයෙහි සොභ්‍යයා විසින් දෙනලද තණමිටි අට ගෙන

දසදහසක් සක්වළෙහි දෙවියන් විසින් ස්තූති කරනු ලබමින් සුවදාදියෙන් පුදනු ලබමින් තෙවරක් බෝරුක පැදකුණකොට බෝමැඩට නැග තුදස්රියන් උස් තන්හි තණ ඇතිරිය අතුරා සිවුරහ විරිය ඉටා හුන් කාලයෙහි සිට හිඳිමින් එකෙණෙහිම මාරබලය නසා තුන්යාමයෙහි ත්‍රිවිධ විද්‍යාවන් පිරිසුදුකොට අනුලොමී පිළිලොමී වශයෙන් ප්‍රතිත්‍යාසමුක්තපාද මහා සමුද්‍රය යමකඥාන නැමැති මථන දණ්ඩෙන් කළමිමින් සථිඥතාඥානය ඇතිව සත්සතියක් මෝමැඩෙහි වැස වළදනාලද මිපිඬු ආහාරය ඇතිව අප්පාලනුගරුකමුලදී මහාබ්‍රහ්මයාගේ දම්දෙසුම සඳහා වූ ඇරයුම පිළිගෙන එහි වසන්නාවූ තථාගතයන් වහන්සේ එකොළොස්වැනි දිනයෙහි හෙට ඇසළ පුන් පසළොස්වක වන්නේයයි උදෑසන කල්හි කවරකුට මම පළමුව දම් දෙසන්නෙමිදැයි (බලා) ආලාර උද්දක දෙදෙනා කථරිය කළ බව දැන දම්දෙසීම සඳහා පස්වග තවුසන් බැලීම දැක්විය යුතුයි. සිංහයා ගොදුරු සඳහා තුන්යොදුනක් (දුර) යන කාලය මෙන්, තමාගේ පාසිවුරු ගෙන පස්වග තවුසන්ට දම්සක පවත්වන්නෙමැයි පසුබතෙහි අප්පාල නුගරුකෙන් නැගීසිටි තථාගතයන් වහන්සේ අටළොස් යොදුන් මග යන කාලය දැක්විය යුතුයි. සිංහයා සිංහනාදය කරන කාලය මෙන් අටළොස් යොදුන් මග ගෙවා ගොස් පස්වග මහණුන් හඟවා දසදහසක් සක්වලින් රැස්වූ ඒ දේවසමූහයා විසින් පිරිවරණලදුව නොසැලෙන පළහෙහි වැඩහුන්නාවූ තථාගතයන්වහන්සේ "ඥේ මෙ හික්ඛවෙ අනතා පබ්බරිතෙන න සෙවිතබ්බා" ආදී ක්‍රමයෙන් දම්සක් පවත්වන කාලය දතයුතුය. මේ (ඥේ මෙ හික්ඛවෙ යනාදී) පදය දෙසනු ලබන කල්හි තථාගත නමැති සිංහයාගේ ධම්ඝොෂාව යටින් අවිච්ඡිද්‍ය ද මතුයෙහි හවාග්‍රය ද ගෙන දඤ්ඤාසමුප්පි ලොකධාතුව වසා සිටියේය. සිංහයාගේ ශබ්දයෙන් කුඩා ප්‍රාණීන් තැනිගැන්මට පැමිණෙන කාලය මෙන් තථාගතයන් වහන්සේ තිලකුණු දක්වා සිවුසස් සොළොස් අයුරකින් ද සැටදහස් නයින් ද බෙදා දක්වා දහම් දෙසන කල්හි දීඝායුෂක දෙවියන්ගේ ඥානසන්ත්‍රාසය හටගන්නා කාලය දතයුතුය.

වෙනත් ක්‍රමයක්ද වේ: සථිඥතාඥානයට පත් තථාගතයන් වහන්සේ සිංහයා මෙනි. ගඳකිළියෙන් නික්මෙන කාලය නිවාසස්ථානය වූ රන්ගුහාවෙන් නික්මීම මෙනි. දම්සභාවට එළැඹෙන කාලය කෙසරු සැලීම මෙනි. පිරිස දෙස බැලීම භාත්පස බැලීම මෙනි. දම්දෙසන කාලය සිංහනාදය නැගීම මෙනි. පරවාදීන් මැඩලීම සඳහා යාම ගොදුරු සඳහා යාම මෙනි. වෙනත් ක්‍රමයක්ද වේ: තථාගතයන් වහන්සේ සිංහයා මෙනි. අරමුණු වශයෙන් නිවන ඇසුරු කළ පලසමචකින් නැගී සිටීම හිමවන මෙනි. ඇසුරු කළ පලසමචකින් නැගී සිටීම හිමවන ඇසුරුකොට ඇති රන්ගුහාවෙන්

නික්මීම මෙනි. ප්‍රත්‍යවේක්ෂණඥානය කෙසේද සැලීම මෙනි. වෙනෙය්‍ය ජනයා දෙස බැලීම දිශාවලෝකනය මෙනි. සැපැමිණි පිරිසට දම්දෙසුම සිංහනාදය මෙනි. නොපැමිණි වෙනෙය්‍ය ජනයන් වෙත එළඹීම ගොදුරු සඳහා යාම මෙනි. දක්ෂයා. ශල්‍යයනු යම් කලෙක සිංහනාදය යනු මුලින් කියනලද අවකරුණිත් තථාගත වූයේය. ලොකෙය්‍ය යනු සත්වලෝකයෙහිය. උපාසකයා යනු නියත විවරණයෙහි පවත් බොධි පයඝීඩකය හෝ අරහත් මාභීඥානය හෝ දක්වා උපදියි නම්. අරහත් ඵලය පැමිණිවිට උපන්නේ නම්. අරහං සම්මාසම්මුද්‍රොයනාදිය විසුද්ධිමත්යෙහි බුද්ධානුස්සති නිර්දේශයෙහි විස්තර කරනලදි.

ඉති සත්‍යායො යනු මෙම පවත්නා ශරීරයයි. මෙයින් වැඩිමනත්ව පවත්නා ශරීරයක් නැතැයි යනුයි. මෙපමණකින් ස්වභාවවශයෙන් රසවශයෙන් සීමාකිරීම් වශයෙන් පිරිසිදුම් වශයෙන් භාත්පයින් ගැනීම් වශයෙන් සියලුම පංච උපාදානස්කන්ධයෝ දක්වන ලද්දාහු වෙති. ඉති සත්‍යායො සමුදයො යනු මෙය සත්කාය සමුදය (ශරීරය හටගැනීම) නම්. මෙපමණකින් ආහාර සමුදයෙන් රූපසමුදයයි ආදී සියල්ල දක්වනලද්දේ වෙයි. ඉති සත්‍යායො අර්ථයො යනු මේ පවත්නා ශරීරයාගේ විනාශයයි. මෙයින් ආහාර නිරෝධයෙන් රූපනිරෝධයයි ආදී සියල්ල දක්වනලද්දේ වෙයි. ව්‍යාපාරිකයො යනු ශරීරවණියෙන් වණිවත් වූයේය. ධම්මදේශනං සුචාරා යනු මෙය ස්කන්ධපසෙහි පණස් ලකුණෙන් යුතුවූ තථාගතයන් වහන්සේගේ ධම්මදේශනය අසායි. ධෙතුධෙතො යනු මෙහි කවුරුන් තබයිද? ආයඝිශ්‍රාවක දෙවියන්ය. ඔවුන්ගේ කණිෂ්ඨාශ්‍රව බැවින් සිත් තැනිගැනීම් බියකුණු නොඋපදියි. සංවේගයට පත්වුවහ නුවණින් බවුන් වැඩිමෙන් පැමිණිය යුතුදෙයට පත්බැවින් ඥානසංවේගයද (නොඋපදියි). සෙසු දෙවියන්ට මෙය තැනිගැන්මක්මය. හයං යනු අනිත්‍යබව සිහිකරන්නවුනට සිත් තැනිගැනීම් බිය ද විදශීනාව දැඩිකාලයෙහි ඥානනය ද උපදියි. භො යනු ධර්මානුකූල ආමන්ත්‍රණ මාත්‍රයකි. සත්‍යායොපරිභාසනා යනු පෘථිවිස්කන්ධය ඇතුළත් කොට ඇත්තාවූයි. මෙසේ ඔවුනට සම්මා සම්බුදුන්වහන්සේ සසරදොස් දක්වා කිලකුණු ගෙනහැර දක්වා ධර්මය දෙසනකල්හි ඥානනයට බැසිගනියි. අභිඤ්ඤා යනු දැනයි. ධම්මවක්ඛං යනු ප්‍රතිවේධ ඥානය හා දේශනාඥානයයි. ප්‍රතිවේධ ඥානය නම්. බෝපළභෙහි වැඩහුන්නේ සිවුසස් සොළොස් අයුරකින් ද සැටදහසක් නයින් ද යම් නුවණකින් අවබෝධ කළසේක් ද, එම ඥානයයි. දේශනාඥානය නම් යම් නුවණකින් කිපරිවිටවු දොළොස් ආකාරයක් ඇති ධර්මවක්‍රය පැවැත්වූ සේක් ද, එම ඥානයයි. මේ දෙකම දශබලයන්වහන්සේගේ තමන්වහන්සේ තුළම අපත් ඥානම වෙයි. ඒවා අතුරෙන් ධම්මදේශනාඥානය (මෙහිදී) ගතයුතුය. එය වනාහි

යම්කාක් අවලෝය් බබ්බෙළක් සමග අකුණාකොණ්ඩක්ද තෙරුනට සෝතාපත්ති එලය නුපදීද එතෙක් පවත්වයි නම්. එම සොතාපත්ති එලය උපත් කල්හි පවත්වනලද්දේ නමැයි දකුණුය. අප්පට්ඨකුලො යනු සමාන පුද්ගලයන් රහිතවූයේයි. ගුණානුසාරය යනු පිරිවරින් යුක්ත වූවාහුයි. භාදිකො යනු ලාභාදියෙහිදී එක්සමාන වූවහුයේයි.

4. 4. 4

සිවුවැනි සුත්‍රයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨයන් කෙරෙහි පැහැදිලි ඇත්තාහු හෝ ශ්‍රේෂ්ඨවූ පැහැදිලි ඇත්තාහු හෝනුයි අනුස්සවයාදා නම්. ශාවතා යනු යම්පමණවූයි. අපදා යනු සප්තසුත්ත ආදී පා නැත්තෝයි. දිපදා යනු මනුෂ්‍ය පක්ෂී ආදීහුයි. වතුන්දා යනු ඇත්, අස් ආදීහුයි. ඔහුන්දා යනු පත්තුආදීහුයි. භෙවකුණ්ඩායනුදිකො යනු හවාග්‍රයෙහි උපත් සත්වයෝයි. අනුමතොග්‍රයෙහි යනු ගුණ තුනෙන් අග්‍රවූයේ උත්තමවූයේ ශ්‍රේෂ්ඨවූයේ යයි පැවසෙයි. අනුමතා යනු නිවනම ගෙන කියන ලද්දේ වෙයි. විරාගො යනාදිය නිවනටම නම්ය. එයට පැමිණ සියලු කෙලෙස් නොඇලීමට යයි (පිරිසුදු වෙයි). සියලු රාගමදාදිවූ මදයෝ මද නැත්තෝ වෙති. අභාවයට යත්. සියලු පිපාසයෝ දුරුවෙත්. සියලු ඇලීම් විනාශයට යයි. වෘත්තයෝ සිද්ධත්. කෘෂ්ණාවෝ කෘෂ්ණවෙත්. සසරදුක නිමාවෙයි. සියලු දැවීම් නිවෙයි. එබැවින් මේනම් ලබයි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 4. 5

පස්වැනි සුත්‍රයෙහි අනුස්සවයා යනු ලුහුබැඳ සිහිකරන ලද්දේයි. අනුක්‍රමයෙන් සිහිකිරීමට සමත්ය යන අරුත්ය. දුක්ඛා යනු දක්ඛණියයි. තත්ත්වයාය යනු මෙකල්හි මෙතම් දැය කළයුතුයයි මෙසේ ඒ ඒ තැන උපායවූ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තවූයේයි. අනුමොදිතඛං යනු සතුටුවිය යුතුය. පටිකොපිතඛං යනු ප්‍රතික්ෂේප කළයුතුය. භෙව ඛො තත්තං යනුතෙව ඛො තෙ අතං යන පදයන්ගේ එකතුවයි. කුමක් හෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය සතුටු නොවෙත්ද පිළිකෙටි කෙරෙත්ද යත්? ලොකික බැවින් සතුටු නොවෙත්. ලොකික අරථය ගෙන සිටි බැවින් පිළිකෙටු නොකරත්. ඔහුන් පත්තා යනු බොහෝ දෙනා වෙති. මෙයද කරුණාරථයෙහි සම්බන්ධ විභක්ති වචනයයි දකුණුය. අර්ථෙ කුලො යනු විදර්ශනා සහගතවූ මාර්ගයෙහියි. කුලොපාධිමතා කුලොපාධිමතා යනුද එයටම නම්ය. ගං විගතං යනු තෙතබිම් විතකීර්ණ අතුරෙන් එකකි. ගං විගතං විගතං යනු කාම විතකීර්ණ අතුරෙන් එකකුදු විතකීර්ණ නොකරයි. සෙස්ස එයටම වෙනත් නමකි. විගතං පථෙ යනු මෙහි විතකීර්ණ විතකතපථයයි. අතං හි බ්‍රාහ්මණ යනාදියෙහි

පළමු නයින් ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ ශීලය ද බහුශ්‍රැත බව ද කියනලදී. දෙවැනි, තුන්වැනි කරුණින් ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ ක්‍රියාවිතකීයෝද ක්‍රියාධ්‍යානයෝ ද කියන ලද්දාහ. සිවුවැන්නෙන් ක්ෂීණාශ්‍රවතාවය කියනලදැයි දකුණුය. මව්වූපාසා පමොවතං යනු මාරපාශය මුදවන්නාවූ මාභීයයි. ඥායං ධම්මං යනු විදභීනාසහගත මාර්ගයයි. දීඨවා ච සුඨවා ච යනු නුවණින්ම බලා ද අසා ද යනුයි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

4. 4. 6

සවැනි සූත්‍රයෙහි අත්තරා ච උක්කවංසං අත්තරා ච සෙතවංසං යනු මෙහි උක්කවංසං යනු ගිනිහුරු දරනුලබන්නවුන් විසින් මැවූ බැවින් එසේ ලබනලද ව්‍යාවහාරය ඇති නගරයයි. සෙතවංසං යනු අතීතයෙහි කාශ්‍යප සම්මාසම්බුදුන් වහන්සේ උපන් නගරයයි. අත්තරා ශබ්දය, කාරණය, කණ්ණය, සිත, මැද, සිදුර යනාදියෙහි පවතියි. "තදනන්තරං කො ජානෙය්‍ය අක්කත්‍ර තථාගතා" හා "ජනා සඛගම මනෙතනි මඤ්ඤා තඤ්ඤා කිමනන්තරං" යනාදියෙහි අත්තර ශබ්දය කාරණයෙහිය. අද්දසා මං හනෙත අක්කත්තරා ඉපදී විජ්ජනාරිකාය භාජනං ධොවනි" යනාදියෙහි කණ්ණයෙහි (ඇසිල්ලෙහි) වේ. "යස්සාන්තරතො න සතති කොපාං" යනාදියෙහි සිතෙහිය. "අත්තරා වොසානමාපාදි" යනාදියෙහි මැදය. "අපි වායං තපොදා ජින්නං මහානිරයානං අත්තරිකාය ආගච්ඡති" ආදී තන්හි සිදුරෙහිය. ඒ අත්තරාශබ්දය මෙහි විවරයෙහි (සිදුරෙහි) පවතියි. එහෙයින් උක්කවංසාවචද, සෙතවංසාවචද අතරතුරෙහියි මෙසේ මෙහි අත්තර දැක්විය යුතුයි. අත්තරා ශබ්දයෙන් යුක්තබැවින් උපයෝග වචනය කරනලදී. මෙබඳුවූ තන්හිදී අක්කර විද්‍යාඥයෝ "අත්තරා ගාමංව නදිඤ්ඤා යාති"යි මෙසේ එකම අත්තරා ශබ්දයක් යොදත්. එය දෙවැනි පදයෙන්ද යෙදිය යුක්තේ වෙයි. නොයෙදෙනු ලබන කල්හි උපයෝගවචනය නොපැමිණෙයි. මෙහි වනාහි යොදා මෙසේ කියනලද්දේයි. අඤ්ඤානමග්ගපටිපත්තො ගොති යනු අඤ්ඤාන සංඛ්‍යාතවූ මාභීයට පිළිපත්තේ වෙයි. දීඨිමාභීය යන අත්තරයයි. කුමක් නිසා පිළිපත්තේද යත්? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එදවසෙහි මෙය දුටුසේක. මා ඒමගට පිළිපත් කල්හි ද්‍රෝණ බ්‍රාහ්මණතෙමේ මගේ පාසටහන් දැක පියසටහන් අනුව එන්නේ වී මා හුන් තැනට පැමිණ පැන විමසයි. ඉක්බිති ඔහුට මම සිවුසස් දහම් දෙසන්නෙමි. බමුණු තෙමේ තුන් ශ්‍රමණඵලයන් අවබෝධකොට පද දොළොස්දහසකින් යුක්තවූ ද්‍රෝණගස්සිත නම්වූ වණිතාවක් නාදකොට මා පිරිනිවූ කල්හි සියලු දඹදිව උපන් මහා කලහයක් සංසිදුවා ධාතුන් බෙදන්නේය යන මෙකරුණින් (මගට) පිළිපත්

සේක. දොණොපි සුදු බ්‍රාහ්මණෝ යනු දොණ බ්‍රාහ්මණ තෙමේ ද ක්‍රිවේදයන් ප්‍රශ්නකොට පත්සියයක් මානවකයන්ට ශිල්ප හදාරවන්නේ එදවස උදෑසනම නැගිට සිරුර පිළිදැගුම් කොට සියයක් අගනා වස්ත්‍රයක් හැඳ පත්සියයක් වටිනා වස්ත්‍රයක් එකැස්කොට පැළඳි යඤ්ඤා ඇත්තේ රතු වැටි ඇති පාවහන් හැඳ පත්සියයක් මානවකයන් පිරිවරන ලද්දේ ඒ මගටම පිළිපත්තේය. ඒ සඳහා කියනලදි. පදෙසු යනු පයින් මැඩිතන්නයි.

වක්‍යාති යනු චක්‍රලක්ෂණයයි. කිම වඩිනාවූ භාගාවතුන්වහන්සේ පාතැබූ තැන පියවර පැනේදයක්? නොපැනෙයි. කුමක් හෙයින්ද? සියුම් බැවින් ද මහබලවත් බැවින් ද මහජනයාට අනුග්‍රහයෙන්ද වේ. බුදුවරුන්ගේ වනාහි සියුම් සම ඇති බැවින් ඇක්මු තැන පුළුන් පිඩක් තැබූ තැන මෙන් වෙයි. පියසටහන නොපැනෙයි. යම්සේ නම් බලවත් වාතවේගයෙන් දිවෙන සෙත්ථවයාගේ තෙඵම් පතෙහි ද පාතැබීම පමණක්ම වෙයිද? මෙසේ මහබල ඇති බැවින් තථාගතයන් විසින් පාතැබූ තැන පාතැබීම පමණක්ම වෙයි. එහි පිය සටහන නොපැනෙයි. බුදුන්වරුන්ගේ පියවර අනුව මහජනයා ද යයි. ශාස්තෘන්වහන්සේගේ පාසටහන දැක මඩින්නට නොහැකිවන මහජනයාගේ ගමන කඩවීමක් වන්නේය. එබැවින් ඇක්මු ඇක්මු තැන්නි යම් පියසටහනක් වන්නේද එය අතුරුදහන් වන්නේමය. දොණ බමුණා වනාහි අදිෂ්ඨාන වශයෙන් දුටුවේය. භාගාවතුන් වහන්සේ යමෙකුට පියසටහන දක්වනු කැමති සේක්ද ඔහු අරභයා අසුවල් නම් තැනැත්තා දකිවායි අධිෂ්ඨාන කරන සේක. එබැවින් මාගන්දිය බමුණා මෙන් මේ බමුණා ද තථාගතයන් වහන්සේගේ අධිෂ්ඨානය වශයෙන් දුටුවේය. පාසාදිකං යනු ප්‍රසාදජනක දෙයයි. සෙස්ස එයටම පර්යාය වචනයකි. උත්තමදමඵසමඵමනුප්පත්තං යන මෙහි උත්තමදමඵ නම් අරභත් මාර්ගයයි. උත්තමසමඵ නම් අරභත් මාර්ග සමාධියයි. ඒ දෙකට පැමිණියේයි අත්ථියි. දුත්තං යනු දමනය වූයි. ශුත්තං යනු රක්තාලදයි. සංශතිඤ්ඤං යනු රක්තාලද ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේයි. භාගං යනු ඡන්දාදියෙන් (අගනියට) නොයන බැවින් ද නැසූ කෙලෙස් යළි නොඑන බැවින් ද වැරදි නොකරන බැවින් ද බලවත් අත්ථියෙන් ද යන සතර කරුණින් නාග වූයේයි. දෙවො භො ගවං ගවික්කාති යන මෙහි දෙවො නො ගවං යන මෙපමණකින් ද විමසීම නිමිසේ වන්නේය. මේ බමුණා වනාහි අනාගතයෙහි මහෙශාක්‍ය එක් දිව්‍යරාජයෙක් වන්නේයයි අනාගත වශයෙන් විමසීම කරන්නේ මෙසේ කීය. භාගාවතුන් වහන්සේද ඔහුට විමසීම් සමානත්වයෙන්ම ප්‍රකාශ කරනසේක් "න බො අහං බ්‍රාහ්මණ දෙවො ගවස්සාමිඨි වදාළ සේක. සියලු තන්හි මේ ආකාරයමැයි. ආගවානං

යනු කාමාසවාදී සතරේයි. පඨිනා යනු බෝපළභෙතිදී සථිඤ්ඤාඤානාවබෝධයෙන්ම දුරු වූවාහුයි.

අනුපලිග්ගො ලොකෙත යනු තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි ආලේපයන් ප්‍රතීණවූ බැවින් සංස්කාරලෝක සංඛ්‍යාතවූ ලෝකය සමඟ නොඇළුණේයි. චූෂ්ණා යනු සිවුසස් අවබෝධ කළබැවින් බුද්ධයයි මා සලකව යනුයි. ශෙන යනු යම් ආසවයකිනි. දෙවූපපත්‍යංකා යනු දේවත්වයෙහි උපත මේ මට වන්නේය. විහරිතමො යනු අහසෙහි හැසිරෙන ගන්ධබ්බකායික දෙවියෙකි. විභිකා යනු විනාශකරනලදයි. විහරිකතා යනු දුරුකළ නළ, දුරුකළ බැඳුම් ඇතිබවට පත්කළා වූයි. වශ්‍යා යනු සොදුරුය. ශෙන න උපලිප්පති යනු දියෙන් රියනක් පමණ උඩට මතු ව සිටි විලහොබවන, බමරසමූහයා තුටුකරවන (පියුම) දියෙහි නොලැගෙයි. තසමා චූෂ්ණාංකී චාත්මනා යනු දෙසුම කෙළවර තුන් මගපලට පැමිණ පද දොළොස් දහසකින් දොණ ගජ්ජිත නම්වූ වණිනාව කළේය. බුදුන් පිරිනිවූ කල්හි දඹදිවු කෙලෙහි උපන් මහා අරගලය සංසිදුවා ධාතුන් බෙදාලීය.

4. 4. 7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි නිබ්බානසංකප්ප සංකප්ප යනු නිවන සම්පයෙහිම හැසිරෙයි. සිලෙ පතිට්ඨිතො යනු ප්‍රාතිමොක්ෂ ශීලයෙහි පිහිටියේයි. එවං විහරමානාපි යනු මෙසේ වසන්නේ කෙලෙස් තවන විර්යයෙන් යුක්ත වූයේයි. යොගසෙබ්බසංකප්ප යනු සිවු යෝගයන්ගෙන් කෙසෙමයවූ නිවනටයි. පමාදෙ හගදංකිවා යනු ප්‍රමාදය බියෙන් දකින්නේයි.

4. 4. 8

අටවැනි සූත්‍රයෙන් පනුණාපට්ටෙකසංකප්පො යනු මේ දර්ශනයම සත්‍යයය, මෙය සත්‍යයයි මෙසේ වෙන් වෙන්ව (පෞද්ගලිකව) ගත් බැවින් පෞද්ගලික සංඛ්‍යාතවූ දෘෂ්ටිසත්‍යයන් ඉවත්වූයේ දුරුවූයේ ප්‍රතීනවූයේ මොහුගේනුයි පනුණාපට්ටෙකසංකප්පො නම් වෙයි. සම්මවසංකප්පො යන මෙහි අවයා යනු නොඅඩුවූයි. සධ්‍යා යනු ඉවතලූයි. මනාව නොඅඩුව ඉවතලූ තෘෂ්ණා ඇත්තේ මොහුවනුයි සම්මවසංකප්පො නම්. මැනවින් අත්හළ සියලු තෘෂ්ණා ඇත්තේය යන අර්ථයි. පතිලිනො යනු සැහවුණේ, හුදෙකලා බවට ගියේයි. පුට්ඨසමනාචාරානං යනු බොහෝවූ ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන්ගේයි. මෙහිද සමණා යනු පැවිදිබවටපත් වූවාහුයි, බ්‍රාහ්මණා යනු හොවාදීහුයි (බමුණන්ට නමකි.). පුට්ඨපට්ටෙකසංකප්පො යනු බොහෝවූ වෙන්වෙන්වූ (පෞද්ගලික) සත්‍යයෝයි. නුණානි යනු බැහැර කරනලදයි. පනුණානි

යනු මනාව බැහැර කරන ලදී. වග්ගානි යනු ඉවතලයි. වග්ගානි යනු වැමැරැයි, මුග්ගානි යනු සිදලු බැඳුම් ඇති කරනලදී, පභිනානි යනු අත්හැර දැමූයි. පටිතිකාධ්‍යානි යනු යම්සේ යළි සිතට නොනැගෙත්ද, එසේ ඉවතලුවානුයි. මේ සියල්ලම ගන්නාලද දැඩිබව අත්හළ බවට සමාන වවනයි. කාමෙසනා පභිනා ගොති යනු අනාගාමී මාභීයෙන් ප්‍රතීනවුවෝයි, භවෙසනාව අරහත් මාර්ගයෙන් ප්‍රතීනවෙයි. බඹසර සොයන්නෙමි. ගවේෂණය කරමැයි මෙසේ පවතින අදහස නම්වූ බ්‍රහ්මචරියෙසනාවද අරහත් මාර්ගයෙන්ම සන්සුන්බවට සංසිදීමටයයි. දිට්ඨි බ්‍රහ්මචරියෙසනාව වනාහි සොකාපත්ති මාර්ගයෙන්ම සංසිදේයයි දතයුතුය. එවං ඛො භික්ඛවෙ යනු මෙසේ සිවුවන දැහැනින් සන්සුන්වූ කාය සංස්කාර ඇත්තේ සන්සුන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස ඇත්තේ ඇත්තේ නම් වෙයි. අසම්මානො යනු වෙමැයි උපදින නව ආකාරවූ මානසයි. ගාථාවන්හි කාමෙසනා ගවෙසනා යනු මේ එසනා දෙකයි. බ්‍රහ්මචරියෙසනා සහ යනු ඒවා සමග බ්‍රහ්මචරියෙසනා යන මේ තුනමවේ. මෙහි සිට, එසනාපටිතිකාධ්‍යා යන මේ පදය සමග යෙදියයුතුය. ඉති සත්ථපරාමාසො දිට්ඨිධ්‍යානා සමුක්ඛා යනු මේ සත්‍යයයි. මේ සත්‍යයයි යනුවෙන් දැඩිව ගැනීමද දිට්ඨිසංඛ්‍යාතවූම දිට්ඨිවිධානයෝද උස්ව ඇතිබැවින් උඩට නැගී ඇතිබැවින් "සමුක්ඛා"යි කියනු ලැබෙත් ඒ සියල්ලම මෙහි සිට දිට්ඨිධ්‍යානා සමුක්ඛා යන මේ පදය සමග යෙදිය යුතුයි. කවරකුගේ නම් මේ එසනාව දුරුකරන ලද්දේද මේ දිට්ඨිවිධානයෝද දුරුකරන ලද්දාහුදැයි දැක්වීමට සක්ඛරාගච්ඡිකාසංඝාතසංඛ්‍යා විමුක්තිනොයි (කියනලදි). යමෙක් වනාහි සියලු රාගයන්හි නොඇළුණේ ද තෘෂ්ණාසංයවූ නිවනෙහි පැවති අරහත්ඵල විමුක්තියෙන් යුක්තවූයේ ද ඔහුගේ එසනාව දුරුවූයේය. දිට්ඨිවිධානයෝ ද නසන ලද්දාහුය. සවෙසනො යනු මෙබඳුවූ හෙතෙම කෙලෙස් තැවුලෙන් නිවුනේයි. පඤ්ඤා යනු කායචිත්තපඤ්ඤා දෙකින් සංසිදුනේයි. අපරාපිණො යනු සියලු කෙලෙසුන් දිනා සිටි බැවින් කිසිවකු විසින් නොපරදවනලද්දේයි. මානාභිසමයා යනු මානස ප්‍රභාණය කිරීමේ අවබෝධයෙනි. චුද්ධො යනු සිවුසස් අවබෝධකොට සිටියේයි. මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි ද ගාථාවන්හි ද කභිණාශ්‍රවයාම කියනලදි.

4. 4. 9

නවවැනි සුත්‍රයෙහි සංඝාතං ආපජ්ජනිකි යනු වධයට මරණයට පැමිණෙති යනුයි. නිව්ච්ඡාතං යනු සලාකබනයි. අනුකුලෙයඤ්ඤං යනු අපගේ පියවරුන් විසින් මුත්තඤ්චරුන් විසින් දෙනලද බැවින් මෙසේ කුලයෙන් කුලයට වශයෙන් යාග කළ යුතුය, දිය යුතුය යන

අපේ. අසාමාන්‍යතාවයෙහි මෙහි අශ්වයාම මේධය (යාග පුරාව) වේනුයි අසාමාන්‍ය නම්. විශේෂ යාග දෙකකින් පිදියයුතු, එකුත්විසි යාග කණු ඇති, බිම ද මිනිසුන් ද හැර ඉතිරි සියලු සම්පත් හා දක්ෂිණාව ඇති යාගයට මෙය නමෙකි. මෙහි පුරුෂයා පුරා භාණ්ඩය වේයයි පූර්වමේධ නම්. විශේෂ යාග සතරකින් යැදිය යුතු බිම සමග අශ්වමේධයෙහි කියනලද සම්පත් හා දක්ෂිණා ඇති යාගයට මේ නමෙකි. මෙහි සම්මය (යාගඋපකරණයක්) පාසය වූයේනුයි සමාපාසයයි දිනපතා සම්මය විසිකොට (දමාගසා) එය වැටුණු තැන ඉවත්කළහැකි යාග කණු ආදියෙන් වේදිකාව තනා සරස්වතී නදියෙහි ගිලෙන තැන සිට පිළිලොම්ම යන්නහු විසින් යැදියයුතු සියලු යාගයට මෙය නමෙකි. මෙහි ශක්තිය බොත්තුව වාරපෙශ්‍ය නම්. එක් උත්කෘෂ්ට යාගයකින් ද සතුන් සතළොස් දෙනෙකුගෙන් ද යැදියයුතුවූ, බෙලි (යාග) කණුව ඇති, සතළොස්, සතළොස් බැගින්වූ දක්ෂිණා ද ඇති යාගයට මේ නමකි. මෙහි අගල් තුන්තේනුයි නිරගහලො නම්. උත්කෘෂ්ට යාග නවයකින් යැදියයුතුවූ, බිම සහ පුරුෂයන් ද සමග අස්මමේධයෙහි කියනලද සම්පත් හා දක්ෂිණා ඇති සබ්බමේධ නම්වූ පයඝාය නාමය ඇති අශ්වමේධ විකල්පයට මේ නමෙකි. මහාරම්භා යනු මහත් කෘතෘ, මහත් කළයුතුදැයි. සත්වඝාතනයේ මහත්බව නිසා ද මහාරම්භා යනු වේ. නිසේ භාණ්ඩ මහත්වූ යනු මෙහි ඉතිරි තැනිය යන අරුත්හි ඉතිරි සහිත බවින් කරනලදී. එබැවින් යහපත් ප්‍රතිඵලයෙන් නිෂ්පල වෙත්මැයි අපේ. මෙය ද පරපණ නැසීම අරභයාම කියනලදී. එහි අතරතුර යම් දානයක් දෙනු ලැබේද මේ සත්වඝාතනයෙන් නැසුණු බැවින් මහත්ඵලයක් නොවෙයි. අඩු ප්‍රතිඵලයක් වේයයි අරුත්ය. ගඤ්ඤරෙ යනු විනාශ කරනි. ශප්තේ අනුකූලං සදා යනු යමෙක් වෙනත් අනුකූලවූ යාගයක් කරත්ද පුළුපුරුෂයන් විසින් යාගකරනලද බැවින් පශ්චිම පුරුෂයෝ ද යාග කරතියි අපේයයි. සෙසො භාණ්ඩ යනු විශේෂයක්ම වෙයි. නිපාටියො යනු කිසි පවක් නොවෙයි.

4. 4. 10

දසවැනි සූත්‍රයෙහි අභිසංඛ්‍යාතං යනු රැස්කරන ලදී. නිරාමන්‍යං යනු ප්‍රාණඝාතනිකවූයි. ගඤ්ඤං දෙයාධර්මය (දානවිඤ්ච)යි. එය යැදියයුතු බැවින් යඤ්ඤයයි කියනුලැබේ. කාලෙත යනු සුදුසු කාලයෙනි. උපසංගතී යනු එළඹෙත්. කාලංගතී යනු සංසාර කාලය මෙන්ම සංසාරගතියද ඉක්මවන ලද්දාවූයි. පුඤ්ඤස්ස භාවිතා යනු වතුහුමික පුණ්‍යයෙහි දක්ෂවූවෝයි. ගඤ්ඤො යනු ප්‍රකෘතිදානයෙහියි. ගඤ්ඤො යනු මතකදානයෙහියි, හව්‍යං කප්පා යනු යාග කළයුතු දෙයසනධර්මය

පිරිනමායි. සුඛෙතො චුග්ගවාරිඤ්ඤ යනු චුග්ගවාරි සංඛ්‍යාතවූ මනා කෛත්‍රයෙහිය යන අරුත්ය. සුප්පාංගං යනු මනාව පැමිණියි. දුඛඛිණ්ණයෙහිද මං කතං යනු දකින්නාවට සුදුසු වූවත් කෙරෙහි පිරිනමනලද යමක්වේ ද එය මනාව හෝමකළ මනාව යාගකළ මනාව පැමිණි දෙයකැයි අරුත්ය. සඤ්ඤා යනු බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ ගුණ අදහන බැවින් ශ්‍රද්ධාව ඇත්තේයි. මුත්තොන වෙතසා යනු අත්හළ සිතෙහි. මෙයින් ඔහුගේ ඉවත්වූ ත්‍යාගවත් බව දක්වයි.

සතරවැනි වක්ක වර්ණයයි.

—//—

4. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි ඤාණදසකපට්ඨානාය යනු දිබ්බචක්ඛු ඥාතදර්ශනය ලැබීම සඳහායි. දිවාසඤ්ඤා අධිවර්තී යනු දහවල්ය යන මෙබඳු සංඥාවක් අදිටත් කළේය. යථා දිවා තථා රතනීං යනු යම්සේ දහවලෙහි අලොක සංඥාව මෙනෙහි කරනලදද එසේම එම රෑය ද මෙනෙහි කරයි. දෙවැනි පදයෙහි ද මෙම ක්‍රමයමැයි. සප්පසාධං යනු දිබ්බචක්ඛුඤාණාලොකය සමගවූ ආලෝකයයි. ආලෝකයට සමානවූ කිසිවක් කරනලදැයි යන අර්ථය මෙහිදී නොසැලකිය යුතුය. මෙහිදී දිබ්බචක්ඛුඤාණාලොකයම අදහස්කරනලදී. විදිතා යනු ප්‍රකටවියි. කෙසේනම් වේදනාවෝ ප්‍රකටව උපදිත් ද ප්‍රකටව නැතිවෙත්ද? මෙහිදී හික්ෂුට (අරමුණට නිසි) වස්තුව ගනියි. අරමුණ ගනියි, ඔහුට භාත්පයින් ගන්නාලද වස්තු හා අරමුණු ඇති බැවින් ඒ වේදනාවෝ මෙසේ ඉපිද මෙසේ සිට මෙසේ නිරුද්ධවෙතැයි ප්‍රකටව උපදිත්, ප්‍රකටව සිටිත්, ප්‍රකටව දුරුවෙත් නම්. සංඥාවිතකීයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. උදයඛණ්ඩානුපසංගී යනු හටගැනීම ද විනාශය ද දකින්නේයි. ඉතිරැටං යනු රූපය මෙබඳු, රූපය මෙපමණකි මෙයින් මත්තෙහි නැත යනුයි. ඉති රැපසංග සමුදයො යනු රූපයේ හටගැනීම මෙසේය යනුයි. අවග්ගමො යනු විනාශය අදහස් කරයි. වේදනාදියෙහි ද මෙම ක්‍රමයමයි. ඉද්දඤ්ච පන මෙතං හික්ඛවෙ සසධාය භාසිතං යනු මහණෙනි, මාවිසින් පුණණක ප්‍රශ්නයෙහිදී "සධ්‍මාය ලොකස්මිං" ආදිය කියන ලද්දේ ද එය මෙම ඵලසමාපත්තිය සඳහා කියනලදැයි අර්ථයි. එහි සධ්‍මාය යනු නුවණින් දැනයි. ලොකස්මිං යනු සත්ව ලෝකයෙහියි. පරොවරාහී යනු උසස් පහත් උත්තම අධම වූවාහුයි. ඉඤ්චිතං යනු සෙලවුණුයි. භරී කුහිඤ්චි ලොකෙ යනු ලොවෙහි කිසිතුනක එකම ස්කන්ධයක ද එක් ආයතනයක ද එක් ධාතුවක ද එක් අරමුණක ද නැත. සත්තො යනු

විරුද්ධ කෙළෙස් සංසිද්ධිමත් ශාන්තවුයි. විඬුමො යනු ක්‍රොධ දුමෙන් ඉවත්වූ දුම් ඇත්තේයි. මෙසේ මෙහි සුත්‍රාන්තයෙහි මාථී එකාග්‍රතාවද කියා ගාථාවෙහි එලසමාපත්තියම කියනලදි.

4. 5. 2

දෙවැනි සුත්‍රයෙහි යො ව තෙසං තථි තථි ජාතාති අනුබ්බතං යනු යමෙක් මේ ප්‍රශ්නයන්ගේ ඒ ඒ තැන විවරණය (පිළිතුර) දක්ව යනුයි. වතු පඤ්ඤා කුසලො ආග්‍ර හික්‍ෂුං තථාච්චං යනු එබඳු වූ හික්‍ෂුව ඒ සිවුපැනයන්හි දක්‍ෂයෙකැයි මෙසේ කියත්. දුරාභ ද්‍රෝ දුප්පතො යනු අනුන් විසින් ගැටීමට හෝ යටපත් කිරීමට නොහැකියි. ගම්හිරො යනු සප්තමහා සමුද්‍රය මෙන් ගැඹුරුය. දුප්පාධංගයො යනු අත්හරවන්නට (මුදවන්නට) දුෂ්කර වූවානුයි. දැඩිව ගැනීම අත්හරවන්නට නොහැක්කේයි අතරීයි. අතෙව් අතෙව් ව යනු වැඩ අවැඩ දෙකෙහියි. අත්ථාගිසමයා යනු අතරීය එක්වීමෙනි. ධිරො පණ්ඩිතොති වුවවති යනු ධෛර්‍යී සම්පන්න පුද්ගලයෙකු මෙතෙම පණ්ඩිතයකැයි කියයි. මෙසේ කියනුලැබේ.

4. 5. 3

තෙවැනි සුත්‍රයෙහි කොධගරු න ඤාබ්බගරු යනු ක්‍රෝධය ගෞරවයෙන් ගරුකොට ගනියි, සද්ධම්මය වනාහි අගෞරවයෙන් ලාමක කොට ගනියි. සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. විරුහෙති යනු වැඩෙත්. හටගත් මුලින් හෝ ශ්‍රද්ධාවෙන් පිහිටත්, නොසෙල්වී සිටිත්.

4. 5. 4

සතරවැනි සුත්‍රයෙහි කොධගරුභා යනු ක්‍රෝධයෙහි ගෞරවය සහිතබවයි. සියලුන්හි මේ ක්‍රමයයි.

4. 5. 5

පස්වැනි සුත්‍රයෙහි යත්ථ යනු සක්වල ලොවෙහි එක් තැනක වූ බිමයි. න වවති න උප්පස්සි යන මෙය ඒ ඒ තැන වූහිපටිසන්ධි වශයෙන් ගන්නාලදි. ගම්නෙත යනු පාගමනෙනි. නාගණං ලොකයා අණං යනු ශාස්තෘන්වහන්සේ සංස්කාර ලෝකයේ කෙළවර උදෙසා දේශනා කරති. ඥාතයං යනාදියෙහි දකුණු, දැකියුණු, පත්විය යුතු යන අරුත්ය. මෙසේ දිව්‍යපුත්‍රයා විසින් සක්වල ලෝකයේ කෙළවර අසනලද්දේ ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් සංස්කාර ලෝකයේ (කෙළවර) කියනලද්දේ හෙතෙම වනාහි තමන්ගේ ප්‍රශ්නය සමග ශාස්තෘන්

වහන්සේගේ විසඳීම ගැලපේයයි හැඟීමෙන් සතුටට පත්වන්නේ අවපරිශංයනාදිය කීවේය. දුග්ගාමිකයාගේ දැඩිවූ දුනු ඇත්තේ, උත්තම ප්‍රමාණයේ දුන්නෙන් සැදුම්ලද්දේයි. ධනුශ්ශායාගේ දුනු ඇදුරායි. සිංඛිකායාගේ දොළොස් වසක් ධනු ශිල්පය උගන්නාලද්දේයි. කතගරොයාගේ ඉස්බක් පමණ දුරෙහි ද කෙස්අග විදින්නට සමත් බැවින් කෘතහස්ත වූයේයි. කතුපායකායාගේ කරනලද හි විදිම් ඇත්තේ දක්වනලද ශිල්ප ඇත්තේයි. අසනෙත යනු ඊතලයෙනි, අභිපායනක යනු ඉක්මවන්නේය. යම් කාලයකින් හෙතෙම පතුරු සිදුරක් ඉක්මවන්නේද එපමණ කලකින් එක් සක්වළක් ඉක්මවමැයි තමන්ගේ ජවසම්පත්තිය දක්වයි. පුරුරිමා සමුද්‍රා පටිපිමො යනු යම්සේ පෙරදිග සයුරෙන් පැළඳිග සයුර දුරෙහිද එසේ මගේ පියවර තැබීම දුරෙහි වියයි කියයි. හෙතෙම පෙරදිග සක්වළ මුවවිටෙහි සිටියේ පාදිග කොට පැසුර්දිග සක්වළමුවවිට ඉක්මවයි. යළි දෙවැනි පා විහිදුවා පරසක්වළ මුවවිට ඉක්මවයි. ඉට්ඨාගතං යනු කැමැත්තමය. අභ්‍යන්තරය යනු නොපමා බව දක්වයි. පිඬු හැසිරෙන වේලෙහි මෙතෙම නාගලකා දැහැටිදඬු විකා අනවතප්ත වීලෙහි මුව දොවා කාලය පැමිණි විට උතුරුතුරු දිවයිනෙහි පිඬුපිණිස හැසිර සක්වළ මුවවිටෙහි හුන්නේ බත්කිස කරයි. එහි මොහොතක් විවේක ගෙන යළිදුවයි. වර්ණාසනායකා යනු එකල්හි දීඝායුෂ්ක කාලය වෙයි. මෙතෙම වනාහි ආයුෂ වර්ෂිසියයක් ඉතිරිව තිබියදී ගමන ඇරඹිය. වර්ණාසන පිටි යනු ඒ වසර සියය අනතුරකින් තොරව ජීවත් වන්නේයි. අත්තරාශෙව කාලකතො යනු සක්වළ ලොවේ කෙළවරට නොපැමිණ අතරතුරදීම මළේයි. හෙතෙම එහි කළුරිය කොට ද අවුත් මේ සක්වළම උපන්නේය. අප්පරො යනු සංස්කාර ලෝකයේ අන්තයට නොපැමිණයි, දුක්ඛස්ස යනු සසරදුකටයි, අනාකිරිං යනු අවසන් කිරීමයි. කළෙවරෙ යනු අත්බවෙහියි, සසන්දිමිති සමනකෙ යනු සංඥා සහිත සිත්සහිත වූයෙහියි. ලොකං යනු දුක්ඛ සත්‍යයයි. ලොකසමුදායං යනු සමුදය සත්‍යයයි, ලොකනිරෝධං යනු නිරෝධ සත්‍යයයි, පටිපදං යනු මාර්ගසත්‍යයයි, මෙසේ ඇවැත්නි මම මේ සිවුසස් තෘණකාෂ්ටාදියෙහි (තණලී ආදියෙහි) නොපනවමි. මේ සතර මහාභ්‍යාසන්තෙන් හටගත් කයෙහිම පනවමැයි දක්වයි. සම්භාවි යනු සමන්‍ය කළ පවු ඇත්තේයි. භාසිංසි යනු නොපැතුවේයි, සයවැනි සූත්‍රය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 5. 7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි සුවිදුරවිදුරාහි යනු යම්කිසි ක්‍රමයකින් ලංචි බොහෝ දුරුවූ දේම දුරුවූයේයි. නග්ගො භික්ඛවෙ පඨවි ව යනු අහස හා මහපොළොවයි. එහි අහස නම් පොළොවෙන් දැහැල් අඟල

පමණෙහිවත් දුරෙහි නොවෙයි. ඔවුනොවුන් නොලැගෙන අරුතින් බොහෝ දුරයයි කියනලදි. වෙරොවනො යනු සුයෑයයි. සහඟු හිඟවෙ බමො යනු සතර සක්පට්ඨානාදී හේද ඇති සත්තිස් බෝධිපාක්ෂිය බවයි. අසහඟු බමො යනු දෙසැටක් දෘෂ්ටිවශයෙන් හේද ඇති අසද්ධම්මයයි. පහඬාරො යනු ආලෝකය කරන්නායි. අව්‍යධිකො ගොති යනු නොපෙනී යන ස්වභාවය ඇත්තේ වෙයි. සතං සමාගමො යනු පණ්ඩිතයන්ගේ මිත්‍රසත්ථව වශයෙන් එක්වීමයි, යාවම්පි තිවේදය යනු යම්පමණ කාලයක් සිටින්නේය යනුයි, තවෙව ගොති යනු එබඳුම වෙයි. පියෙව් ගතිය අත්තොහරියි. ඩිප්පං හි වෙති යනු ඉක්මණින් පහවයයි.

4. 5. 8

අවචුන්නෙහි පඤ්චාලිපුඤ්ඤා යනු පඤ්චාලි බැමිණියගේ පුතායි. පොරියා වාචාය යනු පිරිපුන් වචනයෙහි, විසාධාය යනු උච්ඡුරු රහිතවූයි, අනෙලග්‍රාය යනු නිදොස් බැවින් මෙන්ම නොහිලිනුණු බැවින්ද ඉවත් නොවූ පදව්‍යාජන ඇත්තාවූයි. පරියාපනාය යනු නිවනට පිළිපත්තාවූයි, අතිසංඝාය යනු සසර ඇසුරු නොකළාවූයි, නිවන ඇසුරුකරන ලද්දක් කොටම කීවේය, සසර ඇසුරුවූවක් කොට නොකීයයි මෙහි මෙය අදහසයි. භාගාසමානං යනු නොකියන්නේ නොවූයි. අමතං පදං යනු නිව්‍යාණපදයයි, භාගයෙ යනු බබළන්නේය. ජොතයෙ යනු එයටම නමෙකි. පශ්‍යොත ඉතිතං ධරං යනු උස්වතැගිසිටි යන අරුතින් නවලොවුතුරා දහමට සෘෂිත්ගේ ධර්මයයි කියනුලැබේ. එයම දැඩිව ගත්තේය. උඩට නංවන්නේය, උසස් කොට කරා කරන්නේයයි අරුත්ය. නවලොවුතුරා දහම හඟවන සුභාෂිතය නම්වූ ධර්ම මොවුන්ගේනුයි සුභාසිතධරා නම් වෙයි. ඉසයො යනු බුද්ධාදීවූ ආයායෝගියි, බමො හි ඉතිතං බජො යනු යට කියනලද පරිද්දෙන්ම ලොවුතුරා දහම සෘෂිවරුන්ගේ ධර්මය නම් වේය යනුයි.

4.5.9

නවචුති සුත්‍රයෙහි සඤ්ඤාච්චලලායා යනු සංඥාවෙන් විපරීත බැවින් සතර විපරීත සංඥාවෝය යන අර්ථයයි. සෙසු දෙකෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි. අතිවෙව් නිව්‍යාණි හිඟවෙ සඤ්ඤාච්චලලායො යනු අනිත්‍යවූ වස්තුවෙහි මෙය නිත්‍යයයි මෙසේ ගෙන උපදින සංඥාව සඤ්ඤාච්චලලායයයි අර්ථයයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයන්හි අර්ථය දකයුතුය. අනතති ව අතො යනු අනාත්ම නොවන්නෙහි ආත්මයයි මෙසේ සංඥා ඇත්තානු යන අර්ථයයි. මිච්ඡාදිට්ඨිගා යනු හුදෙක් සංඥා ඇත්තානුම නොව සංඥාව මෙන් උපදින මිත්‍යාදෘෂ්ටින් මෙන්

උපදිනුලබන ප්‍රාන්ත (විසුරුණු) සිතෙන් යුක්තවුවාහුයි. විසුරුණු නො
යනු මෙය දේශනා මාත්‍රයකි. විපරිතවූ සංඥා වික්තදෘෂ්ටි ඇත්තෝයි
අපේයි. භෙ ධොගයුගතා මාරග්ග යනු ඔවුහු මාරයාගේ බැදුමෙහි
යෙදුනාහු නම් වෙත්. අධොගකෙවම්නො යනු සතර යෝගයන්ගෙන්
කෙමයට, නිවනට නොපත්වුවාහුයි. සගතා යනු පුද්ගලයෝයි, බුද්ධා
යන සිවුසස් බුදුවරුයි, ඉමං ඛමමං යනු සිවුසස් දහමය, ස විගතං
පට්ටලද්ධා යනු ස්වකීය සිත ලබාගෙනයි. අභිවචනදුක්ඛං යනු
අනිත්‍යභාවයෙන්ම දුටුවාහුය. අසුභගදුක්ඛං යනු අසුභය අසුභයක්
ලෙසම දුටුවාහුය, සමමාදිට්ඨිසමාදානා යනු ගන්නාලද සමාක්
දැනියෙනි, සබ්බං දුක්ඛං උපට්ඨං යනු සියලු සසරදුක් ඉක්මවුවාහුයි.

4. 5. 10

දසවැන්නෙහි උපක්කිලෙසා යනු බැබළීමට නොදී කෙලෙසෙන
බව ඇතිකිරීම හේතුකොටගෙන උපක්ලේඛයෝයි. මහිකා යනු හිමයි,
බුමරපො යනු දුම් හා දුවිලිය, රාහු යනු පළමුතුන නොපත්
උපක්ලේඛයෝය, රාහු වනාහි සපැමිණි උපක්ලේඛවශයෙන්
කියනලදැයි දතයුතුය, සමනාමාත්මනා න භපතති න භාගතති න විරොචතති
යනු ගුණප්‍රකාපයෙන් නොබබලත්, ගුණ ආලෝකයෙන් නොදිලෙන්
ගුණ දිලිසීමෙන් නොදිලෙසත්, සුරාමෙරගපානා අපට්ඨවිරතා යනු පස්
ආකාර සුරාව හා සතරාකාර මෙරය බීමෙන් නොවෙන්වූයි,
අවිජ්ජාතිවූතා යනු අවිද්‍යාවෙන් වළක්වන ලද වසන ලදයි.
පිගරොපාතිතජදිනො යනු ප්‍රියරූපය, මනාරූපය විදින්නාවූ සතුටු
වන්නාවූයි, සාදියතති යනු ගනිත්, අවිදුසු යනු අනධිබාලයෝයි,
සතෙතතිකා යනු තෘෂ්ණා රහිතෙන්ම ගෙනයනු ලබන්නාහුයි, කට්ඨිං
යනු ආත්මභාවයයි, ඝොරං යනු රථවූයි, මේ සුත්‍රයෙහි ද ගාථාවන්හි
ද නිවනම කියනලදි.

පස්වැනි වර්ගයයි.

පළමු පණ්ණාසකය නිමි.

—//—

4. 1. 1

දෙවැනි පණ්ණාසකයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි පුඤ්ඤාභිසංඤා යනු
පින් ගලාබැසීම්, පින් ඉපදීම් යන අරුත්ය, ඤානභිසංඤා යනු
ඊටම පයභීය වචනයකි, ඔවුහු වනාහි සුවය ගෙන එන්නුයි
සුඛසාගාරා නම්. මනාව අග්‍රවූ රූපාදිය දෙන්නෝනුයි සොවග්ගිකා
නම්. සූපය ඒවායේ විපාකය යන අරුතින් සුඛවිපාකා නම්. ස්වභීයෙහි

උපත ස්වභාවය, ස්වභාව සඳහා පවතියි සහයෝගීතාවය නම්. විවරණ පරිගණකයාගේ සිවුරු සඳහා වස්ත්‍රයක් ලැබ ඉදිකවුනුල් ආදිය නොමැති බැවින් එය බහාතලනයේ ද, කරන්නේ ද, කරවන්නේ ද, පොරවන්නේ ද, දිරුණු කල ඇතිරිල්ලක් කරන්නේ ද, ඇතිරීමට නොහැක්කේ නම් බුමුතුරුනක් කරන්නේ ද, බුමුතුරුනකට නොසුදුසු දෙය පලපලා පාපිස්තක් කරන්නේ ද, පරිභෝග කරන්නේයයි කියනුලැබේ. යම් විටෙක මෙය පාපිස්තකට ද නොහැකැයි හැමද ඉවතලන ලද්දේ වෙයිද එවිට පරිභෝගකරනු ලබන්නේ නොවෙයි අප්‍රමාණ වෙතොත්මාධිං යනු අරහත්ඵල සමාධියයි, අප්‍රමාණා ගණන පුද්ගලාධිකාරය යන මෙයින් දායකයාගේ පුණ්‍යවේතනාවේ අපමණ බව කියයි, ඔහුගේ වනාහි "මගේ සිවුර ක්ෂණිකව වහන්සේ පරිභෝග කරනසේකැ"යි යළියළිත් සිහිකිරීම් වශයෙන් පැවති පුණ්‍යවේතනාව අපමණ වෙයි. එය සඳහා මෙය කියනලදි. පිණ්ඩපාතාදියෙන් යමක් පිණ්ඩපාතය වළඳා සන්දිනකුදු එයින්ම යැපෙයි ද අනෙකක් පරිභෝග නොකරයි ද හෙතෙම සන් දිනකුදු එම පිණ්ඩපාතය පරිභෝග කරන්නේ නම් වෙයි, එක් සෙනසුනක රාත්‍රීස්ථාන දිවාස්ථානාදියෙහි සක්මන් කරන්නේ ද යම්තාක් ඒ සෙනසුන අතහැර වෙන සෙනසුනක් නොගනියි ද එතෙක් පරිභෝග කරන්නේ නම් වෙයි. එක් බෙහෙතකින් රෝගය සංසිදෙන කල යම්තාක් වෙනත් බෙහෙතක් නොවළඳයි ද එතෙක් පරිභෝගකරන්නේ නම්. ඔහුගෙවට්ටු යනු බොහෝවු බියජනක අරමුණුවලින් යුක්තවූයි, රතනගණනා යනු උතුම් සත්රුවනෙයි, ආලය යනු වසනතුනයි, පුටුකාව යනු බොහෝ වී වැගිරෙන්නාවූයි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිය.

4. 1. 2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අර්ථකථනය යනු මාගීඵල සමඟ යෙදුනවුන්ගෙනි, ඒවා ආර්යයන්ගේ සිත් ගන්නේ වෙයි. ප්‍රියවූයේ මනාපවූයේ වෙයි. සෙස්ස සූත්‍රාන්තයෙහි යම්තාක් යමක් කිවයුතු ද එය විසුඛිමග්ගයෙහි කියනලද්දේමය. ගාථාවන්හි වනාහි, සඳ්ධා යනු සෝවාන් වූවහුගේ ශ්‍රද්ධාව අදහස් වෙයි. සීලං යනු ද සෝවාන් සීලයයි, උප්පුගුණෝ දායකං යනු කායවංකාදිය නොමැති බැවින් ක්ෂණිකවශයෙන් දැනිය සෘජුව දැනිය නම්. ආත්‍ම යනු කියත්, පසාදං යනු බුද්ධධර්මසංඝ යන තුනුරුවන් කෙරෙහි පැහැදීමයි, ධම්මදායකං යනු චතුරායඝිසත්‍ය ධර්මය දැකීමයි.

4. 1. 3

තෙවැනි සුත්‍රයෙහි **සමනුලාපි ඛො ගහපති ව ගහපතානියො ව** යනු බොහෝ ගැහැටියෝ ද ගැහැටිනියෝ ද ආවාහවිවාහ කිරීම් සඳහා ඵ්ලගටම පිළිපත්තාහු යනි, **සංවාසා** යනු සහවාසයයි, එක්ව විසීමයි, **ජවො ජවාය** යනු ගුණමරණයෙන් මැරුණුබැවින් මළසිරුර ගුණමරණයෙන් ම මැරුණු මළ සිරුරක් සමගයි, **දෙවියා සඳුබිං** යනු ගුණයන්ගෙන් දේවතාවියක වූවක සමගයි, **දුසසිලො** යනු සිල්පත්තේයි. **පාපධමෙමා** ලාමක ධර්ම ඇත්තේයි, **අකෙකාසකපරිභාසකො** යනු දශ ආත්‍යොග වස්තූන්ගෙන් ආත්‍යොග කරන්නේයි. බිය දක්වා තර්ජනය කිරීමෙන් පරිභව කරන්නේයි, මෙසේ සියලු තන්හි අතරීය දතප්පුය, **කදුරියා** යනු දැඩි මසුරෝයි, **ජාතිපතො** යනු අභිසැම්යෝයි, **වදඤ්ඤා** යනු ඉල්වනවචනයේ අරුත් දනිති, **සඤ්ඤා** යනු සීලසංයමයෙන් යුක්තවූවෝයි, **ධම්මපිටිකො** යනු දහමෙහි සිට දිවිගෙවත්තූයි **ධම්මපිටිකුය**, **අභ්වා සමපවුරා** හොනනි යනු වාදිසංඛ්‍යාතවූ අතරීයෝ මොවුනට බෙහෝ වෙත්, **ථාගතං උපජායති** යනු ඔවුනොවුනට පහසුවිහරණ ඇතිවෙයි, **කාමකාමිනො** යනු කාමයෙහි කැමැතිවන්නාහුයි.

4. 1. 4

සිවුවැනි සුත්‍රයෙහි දෙසතාව කම්පථ වශයෙන් පවත්වනලදි. සෙස්ස එබ්බමය, මේ සුත්‍ර දෙකෙහි අගාරික පටිපදාව කියනලදි. සෝවාන් සකෘදාගාමීන්ට ද වටියි.

4. 1. 5

පස්වැනි සුත්‍රයෙහි **සෙනුපසඛකම්** යනු කුමක් සඳහා එළඹුනේද යත්? අනුග්‍රහය සඳහාය, තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි එරටට වැඩමවන්නාහු මේ දෙදෙනාටම අනුග්‍රහය සඳහා වැඩමවනසේක. නකුලපියා වනාහි ජාති පන්සියයක තථාගතයන් වහන්සේට පියා විය. ජාති පන්සියයක් මහපියා (මහජපා) ද ජාති පන්සියයක් සුඵපියා ද විය, නකුල මව ද ජාති පන්සියක් මව වූවාය, පන්සියයක් ජාති මහම්මා ද ජාති පන්සියයක් සුඵමව ද වූවාය, ඔවුහු ශාස්තෘන්වහන්සේ දුටුකල පටන් පුත් සෙනෙහස ලබා, වසු පැටවා දැක වසුපැටවාට ඇඵම් ඇති දෙනක මෙන් දරුව දරුවයි හඬනගමින් ළහට එළඹ පළමුදැක්මෙන්ම සෝවාන් වූවාහුය. නිවසෙහි පන්සියයක් හික්කුන්ට අසුන් පැනවූයේම වෙයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුනට අනුග්‍රහය සඳහා එළඹුණු සේක. **අභිවර්තා** යනු ඉක්මවන් ලද්දේයි, **අභිසම්පරායඤ්ච** යනු පරලොවෙහි ද යනුයි. **සමසඳුබා** යනු

ශ්‍රද්ධාවෙන් සම්මුච්චානු එකසමාන වුවාහුයි. ශීලාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි.

4. 1. 6 - 7

සයවැනි සූත්‍රය හුදෙක් හික්කුන්ට දෙසනලදි. මෙහි සෙස්ස එබදුමය, සත්වැනි සූත්‍රයෙහි සර්වභෙදං යනු ඒ නියමිතමෙහි නමයි, කොළියානං යනු කෝල රජකුලයන්ගේයි. ආයුං ඛො පත දරවා යනු ආයුෂ දානය දීයි, ආයුසා භාගිහි හොති යනු ආයුෂලාභය ලබන්නී වෙයි, ආයුෂ හෝ ඇසුරු කරන්නී වෙයි. ආයුෂ ලබන්නිය යනාදීයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, රහසා උපෙතං යනු රසයෙන් යුක්තවූ, රසසම්පන්නවූයි, උපසුභගෙසු යනු කායවංකාදිය නොමැති බැවින් සෘජු බවටම ගියාවූ ක්ෂිණාශ්‍රවයන් කෙරෙහියි, වරණුපපනෙතසු යනු පසළොස් වරණ ධර්මයන්ගෙන් යුක්තවූවන් කෙරෙහියි, මහගගගෙසු යනු මහත්බවට ගියවූන් කෙරෙහියි, ක්ෂිණාශ්‍රවයන්ටම මෙය නමෙකි. පුඤ්ඤාන පුඤ්ඤං සංඝඤ්ඤානා යනු ජිණ සමග ජිණ සසඳනු ලබන්නාවූයි, මහපථලා ලොකවිදුනවණ්ණිකා යනු මෙබදු වූ දාන සංඛ්‍යාතවූ දක්ෂිණාව ත්‍රිවිධලෝකය දන්තාලද්දක් කොට දැනගත් බැවින් ලොව දෙනුගත් බුදුවරුන් විසින් වර්ණනාකරනලදි. බුදුවරුන් විසින් පසස්තාලදැයි අරුත්ය, යඤ්ඤමනුස්සරත්තා යනු යඤය (යාගය) වූ දානය සිහිකරන්නාහුයි, වෙදජාතා යනු සතුවට පත්වුවාහුයි.

4. 1. 8

අටවැනි සූත්‍රයෙහි සඤ්ඤානං යනු කයවචනයන්ගේ සංයමයට පත්වුවන්ගේයි, පරදගගහොපිතං යනු අනුන් විසින් දුන් දෙයම වළඳා යැපෙන්නවූන්ගේයි, කාලෙත යනු සුදුසු කාලයෙනි, සක්කව්ව දදාති යනු සියතින් සත්කාර කොට දෙයි, වග්ගාරි ධානාති අනුපපවෙවස්ති කරුණු සතරක් පිවිසුවයි, දෙයි; සඤ්ඤා හොති යනු මහත් පිරිවර ඇත්තේ වෙයි.

4. 1. 9

නව වැන්න හුදෙක් හික්කුන්ට කියනලදි. මෙහි සෙස්ස එබදුමය.

4. 1. 10

දසවැනි සූත්‍රයෙහි සාම්චිපට්පදං යනු ගිහිත්ට සුදුසු පිළිවෙතයි, පට්ටපට්ඨිකා හොති යනු පිළිගන්නවා දෙනු කැමැත්තෙන් ළඟට එළඹවූයේ

වෙයි, සම්පවුයේ හික්කුසංඝයාට සිවුරු දෙයි යන අරුත්ය, උපවිතා යනු උපස්ථායකයායි, තෙතං දිව්ව රතෙතා ව යනු යමෙක් මෙසේ සිවුපසයෙන් උපසථාන කරත් ද ඔවුනට දහවල්හි ද රැයෙහි ද පරිත්‍යාග වශයෙන් මෙන්ම සිහිකිරීම් වශයෙන් ද හැමකල්හි පින වැඩෙයි. සත්‍යඤ්ච කම්මිට්ඨානං යනු එබඳු තැනැත්තේ ඒ යහපත් කම්ම කොට සාධීයට එළැඹෙයි, මේ සුත්‍රාන්ත සතරෙහිම අභාර්ය ප්‍රතිපදාව කියනලදී. සෝවාන් සකාදාගාමීන්ට ද මැනවි.

පළමුවැනි පුක්කුසංඝයා වර්ණාව.

—//—

දෙවැනි වර්ණාවේ පළමුසූත්‍රයෙහි අනිටුදෙය (අයහපත) පිළිකෙටි කිරීමෙන් ඉට්ඨානම්, සිත ඇතුළත් වෙත්, පිටියෙන්නුයි කතා නම්. සිත නගත් වඩන්නුයි මනාපා නම්, දුල්ලහා යනු අතිශයින්ම දුර්වලවෙයි, හොඟා යනු විදියයුතු රූපාදිවූ විෂයයෝයි, සත්‍යධර්මය යනු ධර්ම සමහර උපදික්වා; ධර්ම විනාශකොට අධර්මයෙන් නොවේ, නැතහොත් සත්‍යධර්මය යනු හේතු සහිතවීමෙනි, ඒ සෙනෙවි සිටු තනතුරු ආදී කරුණු සමගම උපදික්වායි අරුත්ය. ශයො යනු පිරිවර සැපතයි, සත්‍යඤ්චිය යනු නෑයන් සමගය, සත්‍ය උපස්ථායකයෙහි යනු සැපයුකෙහිදී මැදහත් වියයුතු බැවින් උපාධ්‍යාය සංඛ්‍යාතවූ හිතමිතුරන් සමගය, අභිච්චං කරොති යනු නොකළයුත්තක් කරයි, කිච්චං අපරාධෙහි යනු කළයුතුවූ කටයුත්ත නොකරන්නේ එය වළක්වන්නේ නම්. ඛංසෙති යනු වැටෙයි. පිරිහෙයි. අභිජ්ඣාචාර්යසමුදායං යනු අභිධ්‍යා සංඛ්‍යාතවූ විෂමලෝභයයි, පජ්ඣති යනු දුරුකරයි, ඉවත්කරයි, මහාපඤ්ඤා යනු මහත් ප්‍රඥාවක් ඇත්තේයි, පුට්ඨපඤ්ඤා යනු පළල්වූ තුවණ ඇත්තේයි, ආපාට්ඨයො යනු ඒ ඒ අපරීයට පැමිණෙයි, එයම බලයි, සියුම්වූද අපරීයමූහය ඔහුගේ මාර්ගයට පැමිණීමය යන අරුත්ය. උට්ඨානවීරියාධිගතෙහි යනු උපථාන සංඛ්‍යාතවූ වීර්යයෙන් ලබන ලද්දෙනි, ඛානාබලපරිවීර්‍යෙහි යනු බාහුබලයෙන් රැස්කළ, වඩනලද්දෙනි, සෙදාච්ඡබ්‍රහ්මෙහි යනු හෙළ දහදියෙනි, දහදිය හෙළා, වෑයමෙන් උත්සාහයෙන් රැස්කළ දෙයිනි යන අරුත්ය, ධර්මකෙහි යනු ධර්මයෙන් යුතුවූ දෙයිනි, ධර්මලඝ්‍යෙහි යනු දශකුශල කම්පට ධර්මයන් නොකෙලෙසා ලද දෙයිනි, පහතකම්මාති යනු සුදුසු කම්මයෝයි. ගැලපෙන කම්මයෝයි, සුඛෙහි යනු සුවපත් කෙරෙයි, පිණෙහි යනු පිණිවනලද්දක්, බලසම්පන්න වූවක් කරයි, ධාන්තං හොති යනු කාරණාගතවූයේ වෙයි, එය කුමක්දයත්? සතර අතරෙන් එකක්වූ හොඟයන්ගෙන් කළයුතු කම්ම හොඟ සමූහයටම ස්ථානගත වෙයි. පහතගතං යනු සුදුසු තැනට ගියේයි, ආගතනසො පරිතුතං යනු

කාරණයෙන්ම (සහේතුකවම) පරිභෝගකළ භෝගසම්ප්‍රිතය වෙයි. පරිභෝගාධාය ව්‍යාප්තිය යනු වසා පවතියි, යම්සේ ගිනි ආදියෙන් උපන් ආපදාවන්හිදී මෙසේ ගිනිගත්ගෙය නිවීම ආදී වැඩ සඳහා ධන පරිත්‍යාග කොට ඒ උවදුරුවල මග වසයි. වළක්වයි, යොදාගෙන අත්‍යවශ්‍ය කර්මයන් යනු තමා උවදුරු රහිතවුවකු නිර්භයවුවකු කරයි, ආරක්ෂාව යනු ආරක්ෂා වූ බලිය (පිදීම) යි, අවිනිශ්චය යනු ආගන්තුක බලියයි, ප්‍රබව්‍යවහරය යනු පරලොවගිය ආරක්ෂා වූ බලියයි, රාජව්‍යවහරය යනු රජු සඳහා කළයුතු වූ රාජ බලියයි, දෙව්‍යව්‍යවහරය යනු දෙවියන්ට කළයුතු බලියයි, මේ සියල්ල ඒ ඒ අයට සුදුසු පරිද්දෙන් දියයුතු දානයට නමයි, ඛනිකකාරකය නිව්‍යවහරය යනු ඉවසීම සංඛ්‍යාත කෘත්‍යයට ද මනා සිල්වත්බවට ද ඇතුළත්වුවාහුයි, එකමතකය දමෙන්නිය යනු තමාගේම එක් ආත්මභාවය ඉන්ද්‍රිය දමනයෙන් දමනය කරති, සමෙන්නිය යනු තමාගේ සිත කෙලෙස් සංසිද්ධිමෙන් සමනය කරති, පරිනිව්‍යවහරය යනු ක්ලේශ පරිනිව්‍යවහරයෙන්ම පිරිනිවීමට පමුණුවත්, උග්‍රග්‍රහණය යනාදියෙහි මතුමතු භූමිවල පලදීම වශයෙන් උසස් මාර්ගය මොහුගේනුයි උද්ධග්‍රහණය නම්, ස්වර්ගයට හිතකරය යන්නෙන් එහි උපදවීම ඇතිකරවන බැවින් සොවග්‍රහණය නම් වෙයි, උපනුපත් කූන සැපවිපාක මොහුගේනුයි සුඛවිපාකය නම්, මනාව උසස්වූ දිව්‍යවිචාරය දෙය විශේෂයන් උපදවන බැවින් සංග්‍රහණය ව්‍යාප්තිය නම්, මෙබඳු දුකිණිවත් පිහිටවියයි අරුත්ය, අවිනිශ්චය යනු පසුබිලිවීමෙහි පිහිටියෙයි, පෙව්‍ය සංග්‍රහණය ව්‍යාප්තිය යනු පරලොව ගොස් යම් ස්වර්ගයක පිළිසිඳ ගනියි ද එහි සතුටුවෙයි, සෝවාන් සංග්‍රහණය නම් හෝ අනාගාමී වෙන්වා! සියල්ලන්ටම මේ ප්‍රතිපදාව ලැබෙයි.

4. 2. 2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අධ්‍යයනිය යනු පත්වියයුතුයි, කාමභෝගිනිය යනු වස්තුකාමයන් ද ක්ලේශකාමයන් ද පරිභෝග කරන්නා විසිනි, අත්‍යවිචාරය යනු ඇතැයි යනුවෙන් උපදින සුවය අත්‍යවිචාරය නම්, භෝගයන් පරිභෝග කරන්නන්ට උපදින සුවය භෝග සුවය නම්, ණය නැත්තෙක් වෙමැයි උපදින සුවය අනාගාමිය නම්, නිදොස් වෙමි. වරද නැත්තේ වෙමැයි උපදින සුවය අනවර්ජ්‍යසුවය නම්. භූභූමිය යනු විදින්නෙයි, පඤ්ඤා විපක්කිය යනු ප්‍රඥාවෙන් මනාව බලයි, උග්‍රහණය යනු දෙකොටසෙහිය, යටම තුන එකකොටසකි, අනවර්ජ්‍යසුවය එක කොටසකැයි මෙසේ නුවණින් දකින්නේ දෙකොටසක් දනියි යන අරුත්ය, අනවර්ජ්‍යසුවය යනු මේ කෙටිදැරුම් සුවයම අනවර්ජ්‍ය සුවයෙන් සොළසින් කලාවක් නොඅහිය යනුයි.

4. 2. 3

තෙවැනි සූත්‍රය කිකතිපාතයෙහි වර්ණා කරනලද්දේමය, සපුඩ්ඳෙවකානියන පදමාත්‍රයම මෙහි විශේෂයයි, සතරවැනි සූත්‍රයෙහි සියල්ල පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 2. 5

පස්වැනි සූත්‍රයෙහි රූපයෙහි ප්‍රමාණය ගෙන පැහැදුණේ රූපප්පමාණො නම්, රූපප්පසනො යනු එයටම සමාන අතර්ථත්වවනයකි, ශබ්දයෙහි ප්‍රමාණය ගෙන පැහැදුණේ ඝෝසප්පමාණො නම්, රූක්ෂ වීර, රූක්ෂ පාත්‍රයන්හි ප්‍රමාණය ගෙන පැහැදුණේ ඉබ්භප්පමාණො නම්. ධර්මයෙහි ප්‍රමාණය ගෙන පැහැදුණේ ධර්මප්පමාණො නම්. සෙසු ඒවා ඒවායේම අතර්ථය ඇති පයඝාය වචනයයි. සියලු සත්වයන් තුන්කොටසක් කොට දෙකොටසකට අයත්වුවෝ රූපප්‍රමාණයෝයි, එක් කොටසක් රූපප්‍රමාණ නොවේ. පස්කොටසක් කොට සතර කොටසක් සොසප්‍රමාණයෝය, එක් කොටසක් සොසප්‍රමාණ නොවේ, දස කොටසක් කොට නව කොටසක් ඉබ්භප්‍රමාණයෝයි, එක් කොටසක් ඉබ්භප්‍රමාණ නොවේ, කොටස් ලක්ෂයක් කොට එක් කොටසක්ම ධර්ම ප්‍රමාණකොට ගත්තෝය, සෙස්සෝ ධර්මප්‍රමාණයෝ නොවෙතියි දකුණුය. රූපෙන පාමිංසු යනු යමෙක් රූපය දැක පැහැදුනාහු ද ඔවුහු රූපයෙන් ප්‍රමාණ කළාහුය, පාමිංසු යනු ප්‍රමාණකළාහු යන අරුත්ය, ඝෝසෙන අනවභු යනු ශබ්දයෙන් අනුගතවුවාහු ශබ්දය ප්‍රමාණකොට ගෙන පැහැදුනාහුයයි අරුත්ය, ජඤරාශවසුපෙතා යනු ජඤයේ ද රාගයේ ද වසභයට එළඹියාහුයි, අජ්ඣධතං ව න ජානාති යනු තමාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ඔහුගේ ශුණය නොදනියි, බහිශ්වා ව න පඤ්ඤාති යනු පිටතින් ද ඔහුගේ ප්‍රතිපත්තිය නොදනියි, සමන්තාවරණො යනු භාත්පසින් අවුරුණලද්දේ හෝ භාත්පසින් ආවරණය ඔහුගේයයි හෝ සමන්තාවරණො නම්, ඝෝසෙන වුඤ්ඤාති යනු හෙතෙම ශබ්දයෙන් ගෙනයනු ලැබේ. ශුණයෙන් නොවේ, අජ්ඣධතං ව න ජානාති බහිශ්වා ව විපඤ්ඤාති යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි ශුණය නොදනියි පිටතින් වනාහි ඔහුගේ ප්‍රතිපත්තිය දනියි, බහිශ්වා ඵලදංකාචී යනු විවෘත දැකීම ඇත්තේයි, න ඤො ඝෝසෙන වුඤ්ඤාති යනු හෙතෙම ශබ්දයෙන් නොමෙහයවනු ලැබේ.

4. 2. 6

සයවැන්නෙහි මොහජ්ඣොපවිඤ්ඤා යනු මුළාවෙන් හටගත් දෙය ද නොදත්තාහු, අනුචණයෝයි, සවිඝාතං යනු දුක්සතිතවුයි, දුඛදුශං යනු අනාගතයෙහි ද දුක වැඩිකර දෙන්නාවුයි, අවසුඤ්ඤා යනු නුවණැස

රහිතවුවෝයි, යථා ධර්මා භවා සත්තා යනු යම් සේ රාගාදී ධර්මයෝ සිටියාහු ද එබඳු ස්වභාවය ඇත්තෝම වීයි, නිකායවතීන් මඤ්ඤරෙ යනු අපි මෙසේ වූවාහු මෙබඳු ස්වභාවය ඇත්තෝයි නොහඟිති නොසිතති අප්පි, මෙම සුත්‍රයෙහි ද ගාථාවන්හි ද සසරම කියනලදි.

4. 2. 7

සත්වැනි සුත්‍රයෙහි ඉමානි වග්ගාරී අභිරාක්ෂානි යන මෙය දෂට කිරීමෙන් විෂ ඇත්තවුන් සඳහාම කියනලදි, දෂටකිරීමෙන් විෂ ඇති යම්කිසිවෙක් වෙත් ද ඒ සියල්ලෝ මේ සතර අභිරාක්ෂලයන්ට ඇතුළත් වුවෝම වෙති, අත්තගුහනියා යනු තමාගේ ආරක්ෂාව සඳහායි, අත්තරක්ඛාය යනු තමාගේ රැකවරණය සඳහායි, අත්තපරිත්තාය යනු තමන් හාත්පසින් ආරක්ෂාවීම සඳහා පිරිත අනුදනිමියි අප්පි. දැන් යම් සේ ඒ පිරිත කළයුතු ද එය දක්වන්නේ වීරප්පෙක්ඛි මේ යනාදිය වදාළ සේක, එහි වීරප්පෙක්ඛි යනු වීරප්පාක්ෂ නාගකුලයන්ගෙනි, සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයයි, අපාදකෙහි යනු පාරහිත සත්වයන්ගෙනි, සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයයි, සබ්බ සත්තා යනු මෙයින් පෙර මෙපමණ තැනකින් ඒ ඒ සත්වයන් උදෙසා කළයුතු මෙක්‍රිය පවසා දැන් උදෙසීමක් නැති මෙක්‍රිය පැවසීමට මෙය අරඹනලදි. එහි සත්වයෝ ප්‍රාණිහු භූතයෝ යන මේ සියල්ලම පුද්ගලපයඝාය වචනයෝමය. හද්‍රානි පසානතු යනු සොදුරුවූ අරමුණු දකින්නායි, මා කඤ්ච පාපගමා යනු කිසිසතකු වෙත පවිටුවූ දෙයක් ලාමකවූ දෙයක් නොපැමිණේවා යනුයි, අපමාණො චූද්ධො යන මෙහි චූද්ධගුණයෝ දකයුත්තාහ. ඒවා අප්‍රමාණ නම් වෙයි. සෙසු පද දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, පමාණවග්ගානි යනු ගුණප්‍රමාණයෙන් යුක්තවූයි, උණාණානි යනු ලොම් සහිත නැබ ඇති මකුළුවායි, සරච්ඡා යනු හුනායි, කතා මෙ රක්ඛා කතා මෙ පරිත්තා යනු මවිසින් මෙපමණ දෙනාට ආරක්ෂාව ද රැකවල ද කරනලදි. පටිකකමනතු ගුහානි යනු මවිසින් කරනලද රැකවල ඇති සත්වයෝ ඉවත් වෙන්නා, මා නොවෙහෙසත්තා යන අරුත්ය.

4. 2. 8

අටවැන්නෙහි අවිරපක්කනෙ දෙවදනෙ යනු සංඝභේදය කොට වැඩිකල් නොගොස්ව තිබියදීයි, පරාගවාය යනු අවැඩ සඳහා විනාශය සඳහාය, අත්තරී යනු වෙළඹකගේ කුසෙහි කොටලුවාට දාව උපන්නාවූයි, අත්තවධාය ගඟං ගඟානි යනු ඇය අශ්වයකු සමඟ යොදවනු ලබන මී ගැබ්ගෙන කල් පැමිණිවිට වදනු නොහැක්කි පාවලින් බිම පහරමින් සිටියි. ඉක්බිති මී සිවුපා කණු සතරක බැඳ

කුස පළා පැටවා පිටතට ගන්නී එහිම මැරෙයි. එහෙයින් මෙසේ කියනලදි.

4. 2. 9

තවවැන්නෙහි කෙලෙසුන්ගේ සංවරය සඳහා, පිවිසෙන දොරටුව වසනු සඳහා වූ උත්සාහය සංවරපට්ඨානං නම්, දුරුකිරීම සඳහා වූ උත්සාහය පභානපට්ඨානං නම්, කුසලධර්මයන් දියුණුව සඳහා, වැඩෙනු සඳහා වූ උත්සාහය භාවනාපට්ඨානං නම්. ඔවුන්ගේම ආරක්ෂාව සඳහා වූ උත්සාහය අනුරක්ඛනාපට්ඨානං නම්.

4. 2. 10

දසවැනි සුත්‍රයෙහි අධම්මකා ගොතම් යනු පැරණි රජුන් විසින් තබනලද දසභාගබලිය ද, අපරාධයට අනුරූප වූ දඬුවම ද නොගෙන අතිරේක බලි ද, අතිරේක දඬුවම ද, ගැනීමෙන් අදැහැම්වූවෝයි, රාජසුඛයා යනු රජුගේ ජනපදයන්හි කටයුතු සංවිධානය කරන්නාවූ නියෝජිත පුරුෂයෝයි, බ්‍රාහ්මණගහපතිකා යනු ඇතුල් තුවරවැසි බ්‍රාහ්මණගහපතිහුයි, නෙගමජානපදා යනු නියමිතම වැසියෝ ද ජනපදවැසියෝ ද වෙති, විසමං යනු විසමවූවෝ වී නොකල්හි හමන් යන අර්ථයි, විසමා යනු සමනොවූයි. ඉතාදැඩි හෝ ඉතා මෘදු වූවෝ හෝ වෙති යන අර්ථයි. අපඤ්ඤා යනු මගින් ඉවත්වූවෝ, නොමග යන්නෝ වී හමකිසි අර්ථයි, දෙවතා පරිකුපිතා ගවනම් යනු සුළඟ විසමව මගින් ඉවත්ව හමනවිට ගස් කඩාවැටෙයි. විමන් බිඳියයි, එහෙයින් දෙවියෝ කිපියාහු වෙති. ඔවුහු කිපායාහු වැස්සට මනාව විසින්තට ඉඩ නොදෙති. එහෙයින් කියනලදි: "දෙවො න සමො ධාරං අනුපවෙච්ඡති". විසමපාතිකි සඤ්ඤා ගවනම් යනු එක් තැනක ගොයම ගැබ්ගන්නේ වෙයි, එකතැනක කිරිවදින්නේ වෙයි, එක් තැනක පැසෙයි, විසමං නක්ඛනාති භාරකරුවාහි පරිවක්ඛනම් යනු යම්සේ ඉල්පොහොය ඉල් තැකතම ලබයි ද බිනර පොහොය බිනර තැකතම ලබයි ද එසේ ඒ ඒ මාසයෙහි ඒ ඒ පොහොයම ඒ ඒ තැකතම ලබයි ද එසේ සමව නොපෙරෙලෙත්, අවිසමං වාතා වායනම් යනු විසම නොවී සුදුසු කාලයෙහිම හමත්, සමසක උතුරු සුළඟය සමසක දකුණු සුළඟයයි මෙසේ ඒ ඒ දනවිටලට සුදුසු කාලයෙහි හමත්, සමා යනු සම පැවතුම් ඇත්තාහු, ඉතාදැඩි ඉතාමුදු නොවූවාහුයි, පඤ්ඤා යනු මගට පිළිපන්නාහු මගෙහිම හමත්, නොමගින් නොවෙයි අර්ථයි, පිමං ගවජනි යනු වක්ව යයි. නොකොට ගනියි, නෙතෙ පිමගගතෙ සති යනු පමුණුවන්නේනුයි නෙතා නම්, ඒ පමුණුවන්නා වක්ව ගියකල ඇදව ගොස් නොකොට

ගන්තාකල්හි සෙස්සෝ ද 'නොනොටම ගනිත්'යි අර්ථය, නෙතෙහි යනුද පායයි, දුකිං සෙහි යනු දුකසේ හොඳි දුකට පත්වෙයි අරුත්ය.

දෙවැනිවූ පත්තකමච්ඡිකියයි.

ගාථාකුලකය සමාප්තයි.

—//—

4. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අපරිණාමිකං පටිපදං යනු අවිරෝධී ප්‍රතිපදාවයි, යොගී වසා ආරාධා යොගී යනු එයට හේතුව ද පිරිපුන්වූයේ වෙයි, ආචාරානං ඛායාය යනු රහත්බව සඳහායි, දෙවැන්න පැහැදිලිමය.

4. 3. 3

තෙවැනි සූත්‍රයෙහි අවර්ණානා යනු නුගුණයි, පාකුකරොති යනු කියයි, ප්‍රකට කරයි, පඤ්ඤානිතිකො යනු ප්‍රශ්නකිරීම සඳහා පමුණුවන ලද්දෙයි, අභාපෙච්චා අලමෙපච්චා යනු නොපිරිහුණක් නොඑල්ලෙන්නක් කොටයි, මෙහි ද අසත්පුරුෂ තෙමේ පවිටු ආසාවෙන් තමන්ගේ නුගුණ වසයි, සත්පුරුෂයා ලජ්ජාවෙන් තමන්ගේ ගුණය වසයි, දැන් යම්හෙයකින් අසත්පුරුෂ තෙමේ ලජ්ජාවිය නැත්තේ එක්ව විසීමෙන් අවමන් කරයි ද සත්පුරුෂයා වනාහි විලිඛියෙන් යුක්තවූයේ එක්ව විසීමෙනුදු අවමන් නොකරයි ද එබැවින් සත්පුරුෂභාවයට සාධකවූ අලුත පැමිණි ලේලියගේ උපමාව දැක්වීමට "සෙයාරාපි හික්ඛවෙ වට්ඨකා" යනාදිය පැවසුයේය. එහි වට්ඨකා යනු ලේලියයි, හික්ඛං යනු සනවුයි, මෙහි ඉතිරිය පැහැදිලිමය, සතරවැනි සූත්‍රයෙහි සිලග්ගං යනු අග්‍රප්‍රාප්තවූ උතුම් ශීලයයි, සියලුතත්ති මේ ක්‍රමයමය.

4. 3. 5

පස්වැනි සූත්‍රයෙහි රුපග්ගං යනු යම් රූපයක් විමසාබලා රහත් බවට පැමිණෙයි ද මෙය රූපග්ග නම්. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, භවග්ගං යනු මෙහි වනාහි යම් ආත්මභාවයක සිටියේ රහත්බවට පැමිණෙයි ද මෙය භවග්ග නම්.

4. 3. 6

සයවැන්නෙහි උපවග්ගතෙ යනු පෙරදිගෙහිවූ සල්ගස් පෙලෙක උතුරුදෙසින් නැවතී සිටි මැද තැනයි. අත්තරෙත යම්කසාලානං යනු

සල්ගස් දෙකක් අතරෙහියි, කංඛා යනු සැකයයි, විමර්ශන විනිශ්චය කිරීමට අසමත් බවයි, බුදුවරයෙක්ද? බුදුවරයෙක් නොවේද, ධර්මය ද ධර්මය නොවේද? සංඝයාද සංඝයා නොවේද? මාභීයද මාභීය නොවේද? ප්‍රතිපදාවද, ප්‍රතිපදාව නොවේදැයි යමෙකුට සැකයක් උපදින්නේ ද එය තොපට කියමි මහණෙනි, අසවු යනු මෙහි සැකවිත් අන්තර්ගතය, සත්‍යභාවයෙහි නිසිවැන්නාව යනු අපි ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්පයෙහි පැවිදිවීමු, අපගේ සිවුපසය ද ශාස්තෘන් වහන්සේ සතුටුයේම වෙයි, ඒ අපි මෙපමණකලක් සැක නොකොට අද අන්තිම කාලයෙහි සැක කිරීමට නොසුදුස්සෝ වෙමු, ඉදින් මෙසේ ශාස්තෘන්වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරවයෙන් නොඅසවු, සත්‍යයකොපි හිඟවෙ සත්‍යයකොපි ආරොවෙතු යනු තොපගෙන් යමෙකුට යම් මිත්‍රවූ ඇසුරුකරන හික්මුවක වේද හෙතෙම ඔහුට සැලකෙරේවා! මම එක් හික්මුවකට කියන්නෙමි, ඔහුගේ කථාව අසා සියල්ලෝ සැක නැත්තෝ වෙත්වායි දක්වයි, එවං පසන්නා යනු මෙසේ මම අදහමි යන අන්තර්ගතය, ඤාණමෙව යනු නිසැක බව පසක් කරන නුවණමයි, මෙහි තථාගතයන්වහන්සේගේ ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක් නොවේය යන අන්තර්ගතය, ඉමෙකං හි ආනන්ද යනු මේ තීරය ඇතුළෙහි හුන්නා වූ මේ පන්සියයක් හික්මුන්ගෙයි, යො පටිපිටතො යනු ගුණවශයෙන් අන්තිමවූ යමෙකි, අනෙකු යමෙකි. අනෙකු තෙරුන් සඳහාම කියනලදි.

4. 3. 7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි අවිනේතයානි යනු සිතීමට නොසුදුසු දේයි, න විනේතයානි යනු නොසිතිය යුතු බැවින්ම නොසිතිය යුතුවූ දේයි, යානි විනේතයානා යනු යම් කිසි කරුණු සිතන්නායි, උමාදායා යනු උමතුබවටයි, විකාතයා යනු දුකටයි, බුද්ධවිතර්කයා යනු බුදුවරුන්ට විෂය (ගෝචර) වූයි, සච්ඡෙදානා යනු ආදී බුද්ධගුණයන්ගේ පැවැත්ම හා ආනුභාවයයි, සධානවිතර්කයා යනු අභිඤ්ඤාන විෂයයි, කමමච්චාකො යනු දිට්ඨිමත්වේදනීය ආදී කම්යන්ගේ විපාකයයි, ලොකවිතර්කයා යනු කවරකු විසින් සඳහරු කරන (මවන) ලද්දේද, කවරකු විසින් මහපොළොව, කවරකු විසින් මහසයුර, කවරකු විසින් සත්වයෝ, උපදවනලද්දාහුද? කවරකු විසින් පච්ඡික, කවරකු විසින් අභි තල් පොල් අදිය මවන ලද්දේදැයි මෙබඳුවූ ලෝකය පිළිබඳව සිතීමය.

4. 3. 8

අටවැනි සූත්‍රයෙහි දුක්ඛණාවසුද්ධියො යනු දානසංඛ්‍යාත දුක්ඛණාව පිරිසුදුකරවන කරුණුයි, දායකතො විසුද්ධිකරි යනු

මහත්ඵලභාවයෙන් පිරිසුදුවෙයි, මහත්ඵලභාවයයි අරුත්ය. කළහොත්මෙමයානු පිරිසුදු ධර්මයෙයි, පාපධර්මයානු පහත් ධර්මයයි, දායකතො විගුරුකඩ යන මෙහි වෙස්සන්තර මහරජු කිවයුතුය, හෙතෙම වනාහි ජුරුක බමුණාට දරුවන් දී මහපොළොව කම්පාකරවූයේය, ගටිගාහකතො විගුරුකඩ යන මෙහි කැලණිගං මුවදොර වැසි කෙටුලා කිවයුතුය, හෙතෙම දීඝසුම්ම තෙරුන්ට තෙවරක් පිණ්ඩපාතය දී මරණ මඤ්චකයෙහි භාවිතයේ ආයච්ච දීඝසුම්ම තෙරුන්ට දුන් පිණ්ඩපාතය මා ඔසවන්නේයයි කීවේය, නෙව දායකතො යන මෙහි වඩස්මානවාසී වැද්දා කිවයුතුය, හෙතෙම ප්‍රෙතදානය දෙන්නේ එකම දුසිලෙකුටම තෙවරක් දුන්නේය, තෙවැනිවර දුශ්ශීල අමනුෂ්‍යයෙක් මා මැඩලකියි හඬනුහිය, එක් සිල්වත් හික්කුටකටදී පැමිණවූ කාලයෙහිම පැමිණියේය, දායකතො වෙව පටිගාහකතො යන මෙහි අසදෘශදානය කිවයුතුය.

4. 3. 9

නවවැන්නෙහි භාදිසාව යනු එබදුවීම, එයට සමානවූම යනුයි, ජෙදගාමිහි භොති යනු සිද්ධිමට යයි, යමක් පතන ලද්දේද ඒ සියල්ල නැසේයයි අරුත්ය, න යට්ඨාධිපායා භොති යනු අදහස පරිදි සිදුනොවෙයි, පරාධිපායා භොති යනු අනුන්ගේ අදහස තම අදහසට වඩා වැඩි ප්‍රතිඵල ඇත්තේ වෙයි, සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා යනු මෙහි සමනය කළ බහාතූවූ පවු ඇති බැවින් ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණ බව දකයුතුය. වද හනෙත පට්ඨයෙන යනු ස්වාමිනි සතරාකාර විවරාදී ප්‍රත්‍යයෙන් ඉල්වන්නේයයි මෙසේ පවරයි. ආරාධනය කරයි, යෙන පට්ඨරෙහි යනු පිරිසිදු යම්පමණකින් පවරයි, තං න දෙති යනු එය සියල්ලෙන්ම නොදෙයි. තං න යට්ඨාධිපායං දෙති යනු ඔහුගේ අදහස යම්සේද එසේ දීමට නොහැකි වෙයි, අඩුකොට මදක්දෙයි, යට්ඨාධිපායං දෙති යනු ඔහුගේ අදහස යම්සේද එසේදීමට නොහැකි වෙයි, අඩුකොට මදක් දෙයි, යට්ඨාධිපායං දෙති යනු හෙතෙම යම් පමණක් කැමති වෙයිද එපමණම දෙයි, පරාධිපායං දෙති යනු මදක් පවරා අතුරා බොහෝ දෙයි.

4. 3. 10

දසවැන්නෙහි නෙව සභායං නිසිද්ධි යනු විනිශ්චය කිරීම සඳහා විනිශ්චය සභාවෙහි නොහිදියි, න කමග්ගං පයොජෙති යනු කෘෂිවණික් ආදී මහා කම්මාන්ත නොයොදයි. න කමොපං ගප්පති යනු භොග ගෙන ඒම සඳහා කාමිබෝජ රටට නොයයි, මෙය දේශනාමාත්‍රයක්ම වෙයි, යම්කිසි පිටරටකට නොයයි යන අරුත්ය, කොධනො යනාදියෙහි

ක්‍රොධකරන බැවින් ක්‍රෝධයෙන් මැඩලූණේ අපට අනපටි නොදනියි, ඊෂීයාවෙන් අනුන්ගේ සැපත නොයිවසයි, මසරු බැවින් ධනය දී වැඩක් කිරීමට නොහැකි වෙයි, අනුවණ බැවින් යම්කිසිවක් සංවිධානය කරන්නට නොහැකි වෙයි, එබැවින් මේ සභාවෙහි හිඳීම ආදිය නොකරයි.

තෙවැනි වර්ගයයි.

4. 4. 1 - 5

සතරවැනි වර්ගයේ පළමු සුත්‍රාදිය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, පස්වැන්නෙහි පහත් කුලයෙහි උපන්නේය යනාදී අදුරෙන් යුක්තවූයේයි හමොනම්. කායදුශ්චරිතාදියෙන් නිරයට එළඹීමෙන් **තමපරායනො**නම්, මෙසේ මේ දෙකින්ම ස්කන්ධ අධිකාරය කියනලදි. ආයාකුලයෙහි උපන්නේය යනාදීවූ බැබළීමෙන් යුතුවූයේ **ජොති** නම්, ආලෝකවත් වූයේයි කියනලද්දේ වෙයි. කාය සුචරිතාදිය නිසා ස්වභාවයෙහි ඉපදීම නමැති ආලෝකවත් බවට එළඹීමෙන් **ජොතිපරායනො** නම්, මේ ක්‍රමයෙන් ඉතිරි දෙක ද දතයුතුය, **වෙත කුලෙ** යනු කුප්පොතු කුලයෙහියි, **තෙසාදකුලෙ** යනු මුවවැද්දන්ගේ කුලයෙහියි, **රථකාරකුලෙ** යනු සම්කරුවන්ගේ කුලයෙහියි, **පුතකුසකුලෙ** යනු කසළ ඉවත්කරන්නන්ගේ කුලයෙහියි, **කසිරවුහිකෙ** යනු දුෂ්කර රැකියා කරන්නවුන්ය, **දුබ්බණ්ණා** යනු පාංශුවිසාචයකු මෙන් දැවුණු කණුවක පැහැය ඇත්තේයි, **දුද්දසසිකො** යනු වැදූ මවට ද අමතාපවූ දැකුම් ඇත්තේයි, **ඔකොට්ඨකො** යනු මිට්ටායි, **කාණො** යනු එකැස් කණා හෝ දැස් කණා හෝයි, **කුණී** යනු එක්අතක් කොරවූ හෝ දැත කොරවූ හෝ තැනැත්තායි, **ඛණ්ණො** යනු එක්පයක් කොරවූ හෝ දෙපය කොරවූ තැනැත්තායි, **පඤ්චගණො** යනු පැත්තක් තැපුණු තැනැත්තේ, ඇවිදීමට නොහැකිවූයේයි. **පදිපෙය්‍යස්ස** තෙල් කබලු ආදී පහත් උපකරණයෝයි, **එවං ඛො හික්ඛවෙ** යනු මෙහි එක් පුද්ගලයෙක් පිටත ආලෝකය නොදැක මවුකුසෙහිදීම කථරිය කොට අපායන්හි උපදින්නේ සියලු කල්පයම සැරිසරයි, හෙතෙම අදුරෙන් අදුරම පිහිට කරගන්නායි, හෙතෙම කුහක පුද්ගලයෙක් වන්නේය, කුහකයාට මෙබඳු උපතක් වේයයි කියනලදි. මෙහිද "පහත් කුලයෙහි" ආදියෙන් පැමිණෙන විපත් මෙන්ම අනාගත හේතු විපත ද දක්වනලදි. "දළිඥෙ" යනාදියෙන් පැවති හේතු විපත ද "කසිරවුහිකෙ" යනාදියෙන් ජීවනෝපාය විපත්තිය ද දුබ්බණ්ණො යනාදියෙන් ආත්මභාව විපත්තිය ද "බව්භාබාධො" යනාදියෙන් දුකට හේතු එක්වීම ද 'නලහති' ආදියෙන් සැපතට හේතු විනාශය මෙන්ම උපහොග විනාශය ද 'කායෙන දුචරිතං' යනාදියෙන් අදුර පිහිට කොට ඇති බවට

කරුණු එකතුවීම ද "කායසංහතිය" යනාදියෙන් පරලොව අප්පර ඵලම ද දක්වන ලදී. කියනලද්දට විරුද්ධ ක්‍රමයෙන් යහපත්වූ පැත්ත දකුණුය.

4. 4. 6

සයවැන්නෙහි ඔණොහොත්තො යනු දැන් පහත් තැනැත්තේ අනාගතයෙහි ද පහත්වුවෙක්ම වන්නේය. ඔණොහොත්තො යනු දැන් පහත් තැනැත්තේ අනාගතයෙහි උසස්වුවෙක් වන්නේය, උණොහොත්තො යන දැන් උසස් තැනැත්තේ අනාගතයෙහි පහත්වුවෙක් වන්නේය, උණොහොත්තො යනු දැන් උසස් තැනැත්තේ අනාගතයෙහි ද උසස්වුවෙක් වන්නේයයි මොවුන්ගේ විස්තරය මුල් සූත්‍රයේ ක්‍රමයෙන්ම දකුණුය.

4. 4. 7

සයවැන්නෙහි සමණමච්ඡො යනු සමණඅවලො යනුයි, මකාරය පදසන්ධිය කරන්නේයි. නිශ්චල ශ්‍රමණයා යනාර්ථයි, මෙයින් සත්ආකාරවූ ශෛක්‍ෂයා දක්වයි, හෙතෙම සසුනෙහි මුලවූ ශ්‍රද්ධාවෙහි පිහිටි බැවින් නොසෙල්වෙන්නේ නම් වෙයි, සමණපුණ්ඩරිකො යනු හෙළඋපුලක් වැනිවූ ශ්‍රමණයායි, පුණ්ඩරිකය නම් සියපතට අඩු පියුමකි. මෙයින් ශුෂ්කවිදග්ගික ක්ෂණාශ්‍රවයා දක්වයි, හෙතෙම ධ්‍යාන අභිඤ්ඤා නැතිබැවින් නොපිරිසුන් ශුණු ඇති බැවින් සමණපුණ්ඩරික නම්වෙයි. සමණපදමො යනු පියුමක් සමානවූ ශ්‍රමණයායි, පදුමය නම් පිරිසුන් සියපත් ඇති පියුමයි, මෙයින් උභයොභාග විමුක්තවූ ක්ෂණාශ්‍රවයා දක්වයි. හෙතෙම ධ්‍යාන අභිඤ්ඤා පැවතීමෙන් පිරිසුන්ශුණු ඇත්තේ සමණපදුම නම්වෙයි. සමණොග්ග සමණොග්ගමාලො යනු මේ සියලු ශ්‍රමණයන්ගෙන් සියුමැළි මහණතෙමේ මුද්ගික හා සිරුර ඇත්තේ කායික චෛතසික දුක්ඛික වූයේ ඒකාන්තයෙන්ම සුව ඇත්තේයි, මෙයින් තමන් ද තමන් වැනිවූවන් ද දක්වයි. මෙසේ මාතෘකාව තබා දැන් පිළිවෙළින් බෙදා දක්වන්නේ "කතමො ච භික්ඛවො" යනාදිය කීවේය. එහි ගෙඩො යනු සත් ආකාරවූ ද ශෛක්‍ෂයායි, පටිපදො යනු පිළිපත් තැනැත්තායි, අනුගතරං ගොග්ගෙවමං පරථයමානො විහරති යනු රහත්බව පතමින් වාසයකරයි, මුද්ධාවතිගතං යනු මුද්ගතෙහි ඉසින ලද්දහුගේයි, කරනලද අබිසෙස් ඇත්තහුගේ යන අරුත්ය, ආභිගෙකො යනු අබිසෙස් කිරීමට සුදුස්සායි, අනභිගෙකො යනු මෙතෙක් අබිසෙස් නොකරන ලද්දේයි, මචලසංගො යනු මුද්ගතෙහි අබිසෙස් කරනලද ක්ෂත්‍රියරජුගේ පුත් බැවින් ද පුතුන් අතර දෙවුබැවින් ද, එතෙක් අබිසෙස් නොකරනලද බැවින් ද,

අභිමතයට පැමිණීම සඳහා නිසලබවට පත්වූයේ නිසලපැතුම් ඇත්තේය, මකාරය නිපාතමාත්‍රයකි, කායෙහි එකඟතාවය යනු නාමකායයෙන් ස්පර්ශකොටයි, ධාරිතාව වඩාත්ම පරිගණකය යනු ස්වමිති මෙය පරිගණක කරනුමැනවැයි අයදිනු ලබන දායකයන් විසින් ගෙනෙන ලද බොහෝ සිවුරු පරිගණක කරයි, අයදිනු නොලබන කිසිවක් (පරිගණක නොකරයි). බක්කුල තෙරුන් මෙනි, බදිරවන මාගියෙහි පිණිස පාතය වැළඳ සිටී තෙරණුවන් මෙනි, අවධානයෙන් සුත්‍රයෙහි සෙනසුන පරිගණක කළ ආනන්ද තෙරණුවන් මෙනි. ගිලන්පස වළඳන පිලිනිවැසි තෙරණුවන් මෙනි, ත්‍යාගය යනු තෙ අයුරු යනුයි, මහාපෙත වා යනු සිත ඇලෙන දෙයිනි, සමුදාවරණය යනු කළයුතු කටයුතු කරත් හෝ පවතිත් හෝ යනුයි, උපහාරය උපහරණය යනු කායික වෛතසික ගෞරවය එලවත් ගෙන එත් යනුයි, සහතිපාතිකයා යනු සත්තිපාතයෙන්ම උපන්නාවූ දෙයයි. උතුරුපසාමයා යනු සෘතු පරිනාමයෙන් දැඩිශීත දැඩි උෂ්ණ සෘතූන්ගෙන් හටගත් දේයි, ඔපකම්කයා යනු වධබන්ධනාදී උපක්‍රමයෙන් හටගත් දෙයයි, කම්මවිපාකයා යනු (ඉහතදැක්වූ) මේ කරුණින් තොරව ද හුදෙක් පෙරකළ කම්මවිපාක වශයෙන් හටගත්තාවූ දෙයයි, වතුහන කම්මානය යනු මෙහි කම්මානවශයෙන් ද බුදුවරුන්ගේ ද ක්‍රියා ධාරානයෙන්ම අදහස් කරන ලද්දාහුය, සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 4. 8

අවටැන්නෙහි සසුනෙහි ලබන ලද ප්‍රතික්ෂේපය ඇති බැවින් "සමානාත්මතාවය" යි කියන ලදි. ඉතා බොහෝ ගුණ නැති බැවින් බොහෝ පත් නැති පියුමක් මෙන් සකාදායාමී තැනැත්තෙක් සමානාත්මතාවය නම්, එයින් බොහෝ වැඩි ගුණ ඇති බැවින් සියපත් ඇති පියුමක් මෙන් අනායාමී තැනැත්තෙක් සමානාත්මතාවය නම්, දැඩිබව ඇති කරන කෙලෙසුන් සම්ප්‍රකාරයෙන් මුලසුන් කරන ලද බැවින් මාදුබවට පැමිණි කම්මානවශයා සමානාත්මතාවය නම් වෙයි.

4. 4. 9

තවටැන්නෙහි සමානාත්මතාවය යනාදියෙහි අභ්‍යන්තරවශයෙන් පළමු සුත්‍රයෙහි මෙන් ශෛක්‍ෂයෝ සත්දෙනා ගන්නා ලදහ. දෙවැනිවර දසාංගිකමාගී වශයෙන් හෝ අරහත්තඵලඤාණ හා අරහත්ඵල විමුක්තිඤාණයන් ද සමග අභ්‍යන්තරවශයෙන් හෝ ශුෂ්ක විදර්ශන කම්මානවශයා කියන ලදි. තෙවැනිවරෙන් උපකොභාග විමුක්තියා ද සිවුවැනි වරින් තථාගතයන් වහන්සේ හා තථාගත සමාන

ක්ෂීණාශ්‍රවයාදැයි මෙම සූත්‍රය පළමු සූත්‍රයෙහි කියනලද පුද්ගලයන්ගේ වශයෙන් කියනලදි. මෙහි දේශනාමාත්‍රයම විශේෂයයි.

4. 4. 10

දසවැනි සූත්‍රයෙහි පළමුවරින් අරහත්බවට උත්සාහය නොඅරඹා සිටි ප්‍රමාදව වෙසෙන ශෛක්‍ෂ පුද්ගලයා කියනලදි. දෙවැනිවරින් නොඋපදවනලද ධ්‍යාන ඇති අරඹනලද විදගීනා ඇති අප්‍රමාදව වෙසෙන ශෛක්‍ෂ පුද්ගලයා කියනලදි, තෙවැනිවරින් අරඹනලද විදගීනා ඇති අප්‍රමාදව වෙසෙන අෂ්ට විමොක්‍ෂලාභී ශෛක්‍ෂ පුද්ගලයා කියනලදි. සිවුවැනිවරින් පරමසුඛමාලවු ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේ කියනලදි.

සිවුවැනිවු මවල වගීයයි.

—//—

අසුර වගීය

4. 5. 1

පස්වැනි වගීයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අසුරොයනු අසුරයකු වැනි පිළිකුල උපදවන්නේයි, දෙවොයනු දෙවියකු මෙන්වු ගුණ වශයෙන් මනා රූ ඇති පහදවන සුලුමුයේයි:

4. 5. 2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අජකධ්‍යානං වෙතොසමථිත්ත යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි අජීණා විත්ත සමාධියේයි, අධිපඤ්ඤාධම්මවිපක්‍ෂානාය යනු සංස්කාරයන් විමසන විදගීනා ඥානයේයි, එය වනාහි අධිපඤ්ඤා සංඛ්‍යාත වූයේ ද පංචස්කන්ධසංඛ්‍යාත ධර්මයන්හි විදගීනාව වූයේද වෙයි. එහෙයින් අධිපඤ්ඤාධම්මවිපක්‍ෂනායි කියනලදි.

4. 5. 3

තෙවැන්නෙහි යොගො කරණීයො යනු සුදුසු බවට පත් බැවින් කළයුතුවූයි, ජනේදායනු කරනුකැමති බව පිළිබඳ ජන්‍ය (කැමැත්ත)යි, වායාමො යනු යෙදීමයි (වීර්යයයි), උත්තාහො යනු ඊට වැඩිමනත්වු වීර්යයයි, උත්තොලභී යනු මධෙහි එරුණු ගැලක් උඩට නැගීමට සමානවූ මහාවීර්යයයි, අප්පට්ඨාහී යනු නොනැවැත්මයි.

4. 5. 4

සිවුවැන්නෙහි එවං ඩො ආවුසො සඬායා දුට්ඨබ්බා යනාදියෙහි ඇවැත්නි, සංස්කාරයෝ නම් අනිත්‍ය වශයෙන් දැකිය යුතුය. අනිත්‍ය වශයෙන් විමසිය යුතුය, අනිත්‍ය වශයෙන් විදර්ශනා කටයුතුය. එසේම දුක්වශයෙන් ද අනාත්ම වශයෙන් ද දැකියයුතුයි, එවං ඩො ආවුසො විතතං සන්ධිපෙතඛං යනාදියෙහි ඇවැත්නි ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් සිත පිහිටවිය යුතුය, ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් සිත සන්සුන් කළයුතුය, ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් එකඟ කළයුතුය, ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් තැන්පත් කළයුතුය, එසේ දුතියධ්‍යාන වශයෙන්දැයි මෙසේ අත්ථය දතයුතුය, මෙම සුත්‍ර තුනෙහිම ලෞකික ලෝකෝත්තරවූ සමථ විදර්ශනා කියනලදී.

4. 5. 5

පස්වැන්නෙහි ජවාලාතං යනු සොහොනෙහි ගිනිපෙනෙල්ලයි, මණ්ඩ ඉරිගතං යනු මැද තැනෙහි අසුචි තැවරුණාවූයි, නෙව ගාමෙ කට්ඨර්ථං එරගී යනු කුළු, ගොණුස්, කණු, ඉනිමං ආදිය සඳහා නොඑලඹියයුතු බැවින් ගමෙහි දැව අවශ්‍යතාව නොසැදෙයි. කෙතක පැල්කණුවක් හෝ ඇඳ කකුලක් හෝ කරන්නට නොඑළඹෙන බැවින් වනයෙහි දැව අවශ්‍යතාව ඉටු නොවෙයි. දෙකෙළවරින් ගනුලබන විට අත දැවෙයි හෝ මැදින් ගනුලබන විට අසුචියෙන් තැවරෙයි හට්ඨපමං යනු ඊට සමානවූයි, අභිකක්කතභරො යනු ඉතා සොදුරු වූයි, පණිතභරො යනු ඉතා උතුම්වූයි, ගාවා ඩීරං යනු දෙනගෙන් කිරියි, ඩිරමහාදුඨි යනාදියෙහි පසුව පසුව එන දෙය මුලින් මුලින්වූ දෙයට වඩා අග්‍රය, ගිතෙල් මණ්ඩිය ඒ සියල්ලෙන්ම අග්‍ර වේ මය, අග්‍රො යනාදියෙහි ගුණයන්ගෙන් අග්‍රමෙන්ම ශ්‍රේෂ්ඨ ද ප්‍රමුඛ ද උතුම් ද ප්‍රචර ද වේයැයි දතයුතුය, සොහොනෙහි ගිනිපෙළි උපමාවෙන් දුසිල්වත් පුද්ගලයා නොකියන ලද්දේය, අල්පශ්‍රැතවූ අත්භළ කම්පාත්ත ඇති ගොනකු වැනි පුද්ගලයා කියන ලදැයි දතයුතුය.

4. 5. 6 - 7

සවැන්නෙහි සියල්ල පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, සත්වැන්නෙහි ඩිට්ඨසන්ති යනු ඉක්මණින් ඇහුම්කන් දෙන්නේ ඉක්මණින් දැනීමට සමත්වෙයි. ධ්‍යානඤ්ච ධම්මානං යනු සිතෙහි දැරීම දියුණුකළ පෙළඳහමෙයි, අරවුපපරික්ඛි යනු අරුත් විමසන්නායි, අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය යනු අත්ථිකථාව ද පෙළ ද දැනයි, ධම්මානුධම්ම පටිපන්නා භොති යනු නවලොවුතුරා දහමට අනුකූල ධර්මය වූ සීලයසහිත පුච්ඡාග ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේ වෙයි. නො ව

කලාභාවාවෝ යනු කලාභාවිචිත නොමැත්තේයි, න කලාභාවාකකරණෝ යනු සොදුරු වදන්හිම නැත්තේවෙයි, පොර්ශා යනාදිය සමග නොකාරය යෙදියයුත්තේය, ගුණයෙන් පිරිසුන් බාධාරහිත නිදොස් නොහිඳිනුණු පදව්‍යංජන ඇති අතරීය හැඟවීමට සමත්වූ වචනයෙන් යුක්තවූයේයි අතරීය හැඟවීමට සමත්වූ වචනයෙන් යුක්තවූයේයි අතරීය. මේ ක්‍රමයෙන් සියලුතත්ති අතරීය දතයුතුය.

4. 5. 8 - 10

අවචිත පුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාසය (අදහස්) වශයෙන් ද බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවිලාසය වශයෙන් ද කියතලදි. නවචිත පස්වැදෑරුම් වෙර වශයෙනි, දසවැන්නෙහි කාලෙක යනු සුදුසුකාලයෙහියි, ඔබ්බි යනු කැමැති වෙයි, ශද්දං භව භව කාලෙකද්වයා යනු ඒ ඒ තැන සුදුසු කාලය දැනීමයි, ඒ ඒ කාලය දැනම නොවැණිය යුත්තහුගේ නුගුණකීම් වැණිය යුත්තහුගේ ගුණකීම් පණ්ඩිතයන්ගේ ස්වභාවයයැයි දක්වයි.

පස්වැනි වූ අසුර වර්ගයි

දෙවැනි පණ්ණාසකය නිමිසේයි

—//—

තෙවැනි පණ්ණාසකය

වලාහක වර්ගය

4. 1. 1

තෙවැනි පණ්ණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි වලාහකා යනු වලාකුළුයි, භාසිතා භෝති න කතතා යනු මෙය ද මෙය ද කරමැයි කියන්නේමය, නොකරයි. කතතා භෝති න භාසිතා යනු නොකියාම මෙය ද මෙය ද මවිසින් කිරීමට වරියයි කරන්නේම වෙයි, මෙසේ සියලු තැන අතරීය දතයුතුය. දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 1. 3 - 6

තෙවැනි සූත්‍රයෙහි කුමනා යනු කළයි, කුට්ටි පිහිතො යනු හිස්වූයේ වැසූ මුව ඇත්තේයි, පුරො විවචො යනු ජලයෙන් පිරුණේ නොවැසූ මුව ඇත්තේයි, සෙසු සූත්‍ර දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, සිවුවැන්නෙහි උතතානො ගම්භිරොහාසො යනාදියෙහි පැරණි කොලවල රසයෙන් මුසුවූ පැහැය ඇති කර්දිය ගැඹුරු සේ පෙනෙන්නේ

(ගමිණිරොහාසො) නම්. පිරිසුදු පැහැදිලි මැණික් පැහැය ඇති ජලය පැහැදිලිව පෙනෙන්නේ (උත්තානොහාසො) නම්, පස්වැන්නෙහි ආමං පක්කවණ්ණී යනු අමුට බලන්නන්ට පැසුණු සේ හැඟෙයි, මෙසේ සියලු පද දැක්විය යුතුයි, සයවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 1. 7 - 10

සත්වැන්නෙහි යමෙක් වළක් කණියි ද එහි නොවසයි ද හෙතෙම ගාඬං කත්තා නොවසිතාසි කියනුලැබේ. ඔහු යනු ද පාඨයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලුපද දකුණුය, අටවැන්නෙහි යමෙක් තමන්ගේ ගවසමුහයා මඩියි ද (පහරදෙයි) අනුන්ගේ ගවයන් නොමඩියි ද හෙතෙම සගවවණ්ණා නො පරගවවණ්ණා නම්, මෙසේ සියලුපද දකුණුය, උඛෙඤ්ඤා හොඳියනු ගටා විද තැකිගැනීම් ඇත්තකු බව කරයි, නවවැන්නෙහි ඵෙග්ග ඵෙග්ග පරිවාරො යනු නිසරුවු එලගස එලගස් වලින්ම පිරිවරණලද්දෙයි, සාර පරිවාරො යනු කිහිරි ආදි හරගස්වලින් පිරිවරණලද්දෙයි, සියලු තත්හි මේ ක්‍රමයයි, දසවැන්නෙහි ආගගවිසො නො සොරවිසො යනු යමෙකුට විෂ පැමිණෙයි ද දරුණු වූයේ නොවෙයි, බොහෝ කලක් නොපෙළෙයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි.

පළමු වලාහක වර්ගයයි.

—//—

කෙසිය වර්ගය

4. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමුසුත්‍රයෙහි කෙසි යනු ඔහුගේ නමයි, අසුන් දමනයෙහි ඇදුරුවූයේයි අත්තදම්මසාරථී නම්. සණ්ඨෙතපි දමෙති යනාදියෙහි ඔහුට සුදුසු වූ සත්කාරකොට මනා බොජුන් කවා මිහිරි පැන් පොවා මෘදු වචන කියා දමනය කරන්නේ සණ්ඨෙත දමෙති නම්, දණ (හිස) බැඳීම්, මුවබැඳීම් ආදියෙන් මෙන්ම කෙට්ටෙන් විඳිම් කසයෙන් තැලීම් එරුම්වචන කීමෙන් ද දමනය කරන්නේ එරුසෙත දමෙති නම්, කලින් කලට මේ දෙකම කරන්නේ සණ්ඨෙතදමෙති නම්.

4. 2. 2

දෙවැන්නෙහි අප්පවෙන යනු සෘජු බවිනි, ජවෙන යනු පදවේගයෙනි, ඔත්තිකා යනු ඉවසන කෞන්තිකයෙනි, සොරවෙන යනු

පිරිසුදු බව ඇති ශීලයෙනි, පුද්ගලගුණාංගයන්හි ජවෙන යනු
 ඥානවේගයෙනි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

4. 2. 3

තුන්වැන්නෙහි පතොදව්‍යායං යනු විදීම සඳහා එසවූ කෙටිවේ
 සෙවනැල්ලයි, සංවිජ්ජිතිය යනු මව්පියන් වේගය ගතයුතුයයි සැලකීම
 වශයෙන් තැනිගනියි, සංවේගං ආපජ්ජිතිය යනු වේගයට එළඹෙයි,
 ලොමවෙබ්බිඥො යනු කෙටිවි පහරින් රෝමකූපයෙහි විදිනු ලැබීමයි,
 චම්මවෙබ්බිඥො යනු සම සිදින්නාවූ කෙටිවි පහරින් විදිනුලද්දෙයි,
 අවධිවෙබ්බිඥො යනු ඇටබිඳෙන විදීමෙන් විදිනලද්දෙයි, කායෙන යනු
 නාමකායයෙනි, පරමසව්‍යං යනු නිවනයයි, සව්පිකරොති යනු දකියි,
 පඤ්ඤාය යනු විදැසිනා සහගතමාහී ප්‍රඥාවෙනි.

4. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි අවධිකර්මා යනු දැනුම් ඇත්තේ විය, භික්ෂවතික්කාද
 සද්ද්‍රාහං යන මෙහි තිණුව යනු දෙණ්ඩිම බෙරයයි, නින්නාද සද්ද
 යනු සියල්ල එකට මුසුවූ ශබ්දයයි, ඩංසා යනාදියෙහි ඩංසා යනු
 ඇටමැස්සෝයි, මකසා යනු මැස්සෝමයි, බ්‍රහ්මඤ්ඤාදි ගණනා හොඳ
 යනු සීල, සමාධි, පඤ්ඤා, විමුක්ති, විමුක්තිඤාණදසකයන් සපුරා
 ඉක්මණින්ම යන්නේ වෙයි.

4. 2. 5

පස්වැන්නෙහි ධානාති යනු කරුණුයි (හේතුයි); අභ්‍යවාය
 සංවිකල්පය යනු අහිත පිණිස අවැඩ පිණිස පවතියි. මෙහිද පළමුවැන්න
 වලකැණීම, මසුන්බැඳීම, ගෙවල්බිඳීම යනාදී හේද ඇති දුක් සහිත
 උවදුරු සහිත පාපකම්ය දතයුතුය, දෙවැන්න සමදිවිපැවතුම් ඇති
 ගිහියන්ගේ කසළ ඉවතලීම ආදී කම්ය ද හුණුකෙටීම, ගෙපියයි
 අපිරිසුදු තැන් හැමදීම ආදී කම්යයිද දතයුතුයි, තෙවැන්න රහමෙර
 පානය සුවද විලවුන් මල්දම් පැලදීම ආදී කම්ය හා ආස්වාද
 වශයෙන් පැවතින ප්‍රාණඝාතය ආදී කම්යයි ද දතයුතුය, සිවුවැන්න
 දහම් ඇසීම සඳහා යන කල්හි පිරිසුදු වස්ත්‍රහැඳීම මල් සුවදාදිය රැ
 ගෙනයාම, වෛතෘ වැනනාව, බෝධිවැනනාව, මිහිරි දහම්කරා ඇසීම,
 පත්සිල් සමාදන්වීම යන මේ ආදියෙහි සොම්නසින් යුක්තවූ කුලල
 කම්යයි දතයුතුය, පුරිසර්ථාමෙ යනු පුරුෂයාගේ ඥානශක්තියේයි,
 සෙසු දෙකේ ද මේ ක්‍රමයමැයි:

4. 2. 6

සවැන්නෙහි යතො ඛො යනු යම් විටෙක යනුයි, සමපරාධිකඤ්ඤා යනු මෙය දේශනාමාත්‍රයකි, ක්ෂීණාශ්‍රවයා වනාහි පරලොචිත්ද, ඉහාත්මයෙහිද මරණයට බිය නොවෙයි, හෙතෙම මෙහි අදහස් කරනලදි: ඇතමෙක් "සමමාදිට්ඨි භාවිතා" යන වචනයෙන් සෝවාන් වුවහු ආදිකොට සියල්ලෝම අදහස් කරන ලදහයි කියත්.

4. 2. 7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි අභ්‍යරූපෙන යනු තමන්ට අනුරූපවූ සුදුසුවූ හිතකැමති දෙයිනි යන අරුත්ය, රජ්‍යයෙකු යනු රාගයට හේතුවූ දෙයෙනි, ධම්මෙකු යනු ස්වභාවයෙහි ඉටු අරමුණුවලයි අරුත්ය, සියලු තැන්හි ක්‍රමය මෙසේ දක්‍යුතුය, න ජම්හති යනු දෘෂ්ටි වශයෙන් තැනි නොගනියි, සෙසුපදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි, න ව පන සමණ වචනහෙතුපි ගවජ්‍ය යනු පරවාදී ශ්‍රමණයන්ගේ වචනය හේතු කොටගෙනද තමන්ගේ දෘෂ්ටිය අතහැර ඔවුන්ගේ දෘෂ්ටි වශයෙන් නොයයි යනු අරුත්ය, මෙහිද ක්ෂීණාශ්‍රවයාම අදහස් කරන ලදි.

4. 2. 8 - 10

අටවැනි සූත්‍රයෙහි දුක්ඛානුච්ඡේදය යනු දැකීමට සුදුසු දෙයයි, සංවේජනියානු යනු සංවේග ජනකවූයි, නවවැන්නෙහි ජාතිගතං යනු උපත අරභයා උපදින බියයි, සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි, දසවැන්නෙහි අභ්‍යන්තරං යනු ගින්න නිසා උපදින බියයි, සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි:

දෙවැනි කෙසිය වර්ගය

—//—

හය වර්ගය

4. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අභ්‍යානුච්ඡේදය යනු තමන්ට දොස්තහන්නාට ඇතිවන බියයි, පරානුච්ඡේදය යනු අනුන් දොස්තැඟීමෙන් ඇතිවන බියයි, දුක්ඛගතං යනු දෙකිස්වධයන් නිසා උපදිනබියයි, දුක්ඛගතං යනු සතර අපායන් හේතුකොටගෙන උපදින බියයි. "ඉදං වුවහි භික්ඛවෙ අතනානුච්ඡේදයං" යනාදියෙහි අත්තනානුච්ඡේද බිය මෙනෙහි කරන්නාට අධ්‍යාත්ම ලප්ථාව උපදියි, ඒ ලප්ථාව ඔහුගේ කිදොරින් සංවරය උපදවයි, කිදොරින් සංවරය

වතුපාරිසුද්ධි ශීලය වෙයි: හෙතෙම ඒ සීලයෙහි පිහිටා විදසුන් වඩා අග්‍රඵලයෙහි පිහිටයි, පරානුචාදනය හා දණ්ඩනය මෙනෙහි කරන්නහුට බාහිරව පවටබිය උපදියි, ඒ බිය ඔහුගේ කිදොරෙහි සංවරය උපදවයි, කිදොරෙහි සංවරය වතුපාරිසුද්ධි ශීලයයි, හෙතෙම ඒ සීලයෙහි පිහිටා විදසුන් වඩා අග්‍රඵලයෙහි පිහිටයි, දුගතිනය මෙනෙහිකරන්නාට ආධ්‍යාත්මික ලජ්ජාව හටගනියි, ඒ ලජ්ජාව කිදොරෙහි සංවරය උපදවයි, කිදොරෙහි සංවරය වතුපාරිසුද්ධි ශීලයයි, හෙතෙම ඒ ශීලයෙහි පිහිටා විදසුන් වඩා අග්‍රඵලයෙහි පිහිටයි.

4.3.2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි උදකොරොග්ගතඤ්ඤා යනු දියට බසින්නාගේයි, පාටිකඤ්ඤා යනු කැමතිවිය යුතුය, සුදුකාග්‍රය යනු සැඩ මසුන්ගෙන් ඇතිවන බියයි මුඩාවරණං මඤ්ඤා කාරොතී යනු මුට්ටුප්පත් මෙන් කරති, ඔදරිකතඤ්ඤා යනු මහත් උදරය ඇතිබැවින් මාහැඟි ස්වභාවය ඇත්තාගේයි. අරභවතෙවෙ කාශෙය නාදියෙහි කායද්වාරයෙහි ක්‍රීඩිත සංවරය නොමැති බැවින් නොරක්තාලද කයින්ද වාග්ද්වාරයෙහි සතරාකාර සංවරය නොමැති බැවින් නොරක්තා ලද වචනයෙන්ද යනුයි.

4.3.3

තෙවැන්නෙහි තද්ධායෙති යනු එම ධ්‍යානය සුඛාස්වාදයෙන් ආස්වාදනය කරයි, නිකාමෙහි යනු ප්‍රාර්ථනා කරයි, විග්‍රහං ආපජ්ජති ය යනුවට පැමිණෙයි, තද්ධායෙති යනු එහි හෝ ඇවිත් එයට හෝ ඇවිත්, තද්ධායෙති යනු ඒ ධ්‍යානයෙන් බහුලව වසන්නේයි, සතභවතං උපපජ්ජති යනු සහභාවයට (ඒ සමග එක්වීමට) යයි, එහි උපදියයි අතරීයයි, කප්පො ආශුපපමාණං යන මෙහි හීනවූ ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් උපන්නවූනට කල්පයෙන් තුනෙන් කොටසක් ආශුපපමාණය වෙයි, මධ්‍යමයෙන් කප් අඩකි, ප්‍රභූතයෙන් කල්පයකි. ඒ සඳහා මෙය කියනලදි. නිරයමපග්ගති යනු නිරයට යන කම්ය ප්‍රභූත නොවූ බැවින් අපරාපරව යයි, අනතුරුවම නොවේ, (තඤ්ඤා භව භවෙ පරිනිබ්බායති යනු ඒ රූපභවයෙහිම සිට පිරිනිවෙයි, පහලට නොබසියි, යද්දං ගතිං උපපත්තිං ගති යනු ගතියද උපතද ඇතිකල්හි යමක් වේද එය යනුයි. ශෙක්ඛ ආර්ය ශ්‍රාවකායගේ ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් පහලට නොබැස)* ඒ රූපභවයෙහිම මත්තෙහි දෙවැනි තෙවැනිවූ කියියම් බඹලොවක පිරිනිවන වෙයි, පෘථග්ජනයාට නිරයාදියට යාමයි. මෙය වෙනසයයි අතරීයි, ද්‍රවකප්පා යනු මෙහිද ද්විතීය

* වරහන් ඇතුළත වූ කොටස බුරුම පොතෙහි නොපැවතෙයි.

ධ්‍යානය කියනලද අයුරින්ම ත්‍රිවිධ භාවනාවක් ඇත්තේ වෙයි, එහි ප්‍රණීතභාවනාවෙන් උපන්නවුනට කල්ප අටක් ආයුෂ්‍යප්‍රමාණයයි, මධ්‍යමයෙන් සතරකි, භීත භාවනාවෙන් දෙකකි. ඒ සඳහා මෙය කියන ලදි, වග්ගාරො කප්පායනු මෙහි කල්පයකි, කල්ප දෙකෙකිසි යමක් යට කියන ලද්දේද එය ගෙනහැර අතරීය දතයුතුය, කප්පායනු ගුණයටද නමකි. එහෙයින් කල්පයකි, කල්ප දෙකෙකි. කල්ප සතරකිසි මෙහි මේ අතරීය දැක්විය යුතුය, මෙය කියනලද්දේ වෙයි. පළමුව කියනලද යම් කල්පයක් වේද එය දෙවරක් ගැන එක් ගුණයකින් කල්ප දෙකක් වෙයි, දෙවැනි ගුණයෙන් කල්ප සතරකි. නැවත සතර සතර කල්පයෝයි මෙම සතර ගුණයෙන් ගුණ කරන ලද්දේ එක් ගුණයකින් අටක් වෙයි. දෙවැනි ගුණ කිරීමෙන් සොළසකි, තෙවැනි ගුණ කිරීමෙන් දෙකිසකි, සිවුවැනි ගුණ කිරීමෙන් සිවුසැටකිසි මෙසේ ප්‍රණීත ධ්‍යාන වශයෙන් කප් සිවුසැටක් ගන්නා ලදැයි දතයුතුය, පඤ්චකප්පායනු මෙය ප්‍රණීතවු උප්පත්ති ධ්‍යානයාගේ වශයෙන් කියනලදි. වෙහප්ප්ලයන්හි හෝ ප්‍රථමධ්‍යාන භූමි ආදීන්හි මෙන් බ්‍රහ්මලෝක තුනක් නැති බැවින් ආයුෂ්ප්‍රමාණය මෙපමණම වෙයි. එහෙයින් මෙසේ කියනලදි.

4. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි රූපයම රූපගතං නම්, සෙසු පදයන්හි ද මේ අයුරුමයි, අභිධ්‍යානො යනාදියෙහි අභාවාර්ථයෙන් අනිත්‍ය බැවින්, ආබාධාර්ථයෙන් රොගතො නම්, ඇතුළත දුෂ්‍යවීමේ අතරීයෙන් ගණධ්‍යානො නම්, ඇතුළට පිටිසීමේ අරුතින් සලලතො නම්, දුක්සහිතය යන අරුතින් අකතො නම්, පෙළීම සහිතය යන අරුතින් ආබාධතො නම්, අකිකරුය යන අරුතින් පරතො නම්. බිඳෙන අරුතින් පලොකතො නම්. සත්වයකු නැත යන අරුතින් සුඤ්ඤතො යි වසඟයෙහි නොපවතින අරුතින් අනත්තතො යි, මෙහි අභිධ්‍යානො, පලොකතො යන පද දෙකින් අනිත්‍යලක්ෂණය කියනලදි, සුඤ්ඤතො අනත්තතො යන දෙපදයෙන් අනිත්‍ය ලක්ෂණයද සෙසු පදයන්ගෙන් දුක්ඛ ලක්ෂණයද කියන ලදැයි දතයුතුය, සමනුප්පායනු නුවණින් දකිසි, මෙසේ පංචස්කන්ධයෙන් තිලකුණු නංවා බලන්නේ තුන්මග තුන්මල ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයි, සුඤ්ඤාවාසානං දෙවානං සත්ත්වතං උප්පත්ති යනු එහි සිටියේ චතුර්ථධ්‍යානය වඩා උපදියි.

4. 3. 5 - 7

පස්වැනි සූත්‍රයෙහි ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් මෙකියුද ද්විතීයධ්‍යානාදිවශයෙන් කරුණා ආදියද දක්වන ලදි, සවැනි සූත්‍රය

සිවුවන්නෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන් දතයුතුය, සත්වුන්නෙහි පාතුභාවය නු පහළවීමෙනි, කුට්ටිං ඔක්කමති යනු මෙහි කුසට පිවිසෙන්නේ වෙයයි අරුත්ය, එහි බස්නාවටම මෙසේ වෙයි, බසිනුලබන විට නොවේ. අප්පමාණො යනු වැඩුණු ප්‍රමාණයයි, බොහෝවූ යන අරුත්ය, උළාරො යනු ඊටම නමෙකි, දෙවානං දෙවානුභාවං යනු මෙහි මේ දෙවියන්ගේ ආනුභාවයයි, ඇදගත් ඇඳුමෙහි පැහැය දොළොස් යොදුනක් පැතිරෙයි, එසේම සිරුරේද එසේම විමනේද එය ඉක්මවා (පැහැය පැතිරේය)යි අරුත්ය, ලොකණ්ණං යනු සක්වල තුනකින් තුනකින් අතුරෙහි එක් ලොකාන්තරිකයක් වෙයි, එකිනෙක ගැටෙන සේ තබනලද රියසක් තුනක්ද හෝ පාත්‍රතුනක් මැද මැද අවකාශය මෙනි, ඒ ලෝකාන්තරික නිරය වනාහි පරිමාණයෙන් යොදුන් අටදහසක් වෙයි, අසා යනු නිරතුරුව විවරුවූයේයි, අභංචුතා යනු යටද නොපිහිටියේයි, අභිකාරා යනු අභ්‍යරුවයි, අභිකාරාතිමයා යනු වක්‍රවික්කාණ උත්පත්තිය වළකන බැවින් අභිකාරාවය ඇතිකරන අභ්‍යරෙන් යුක්තවූයේයි, එහි වනාහි වක්‍රවික්කාණ විභානාය නොඋපදියි, එවං මහිද්ධිකාණං යනු සදහරු එකපහරින්ම දිවයිත් තුනෙහි පැනෙයි, මෙසේ මහා සෘද්ධි ඇත්තෝයි, එක් එක් දිශාවෙහි යොදුන් තවලක්කයක් බැගින්වූ අභිකාරය දුරුකොට ආලෝකය දක්වත්, මෙබඳු මහානුභාවය ඇත්තෝයි, ආසානානුගොණි යනු දීප්තිය නොපොහොනේය. ඔවුහු සක්වල පව්වේ මැදින් යත් සක්වළ පව්වද ඉක්මවා ලෝකාන්තරික නිරයෝයි, එහෙයින් එහි ඔවුන්ගේ දීප්තිය නොපොහොනේය. යෙසි භග්ව සත්තා යනු ඒ ලෝකාන්තරික මහා නිරයෙහි යම් සත්වයෝ උපන්නානුද ඔවුහුයි, කවර නම් කම්මයක්කොට එහි උපදිත්ද? බැරැරුම් කම්මයක් කරනලදී, මව්පියන් ධාර්මික ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් මත්තෙහි අපරාධද දිනපතා වෙනත් ප්‍රාණඝාතාදී කම්මයක්ද කොට උපදිත්, තම්බපණ්ණි දිවයිනෙහි අභයවෝර, නාගවොරාදීන් මෙනි, ඔවුන්ගේ ආත්මභාවය තුන්ගව් ඇත්තේ වෙයි. වවුලන්ගේ මෙන් දිගු නිය ඇත්තේවෙයි, ඔවුහු ගසෙහි වවුලන් මෙන් සක්වල පවු පාමුල එල්ලෙන්, යම්විටෙක බඩගා යත්ද ඔවුනොවුන්ගේ අත්පසයට ගියාහු වෙති, ඉක්බිති කෑමට දෙයක් අපට නොලැබුණේ යයි හඟිමින් එහි නියැලුණාහු කරකැවී ලොව දරන ජලයෙහි වැටෙත්, වාතයෙහි ගැටෙන විට මීගෙඩි මෙන් සිඳී දියෙහි වැටෙත්. වැටෙන විටම අතිශයින් ක්‍ෂාරවූ ජලයෙහි පිටි පිඩුවක් මෙන් ඇතිලියති, අභ්‍යන්තරිකර සො සත්ති සත්තා යනු එම්බල, යම්සේ අපි මහා දුක්ක විදිමුද මෙසේ වෙනත් සත්වයෝද මේදුක් විදීම සඳහා මෙහි උපන්නාහුයයි එදවස බලත්, මේ ආලෝකය වනාහි එක් කැඳ කටක් බොන තරම්වත් කාලයක් නොතිබෙයි, නිදා පිබිඳුනක් යම්කලෙකින් අරමුණක් පහළ කරයිද, එපමණ

කාලයක් වෙයි, දීඝභාණකයෝ වනාහි අසුරුසණක් පමණම විදුලිය එළියක් මෙන් නික්ම මේ කීමෙන්දැයි සලකන්නදීම අතුරුදහන් වේයයි කියති.

4. 3. 8

අවචුත්තෙහි කෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්තෙන් ඇලියයුතු යන අරුතින් ආලයො යන පඤ්චකාමගුණයෝ හෝ සියලුම සසරයි, මෙහි ඇල්යයි ආරාම නම්. ආලය ආරාමය මැයටනුයි ආලයරාමා නම්. ආලයෙහි ඇලුනාහුයි ආලයරතා නම්, ආලයෙහි බෙහෙවින් සතුටුවන ලදැයි ආලය සමමුද්ධා නම්, අනාලයෙ බමෙමා යනු ආලයට ප්‍රතිපක්ෂව නිවන ඇසුරුකරනලද ආර්යධර්මයෙහිය, සුඤ්ඤාං යනු අසනුකැමැත්තේ වෙයි, සොභං ඔදහනි යනු කණ යොමුව තබයි, අක්කාචිත්තං උපට්ඨපෙති යනු දැනීම සඳහා සිත පිහිටුවයි, මානො යනු මඤ්ඤනාවයි, පරිකල්පනය කළයුතු යන අරුතින් සියලු සසරම හෝ වෙයි, මානවිතයෙ බමෙම යනු මානය දුරුකරන ධර්මයේයි, උපසමය (සංසිද්ධිමට ප්‍රතිපක්ෂවයේ අනුපසමෝයි, නොසංසිදෙන අරුතින් සසරම අනුපසමෝයි, ඔපසම්භෙ යනු සංසිද්ධි ඇතිකරවන නිවන ඇසුරු වූ දෙයෙහියි, අවිද්‍යාවෙන් ගියේ යුක්තවූයේයි අවිජ්‍යාගතා නම්. අවිද්‍යා නමැති අණධිකොෂයෙන් වටකරනලද බැවින් බිඳුවටක් වැනි වූවෝයි අණ්ඩගතා නම්. භාත්පසින් වසනලද බැවින් පරිඤානඤ්ඤා යි. අවිජ්‍යාවිතයෙ යනු අරහත්බව අවිජ්‍යාවිතයයි කියනුලැබේ, එය ඇසුරු වූ ධර්මය දෙසනවිටය යන අරුත්ය, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සතර කූතක සසරද සතරකූතක නිවනද කියනලදි.

4. 3. 9

නවචුත්තෙහි භික්ෂුපරිඤා ආනන්දං දුක්ඛතාය යනු යමෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දකිනු කැමැතිව තෙරුන් වෙත එළඹෙන්නද ඔවුහු හෝ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරණුවෝ වනාහි භාත්පසින් පහදවන්නාහුය, මනා රු ඇත්තාහුය, දැකුම්කලු වූහ, බොහෝ ඇසුපිරු තැන් ඇතියහ, සංඝයා හොබවන්නාහුයයි තෙරුන්ගේ ගුණයන් අසා යමෙක් පැමිණෙන්නද ඔවුන් සඳහා භික්ෂුපරිඤා ආනන්දං දුක්ඛතාය උපසංඛාමති යි කියනලදි, සියලුතන්හි මේ ක්‍රමයමැයි අත්‍යමතා යනු ඇසීමෙන් අපගේ දර්ශනයට ගැලපේයයි සියසිත ඇත්තාහු සතුටු සිතන්නෝයි, බමීම යනු කිම ඇවෑමනි ඉවසිය හැකිද? කිම යැපිය හැකිද, කිම නුවණින් මෙනෙහි කිරීමේ යෙදෙන්නෙහුද? ආවායඪී උපාධ්‍යායවත් පුරන්තනුදැයි මෙබඳු පිළිසඳර දහමයි, එහි භික්ෂුණීන් විෂයෙහි නැගනිවරුනි කෙසේද අෂ්ටගරුධර්මයන් සමාදන්ව

වෙසෙන්නෙහුද යන මෙය වෙනස වෙයි. උපාසකයන් විෂයෙහි උවසුව, මනා පැමිණීමකි, ඔබගේ හිස හෝ අවයවයක් හෝ රිදුම් දේද? ඔබගේ පුත්තු සහෝදරවරු නිරෝගී වෙත්වායි මෙසේ පිළිසඳර නොකරයි, කෙසේද උවසුවරුනි, තෙරුවන් පත්සිල් රකින්නහුද? මසක පොහොය අට කරන්නහුද? මවුජියනට උවටුන් වත්පුරන්නහුද? දැහැමි මහණ බමුණන් පිළිදැහැමි කරන්නහුදැයි මෙසේ පිළිසඳර කරයි, උවුසියන් කෙරෙහිද මේ ක්‍රමයමයි.

4. 3. 10

දසවැන්නෙහි ඔහුගේ පරිභාසන අබිසෙස් කළ හෝ නොකළ ක්‍රියායෝගී, ඔවුහු වනාහි සක්විති රජකෙමේ නම් මනාරු ඇත්තෙකි, පහදවනසුලුය, අහසින් යන්නේ රාජ්‍යය අනුශාසනා කරයි, ධාර්මිකය. ධර්මාරාජයායි ඔහුගේ ගුණකථාව අසා ඇසීමෙන් දැක්මෙහි ගැලපීම් ඇතිවිට සතුටු සිත් ඇත්තෝ වෙති. භාග්‍යය යනු කෙසේද දරුවනි, රාජධර්මය පුරන්නහුද? පෙළපත රක්තහුදැයි පිළිසඳර කරයි, බමුණන් විෂයෙහි වනාහි ඇදුරුවරුනි කෙසේද, මනත්‍ර කියවන්නහුද? අතැවැස්සෝ මන්ත්‍ර උගනිත්ද? දක්ෂිණාව හෝ වස්ත්‍ර හෝ කපිලය අග්නි පූජාව හෝ ලබ්‍හුදැයි මෙසේ පිළිසඳර කරයි, ගෘහපතියන් කෙරෙහි කෙසේද දරුවනි, තොපට රාජකුලයෙන් හෝ දඩුවමින් හෝ අයබද්දෙන් හෝ පීඩාවක් ඇත්ද? මනාව වැසිදහර ලැබේද? ශෂ්‍ය සැපයෙත්දැයි මෙසේ පිළිසඳර කරා කරයි, ශ්‍රමණයන් කෙරෙහි කෙසේද ස්වාමීනි, පැවිදි පිරිසට සුලබද ශ්‍රමණ ධර්මයන්හි නොපමාවනු මැනවැයි මෙසේ පිළිසඳර කරයි.

තෙවැනිවූ හයවර්ගයයි.

—//—

පුද්ගල වර්ගය

4. 4. 1

සතරවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි උපාසකවර්ගාගාරික යනු යම් දෙයකින් අනතුරු උපත ලබයිද ඒවායි, ගවපවර්ගාගාරික යනු උත්පත්ති හවය ලැබීමට ප්‍රත්‍යයෝගී, සකළාගාරික යන මෙය ප්‍රතින නොවූ සංයෝජන ඇති ආයතීයන් කෙරෙහි උපරිමයෙන් ගන්නාලදි. යම්හෙයකින් අන්තරා පරිනිබ්බායි ආයතීයාට අනතුරු උපතක් නැත්ද හෙතෙම එහි යම් ධ්‍යානයකට සම්වැදියිද එය දක්ෂිණාවයෙන් උත්පත්තිහවයට ප්‍රත්‍යයයි පිළිගැනීමට පැමිණෙයි, එබැවින් ඔහුට

උත්පත්ති ප්‍රතිලාභය ඇතිකරවන්නාවූ සංයෝජනයෝ ප්‍රභීත වූවාහුය, හව්ප්‍රතිලාභය ඇති කරවන්නාවූ සංයෝජනයෝ ප්‍රභීත නොවූවාහුයයි කියනලදි. ඔරම්භාගියයන් අතුරෙහි ප්‍රභීතනොවූ දෙය ගෙන සකෘදාගාමී ආයතියාගේ අවිශේෂයෙන් ඔරම්භාගිය සංයෝජනයෝ ප්‍රභීත නොවූහයි කියනලදි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

4. 4. 2

දෙවැන්නෙහි යුග්ගපටිභානො නො මුග්ගපටිභානො යනු ප්‍රශ්නයක් කියන්නේ සුදුසු දෙයක්ම කියයි, ඉක්මණින්ම නොකියයි, සෙමෙන්ම කියයි යන අර්ථයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පද දතයුතුය.

4. 3. 4

තෙවැන්නෙහි සිවුවැදැරුම් පුද්ගලයන්ගේ විශේෂය සූත්‍රයෙන් දතයුතුය, "කවර නම් පුද්ගලයෙක් උග්ගච්ඡක්ඛු නම් වේද? යම් පුද්ගලයකුට ගෙනහැර දැක්වූ වේලෙහිම ධර්මාවබෝධය වේද මෙනෙම උග්ගච්ඡක්ඛු පුද්ගලයායි කියනු ලැබේ, කවර නම් පුද්ගලයෙක් විපච්ඡක්ඛු වේද? යම් පුද්ගලයකුට විස්තර වශයෙන් අර්ථය බෙදා දක්වන විට ධර්මාවබෝධය වේද මෙනෙම විපච්ඡක්ඛු පුද්ගලයායි කියනු ලැබේ. කවර නම් පුද්ගලයෙක් ඤෙය්‍ය නම් වේද? යම් පුද්ගලයකුට උදෙසීමෙන්, විමසීමෙන්, නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් කළණ මිතුරන් ඇසුරු කිරීමෙන් සේවනය කිරීමෙන් හජනය කිරීමෙන් අනුක්‍රමයෙන් ධර්මාවබෝධය වෙයිද මෙනෙම ඤෙය්‍ය පුද්ගලයායි කියනු ලැබේ, කවර නම් පුද්ගලයෙක් පදපරම නම් වේද? යම් පුද්ගලයකුට බොහෝවක් ඇසීමෙන්ද බොහෝවක් දැරීමෙන්ද බොහෝවක් කියවීමෙන්ද එම ජාතියෙහි (හවයෙහි) ධර්මාවබෝධය නොවේද මෙනෙම පදපරම පුද්ගලයායි කියනුලැබේ."

4. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි නැගීසිටි වියතියෙන්ම දවස ගෙවා කිසියම් ප්‍රවෘත්තිවිපාක මාත්‍රයක්ම ලැබ ජීවිකාව කරයි. එම වියතියට පැමිණ කිසිදු පුණ්‍යඵලයක් නොලබයි, මෙනෙම උට්ඨානඵලපටිච්ඡි න කම්මඵලපටිච්චි නම්. වාතුම්මහාරාජිකයෙහි දෙවියන් ආදිකොට ඇති සියලුම දෙවියෝ උට්ඨානවියතිය නැතිව පුණ්‍යඵලයෙන්ම ජීවත්වන බැවින් කම්මඵලපටිච්චිනො න උට්ඨානඵලපටිච්චිනො නම්. රාජ රාජ මහාමාත්‍යාදීහු උට්ඨානඵලපටිච්චිනො ට කම්මඵලපටිච්චිනො ට නම්. නිරයගත සත්වයෝ තෙව උට්ඨානඵලපටිච්චිනො න කම්මඵලපටිච්චිනො නම්

වෙති, මෙම සූත්‍රයෙහි පුණ්‍යඵලයම කම්ඵලයයි අදහස් කරනලදී, එයද ඔවුනට නැත.

4. 4. 5

පස්වැන්නෙහි පළමුවැන්නා අඤාන පෘථග්ජනයායි, දෙවැන්නා අතරතුර කුසල් කරන්නාවූ ලෝකික පෘථග්ජනයායි, තෙවැන්නා සෝවාන් පුද්ගලයායි. සකෘදාගාමී, අනාගාමීහුද ඔහු සමහම එක්කරන ලදහ. සිවුවැන්නා කම්භාශ්‍රවයායි, හෙතෙම ඒකාන්තයෙන්ම වැරදි රහිතවූයේයි.

4. 4. 6 - 7

සයවැනි සූත්‍රයෙහි පළමුවැන්නා ලෝකික මහාජනයායි, දෙවැන්නා ශුෂ්ක විදශීක සෝවාන් වුවහුද සකෘදාගාමී වුවහුද වේ. තෙවැන්නා අනාගාමී පුද්ගලයායි, හෙතෙමේද යම් හෙයකින් ඒක ක්ෂණිකවූද උත්පත්තිය ඇතිකරවන ධ්‍යානයක් ලබන්නේමය, එහෙයින් ශුෂ්කවිදර්ශකයාද සමාධිය සපුරන්නෙක් වේමය. සිවුවැන්නා කම්භාශ්‍රවයාමය, හෙතෙම වනාහි සියලු ශීලාදියට විරුද්ධ ධර්මයන් ප්‍රතිනිකළ බැවින් සියල්ල සපුරන්නා නම් වෙයි, සත්වැනි සූත්‍රයෙහිද සයවැන්නෙහි කියනලද පරිද්දෙන් පුද්ගල පරිච්ඡේදය දතයුතුයි.

4. 4. 8

අටවැන්නෙහි නිකම්භකාශෝ යනු නික්මුණු සිරුරු ඇත්තේයි, අතිකම්භවිතො යනු නොපිවිසි සිත් ඇත්තේයි, කයින්ම ගමෙන් නික්මෙන්නේ සිතෙන් ආරණ්‍යයෙහි වසන්නේද ගමටම පිවිසියේයි කියනලද්දේ වෙයි, මෙනයින් සියලුතන්හි අරුත් දතයුතුය.

4. 4. 9

නවවැන්නෙහි අසහිතං යනු අපථයෙන් යුක්ත නොවූයි, හ කුසලො හොති යනු දක්ෂයෙක් නොවෙයි, සහිතාසහිතං යනු අරුත් ඇසුරුකොට ඇත්තෙහි හෝ ඇසුරුකොට නොමැත්තෙහියි, මෙසේ සියලුතැන අර්ථය දතයුතුය.

4. 4. 10

දසවැන්නෙහි අපට්ඨො පටිඤ්ඤානං ගච්ඡති යනු අපථිකථාව විමසන ලද්දේ භාත්පයින් ගැනීම නිමාවට යයි, කීමට නොහැකි

වෙයි, හොඳ බැරපතකො යනු ඔහුට ලකුණු පවතියි, තාත්පසිත් නොගතියි, සියලුතත්ති මෙම ක්‍රමයයි.

සිවුවැනිවූ පුද්ගලවර්ගයයි.

—//—

අභාව වර්ගය

4. 5. 1 - 5

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි බැබළීම් වශයෙන් වන්ද්‍යා වන්ද්‍යා නම්, සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමයි, දෙවැන්න ආදියෙහිද දිලිසීම් වශයෙන් වන්ද්‍යාම වන්ද්‍යා නම්, ආලෝක කිරීම් වශයෙන් වන්ද්‍යාම වන්ද්‍යාලෝකො නම්, බැබළීම් වශයෙන් වන්ද්‍යාම වන්ද්‍යාලෝකො නම්, දීප්තිමත්වීම් වශයෙන් වන්ද්‍යාම වන්ද්‍යාපද්‍යා නම්. මෙසේ සියලුපදයන්හි අන්‍යය දක්වනුය.

4. 5. 6 - 11

සයවැන්නෙහි කාලො යනු සුදුසු කාලයයි, කාලෙන ධම්මසවණං යනු සුදුසු කාලයෙහි දහම් ඇසීමයි, ධම්මසාකච්ඡා යනු පැන පුළුවිසීම විසඳීම් වශයෙන් පැවැති යහපත් කථාවයි. සත්වැනි සූත්‍රයෙහි කාලා යනු ඒ ඒ කාලයෙහි දහම් ඇසීම් ආදී වශයෙන් පවතින්නාවූ කුශලධර්මයන්ට මේ නමකි, ඔවුහු වඩනු ලැබෙත්ද අනුව පෙරළෙනු ලැබෙත්ද වෙති, ආසවානං ඛයං යනු අරහත්වයයි, අටවැන්න පැහැදිලිමය, නවවැන්නෙහි, සත්‍යවාචා යනු මෘදුවචනයයි, මනාසානං යනු මනසා සංඛ්‍යාතවූ ප්‍රඥාවෙන් පිරිසිදු කියතලද කථාවයි, දසවැන්නෙහි සිලසාරො යනු සාරය (හරය)ට පමුණුවන්නාවූ ශීලයයි, සෙසු තැන්හිද මේ ක්‍රමයයි.

පස්වැනිවූ අභාව වර්ගයයි.

තෙවැනි පණ්ණාසකය නිමි.

—//—

සතරවැනි පරිච්ඡේදය

ඉන්ද්‍රිය වර්ග

4. 1. 1 - 5

සිව්වැනි පරිච්ඡේදයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ශ්‍රද්ධාධරයෙන් අධිපති බව කෙරේනුයේ සද්ධර්මයෙනි, සෙසු තත්තිද මේ ක්‍රමයමයි, දෙවැනි සූත්‍රයෙහි නොසැලෙන අරුතින් සද්ධර්මයෙනි. සෙසු තත්තිද මේ ක්‍රමයමයි. තෙවැන්නෙහි අනවස්ථාව යනු නිරෝෂ බලයයි, සංග්‍රහය යනු සංග්‍රහ කළයුත්තුවූ සංග්‍රහකිරීමේ බලයයි, සිව්වැනි-පස්වැනි සූත්‍රයෝ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තෝමය.

4. 1. 6

සයවැන්නෙහි සංවිධාන යනු මෙහි ආපොසංචරය, තෙජොසංචරය වායොසංචරය සංවිධානවේ, සංවිධි සීමා, තුන වනුයේ ආභාසය සුභකිණි හා වේගපච්ඡේද යන තුනයි, යම්විටෙක කල්පය තෙදිත් විනාශවෙයිද ආභාසයෙන් යට ගින්නෙන් දැවෙයි, යම්විටෙක දියෙන් විනාශවෙයිද සුභකිණියෙන් යට ජලයෙන් වැසීයයි, යම්විටෙක වාතයෙන් විනාශවෙයිද වේගපච්ඡේදයෙන් යට සුළඟින් විනාශවෙයි, විස්තර වශයෙන් සැමවිටම එක් බුද්ධ ක්ෂේත්‍රයක් විනාශ වෙයි, මෙය මෙහි කෙටි විස්තරයයි, විස්තර කළාව විසුද්ධිමත්යෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දකුණුය.

4. 1. 7

සතුවැන්නෙහි විකාශනය යනු දැඩි ආශා හේතුවෙන් විනාශවීමේ දුකින් යුක්තවූයේයි, අසත්‍යභාවය යනු සිව්පසයෙහි සත්තොස තුනෙන් අසත්‍ය වූයේයි, අනවස්ථාවලාභය යනු අනුත් විසින් නොදන්නා දෙය ලැබීම සඳහාය, ලාභසංකාරය ලාභසංකාරය යනු මනාව සකසනලද සිව්පස නම්වූ ලාභසංකාරය ද ගුණකීම් සංඛ්‍යාව කීර්තිය ද ලැබීම සඳහාය, සංඛ්‍යා කුලයේ උපසංකමයි යනු මෙසේ මොවුහු මා දැන ගන්නාහුයයි දැන ගැනීම සඳහා කුලයන්ට එළඹෙයි, සෙසු පදයන්හිද මේ ක්‍රමයමයි.

4. 1. 8

අටවැන්නෙහි ගතිරේඛ යනු අප්‍රියෙන් ගැඹුරුවූ දෙයෙහිය, ධාතාධාතෙය යනු කරුණෙහි හා නොකරුණෙහිය, න කමි යනු ඇතුළුව නොබසිය, නොපවසිය, ප්‍රඥාවක්‍රමය යනු මෙහි ඉගෙනීමේ හා විමසීමේ ප්‍රඥාව ද වටීයි. සම්මතීන ප්‍රතිවේධ ප්‍රඥාව ද වටින්නේමය.

4.1.9

තවවැන්නෙහි එහි අංගය යනු තෙරුන් කෙරෙහි පිළිබඳ සිත් ඇත්තී එය යවන්නට මෙසේ කීවාය, **සසිංසං පාරාජිවො** යනු හිස සමඟ සිරුර පොරවායි, **මඤ්චකෙ නිපජ්ජි** යනු ඉක්මණින් ඇඳක් පතවා එහි වැදහොත්තේය, **එතද්වොව** යනු ඇයගේ ආකාරය සලකා ලොභය දුරුකරනු සඳහා සියුම් ලෙසින් අසුභ කථාව කීමට මෙසේ කීවේය. **ආහාරං සම්මුතො** යනු අහරින් හටගත්තේ ආහාරය නිසා වචනාලද්දේයි, **ආහාරං නික්ඛාය ආහාරං පඨග්ගි** යනු වනීමාන කැබලි ආහාරය එය මෙසේ නුවණින් සේවනය කරනු ලබන්නේ පුළුඬු සංඛ්‍යාත ආහාරය දුරුකරයි, වනීමාන කැබලි අහරෙහි මෙහෙයවන්නාවූ තෘෂ්ණාව දුරුකළයුත්තේමය, **තඤ්ඤං පඨග්ගි** යනු දැන් මෙසේ පැවති වනීමාන තෘෂ්ණාව නිසා සංසාරමූලකඩු පුළුඬුතෘෂ්ණාව දුරුකරයි, මේ වනීමාන තෘෂ්ණාව කුශලද අකුශලද? අකුශලයි. ඇසුරු කළයුතුද ඇසුරු නොකළ යුතුද ඇසුරුකළ යුතුය, ප්‍රතිසන්ධිය අදිසිද නොඅදිසිද? නොඅදිසි, මේ ඇසුරු කළ යුතු වනීමාන තෘෂ්ණාවට කැමැත්ත දුරුකළයුතුය. **සොභි භාම ආයස්මා ආසවානං ඛයා උපසමපජ්ජ විගට්ඨසති කිංග පනාහං** යන මෙහි කිමධිගපන යනු කරුණු විමසීමයි, මෙය කියනලද්දේ වෙයි: ඒ ආයුස්මතුන් වහන්සේ අරහත් ඵලය ප්‍රත්‍යක්ෂකොට වාසයකරති, මම කුමන කරුණක් නිසා ප්‍රත්‍යක්ෂ නොකොට වසන්නෙමිද? ඒ ආයුස්මතුන් වහන්සේ ද සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේගේම පුත්‍රයෙකි. මම ද සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේගේම පුත්‍රයෙකිමි, මටද මේ රහත්ඵලය උපදින්නේය යනුවෙනි. **මානං නික්ඛාය** යනු මේ එසේ උපන් සෙවිය යුතු මානය නිසායි. **මානං පඨග්ගි** යනු සංසාරමූලික පුළුඬුමානය දුරුකරයි, යමක් නිසා මෙතෙම එම මානය දුරුකරයිද? එය ද තෘෂ්ණාව මෙන්ම අකුශලයකි. ඇසුරුකළ යුතුය, ප්‍රතිසන්ධිය ඇද දමන්නේද නොවේ. එහි කැමැත්තද දුරුකළ යුත්තේමය, **සෙතොසො චුත්තො ගගවතා** යනු භාග්‍යවත් බුදුන්වහන්සේ වසින් පදවිනාශය ප්‍රත්‍යය විනාශය ප්‍රකාශකරනලදි. මෙසේ මේ අංග සතරින් තෙරුන් කෙරෙහි දෙසුම පෙරලන විට ඒ හික්ෂුණියගේ තෙරුන් කෙරෙහි උපන් ඡන්දරාගය දුරුවිය, ඕනොමෝත්ත තෙරුන් ක්ෂමා කරවීමට වරද දෙසුවාය, තෙරණුවෝ ඇයගේ වරද පිළිගත්හ. එය දැක්වීමට **අථ ඛො භා ගිඤ්ඤි** යනාදිය කීහ.

4.1.10

දසවැන්නෙහි දුගග්ගිතං යනු උපිළිවෙළින් ගන්නාලදි, **පට්ඨාපුණ්ණි** යනු ප්‍රකාශකරත්, කියත්. **පද්ධතො** යනු මෙහි

පදයම අතර්ථයාගේ ව්‍යංජන වශයෙන් ව්‍යංජනයයි කියනලදි, දුක්ඛිකම්මතස්ස යනු වැරදි සේ බහාතභත ලද්දට, උපිළිවෙළින් තභතලද්දටයි, අතර්ථි දුක්ඛයොගොති යනු අතර්ථකථාව ගෙනහැර දක්වා කීමට නොහැකි වෙයි, පිත්තමුලකො යනු හික්කුන්ගේ මූලයවූ දේ සිද්ධමතලද බැවින් ජිත්තමූලක වූයේයි, අපපටිඝරණො යනු පිහිටක් නැත්තේයි, ඛානුලිකා යනු ප්‍රත්‍යය බහුල බවට පිළිපත්තෝයි, සාට්ඨිකා යනු ක්‍රිවිධ ශික්ෂා ලිහිල්ව ගැනීමෙන් ගත්තෝයි, ඔක්කමතෙ ථුබ්බධාමා යනු පඤ්චනීවරණයෝ යටිකුරුව යන බැවින් "ඔක්කමතති"යි කියනුලැබෙත්, එහි පූර්වාංගම වූවෝයි අතර්ථි, පටිච්චෙකෙ යනු ක්‍රිවිධ විවේකයෙහියි, නික්ඛිත්තධුරාති යනු වර්ය නැත්තෝයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයන්හි අතර්ථය දකයුතුය.

පළමුවැනි ඉන්ද්‍රිය වර්ගයයි.

—//—

පටිපදා වර්ගය

4. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමුසූත්‍රයෙහි සැපතට ප්‍රතිපක්ෂ වීම වශයෙන් දුක්ඛානම්, පිළිපැදිය යුතු බැවින් පටිපදානම්, නොයික්මන් පැවැත්මෙන් බර බැවින් අලස වැටහීම මොහුටනුයි දුක්ඛාතික්ඛානම්, මේ අයුරින් සියලු පදයන්හි අතර්ථය දකයුතුයි.

4. 2. 2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අභික්ඛණං යනු නිතරයි, ආනන්තර්ථයං යනු අනතුරුව විපාක දෙන්නාවූ මාගී සමාධියයි, ආඝවානං ඛයාය යනු අරහත්ඵලය සඳහායි, පඤ්චේන්ද්‍රියාති යනු විදර්ශනාව පස්වැනිකොට ඇති පංච ඉන්ද්‍රියයෝයි, පඤ්ඤේන්ද්‍රියං යනු මෙහි විදර්ශනා ප්‍රඥාවම පඤ්ඤේන්ද්‍රිය යන්නෙන් අදහස් කෙරෙයි, මෙහි සෙස්ස පෙළ වශයෙන් පැහැදිලිමය, මේ ප්‍රතිපත්තීන්ගේ පැහැදිලි කිරීමේ කථාව මෙයයි: මෙහි හික්කුට පෙර නොකළ ඇළුම් ඇත්තේ පූර්වාගයෙහි රූප පරිත්‍රහයෙහි වෙහෙසෙයි. තුන්කල්හි වෙහෙසෙයි, මාගීමාර්ගයෙහි වෙහෙසෙයි, මෙසේ පස්කැනක වෙහෙසෙන්නේ විදර්ශනාවට පැමිණෙයි, විදර්ශනාවට පත්ව ද හටගැනීම පිළිබඳ අනුපස්සනාවෙහි බිඳීම පිළිබඳ අනුපස්සනාවෙහි සංස්කාර පිළිබඳ බියට පත්වීමෙහි ආදිතවයන් පිළිබඳ අනුපස්සනාවෙහි නිරෝදය පිළිබඳ අනුපස්සනාවෙහි, මුඤ්චිතුක්කමානාඥානෙය්හි, සධ්ධාරුපෙක්ඛා ඥානෙය්හි අනුලොම ඥානෙය්හි ගොත්‍රඥානෙය්හි යන මෙම නවවිධවූ විදර්ශනාඥානෙය්හි

ද වෙහෙසට පත්වීම ලෝකෝත්තර මාතියට පැමිණෙයි, ඔහුට එම ලෝකෝත්තර මාතිය දුකසේ ගරුබවින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ බැවින් "දුක්ඛාපට්ඨදා දන්ධානිකා" නම්විය. යමෙක් පුරීභාගයෙහි පස්වැදෑරුම් ඥානයන්හි වෙහෙසෙන් අපරාභාගයෙහි නවවිධවූ විදර්ශනාඥානයන්හි නොවෙහෙසි මාතිය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරයිද ඔහුට ඒ මාතිය මෙසේ දුකින් බර අඩුව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ බැවින් "දුක්ඛාපට්ඨදො බිඤ්ඤා" නම් වූයේය. මේ උපායයෙන් සෙසු දෙක ද දතයුතුය, ගොනුන් සෙවීම පිළිබඳ උපමාවෙන් මෙය පැහැදිලි කළයුතුය, එක් පුරුෂයෙකුගේ ගොත් සතරදෙනෙක් පලාගොස් වනයට පිවිසියාහුය, හෙතෙම කටු සහිත ලැහැබ් සහිත වනයෙහි ඔවුන් සොයන්නේ ලැහැබ් සහිත මගින්ම අමාරුවෙන් දුකසේ ගොස් ලැහැබකම සැඟවී සිටී ගොනුන් අමාරුවෙන් දුකසේ දුටුවේය. එක් පුරුෂයෙක් දුකසේ ගොස් එළිමහනෙහි හුන් ගොනුන් ඉක්මණින්ම දුටුවේය. අනිකෙක් ලැහැබ් නැති එළිමහන් මගින් ලැහැබක සැඟවී සිටී ගොනුන් අමාරුවෙන් දුකසේ දුටුවේය, තවෙකෙක් එළිමහන් මගින්ම සුවසේ ගොස් එළිමහනෙහි හුන් ගොනුන් ඉක්මණින් දුටුවේය. එහි ගොනුන් සතරදෙනා මෙන් සතර ආයතීම්මාතිය දැක්විය යුතුය. ගොනුන් සොයන මිනිසා මෙන් යෝගාවචරයා දැක්විය යුතුය. ලැහැබ් මගින් දුකසේ අමාරුවෙන් යාම මෙන් පුරීභාගයෙහි ඥානපසෙහි වෙහෙසෙන්නාගේ දුක්සහිත ප්‍රතිපදාව දැක්විය යුතුය. ලැහැබෙහි සැඟවී සිටියකු දුකසේ දැකීම මෙන් අපරාභාගයෙහි නවවිධ ඥානයන්හි වෙහෙසෙන්නාගේ ආයතී මාතී දැකීම දැක්විය යුතුය, මේ අයුරින් සෙසු උපමා ද යෙදිය යුතුය.

4. 2. 3

තුන්වැන්නෙහි අසුභානුපසංඝි කායෙ විහරති යනු තමන්ගේ (මාපියන් නිසා හටගත්) ශරීරයෙහි යම්සේ එය ද එසේ මෙයයයි මේ ක්‍රමයෙන් බාහිරව දක්නාලද දස අසුභයන් සලකා බැලීම් වශයෙන් අසුභානුපසංඝි වෙසෙයි, තමන්ගේ සිරුර අසුභ වශයෙන් ද පිළිකුල් වශයෙන් ද නුවණින් බලයි යන අර්ථයි, ආහාරෙ පටිකකුලසංඝෙ යනු නවවැදෑරුම් පිළිකුල් කළයුතු ආකාර වශයෙන් කබලිංකාරාභාරයෙහි පිළිකුල් හැඟීම් ඇත්තේයි, සංඛ්‍යාලොකෙ අභිගිරිතසංඝෙ යනු සියලු ත්‍රේධාතුක ලෝකයෙහිම වාසය කිරීමෙහි නොඇලීමෙන් උකටලී හැඟීමෙන් යුක්තවූයේයි, සංඛ්‍යාලොකෙ අභිගිරිතසංඝෙ යනු සියලුම ත්‍රේහුමික සංස්කාරයන් අනිත්‍ය වශයෙන් බලන්නේයි, මරණසංඝෙ යනු මරණය අරභයා උපන් හැඟීමයි, අර්භසංඝෙ යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි මනාව එළඹීසිටියේ වෙයි, මෙපමණකින් බලවත් විදර්ශනාව කියනලදී, සංඛ්‍යාලොකි යනු හික්මෙන්නවුන්ගේ

බලයෝගී, මෙහි සෙස්ස පෙළ වශයෙන් පැහැදිලිමය, අසුභානුපයානි යනාදිය දුක්සහගතවූ ප්‍රතිපදාව දැක්වීම සඳහා කියනලදී. පටිමස්සධානාදිය සුඛ සහගත ප්‍රතිපදාව දැක්වීම සඳහාය. අසුභානුපයානි පිළිතුල් අරමුණු වනාහි, ඒවායේ ස්වභාවයෙන්ම ප්‍රියකරනු ලබන සිත ඇලෙයි, එහෙයින් ඒවා වඩන්නේ දුක් ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේ නම් වෙයි, ප්‍රථමධානාදිය ප්‍රණීත සැප ඇත්තේය. එබැවින් ඒවා වැඩිමට පිළිපත්තේ සුඛපටිපදාවට පිළිපත්තේ නම්.

මෙහි මේ සියල්ලට සාධාරණවූ උපමාවයි, යුදබට පුරුෂයෙක් සුවරුබලකොටුවක් තනා පඤ්චායුධ සන්නද්ධව යුදයට පිවිසෙයි, හෙතෙම අතරතුර විවේකගනු කැමැත්තේ බලකොටුවට පිවිස විශ්‍රාම ගනියි, එසේම ආහාරපාන ද ගනියි, ඉන්පසුව යළි සටනට පිවිස යුදකටයුතු කරයි, එහි සංග්‍රාමය මෙන් ක්ලේශ සංග්‍රාමය දැක්විය යුතුය, පඤ්චායුධ බලයෝ බලකොටුව මෙහි, යෝගාවචර තෙමේ සටනට පිවිසෙන පුරුෂයා මෙහි, විපස්සනාව පස්වැනිවූ ඉන්ද්‍රියයෝ පඤ්චායුධ සන්නාහය මෙහි, විදර්ශනාවට කටයුතුකරන කාලය සටනට පිවිසෙන කාලය මෙහි, විදර්ශනාවට කටයුතුකරන්නන්ගුගේ විකේතාත්පාදයාගේ ආස්වාදරහිත කෙණෙහි පඤ්චබලයන් නිසා සිත සතුටුවන කාලය විශ්‍රාමගනු කැමැත්තහු බලකොටුවට පිවිසෙන කාලය මෙහි, පංචබලයන්ගෙන් සිත සතුටු කොට යළි විදර්ශනාවට කටයුතු කරන්නන්ගුගේ පෙරළා රහත්බව ගන්නා කාලය විශ්‍රාමගෙන කාබී යළි සටනට පිවිසෙන කාලය මෙතැයි දතයුතුය, මේ සූත්‍රයෙහි බලයන් මෙන්ම ඉන්ද්‍රියයෝ ද මිශ්‍රකවම කියනලදහ.

4. 2. 4 - 6

සිවුවැන්නෙහි අක්ඛමායනු නොයිවසන පිළිවෙතයි, ඛමායනු ඉවසන පිළිවෙතයි, දමායනු ඉන්ද්‍රිය දමන ප්‍රතිපදාවයි. සමායනු අකුශල විතක්කියන් සංසිද්ධන පිළිවෙතයි, රොග්ගතං පටිරොග්ගි යනු ගැටෙන්නහු පිළිගෙයි, ගණ්ඩතං පටිගණ්ඩි යනු පහරන්නහු පිළිපහරයි, පස්වැනි සවුනි සූත්‍රයෝ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තෝමය.

4. 2. 7 - 8

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි මහමුගලන් තෙරුන්ගේ යටි මාභීතූන සුඛා පටිපදා දැක්වෙන්නා වූවාහුය, අරහත් මාභීය ඛිංඤානිකාදිය විය. එහෙයින් මෙසේ කිය, 'යම් මේ ප්‍රතිපදාවක් දුක්ඛා ඛිංඤානිකාදිය වේ ද මවිසින් මේ ප්‍රතිපදාවට පැමිණ දැඩිව නොගෙන ආශ්‍රවයන්ගෙන් සිත මිදුනි' යනුවෙනි, අටවැන්නෙහි දම්සෙනෙවි තෙරුන්ගේ යටි තෙමග සුඛාපටිපදා දැක්වෙන්නා විය, අරහත් මාර්ගය සුඛ පටිපදා

බිභාහික්කා විය. එහෙයින් යම් මේ ප්‍රතිපදාවක් සුඛා බිභාහික්කායි කීවේය, මේ සුත්‍ර දෙකෙහිදීම ප්‍රතිපදා මිශ්‍රකවම කියනලදැයි දතයුතුය.

4. 2. 9

නවවැන්නෙහි පළමු හා දෙවැනි පුද්ගලයෝ ශුෂ්ක විදර්ශක වුවාහු මෙහෙයවීම් සහිතව ප්‍රයෝග සහිතව සංස්කාර නිමිත්ත උපදවත්, ඔවුනතුරින් එක්කෙනෙක් විපක්‍ෂාතා ඉන්ද්‍රියයන්ගේ බලවත් බැවින් මෙහිම කෙලෙස් පිරිනිවීමෙන් පිරිනිවීමට පත්වෙයි, එක් කෙනෙක් ඉඳුරන්ගේ දුබල බැවින් මෙහිදී නොහැකි වන්නේ අනතුරු අත්බවෙහිදී එම මූලකම්ප්‍රායයම ලැබ මෙහෙයවීම් සහිතව ප්‍රයෝග සහිතව සංස්කාර නිමිත්ත උපදවා කෙලෙස් පිරිනිවනෙන් පිරිනිවෙයි. තෙවැනි සිවුවැනි පුද්ගලයෝ සමථයානික වුවාහුයි, ඔවුනතුරින් එක්කෙනෙක් මෙහෙයවීම් නොමැතිව ප්‍රයෝග රහිතව ඉඳුරන් බලවත් බැවින් මෙහෙදීම කෙලෙසුන් ක්‍ෂය කරයි, එක්කෙනෙක් ඉඳුරන් දුබල බැවින් මෙහිදී නොහැකිවන්නේ අනතුරු අත්බවෙහිදී එම මූලකම්ප්‍රායයම ලැබ මෙහෙයවීමෙන් තොරව ප්‍රයෝග රහිතව කෙලෙස් ක්‍ෂය කරකියි දතයුතුය.

4. 2. 10

දසවැන්නෙහි සමථපුබ්බතියමා යනු සමථය පෙරටුකොට, ඉදිරිපත් කොටයි, මග්ගො සඤ්ජායති යනු පළමුවැනිවූ ලෝකෝත්තර මාර්ගීය උපදියි, සො භං මග්ගං යනු එකවිත්ත ක්‍ෂණික මාර්ගීයට ඇසුරුකිරීම් ආදිය නොමැත, ඥානියමාර්ගීය උපදවන්නේ එයම ඇසුරුකරයි, වඩයි, බහුලබවට පත්කරකියි කියනුලැබේ. විපක්‍ෂාතාපුබ්බතියමං යනු විදර්ශනාවට පෙරටුකොට, ඉදිරිපත්කොට සමථය වඩයි, ප්‍රකෘතියෙන් විදර්ශනාලාභී පුද්ගලයා විදසුනෙහි සිට සමථය උපදවයි යන අර්ථයි, යුගනුඤ්ඤා භාවෙහි යනු එක්කොට වඩයි, එහි ඒ සිතෙන්ම සමචතට සමචද එයින්ම සංස්කාරයන් විමසාබැලීමට නොහැකිය, මෙතෙම යම්තාක් සමචත්වලට සමචදියි ද එතෙක් සංස්කාරයන් විමසාබලයි, යම්තාක් සංස්කාරයන් විමසා බලයි ද එතෙක් සමචත්වලට සමචදියි, කෙසේ නම් ප්‍රථමධ්‍යානයට සමචදියිද? එයින් නැගිට සංස්කාරයන් විමසාබලයි, විමසාබලා ඥානියධ්‍යානයට සමචදියි, එයින් නැගිට යළි සංස්කාරයන් විසා බලයි, සංස්කාරයන් විමසාබලා කෘතියධ්‍යානයට -පෙ- නෙවසඤ්ජානාසඤ්ජායතන සමාපත්තියට සමචදියි, එයින් නැගිට සංස්කාරයන් විමසාබලයි, මෙසේ මෙතෙම සමථවිදර්ශනා දෙක එක්කොට වඩයි නම්, ඛමුද්ධවටවිග්ගහිතං යනු සමථ විදර්ශනා

ධර්මයන්හි දැනටදී උපක්ලේශ සංඛ්‍යාවල උද්ධාවයෙන් (උඩගුවෙන්) මනාව ගන්නාලදැයි අපේක්ෂා, හොඳි සො ආවුණො සමයෝ යන මෙයින් සත්වදැරුම්වූ සුදුසු (ගැලපෙන) දේ ලැබෙන කාලය කියනලදි. යහනං විහනං යනු යම් කලෙක ඒ විදහිනා විටීයට බැස පැවති සිතයි, අප්පකම්මෙව සත්තිට්ඨති යනු විදහිනා(විත්ත) විටීය පතුරුවා එම අධ්‍යාත්ම ගෝචර සංඛ්‍යාවල අරමුණෙහිම සිටියි, පිහිටුවයි, සත්තිසිද්ධි යනු අරමුණු වශයෙන් මැනවින් හිඳියි, එකොදි හොඳි යනු එකක වෙයි, සමාධිසති යනු මනාව තැන්පත් වෙයි, මනාව පිහිටුවන ලද්දේ වෙයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

දෙවැනි පටිපදා වර්ගයයි.

—//—

සංකල්පනික වර්ගය

4. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි කායෙ යනු කායද්වාරයෙහියි, කායවිඤ්ඤානිය ඇතිවිට යන අරුත්ය, කායසංකල්පනානෙතියනාදියෙහි කායසංකල්පනා නම් කායද්වාරයෙහි වෙනතා ඇතිකොට ගැනීමයි, එය කාමාවචර කුසල් වශයෙන් අටවැදැරුම් හා අකුසල වශයෙන් දොළොස් වැදැරුම් යයි විසිවැදැරුම්ය, එසේම වාග්සංවෙනතා ද මනෝසංවෙනතා ද වෙයි, තවද මෙහි නවවැදැරුම් මහග්ගක වෙනතා ද ලැබෙයි, කායසංවෙනතා නෙතියනු කායසංවෙනතයන්ට ප්‍රත්‍යයෝයි, උපපජ්ඣති අප්පකම්මං සුඛදුක්ඛං යනු අටවැදැරුම් කුසලකම් ප්‍රත්‍යයෙන් ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි සුවය උපදියි, දොළොස් අකුසලකම් ප්‍රත්‍යයෙන් දුක්ඛ උපදියි, සෙසු දොරටුවල ද මේ ක්‍රමයමැයි, අවිජ්ජා පච්චයා යනු අවිද්‍යා හේතුවෙන්මය, ඉදින් අවිද්‍යාව වසනුලබ්න්තාවූ ප්‍රත්‍යයක් වේද? එසේ ඇතිකල්හි කිදොරෙහි සුවදුක් වලට හේතුවූ වෙනතාව උපදියි, මෙසේ මූලභූතවූ අවිද්‍යාව වශයෙන් මෙය කියනලදි. අවිජ්ජාපච්චයා වා සාමං වා යනාදියෙහි අනුන්විසින් නොඅණවනලද්දේ තෙමීම පිළියෙල කරන්නේ තමා කායසංස්කාරය අභිසංස්කරණය කරයි නම්, යම් සංස්කාරයක් අනුන් සමාදන්කරවා අණවා කෙරෙත් ද ඔහුට එම කායසංස්කාරය අනුන් පිළියෙල කෙරෙත් නම්, යමෙක් කුසලය කුසලයයි ද, අකුසලය අකුසලයයි ද කුසලවිපාකය කුසලවිපාකයයි ද අකුසල විපාකය අකුසල විපාකයයි ද දන්නේ කායද්වාරයෙහි විසිවැදැරුම් කායසංස්කාරය අභිසංස්කරණය කරයි, මෙනෙම දන්නේ අභිසංස්කරණය කරයි' නම්, යමෙක් මෙසේ නොදන්නේ අභිසංස්කරණය කරයි ද මෙනෙම 'නොදන්නේ'

අභිසංස්කරණය කරයි' නම්, සෙසු දොරවුවල ද වේ ක්‍රමයමැයි, එහි අසම්පූර්ණ කම්‍ය මෙසේ දකුණුකය: කුඩාදරුවෝ මාපියන් කළ දෙය කරමැයි වෛතෘ වදිත්, මල් පුදත්, හික්කුසංඝයා වදිත්, කුසලයයි නොදන්නාවූ ද ඔවුන්ට එය කුසලයක්ම වෙයි, එසේම මෘගපක්ෂි ආදී කිරිසත්තු ධර්මය අසති, සංඝයා වදිති, සැ වදිති, දන්නාවූ ද නොදන්නාවූ ද ඔවුන්ට එය කුසලයක්ම වෙයි, කුඩාදරුවෝ මාපියන්ට අත්පාවලින් පහරදෙත්, හික්කුන්ට තර්ජනය කරත්, ගල්විසිකරත්, බැණුවදිත්, දෙන්නු හික්කු සංඝයා ලුහුබදිත්, බල්ලෝ ලුහුබදිත්, සපාකත්, සිංහවාසුදිහු ලුහුබදිත්, දිවිතොර කරත්, දන්නාවූ ද නොදන්නාවූ ද ඔවුන්ට අකුසල කම්‍යක් වේයයි දකුණුකය. දැන් දොරවු තුනෙහි ආයුහන (එක්රැස් වීමේ) වේතනාව එක්කොටගත යුතුය, කෙසේදැයි? කායද්වාරයෙහි තමාකළ බව මුල්කොට ඇති වේතනා විස්සය, ඇණවීම මුල්කොට ඇති විස්සය, දැනීම මුල්කොට ඇති විස්සය, නොදැනීම මුල්කොට ඇති විස්සයයි වේතනා අසුවක් වෙයි, වාග්ද්වාරයෙහි ද එසේමය, මනෝද්වාරයෙහි වනාහි එක්එක් විකල්පයෙහි විසිනවය බැගින්කොට එකසියදහසක් වෙයි, මෙසේ දොරවුතුනෙහි සියල්ලම දෙසිය සැත්තැසයක් වේතනා වෙයි, ඒ සියල්ලම සංස්කාරස්කන්ධයයි පිළිගැනීමට යයි. එක්ව යෙදුනු විච්චිආකාර ඇති වේදනාස්කන්ධය, හැදිනීම ආකාර ඇති සංඥාස්කන්ධය, දිත්ත සංඛ්‍යාත විඥානස්කන්ධය ශරීරය, උපාදාරූප, එයට හේතු වන ධාතු සතර, මහාභූත සතර යන මේ පෘෂ්ඨස්කන්ධයෝ දුක්ඛසත්‍යය නම්, ඉමෙසු හික්කවෙ ධමමෙසු අවිජ්ජානුපතිතා යනු කියනලද ප්‍රභේද ඇති මේ වේතනා ධර්මයන්හි අවිද්‍යාව එක්ව හටගැනීම වශයෙන් ද උපනිශ්‍රය වශයෙන් ද යෙදී ඇත, මෙසේ සසර ද සංසාමූලක අවිද්‍යාව ද දක්වන ලද්දේ වෙයි, මෙපමණකින් විදශීනා වඩා රහත්බවට පත් ක්ෂීණාශ්‍රවයාට දැන් ස්තුති කරන්නේ 'අවිජ්ජායතෙව ආසෙසවිරාගනිරොධා' යනාදිය කී හ. අසෙසවිරාගනිරොධා යනු ඉතිරි නැති විරාගයෙන්මෙන්ම ඉතිරිනැති නිරෝධයෙන් ද වේ. සො කායො න හොති යනු ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ කයින් කරන කම්‍ය පැනෙයි, සැ මිදුල හැමදීම බෝමලු සැමදීම යාම්-ඊම්, වත් අනුවත් කිරීම් මේ ආදී ඔහුගේ කායද්වාරයෙහි වේතනා විස්සක් විපාකස්වභාවය නොමැති බවට පැමිණෙයි, එහෙයින් මෙසේ කියනලදි. 'සො කායො න හොති, යං පච්චයාසස තං උපපජ්ජති, අජ්ඣතතං සුඛදුක්ඛං', යනුවෙනි. කායද්වාරයෙහි පැවති වේතනාවම මෙහි කායයි අදහස් කරනලදි. සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, ඛේතං යනාදිය ද කුසලාකුසල කම්‍යටම නම්‍ය, එය විපාකය වැඩෙන යන අන්තර්‍යයෙන් ක්ෂේත්‍රය නම්, පිහිටීම් අරුතින් වස්තුවයි, හේතු අන්තර්‍යයෙන් ආයතනයයි, අධිකරණාන්තර්‍යයෙන් අධිකරණයයි කියනුලැබේ.

මෙසේ ශාස්තෘන්වහන්සේ මෙපමණ තැනකින් තිදොරෙන් රැස්කරනලද කමිය දක්වා දැන් ඒ කමියාගේ පැසවන තැන දැක්වීමට "වත්තාරො මෙ භික්ඛවෙ" යනාදිය කීසේක, එහි අත්තභාවපට්ඨානා යනු ලබනලද ආත්මභාවයෝයි, අත්තසංඥාවතනා කමහි යනු තමාවසිත් කල්පනාකරනලද වෙතනාව පවතියි. අත්තසංඥාවතනා හෙතු හෙසංසර්ගානං තමනා කායා වුඞ් ගොති යනාදියෙහි කිව්වාපදොසික දෙව්වරු තමන්ගේ සංවේතනා හේතුවෙන් වුතවෙන්, නදුනුයන විත්තලතා වන චාරුසකවනාදියෙහි දිව්‍යරතියෙන් පිණිසි ක්‍රියාකරන්නාවූ ඔවුනට කැමිබිම්බල අමතකවිම් ඇතිවිට ඔවුහු අහර නැතිවීමෙන් අවුවෙහි දැමූ මල්දමක් මෙන් මැලවෙන්, මනොපදොසිකා දෙව්වරු අනුන්ගේ වෙතනා හේතුවෙන් සැවවෙන්, මොවුහු වාතුමිමහාරාජික දෙවියෝමය, ඔවුනතුරින් එක් දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් නැතැක් කෙළිමියි පිරිවර සහිතව රථයෙන් වීදියට එළඹෙයි ද ඉක්බිති නික්මෙන වෙනත් දෙවිකෙනෙක් ඉදිරියෙන් යනු ඔහුදැක කිම මේ දිළින්දා පෙර නොදිවුච්චුවකු මෙන් මෙ දැක ප්‍රීතියෙන් ඉදිමුණෙකු මෙන් ද ගොරවන්නකු මෙන් ද යතැයි කිපෙයි, ඉදිරියෙන් යන්නා ද ආපසු හැරී ඒ කිපුණුහු දැක කුපිතවූවාහු මනාව දත හැක්කෝ වෙතියි ඔහු කිපුණුබව දැන කිපුණු නුඹ මට කුමක් කරන්නෙහිද? මේ සම්පත් මව්සින් දානශීලාදි වශයෙන් ලබනලදි, නුඹ නිසා නොවේයයි පෙරළා කිපෙයි, එකකු කිපුණුවිට අනෙක් කිපුණු තැනැත්තෝ රකියි, දෙදෙනාම කිපුණුවිට එකෙකුගේ ක්‍රෝධය අනෙකාගේ ක්‍රෝධයයට හේතුවෙයි, ඔහුගේ ද ක්‍රෝධය අනෙකාට ප්‍රත්‍යය වේයයි දෙදෙනා හඬමින් විරෝධව සිටියදීම වුතවෙන්, මිනිස්සු තමන්ගේ සංවේතනා අනුන් නිසා ඇතිවන සංවේතනා ද හේතුවෙන් මියයත්, ආත්මසංවේතනයන්ගේ හා පරසංවේතනයන්ගේ හේතුවීමෙන් මියයතියි අපරීයි, මිනිස්සු කිපී තමා විසින්ම තමාට ආයුධවලින් ද දඩුමුගුරුවලින් ද පහරදෙති. රහුන් බැඳුම් ආදියෙන් බදිත්, කඩුවෙන් ද හිස සිදිත්, විස කති, ප්‍රපාතයන්හි වැටෙත්, දියට පිවිසෙත්, ගින්නට පිවිසෙත්, අනුන් ද ඔවුන් දඩු මුගුරින් හෝ අවියෙන් හෝ පහරදී මරත්, මෙසේ ඔවුන් දඩු මුගුරින් හෝ අවියෙන් හෝ පහරදී මරත්, මෙසේ ඔවුන් කෙරෙහි ආත්ම සංවේතනාව ද පරසංවේතනාව ද පිවිසෙයි, කත හෙත දෙවා දඬුබඩා යනු කවරනම් ඒ දෙව්වරු දැකිය යුත්තාහුද යන අපරීයි, කුමක්හෙයින් තෙරණුවෝ මේ ප්‍රශ්නය අසත්ද? කි තමා විසින් කීමට නොහැකි වේද යත් හැකිවෙයි, මේ පදය තම ස්වභාවයෙන් බුද්ධවිෂයක ප්‍රශ්නයකැයි තෙරණුවෝ නොකීහ, හෙත දඬුබඩා යනු ඒ අත්බවින් දැක්වියයුතුය, මේ ප්‍රශ්නය යට කාමාවචරයෙහි ද රූපාවචරයෙහි ද ලබයි, හවාග්‍රයෙන් පිරිසිදු කියනලද්දේ නිරවශේෂයෙන් කියනලද්දේ වේයයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්

මෙසේ කියනලදී, ආගන්තාරො ඉථිතං යනු පඤ්චස්කන්ධභාවයම වූ ස්ත්‍රීභාවයට පැමිණෙන්නාහු එහි උපදින්නෝ ද මත්තෙහි උපදින්නෝ ද නොවෙත් යනුයි, අනාගන්තාරො ඉථිතං යනු මේ ස්කන්ධ පඤ්චකයට නොඑන්නෝ යට උපත් ඇත්තෝ නොවෙති, එහි උපත් ඇත්තෝ හෝ එහිම පිරිනිවන් පාන්නෝ හෝ වෙතියි අභරීයි, මෙහි ද යටම භවයෙහි උපන්නවුන්ගේ වශයෙන් මත්තෙහි උපත ඇත්තෝ දකුණත්තාහ, භවාග්‍රයෙහි වනාහි මෙය නූත, සෙස්ස සියලු තූත පැහැදිලිමය.

4. 3. 2

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අභිපට්ඨමහිදා යනු පස්වැදෑරුම් අභරීයන්හි ප්‍රභේදගතවූ ඥානයයි, ඔද්ධියො යනු කරුණු වශයෙනි, ඛණංජනසො යනු අකුරු වශයෙනි, අනෙකපරිඨායෙන යනු නොයෙක් කාරණයන්ගෙනි, ආවිසමාමි යනු කියමයි, දෙසෙමි යනු ප්‍රකටකොට කියමයි, පඤ්ඤාපෙමි යනු දැන්වමයි, පට්ඨපෙමි යනු පිහිටුවා පවත්වා කියමයි විවරාමි යන විවෘතකොට කියමයි, විහජාමි යනු බෙදා බෙදා කියමයි, උත්තාහිතරොමි යනු නොගැඹුරුවූවක් තැනිතලාවූවක් (පැහැදිලිවූවක්) කොට කියමි, සො මං පඤ්ඤාන යනු හෙතෙම මා වෙත ප්‍රශ්නයෙන් එළඹෙමි, අභං ව්‍යාකරණෙන යනු මම ඔහුගේ ප්‍රශ්න නිරවුල් කිරීමේ කථාවෙන් සිත සතුටු කරන්නෙමි, යො නො ධම්මානං සුඛසලො යනු යමෙක් අප අවබෝධ කළ ධර්මයන් පිළිබඳ අතිදක්‍ෂයෙක් වේ ද ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ හමුවූ සේක, ඉදින් අපවිසින් අභිපට්ඨමහිදා ප්‍රත්‍යක්‍ෂ නොකරන ලද්දේනම්, සාරිපුත්‍රය, (ඔවුන්ට) ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරවයි පවසා මා වළක්වන්නාහුයයි ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ඉදිරියෙහි හුන්නේම සිංහනාද කරයි. මේ අයුරින් සියලු තන්හි අභරීය දකුණුය, මේ පට්ඨමහිදාවන් අතුරින් පට්ඨමහිදා තුනක් ලෝකිකය, අභිපට්ඨමහිදාව ලෝකික ලෝකෝත්තරය.

4. 3. 3-4

තෙවැන්නෙහි එකකායගතානං යනු ස්පර්ශයට ආකරවුවන්ගේ, ස්පර්ශයට උත්පත්තිස්ථානයන්ගේ යන අභරීයයි, අභිපට්ඨකං ඛිඤ්චි යනු මේවා ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධවූ කල්හි ඉන්මතු සුඵවුද යම් කෙලශයක් ඇත්දැයි අසයි, භාග්ඤ්ඤං ඛිඤ්චි යන මෙහිදී ද සුඵවු ද ක්ලේශයක් නැත්දැයි අසයි, සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මේ ප්‍රශ්න සතර ද සාශ්වත උච්චේද එකාන්ත සාශ්වත අමරාවික්‍ෂෙප වශයෙන් අසයි, එයින් තෙරණුවෝ ඔහුගෙන් විමසති, අසනලද්ද වළහමින් මාගෙවං යනාදිය කීවේය, මෙහි හ යනු නිපතමාත්‍රයකි,

එසේ නොකියව යන් අපරීයි, ආත්මලබ්ධි වශයෙන් හෝ අන්කිසිවක් ඇත්ද? අන්කිසි ආත්මයක් නම් ඇත්දැයි සාශ්වතාදි ආකාරයෙන් අසයි, කිම මෙතෙම ආත්මදෘශ්ටිකයෙක්ද? ආත්මදෘශ්ටිකයෙක් නොවේ, එබඳු දෘෂ්ටි ඇති එක් හික්කුවක් එහි හුන්නේය, හෙතෙම ප්‍රශ්න ඇසීමට නොහැක්කෙකි, ඔහුගේ දෘෂ්ටිය විසදාලනු සඳහා මෙසේ අසයි, අනාගතයෙහි මෙබඳු දෘෂ්ටි ඇති යමෙක් වන්නාහුද ඔවුනට බුද්ධකාලයෙහි ද මෙම ප්‍රශ්නය මහාශ්‍රාවකයන් විසින් විසඳන ලද්දේ (නොවේ)ද යන වචනයට ඇති ඉඩ අහුරනු සඳහා අසයිමය, අප්පකුච්චං පපකුච්චි යනු ප්‍රපංච නොකළයුතු තන්හි ප්‍රපංච කරයි, නොහැසිරියයුතු මගෙහි හැසිරෙයි, භාවනා පපකුච්චකග්ගි යනු ස්පඨායතන සයෙහි ගමන යම්තාක් වේ ද, තෘෂ්ණාමාන දෘෂ්ටිසංඛ්‍යාත පප්‍රංචයාගේ ගමන ද එතෙක් වෙයි, ජතනං ආවුසො එකායතනානං අසොච්චාරග්ගිරොධා පපකුච්චිරොධො පපකුච්චකමො යනු මේ ස්පඨායතන සය සඵලකාරයෙන් නිරුද්ධවූ කල්හි ප්‍රපංචයෝ ද නිරුද්ධවූවාහුම වෙත්, සංසිද්ධතාහුම වෙත්යයි අපරීයයි. අරූප බ්‍රහ්මලෝකයෙහි පෘථග්ජන දෙවියන්ගේ කිසි ස්පඨායතන පසක් නිරුද්ධය, සයවූන්න නිරෝධ නොවුන බැවින් ක්‍රිවිධ ප්‍රපංචයෝම නිරුද්ධ නොවූවාහුමය, තවද පඤ්චස්කන්ධභව වශයෙන් ද මේ ප්‍රශ්නය කියනලදි, සිවුවන්නෙහි මේ ක්‍රමයෙන් අපරීය දතයුතුය.

4. 3. 5

පස්වූන්නෙහි, විජ්ජායතකකරො හොති යනු විද්‍යාවෙන් සසරදුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි, සියලු සසර දුක් පිරිසිදු භාත්පයින් වටකොට සිටියි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, උපාදානො යනු දැඩිව ගැනීම සහිතවූයේම වියි, අනතකරො අභවික්ක යනු සසර දුක් කෙළවරකොට සිටියේ වන්නේය, වරණාසම්පන්නො යනු පසළොස් ආකාරයෙන්වූ වරණධර්මයෙන් යුක්තවූයේයි, ශරීරාගුතං ජාතං පක්ඛං අනතකරො හොති යනු ඇතිතකු මාගී ප්‍රඥාවෙන් දැන බලා සසරදුක් කෙළවර කොට සිටියේ නමැයි රහත්බව කුළුගැන්වීමෙන් ප්‍රශ්නය නිමවූයේය, සයවූන්න යට එකක නිපාත වණිනාවෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන් දතයුතුය.

4. 3. 7

සත්වූන්නෙහි අජ්ඣාසකකා යනු කෙස් ආදී කොටස් විස්සෙහි දැඩිවූ රථ ලක්ෂණයෝ පෘථිවි ධාතුවයි, ඛනිග්ගා යනු බාහිරවූ ඉන්ද්‍රියබද්ධ නොවූ ගල්පථිත ආදියෙහි දැඩි ආකාර ලක්ෂණයෝ පෘථිවිධාතුවයි, මේ ක්‍රමයෙන්ම සෙසු ධාතු ද දතයුතුය, මෙය මගේ

නොවේ, එය මම නොවෙමි, හෙතෙම මගේ ආත්මය නොවෙයි යන මෙම ක්‍රමය තෘෂ්ණාමාන දෘෂ්ටිවශයෙන් ගැනීම ප්‍රතික්ෂෙප කිරීම් වශයෙන් කියනලදි, සම්මපපඤ්ඤාය ද්වයිධිමං යනු හේතුවෙන් කාරණයෙන් මාභීප්‍රඥාවෙන් බැලියයුතුය, දිස්වා යනු විදර්ශනාසහගත මාර්ග ප්‍රඥාවෙන් බලායි, අවේජවර්තනං යනු හේතුවෙන් කාරණයෙන් මාභීප්‍රඥාවෙන් බැලියයුතුය, දිස්වා යනු විදර්ශනාසහගත මාර්ග ප්‍රඥාවෙන් බලායි, අවේජවර්තනං යනු මාභීයෙන් නැසියයුතු තෘෂ්ණාව සහමුලින් සිදුයුයේය, වාචගතයී සංගොපනං යනු දසවැදෑරුම්වූ සංයෝජනය දුරුකළේය, උදුරා අත්තළේය, සම්මාමානාභිසමයා යනු හේතුවෙන් කාරණයෙන් නවවැදෑරුම් මාතය දුරුකිරීමේ අවබෝධයෙනි, අනතමකාසි දුක්ඛස්ස යනු සසරදුක් පිරිසිදු තාත්පසින් වටකළේය, කොට සිටියේය යන අරථයයි, මෙසේ ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් සංයුක්ත මහානිකායෙහි රාහුලොවාද විපස්සනාව දේශනා කරනලදි, වූලරාහුලොවාද සූත්‍රයෙහිදී ද විදර්ශනාවම කියනලදි, අමබලධීකරාහුලොවාද සූත්‍රයෙහි ළදරුවියෙහි සිටියකුට බොරුකීමෙන් දුරුවීම කියනලදි, මහාරාහුලොවාදයෙහි විදර්ශනාව කියනලදි, මේ අඩුකාර මහානිකායෙහිදී මේ වතුෂ්කොටික ශුන්‍යතාව කියනලද්දේ නම්.

4. 3. 8

අටවැනි සූත්‍රයෙහි සත්තං චෙතොවිමුත්තිං යනු අෂ්ටසමාපත්තීන්ගෙන් එක්තරා සමාපත්තියකි, සක්කාසතිරොධං යනු ත්‍රෛභුමික සංසාර සංඛ්‍යාතවූ සත්කායයාගේ නිරොධයයි, නිවන යන අරථයයි, න පක්ඛන්ධා යනු අරමුණු වශයෙන් නොපැකිලෙයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, න පාටිකඛ්ඛා යනු නොකැමති වියයුතුයි ලෙහලෙහ යනු මැලියම් (ලහවු) වැකුණාවූයි, මෙහිදී ද පරතෙරට යනු කැමති පුරුෂයාගේ උපමාව ගෙනහැර දැක්විය යුතුය, එක් පුරුෂයෙක් සැඩපතර ඇති රුදුරු මසුන්ගෙන් ගැවසීගත් ගහින් එගොඩට යනු කැමැත්තේ මෙතෙර සැකසහිතය, බියසහිතය, එතෙර ආරක්ෂිතය, බියරහිතය, කුමක්නම් කොට පරතෙරට යන්නෙමිදැයි පිළිවෙළින් සිටි කුඹුක්ගස් අටක් දැක මේ ගස් අනුපිළිවෙලින් යාහැකියයි සිතා කුඹුක්ගස් නම් සිලිටි අතු ඇත්තේය, අත්තෙහි අත නොපිහිටන්නේයයි නුග අත්තික්කා ගස් අතුරින් එකෙක මැලියම් අත්පාවල අතුල්ලා දකුණු අතින් එක් අත්තක් අල්ලා ගත්තේය. අත එහිම ඇලුණි, යළි වමතින් ද දකුණු පයෙන් ද වම්පයෙන් දැයි අත්පා සතරම එහි ඇලුණි. හෙතෙම හිස යටිකුරුව එල්බෙන්නේ ගහ මත්තෙහි වැසි දෙකකින් පිරුණු සැඩපතරෙහි ගිලුණේ කිඹුල් ආදීන්ගේ ගොදුරක් විය, එහි ගහදිය මෙන් සංසාර

සූත්තය දැක්විය යුතුය, ගහිත් එතෙරට යනු කැමති පුරුෂයා මෙන් යෝගාවචරයා දැක්විය යුතුය, මෙතෙර සත්කාය මෙනි, එතෙර නිවන මෙනි, පිළිවෙළින් සිටි කුඹුක්ගස් අට මෙන් අෂ්ටසමාපත්තිත්‍රය, ලහටු ඇති අතින් අතු අල්ලීම මෙන් ධ්‍යාන විදහිතාවන්ගේ තර්ජනයන් පිරිසුදු නොකොට සමචතට සමච්ඡිම දැක්විය යුතුය, මෙතෙර සත්කාය මෙනි, එතෙර නිවන මෙනි, පිළිවෙළින් සිටි කුඹුක්ගස් අට මෙන් අෂ්ටසමාපත්තිත්‍රය, ලහටු ඇති අතින් අතු අල්ලීම මෙන් ධ්‍යාන විදහිතාවන්ගේ තර්ජනයන් පිරිසුදු නොකොට සමචතට සමච්ඡිම දැක්විය යුතුය, අත්පා සතරින් අත්තෙහි බැඳී එල්බීම මෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ආශාවෙන් එල්ලුණු කාලය දැක්විය යුතුයි, ගහමත්තෙහි වැස්ස මෙන් සදොරෙහි කෙලෙසුන් උපන් කාලයයි, පිරුණු ගහෙහි සැටපහරෙහි ගිලුණාහු කිඹුල් ආදීන්ගේ ගොදුරක්වූ කාලය මෙන් සංසාර සූත්තයෙහි ගිලුණු තැනැත්තාගේ සතර අපායෙහි දුක්විඳීමේ කාලය දතයුතුයි, ඉඳිමග්ගසංඛ්‍යායනු මනාව සේද පිරිසුදු අතිනි, මේ සුත්‍රයෙහි ද එබදුමටු උපමාවක් කළයුතුය, කලින් කී ලෙසම පරතෙරට යනු කැමැති පුරුෂයා කුඹුක් ගස් නම් සිලිටි අතු අත්තේය, කිළිටි අතින් අල්වන්නහුගේ අත ලෙස්සා යන්නේයයි අත්පා පිරිසුදු කොට එක් අත්තක් අල්වාගෙන පළමුගසට නැග්ගේ එයින් බැස දෙවැනි ගසට -පෙ- අටවැනිගසට නැග්ගේ අටවැනි ගසින් බැස එතෙර කෙමහුම්යට ගියේය. එහි මේ ගස්වලින් පරතෙරට යන්නෙමැයි ඒ පුරුෂයා සිතු කාලය මෙන් යෝගියා අටසමචතට සමච්ඡිම සමචෙතන් නැගිට රහත්බව ගගන්නෙමැයි සිතූකාලය දැක්විය යුතුය, පිරිසුදු අතින් අත්ත අල්ලා ගැනීමට මෙන් ධ්‍යාන විදහිතාවන්ගේ උවදුරු පිරිසුදු කොට සමචතට සමච්ඡිමයි, පළමු ගසෙන් බැස දෙවැනි ගසට නැගුණු කාලය මෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ආශාවෙන් නොබැඳුණු තැනැත්තාගේ එයින් නැගී ද්විතීයධ්‍යානයට සමචත් කාලයයි, -පෙ- සත්වැනි ගසින් බැස අටවැනි ගසට නැගී කාලය මෙන් ආකිඤ්චඤායතන සමාපත්තියෙහි ආසාවෙන් නොබැඳුණු තැනැත්තේ එයින් නැගට නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයට සමචත් කාලයයි, අටවැනි ගසින් බැස පරතෙරෙහි කෙමහුම්යට ගියකාලය මෙන් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයෙහි ඇලීමෙන් නොබැඳුණු තැනැත්තා සමචතින් නැගිට සංස්කාරයන් විමසා බලා රහත් බවට පැමිණිකාලය දතයුතුය, අවිජ්ජාපග්ගො මහසිකාරොති යනු අටකැනක නොදැනීමටු සන හා පෘථුලටු මහා අවිද්‍යාවගේ ප්‍රභේද සංඛ්‍යාත අර්හත්වය මෙනෙහි කරයි.

ත පක්ඛණ්ඩි යනු අරමුණු වශයෙන්ම නොපැකිලෙයි, ජඣාමි යනු නික්මෙන ජලය පිහිටන තැනක්වූ මහා ආවාටයයි.

අනෙකවස්සගණිකා යනු ගම් හෝ නගරය හෝ උපන් කාලගෙහිම උපන් බැවින් නොයෙක් වසරගනන් උපන්නේ මැයටනුයි අනෙකවස්සගණිකා නම්, ආයුමානි යනු පිවිසෙන කඳුරු සතරයි, අපායමුමානි යනු පිටට බැසයන සිදුරුයි, න ආදිපපගෙදො පාටිකඛේමා යනු වැටියේ බිඳීමක් බලාපොරොත්තු නොවිය යුතුය, එයින් දිය නැගී වැටිය බිඳී රොඩු ගසාගෙන ගොස් මහ සමුදුරට නොපැමිණේමය. මෙම අත්ථය පැහැදිලි කිරීම සඳහා උයන සෙවීමේ උපමාව ගෙන හැර දැක්විය යුතුය, එක් නගර වැසි කුලපුත්‍රයෙක් උයනක් සොයන්නේ නගරයෙන් ඉතා නොදුරෙහි ද ඉනොළංහි ද මහත් ආවාටයක් දුටුවේය. හෙතෙම මෙතැන සිත්කලු උයනක් වන්නේයයි සලකා උදැල්ලක් ගෙන කඳුරු සතරම වසා පිටකරන සිදුරු ඇර සිටියේය, වැස්ස මොනවට නොවැස්සේය, ඉතිරි ජලය පිටවන සිදුරුවලින් පෙරී ගියේය, සම්කඩ රෙදිකැබලි ආදිය එහිම කුණුවිය, පණුවෝ ගැවසීගත්හ. භාත්පස නොඑළඹියහැකි විය. එළඹුනවුන්ට ද නාස්පුඩු වසාගෙන එළඹිය යුතු කැනක් විය, හෙතෙම කිහිපදිනකින් පැමිණ ඉවත්ව සිටියේ බලා ළංවිය නොහැකැයි පිටත්වී ගියේය, එහි නගරවැසි කුලපුත්‍රයා මෙන් යෝගාවචරයා දැක්විය යුතුය, උයනක් සොයන්නහු විසින් ගම්දොරටුවෙහි ආවාටයක් දුටු කාලය මෙන් සතරමහා භූතයන්ගෙන් හටගත් ශරීරයයි, පිවිසෙන දොරටු වැසූ කාලය මෙන් දහම් ඇසීම නැමැති දිය නොලැබුණු කාලයයි, පිටවන දොරටු විවරකළ කාලය මෙන් දොරටු සය පිළිබඳ සංචරය විසර්ගිය කාලයයි, වැසි මනාව නොවට කාලය මෙන් සුදුසු කමටහනක් නොලද කාලයයි, ඉතිරි දිය පිටවන දොරටුවලින් පෙරීගිය කාලය මෙන් ඇතුළත ගුණයන් පිරිහුණු කාලයයි, දියනැගී ඉවුර කැඩී රොඩු රැගෙන මහමුහුදට පැමිණීමට නොහැකි කාලය මෙන් අරහත් මගින් අවිද්‍යා නමැති ඉවුර බිඳ කෙලෙස් රැස් වනසා නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමට අසමත් කාලයයි. සම්කඩ රෙදිකැබලි ආදිය එහිම කුණුවට පත්වීම මෙන් අභ්‍යන්තරයෙහි රාගාදී කෙලෙසුන්ගෙන් පිරුණු කාලයයි, අවුත්දැක විපිළිසරව ගිය කාලය මෙන් සසරින් යුක්ත පුද්ගලයාගේ සසරෙහි ඇළුම්කරන කාලය දකයුතුයි, ආදිපපගෙදො පාටිකඛේමා යනු වැටියේ බිඳීමක් බලාපොරොත්තු වියයුතුය, එයින් දියනැගී වැටිය බිඳී රොඩු කුණු රැගෙන මහ සයුරට පැමිණීමට හැකිය යන අත්ථය, මෙහි ද ඒ උපමාවම ගෙනහැර දැක්විය යුතුය, එහි යෝග්‍ය ධර්මවිණය ලැබුණු කාලය පිවිසෙන දොරටු ඇරුණු කාලය මෙනි, සදොරෙහි සංචරය එළඹුණු කාලය පිටවන දොරටු වැසූ කාලය මෙනි, යෝග්‍ය කම්ප්ථානයක් ලැබුණු කාලය මනාව වැසිවට කාලය මෙනි, රහත් මගින් අවිද්‍යාව බිඳ අකුශල රාශිය විනාශ කොට රහත්බව පසක්කළ කාලය දියපතර

නැති ඉවුර බිඳ රොඩුකුණු රැගෙන මහමුදට පැමිණි කාලය මෙනි, ඇතුළත ලොවුතුරු දහමින් පිරුණු කාලය පිවිසෙන දොරටුවලත් පිවිසි දියෙන් විලපිරුණු කාලය මෙනි, දහම් පහයට නැග නිවන අරමුණු වූ පල සමවන නතා හුන්කාලය. භාත්පසින් වැටියක් දමා ගස් වවා උයනමැද පහයක් තනා නැවුම් ඉදිරිපත් කරවා මනා බොජුන් වළඳන කාලය මෙනි. මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, දේශනාව ලෞකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍රකව කියනලදි.

4. 3. 9

නවවැන්නෙහි භාගභාගිඨා සඤ්ඤා යනාදියෙහි "පඨමසසකධානසස ලාභිං කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරනති භාගභාගිනී පඤ්ඤා"යි අභිධම්මයෙහි කියනලද අයුරින්ම අරථය දකයුතුය. යථාභූතං නපපජානන්ති යනු යථා ස්වභාවයෙන් මාභීඤානයෙන් නොදනිත්.

4. 3. 10

දසවැන්නෙහි භොගගගරෙ විහරති යනු පිරිනිවන් සමයෙහි වාරිකාවෙහි හැසිරෙන සේක් ඒ නුවරට පැමිණ එහි වසනසේක, ආනන්ද වෙඩිසෙයනු ආනන්ද යක්ෂයා වසන තැන පිහිටි විහාරයෙහියි, මහාපදෙසෙයනු මහත්වූ පෙදෙසෙක හෝ මහත් කරුණෙහිය, බුද්ධාදීවු මහත් මහත් අය දක්වමින් කියනලද මහකරුණුය යන අරුත්ය, නෙව අභිනන්දිතබ්බං යනු සතුටින් සාධුකාරදී මුලින්ම ඡනාභූසියයුතුය, මෙසේ කළකල්හි පසුව මෙය නොගැලපේයයි කියන්නේ ද කීමෙන්ද කලින්ම මේ ධම්මය දැන් ධම්මය නොවේයයි කියා ලබ්ධිය ඉවත නොදමයි, න පටිකේමාසිතබ්බං යනු කුමක් මේ මෝඩයා කියත්දැයි කලින්ම මෙසේ නොකිව යුතුය, මෙසේ කීකල්හි කීමට සුදුසුදෙය ද නොකියයි, එහෙයින් "අනභිනන්දිතවා අපපටිකේමාසිතවා"යි කියනලදි, පදව්‍යඤ්ඤානි යනු පදසංඛ්‍යාත ව්‍යංජනයි, සාධුකං උග්‍රගෙහවා යනු මෙතැන්හි පෙළ කියනලදි, මෙතැන්හි අරථය කියනලදි. මෙතැන්හි ගැලපීම් කරනලදි, මෙතැන්හි පූර්වාපරය කියනලදැයි මනාව ගෙනයි, සුභෙත මහාරෙතබ්බානි යනු සූත්‍රයෙහි බහාලියයුතුයි, විතසෙ සඤ්ඤානබ්බානි යනු විනයෙහි (විනය සමග) සැසදියයුතුයි, මෙහි ද සුභතං යනු විනයයි කියනලදි, "කපට පටිකේතනං සාවරථියං සුත්තවිතසෙ"යි කියනලද්දේ එහෙයිනි, විතසො යනු ඛණ්ඩකයයි, 'කොපමිබ්බං විනයානිසාරෙ'යි කියනලද්දේ එහෙයිනි, මෙසේ විනය පිටකයද භාත්පසින් නොගැනෙයි, උභකො විතසිතයෙන් සුත්තඛණ්ඩ පරිවාර යන මේවා විනයයි මෙසේ විනයපිටකය භාත්පසින් ගැනෙයි,

නැතහොත් සුත්‍රාන්තපිටකය සුත්තයයි ද විනාපිටකය විනයයි ද මෙසේ පිටක දෙකම ගනුලැබෙයි, සුත්‍රාන්ත අභිධම්ම පිටක හෝ සුත්තයයි ද විනය පිටකය විනයයි ද මෙසේ ද තුන්පිටකය ගනු නොලැබෙයි, ජාතක, පටිසම්භිදා නිද්දෙස, සුත්තනිපාත, ධම්මපද, උදාන, ඉතිවුත්තක, විමානවග්ග, පෙතවග්ග, ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා, අපදාන යනුවෙන් සුත්‍රනාමයෙන් නොගැනෙන බුද්ධචරිතයක් ඇත. සුදින්න තෙරණුවෝ වනාහි අසුත්ත නම්වූ බුද්ධචරිතයක් ඇත්දැයි ඒ සියල්ල ප්‍රතික්ෂේප කොට තුන්පිටකය සුත්ත (නම්ය) විනය වනාහි කාරණයයි පැවසූහ. එයින් එකරුණ දක්වන්නෝ මේ සූත්‍රය ගෙනහැර දැක්වූහ: "ගෞතමය, මේ ධම්මයෝ රාගය පණ්ණස පවතිත්, විරාගය පිණ්ණස නොවෙත්, සංයෝගය සදහා පවතිත්, වියෝගය සදහා නොවෙත්, දැඩිව ගැනීම සදහා පවතිත්, අඩු ආශාව සදහා නොපවතිත්, අසතුව සදහා පවතිත්, සතුව සදහා නොපවතිත්, අලසබව සදහා පවතිත්, වීර්යය පටන්ගැනීම සදහා නොපවතිත්, රැස්කිරීම සදහා පවතිත්, තුනී කිරීම සදහා නොපවතිත් යනුවෙන් යම් ධම්මයන් දන්නෙහි ද ගෝතමීය ඒකාන්තයෙන් එය ධම්මය නොවේය. එය විනය නොවේය, එය ශාස්තෘශාසනය නොවේයයි ඒකාන්තයෙන්ම දන්නෙහිය (දතයුතුය). ගෞතමය, මේ ධම්මයෝ විරාගය සදහා පවතිත්, රාගය සදහා නොවෙත්, විසංයෝගය සදහා පවතිත්, සංයෝගය සදහා නොවෙත්, දැඩිව නොගැනීම සදහා පවතිත්, දැඩිව ගැනීම සදහා නොවෙත්, අපිස්බව සදහා පවතිත්, බොහෝවක් කැමති බව සදහා නොවෙත්, සතුව සදහා පවතිත්, අසතුව සදහා නොවෙත්, වීර්යය ඇරඹීම සදහා පවතිත්, අලසබව සදහා නොවෙත්, විවේකය සදහා පවතිත්, එක්ව ගොනුවීම සදහා නොවෙත්, තුනී කිරීම සදහා පවතිත්, රැස්කිරීම සදහා නොවෙත් යනුවෙන් ධම්මයන් දන්නෙහි ද, ගෞතමය ඒකාන්තයෙන්ම එය ධම්මයයි. එය විනයයි එය ශාස්තෘශාසනයයි දතයුතුය. එබැවින් සුගතයානු ක්‍රිපිටක බුද්ධ චරිතයෙහි බහාලිය යුක්තාත. විනයය යනු මේ රාගය දුරුකරන කරුණෙහි සැසඳිය යුක්තානුය යන මෙය මෙහි අපරීයයි, නිවේදන සුගත ඔහරවනි යනු සූත්‍ර පිළිවෙළින් කිසිතැනක නොගොස් පිටපොත්ත තතා පෙන්වා සැහවුණු වෙස්සන්තර සැහවුණු උම්මගග සැහවුණු විනය වේදල්ල පිටකයන්ගෙන් එකෙකින් ආ ඒවා පෙනෙත්යයි අපරීයයි. රාගාදි විනයෙහි ද නොපැනෙන එසේ ආ දෙය ඉවතලියයුතුයයි එයින් කියනලදි. ඉදං භික්ඛවේ චතුර්ථං මහාපදෙසං ධාරෙය්‍යාථ යනු ධම්මයෙහි පිහිටීමට ඉඩක්වන මෙමම සතර වැන්න දරන්නකුයි.

තෙවැනිවූ සංකේතවන්තිය වර්ණාව.

බ්‍රාහ්මණ වර්ගය

4. 4. 1-3

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ධාතකුසලො යනු යම් තැනක සිටියේ නොවළඟා විදින්නට හැකිවෙයි ද එම ස්ථානයෙහි දක්ෂවුයේයි, සෙස්ස යට කියනලද අයුරින්ම දකුණු, දෙවැනි සූත්‍රයෙහි නඟ් කොට්ඨාසො යනු මම මෙහි ඇපකරු වෙමැයි මෙසේ ඇපකරුවකු වීමට සමතෙක් නම් නැත, ජරාධම්මං යනු ජරාස්ථානාවයයි, හැමතැනි මෙම ක්‍රමයයි, තෙවැන්නෙහි නඟ් තතො දොසො යනු එහි දොසක් නම් නැතැයි අපරීයයි.

4. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි ජීවිතය අමාරුවට පත් කිරීමේ අපරීයෙන් රෝගයම රෝගාතධොතා නම් පුට්ඨකං යනු ඒ රෝගාබාධයෙන් යුක්තවූයේයි, උරතොලං කඤ්ඤි යනු පපුවට පහරදෙමින් හඩයි, අකතකලොණො යනාදියෙන් කලාණං යනු පින්කමයි, එය මොහු විසින් නොකරනලදැයි අකතකලාණොයි. සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, පින්කමම දක්ෂබවට පත්වූ බැවින් කුසලං නම්, බියවූවහු රකින බැවින් භීරුතොණං යි කියනුලැබේ. කතපාපො යනාදියෙහි ලාමකවූ අකුසල කම්ය පාපයි කියනුලැබේ, ලුද්දං යනු රඵ කම්යයි, කිබ්බිතං යනු මල සහිතවූ අපිරිසුදු කම්යයි, කබ්බි ගොති යනු බුද්ධ, ධම්ම. සංඝ යන ගුණයන්හි ද ශික්ෂාවෙහි ද පුරාත්තයෙහි ද අපරාත්තයෙහි ද පුරාපරාත්තයන්හි ද පටිච්චසමුප්පාදයෙහි ද යන අට තැනැති සෑකයෙන් යුක්තවූයේ වෙයි, වෙට්ඨිවට්ඨි යනු විජිතිවිජාවෙන් යුක්තවූයේ ශාසන සද්ධම්මයෙහි නිමාවට නොගියේ ඉගෙනීම් පිළිවිසිම් වශයෙන් කෙළවරට යාමට නොහැක්කේයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලුතැනි අපරීය දකුණුය.

4. 4. 5

පස්වැන්නෙහි බ්‍රාහ්මණකට්ඨානි යනු බ්‍රාහ්මණයන්ගේ සත්‍යයෝයි, වෙනස් නොවන දේයි, සො තෙන ත සමණො මඤ්ඤති යනු ඒ කණිෂ්ඨාශ්‍රව තෙමේ ඒ සත්‍යයෙන් මම ශ්‍රමණයෙක් වෙමැයි තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටිත්තෙන් මඤ්ඤනය නොකරයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයයි, යද්දෙව තඟ් සඨං තද්ධිඤ්ඤාය යනු එහි සියලු ප්‍රාණිහු නොනැසිය යුක්තාහ යන ප්‍රතිපත්තියෙන් යමක් සත්‍ය ද එසේම වේ ද නොවෙනස් වේ ද, මෙයින් වාග්සත්‍යය ඇතුළත් කොට පරමාත්ම සත්‍යය වූ නිඛාණය දක්වයි, තද්ධිඤ්ඤාය යනු ඒ දෙකම අතිවිශිෂ්ටවූ ප්‍රඥාවෙන්

දැනයි, අනුරූප අනුකම්පාය පටිපනො හොති යනු කරුණාවෙන් ද අනුකම්පාවෙන් ද යම් පිළිවෙතක් වේ ද එයට පිළිපත්තේ වෙයි, පුරවා සිටියේයි අපරීය, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, සබ්බො කාමා යනු සියලු වස්තුකාම ක්ලේශ කාමයෝයි, ඉතිවදං බ්‍රාහ්මණො සචම්මාග යනු මෙසේ ද කියන්නාවූ ක්ෂීණාශ්‍රව බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සත්‍යයම කීවේය. සබ්බො හවා කාමහවාදීවූ තුනයි, භාගං කච්චති යන මෙහි වනාහි වතුෂ්කෝටිකවූ ශුන්‍යතාව කියනලදී, මේ "නාහං කච්චති" යනු කිසිතුනක තමා නොදකියි, කසාවි කිඤ්චතතමං යනු තමාගේ ආත්මය අත්කිසිවකුගේ යමක් බවෙහිලා සලකා නොබලයි, සහෝදරස්ථානයෙහි සහෝදරයා ද සභායස්ථානයෙහි සභායයා ද පරිෂ්කාරස්ථානයෙහි පරිෂ්කාර ද ලෙස සිතා ඵලේය යුත්තක් කොට නොබලයි යන අරුත්ය, හ ව මම කච්චිති යන මෙහි මම ශබ්දය ඵපමණකින් තබා න ව ක්වච්චිති යනු අනුන්ගේ කිසි ආත්මයක් ද නොදකියි යන මේ අර්ථයයි, දැන් 'මම' ශබ්දය ගෙනහැර දක්වා මගේ කිසිවක් කිසිතුනක නැතැයි යමෙක් අනුන්ගේ ආත්මය මගේ කිසිතුනක කිසිවක් ලෙස නොබලයි, තමන්ගේ සහෝදර ස්ථානයෙහි පරිෂ්කාරය දැයි කිසිදු තුනක අනුන්ගේ ආත්මය මේ යමක් බවෙහි ඵලේය යුත්තක් කොට නොබලයි යන අපරීයයි, මෙසේ මෙතෙම කිසිතුනක තමා නොදකියි ද එය අනුන්ගේ යම්කිසිවක් කොට ඵලේයයුත්තක් ලෙස නොබලයි, අනුන්ගේ ආත්මය නොබලයි, අනුන්ගේ (ආත්මය) තමන්ගේ යම්කිසිවක් බවෙහිලා සැලකියයුතු කොට නොබලයි, ඉතිවදං බ්‍රාහ්මණො යනු වතුෂ්කෝටික ශුන්‍යතාව කියන්නාවූ ද ක්ෂීණාශ්‍රව බ්‍රාහ්මණ තෙමේ ඒ ප්‍රතිපදාවෙහි මනාව වචනාගත් බැවින් සත්‍යයම කීවේය, මුසාවක් නොවේයයිද සියලු වාරයන්හි මඤ්ඤතාවන් ප්‍රතීතවූ බැවින්ම මඤ්ඤතා නොකරන්නේයයි ද අපරීය දතයුතුයි, ආකිඤ්චතතමංයෙව පටිපදං යනු කිසියම්බවින් තොරවූ උච්ඡුරු රහිත අල්වාගැනීමක් නැති ප්‍රතිපදාවයි, පටිපනො යනු සපුරා සිටියේයි, ඉමාහි ඛො පරිබ්බාජකා වග්ගාරි බ්‍රාහ්මණ සච්චාති මයා සං අභිඤ්ඤා සච්චිකරවා පචෙදිතාති යනු තුම්මලා හොවාදිබ්‍රාහ්මණයන්ගේ යම් සත්‍යයක් කියනුද අප විසින් ඒවායින් අනාවූ බහාතැබූ පටි ඇති බ්‍රාහ්මණයාගේ මේ සත්‍ය සතර සිවුමගෙහි සොළොස් ආකාරවූ කෘත්‍යයෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂකොට දන්නාලදී, දෙසනලදී. බබුඵචන ලදැයි අපරීය, මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි සතර තන්හිම ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ වාග් සත්‍යයම කියනලදී.

4. 4. 6

සයවැන්නෙහි පරිකස්සති යනු අදිනුලබයි, උම්මග්ගො යනු උඩට මතු ව ඒමයි, ප්‍රඥාව පැමිණීම යන අපරීයයි, ප්‍රඥාව හෝ උඩට

මතුවීමේ අරුතින් උමමගොයි කියනුලැබේ, එම ප්‍රඥාවම වැටහීමේ අරථයෙන් පටිභානං නම්, විභතඤා උපපන්නඤා වශං ගවජ්ඣි යනු යමෙක් සිතේ වසනයට යක්ද ඔවුනටම මෙහි ග්‍රහණය දකයුතුයි, අපවිමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය යනු අපථිකථාව ද පෙළ ද දැනයි, ධම්මානුධම්මපටිපන්නා භොති යනු ලොවුතුරු දහමට ගැලපෙන ධර්මයට සහ ශීලයෙන් පුථිභාග ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේ වෙයි, නිබ්බේධික පඤ්ඤා යනු නිර්වේදයට පමුණුවන ප්‍රඥාව ඇත්තේයි, ඉදං දුක්ඛං යනු තෘෂ්ණාව හැර ඉතිරි ත්‍රෛභූමික ස්කන්ධ පංචකය දුක්ඛයයි අසනලද්දේ වෙයි, පඤ්ඤාය යනු මාභීප්‍රඥාවෙනි, අයං දුක්ඛමුදයො යනු සංසාරමූලක තෘෂ්ණාව ඒ දුක්ඛේ තේතුවයයි අසන ලද්දේ වෙයි, මේ ක්‍රමයෙන් සෙසු දෙකෙහි ද අපථිය දකයුතුය, සිවුවැනි ප්‍රශ්නය විසඳීමෙන් අරහත් ඵලය කියනලදැයි දකයුතුය.

4. 4. 7

සත්වැන්නෙහි භොද්දෙශයාය යනු තුදිගම් වැසියාගේයි, පරිසරිං යනු රැස්වූ පිරිසේයි. පරිපාරමහං වතෙතනම් යනු අනුන්ට ගැරහීම පවත්වනි, කියති. ඛාලො අයං රාජා යනාදිය ඔවුහු යම් ගැරහීමක් කරත්ද, එය දැක්වීම සඳහා කියනලදි, සම්මො රාමපුතෙත යනු උදකරාමපුත්‍රයන් කෙරෙහිය, අභිපපයනො යනු ඉක්මවා පැහැදුණේයි, පරමභිපට්ඨාකාරං යනු බෙහෙවින්ම පහත් ක්‍රියාවයි, නීව වෘත්තියයි, පරිභාරකා යනු සේවකයෝයි, යම්කො යනාදිය ඔවුන්ගේ නම්ය, ඔවුනතුරින් එකෙක් යමක නම්, එකෙක් මොග්ගල්ල නම්, එකෙක් උග්ග නම්. එකෙක් නාවිතැකි නම්, එකෙක් ගන්ධබ්බ නම්, එකෙක් අග්ගිවෙසා නම්, ත්‍යාග්‍යදං යනු මෙහි අස්සදං යනු නිපාතමාත්‍රයකි. ඔවුහු තමන්ගේ පිරිස හුන්කල්හි යන අපථියයි, ඉම්භා තයෙත තෙති යනු මෙකරුණින් හභවයි, දන්වයි, කරණීයාධිකරණීයෙසු යනු පණ්ඩිතයන් විසින් කළයුතු දෙයෙහි හා අතිරේක කටයුතුවලයි, වචනීයාධිවචනීයෙසු යනු කිවයුතුදෙයෙහි ද අතිරේක කිවයුත්තෙහි ද යනුයි, අලමභට්ඨසතරෙහි යනු මෙහි අපථිය දැකීමට සමත්හු අලමභට්ඨසා නම්. ඔවුහු ඉක්මවා සිටියාහු අලමභට්ඨසකරායි, ඒ අලමභට්ඨසකරයන්ගෙනි, අලමභට්ඨසතරො යනු අපථිය දැකීමට සමත් බැවින් ශ්‍රේෂ්ඨවූයේ දක්ඛයන්ගෙන් දක්ඛවූයේ පණ්ඩිතයන්ගෙනුත් අතිශයින් පණ්ඩිතවූයේයි අසන්නේ මෙසේ කිය. ඉක්බිති ඔහුට මනාව විමසන්නාවූ ඔවුහු එවං භො යනාදිය කීවාහුය, මෙසේ බ්‍රමුණුතෙමේ තමන්ගේ සත්පුරුෂ බවින් ඒ එළෙයා රජු ද, ඔහුගේ සේවකයන් ද උදක රාමපුත්‍රයන් ද පැසසිය, අසත්පුරුෂයා අත්තියකු වැනිය, සත්පුරුෂයා ඇස් ඇත්තෙකු වැනිය, අත්තියා යම්සේ අත්තනොවූවකු මෙන්ම අත්තියකු ද නොදකියි ද එසේ අසත්පුරුෂයා සත්පුරුෂයකු

ද අසත්පුරුෂයකු ද නොදනියි. යම්සේ ඇස් ඇත්තා අතියකු මෙන්ම අත නැත්තකු දකියි ද එසේ සත්පුරුෂයා සත්පුරුෂයකු ද අසත්පුරුෂයකු ද දනියි. කොදෙයා ද සත්පුරුෂ බවින් අසත්පුරුෂයන් දත්තේයයි මෙය අත්ථවශයෙන් සලකමින් සතුටු සිතැති බමුණු තෙමේ අච්ඡරිතං හෝ ගොතම යනාදිය කියා තථාගතයන් වහන්සේ කී දෙය අනුමෝදන්ව පිටත්ව ගියේය.

4. 4. 8

අටවැනි සුත්‍රයෙහි උපකොයනු ඔහුගේ නමයි, මහාඛිකාපුත්තො යනු මණ්ඩිකාවගේ පුතායි, උපසංකම් යනු හෙතෙම දෙවිදත් තෙරුන්ගේ උපස්ථායකයෙක් වූයේ කීමෙන්ද? ශාස්තෘන්වහන්සේ මා තමන් වෙතට එළඹුණු විට ගුණ කියන සේක්ද නැතහොත් නුගුණ කියනසේක්දැයි විමසනු සඳහා එළඹියේය, 'දෙවිදත් නිරාගතවූවෙකි, කල්පයක් එහි සිටින්නෙකි, පිළියම් කළ නොහැක්කෙකි'යි අසා ශාස්තෘන්වහන්සේට නින්දා කරනු සඳහා එළඹියේයයි ද කියත්, පරපොරමං වත්තෙති යනු අනුන් ගැරහීම කරයි, ගබ්බො හෝ හ උපපාදෙති යනු හෙතෙම කුසල්දහම් නොඋපදවයි, තමන්ගේ වචනය ඉටුකිරීමට සුදුස්සක් කිරීමට හෝ නොහැක්කේයි, අනුපපාදෙතො ගාරගො හොති යනු කුසල්දහම් ඉටුකිරීමට නොහැක්කේ තමන්ගේ වචනය ඉටුකිරීමට සුදුස්සක් කිරීමට නොහැක්කේ ගැරහිය යුත්තෙක් වෙයි. ගැරහීමට පැමිණෙයි, උපවසේයා යනු දොස්තැගිය යුත්තේ ද වෙයි. වරදින් යුක්තවූයේ හෝ වෙයි, දොස් සහිතවූයේයි අරුත්ය, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ඔහුගේ වාදය ගෙන ඔහුගේම ගෙලෙහි බදිනසේක් පරපොරමංකුට්ඨ යනාදිය වදාළසේක, උමුප්පමානකංශෙව යනු දියෙන් හිස ඔසවන්නකුමයි, එහි අපරිමාණපදා යනාදියෙහි එහි අකුශලයයි හඟවන පදයෝ ද අකුරු ද දම්දෙසුම් ද අප්‍රමාණමය, ඉතිපිදං අකුශලං යනු මෙය ද අකුසල්ය, මෙය ද අකුසල්ය යන මේ කරුණින් ද, මෙකරුණින් ද අකුසලයයි මෙසේ අකුසල් පැනවීමෙහි පැමිණි දෙය දැනුදු අප්‍රමාණය, තව ද තථාගතයන් වහන්සේ අන් අයුරකින් ඒ ධර්මය දේශනා කරන්නේ නම් එසේ ද, ධර්මදේශනාව අප්‍රමාණ වන්නේය, එහෙයින් කියනලදි. "අපරියාදින්නා වාසස තථාගතසස ධම්මදෙසනා අපරියාදිණං ධම්මපදබ්‍යංජනං" යනුවෙනි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලුවාරයන්හි අත්ථය දතයුතුයි, ශාව ඛංසිවාශං යනු යම්තාක් ගුණනැසීමක් වේද එයයි, ලොඝාකාරකදාරකොයනු ලොඝාකාර ගමේ දරුවෙකි, ගතූ හි තාම යනු යමෙක් නම් යනුයි, ආසාදෙගබ්බං මඤ්ඤිකාහි යනු නින්දා කළයුත්තෙකැයි හඟින්නේය, අපෙහි යනු

ඉවත් වෙව, මා ඉදිරියෙහි නොසිටුව යනුයි. මෙසේද කියා ගෙලෙන් අල්වා ගත්වමින් ඉවතට ඇද දැමීමේය.

4. 4. 9

නවවැන්නෙහි කාශෙන යනු නාමකායයෙහි, සව්විකරණියා යනු ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුත්තේයි, සතිසා යනු පුබ්බන්තිවාසානුස්සතිසෙති, වක්ඛනා යනු දිවුසිති, පඤ්ඤාය යනු ධ්‍යාන ප්‍රඥාවෙන් විදර්ශනා ප්‍රඥාව, ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුතුය, විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් මාභීප්‍රඥාව, මාභී ප්‍රඥාවෙන් ඵලප්‍රඥාව, ඵල ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂණප්‍රඥාව ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුතුය, පැමිණිය යුතුයයි අතරීයි, ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂයකිරීම් සංඛ්‍යාත අරහත්වය ප්‍රත්‍යවේක්ෂණා වශයෙන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළයුත්තේ නම් වෙයි.

4. 4. 10

දසවැන්නෙහි තුණ්හිගුණං තුණ්හිගුණං යනු යම් යම් ලෙසකින් විමසා බලයිද ඒ ඒ ලෙසින් නිහඬවිය, හික්ඛු ආමනෙහිය යනු ප්‍රතිපත්තියෙන් යුක්තවූ හික්ඛුන් පසන් ඇසින් බලා උපන් දහම් සතුව ඇත්තේ තුනීකරනු කැමැත්තෙන් ඇමතිය, අපමාපායනු ප්‍රලාප රහිතවූවෝයි, සෙස්ස ඊටම පයඝාය වචනයකි. සුඤ්ඤා යන නිම්ලවූවෝයි, සාරෙ පතිට්ඨිතා යනු සීලාදීවූ හරයෙහි පිහිටියෝයි, අමං යනු සුදුසුවූයි, යොජනගණා යනු එක් යොදුනක් යොදුනමය, දසයොදුනකුදු යොදුන්මය, එයින් මත්තෙහි යොජනගණයයි කියනුලැබේ, මෙහි වනාහි යොදුන් සියයක් වුව ද යොදුන් දහසක් වුව ද අදහස්කරන ලදී, පුට්ඨාසෙත්තාපි යනු මාභීපකරණ පුට්ඨාසංයි කියනු ලැබේ, මාභීපකරණ ගෙන ද එළඹීමට සුදුසුමය යන අතරීයි, පුට්ඨාසෙත්ත යනු ද පාඨයි, පුට්ඨ (මලගව) ඔහුගේ උරයෙහි වේ යනු එහි අතරීයි, අංශයකින් මාභීපකරණ ගෙන යන පුට්ඨ උසුලන්නහු විසින්දැයි කියනලද්දේ වෙයි, දැන් මෙබඳුවූ ගුණයන්ගෙන් යුක්තවූයේ මෙහි හික්ඛුහු ඇතැයි දැක්වීමට "සත්ති හික්ඛවෙ" යනාදිය කීවේය, එහි ද්‍රවපත්තා යනු උපපත්ති දේවත්වය ඇතිකරවන්නාවූ දිව්‍යවිහාරයට ද දිව්‍ය විහාරයෙන් අරහත්වයට ද පත්වූවෝයි, චුග්ගපත්තා යනු නිදොස් අරුතින් බ්‍රහ්මබව ඇතිකරවන බඹ විහරණය ද බඹවිහරණයෙන් රහත්බවට ද පත්වූවෝයි, ආනෙජ්ජපත්තා යනු නොසැලෙන බව ඇතිකරවන ආනෙජ්ජයට ද ආනෙජ්ජයෙන් රහත්බවට ද පත්වූවෝයි, අවිසපත්තා යනු පෘථග්ජනභාවය ඉක්මවා ආර්යභාවයට පත්වූවාහුයි, එවං ඛො හික්ඛවෙ හික්ඛු ද්‍රවපත්තො හොති යනාදියෙහි මෙසේ රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යානයෙහි සිට සිත හරවා

රහත් බවට පැමිණියේ දෙවප්පත නම් වෙයි, සතර බඹ විභරණයන්හි සිට සිත හරවා රහත්බවට පැමිණියේ බ්‍රහ්මප්පත නම්, සතර අරූපධ්‍යානයන්හි සිට සිත හරවා රහත්බවට පැමිණියේ අනෙක්ප්පත නම්, ඉදං දුක්ඛං යනාදියෙහි සතර සත්‍යයන්ගෙන් මාග්ගිකයන් ද ඵලතුන ද කියනලදී, එහෙයින් මෙම ආර්යධර්මයට පැමිණි හික්කුට අර්යප්පත නම් වෙයි.

සතර වැනිවූ බ්‍රාහ්මණ වර්ගයයි.

—//—

මහාවග්ගිය

4. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමුසූත්‍රයෙහි සොභානුගථානං යනු පැහැදීමේ කණයොමා නැණකණින් තීරණය කරන්නවුන්ටය, වග්ගාරො ආභිසංඝා පාටිකඛ්ඛා යනු ගුණානිසංඝ සතරක් බලාපොරොත්තුවිය යුතුය, මෙය වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අපේක්ෂාපත් කි වශයෙන් අරඹනලදී, කවරනම් අපේක්ෂාපත් කියක් වශයෙන්දයත්, හික්කුන් ධම්මුවණයට නොපැමිණීමේ අපේක්ෂාපත් කි වශයෙනි, පත්තියයක් බමුණු පැවිද්දෝ "සම්බුදුන්වහන්සේ ලිංග වචන විභක්ති පද බංජනාදියෙන් කියනසේක් අප විසින් දන්නා දෙයක්ම කියන සේක, නොදත් කුමක් කියනසේක්දැයි ධම්ම ඉවණය කරන තැනට නොයත්, ශාස්තෘන්වහන්සේ එපුවත අසා ඔවුන් කැඳවා කුමක්නිසා මෙසේ කරනුද? ධම්ම අසුවූ සකස්ව ධම්ම අසන්නවුනට ද සඤ්ඤාධ්‍යානය කරන්නවුනට ද මේ මෙපමණ අනුසස් යයි දක්වන සේක් මේ දේශනාව ඇරඹුසේක. එහි ධම්මං පරිඤ්ඤානාහි යනු සුත්තගෙයා ආදී නවාංග සත්ථුසාසනයවූ පෙළඳහම් උගණියි, සොභානුගථා ගොතහි යනු කණට අනුව පවත්නානු අනුව පිටිසියානු වෙන්, මහසානුපෙක්ඛිතා යනු සිතෙන් බැලුවානුයි, දිට්ඨිකා සුඤ්චිඤ්ඤා යනු අපරියෙන් ද කාරණයෙන් ද ප්‍රඥාවෙන් ද මනාව අවබෝධ කළානුය, ප්‍රත්‍යක්ෂ කළානුය, මුට්ඨස්සති කාලං කුරුමාණො යන මෙය බුද්ධචරිතය සිහිකිරීමේ සිහිය නැති නිසා නොකියන ලද්දකි, පුහුදුන් අයගේ කථරිය කිරීම සඳහා කියනලදී. පෘථග්ජනයා සිහිවුළාවුයේ කථරිය කරයි නම්, උප්පාද්ධිය යනු පිරිසුදු ශීලයෙහි පිහිටියේ දෙවිලොව උපදියි, ධම්මපදාපි ලපනති යනු ශාන්තභාවයෙහි උපත් සුව ඇත්තාව පෙර සඤ්ඤාධ්‍යානයෙන් මුළාවට පත්ව වචනයෙන් පිරිහුණු යම් බුද්ධචරිත ධම්මයෝ වෙත්ද ඒ සියල්ලෝ පැහැපත් කැඩපතක සෙවනැල්ල මෙන් සිහිවෙත්, වැටහෙත්, ප්‍රකටව පැනෙත්. දුෂ්ඨා

හික්කවෙ සතුටුපාළො යනු බුද්ධචරිතය සිහිකිරීමේ ස්භිය ඉපදීමම. අලස බහුලවූයේයි, අඵ සො සතො ඛිපංශෙව විකොභාමී හොති යනු නිචාණාගාමී වේයයි අපථියි, ඉඤ්චා වෙතොවසිප්පානො යනු සෘද්ධියෙන් යුක්තවූ සිතේ වසනබවට පත් ක්ෂීණාශ්‍රවයායි, අශං වා සො ධම්මවිතයො යනු මෙහි ප්‍රකටකිරීම් අපථියෙහි වා ශබ්දයයි, ශභ්ඵ යනු යම් ධම්මිතයක යනුයි, බ්‍රහ්මචරිං අචරි යනු බ්‍රහ්මචරිය වාසයෙහි විසීය, මේ බුද්ධචරිතය මවිසින් පෙර පාවිච්චි කරනලදැයි බුද්ධචරිතය සිහිකිරීම් වශයෙන්ම මෙය කියනලදී, දෙවපුතො යනු පඤ්ඤාලවණව වැනිවූ ද, හපථක මහාබ්‍රහ්මයා වැනිවූ ද, සතංකුමාර බ්‍රහ්මයා වැනිවූ ද එක් ධම්මකථක දිව්‍යපුත්‍රයෙකි. ඔපපාතිකො ඔප්පාතිකං සාරෙති යනු පළමුව උපන් දෙවිපුත්තෙමේ පසුව උපන්නහු සිහිකරයි. සහපංසුකිළිකා යන මෙයින් ඒවා බොහෝකලක් පුහුණුකරනලද බව දක්වයි. සමාගචෙජ්ඣං යනු ශාලාවක හෝ ගස් මූලක හෝ මුණ ගැසුණාහ. එවං විදෙශ්‍ය යනු ශාලාවක හෝ ගස්මූලක හෝ පළමුව හුන්නේ පසුව ආවහුට මෙසේ කියයි, මෙහි සෙස්ස පෙළක්‍රමයෙන්ම දකුණුය.

4. 5. 2

දෙවැනි සුත්‍රයෙහි ධානාති යනු කාරණයෝයි, ධානෙහි යනු කාරණයන්ගෙනි, සොවෙශ්‍යං යනු පිරිසුදු බවයි, සංවසමානො යනු එක්ව වසන්නේයි, භ සත්තභාගාරි යනු නිතර නොකරන්නේයි, භ සත්තභවුත්ති සිලෙසු යනු නිතර සියලු කල්හි සිල්වත් දිවියක් නොගෙවයි යන අරුත්ය, සංවොහාරමානො යනු කියන්නේයි, එකෙන එකො වොහරති යනු එකකු සමඟ එක්වී කියයි, වොක්කමති යනු බැසගනියි, පුරිමවොහාරා පටිපිමවොහාරං යනු පළමු කථාවෙන් පසු කථාවයි, පළමු කථාවෙන් පසු කථාව ද පසු කථාවෙන් පළමු කථාව ද නොගැලපේයයි අරුත්ය, ඤාතිව්‍යසෙකන යනාදියෙහි ඤාතීන්ට සිදුවන විපත ඤාතිව්‍යසනයයි, ඤාතීන්ගේ විනාශය යනාර්ථයි, දෙවැනි පදයෙහිද මේ ක්‍රමයයි, රොගවාසන යන පදයෙහි අපථිය වන්නේ රොගයමය, නිරොගී බව නැතිවීමෙන් වන ව්‍යසනය රොගව්‍යසනං නම්, අනුපරිවත්තනති යනු දුහුබදිත්: ලාභො ව යනාදියෙහි ලාභය එක් ආත්මභාවයක් දුහුබදියි, ආලාභය එක් ආත්මභාවයක් යැයි මෙසේ ක්‍රමයක් එළවිය යුතුයි, සාකප්පමානො යනු ප්‍රශ්න ඇසීම් විසඳීම් වශයෙන් සාකච්ඡා කරන්නේය, ශථා යනු යම් අයුරකින් යනුයි, උමමණො යනු ප්‍රශ්න උත්තරාභියයි, අභිනිසාරො යනු ප්‍රශ්න සැකසීම් වශයෙන් සිතේ විනිශ්චයයි, සමුදාහාරො යනු ප්‍රශ්න ඇසීමයි, සත්තං යනු විරෝධ සන්තාපයෙන් ශාන්තකොට නොකියයි යන අපථියයි, පණිතං යනු අතෘප්තකරවූයි, අතක්ඛාවචරං යනු යම්සේ තකියෙන්

නායායානුකූලව ගැනීමට හැකිවේද එසේ නොකියයි යන අරුත්ය, නිපුණය යනු සියුම්වූයි, පණ්ඩිතවෙදනිය යනු පණ්ඩිතයන් විසින් දැනගත යුත්තකි, සෙස්ස සියලුතන්හි කියනලද්ද අනුසාරයෙන් දතයුතුය.

4. 5. 3

තෙවැන්නෙහි උපසංඛිතම් යනු වැළඳු උදේ අහර ඇත්තේ වී මල්ගෙවිලවුන් ගෙන භාගාවතුන් වහන්සේ වදිමැයි එළඹියේය, මා අනුක්‍රමවෙන් යනාදියෙහි අනුග්‍රැහි වශයෙන් මගේ කථාව නොගනුවයි මේ ක්‍රමයෙන් අපථිය දතයුතුය, පසාරමොය යනු එකටෙක කිරීමේ ලක්ෂණය ඇති කරතවයි, අලොභාදිය ලෝභාදියට ප්‍රතිපක්ෂවශයෙන් දතයුතුය, කුසලධම්මපසංකප්පාය යනු කුසලධර්මයන් සම්පාදනය කරනු සඳහා, ලබාගැනීම සඳහායි කියනලද්දේ වෙයි, ඉමෙ ඥාපි හඤ්ඤ මහාසාලා යනු ඉදිරියෙහි පිහිටි සල්ගස් දක්වමින් මෙසේ කිය, මෙහි සෙස්ස යට කියනලද ක්‍රමය ඇති බැවින් ද පැහැදිලි අරුත් ඇති බැවින් ද මනාව වැටහෙන්නේමය, ශාස්තෘන්වහන්සේ දෙසුම පවත්වන්නේම හද්දිය තෙමේ සෝවාන් වූයේය.

4. 5. 4

සිවුවැන්නෙහි සාසුගියා යනු සාසුග නියමිතම් වැසියෝයි, ව්‍යංශපඡ්ජා යනු ඔවුන් අමතමින් මෙසේ කීහ, කොල නගරයේ ඩෙබරගස් ඉවත්කරවා කරවනලද බැවින් කොලනගරයයිද, ව්‍යාසුමාගීයෙහි නිමවනලද බැවින් ව්‍යංශපඡ්ජායිද නම් දෙකෙකි, මොවුන්ගේ පූර්වපුරුෂයෝ එහි විසුහයි ව්‍යංශපඡ්ජායෙහි වැසියන් බැවින් ව්‍යංශපඡ්ජායෝයි කියනු ලැබේ, එහෙයින් ඔවුන් අමතමින් මෙසේ කීහ. පාරිසුද්ධිපධානිකධ්‍යානි යනු පාරිසුද්ධිය සඳහා ඔවුන් වැඩීමේ උත්සාහයේ අංගයෝයි, ඔවුන් සඳහා වැඩිය යුතු වීර්යයේ අංගයෝ, කොට්ඨාශයෝයි අපථිය, එය ශීලපාරිසුද්ධිය සපිරීම සඳහා උත්සාහයට අංගයක් වෙයි "සීලපාරිසුද්ධිපධානයංධං" නම්, සෙසු තන්හිද මේ ක්‍රමයමයි, තභ්බ තභ්බ පඤ්ඤාය අනුග්‍රහගෙණාමි යනු ඒ ඒ තැන විදහිනා ප්‍රඥාවට අනුග්‍රහ කරන්නෙමි, යො තභ්බ ජණේයා යනාදියෙහි ඒ අනුග්‍රහකිරීමෙහි යම් කතකුකමානා ජන්දයක් වේදැයි මේ ක්‍රමයෙන් අපථිය දතයුතුයි, මෙහි සතිසම්පජ්ඣය සිහිය නංවා නුවණින් පිරිසිදු වීර්යය පැවැත්වීම සඳහා කියනලදි, රජනියෙසු ධම්මෙසු චිත්තං විරාජෙති යනු රාගයට ප්‍රත්‍යාවූ ඉෂ්ටාරමමණයන්හි යම්සේ සිත නොඇලෙයිද එසේ කරයි, විමොචනියෙසු ධම්මෙසු චිත්තං විමුච්චති යනු ඒ අරමුණුවලින් සිත මිදවියයුතුයි, ඒ අරමුණුවල යම්සේ

සිත මිදෙයිද එසේ කරයි, විරාජෙවො යනු මෙහි මාභීක්‍ෂණයෙහි නොඇලෙයි නම්, ඵලක්‍ෂණයෙහි මිදුනේ නම් වෙයි, දෙවැනි පදයෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, සමො විමුක්තිං පුක්ඛි යනු හේතුවෙන් ක්‍රමයෙන් අරහත්ත ඵල විමුක්තිය ස්පෂ්ඨකරයි.

4. 5. 5

පස්වැන්නෙහි වරො යනු තථාගතයන් වහන්සේගේ සුඵපියාවූ ශාක්‍ෂ රජුයි, නිශ්ශබ්දතාවකා යනු විශාලා නුවර සීභ සේනාපති වැනි නාලන්දාවෙහි උපාලි ගහපති වැනි නිශ්ශබ්ද තාප්පුත්තයන්ගේ උපස්ථායකයෙකි, කාශෙත සංවුත්තො යනු කායද්වාරය සංවරකළ බැවින් වසනලද බැවින් කයින් සංවරවූයේ නම්, සෙසු දෙකින් ද මේ ක්‍රමයයි, අවිජ්ජාචාරාගා යනු අවිද්‍යාව ක්‍ෂයවීමේ විරාගයෙනි, විජ්ජාපාදා යනු මාභීවිද්‍යාව ඉපදීමෙනි, භංගානං යනු ඒ කාරණයයි, අවිපක්ඛවිපාකං යනු නොලබනලද විපාකවාරයයි, තතො නිද්දානං යනු එම හේතුවෙන් එම ප්‍රත්‍යයෙන්ය, දුක්ඛවේදනීයා ආභවා අඤ්චෙය්‍යං යනු දුක්ඛවේදනාවට ප්‍රත්‍යයවූ ක්ලේශයෝ හටගනිත්, එම පුද්ගලයාට උපදිත්යයි අත්ථියයි, අභිසම්පරායං යනු දෙවැනි ආත්මභාවයෙහියි, කායසමාරම්භපට්ඨයා යනු කායකම්ප්‍රත්‍යයෙනි, ආඨවා යනු කෙලෙස්ය, විඝාතපරිලාභා යන මෙහි විඝාතො යනු දුකයි, පරිලාභො යනු කායික හා වෛතසික දැවිල්ලයි, පුඤ්ඤ චුඤ්ඤ ඛණ්ඩි කරොති යනු ඥානයෙන් නැසියයුතු කම්ය ඥාන සාධීයෙන් ස්පෂ්ඨකරමින් විනාශයට යවයි, විපාකයෙන් නැසියයුතු කම්ය විපාක සාධීයෙන් ස්පෂ්ඨකරමින් විනාශයට යවයි, නිජ්ජරා යනු කෙලෙස් දිරවන පිළිවෙතයි, සෙසු දොරටුවල ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙහි සිට මේ හික්මුව ක්‍ෂිණාශ්‍රවයෙන් කළයුතුය, සතර මහා භූතයන් ගෙනහැර වතුසස්සත්‍ය විශ්ලේෂණය දක්වා යම්කාක් අරහත්ඵල කමටහන කිවයුතුද දැන් එම ක්‍ෂිණාශ්‍රවයට නිරන්තර විහරණය දැක්වීමට මෙසේ "සම්මාවිමුත්තවිත්තස්ස" යනාදිය කිය. සමො විමුක්තවිතතස්ස යනු හේතුවෙන් කාරණයෙන් ක්‍රමයෙන් මනාව මිදුනහුගේයි, සත්තවිහාරා යනු නිත්‍ය විහරණයෝයි, නිරන්තර විහරණයෝයි, තෙව සුමනො භොති යනු ඉටු අරමුණෙහි ඇලීම් වශයෙන් සොම්නස හටගත්තේ නොවෙයි. ත දුමමනො යනු අනිටු අරමුණෙහි ගැටීම් වශයෙන් දොම්නස හටගත්තේ නොවෙයි, උපෙක්ඛො විහරති සතො සම්පජානො යනු සිහිනුවණින් වෙළනලද මධ්‍යස්ථාකාර ලක්‍ෂණ ඇති උපෙක්‍ෂාවෙන් ඒ අරමුණුවල උපෙක්‍ෂකව මධ්‍යස්ථව වාසය කරයි. කායපරියන්තිකං යනු ජීවිතය අත්තකොට, දිවි කෙළවර කොටයි, යම්කාක් දිවි පවතීද එතෙක් පැවති මනොද්වාරික වේදනාවය යන අත්ථියයි, එහි පඤ්චද්වාරික වේදනාව පසුව ඉපිද පළමුව නිරුද්ධ වෙයි, මනොද්වාරිකවූ වේදනාව පළමුව ඉපිද පසුව නිරුද්ධ වෙයි,

එය පිළිසිදගන්වා මොහොතෙහි වස්තුරූපයෙහි පිහිටයි, පක්වද්වාරක වේදනාව පංචද්වාර වශයෙන් පවතිමින් පළමු වියවු විසිවස් කල්හි ඇලිම් කිපිම් මුළාවීම් වශයෙන් අධිකව (වැඩිවී) බලවත් වෙයි, පණස්වස් කල්හි සිටියේ වෙයි, සැටවස් කල්හි සිට පිරිහෙමින් අසු අනුවස් කල්හි මද වෙයි, එකල්හි සැතියෝ බොහෝ කලක් එක්ව හුන්නෙමු, වැදහොත්තෙමුයි කියන කල්හි ද නොදනිමුයි කියති, ඉතා දැඩිව රූපාරම්මණයන්ද නොදකිමු, නොඅසුමු ගෙසුවද හෝ මිහිරි හෝ අමිහිරි, තද හෝ මෙලෙක් යයි නොදනිමුයි කියති, මෙසේ ඔවුන්ගේ පංචද්වාරක වේදනාව බිඳුණේ වෙයි, මනොද්වාරක වේදනාව පවතියි. යම්තාක් එම වේදනාව පවතීද ඒතාක් සත්වයා ජීවත් වෙයි කියනු ලැබේ. යම් විටෙක නොපවතීද එකල්හි මළේ නිරුද්ධවූයේයි කියනු ලැබේ. මෙම අරථය වැඩකට සමානකොට දැක්විය යුත්තේය, යම්සේ පුරුෂයෙක් ජලමාථී පහකින් සමන්විත වැවක් කරන්නේද, පළමුව වැසිවටකල්හි ජලමාථී පසෙන් ජලය පිවිස වැව ඇතුළත වලවල් පිරෙන්නේය, නැවත නැවත වැසිවස්තා කල්හි දියමං පුරවා ගවු අඩයොදුන් පමණ පැතිරී, ඒ ඒ තැනින් ගලායමින් ජලය පවතින්නේය, ඉක්බිති සොරොවු විවරකොට කුඹුරුවල වැඩකරන කල්හි දිය නික්මෙන්නේයි ද, ගොයම් පැසෙන කල්හි දිය නික්මුණේයි ද, දිය පිරිහිණ, මසුන් ගනිමුයි කියයුතු බවට පැමිණෙන්නේය, ඉක්බිති කිහිපදිනකින් වලවල්හිම දිය රඳා ඇත්තේය, යම්තාක් දිය වලවල්හි වෙයි ද එතෙක් මහවැවෙහි දිය ඇතැයි පිළිගැනීම වෙයි, යම් විටෙක එහි සිඳියයි ද එවිට වැවෙහි දිය නැතැයි කියනුලැබේ, මේ කාරණය ඒ අයුරින් දතයුතුය.

පළමුව වැසි වටනා කල්හි දියමං පසින් දිය පිවිසෙන විට වලවල් පිරුණු කාලය මෙන් පළමුවම ප්‍රතිසන්ධි කණයෙහි මනෝද්වාරක වේදනාව වස්තුරූපයෙහි පිහිටි කාලයයි, නැවත නැවත වැසි වස්තා කල්හි මාථී පස පිරුණු කාලය මෙන් ප්‍රවෘත්තියෙහි පංචද්වාරක වේදනාවගේ පැවැත්මයි. ගව්වක් අඩුයොදුනක් පමණ දිය පැතිරී සිටීම මෙන් පළමුවියෙහි විස්වස් කල්හි ඇලිමාදි වශයෙන් එම වේදනාවගේ අධිකව බලවත් බවයි, යම්තාක් වැවෙන් ජලය නොනික්මෙයි ද එතෙක් වැව පුරවා සිටි කාලයයි, සොරොවු විවරකළ කල්හි කර්මාන්ත කරනවිට දිය නික්මෙන කාලය මෙන් සැටවස් කාලයෙහි සිට එම වේදනාවගේ පිරිහීමයි, දිය බැසගිය කල්හි දියමංවල මදදියක් සිටිකාලය මෙන් අසු අනුවස් කල්හි පංචද්වාරක වේදනාව අඩු කාලයයි, වලවල්හි පමණක් දිය පිහිටි කාලය මෙන් හදවත් කෙළවර නිසා මනෝද්වාරයෙහි වේදනාව පැවති කාලයයි: වලවල මද දියක් වුවද ඇතිකල්හි වැවෙහි දිය ඇතැයි කිවයුතු කාලය මෙන් යම්තාක් එම වේදනාව පවතියිද එතෙක් සත්වයා

ජීවත් වේයයි කියනුලැබේ. යම්සේ වලවල්හි දිය සිදුණු විට වැවෙහි දිය නැතැයි කියනු ලැබේ ද එසේ මනෝද්වාරික වේදනාව නොපවත්නා කල්හි සත්වයා මළේයයි කියනුලැබේ. මේ වේදනාව අරභයා "ජීවිත පරියන්තිකං වේදනං වේදියමානො"යි කියනලදි.

කායානුගත යනු කය බිඳීමෙන්, උග්‍රං ජීවිතපරිඛාදානා යනු ජීවිතක්‍ෂයෙන් මත්තෙහියි, ඉධෙව යනු ප්‍රතිසන්ධිවශයෙන් වෙනතක නොගොස් මෙහිමයි, සිති ගවික්‍ෂානති යනු පැවැත්මේ සැලීම් හා උච්චාරු රහිත සිසිල් බව, නොපැවැත්මේ ධර්ම වෙයි, චූෂාං පට්ඨායනු ගසක් නිසායි, කුඤ්ඤාපිටිකං ආදාය යනු උදැල්ල ද, කණිනහුල ද, පැස් ද, ගෙනයි යන අරුත්ය, දෙසුම උදැල්ලක අයුරින් කරනලදි, මූලෙ පිණෙය්‍ය යනු උදැල්ලෙන් මුල සිඳින්නේය, පඬිබණ්ණය යනු යවුලෙන් හාත්පස කණින්නේය, එවමෙව ඛො යන මෙහි උපමාසැසඳීමයි, ආත්මභාවය ගස මෙන් දැක්විය යුතුය, ගස නිසා සෙවනැල්ල මෙන් කුශල අකුශල කම්මයයි, ඡායාව නොපවත්නක් කරනු කැමති පුරුෂයා මෙන් යෝගාවචරයායි, උදැල්ල මෙන් ප්‍රඥාවයි, පැස් මෙන් සමාධියයි, යහල මෙන් විදහිනාවයි, යහලෙන් මුල් කණින කාලය මෙන් අරභත් මගින් අවිද්‍යාව සිඳින කාලයයි, කඩ කඩ කරන කාලය මෙන් ස්කන්ධවශයෙන් දුටු කාලයයි, පළන කාලය මෙන් ආයතන වශයෙන් දුටුකාලයයි, පළුගසන කාලය මෙන් ධාතු වශයෙන් දුටුකාලයයි, වාසුළඟෙහි වියලන කාලය මෙන් කායික වෛතසික වීර්ය කරන කාලයයි, ගින්නෙන් දවන කාලය මෙන් නුවණින් කෙලෙසුන් නදවන කාලයයි. අභරු කරන කාලය මෙන් පංචස්කන්ධය පවත්නා කාලයයි, මහ සුළඟෙහි පාවෙන කාලය හෝ ගංවතුරෙහි ගසාගෙන යන කාලය මෙන් සුන්මුල් ඇති පංචස්කන්ධයන්ගේ ප්‍රතිසන්ධි නොගන්නා පරිදි නිරෝධයට පත්වීමයි, ඉපිලීම් හා ගසාගෙන යාම්වලින් නොපැනීම් බවට පැමිණීම මෙන් පුනර්භවයෙහි විපාකස්කන්ධයන් නොයිපදීමෙන් නොපැනෙන බව දකයුතුයි. ගගවග්ගං එතද්වොව යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින් දෙසුම පවත්වන්දී සෝවාන් ඵලයට පැමිණ 'එකං සෙය්‍යථාපි හනෙත' යනාදී වචනය කීවේය, එහි උදග්‍රහිකො යනු පොලිය කැමතිවන්නේයි, අඤ්ඤාපිටිකං පොඤ්ඤා යනු අස්පොච්චන් පන්සියයක් මිළදීගෙන පසුව විකුණන්නෙමැයි පෝෂණය කරන්නේය, දහසක් අගනා අශ්වයාට පන්සියයක් පමණ අගය ඇති උපකරණ ගෙමල් ආදී වශයෙන් පෝෂණයට අවශ්‍ය දේ ලෙසම ගිණිය, (වැයවිය). ඉක්බිති ඔහුගේ එම අශ්වයෝ එක් දිනකින්ම ලෙඩවී සියල්ලෝ ජීවිතක්‍ෂයට පැමිණෙන්නාහුය, මේ අදහසින් මෙසේ කිය, උදග්‍රහිකොව න ලග්‍රහිකො යනු පොලිය ද ගෙයින් ගෙනගොස් දුන් මුදල ද යන කිසිවක් නොලබන්නේය, පඬිරැසාසිං යනු සිවුපසයෙන් උච්චාත් කෙළෙම්, සොගංඋග්‍රහිකොව නාධිගට්ඨං යනු ඒ මම පොලිය ද ගෙයින්

දුන් ධනය ද නොලැබිමි. වික්ෂිමට අසුන් පෝෂණය කරන්නෙක් වූයෙමි දක්වයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

4. 5. 6

සයවැන්නෙහි ආයෙහ යනු කොටස් දෙකකිනි, ඔසොත්තනිවරණං යනු ඔස සතරින් එතෙරවීමයි, ධරොපිභවජානෙතෙ යනු දුෂ්කරක්‍රියා සංඛ්‍යාත තපසින් පවු පිළිකුල් කරන හේතුවයි, අඤ්ඤාතරං ධාමඤ්ඤාධිකං යනු එක් මහණ දහම් කොටසකි. අපරිසුද්ධකායසමාචාර යනාදියෙහි මුල් තුන පදයෙන් කායික, වාචික, වෛතසික ශීලයන්ගේ අපිරිසුදු ව දක්වා පසු පදයෙන් අපිරිසුදු දිවිපැවැත්ම දක්වයි, ඤාණදක්‍ෂණාය යනු මාභීඤාන සංඛ්‍යාතවූ දඬුනියාගේයි: අනුතරාය සමොධාය යනු රහත් බව සඳහායි, අරහත්ඤානස්පඨියෙන් ස්පඨි කිරීමට තුසුදුස්සෝයි කියනලද්දේ වෙයි, සාලලධීං යනු සල්ගසයි, නවං යනු තරුණවූයි, අකුසල්වට්ඨතාතං යනු වන්නේ ද නොවන්නේ දැයි නොඉපදවිය යුතු කුසලයයි, ලෙඛනිකා ලිඛනය යනු සුරන අවියකින් සුරන්නේය, ඛොවෙය්‍ය යනු උලන්නේය, අනො අවිසුද්ධා යනු ඇතුළත අපිරිසුදු වුවානු ඉවත්කළ හර ඇත්තානුයි, එවමෙව ඛො යනු මෙහි උපමා සැසඳීමයි, සල්ගස මෙන් ආත්මභාවය දැක්විය යුතුය, නදියෙහි සැවිපහර මෙන් සසර සැවි පහරයි, පරතෙරට යනු කැමති පුරුෂයා මෙන් දෙසැට දිවු ගෙන සිටි පුරුෂයායි, සල්ගසෙහි පිටත මනාව පිරියම් කළ කාලය මෙන් බාහිරවූ තපස් හැසිරීම් දැඩිකොට ගත් කාලයයි, ඇතුළත අපිරිසුදු කාලය මෙන් ඇතුළත ශීලයන්ගේ අපිරිසුදු කාලයයි, සල්ගස ගිලී යටට යාම මෙන් මිසදිවු ගත්තනු සසර සැවි පහරෙහි ගිලීයාම දතයුතුයි, පියාරිත්තං ඛණ්ඩනය යනු තබල හා අරිත්‍රය (සුක්කානම) යොදන්නේය, එවමෙව යන මෙහි ද මෙය උපමා ගැලපීමයි, ආත්මභාවය සල්ගස මෙනි, සසර සැවිපහර නදී සැවිපහර මෙනි, යෝගාවචරයා පරතෙරට යනු කැමති පුරුෂයා මෙනි, සදොරෙහි සංවරය එළඹි කාලය පිටත මනාව මපමට්ටම් කළ කාලය මෙනි, ඇතුළත පිරිසුදු සිල්වත් බව ඇතුළත මනාව පිරිසුදු කළ කාලය මෙනි, කායික වෛතසික වියඝීය කිරීම තබල හා සුක්කානම බැඳීම මෙනි, පිළිවෙලින් සිල් පුරා සමාධිය පුරා ප්‍රඥාව පුරා නිවනට යාම සුවසේ පරතෙරට යාම මෙන් දැක්විය යුතුය, කණ්ඩවිත්‍රකාභි යනු හිදවු, හිඳහැන්, හිපහය, හිතිරය, හි පොකුණ, හි පියුම යනාදී නොයෙක් හිටලින් කළ හැකි විත්‍රයෝයි, අථ ඛො සො භිග්ගි ධානෙහි යනු හෙතෙම මෙසේ බොහෝ හි විසිතුරු දන්නේ වුව ද රජකුට සුදුසුවූයේ නොවෙයි, කරුණු තුනකින්ම වේයයි අපථියි: සමාසමාධිගොති යනු මාභී සමාධියෙන් ද එල සමාධියෙන් ද

සමාතිතවූයේය යනු මෙහි අන්වයයි, සමමාදිට්ඨි යනු මාථී සමාක්දෘෂ්ටියෙන් යුක්තවූයේයි, ඉඳං දුක්ඛං යනාදිවූ සතර සත්‍යයෙන් සතර මාථීය ද එල තුන ද කියනලදි: මෙය වනාහි මාථීයෙන්ම නොවළක්වන ලද්දේ විදිසි නමැයි දතයුතුය. සමමා විමුක්ති යනු අරහත් එලවිමුක්තියෙන් යුක්තවූයේයි, අවිජ්ජාසංවිධං පදාලෙඛි යනු අරහත් මගින් පලාලයි නමැයි කියනුලැබේ, මේ අරහත් මාථීයෙන් යට අවිද්‍යාස්කන්ධය පලනලද්දේ මෙහි වනාහි පලනලද්ද ඇසුරුකොට පලාලයි කීමට වටියි.

4. 5. 7

සත්වැන්නෙහි මලලිකාලෙඛි යනු පසේනදී රජුගේ බිසවයි, යෙනම්බෙකවො මාතුගාමො යනු යම් හෙයකින් මෙහි එක් ස්ත්‍රියක් යනුයි, දුක්ඛානා යනු පිළිකුල් දනවන පැහැය ඇත්තී. දුරපා යනු නොමනා සටහන් ඇත්තියි, සුපාපිකා යනු බෙහෙවින් පවිටුවූ, බෙහෙවින් ලාමකවූයි, දුක්ඛානා යනු දැකීමටයි, දිළිඳු යු ධනයෙන් දිළිඳුවූයි, අපපාසකා යනු ස්වකීය ධනධාන්‍යාරහිතවූයි, අපපාසකා යනු උපහොග පරිහොග භාණ්ඩ රහිතවූයි, අපපාසකා යනු අඩු පිරිවර ඇත්තාවූ යි අධිකා යනු ඉසුරු ඇත්තාවූයි. මහඥානා යනු පරිහොග කරන ධනයෙන් මහත්සේ ධනවත්වූයි, මහාගොභා යනු උපහොග පරිහොග භාණ්ඩයන්ගෙන් මහත් හොග ඇත්තාවූයි, මහෙසකා යනු මහත් පිරිවර ඇතියි, අභිරුප යනු උතුම් රුවැනියි, දුක්ඛානා යනු දැක්මට සුදුසුවූයි, පාසාදිකා යනු දැකුමෙන් පහදවන්නාවූයි, වසාසපොසකරතා යනු වණියෙන් මෙන්ම ශරීර සටහනින් ද යනුයි, අභිසංසිතා යනු ඇලෙයි, ව්‍යාපර්ශ්ව යනු ප්‍රකෘතිය අත්හරියි, පතිර්ශ්ව යනු ක්‍රොධවශයෙන් දැඩිබවට තදබවට පැමිණෙයි. න දාතා ගොති යනු දෙන්නියක නොවෙයි, සෙය්‍යාවසව්පදිපෙය්‍යං යනු මෙහි සෙය්‍යා යනු ඇද පළඟ ආදී නිදන අසුනයි, ආවසවො යනු වසනගෙයයි, පදිපෙය්‍යං යනු වැටිතෙල් ආදී පහන් උපකරණයැයි කියනුලැබේ, ඉක්කාමතිකා යනු ඊෂ්ඨාවෙන් යුක්ත සිතැත්තිය, මේ ක්‍රමයෙන් සියලුතැන අන්වය දතයුතුයි, කොධානා අගොසිං යනු ක්‍රෝධසිත් ඇත්තී වූයෙමි, අතික්කාමතිකා අගොසිං යනු ඊෂ්ඨාවෙන් තොර සිතැත්තී වීමි. මෙහි ඉතිරිය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

4. 5. 8

අටවැනි සුත්‍රයෙහි අත්තනප ආදියෙහි තමන් තවයි, දුක්ඛ පමුණුවයි යන්නෙන් අත්තනපො නම්, තමන් තැවීමෙහි යෙදීම අත්තපරිතාපකානුශෝභං නම්, අනුන් තවන්නේනුයි, පරත්තපො නම්,

අනුන් තැවීමේ යෙදීම පරපරිතාපනානුයෝගං නම්, දිවෙධ්වධමො යනු මේ ආත්මතාවයේදීමයි, නිව්ජානො යනු තෘෂ්ණාව ජාතයි කියනු ලැබේ, ඒ තෘෂ්ණාව ඔහුට නැතැයි නිව්ජානො නම්, සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් නිවුණු බැවින් නිබ්බූතො නම්, ඇතුළත තවන කෙලෙසුන් නැතිබැවින් සිසිල් වූයේයි සිහිගුණො යි ධ්‍යාන මාථිඵල නිව්ඞාණ සුඛයන් විදිනුයි සුඛපටිසංවෙදී නම්, චුභ්භගුතෙන අත්තනා යනු ශ්‍රේෂ්ඨවූ තමා විසිනි, අවෙලුකො යනාදිය කියනලද අරුත් ඇත්තේය, ඔරබිකා යනාදියෙහි එඵවෝ උරබ්බායි කියනු ලැබේ, එඵවන් තසයි යන්නෙන් ඔරබ්බිකො නම් වෙයි. සුකරික යනාදියෙහිද මේ ක්‍රමයමැයි, ලුද්දො යනු දරුණු තැනැත්තේයි, කකීග තැනැත්තේයි, මට්ඨකාගකො මසුන් බදින්නා කෙටුලායි, ඛණ්ඩනාගාරිකො යනු සිරගෙය රකින්නායි, කුරුකමමනා යනු දරුණු කමාන්ත ඇත්තේයි, මුද්ධාවසිතො යන කෂත්‍රිය අභිෂෙකයෙන් මුදුනෙහි අබිසෙස් කරනලද්දේයි, පුරථිමෙන තගරඤ්ඤා යනු නුවරින් පෙරදිගිනි, සථාගාරං යනු යාගශාලාවයි, බරාපිතං නිවාසෙවා යනු කුර සහිත අඳුන් දිවි සමක් හැදයි. ආපිතෙලෙන යනු ගිනෙලින් හා තෙලෙහි, ගිනෙල් හැර ඉතිරි යම්කිසි කෙලක් වේද එය තෙලයි කියනු ලැබේ. කණ්ඩුවමානො යනු නිය සිදිනලද බැවින් කැසියයුතු කල්හි එයින් කසන්නේයි, අතථරිභාය යනු නොඇතිරීම සඳහායි: සරුපවට්ඨාය යනු සමාන වස්සකු ඇති යනුයි, ඉදින් දෙන සුදු වෙයි ද, වස්සා ද සුදුවෙක්මය, ඉදින් දෙන දුඹුරු හෝ රතු හෝ වේ ද, පසුපැටවා ද ඇය සමාන වූයේමැයි මෙසේ සමාන වසුපැටවකු ඇති යනුයි, සො එවමාග යනු ඒ රජතෙමේ මෙසේ කියයි, වච්ඡතරා යනු කුරුණු වසු බව ඉක්මවූ බලවත් වස්සෝයි, වච්ඡතරී යනාදියෙහි ද මේක්‍රමයමැයි, ඛරිභිසත්තාය යනු වටකිරීමට මෙන්ම යාග බිමෙහි ඇතිරීම සඳහා ද වෙයි. සතරවැනි සුද්ගලයා බුද්ධෝත්පාද කාලයෙහි සිට දැක්වීමට 'ඉධ තථාගතො' යනාදිය කිය. තථාගතානි යනාදියෙහි කියනලද අර්ථ ඇත්තේමය, භං ධම්මං යනු කියනලද ආකාරයෙන් යුක්ත ධම්මයි, සුභාගී ගහපති වා යනු කුමක් නිසා පළමුව ගහපතියා නිදේශ කරයි ද? නිහතමානී බව ද බොහෝ බව ද නිසාය, බොහෝ සෙයින් කෂත්‍රිය කුලයෙන් පැවිදිවුවෝ මනත්‍ර නිසා මාන කරති, පහත්ජාති කුලයෙන් පැවිදිවුවෝ තමන්ගේ විජාතික බවින් පිහිටීමට නොහැකිවෙත්, ගහපති දරුවෝ වනාහි එබඳු මානස නැති බැවින් තසනලද මාන ගවී ඇත්තෝ වෙත්, කිසිලිවලින් දහදිය හෙලමින් පිටෙහි ලුණු පිපෙත්දී ඔවුහු පැවිදිව මානස හෝ ආධම්බරය නොකොට ශක්ති පමණින් බුද්ධධම්මය උගෙන විදගීනාවට කටයුතු කරන්නාහු අරභත් බවෙහි පිහිටන්නට හැකිවෙති, සෙසු කුලයන්ගෙන් නික්ම පැවිදිවුවෝ බොහෝ නොවෙති, ගහපතියෝම බොහෝ වෙති, මෙසේ නිහතමාන බැවින් ද,

බහුලබැවින් ද පළමුව ගෘහපතියා නිදේශ කරයි. අඤ්ඤාතරසමිං වා යනු සෙසු කුලයන්ගෙන් හෝ එක්තරා කුලයකයි, පටිච්ඡාසායනා යනු උපන්නේයි, තථාගතෙ සඤ්ඤං පටිලෙභි යනු පිරිසුදු ධර්මය අසා ධර්මස්වාමීවූ තථාගතයන්වහන්සේ කෙරෙහි තථාගතයන්වහන්සේ ඒකාන්තයෙන්ම සම්මා සමුද්ධයයි ශ්‍රද්ධාව ලබයි, ඉති පටිසංඝට්ඨකම් යනු මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරයි, සමඛාධො සරාවාසො යනු ඉදින් රියන් සැටක හෝ යොදුන් සියයක අතරක් ඇති හෝ ගෙයක අඹුසැමියුවලක් වෙසෙත්ද එසේ වෙයි, කරදර සහිත යන අරුතින් ගෘහවාසය බාධා සහිතමය, රජාපථො යනු රාගරජස් නැගෙන තැනුයයි මහ අටුවාවෙහි කියනලදි. ආගමන පථය (එන මාර්ගය) යනු ද වට්ටිය, නොලැගෙන බැවින් අභ්‍යවකාශය මෙනැයි අධ්‍යොකාශො නම්, පැවිද්දෝ වනාහි දොරකවුළු වැසි ඇති සැහවි ඇති කුළුගෙවල් රුවන් පහය දෙවිවීමත් ආදියෙහි වසන්නේද, නොලැගෙයි, නොඇලෙයි, නොබැඳෙයි. එහෙයින් අධ්‍යොකාශො පඛන්ද්‍රාය කියනලදි, තව ද කුශලක්‍රියාවට ඉඩ නැති බැවින් ගෘහවාසය බාධා සහිතය, නොවසනලද කුණු ගොඩක් මෙන් කෙලෙස් රජස් රැස්වන තැනක් බැවින් රජාපථයකි, කුශලක්‍රියාවන්ට සුවසේ අවකාශ සපයන බැවින් පැවිද්ද අභ්‍යවකාශයකි, නයිදං සුකරං -පෙ- පඛන්ද්‍රායං යන මෙහි මේ සැකවින් කථාවයි, යම් මේ ශික්ෂාත්‍රය බ්‍රහ්මචාරීන් එක් දිනකුදු නොකඩ කොට අවසන් සිත පැමිණවිය යුතු බැවින් එකතතපරිපූර්ණා නම්, එක් දිනකුදු කෙලෙස් මලින් අපිරිසුදු නොකොට අවසන් සිත පැමිණවිය යුතු බැවින් එකතතපරිපූර්ණා නම්, සම්බලිඛිතං යනු ලියවූ හක්ගෙඩියක් මෙන් සේදූ හක්ගෙඩියකට සමානව හැසිරිය යුතුයි, මෙය පහසුනොවේ, අභාරං අප්පඛාට්ඨානා යනු ගිහිගෙහි වසන්නහු විසිනි, එකතතපරිපූර්ණා -පෙ- වර්තූං, යනනුභාගං කෙසේ ද, ධුලි ද බහා කසට රසපෙවූ බැවින් කාසායාති නම්වූ, බිම්සර වසන්නවුන්ට සුදුසු ව්‍යව්භි වස්ත්‍රයි, අවජාදෙවො යනු හැඳයි, අභාරයා ගිහිගෙයින් නික්ම පඛන්ද්‍රායං පැවිදිවන්නේ නම් යනුයි. මෙහිද යම්හෙයකින් ගිහිගෙයට හිතවත්වූ කෘෂි වංශික් ආදී කටයුතු අභාරියයි කියනුලැබේ. එයද පැවිද්දට නැත, එබැවින් පැවිද්ද අනභාරියයි දතයුතුය, එය අනභාරිය නම්, පඛන්ද්‍රායං යනු පිළිපදින්නෙමි, අපං වා යනු දහසින් යට හොගසමූහය අප්ප නම් වෙයි, දහසින් උඩ මහායි. එකට බඳනා අරුතින් ඤාතියාම ඤාති පරිවට්ඨ නම්. එය විස්සෙන් යට අප්ප නම් වෙයි. විස්සෙන් මත්තෙහි මහයි. එකට බඳනා අරුතින් ඤාතියාම ඤාති පරිවට්ඨ නම්. එය විස්සෙන් යට අප්ප නම් වෙයි. විස්සෙන් මත්තෙහි මහායි. ගිහිභූතං සිංඛායාපිට සමාපන්නො යනු ගිහිභූතයන්ගේ අධිශීල සංඛ්‍යාත යම් ශීලයක් වේද, ඔවුහු ඒ සමග එක්ව ජීවත් වෙති. එක්ව ජීවත් වන්නෝ සමාන පැවතුම් ඇත්තෝ

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පනවනලද ශික්ෂාපද සංඛ්‍යාතවූ සමාග දිවිපැවැත්මට එහි හික්මෙන බැවින් මනාව බැසගත්තෝයි හිඤ්ඤාං සිංඛාසාරීවසමාපන්නෝ නම්: සමාපන්නෝ යනු ශික්ෂාව පසුරන්නේ සාරීවය ද නොයික්මවන්නේ වී ඒ දෙකටම පැමිණියේය යන අරුත්ය, පාණාතිපාතං පහාය යනාදිය කියනලද අපරී ඇත්තේය, ඉමෙසං ගෙදාය යනු මෙයින් කියනලද යමකුගේ සම්පයෙහි අසන ලද්දේද ඔවුන් බිඳවීම සදහායි, හිත්තානං වා සන්දාතා යනු කිසියම් කරුණකින් බිඳුනාවූ මිතුරන් දෙදෙනකුගේ හෝ සමානුපරිණායකාදීන්ගේ හෝ එකිනෙකා වෙත ගොස් මෙබඳු කුලයෙහි උපන්නාවූ මෙසේ බහුශ්‍රැතවූ තුඹලාට මෙය නොමනායයි ආදිය කියා සමගි කරවන්නාවූයි, අනුප්පාදා යනු සමගිය දෙන්නාවූයි, සමගිවූ දෙදෙනකු දැක මෙබඳු කුලයෙහි උපන්නාවූ මෙබඳු ශුණයන්ගෙන් යුක්තවූ තුඹලාට මෙය සුදුසුයැයි ආදිය කියා (ඒ සමගිය) දැඩිබවට පත් කළාවූ යන අරුත්ය, සමගියෙහි ඇලීම මොහුගේනුයි සමග්ගාරාමෝ නම්, යම්තැනක සමගිවූවෝ නැත්ද, එහි විසීමට ද නොකැමති වෙයි අරුත්ය, සමග්ගාරාමෝ යනුද පෙළයි. මේ අපරීයමයි, සමග්ගාරාමෝ යනු සමගි වූවන් කෙරෙහි ඇළුණෙයි, ඔවුන් අතහැර අත්තැනකට යාමටවත් නොකැමති වෙයි අරුත්ය, සමගිවූවන් දැක ද අසා ද සතුටු වේනුයි සමග්ගනඤ්ඤි නම්, සමග්ගකරණීං වාචං භාසිතා යනු යම් වචනයකින් සත්වයින් සමගි වූවන්ම කරයි ද ඒ සමගියෙහි ශුණය පළට කරන්නාවූ වචන කියයි අත් යමක් නොවෙයි, නෙළා යනු දෝෂයට එළයයි කියනු ලැබේ, ඔහුට දොසක් නැත්තේනුයි නෙළා නම්, නිදොස්ය යන අරුත්ය, 'නෙළඬො සෙතපච්ඡදො' යන මෙහි කියනලද සීලය මෙනි, කණ්ණාසුඛා යනු ව්‍යංජනයන්ගේ මිහිරි බැවින් කණට සුව එළවන්නාවූයි, හිඳිකටුවකින් ඇනීමක් මෙන් කණට හුලක් නොදනවන්නේයි, අපරීමධුරතාවෙන් සියලු සිරුරෙහි කෝපය නොදනවා ප්‍රේමය දනවන්නේනුයි පෙමහිං යි. හදවතට යයි, නොගැටෙමින් සුවසේ සිතට පිවිසේනුයි හදයංගිමා යි, ශුණ පිරිපුන් බැවින් පෙරවූ වන්නේයි පොරී නම්, පුරයෙහි වැඩුණු කාන්තාවක් මෙන් සුකුමාලය යන්නෙන්ද පොරී වෙයි, මෝ පුරයේනුයිද පොරී නම්, පුරයෙහි මෝ යනු නුවරවැසියන්ගේ කථාව යන අරුත්ය, නුවර වැසියන්ගේ සුදුසු කථාවෙයි, ජිතාබවට තාක යනුද, සොහොයුරුබවට භාතු යනුද කියති, මෙබඳු කථාව බොහෝ දෙනාට මනාපය, සිත් වඩන්නේයයි බහුජතමනාපා නම්, සුදුසු කාලයෙහි කියන්නේනුයි කාලවාදී නම් කිවයුතු කාලය සලකා කියයි යන අරුත්ය, වුදෙයම සත්‍යයම ස්වභාවයම කියයිනුයි ගුණවාදී නම්. මෙලොව හා පරලොව වැඩ ඇසුරුවූවක්ම කොට කියයිනුයි අභවාදී නම්. නවලොවුතුරු දහම් ඇසුරුවූවක්ම කොට කියයිනුයි ධම්මවාදී නම්.

නම්, තැබීමෙහි ඉඩ නිධානයයි කියනු ලැබේ, තැබීමේ ඉඩ ඇයට ඇත්තේත්‍රයි නිධානවර්ගී නම්, හදවතෙහි තැබියයුතු වචන කියනලද්දී අරුත්ය, කාලෙක යනු මෙබන්දක් කියන්නේ ද මම හදවතෙහි තැබියයුත්තක් කියමිනි නුසුදුසු කල්හි නොකියයි, සුදුසුකාලය බලාම කියයි යන අරුත්ය, සාපදෙකං යනු උපමාසහිතවූයි. කරුණු සහිතවූ යන අරුත්ය, පරිගණනිවර්ගී යනු පිරිසිදීම දක්වා යම් සේ කථාවෙහි නිමාවක් දකියි ද එසේ කියයි යන අර්ථයයි, අත්‍යවශ්‍යතා යනු අත්‍යවශ්‍යතාවූ දෙය නොයෙක් ක්‍රමයන්ගෙන් බෙදන්නට විසින් ද භාන්තයින් ගැනීමට නොහැකිවන්නේය, ඒ අත්‍යවශ්‍ය පුද්ගලයා යම් අත්‍යවශ්‍ය කියයි ද ඒ අත්‍යවශ්‍ය යුක්තවූ බැවින් අත්‍යවශ්‍යතාවූ වචනයක් කියයි, එකක් ඉදිරිපත් කොට වෙනෙකක් නොකියයි කියනලද්දේ වෙයි: ධීපගාම භූතගාම සමාරම්භා යනු මූලබීජ, බන්ධබීජ, ඵලබීජ, අග්නබීජ බීජබීජ පස් ආකාරවූ බීජගාමයෝ මෙන්ම යම්කිසි නිල්පණ්ණ ගස් ආදී භූතගාමයෝ ද වැනසීමෙන් සිද්ධි පිළිසිසිම් ආදියෙන් භානිකිරීමෙන් දුරුවූයේය යන අරුත්ය: එකගතකිකො යනු උදෑසන බත හා සවස බතයයි බත් දෙකෙකි, ඔවුනතුරෙන් උදය බතෙහි සීමාව මධ්‍යාහ්නයෙන් පිරිසිදින ලද්දේය, අනෙක මධ්‍යාහ්නයෙන් මත්තෙහි අරුණෝදගමනයෙන් කෙළවර වෙයි, එබැවින් මධ්‍යාහ්නය දක්වා කාලය අතරෙහි දසවරක් වළඳන්නේ ද ඒකගතකික වෙයි, ඒ සඳහා එකගතකිකොයි කියනලදි, රාත්‍රී භෝජනය රත්ති නම්. එයින් වැළකුණේයි රතභූපරණා නම්, මධ්‍යාහ්නය ඉක්මුණු කල්හි හිරුබැසයාම තෙක් බොජුන විකාල භෝජනය නම්, එයින් වැළකුණු බැවින් වීරණා විකාලභෝජනා නම්, ජාතරූපං යනු ස්වණීයයි (රත්ය). රජතං යනු කහවණු ලොහමාසක, ජතුමාසක දාරුමාසකයයි යමක් ව්‍යවහාරයට යයිද ඒ දෙකේම පිළිගැනීමෙන් වෙන්වූයේ එය නොපිළිගනියි, නොගත්වයි ළඟ තබනලද්ද නොයිවසයි යන අරුත්ය, ආමකධංගුදපටිග්ගහණා යනු සාල් වී යව, ගොඩුම, කඩුවරක කුදුසක නමින් ගැනෙන අමුධාන්‍ය පිළිගැනීමෙනි. හුදෙක් මේවා පිළිගැනීම පමණක් නොව අතගැමද හික්කුන්ට නොවටීමය, ආමකමංගුදපටිග්ගහණා යනු මෙහි උදෙසා අනුදන්තා ලද දෙය හැර අමු මස්-මාළු පිළිගැනීමට හික්කුන්ට නොවටියි, අතගැම නොවේ, ඉත්තිකුමාරිකපටිග්ගහණා යනු මෙහි සක්‍රිය යනු පුරුෂයකු වෙත ගිය තැනැත්තියයි, අන්‍යවූ තැනැත්තිය කුමාරිකා නම්, ඔවුන් පිළිගැනීම ද පැහැසීම ද අකූපමය, ද්‍රාගද්‍රාගිපටිග්ගහණා යනු මෙහි දැයිදස් වශයෙන් ඔවුන් පිළිගැනීම නොවටියි, කූපකරුවකු දෙමි, ආරාමිකයකු දෙමියි මෙසේ කී කල වටියි, එළඹුවුවත් ආදීන්හි ද කෙත්වත් අවසන්හි ද කූප අකූප ක්‍රමය විනයවශයෙන් වමසා බැලිය යුත්තේය, එහි යම්තැනක මඩට අයත් ධ්‍යාන වැටෙයි ද එය බෙත්ත නම්, යම් තැනක ගොඩ අයත්

ධාන්‍ය වැවෙයි ද එය වත්තු නම්, යම් තැනක දෙවතියම වැවෙයිද එය බෙත්ත නම්, ඒ සඳහා සුදානම් නොකළ බිම් කොටස වත්තු නම්, බෙත්තවත්තු ශීර්ෂයෙන් මෙහි වැව්, විල් ආදිය ද ඇතුළත් කරන ලද්දේමය, කාශවික්කායා යනු මිළදී ගැනීමෙන් හා විකිණීමෙනි, පණිවිඩපනක් කිරීම දූතෙයා නම්, ගිහියන්ගේ ලිපියක් හෝ හසුනක් ගෙන ඒ ඒ තැනට යාමයි, පරිණාමය යනු ගෙන්ගෙට යන්නහුගේ කෙටිගමනයයි, ඒ දෙකම කිරීම අනුශාසනා නම්. එබැවින් දූතෙයා පරිණාමය යන ගමන්වල යෙදීමයි. මෙසේ මෙහි අපරීය දහසුතුයි, කුටියනු කුලාකුටාදීන් හි ධවරීමයි, එහි කුලාකුටය වනාහි රූපකුට, අංගකුට, ගහණකුට, පටිවර්තන කුටයයි සතරාකාර වෙයි, එහි රූපකුටය නම් තරාදි දෙකක් සමාන කොට ගත්තේ බොහෝවක් ගනියි, දෙන්නේ අඩුව දෙයි, අධිගකුටය නනම්, ගත්තේ පසු කොටසෙහි අතින් තරාදිය අදිය, දෙන්නේ තරාදිය පසු කොටසෙහි අදිය, ගහණකුට නම් ගත්තේ මුලෙහි ධනුන ගනියි, දෙන්නේ කෙළවරෙහි ගනියි, පටිවර්තනකුට නම් තරාදිය හිල් කොට ඇතුළත යකඩ කුඩු බහා ගත්තේ එය පසුපසට කරයි, දෙන්නේ අග කොටසෙහි කරයි, සංචිභාජනය කංසයි කියනු ලැබේ. එයින් ධ වරීම කංසකුට නම්, කෙසේද? එක් රන් භාජනයක් තනා අනෙක් ලෝහ භාජන දෙකකුනක් රන්වත් කරත්, එයින් දනව්වට ගොස් කිසියම් ධනවත් ගෙදරකට ගොස් රන් බඳුන් මිළදී ගන්නායි කියා අගය ඇසුරිට වැඩිමිළකට දෙනු කැමැත්තෝ වෙත්, ඉක්බිති ඔවුන් විසින් කෙසේ මේවායේ රන්බව දැනගත යුතුදැයි ඇසුරිට සොයාබලා ගන්නායි බඳුන් දී යති, මානකුටය, හදයහෙද සිබාහෙද රජුහෙද වශයෙන් තෙවැදෑරුම් වෙයි. එහි හදය හෙදය හිතෙල් තෙල් ආදිය මනින විට ලැබෙයි. ඒවා (මිළදී) ගත්තේ යටහිල්කළ මිනුමෙන් හෙමින් වත්කරන්නායි කියා තමන්ගේ බඳුනෙහි බොහෝ වත්කරවා ගනියි. දෙන්නේ සිදු වසා ඉක්මණින් පුරවාදෙයි, සිබාහෙදය තල සහල් ආදිය මනින විට ලැබෙයි, ඒවා මිළදී ගත්තේ හෙමින් මුදුන් කොට ගනියි, දෙන්නේ ඉක්මණින් පුරවා මුදුන කපා දෙයි. රජුහෙදය කෙත්වත් මනිනවිට ලැබෙයි, අල්ලස නොලබන්නහු කුඩාමුදු කෙත මහත්කොට මනිත්.

උකෙකාටනාදියෙහි උකෙකාටනං යනු හිමියා නොහිමියා කිරීමට අල්ලස් ගැනීමයි, වතුචං යනු ඒ ඒ උපායයන්ගෙන් අනුන් ධ වරීමයි, එහි මේ එක් කපා පුවතකි, එක් වැද්දක් මුවකු හා මුව පොව්වකු ධගෙන එයි, එක් කපටියෙක් එමබල මුවා කියක් වරිද මුවපැටියා කියක් වරිදැයි ඔහුගෙන් ඇසිය, මුවා කහවණු දෙකෙකි, මුවපැටියා කහවණු එකකැයි කියනලද්දේ කහවණුවක්දී, මුවපැටියා ගෙන විකුදුරක් ගොස් පෙරළා එමින් එමබල මට මුව පැටියාගෙන්

වැඩක් නැත. මුවා මට දෙවයි කිය. එසේ නම් කතවණු දෙකක් දෙවයි වැද්දා කිය. එම්බල මා පළමුව එක් කතවණුවක් දෙනලද්දේ නොවේයි අනෙකා ඇසීය. "එසේය දෙන ලදි", "මේ මුව පැටවා ද ගනුව එසේ ඒ කතවණුව ද, මේ කතවණුවක් අගය ඇති මුව පැටියාදැයි කතවණු දෙකක් වෙයි" කිය. ඒ වැද්දා හරි දෙයක් කියතැයි සලකා මුව පැටියා ගෙන මුවා දුන්නේය. නිකම් යනු යෝගවශයෙන් හෝ මායා වශයෙන් ද හෝ නොහවඩිය හවඩියයි ද නොමැණික මැණිකයයි ද තොරත් රත්යැයි ද, එයට සමානවූවකින් රැවටීමයි. ආවිශෝගො යනු වංචනප්‍රයෝගයකි, මේ උකෙකාටනාදීන්ටම නමකි, එබැවින් උකෙකාටන සාවියොගය, වක්‍රවනසාවියොගය, නිකතිසාවියොගයයි මෙසේ මෙහි අතීය දැක්විය යුතුය, වෙන එකක් දක්වා අන්දෙයකට පෙරලීම සාවියෝගයයි ඇතමෙක් කියති, එය වංචනසෙහිම ඇතුළත් කරනලදි, ඡෙදනාදියෙහි ඡෙදනං යනු අත්සිඳීම් ආදියයි, වඩො යනු මැරීමයි, ඛණ්ඩා යනු රැහැනෙන් බැඳීම් ආදී බැඳීමයි, විපරමොසො යනු හිමවිපරාමොසය හා ගුඛබ්විපරාමොසයයි දෙයාකාර වෙයි, හිම වැටෙන කාලයෙහි හිමයෙන් සැහවී සිට මගට පිළිපත් මිනිසුන් මුළා කෙරෙත් ද මෙය හිමවිපරමොස නම්, ලැහැබි ආදියෙහි සැහවී සිට යමකු මුළා කරත්ද, මෙය ගුඛබ්විපරාමොස නම්, ආලොපො යනු ගම් නියමිගම් ආදිය වැනසීමයයි කියනු ලැබේ, ඝගසාකරො යනු සාහසික කටයුතුයි, ගෙට පිවිස මිනිසුන්ගේ උරයට අවිය තබා කැමති බඩු ගැනීමයි, මෙසේ මේ සිඳීම් -පෙ- සාහසික ක්‍රියාවලින් මිදුණේ වෙයි, සො ඝගතුටො හොති යනු ඒ මේ හික්‍ෂුව යට කියනලද සිවුපසයෙහි දොළොස් වැදෑරුම්වූ ඉතරිතර පටිය සන්තොෂයෙන් යුක්තවූයේ වෙයි, මේ දොළොස් වැදෑරුම්වූ ඉතරිතර ප්‍රත්‍යය සන්තොෂයෙන් යුක්තවූ හික්‍ෂුවට තුන්සිවුර, පාත්‍රය, දැහැවිදිකපන පිහිය, එක් හිඳිකවූවක්, කාබහන, හා පෙරහන යන අටපිරිකර වටියි, මෙය කියනලදි:

තුන් සිවුර ද, පාත්‍රය ද, පිහිය ද, හිඳිකවූ ද, පටිය ද, පෙරහන ද යන මේ අට යෝගයෙහි යෙදුණු හික්‍ෂුවටයි.*

ඒ සියල්ල කය පරිහරණය කරවන්නේද, කුසපරිහරණය කරවන්නේද වෙයි, කෙසේද? තුන්සිවුර හැඳ පොරොවා හැසිරෙන කල්හි කය පරිහරණය කරයි. පෝෂණය කරයිනුයි කාය පරිහාරිය වෙයි, සිවුරු කොණෙන් දියපෙරා බොන කල්හි ද කැයුතු පලාපල

* නිව්වරං ව පකො ව වාසි සුච්චි බන්ධනං.
පරිසාරවනෙන අට්ඨකෙ යුක්ත යොගස්ස හික්‍ෂුනො

ගන්නා කල්හි ද කුස පරිභරණය කරයි. පෝෂණය කරයිනුයි කුච්ඡපරිහාරය වෙයි, පාත්‍රය ද එයින් දිය ගෙන නහන කල්හි මෙන්ම කිළිය පිරියම් කරන කල්හි ද කායපරිහාරක වෙයි, අහර ගෙන වළඳන කල්හි කුච්ඡපරිහාරයයි, පිතිය ද එයින් දැහැටි දඩු කපනකල්හි මෙන්ම ඇඳපුටුවල පා ආදී අවයව සිවුර කිළියට අවශ්‍ය ලී පිළියල කරන කල්හි ද කායපරිහාරක වෙයි, උක් කපන පොල් බිඳින කල්හි කුච්ඡපරිහාරකයි. හිඳිකටුවද සිවුරුමසන කල්හි කායපරිහාරයයි, කැවුමක් හෝ පළතුරක් හෝ විද කන කල්හි කුච්ඡපරිහාරක වෙයි, කාබහන බැඳ හැසිරෙන කල්හි කායපරිහාරක වෙයි, උක් ආදිය බැඳගන්නා කල්හි කුච්ඡපරිහාරය වෙයි, පෙරහන එයින් දිය පෙරා නහන කල්හි ද සෙනසුන් පිරිබඩ කරන කල්හි ද කායපරිහාරකයි, බොනදිය හා පානයන් පෙරන කල්හි ද තල සහල් හබලපෙති ගෙන කනකල්හි ද කුච්ඡපරිහාරයයි, මේ අෂ්ටපරිෂ්කාරයාගේ පරිෂ්කාරමාත්‍රයයි, නවපිරිකරට වනාහි නින්දට පිවිසෙන්නාට පසුතුරුණ හෝ යතුර හෝ වටියි, දසපිරිකරට හිඳිනා සම්කඩ වටියි, එකොළොස් පිරිකරට කතුර හෝ තෙල ගුලාව හෝ වටියි, දොළොස් පිරිකරට කුඩය හෝ සෙරෙප්පුව හෝ වටියි, මේවා අතුරින් ද අටපිරිකර ඇත්තේම සතුටු ඇත්තේයි, සෙස්සෝ අසතුටු වෝවෝ බොහෝ කැමති වුවෝ මහත් තෘෂ්ණා ඇත්තෝයි නොකිවයුතුය, මොවුහු ද අලපෙච්ඡවුවෝම සතුටු ඇත්තෝම පහසුවෙන් පෝෂණය කළ හැක්කෝම සැහැල්ලු පැවතුම් ඇත්තෝම වෙති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රය ඔවුන් අරමුණු කොට නොදෙසූ සේක, අටපිරිකර ඇත්තා වශයෙන් දෙසූසේක. හෙතෙමේ කුඩා පිතිය ද හිඳිකටුව ද පෙරහනෙහි බහා පාත්‍රය ඇතුළෙහි තබා පාත්‍රය අංශකටයෙහි එල්වා තුන්සිවුර කායබන්ධනය කොට කැමති තැනකට සුවසේ යයි, ආපසු හැරී ගතයුත්තක් නම් ඔහුට නොවෙයි. මෙසේ මේ හික්කුළුවගේ සැහැල්ලු පැවතුම් ඇතිබව දක්වමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ "සත්තුටෙයා හොකි කායපරිහාරකෙන චීවරෙන" යනාදිය දෙසූ සේක. එහි කායපරිහාරකෙන යනු කය පරිහරණය කරන පමණකිනි, කුච්ඡපරිහාරකෙන යනු කුස පරිහරණය කරන පමණකිනි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අටපිරිකර පමණක් වූ සියල්ල ගෙනම කයට අයත් දෙයක් කොටම යයි, මගේ විහාරය, පිරිවෙණ, උපස්ථායකයෝයි ඔහුට ඇලීමක් හෝ බැඳීමක් හෝ නොවෙයි, හෙතෙමේ දුන්නෙන් මිදුණු භීතියක් මෙන් රැලෙන් ඉවතට යන මතැතෙකු මෙන් කැමති කැමති සෙනසුන වනලැහැබ, ගස්මුල අලුත් අලුත් මට්ට්ටියක පරිභෝග කරමින් හුදෙකලාව සිටියි, හුදෙකලාව හිඳියි, සියලු ඉරියව්වල තනිව දෙවැන්නකු නැතිව සිටියි.

සිවුදිගට අයත්වූයේ නොවළඟන ලද්දේ වෙයි
ලද දෙයින් සතුටු වෙමින්
උවදුරු උසුලන්නේ නොකැළඹුණේ
කහවෙනකු මෙන් තනිව හැසිරෙයි.*

මෙසේ වචනාකරනලද කහවේණකුට සමානබවට එළඹෙයි, දැන් ඒ කරුණ උපමාවකින් ඔප්පුකරමින් "සෙයාථාපි" යනාදිය දෙසුසේක. එහි පක්ඛිකුණා යනු පියාපත් ඇති ලිහිණියායි, මඩ්ඞි යනු ඉහිලෙයි, මේ වනාහි මෙහි කෙටි අරුතයි, ලිහිණියෝ නම් අසුවල් පෙදෙසෙහි ගස ඉදුණු ගෙඩි ඇත්තේයයි දැන නොයෙක් දෙයින් පැමිණ නිය පියාපත් තුඩ ආදියෙන් ඒ ගසේ ගෙඩි විද සොලවමින් කත්, මෙය අදට මෙය හෙටට වන්නේයයි ඔවුනට (අදහසක්) නැත. ගෙඩි හිඟවූ විට ගසට ආරක්ෂාවක් හෝ එහි පියාපතක් හෝ නියක් හෝ තුඩක් හෝ නොතබති, ඉක්බිති ඒ ගස ගැන බලාපොරොත්තු රහිත වූවාහු යමෙක් යම් දිශාභාගයක් කැමති වේද හෙතෙම පියාපත් බර ඇතිවම එයින් ඉහිළී යන්නේද රැගෙනම යයි, අර්ශෙහ යනු නිදොස් වූවෙකි, අඤ්ඤානං යනු සිය අත් බවෙහියි, අනවස්ථකුමං යනු නිදොස් සුවයයි, සො වක්ඛනා රූපං දිත්වා යනු මේ ආයාසී ශීල සමූහයෙන් යුක්තවූ ඒ හික්ෂු ව වක්ෂුර්විඥානයෙන් රූප දැකයි යන අත්ථයි, සෙසු පදයන්හි ද යමක් කිවයුතු වන්නේ ද ඒ සියලුම විසුද්ධිමග්ගයෙහිදී කියනලදී. අවසාසෙක කුමං යනු කෙලෙසුන්ගෙන් නොඉසින ලද (නොතෙමනලද) සුවයයි, අවිකිණ්ණ (නොවිසුරුණු) සැපයයි ද කියනලදි, ඉන්ද්‍රිය සංවර සුඛය වනාහි දුටු ආදියෙහි දුටුදෙය පමණක් ආදී වශයෙන් පැවති බැවින් නොවිසුරුණේ වෙයි, සො අභික්ඛනෙහ පටික්ඛනෙහ යනු මනස සවැනිකොට ඇති ඉදුරන්ගේ සංවරයෙන් යුක්තවූ හික්ෂු මේ ඉදිරියටයාම පිටුපසට ඒම ආදී සත් තැන්හි සිහිනුවණ වශයෙන් නුවණින් කරන්නේ වෙයි. එහි අභික්ඛනං යනු ඉදිරියට යාමයි පටික්ඛනං යනු ආපසු ඒමයි, සමපජ්ඣාකාරී හොඟි යනු සාපරික සමපජ්ඣාකාරී, සප්පායසම්පජ්ඣාකාරී, ගොවරසම්පජ්ඣාකාරී, අසම්මොහසම්පජ්ඣාකාරී යන මේ සතර සත්තයෙන් යුක්තවූ සම්පජ්ඣාකාරීන්ගේ වශයෙන් සිහිය එළවා නුවණින් පිරිසිදුම ඒ ඉදිරියට යාම ආපසු ඒම කරයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙයි මෙහ සංකෙසපයයි, විස්තරය කැමතිවන්නහු විසින් දීඝනිකායෙහි සාමඤ්ඤඵල වචනිකාවෙන් හෝ මජ්ඣිම නිකායෙහි සතිපට්ඨාන

* වාතුඤ්ඤා අපාටිසො ව හොති
සත්තසාමානො ඉතරිතරෙන
පරිසයානං සතිතා ආවිසමි
එකො වරෙ කඟ්ගවිසාණ කඟ්ගො

වංශිනාවෙන් හෝ ගතයුතුය, සො ඉඹිනා ව යනාදියෙන් කුමක් දක්වයිද? අරණ්‍යවාසයේ ප්‍රත්‍යය සම්පත්තිය දක්වයි, යමෙකුට මේ සිවුපසය නැත්ද ඔහුට අරණ්‍යවාසය සපිරෙයි, තිරිසන්ගත සතුන් සමඟ හෝ වනවාරීන් සමඟ පැවතිය යුතු බවට පැමිණෙයි, අරණ්‍යයෙහි අධිගෘහිත දෙවිවරු මෙබඳු වූ පාළිඟිකමකගේ අරණ්‍යවාසයෙන් කවර වැඩෙක්දැයි බියකරු හඬ අස්වති, අත්වලින් හිසට ගසා පළායනබවක් දක්වති, අසුවල් හිකුමු අරණ්‍යට පිවිස මේ මේ පවිකම් කළේයයි අපකීර්තිය පැතිරෙයි, යමෙකුට මෙම සිවුපසය ඇත්ද ඔහුට අරණ්‍යවාසය සපිරෙයි, හෙතෙම තමන්ගේ ශීලය පිරික්සන්නේ කිසි කිඵටක් හෝ කැලලක් හෝ නොදක්නේ ප්‍රීතිය උපදවා එය ක්‍ෂයවීම් වැයවීම් වශයෙන් සිහිකරන්නේ ආර්ය භූමියට බැස ගනියි, අරණ්‍යයෙහි වෙසෙන දෙවිවරු සතුටු සිතැත්තෝ ගුණ කියති, මෙසේ දියෙහි දැමූ තෙල් බිඳුවක් මෙන් ඔහුගේ කීර්තිය පැතිරීයන්නේ වෙයි, එහි විවිඛ්‍යං යනු හිස්ස, ශබ්ද අඬය, නිහඬයයි අරුත්ය, මෙයම සඳහා විභවයෙහි, විවිඛ්‍යං යනු සම්පයෙහි වුව ද සෙනසුනක් වේ ද එය ගිහියන්ගෙන් හා පැවිද්දන්ගෙන් නොගැටසුණේ වේ ද එයින් එය විවිඛ්‍යංයි කියනලදි, මෙහි නිදන්නේ මෙන්ම හිඳින්නේනුයි සෙනාසනං නම්, ඇඳ පුටුවලට මෙය නමෙකි, එහෙයින්, සෙනාසනං යනු ඇඳ ද සෙනසුනකි, පුටුව ද මෙට්ටය ද කොට්ටය ද විහාරය ද අඬ්ඪයෝගය ද පහය ද සඳඵතලය ද ගුහාව ද අටල්ල ද මිදුළ ද ලෙණ ද හුණපඳුර ද ගසුමුල ද මණ්ඩපය ද සෙනසුනකි. යම් තැනක හිකුමු ආපසුඑත්ද මේ සියල්ල සෙනසුනයයි කියනලදි, තව ද විහාරය, අඬ්ඪයෝගය, පහය මහල්ගෙය, ගුහාව යන මෙය විහාර සෙනාසන නම්, ඇඳ, පුටුව මෙට්ටය, කොට්ටය, යන මෙය මඤ්චපීඨ සෙනාසන නම්, තලපත් ඇතිරිය, සම්කඩ, තණ ඇතිරිය, කොළ ඇතිරිය යන මෙය සත්ථක සෙනාසනය නම්. යම් තැනක හිකුමු පෙරළා එත්ද එය ඕකාස සෙනාසනය නම්, මෙසේ සතරවැදෑරුම් සෙනාසනයක් වෙයි, ඒ සියල්ලම සෙනසුනයයි ගැනීමෙන් ගන්නා ලද්දේමය, මේ ලිහිණියකුට සමානවූ සිවුදිගට අයත් හිකුමුවට සුදුසු දෙය දක්වන්නේ, "අරඤ්ඤං රුකිමුලං යනාදිය කිය. එහි අරඤ්ඤං යනු ඉන්ද්‍රබාලයෙන් පිටතට නික්ම මේ සියල්ල අරණ්‍යය"යි (නිකම්පවා බහි ඉන්ද්‍රබාලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං) යන මෙය හිකුමුණින්ගේ වශයෙන් ද ආ අරණ්‍යයයි, "අරඤ්ඤං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනසතිකං පච්ඡිමං" යන මෙය මේ හිකුමුවට සුදුසුයි, එහි ලක්‍ෂණය විසුඳුම්ගතයෙහි ධූතංග නිදේශයෙහි කියනලදි, රුකිමුලං යනු කිසියම් තද සෙවන ඇති විවේක සහිතවූ ගස්මුලකි, පච්චිමං යනු ගලකි, එහි දියපොකුණුවල දිය කිසකොට සිසිල් දියෙන් පවත් සලකු ලබන්නාවූ ඒ හිකුමුවගේ සිත එකඟ වෙයි. කන්දරං යනු

කං යනු ජලයයි, එයින් දැදුරුවූ, ජලයෙන් බිඳුණු පථිතප්‍රදේශයයි, නිතමක යනු ද නදීනිකුඤ්ඤා යනුද කියති, එහි රිදීපටක් සමානවූ වැලි වෙයි, මතුයෙහි මැණික් වියනක් වැනිවූ වනගහනයයි, මැණික් කඳක් වැනිවූ දියගලයි, මෙබඳු වූ කඳුරකට බැස පැත්තේ අවයව සිසිල්කොට වැලි ගොඩගසා පාංශුකූල සිවුර පනවා වැඩිහිඳ මහණදහම් කරන්නාගේ සිත එකඟවෙයි, ගිරිගුහං යනු පථිත දෙකක අතර හෝ එකක හෝ උමඟක් වැනි මහාවිවරයයි, සුසාන ලක්ෂණය විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලදි. වනපර්වං යනු මිනිසුන් ලඟාවන සීමාව ඉක්මවා සිටි හී නොසාන නොවිපුරන තැනයි, වනපර්ව යන මෙය දුරෙහි පැවැති සෙනසුනට නමකැයි එහෙයින් කියනලදි, අබ්‍යෝකාශං යනු නොවැසුණු තැනයි (එළිමහනයයි), කැමතිතැනැත්තේ සිවුරු කුටියක් කොට වෙසෙයි, පලාලපුඤ්ජං යනු පිදුරුගොඩයි, මහත් පිදුරුගොඩකින් පිදුරු ඇද පථිතගුහාවක් වැනි ගෙවල් කරත් වනරොද ලැහැබි ආදියෙහි ද මත්තෙහි පිදුරුහෙලා යටහුන්නාහු මහණදම් කරත්, එය සඳහා මෙය කියනලදි, පට්ඨාගතං යනු අහරගැනීමෙන් පසුවයි, පිණ්ඩපාතපටික්කනෙතො යනු පිඩු සෙවීමෙන් පසු පෙරළා ආයේයි, පලලඬෙකා යනු භාත්පයින් අරමිණි බැඳසිටි අසුනයි, ආගුපීචා යනු බැඳයි, උජුංකාශං පණ්ඩාශ යනු උඩුකය කෙලින් තබායි, අටළොස් පිටකටුවෙහි කෙළවරින් කෙළවර තනායි, මෙසේ හුන්නහුගේ සම්, මස්, නහර නොනැමෙයි, ඉක්බිති ඔහුට ඒවා නැමීමේ හේතුවෙන් මොහොතින් මොහොතෙහි යම් වේදනාවක් උපදියිද ඒවා නොඋපදියි. ඒවා නූපදනා කල්හි සිත එකඟ වෙයි, කමටහන නොනැසෙයි. වැඩිමට පළල්වීමට යයි, පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙචා කමටහන ඉදිරිපත් කොට සිතිය පිහිටුවා හෝ මුඛය සම්පයෙහි කොට යන අරුත්ය, එහෙයින්ම විභංගයෙහි මෙය කියනලදි. "නාසය අග හෝ මුඛනිමිත්තෙහි හෝ සිතිය එළඹියේ වෙයි මනාව පිහිටියේ වෙයි එහෙයින් "පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙචා"යි කියනලදි. නැතහොත් පරි යනු භාත්පයින් මනාව ගැනීමේ අර්ථයයි, මුඛං යනු විදීමේ අර්ථයයි, සති යනු වැටහීමේ අර්ථයයි," මෙසේ පටිසම්භිදාවෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන් මෙහි අර්ථය දැක්විය යුතුය, එහි විමසා ගන්නා ලද මිදීම සිහිකොට යන මෙය කෙටි අදහසයි, අභිජ්ඣාං ලොකො යනු මෙහි කැඩීම් බිඳීම් අරුතින් පංචඋපාදානස්කන්ධයන්හි රාගය අතැර කාමච්ඡන්දය යටපත්කොට යන මෙය මෙහි අර්ථයයි, විග්‍රහාභිජ්ඣාන යනු යටපත් කිරීම් වශයෙන් තුනිවූ බැවින් පහවූ අභිධ්‍යාවෙහි, වක්ඛවික්ඛාණයට සමාන වූවෙන් නොවේ යන අර්ථයයි, අභිජ්ඣාන විග්‍රහං පරිඤ්ඤාධර්ම යනු දැඩි ලෝභයෙන් සිත මුදවයි, යම්සේ එය යෝගාවචරයා මුදයි ද මෙන්ම මුදා යළි නොගනියි ද එසේ කරයි යන අරුත්ය, ව්‍යාපාදද්‍රෝශං

පහාය යනාදියෙහි මේ ක්‍රමයමැයි, වියවුලට පත්වෙයි, මෙයින් සිත පිළිඹිබු අහරසේ මුල් ස්වභාවය අත්හරිනුයි ව්‍යාපාදයයි, වෙනසට පැමිණීමෙන් කෙලෙසෙයි, අනුන් හෝ කෙළෙසවයි, විනාශයට පමුණුවයිනුයි සදොස නම්, මේ දෙකම ක්‍රොධයට නමකි, ථීනය සිතේ ගිලන් බවයි, මිඳ්‍රය වෛතසිකයන්ගේ ගිලන්බවයි, ථීනය ද මිඳ්‍රය ද විනම්ඳ්‍රං නම්, ආලෝකයකැදී යනු රැයෙහි ද දහවල්හි ද දක්නාලද දැනීමේ සමත්කම් ඇති පහවූ නිවරණ ඇති පිරිසුදු සංඥාවෙන් යුක්තවූයේයි, සතොසමපජානෝ යනු සිතියෙන් ද නුවණින් ද යුක්තවූයේයි, මේ දෙක ආලෝකසංඥාවට උපකාරවත් බැවින් කියනලදි. නොසන්සුන් බව ද කුකුස ද උග්‍රාවකුකුඛං නම්, ගිණ්ණවිවිඛිවෙජා යනු සැකය තරණය කොට දුරුකොට සිටියේයි, මෙය කෙසේද මෙය කෙසේදැයි මෙසේ නොපවතිනුයි අකථංකථී නම්, කුසලෙසු ධමමෙසු යනු නිවැරදි දහමිහිය, මේවා කෙසේ නම් කුසල්ද මේවා කෙසේනම් කුසල්දැයි මෙසේ සැක නොකරයි යන අරථයයි, මේ මෙහි සංක්ෂිප්තයයි, මේ නිවරණයන්හි වචන අරථ ලක්ෂණ හෙද වශයෙන් යමක් කිවයුතුද ඒ සියල්ල විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලදි: පඤ්ඤාය දුඛධිකරණෝ යනු මේ පංචනිවරණයෝ උපදින්නාහු නූපත් ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාවට ඉපදීමට නොදෙත්, උපන්නාවූද අෂ්ටසමාපත්තීන් හෝ පංච අභිඥා හෝ සිදු හෙලත්, එහෙයින් ප්‍රඥාව දුර්වල කරන්නෝයි කියනු ලැබෙත්, විච්චේධ කාමෙහි යනාදිය විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර කරනලදි. ඉමෙ ආසවා යනාදිය වෙනත් ක්‍රමයකින් චතුරාර්යසත්‍යය ප්‍රකාශ කරනු සඳහා කියනලදි: භාපරං ඉරව්‍යතාශාති පජානාති යනු මෙපමණකින් අංග තුනකින් බාහිර ආගමික දර්ශනයේ නිෂ්ඵලභාය දක්වා සිටුවැනි අංගයෙන් තමන්ගේ සසුනෙහි ගැඹුරුබව ප්‍රකාශකොට දෙසුම අරහත් බවින් කුළුගැන්වූ සේක. දැන් දෙසුම නංවන්නාහු එවං ඩො ඩිඛධිවෙ යනාදිය දෙසුසේක.

4. 5. 9

නවවැන්නෙහි ජාලිංගි යනු දැලක් වැනිවූයි, යම්සේ දැල හාත්පසින් මනාව මසනලද්දේ අවුල්වියවුල් වේද තෘෂ්ණාව ද එසේයයි දැලක් සමානවූ බැවින් ජාලිනී යයි කියනලදි, ත්‍රිවිධ භවයෙහි හෝ ඇතුළට බැස පැතිරීසිටි මේ තෘෂ්ණාවට ඒ ඒ තැන තමන්ගේ කොටසක්වූ දැලක් ඇතැයි යනුවෙන් ද ජාලිනී නම්වෙයි, සරිතං යනු ඒ ඒ තැන හැසිර සිටියේයි, විසටං යනු පැතුරුණු විසුරුණුයි, විසත්තිකං යනු ඒ ඒ තැන ඇළුණු, ලැහුණු එල්ලුණුයි, තවද විෂටමුල වූයේ ද විසත්තිකායි, විෂ ඵල ඇත්තේනුයි ද විසත්තිකායි ආදී ක්‍රමයෙන් ද මෙහි අරථය දැක්විය යුතුයි, උග්‍රාසො යනු මත්තෙහි බසින ලද්දේයි, පරිශොතඥො යනු හාත්පසින් වෙළුනේයි,

ගණාකුලපායෝ යනු නූලක් මෙන් අවුල්වූයේය, යම්සේ නම් ඉවත දමනද, මියන් විසින් කැපු පෙහෙරුන්ගේ නූලක් ඒ ඒ තැන අවුල් වේද, මේ අගය මේ මූලයයි අගින් හෝ අග මුලින් හෝ මූල ගණන් ගැනීමට දුෂ්කර වෙයි ද එමෙන්ම සත්වයෝ මේ තෘෂ්ණාවෙන් වටවී අවුල් වියවුල් වුවාහු තමන්ගේ විමුක්තිමාගීය සෘජු කිරීමට නොහැකි වෙති, ශුච්ඡාශීලීකරණය යනු පෙහෙරුන්ගේ කැදදැමූ නූල ශුච්ඡාශීලීකරණය කියනු ලැබේ, ශුච්ඡා යනු කිරිල්ලියයි, ඇයගේ කැදැල්ලයයි ද ඇතමෙක් කියති, යම්සේ ඒ දෙකම අවුල් ද අගින් අග හෝ මුලෙන් මුල හෝ ගණන් ගැනීමට දුෂ්කරයයි මුල් ක්‍රමයෙන්ම යෙදිය යුතුය, මුඤ්ඤාධර්මය යනු මුද්‍රාණ මෙන් ද බබ්‍රස්තණ මෙන් ද වූයේ එබඳුවූයේය, යම්සේ ඒ තණ අඹරා කළ රැහැන දිරුණු කළ කිසිතැනක වැටුණුවිට ඒ තණවල මේ අගය මේ මූලයයි අගින් අග හෝ මුලෙන් මුල හෝ වෙන් කර ගැනීමට දුෂ්කර වෙයිද එය ද වෙන් වෙන් පුරුෂත්වයෙහි සිට සෘජු කිරීමට හැකිවෙයි, බෝධිසත්වයන් හැර තමන්ගේ ස්වභාවයෙන් තෘෂ්ණා දැල පලා තමන්ගේ විමුක්ති මාගීය සෘජු කිරීමට සමත්වූ වෙනත් සත්වයෙක් නම් නැත. එසේ මේ ලෝකය තෘෂ්ණා දැලින් වටවූයේ පහත්වූ තරක ස්වභාවය ඇති පහතට හෙලන සසර නොඉක්මවයි, එහි අපායෝ යනු නිරය කිරිසන් යෝනිය, ප්‍රේත ලෝකය, හා අසුරකායයි, මේ සියල්ලම අභිවෘද්ධි සංඛ්‍යාත අය නොපැවැත්ම නිසා අපායයි කියනුලැබේ, එසේම දුක් ස්වභාවය නිසා දුග්ගති නම්, සැප එකතුවෙන් පහතට වැටෙන බැවින් විනිසාණයයි, සෙස්ස (සංසාර) වනාහි,

සක්කධයන්ගේ ද ධාතු ආයතනයන්ගේ ද

පිළිවෙල නොසිඳී පැවැත්ම සසර යැයි කියනු ලැබේ.*

ඒ සියල්ල නොනවතී, නොඉක්මවයි, වුතියෙන් ප්‍රතිසන්ධිය ද ප්‍රතිසන්ධියෙන් වුතිය දැයි මෙසේ නැවත නැවත වුතිප්‍රතිසන්ධීන් ගනිමින් තුන් හවයෙහි, සිවු යෝනියෙහි, පස් ආකාර ගතින්හි සප්ත විඤානසථිතීන්හි නව සන්වාචාසයන්හි මහසමුදුර සුළඟින් ගසාගෙන යන නැවක් මෙන් ද යන්ත්‍රයෙහි යෙදූ ගොනෙකු මෙන් ද කරකැවේමය, අප්පකම්මකසස උපාදාය යනු ආධ්‍යාත්මිකවූ ස්කන්ධපංචකය නිසාය, මේ වූකලී උපයෝගාර්ථයෙහි සම්බන්ධ විභක්ති වචනයයි, ඛාහිරස්ස උපාදාය යනු බාහිරවූ ස්කන්ධපංචකය නිසාය. මෙය ද උපයෝගාර්ථයෙහි සම්බන්ධ විභක්තියයි, අසම්භි භික්ඛවෙ සති යනු මහණෙකු, යම් මේ ආධ්‍යාත්මිකවූ ස්කන්ධ පංචකය නිසා තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටි වශයෙන් එක්ව ගැනීමක් වේද 'වෙමුයි'

* බන්ධනං පටිපාටි - ධාතුආයතනානි ච
අඛොවර්ණං වත්තමානං - සංසාරොති පවුච්චති

වේද එය ඇතිවිට යන අරුත්ය. ඉන්ද්‍රියයන් හොඳින් යනාදියෙහි මෙසේ සමූහ වශයෙන් "මම"යි ගැනීම ඇතිවිට පැවැත්ම සමාන නොකිරීමෙන් ද සමාන කිරීමෙන් දැයි දෙපරිද්දකින් ගැනීමක් වෙයි, එහි සමාන නොකිරීමෙන් (අනුපතිධාය) යනු වෙනත් අයුරකට නොපැමිණ ස්වකීයත්වයම අරමුණුකොට මම වෙමියි (අදහස) වෙයි, ක්‍ෂත්‍රියාදීන් අතුරෙහි මෙම මේ ආකාරයයි මෙසේ තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටි වශයෙන් වේයයි අපරීයයි, මේවූකලී සමාන නොකිරීමෙන් ගැනීමයි, සමාන කිරීමෙන් ගැනීම සමවශයෙන් ද අසමවශයෙන් දැයි දෙයාකාර වෙයි, එය දැක්වීමට එවස්මි යනුද අක්කුචාස්මි යනුද කියනලදි, එහි එවස්මි යන මෙය සමවශයෙන් සමානකොට ගැනීමයි, මේ ක්‍ෂත්‍රියයා යම්සේද මේ බ්‍රහ්මයා යම්සේද මමද එසේය යන අරුත්ය, අක්කුචාස්මි යනු මේ වනාහි අසමසේ ගැනීමයි, මේ ක්‍ෂත්‍රියයා යම්සේද මේ බ්‍රාහ්මණයා යම්සේද මම එයින් වෙනස්ය. පහත් හෝ උසස් හෝ වූයේ වෙමියි අපරීය, මේවා වනාහි, වකිමාන වශයෙන් තෘෂ්ණා විවර්තයෝයි, "අසසම්" යන 'සතසම්' යන මේ දෙක "යම් හෙයකින් ඇත යන මෙය නිත්‍යභාවයට නමකි, කිදා බස්නේනුයි සතංවේ. මෙය අනිත්‍යභාවයට නමකි. එහෙයින් සාශ්වත උචේද වශයෙන් කියනලදැයි දතයුතුය. සතම් හොඳින් යන මේ ආදියෙහි සියං යනු වේයයි මෙසේ අපරීය දතයුතුය. මෙහි අදහස මුල් වතුෂ්කයෙහි කියනලද අයුරින් ගතයුතුය, අපිහසතම් ආදි සතර මම වන්නේනම් මැනවි, මෙසේ ප්‍රාර්ථනා කිරීම් වශයෙන් දතයුතුය, හවිසං ආදි සතර අනාගත කාල වශයෙන් කියනලදි, ඔවුන්ගේ අපරීය ද පළමු වතුෂ්කයෙහි කියනලද පරිද්දෙන් දතයුතුය මෙසේ මේ:

දෘෂ්ටිශීර්ෂ දෙකෙකි, අන්‍යවූ ශීර්ෂ සතරෙකි, ශීර්ෂ මූලකයෝ තුනක් තුනක් බැගින් වෙති, මේ අටළොස් පැහැදිලි කරන්නේය.*

මේවා අතුරෙහි අසසම් යනු ද සතසම් යනු ද දෘෂ්ටිශීර්ෂ දෙකයි, අසම්, සතති, අපිහ සතති හවිසංතති යන මේ සතර ශුද්ධ ශීර්ෂයෝමය, ඉන්පසම් ආදීහු තුනක් තුනකැයි දොළොස් ශීර්ෂමූලකයෝ නමැයි මෙසේ මේ දෘෂ්ටිශීර්ෂ දෙක ශුද්ධ ශීර්ෂ සතර ශීර්ෂමූලක දොළොස්දැයි අටළොස් තෘෂ්ණාවිවර්ත ධර්මයෝ දතයුත්තාහ, මේවා වනාහි ආධ්‍යාත්මිකය ඇසුරු කොට ගන්නාලද අටළොස් තෘෂ්ණා විවර්තයෝයි, බාහිරත්වය ඇසුරු කරගන්නාලද තෘෂ්ණා විවර්තයන් අතුරෙහි ඉම්නා යනු මේ රූපයෙන් හෝ -පෙ- විඥානයෙන් හෝයි යන මෙය විශේෂයයි දතයුතුය. සෙස්ස එබ්‍රමය,

* බන්ධනං පටිපාටි - ධාතුආයතනානි ව
අබ්බොවුසිතං වත්තමානං - සංසාරොකි පවුච්චි

ඉති එවරපොති අතිතාති ජනතිය යනු එක් එක් පුද්ගලයාට අතිතකාලයෙහි සතියෙකි, අනාගතාති ජනතිය යනු එක් එක් පුද්ගලයාට අනාගත කාලයෙහි සතියෙකි, පවුලපනතාති ජනතිය යනු එක්පුද්ගලයකුට හෝ හටගැනීම අනුව බොහෝ දෙනෙකුට හෝ වර්තමාන කාලයෙහි සතියෙකි, සියලු සත්වයන්ට අවශ්‍යයෙන්ම අතිතකාලයෙහි සතියෙකි, අනාගත කාලයෙහි සතියෙකි, වර්තමානකාලයෙහි සතියෙකි, අසදාශුචි තෘෂ්ණාමාන, දෘෂ්ටිප්‍රභේද ඇති සත්වයෝ අනන්තයන, අවධිසතං භවත්තාච්චරිතං යන මෙහි අවසියයක්වූ තෘෂ්ණා විවර්තයක් වෙයි මෙසේ අපථය දැක්විය යුතුය.

4. 5. 10

දසවැනි සූත්‍රයෙහි නෙවුසොනෙති යනු දෘෂ්ටි වශයෙන් ඔසවා නොදමයි, න පටිසොනෙති යනු ප්‍රතිවිරුද්ධ වී අඛණ්ඩකිරීම් වශයෙන් ඔසවා නොදමයි, න ධුරායති යනු ආධ්‍යාත්මිකය ඇසුරුකොට තෘෂ්ණා විවර්ත වශයෙන් නොදුමයි, න පජ්ජනෙති යනු බාහිරත්වය ඇසුරුකොට තෘෂ්ණාවිවර්ත වශයෙන් නොඇවිලෙයි, න අපජ්ජායති යනු අසම්මාන වශයෙන් සැලකිල්ලට නොගනියි, සෙස්ස පෙළවශයෙන්ම දතයුතුය, මේ සූත්‍රයෙහිදී සසර හා නිවන කියනලදි.

පස්වැනිවූ මහාවග්ගියයි

සතරවැනි පණ්ණාසකය නිමිසෙයි.

—//—

පස්වැනි පණ්ණාසකය

සප්පුරිස වග්ගිය

4. 1. 1 - 6

පස්වැනි පණ්ණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අසප්පුරිසං යනු ලාමක පුද්ගලයායි, හිස් පුද්ගලයායි, මෝඩ පුද්ගලයායි, අවිද්‍යාවෙන් අනධිකරනලද මෝඩයායි, අසප්පුරිසතරං යනු අතිරේක වශයෙන් (වැඩිමනක් ලෙස) අසත්පුරුෂවූ පුද්ගලයායි, ඉතිරි දෙක කියන ලද්දට විරුද්ධ නයින් දතයුතුය, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, මෙහි යම්සේද මින්මතු සූත්‍ර පසෙහි ද එසේය, මේවා අතුරින් පළමුවැන්න පඤ්චවෙර වශයෙන් දෙසනලදි. දෙවැන්න අසද්ධම්ම වශයෙනි, තෙවැන්න කායවාග් ද්වාර වශයෙනි, සතරවැන්න මනොද්වාර වශයෙනි, පස්වැන්න මිත්ථ්‍යා කරුණු අවචශයෙනි, සයවැන්න මිත්ථ්‍යා කරුණු දහය වශයෙනි.

4. 1. 7 - 10

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි පාපං යනු ලාමක කෙලෙසුණු පුද්ගලයායි, කළහාණං යනු සොදුරුවූ නිවැරදි පුද්ගලයායි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය. අටවැන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, නවවැන්නෙහි පාපධම්මං යනු ලාමක ධර්මයයි. කළහාණධම්මං යනු නිවැරදි ධර්මයයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය, දසවැන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මේ වර්ගයෙහි සූත්‍ර දසයෙහිම අභාර්ය ප්‍රතිපදාව කියනලදි, ඉදින් සෝවාන් සකෘදාගාමීහු වෙත් ද වටිමය.

පළමුවැනිවූ සප්තරිය වර්ගයයි

—//—

පරිසසොගන වර්ගය

4. 2. 1 - 10

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි පිරිස කෙලෙසත්තුයි පරිසදුග්ගා නම්, පිරිස හොබවන්නේත්තුයි පරිසසොග්ගා නම්, දෙවැන්නෙහි මනො දුශ්චරිතයෙහි යෙදුනාහු ද මිත්‍රාදායකයෙහි මහත් සාවද්‍යතාව නිස වෙනම කියනලදි. ඊට ප්‍රතිපක්‍ෂවශයෙන් සමාග්දායකයයි, තෙවැන්නෙහි අකතඤ්ඤා අකතවේදියා යනු කෙළෙහි ගුණ නොදත්බැවින් ද කෙළෙහිගුණ නොසලකන බැවින් ද යනුයි, මේ දෙකම අත්ථවශයෙන් එකක්මය, යහපත් පක්‍ෂයෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, සතරවැන්න සතර කම්කල්ලෙයන්ගේ ද ඒවාට ප්‍රතිපක්‍ෂ වීම් වශයෙන් ද කියනලදි: පස්වැන්න යහපත් පැත්තට අයත්වුවන්ගේ මුලින් සතර මිත්‍රා කරුණු වශයෙනි. සයවැන්න සෙසු සතර කරුණු වශයෙනි, සත්වැන්න ආයා අනාර්ය ව්‍යවහාරයන් වශයෙනි, එසේම අටවැනි නවවැනි හා දසවැනි සූත්‍රයෝ යහපතට ප්‍රතිපක්‍ෂවූ අසද්ධර්මයන් වශයෙන් කියනලදි, සියලු සූත්‍රයන්හි ශුක්ලපක්‍ෂයට අයත් ධර්මයෝ ලෝකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍රකවම කියනලද්දාහ. සූත්‍ර නවයෙහි "සවර්ගෙහි කිසිවක්"යි කියනලද්දේද මාගීතුනත් එලතුනත් ලබන්මැයි.

දෙවැනිවූ පරිසසොගන වර්ගයයි.

—//—

සුවරිත වර්ගය

4. 3. 1 - 10

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රාදිය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, දසවැන්නෙහි යමෙක් සිතා කාව්‍ය කරයිද මෙතෙම **විනාකවී** නම්, යමෙක් අසා කාව්‍ය කරයිද මෙතෙම **සුතකවී** නම්, යමෙක් එක් අර්ථයක් නිසා කාව්‍යය කරයිද මෙතෙම **අභවකවී** නම්, යමෙක් එකෙණෙහිම වංගීස තෙරුන් මෙන් තමන්ගේ ප්‍රතිභානයෙන් කාව්‍ය කරයිද මෙතෙම පටිභානකවී නම්.

තෙවැනිවූ සුවරිත වර්ගයයි.

—//—

මහා වර්ගය

4. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි **කණ්ණං** යනු කථ (කිළිටි) දශ අකුශල කම් පටකමයයි, **කණ්ඨවිපාකං** යනු අපායෙහි උපදනාබැවින් කිළිටි විපාකයයි, **සුකකං** යනු සුදු වූ කුශලකම්පටකමයයි, **සුකකවිපාකං** යනු ස්වර්ගයෙහි උපදනා බැවින් සුදු විපාකයයි, **කණ්ණසුකකං** යන මිශ්‍ර වූ කමයයි, **කණ්ණසුකකවිපාකං** යනු සුබ දුක්ඛ විපාකයයි, මිශ්‍ර කමයක් කොට අකුසලයෙන් තිරිසන් යෝනියෙහි මතුල් ඇත් තැන් ආදියෙහි උපන්නේ කුසල බලයෙන් ප්‍රවෘත්ති විපාකයෙහි සැපවිඳියි, කුසලයෙන් රාජකුලයෙහි උපන්නේද අකුසල බලයෙන් ප්‍රවෘත්තියෙහි දුක් විඳියි, **අකණ්ණං අසුකකං** යනු කම්කමය කරන්නාවූ සිවුමහ නුවණ අදහස් කරනලදි. එය ද ඉදින් පාපය වන්නේද පාපවිපාකය දෙන්නේය, ඉදින් කුශලය වන්නේද කුශලවිපාකය දෙන්නේය, විපාක දෙකම නොදෙන බැවින් අකණ්ණ අසුකකය යනු මෙහි අර්ථයයි.

4. 4. 2

දෙවැන්නෙහි **සව්‍යාපර්ණං** යනු ද්වේෂ සහගතවූයි, **කායසංඛාරං** යනු කායද්වාරයෙහි වෙනතාවයි, **අභිසංකරොති** යනු රැස්කරයි, එකතුකරයි, සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, **සව්‍යාපර්ණං ලොකං** යනු දුක්සහිත ලෝකයයි, **සව්‍යාපර්ණා එකා** යනු දුක්සහිතවූ විපාක ස්පර්ශයයි, **සව්‍යාපර්ණං වෙදනං වෙදිගති** යනු ආබාධ සහිත විපාක වේදනාව විඳියි, **එකතදුක්ඛං** යනු ඒකාන්තයෙයන්ම දුක්ඛය, සුවම්බුසුවක් නොවේ. **සෙය්‍යවාරි සත්තා තෙරසිකා** යනු මෙහි සෙය්‍යවාරි

යනු නිදහ්නාර්ථයෙහි නිපාතයෙකි, එයින් හුදෙක් නිරාගත සතුන් දක්වයි, ඊට සමානවූ වෙනත් අය නම් නැත. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තැන අර්ථය දතයුතුයි, සෙය්‍යවාපි මනුස්සා යනාදියෙහි මිනිසුන්ට කලෙක සුඛවේදනාව උපදියි, කලෙක දුක්ඛවේදනාව උපදියි, එකවෙට ව දෙව්‍යා යනු මෙහි කාමාවචර දෙව්වරු දැක්විය යුත්තාහ, ඔවුන්ට වනාහි මහෙසාධ්‍යතරවූ දෙවියන් දැක හුන් අසුනෙන් නැගිටීම. පෙරවූ උතුරු සඵල පහත හෙළීම, ඇදිලි බැදීම ආදි වශයෙන් කලෙක දුක් උපදියි, දිව සැපත් විදින්නවුන්ට කලෙක සැපයයි, එකවෙට ව විහිසාතිකා යනු මෙහි විමානප්‍රෙතයෝ දැක්විය යුත්තාහ, ඔවුහු නිරන්තරයෙන්ම එක් කලෙක සැපය ද එක් කලෙක දුක් ද විදිත්, නාග සුපණ්‍ය හඬා අශ්වාදීහු මිනිසුන් ගෙන් මිශ්‍රවූ සුවදුක් ඇත්තෝම වෙති, පහානාය යා වෙතනා යනු මෙහි නිව්‍යාණගාමී මාගීවෙතනාව දතයුතුය, එය කම්කෂය සඳහා පවතියි.

4. 4. 3-9

තෙවැන්නෙහි සිඛාමොග්ගලොකො යනු හිස මැද පිහිටි මහත් සිඵලකින් යුක්තවූ මොග්ගලාන ගොත්‍රයෙහිවූ බමුණායි, පුරිමානි යනු අතීතයට අනතුරු දිනයෙහි පටන් පුරිමානි (මුලින්වූ) නම්, දෙවැනි දින ආදියෙහි සිට පුරිමරානි යි දතයුතුය, සොනකායනො යනු ඔහුගේම අතවැසියායි, කම්මසම්මායං හො ලොකො යනු හවත්නි, මේ ලෝකය කම්ම ස්වභාවකොට ඇත්තේය, කම්මසමාරම්භවධායි යනු කම්ම ඇරඹීමෙන් සිටියි, කම්ම රැස්කරන්නේම සිටියි, රැස් නොකරන්නේ විනාශ වෙයි දක්වයි. සෙස්ස යට කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය, සතරවැන්න ආදිය ද පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, මාර්ගාඩ්‍යයන්හි වනාහි යම්හෙයකින් සිහියෙන් එළවා ප්‍රඥාවෙන් පිරිසිදියිද එහෙයින් දෙකම කම්මයයි, සෙස්සෝ අංගයෝම වෙති, කම් නොවෙතියි කියනලදි, බොධාංගයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, අභිධම්මයෙහි වනාහි මේ සියල්ල අවිශේෂයෙන් වේතනා සම්ප්‍රසුක්ත කම්මයමැයි වර්ණිතය.

4. 4. 10

දසවැන්නෙහි ඉධෙව යනු මේ සසුනෙහිමයි, මේ වනාහි නියමයයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, දෙවැනි ආදීවූ ශ්‍රමණයෝ ද මේ සසුනෙහිමය, වෙනතැනක නොවෙත්: සුඤ්ඤා යනු හිස්, පහත්වූයි, පරපවාදා යනු සසාතවාද සතරය, එක්වසාතිකවාද සතරය, අනතානනික සතරය, අමරාවිකේඨික සතරය, අධිවසමුප්පනික දෙකය, සඤ්ඤිවාද සොළසය, අසඤ්ඤිවාද අටය,

නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාද අටය, උචෙත්ඤවාද සතය, දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාද පසය යන මේ සියලුම බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයෙහි ආවාද වූ දෙසැට දෘෂ්ටිහුයි, මෙයින් බාහිරවූ අන් අයගේ ප්‍රවාදයෝ පරප්පවාද නම් වෙති, ඒ සියල්ලෝම මෙම සතර ඵලස්ථ ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස්වෙති, ඔවුහු මෙහි නොවෙත්, හුදෙක් මොවුන්ගෙන් පමණක් සිස්වූවෝ නොවෙත්, සතර මාගීස්ථ ශ්‍රමණයන්ගෙන් සතර මාගීය සඳහා අරඹනලද විදගීකයන්ගෙන්ද යන දොළොස් වැදෑරුම් ශ්‍රමණයන් ගෙන්ද ශුන්‍යම වෙති, මේ කරුණ සඳහාම භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රයෙහි දේශනාකරනලදි.

සුභද්‍රය, වයසින් එකුත්තිස්වූ මම යහපත කුමක්දැයි සොයමින් පැවිද්විම් යන යමක් වේද? සුභද්‍රය, යම්කාක් මම පණස් වසකට අධිකව පැවිද්දෙක් වීමද එතෙක් මෙයින් බාහිරව නිව්වාණ ධර්මය සඳහා අරඹනලද විදසුන් ඇති ශ්‍රමණයෙක් නැත. දෙවැනි ශ්‍රමණයා ද නැත, තෙවැනි ශ්‍රමණයා ද නැත, සිව්වැනි ශ්‍රමණයා ද නැත, අන්‍ය පරප්‍රවාදයෝ ශ්‍රමණයන්ගෙන් ශුන්‍යය යනුවෙනි.

මෙහි පද්‍යෙඨවත්තී යනු අරඹනලද විදගීනා ඇත්තේයි අදහස් කරනලදි, එතෙයින්, සෝවාන් මාගීය සඳහා අරඹන ලද විදසුන් ඇත්තා මාගීස්ථයා හා ඵලස්ථයා යන තුන්දෙනාම එක්කොට සමණොපිභවේ යි කිත. සකාදාගාමී මාගීය සඳහා අරඹනලද විදසුන් ඇත්තා මාගීස්ථයා හා පළස්ථයා යන තිදෙනාම එක්කො දුභිගොපි සමණො භවේ යි කිත. ඉතිරි දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, එකොළොස්වැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සතරවැනිවූ මහා වගීයයි.

—//—

ආපත්තිගය වගීය

4. 5. 1

පස්වැනි වගීයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අපි නු තං ආනන්ද අධිකරණ යනු විවාදාධිකරණයන් අතුරින් එක්තරා අධිකරණයක් හික්කු සංඝයාට උපන්නේය, ශාස්තෘන්වහන්සේ එය සංසිදුණුබව විමසන සේක් මෙසේ පැවසූසේක. කුණො තං ගණෙන යනු ස්වාමීනී කුමකින් කුමක් කවර කරුණකින් එය සංසිද්දෙන්නේදැයි පවසයි. කෙවලකප්පං යනු සියල්ල, භාත්පසින් යනුයි, සංඝභෙදාය ධර්මො යනු සධ්‍යයා සමග වාදය සඳහා කියනලද්ද යළි කියමින්ම සිටියේයි, භවොයසමා යනු ඔහු එසේ සිටිකල්හි ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙරණුවෝ යනුයි, න එකවාචිකමපි ගණිතබ්බං මඤ්ඤති යනු ඇවැත්නි, සංඝයා සමග මෙසේ නොකියවයි

එක්වචනයකුදු කියයුතු කොට නොහඟියි, වොගුඤ්ඤානියනු යෙදෙයි, අනුයෝගයට එළඹෙයි, අත්ථවගෙයනු කරුණු පිළිබඳවයි, කාසිකානි යනු උපොසථපචාරණයන්ට එළඹීමට නොදී පිටකරත් (ඇද දමත්) සෙස්ස පෙළ වශයෙන්ම දකයුතුය.

4. 5. 2

දෙවැන්නෙහි මුරමුණාඩං රිච්චා යනු කුඩුම්බි පසක් තබා කුරයෙන් මුඩු කොටයි, ඛරණාරෙණ යනු රථ හඬනි, පණ්ණාසෙණ යනු වාද බෙරයෙහි, ඵලවංශක යනු එකත්පසෙක සිටියහුගේයි, සීගධෙවජ්ජං යනු හිසසිඳීමට සුදුසුවූයි, ශතභිතාම යනු යමකු නම් යනුයි, භො වතඤ්ඤං යනු ඒමම වෙමි යනුයි, මෙබඳුවූ පාපයක් නොකරන්නෙමි යන අන්ථයයි, ශථාබ්මං පටිකර්මානි යනු ධර්මානුරූපව පිළියම් කරයි සාමාජිකයෙකු හුමියෙහි සිටින්නේයයි අරුත්ය, කාලකං වර්ථං පරිධාය යනු කළු වැරහැල්ලක් හැඳයි, මොගලලං යනු මොහොලෙන් කැලීමට සුදුසුවූයි, ශථාබ්මං යනු මෙහි ඇවිත් නැගිට පිරිසුදු බවෙහි පිහිටන්නේ ධර්මානුකූලව කටයුතු කරයි නම්, අඤ්ඤාං යනු අලු පොදියයි, භාරණං අඤ්ඤාං යනු ගැරහිය යුතු අලුපොදියකින් හිසෙහි ගසා නැසීමට සුදුසුවූයි, ශථාබ්මං යනු මෙහි ඇවිත දෙසන්නේ ධර්මානුකූලව කරයි නම්, උපවජ්ජං යනු නින්දාවට සුදුසුවූයි, පාට්ඨෙහිගෙඤ්ඤා යනු නැවත දෙසිය යුත්තෙහියි, මෙයින් සියලු ඇවුන් එක්කොට ගන්නාලදී, ඉමානි බො හික්ඛවෙ වතාරි ආපත්තිගයානි යනු මහණෙහි, මේ සතර ඇවුන් නිසා උපදින බිය නම් වෙයි.

4. 5. 3

තෙවැන්නෙහි ශික්ඛා ආනිසංශයෝ මෙහිනුයි සික්ඛානිසංසං නම්, විමුක්තිසාරය මෙහිනුයි විමුක්තිසාරං නම්, සිහියේ බලය මෙහිනුයි සතාධිපතෙතං නම්, ශික්ඛාපද සංඛ්‍යාවූ මේ ආනිසංශාදිය සඳහා මෙසේයයි කියනලද්දේ වෙයි, ආභිගමාචාරිකා යනු උතුම් සමාචාරයට අයත්දැයි, වත්වශයෙන් පැනවුණු ශීලයට මෙය නමෙකි, තථා තථා භො තඤ්ඤා සික්ඛාය යනු ඒ ඒ අයුරින් ඒ ශික්ඛාකාමී හික්ඛු එම ශික්ඛාපදයෙහියි, ආදිමුත්ථවර්තකා යනු මාගී බ්‍රහ්මචර්‍යභාවට මුල්වූ සතර මහා ශීලයන්ට මෙය නමෙකි, සබ්බභො යනු සථාකාරයෙහි, ධම්මා යනු සිවුසස් දහමිය, පඤ්ඤාය සමවෙක්ඛිතා භොතනි යනු විදර්ශනා සහිත මාගී ප්‍රඥාවෙන් මනාකොට දක්නාලද්දෝ වෙත්, විමුක්තිසා එකභිතා භොතනි යනු අරහත්තඵල විමුක්තියෙන් ඥානස්පඨියෙන් ස්පඨිකරන ලද්දෝ වෙත්, අජ්ඣාතංශෙව සති සුපට්ඨිතා භොති යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි සිහිය මනාව එළඹ සිටියේ වෙයි, පඤ්ඤාය

අභිකූලයා වර්ගය

4. 6. 1

සවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අභිකූලයා යනු ප්‍රඥාවෙන් මනාව දැනෙයි, සමථෝ ව විපස්සනා ව යනු සිතෙහි එකඟතාව හා සංස්කාරයන් විමසන විදර්ශනාඥානයයි. විජ්ජා ව විමුක්ති ව යනු මාභීඥානවිද්‍යාව හා ඉතිරි සම්ප්‍රයුක්තකවු ධර්මයෝයි.

4. 6. 2-3

දෙවැන්නෙහි අනර්ථපරිශෙකනා යනු අනාඨියන්ගේ සෙවීමයි, පර්යේෂණයයි, ජරාධම්මං යනු ජරා ස්වභාවයයි, සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, තෙවැන්න පැහැදිලිමය.

4. 6. 4

සිවුවැන්නෙහි මාලුඛකාපුත්තො යනු මාලුඛකා බැමිණියගේ පුතායි, එථෙ යනු මේ ඔබගේ ඔවදන් ඉල්වීමෙහිය, මෙයින් තෙරුන් හෙළා දකියි ද ඔසවා තබයි ද වේ. කෙසේදයත්? මෙතෙම කුඩා අවදියෙහි ප්‍රත්‍යයන්හි ඇළි සිට පසුව මහලු කල්හි අරණ්‍යවාසය කැමතිවන්නේ කමටහන් අයදීයි, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි බාලයන්ට කුමක් කියවුද මාලුඛකා පුත්‍රයා මෙන් නුඹලා ද තරුණ කාලයෙහි ප්‍රත්‍යයන්හි ඇළි මහලු කල්හි අරණ්‍ය ජිවිස මහණදම් කරන්නහුද යන අදහසින් කියනසේක් තෙරුන් හෙළාදකියි නම්. යම්හෙයකින් තෙරණුවෝ මහලුකල අරණ්‍ය ජිවිස මහණදම් කරනු කැමැත්තෝද එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි බාලයන්ට කුමක් කියවුද? මේ නුඹලාගේ මාලුඛකා පුත්‍රතෙමේ මහලු කල්හි ද අරණ්‍ය ජිවිස මහණදම් කරනු කැමැත්තේ කමටහන් අයදීයි නුඹලා වනාහි තුරුණු කල්හි ද වීර්ය නොකරන්නහුදැයි යන මේ අදහසින් කියනසේක් තෙරුන් ඔසවා තබයි නම් යනුවෙන් යෙදිය යුතුය.

4. 6. 5-10

පස්වැන්නෙහි ආධිපට්ඨෙ ධරෙතති යනු භාණ්ඩාගාරික තනතුරෙහි තබන්, සයවැන්නෙහි වණ්ණාසම්පන්නො යනු ශරීර වර්ණයෙන් යුක්තවූයේයි, චලසම්පන්නො යනු කායබලයෙන් යුක්තවූයේයි, භික්ඛුවණ්ණාසම්පන්නො යනු ශුණ පැහැයෙන් යුක්තවූයේයි. චලසම්පන්නො යනු වියභිබලයෙන් යුක්තවූයේයි, ජවසම්පන්නො යනු ඥාන ජවයෙන්

යුක්තවුයේයි, සත්වැන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

සවැනි වූ අභිඤ්ඤා වර්ගයි

—//—

කම්පට් වර්ගයෙහි දතකම්පට්ඨයෝ ද ලොකිකලෝකෝත්තර මිශ්‍රකවම කියනලද්දාහ. රාගපෙය්‍යාලය (රාගය අතහැර දැක්වීම) රහත්බවට පමුණුවා කියනලදි. සෙස්ස හැමතැන්හි පැහැදිලිමය.

—//—

මනොරථසුරණී නම්වූ
අඩගුහර නිකායධ්ම කථාවෙහි
වතුකක නිපාත වර්ණනාව නිමි.

පෘථිවි නිපාතය

සෛවික වර්ණාවලිය

5.1.1

පෘථිවි නිපාතයේ පළමුවැනි සූත්‍රයෙහි ශෛවිකයන් සත්දෙනාගේ බලයෝත්‍රයි සෛවිකයානම්, සද්ධාබල ආදියෙහි මිත්‍යා විශ්වාසයෙන් නොසැලේනුයි සද්ධාබලං නම්, ලජ්ජා නැති බවින් නොසැලේනුයි භිරිමලං නම්, බිය නැතිබවින් නොසැලේනුයි ඔත්තප්පමලං නම්, කුසිතබවින් නොසැලේනුයි විරිමලං නම්, අවිද්‍යාවෙන් නොසැලේනුයි, පඤ්ඤාමලං නම්, තසමා යනු යම්හෙයකින් මේ ශෛවිකයන්ගේ බලයෝ වෙත් ද එහෙයිනි.

5.1.2 - 6

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි කායද්වවර්තෙත යනු සම්බන්ධාත්මයෙහි කරුණ විහක්ති වචනයයි. ලජ්ජා කටයුතු කාය දුශ්චරිතාදියේ ලජ්ජාවෙයි පිළිකුල් කරයි යන අත්මයයි, ඔත්තප්ප නිර්දේශයෙහි හෙත්තමයෙහි කරුණවිහක්ති වචනයයි, කායදුශ්චරිතාදී වූ ඔත්තප්පයට හේතුවූ දෙයින් බියවෙයි යන අත්මයයි, ආරම්භවිර්තෙත යනු දැඩියේ ගන්නා ලද වියඟී ඇත්තේ නොබසුබස්නා සිත් ඇත්තේයි, පඤ්ඤා යනු දුරුකිරීම සඳහායි, උපසම්පජ්ජා යනු ලැබීම සඳහායි, ථාමවා යනු වීර්ය ජවයෙන් යුක්තවූයේයි, දුග්ග පරික්කමො යනු සථිර පරාක්‍රමය ඇත්තේයි, අතිබ්බසාධාරො කුසලෙසු බමෙමසු යනු කුසලධර්මයන්හි බහා නොතැබූ වගකීම් ඇත්තේ නොපසුබස්නා වීර්ය ඇත්තේයි, උද්ගත්තමානිකා යනු පඤ්ඤාකාරයන්ගේ හටගැනීම හා විනාශය ඇති කරන්නාවූ හටගැනීම ද, විනාශය ද අවබෝධ කිරීමට සමත්වූයයි, අවිශාය යනු යටපත් කිරීම් වශයෙන් ද මුලිනුදුරා දැමීම් වශයෙන් ද කෙලෙසුන්ගෙන් දුරුව සිටීමෙන් පිරිසුදුවූයයි, පඤ්ඤාය සම්මතාගතො යනු විදග්ගා ප්‍රඥාවෙන් මෙන්ම මාගී ප්‍රඥාවෙන් ද යුක්තවූයේයි, නිබ්බේධිකාය යනු එම ප්‍රඥාවම නිවේදයට පත්වන බැවින් නිබ්බේධිකාය කියනු ලැබේ, එයින් යුක්තවූයේ යන අත්මයයි, එහි මාගී ප්‍රඥාව මුළුමනින් සිද්ධිමි වශයෙන් සිද්ධිය නොහැකිවිරූ වූ පලාලිය නොහැකිවිරූ වූ ලොහසාකාරය, දොස සාකාරය හා මොහසාකාරය සිද්ධිය සසර දුක ද කෙලෙස් දුක ද පලාලිය යන්නෙන් නිබ්බේධිකා නම්, විදග්ගා ප්‍රඥාව තාවකාලිකව යටපත් කිරීම් වශයෙන්

නිබ්බේධකා නම්, මාභීප්‍රඥාව ලැබීමට හේතුවීම හෝ වශයෙන් ද විදර්ශනාව නිබ්බේධකායි කීමට වටිනි, සමමා දුක්ඛකය ගාමිනියා යනු මෙහි ද මාභීප්‍රඥාව මනා හේතුවෙන් ක්‍රමයෙන් සසර දුක්ඛ කෙලෙස් දුක්ඛ ගෙවමින් යේනුයි සමමා දුක්ඛකයගාමිනි නම්, විදර්ශනාව තදභවවශයෙන් සසර දුක්ඛ ද කෙලෙස් දුක්ඛ ද ගෙවමින් යන්නේනුයි දුක්ඛකයගාමිනියි, දුක්ඛදුරු කිරීම ඇති කරවන්නාවූ මාභීප්‍රඥාව ලැබීම සඳහා පවතින බැවින් ද මෙය දුක්ඛකයගාමිනියි දතයුතුය, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි පඤ්ච බල මිශ්‍රකවම කියනලදි, පස්වැනි සූත්‍රයෙහි ද එසේමය, සවැනි සූත්‍රයෙහි අකුසලස්ස සමාපත්ති යනු අකුසල ධර්මයන්ගේ යෙදීමයි, අකුසලධර්මය සමග එක්වූයේය යන අත්ථය, පරිශුද්ධාය තිබ්බති යනු නැති සිටියි.

5.1.7

සත්වැනි සූත්‍රයෙහි කාමෙසු පළාලිතා යනු වසතුකාම ක්ලේශකාමයන්හි ලොල්වුවානු ඇඵනානුයි, අසිතව්‍යාගභිං යනු තණකපන දැකුත්ත මෙන්ම තණ ගෙනයන කදයි, කුලෙසුගො යනු සදාචාරවත් කුලපුත්‍රයායි, ඕගාය යනු අනභරුයි, අලං චට්ඨාය යනු සුදුසු චට්ඨායයි, ලභ්‍යා යනු සුලබවුයි, ලැබීමට හැකිවුයි, භිතා කාමා යනු පස්වැදෑරුම් පහත් කුලයන්ගේ කාමයෝයි, මජ්ඣමා කාමා යනු මධ්‍යම සත්වයන්ගේ කාමයෝයි, පභීතා කාමා යනු රාජ රාජ මහා මාත්‍රයන්ගේ කාමයෝයි, කාමාගේවි සභිං ගට්ඨනති යනු කැමැතිවීම වශයෙන් ද කැමති වියයුතු වශයෙන් ද කාමයෝයි. මෙසේ ප්‍රසිද්ධියට යත්, චුද්දො ගොති යනු මහල්ලෙන් වෙයි, අලමපඤ්ඤා යනු සුදුසු නුවණ ඇත්තේයි. අත්තගුගො යනු තමා විසින්ම ගෝපනය කරන කරන ලද්දේ, රක්තා ලද්දේයි, තමාවම හෝ ගෝපනය කිරීමට රැකීමට සමත්වූයේයි, නාලං පමාදාය යනු පමාවීමට නුසුදුසුවූයේයි, සඤ්ඤා අකතං ගොති යනු ශුද්ධාවෙන් කුසල ධර්මයන්හි යමක් කළයුතුද එය නොකරන ලද්දේ වෙයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, අතපෙඛොදානාහං භික්ඛවෙ භගම් භික්ඛුගම් ගොමි යනු මෙසේ ශුද්ධාදියෙන් කළයුත්ත කොට සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටි ඒ පුද්ගලයා කෙරෙහි බලාපොරොත්තු රහිතවූයේ වෙමියි දක්වයි, මේ සූත්‍රයෙහි සෝවාන් මාභීය කියනලදි.

5.1.8-10

අටවැන්නෙහි සඤ්ඤාමෙම යනු ශාසනික සද්ධම්මයෙහියි, අසංකල්පා යනු විශ්වායයෙන් ඇතිවූ ශුද්ධාවෙන් හා ප්‍රත්‍යක්ෂ ශුද්ධාවෙන් යන දෙවැදෑරුම් ශුද්ධාවෙන් තොරවූයේයි, චට්ඨි න පට්ඨිබ්බති යනු මේ

සසුනෙහි ගුණයෙන් පිරිහෙයි, පිහිටීමට නොහැකිවෙයි, මෙසේ මේ සුසුනෙහි නොපිහිටීම ද පිහිටීම ද කියනලදී, නවවැන්නෙහි ඔහුට ගෞරවය තැත්තේනුයි අභාරවෘත්තම, ඔහුට කිකරු බවක් තැත්තේනුයි අපාරිකතා නම්, ජ්‍යෙෂ්ඨ නොවූයේ පහත් පැවැතුම් තැත්තේයි, මෙහි සෙස්ස කලින් සඳහන් කරන ලද්දට සමානය, දසවැන්නෙහි අභව්‍යා යනු පාත්‍ර නොවූයේයි, වූයේ යනු වැඩයි, වීරැලිං යනු වැඩුණු මුල් ඇති බැවින් නිශ්චලභාවයයි, වෙළුලං යනු මහත්බවයි, සෙස්ස සියලු තත්ති පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේයි.

පළමුවැනි සෙබලෙ වර්ණාවලිය

—//—

බල වර්ණාවලිය

5. 2. 1 - 3

දෙවැනි වර්ණාවලියෙහි පළමු සුසුනෙහි ප්‍රබන්ධං ගිණවෙ අනුක්‍රමිකව බලමලු යනු මම, මහණෙනි, පෙර නොඇසූ සිවුසස් දහමිහි යනුයි, අභිඤ්ඤාවොසාන පාරමිපක්කො පටිපාත්තාම යනු සිවුසස්හි සිවුමගින් සොළොස් වැදෑරුම්වූ කටයුතු කිරීමෙන් මනාව දැන අවසානයට පත්වීම නම්වූ සියලු කෘත්‍යයන් නිමවීමෙන් සපිරූ කටයුතු ඇතිබවෙහි පරතෙරට පත්වූයේම් මනාව දනිමි මහබෝ පළභෙහි තමා වෙත පැමිණිය යුතු ගුණය දක්වයි, භවාගතං යනු කරුණු අවකිත් තපාගතයන් වහන්සේගේයි, භවාගතබලාති යනු යම්සේ එකරුණුවලින් යායුතු ද එසේම ගියා වූ පැවතියා වූ ඥානබලයෝයි, ආසනංධානං යනු ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානයයි, සිහනාදං යනු අභිත නාදයයි, බුග්ගවක්කං යනු ශ්‍රේෂ්ඨවක්‍රයයි, වග්ගෙති යනු පැවැත්විය, කීවිය, දෙවැන්නෙහි අග්ගං යනු උතුම්වූයි, සෙසු බලයන් ගොතැස්සෙහි මුදුන මෙන් එකට එක් කෙරේයයි සංගාහිකං නම්, ඒ බලයන්ම එකට එක්වූවක් කෙරේනුයි සංගාහිකං නම්, තෙවැන්නෙහි සෙබලාති යනු ශෙක්‍ෂයන්ගේ ඥානබලයෝයි, එහි සිහිමුළාවෙන් නොසැලේයයි සංග්‍රහං නම්, විසුරුණු බවින් (උඩගුවෙන්) නොකැලඹේනුයි සංග්‍රහං නම්.

5. 2. 4 - 6

සිවුවැන්නෙහි සතිපෙකක්කං යනු මෙහි ප්‍රඥාව නෙපක්කයයි කියනුලැබේ, එය සිහියට උපකාරවෙන් ගන්නාලදී, පස්වැන්නෙහි ස්වකීය විෂයෙහිම ලෝකෝත්තර ධර්මයන් කීමට "කප්ථං ගිණවෙ

සදාබලං දධංකං" යනාදිය කිය. යම් සේ නම් සිවු පුතුන් සිවුදෙනකු හා රජු යන රජු පස්වැනි කොට ඇති යහළුවන් නැකැත් කෙළින්තෙමිහයි මගට බටකල්හි එක් සිවුපුතකුගේ ගෙට ගියවිට සෙසු සිවුදෙන නිහඩව සිටිත්ද ගෙහිමියාම මොවුන්ට කැයුතුදෙය බිදිය යුතුදෙය දෙව්, ගඳමල් අබරණ ආදිය දෙව්යි කියමින් ගෙහි හැසිරෙයි ද දෙවැන්නාගේ, තෙවැන්නාගේ හා සතරවැන්නාගේ ගෙට ගිය විට ඉතිරි සිවුදෙන නිහඩව හිඳිත්ද ගෙහිමියාම මොවුන්ට කැයුතු, බිදියයුතු දෙය දෙව්, ගඳමල් අබරණ ආදිය දෙව්යි කියමින් හැසිරෙයිද? ඉක්බිති සියල්ලට පසුව රජුගේ ගෙට ගිය විට, රජු සියලු තන්හි අධිපතියා වුවද මෙවිට තමාගේ ගෙහිම මොවුන්ට කැයුතුදෙය බිදිය යුතු දෙය දෙව්, ගඳමල් අබරණ ආදිය දෙව්යි කියමින් හැසිරෙයි ද, එපරිද්දෙන්ම ශ්‍රද්ධාව පස්වැනි කොට ඇති ඒ බලයන් යහළුවන් එක්ව මගට බස්නා කල්හි මෙන් එක් අරමුණක උපදනා කල්හි යම්සේ පළමුවැන්නාගේ ගෙහි ඉතිරි සිවුදෙනා නිහඩව හිඳිත්ද ගෙහිමියාම හැසිරෙයිද එසේ සෝවාන් අංගයන්ට පත්ව අධිමොක්‍ෂ ලක්‍ෂණ ඇති ශ්‍රද්ධාබලයම ජොෂ්ඨයා වෙයි, පෙරවුව යන්නා වෙයි, සෙස්සෝ ඊට අනුකූල වෙත්. යම්සේ දෙවැන්නාගේ ගෙහි ඉතිරි සිවුදෙනා නිහඩව හිඳිත්ද ගෙහිමියාම හැසිරෙයිද මෙසේ සමාග්ප්‍රධානයන්ට පත්ව දැඩිව ගැනීම ලක්‍ෂණ කොට ඇති වීර්යබලයම ජොෂ්ඨයා වෙයි, පෙරවුව යන්නා වෙයි, සෙස්සෝ ඊට අනුකූල වෙත්, යම්සේ තෙවැන්නාගේ ගෙහිදී ඉතිරි සිවුදෙන නිහඩව හිඳිත්ද ගෙහිමියාම හැසිරෙයිද එසේ සතිපට්ඨානයන් බවට පත්ව උපස්ථාන ලක්‍ෂණය ඇති සතිබලයම ජොෂ්ඨයා වෙයි පෙරවුවයන්නා වෙයි, සෙස්සෝ ඊට අනුකූල වෙත්, යම්සේ සිවුවැන්නාගේ ගෙහිදී ඉතිරි සිවුදෙන නිහඩව හිඳිත්ද ගෙහිමියාම හැසිරෙයිද මෙසේ ධ්‍යාන විමොක්‍ෂයන් බවට පත්ව නොවිසිරීම ලක්‍ෂණකොට ඇති සමාධි බලයම ජොෂ්ඨයා වෙයි, පෙරවුව යන්නා වෙයි, සෙස්සෝ ඊට අනුකූල වෙත්, සියල්ලට පසුව රජුගේ ගෙට ගියවිට යම්සේ ඉතිරි සිවුදෙනා නිහඩව හිඳිත්ද රජුම ගෙහි හැසිරෙයිද මෙසේම ආර්ය සත්‍යයන්ට පැමිණ මනාව දැනීම ලක්‍ෂණ කොට ඇති ප්‍රඥාබලයම ජොෂ්ඨයා වෙයි, පෙරවුව යන්නා වෙයි, සෙස්සෝ ඊට අනුකූල වෙතැයි මෙසේ මෙහි පැහැදිලියෝ මිශ්‍රකවම කියන ලද්දාහ. සයවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, එසේ කලින් වර්ගයෙහි ද මෙහි ද සුත්‍ර අටෙහි ශෛක්‍ෂ බලයෝම කියනලදහ. යට සුත්‍ර සතරෙහි ශෛක්‍ෂබලයෝ කියන ලද්දාහුදැයිද මතු සුත්‍ර සතරෙහි අශෛක්‍ෂ බලයෝ කියන ලද්දාහුදැයි ද කරුණකොල වාසී මහාදේව තෙරණුවෝ පැවසූහ.

5. 2. 7 - 10

සත්වැන්නෙහි ශීල ආදීහු මිශ්‍රකව කියනලදහ. විමුක්ති යනු අරහත්ඵල විමුක්තියමයි, විමුක්තිඥාණදසකං යනු ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානයයි, එය ලෝකිකමය, අටවැන්නෙහි දුශ්ශීල බහුශ්‍රැතයා කියනලදි. නවවැන්නෙහි අල්පශ්‍රැත දුශ්ශීලයායි, දසවැන්නෙහි බහුශ්‍රැත කෂිණාශ්‍රවයා කියනලදි.

දෙවැනි බල වර්ගයයි

—//—

පඤ්චකවිධික වර්ගය

5. 3. 1 - 2

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අසභ්‍යාගවුක්තියො යනු සභ්‍යාග නොවූ අසමානවූ ජීවන වෘත්තියෙන් යුක්තවූයේයි, ආභිසමාවාරිකං ධම්මං යනු උතුම් හැසිරීම වූ චත්වරයෙන් පනවන ලද ශීලයයි, සෙඛං ධම්මං යනු ශෛක්ෂයන් වශයෙන් පනවන ලද ශීලයයි, සීලාභි යනු සතර මහ සිල්ල, සමමාදිට්ඨිං යනු විදහිතා සමාග්දෘෂ්ටියයි, සමමාසමාධි යනු මාගී සමාධිය හා ඵලසමාධියයි, මේ සූත්‍රයෙහි ශීලයෝ මිශ්‍රකව කියන ලදහ. දෙවැන්නෙහි සීලඝණ්ඩං යනු සිල්ලසයි, සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මේ සමූහ තුන ම මිශ්‍රකව කියනලදි.

5. 3. 3

තෙවැන්නෙහි න ව පහසාරං යනු ප්‍රභාමත් නොවූයි, පහඬු ව යනු බිඳෙනසුළුවූයි, අයො යනු කථා ලෝභයයි, ලොභං යනු මෙහි කියනලද සතර හැර සෙසු ලෝභයයි, සජ්ඣං යනු රිදියි, විතතසා යනු වතුහුමික කුශලචිත්තයාගේයි, ත්‍රෛභුමක සිතට උපක්ලේශ වියහැකි වුවද ලෝකෝත්තර සිතට කෙසේනම් උපකෙලයෝ වෙත්ද යත්? ඉපදීමට නොදීමෙන් යම් ලෙසකින් ඉපදීමට (ඉඩ) නොදෙත්ද එලෙසින්ම ලෝකික සිතට ද ලෝකෝත්තර සිතට ද ඔවුහු උපකෙලයෝ නම් වෙති, පහඬු ව යනු අරමුණෙහි සුණ්‍යවිසුණු බවට එළඹීමෙන් බිඳෙන බවයි, සමමා සමාධියෙහි ආසවානං ඛයාය යනු ආශ්‍රවයන්ගේ ක්ෂයවීම් සංඛ්‍යාත අරහත්බව සඳහා හේතුවෙන් කරුණින් එකඟබවට පමුණුවයි, පෙමණකින්, සිත පිරිසුදු කොට රහත් බවෙහි ජිහිටි කෂිණාශ්‍රවයා දැක්විය, දැන් ඔහුට අභිඥාප්තිවේධය දක්වමින් ශක්‍ය ශක්‍ය ව යනාදිය කිය, එය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 3. 4

සිටුවන්නෙහි හතුරුකරණය යනු නැසු උපනිශ්‍රය ඇත්තේ නැසු කරුණු ඇත්තේයි. යථාභූතං ඤාණාදිකාමං යනු නාමරූප පරිවේෂද ඥානය ආදි කොට ඇති කරුණු අවස්ථාවෙහිවූ විදර්ශනාවයි. නිබ්බදාචාරාගො යනු කළකිරීම හා අතහැරීමයි, එහි නිබ්බදාව බලවත් විදර්ශනාවයි, විරාගය වූකලී මාතියයි, විමුක්තිඤාණාදිකාමං යනු එලවිමුක්තිය හා ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානයයි.

5. 3. 5

පස්වැන්නෙහි සමමාදිට්ඨි යනු විදර්ශනා සමාග්දෘෂ්ටියයි, වෙතොවිමුක්තිඵලා යනාදියෙහි වෙතොවිමුක්ති යනු මාතීඵලසමාධියයි, පඤ්ඤාවිමුක්ති යනු එලඥානයයි, සීලානුග්‍රහිතා යනු ශීලයෙන් අනුග්‍රහ කරනලද්දේ රක්තා ලද්දේයි, සුතානුග්‍රහිතා යනු බහුශ්‍රැතභාවයෙන් රක්තාලද්දේයි, සාකච්ඡානුග්‍රහිතා යනු ධර්ම සාකච්ඡාවෙන් අනුග්‍රහකරන ලද්දේයි, සමථානුග්‍රහිතා යනු සිතෙහි එකඟ බවින් රක්තාලද්දේයි, මේ කරුණු ප්‍රකටවීම සඳහා මිහිරි අඹ ඇටයක් සිටුවා භාත්පස සීමාව බැඳ කලින්කලට දිය ඉස, කලින් කලට මුල් පිරිසුදු කොට කලින් කලට වැටුණු පණුවන් ඉවත් කොට කලින් කලට මකුළුදැල් හැර අඹ පිළිදැගුම් කරන පුරුෂයෙක් දැක්විය යුත්තේය, එම පුරුෂයාගේ මිහිරි අඹ ඇටය සිටුවීම මෙන් විදර්ශනා සමාග් දෘෂ්ටිය දැක්විය යුතුය, සීමා බැඳීම මෙන් ශීලයෙන් ආරක්ෂා කිරීම දැක්විය යුතුය, දියවත්කිරීම මෙන් ධර්ම ඇසීමෙන් ආරක්ෂා කිරීමයි, මුල් පිරිසුදු කිරීම මෙන් ධර්මසාකච්ඡාවෙන් ආරක්ෂා කිරීමයි, පණුවන් ඉවත් කිරීම මෙන් ධ්‍යානවිදර්ශනාවන්ට අනතුරු ඉවත්කිරීම් වශයෙන් සමථයෙන් ආරක්ෂා කිරීමයි, මකුළුදැල් මිදවීම මෙන් බලවත් විදර්ශනා වශයෙන් විදර්ශනාවෙන් අනුග්‍රහ කිරීමයි, මෙසේ රක්තාලද ගස් ඉක්මණින් වැඩී ගෙඩි ගෙනදීම මෙන් මේ ශීලාදියෙන් රක්තාලද මූල සමාග් දෘෂ්ටියෙන් ඉක්මණින්ම මාතී වශයෙන් වධා වෙතොවිමුක්ති පඤ්ඤාවිමුක්ති එල ලබාදීම දතයුතුය.

5. 3. 6

සයවැන්නෙහි විමුක්තායතනාති යනු මිදීම ඇතිකරන කරුණුයි, යථා යනු යම් විමුක්තිය ඇතිකරන කරුණුවලයි, යථා ධර්මං දෙසෙති යනු සිවුසස් දහම් දෙසන සේක, අභිපට්ඨංවෙදිතො යනු පෙළ අරුත දන්නහුගේයි, ධර්මපට්ඨංවෙදිතො යනු පෙළ දන්නහුගේයි, පාමුද්ධං යනු කරුණු ප්‍රීතියයි, පීති යනු සතුටු ආකාරය ඇත්තාවූ බලවත් ප්‍රීතියයි, කායො යනු නාමකායයයි, පස්සමග්‍ගි යනු සංසිද්ධිමට

පැමිණෙයි, සුඛං වෙදෙති යනු සුවය ලබයි, විතතං සමාධියති යනු අරහත් ඵල සමාධියෙන් එකඟතාවට පැමිණෙයි, ඒ ධර්මය අසන්නාවූ මෙනෙම පැමිණි පැමිණි කැන ධ්‍යාන විදහිතා මාගීඵල දනියි, එසේ දන්නාවූ ඔහුට ප්‍රීතිය උපදියි, හෙතෙම ඒ ප්‍රීතියෙන් අනතුරුව පහතට වැටීමට නොදෙමින් උපචාර කම්ප්ථානිකයෙක් වී විදසුන් වඩා රහත් බවට පැමිණෙයි, ඒ සඳහා "විතතං සමාධියති"යි කියනලදි. සෙස්සෙහි ද එම ක්‍රමයමයි, මෙහි මේ විශේෂයයි, සමාධිනිමිතතං යනු අරමුණු කිසි අට අතුරෙන් එක්තරා සමාධියක්ම සමාධිනිමිතකයි, සුභගිතං හොඳි යනාදියෙහි ඇදුරුවරයාගේ සම්පයෙහි කමටහන් උගන්නනු විසින් මනාව ගන්නා ලද්දේ වෙයි, මනාව මෙනෙහි කරන ලද්දේ මනාව මතකයෙහි තබනලද්දේ වෙයි, සුචාරිවිඤ්ඤා පඤ්ඤාය යනු ප්‍රඥාවෙන් මනාව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනලදි, තසම් ධර්මෙ යනු ඒ කමටහන් පෙළදහමෙහිය, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි පස් විමුක්තායතනයෝ රහත් බවට පමුණුවා කියන ලද්දාහුය.

5. 3. 7

සත්වෑන්තෙහි අප්‍රමාණං යනු ප්‍රමාණ කරන ධර්මයන්ගෙන් තොරවූ ලෝකෝත්තරත්වයයි, නිපකා පතිස්සතා යනු නුවණින් ද සිහියෙන් ද යුක්තවූවාහු වියි, පඤ්ඤාණාති යනු පස් වැදෑරුම් ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානයෝයි, පට්ඨතංශෙව උපපජ්ජති යනු තමා කෙරෙහිම උපදිත්, අයං සමාධි පට්ඨපානනසුඛො වෙව යනාදියෙහි අරහත්ඵල සමාධිය අදහස්කරන ලදි, මාගී සමාධියයි ද කියත්, එය වනාහි (සමාධියට) නැංවූ නැංවූ කෙණෙහි සුව ඇති බැවින් පට්ඨපානනසුඛො නම්, කලින් කලින් වූ දෙය පසුව පසුව වන සමාධි සුඛයට ප්‍රත්‍යය වන බැවින් ආයතිං සුඛවිපාකො නම්, කෙලෙසුන්ගෙන් දුරුවූ බැවින් අවිශො නම්, කාමාමිෂ සංසාරාමිෂ ලෝකාමිෂයන්ගේ නැතිවීමෙන් නිරාමිශො නම්, බුද්ධාදී මහාපුරුෂයන් විසින් සෙවුනාලද බැවින් අකාපුරිසසෙවිතො නම්, අවයව සංසිදීමෙන් ද අරමුණු සංසිදීමෙන් ද සියලු කෙලෙස් තැවුල් සංසිදීමෙන් ද සනෙතා නම්, නොතැවෙන අරුතින් පඤ්ඤා නම්, කෙලෙස් සංසිදීමෙන් ලද බැවින්, කෙලෙස් සංසිදීම ලදබැවින් හෝ පටිපපසසද්ධිලඤ්ඤා නම්, පටිපපසසද්ධං පටිපපසසද්ධි යන මෙය අපථිවශයෙන් එකකි, සංසිදුනු කෙලෙසුන් ඇති රහතන් වහන්සේ විසින් ලද බැවින් ද පටිපපසසද්ධිලඤ්ඤා නම්, එකඟ බවින් අවබෝධ කළ බවින් හෝ එකඟ බවම ලදබවින් එකොදිභාවාධිගතො නම්, නොවඩනලද ආශ්‍රව සහිත සමාධිය මෙන් අනුන්ගේ මෙහෙයවීම ඇති ප්‍රයෝග සහිත සිහින් විරුද්ධ ධර්මයන් පෙළා කෙලෙසුන් වළක්වා අවබෝධ නොකළ බැවින් ත ස සභිකාරහිත්භාවාරිතවතො නම්, ඒ සමාධියට සම්පදින්නේ

එයින් නැති සිටින්නේ හෝ සිතිය මහත්බවට පත් බැවින් සිතියෙන්ම සමවදිය, සිතියෙන්ම නැතිවිය, යම්සේ සීමා කළ කාලවශයෙන් හෝ සිතියෙන් සමවදිය ද සිතියෙන් නැති සිටිය ද එබැවින් මෙහි මෙම සමාධිය වකීමාන සෑප ඇත්තේ මෙන්ම අනාගතයෙහි සෑප විපාක ඇත්තේ යයි මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරන්නනුට ඉහාත්මයෙහිම අපරප්‍රභවය ඥාණය උපදිය, එය එක් ඥානයකි, සෙසුතනහි ද මෙම ක්‍රමයයි, මෙසේ මේ ඥාන පස ඉහාත්මයෙහිම උපදිය.

5. 3. 8

අවචුන්නෙහි අර්ථය යනු යටපත් කිරීම් වශයෙන් ප්‍රතිනවු කෙලෙසුන්ගෙන් දුරුව සිටියනුයේය, භාවනං දෙසෙය්‍යාමී යනු වැඩීම, දියුණුව ප්‍රකාශ කරන්නෙමි, ඉමමෙව කායං යනු මේ භෞතික ශරීරයයි, අභිසංඥති යනු තෙමයි, තෙත්කරයි, හැමතැනම පැවති චිකිසුබය ඇතිකරයි, පරිසංඥති යනු භාත්පසින් තෙමයි, පරිපූරෙති යනු සුළඟින් පසුම්බියක් මෙන් කරයි, පරිපූරති යනු භාත්පසින් ස්පර්ශී කරයි, සබ්බාවතො කායෙය්‍ය යනු ඒ හික්කුවගේ සියලු කොටස් ඇති ශරීරයේයි, උපාදිනනරූප (භෞතික) සන්තතිය පැවති තැනහි සම්-මස්-ලේ අනුව හිය අණුමානුද්‍රිය ද, තැනක් ප්‍රථමධ්‍යාන සුවයෙන් නොපැහැසි සිටියේ නම් නොවෙයි, දුක්ඛායනු නතනසුණු කිරීමට ද, යෙදීමට ද, ඇතිල්ලීමට ද දක්නු හැකියාව ඇත්තායි, කංඨථාලෙ යනු යම් කිසි ලෝභයකින් කළ බඳුනෙකයි, මැටි බඳුන වනාහි සථීර නොවෙයි, අතුල්ලනවිට බිඳෙයි, එබැවින් එය නොදැක්වුයේය, පරිපෝසකං පරිපෝසකං යනු තෙම තෙමා (ඉසඉස)යි, සනෙතස යනු වමකින් රන්තලිය ගෙන දකුණු අතින් ඇති පමණ දිය ඉස ඉස මඩිමින් ගලියක් කරන්නේය, සෙනහානුගතා යනු දිය තෙතමනයට අනුගතවූයි, සෙනහපරෙතා යනු දිය තෙතමනින් යුක්තවූයි, සත්තරබාහිරා යනු ඇතුල් පෙදෙස මෙන්ම පිට පෙදෙස ද සමගය, හැම තැනහිම දිය තෙතමනින් පැහැසි සිටියේයි අරුත්ය, නව පඤ්චරතිය යනු මෙයින් දිය නොවැගිරෙයි, අතිනුදු දෙඇතිලිවලිනුදු ගැනීමට, කුසපටෙහි දැමීමට ද හැකි වෙයි, යන අර්ථයයි, අභිකිය ධ්‍යානසුබය පිළිබඳ උපමාවෙහි උඛිද්‍රොදුකො යනු උඩට මතු වන දියයි, යටින් මතු ව උඩට එන දිය නොව ඇතුළතම උපදින දිය යන අරුත්ය, ආයුමුඛං යනු එන මාගීයයි, දෙවො යන වළාවයි, කාලෙත කාලං යනු අඩමසකට වරක් හෝ දසදිනකට වරක් හෝ යන අරුත්ය, ධාරං යනු වැස්සයි, නානුප්පවෙට්ඨෙය්‍ය යනු නොපිවිසෙයි, නොවසින්තේය යන අරුත්ය, සිතා වාරිධාරා උඛිද්ධිප්පවා යනු සිතල ජලදහර ඒ විල පුරවමින් ඉසිදයි, යටින් මතු වන ජලය මතු වී බිඳෙන ජලය කලඹයි, සිවු දිගින් පිවිසෙන ජලය පැරණි කොල තණ ලීදඩු ආදියෙන් දිය කලඹයි, වැසිදිය

දහර වැටීමෙන් ඇතිවන බුබුලින් දිය කළෙයි, හුන් පරිද්දෙන්ම වී සාද්ධියෙන් නිමවුවක් මෙන් උපදින දිය මේ පෙදෙස පැතිර සිටියි, මෙපෙදෙස පැතිර නොපවතියි නම් නොවෙයි, එම දියෙන් නොපැහැසුණු තැනක් නම් නොවෙයි, එහි විල මෙන් කරජකායයි, දිය මෙන් ආකීයධාන සුවයයි, සෙස්ස මුල්කුමයෙන් ම දතයුතුයි, තෘතීය ධානසුඛය පිළිබඳ උපමාවෙහි උපුල් මෙහි ඇතැයි උපාලිති නම්, සෙසුපද දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මෙහි ද සුදු රතු නිල් ආදිය අතුරෙහි යම් කිසිවක් වේද එය උපුලමය, උනුසියපත පුණ්ඩරිකයයි සියපත පද්මයයි, පත් නියමක් තැනිව වුවද සුදු පද්මය රතු පුණ්ඩරිකයයි යන මෙය මෙහි විනිශ්චයයි, උදකා අනුග්‍රහණී යනු දියෙන් මතු නොවූයි, අනෙකානිමුග්‍රහපොසිතී යනු දිය තලයේ ඇතුළත නිමග්න වී පෝෂණය වෙන් වැඩෙත් යනු අත්තීයි, සෙස්ස මුල් කුමයෙන්ම දතයුතුය, චතුර්ථධාන උපමාවෙහි: පරිසුද්ධත වෙතකා පරිසොදාතෙත යන මෙහි උපකෙලශ නැත යන අර්තීන් පිරිසුදුවූයි, පැහැසරය යන අරුතීන් පරිසොදාත නම් වූයේයි දතයුතුය, ඔදාතෙත වර්ණය යනු මෙය සෘතු පැතිරීම සඳහා කියනලදි, කිළිටි වස්ත්‍රයෙන් සෘතු (දහදිය) පැතිරීමක් නොවෙයි, එකෙණෙහි සේදු පිරිසුදු වතින් සෘතු පැතිරීම බලවත් වෙයි, මේ උපමාවේ වස්ත්‍රය මෙන් භෞතික ශරීරයයි, සෘතු පැතිරීම මෙන් චතුර්ථධාන සුඛයයි, එබැවින් යම්භෙයකින් පිරිසුදු වස්ත්‍රයක් හිසසිට පොරවා හුන් මනාව නා පිරිසුදු වූ පුරුෂයකුගේ ශරීරයෙන් සෘතු සියල්ලම වස්ත්‍රයෙහි පැතිරෙයි ද වස්ත්‍රයෙහි කිසියම් නොපැහැසුණු තැනක් නැත්ද එසේ චතුර්ථධාන සුඛයෙන් හික්මුවගේ භෞතික ශරීරයෙහි නොපැහැසුණු කිසි ඉඩක් නැත්තේයයි මෙසේ මෙහි අත්තීය දැක්විය යුතුය, චතුර්ථධාන විත්තයම හෝ වස්ත්‍රය මෙනි, එයින් හටගත් රූපය සෘතුපැතිරීම මෙනි, යම්සේ සුදු වස්ත්‍රය යම් යම් තැනක ශරීරය නොපහසිනේ වුවද එයින් හටගත් සෘතුවෙන් ශරීරයේ සෑම තැනකම පැහැසුණේ වෙයිද එසේ චතුර්ථධානයෙන් හටගත්වනලද සියුම් රූපයෙන් හික්මුවගේ සියලු සිරුර පැහැසියේ වෙයි මෙසේ මෙහි අත්තීය දැක්විය යුතුයි, පටිවචෙකතනිමිතතං යනු ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂණ ඥානයමයි, සුග්‍රහණං භෞති යනු යම්සේ එයින් ධාන විදර්ශනා මාතීයෝ මනාව ගන්නා ලද්දෝ වෙත්, මෙසේ ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂණ නිමිත්ත අපරාපරවූ ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂණ නිමිත්තෙන්ම මනාව ගන්නා ලද්දේ වෙයි, අඤ්ඤා වා අඤ්ඤං යනු අනිකෙක් අනිකකුට තමාට ම තමා ප්‍රකටවෙයි. ධීභො වා හිසිතතං යනු සිවියහුට ද හුන් තැනැත්තා ප්‍රකට වෙයි, එහෙයින් කියනලදි. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයයි, උදකමණිකො යනු මෙවුල (වැටිය) සහිත දිය සැලියයි, සමතිතනිකො යනු සමබරවූයි, කාකපෙය්‍යා යනු මුවට හිඳ කවුඩකු විසින් ගෙල පහත් නොකරම

බිමට හැකිවූයි, සුභමියං යනු සම බිමෙහිය, "සුභමෙ සුඛෙතො විහත බාණුකෙ බිජානි පතිට්ඨාපෙයා" යන මෙහි පැහැදිලි බිම සුභමියි ආයේය, වාතුමමහාපථෙ යනු මහාමාග් දෙකක් විනිවිදගිය තැනයි, ආරක්ඛණදර්ශෙ යනු හික්මවන ලද අසුන් යෙදුරියයි, ඔධ්මපතොද්‍යො යනු යම්සේ රියට නැග සිටියහු විසින් ගන්නට හැකිවේද එසේ ආධාරකය නිසා හරහට තැබූ කෙට්ටයි, යොග්‍යාවරියො යනු අශ්වරථාවායාචාර්යවරයායි, තෙනෙමේම අසුන් දමනගෙහි මෙහෙයවන්නේනුයි අක්කදම්මසාරථී නම්. යෙතිවජකං යනු යම්යම් ගතියක් කැමති වෙයි, සාරෙය්‍ය යනු සෘජුව ඉදිරියෙන් යවන්නේය, පට්ඨාසාරෙය්‍ය යනු හැරී සිටින්නේය, මෙසේ යට අංග පසින් සමාපත්ති පරිකම්භ කියා මේතුන් උපමාවන්ගෙන් ප්‍රගුණ කළ සමාපත්තියෙහි අනුසස් දක්වා දැන් ක්‍ෂීණාශ්‍රවයාගේ අභිඥා පිළිවෙළ දැක්වීමට "සො සථෙ ආකඩ්ඛති" යනාදිය කිය. එය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 3. 9

තවවැන්නෙහි අඤ්ඤානකමොගොති යනු දුරවූ ඇත මග යන්නේ ඉවසයි, ඉවසීමට හැකිවෙයි, පඤ්ඤානකමො යනු පටන් වීර්යය ඉසිලීමට හැකිවන්නායි, වඤ්ඤානකමො යනු සක්මන ඉටන්නා විසින් ලබනලද අවච්ඡාදනමි සමවත්වලින් එක් සමාධියකි, වීර්යධර්මකො ගොති යනු බොහෝ කලක් සිටියි, සිටියහු විසින් ගන්නා ලද නිමිත්ත හුන්නහුගේ නසියි, හුන්නහු විසින් ගන්නාලද නිමිත්ත වැද හොත්තහුගේ නසියි, සක්මන ඉටන්නහු විසින් සෙලවුණු නිමිත්තෙහි ගත් අරමුණ සිටියහුගේ ද හුන්නහුගේද හොවින්නහුගේ ද නොනසියි.

5. 3. 10

දසවැන්නෙහි උඨට නැගුණු බැවින් උස්වූත් ගොඩගැසීම් වශයෙන් ද මහා ශබ්දය මොවුන්ගේනුයි උච්චාසද්‍රව්‍යමහාසද්‍රව්‍ය නම්. ඒ නැගී ආ නැගී ආ ක්‍ෂත්‍රිය මහාසාල බ්‍රාහ්මණ මහාසාලාදීන් මහත් සත්කාර ගෙන ආකල්හි අසුවලට ඉඩ දෙන්න අසුවලට ඉඩ දෙන්නැයි කීකල අපි පළමුව ආවේමු, අපි පළමුව ආවේමු ඉඩක් නැතැයි මෙසේ ඔවුනොවුනට කියන්නවුන්ගේ ශබ්දය උස්වූයේත් මහත්වූයේත් විය. කෙට්ටවා මඤ්ඤා මට්ඨවිලෝපෙ යනු මසුන් මැරීමෙහිදී කෙටුලත් මෙනි, මාථ පැස ගෙන ආවාටු ඔවුනට විකුණන තැන මට දෙව මට දෙවයි කියන මහජනයාගේ මෙබඳු ශබ්දයක් වෙයි, මිශ්‍ර භූමං යනු අසුවි සුඛයයි, මිඤ්ඤාමං යනු නිදිසුවයයි, ලාභසංකාරධර්මලාභ භූමං යනු ලාභසත්කාර ද ගුණකීම ද නිසා උපත් සුවයයි, ගතනිත්තවා ගතියනි යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කළ

ඒ ඒ තැනට යන්නෙමි, ලුහුබදින්නෙමැයි කියනලද්දේ වෙයි. තව් හි ගනෙන ගතවතො සිලපඤ්ඤාණං යනු යම්හෙයකින්' මෙබඳු වූ නුඹවහන්සේගේ ශීලය ද ඥානය ද යන අපරීය, මා ව මයා යතො යනු මා සමඟ කීර්තිය ද නොඒවායි, එතො තඤ්ඤා නිඤ්ඤා යනු මෙය ඔහුගේ නිෂ්පත්තියයි, පියානං යනු පියජනකවූවන්ගේයි, එතො තඤ්ඤා නිඤ්ඤා යනු මේ පියභාවයාගේ නිෂ්පත්තියයි, අසුභනිමිත්තානුයොගං යනු අසුභ කම්ප්ථානයට අනුයෝගවූයි. සුභනිමිත්තො යනු රාගයට කරුණු වූ ඉෂ්ටාරම්මණයෙහිය, එතො තඤ්ඤා නිඤ්ඤා යනු මෙය ඒ අසුභනිමිත්තානුයෝගයේ නිෂ්පත්තියයි, මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි මේ පස් තැන්හි විදර්ශනාවම කියනලදි.

තුන්වැනිවූ පඤ්චකික වර්ගයයි.

—//—

සුමනා වර්ගය

5. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයේ පළමු සුත්‍රයෙහි සුමනාරාජකුමාරී යනු මහත් සත්කාර කොට පැතුම් පතා මෙසේ ලබන ලද නම් ඇති රජකුමරියකි. විපස්සී සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේගේ සමයෙහි නුවර වැසියන් යුද්ධ ද කොට ශාස්තෘත්වහන්සේ අපට ගන්නෙමුයි සෙන්පතියා නිසා බුදුපාමොක් සහන ලබා පිළිවෙළින් පින් කිරීමට පටන්ගත් විට සියල්ලන්ට පළමු දිනය සෙන්පතියාට විය, එදවස සෙන්පතිනෙමේ මහදන් පිළියෙල කරවා අද යම්සේ අන් කිසිවෙක් එක් හික්කුවකට පවා නොදෙයි ද එසේ රැකවල් තබවූයි භාත්පස පුරුෂයන් තැබිය, එදවස සිවු බිරිඳ කුමාරිකාවන් පත්සියයක් සමඟ කෙළි සෙල්ලම් කොට පැමිණි දියණියට හඬමින් මෙසේ කීවාය: "ඉදින් දරුව, ඔබේ පියා ජීවත්ව සිටියේ නම් අද මම පළමුව දඹලයන් වහන්සේ වළඳවන්නෙමි" දියණිය ඇයට මෙසේ කීවාය. "මැණියනි, නොසිතන්න, යම්සේ බුදුපාමොක් සහන පළමුව අපගේ දානය වළඳන්නේද මම එසේ කරමි", ඉක්බිති ලක්ෂයක් වටිනා රත්තලියෙහි දිය නුමුසු පායාසය පුරවා හිතෙල්, මී, සකුරුවලින් සරසා අනෙක් තලියකින් වසා එය සමන්මල් සමූහයෙන් වටකොට මල්ගුළාවක් මෙන් කොට භාගාවතුන් වහන්සේ ගමට පිවිසෙන වේලාවෙහි තමාම ඔසවාගෙන දැසි සමූහයා විසින් පිරිවරන ලද්දී ගෙයින් නික්මුණාය, අතරමග සෙන්පතියාගේ උපස්ථායකයෝ දරුව මෙතැන් සිට නොඑවයි කියති. මහ පිනුත්තෝ නම් සිත්ගන්නාසුලු කථා ඇත්තෝ වෙති. ඔවුන් නැවත නැවත කියන විට පිළිකෙවූ කිරීමට නොහැකි වෙයි, මී කොමෝ "සුඵපියාණෙනි, මහප්පාණෙනි, මයිලණුවෙනි,

කුමක් නිසා නුඹලා යාමට නොදෙවුදැයි ඇසුවාය" දරුව සෙන්පතිතුමා විසින් අත්කිසිවකුට කැපුතු බිදියයුතු දෑ දීමට ඉඩ නොදෙවියයි තැබුවෝ වෙමු." ඔවුහු කිහි. "කිම, මා අත කැපුතු බිදිය යුතු දෑ දකිවිද?", "මල් ගුළක් දකිමු", කිම නුඹලාගේ සෙන්පති මල්පිදීමට ද නොදෙයි ද?", "දරුව දෙයි", එසේ නම් ඉවත් වෙවියි කියා භාගාවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ භාගාවතුන් වහන්ස, මල් ගුළාව ගනු මැනවයි කීවාය, භාගාවතුන් වහන්සේ සෙන්පතිගේ එක් උපස්ථායකයකු බලා මල්ගුළාව ගැන්වූ සේක. ඕනොමෝ භාගාවතුන් වහන්සේ වැද, භාගාවතුන් වහන්ස, මට සසර උපතෙහිදී සිහි තැනිගන්වන ජීවිතයක් නම් නොවේවා! මේ සමන්මල් මෙන් උපනුපත් තැන ප්‍රියජනක වුවාම වෙමි, නමින් ද සුමනා වෙමැයි පතා ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් සුවපත් වේවායි කියන ලද්දී වැද පැදකුණු කොට ගියාය. භාගාවතුන් වහන්සේ ද සෙන්පතියාගේ ගෙට ගොස් පනවනලද අසුතෙහි හුන්සේක. සෙන්පති තෙමේ කැඳ ගෙන එළඹියේය. ශාස්තෘන්වහන්සේ අත වැසූ සේක. "ස්වාමීනි, හික්කුසංඝයා වැඩහුන්නේයි හෙතෙම කිය. "අතරමගදී ලද එක් පිණ්ඩපාතයක් අපට තිබේ". හෙතෙම මල්දම ඉවත් කරවා පිණ්ඩපාතය දුටුවේය. සුඵ උපස්ථායක තෙමේ "ස්වාමීනි, එක්කාන්තාවක් මල්ගුළාවකැයි කියා මා රැවැටියයි කීවේය. පායාසය භාගාවතුන් වහන්සේ ආදී කොට ඇති සියලු හික්කුන්ට ප්‍රමාණවත් විය. සෙන්පති තෙමේ තමාගේ දානය දුන්නේය. ශාස්තෘන් වහන්සේ බන්ධන කොට වැඩදායක දේ පවසා වැඩිසේක. සෙන්පති තෙමේ කවර තැනැත්තියක් නම් පිණ්ඩපාතය දුන්නේදැයි ඇසීය. "ස්වාමීනි සිටුදියණියය" "නුවණැති ස්ත්‍රියකි, මෙබඳු තැනැත්තියක් ගෙහි වසන විට පිරිමියාට ස්වකී සම්පත්තිය දුලබ නොවේයයි ඇය ගෙන්වා ප්‍රධානස්ථානයෙහි තැබීය. ඕනොමෝ පියාගේ ගෙහි ද සෙනෙවිගෙහිද ධනය ගෙන දිවි ඇති තෙක් තථාගතයන් වහන්සේට දන්දී පින්කොට එයින් සැවවුවා කාමාවචර දිව්‍යලෝකයෙහි උපන්නාය. උපන් කෙණෙහිම දණක් පමණවූ පෙදෙසින් සියලු දෙවිලොව පුරවමින් සමන් වැසි වැස්සේය. දෙවියෝ මෝ තමාම තමාගේ නම රැගෙන ආයේයැයි සුමනා දෙවිදුවැයි ඇයට නම් කළාහුය. ඕ අනු එක් කපක් දෙවියන් අතුරෙහි ද මිනිසුන් අතුරෙහි ද හැසිරෙන්නී උපනුපත් තැන නොහරනලද සමන්මල් වැසි ඇත්ති සුමනා සුමනායි නම් වූයේය. මෙකල්හි කොසොල් රජුගේ අගමෙහෙසියගේ කුසෙහි පිළිසඳ ගත්තාය. ඒ පන්සියයක් කුමරියෝ ද එදවසම ඒ ඒ කුලයෙහි පිළිසිඳ ගෙන එක්දිනයෙහිම සියල්ලෝ මව්කුසින් නික්මුණාහ. එකෙණෙහිම දණක් පමණ උසට සමන්මල් වැසි වැටිණ. එය දැක රජතෙමේ මෝ කරන ලද පැතුම් ඇත්ති වන්තියයි සතුටු සිතැත්තේ මගේ දුටු තමාම තමාගේ නම රැගෙන ආවායි ඇයට සුමනායි නම්

කොට මගෙ දුටු හුදෙකලාව නොඋපදින්නියයි නුවර පරික්ෂා කරවා දැරියෝ පත්සියයක් උපන්නාහයි අයා සියල්ලන් තමන්ම පෝෂණය කරවුයේය. මසින්මස ඒ දැරියන්ට මගේ දුටු දක්වමියි කිය. මෙසේ මෝ මහත් සත්කාර කොට පැතුම් පතා මෙසේ ලබනලද නම් ඇත්තියයි දකුණුය. ඇයට සත්අවුරුදු කාලයෙහි අනේ පිඩු සිටු විසින් වෙහෙර නිමවා තථාගතයන් වහන්සේට දූතයකු යැවූ කල්හි ශාස්තෘන්වහන්සේ බික්සහන පිරිවරන ලද සේක් සැවතට වැඩමවූ සේක. අනේපිඩු සිටුතෙමේ ගොස් රජුට මෙසේ කිය:

"මහරජතුමනි, ශාස්තෘන්වහන්සේ මෙහි පැමිණීම අපට ද මංගල්‍යයකි, නුඹවහන්සේට ද මංගල්‍යයකි, සුමනා රජ කුමරිය පත්සියයක් දැරියන් සමඟ පුත්කලස් ද ගදමල් ආදිය ද ගත්වා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පෙරගමන් කිරීමට යැව්ව මැනව". රජතෙමේ මැනව, මහසිටාණෙනියි එසේ කළේය. ඕ තොමෝ ද රජු කී පරිද්දෙන්ම ගොස් ශාස්තෘන් වැද ගදමල් ආදියෙන් පුදා එකත්පසෙක සිටියාය. ශාස්තෘන්වහන්සේ ඇයට දම්දෙසූ සේක. ඕ පත්සියයක් කුමරියන් සමඟ සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියාය. අනාච්ඡ ද පත්සියයක් දැරියෝ ද පත්සියයක් කාන්තාවෝ ද පත්සියයක් උවසුවෝ ද එකෙණෙහිම සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියහ. මෙසේ එදවස අතරමගදීම සෝවාන්වුවෝ දෙදහසක් වූහ. ශෙන භගවා හෙතුවසඬකම් යනු කුමක්හෙයින් එළැඹි සේක්ද? ප්‍රශ්න අසනු කැමැත්ත ඇති බැවිනි. කාශ්‍යප සම්මා සම්බුදුන්වහන්සේගේ කාලයෙහි යහළු හික්කු දෙනමක් විසූහ. ඔවුනතුරෙන් එක් නමක් සිහිකළයුතු දෑ පිළිබඳ ධර්මය පුරයි, අනෙක් නම් හත්තභවන පුරයි, සිහිකළයුතු ධර්ම පුරන්නා "ඇවැත්නි, නුදුන් දෙයෙහි විපාකයක් නැත. තමන් ලද දෙය අනුන්ට දී වැළඳීමට වටීයි"යි අනෙකාට කිය. එම හික්කුව, ඇවැත්නි, නුඹ නොදන්නෙහිය, දුන්දෙය විනාශ කිරීමට නොවටීයි. තමන්ට යැපෙන පමණක්ම ගන්නහු විසින් හත්තභවන පිරීමට වටියයි කීවේය. එම හික්කුන් අතුරින් එකෙකුදු අනෙකා තමන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටුවන්නට නොහැකිවීය. දෙදෙනාම තමන්ගේ ප්‍රතිපත්තිය පුරා එයින් සැව කාමාවචර දිව්‍යලෝකයෙහි උපන්නාහුය. එහි සාරාණියධර්ම පුරන්නා අනෙකා කරුණු පසකින් ඉක්මවීය. මෙසේ ඔවුහු දෙවිමිනිසුන් අතුරෙහි සැරිසරන්නාහු එක් බුද්ධාන්තරයක් ගෙවා මෙකල සැවතෙහි උපන්නාහුය. සාරාණියධර්මය පුරන්නා කොසොල් රජුගේ මාලිගයෙහි මෙහෙසියගේ කුසෙහි පිළිසිඳ ගත්තේය. අනෙකා එම මෙහෙසියගේම උවැරන් කරන යක්‍රියකගේ කුසෙහි පිළිසිඳ ගත්තේය. ඒ දෙදෙනාම එකම දිනෙක උපන්නාහුය. ඔවුන් නම් ගන්නා දිනයෙහි නභවා සිරියහන් ගැබ තොවා දෙදෙනාගේම මව්වරු පිටත සත්කාර සංවිධානය කළාහුය. ඔවුනතුරින් සාරාණිය ධර්මය පුරන්නා ඇස්

හැර මහත් සේසත මනාව පැනවූ යිරියහන හා අලංකාරව පිළියෙල කරන ලද නිවස ද දැක එක් රජ ගෙදරක උපන්නෙමි යි දැන ගත්තේය. හෙතෙම කවර නම් කමියක් කොට මෙහි උපන්නෙමිදැයි සිහි කරන්නේ සාරාණිය ධර්මයෙහි පිනෙනැයි දැන මගේ යහළුවා කොහි උපන්නෙදැයි සිහි කරන්නේ, පහත් යහනක වැදහොත්තනු දැක "මෙතෙම හත්තග්ගවත පුරමැයි මගේ වචනය පිළිනොගත්තේය, දැන් මේ නින්දාකළ යුතු තැන නින්දා කිරීමට වටනේයයි (සිතා) යහළුව මගේ වචනය නොකෙළෙහියි කිය. ඇයි කුමක් වීදැයි අනෙකා ඇසීය. "මගේ සැපත බලව, සේසතට යට සිරියහනෙහි වැදහොත්තෙමි. නුඹ පහත් ඇඳක තද අතුරනයක් මත වැද හෝනෙහියි හෙතෙම කීවේය. කිමෙක්ද? නුඹ මේ නිසා උඩඟු වන්නෙහිද හුණු ඉරවුවෙන් තනා වෙළනලද මේ සියල්ල පටව්වානුව පමණක්ම නොවේදැ" යි අනෙකා ඇසීය. සුමනා කුමරිය ඔවුන්ගේ කථාව අසා මගේ සොහොයුරන්ගේ සම්පයෙහි කිසිවෙක් නැතැයි ඔවුන්ගේ සම්පයට යන්නී දොරවුව ඇසුරෙහි සිටියා ධාතු යන වචනය අසා මේ ධාතු යන වචනය පිට (සසුනක) නැත. මගේ සොහොයුරෝ ශ්‍රමණදිව්‍ය පුත්‍රයෝ වන්නාහුයි සිතා ඉදින් මම මොවුහු මෙසේ කියති යි මව්පියන්ට කියන්නෙමි නම් මොවුහු අමනුෂ්‍යයෝ යි බැහැර කරවන්නාහු යයි (සිතා) මෙකරුණ අනෙකකුට නොකියා සැක සිදින පුරුෂරත්නයකවූ මගේ පියාණන්වූ මහා ගෞතම දඹලලයන් වහන්සේගෙන්ම අසන්නෙමැයි වැළඳු උදා ආහාර ඇත්තී රජු වෙත එළඹ දඹලලයන් වහන්සේගේ උවටැනට යන්නෙමැයි කීවාය. රජකෙමේ රිය පත්සියයක් යෙදවීය. දඹිද්වු තෙලෙහි කුමරියෝ තිදෙනෙක්ම පියවරුන්ගේ සම්පයෙන් රිය පත්සියයක් ලැබුවාහුය. බිම්සර රජුගේ දු වුන්දී රජකුමරිය, ධනාසරිය සිවුදු වියාබා, මේ සුමනා රජකුමරිය යනු ඒ තිදෙනා යි. ඕනෙමෝ ගදමල් රැගෙන රියෙහි සිටියි, පත්සියයක් රිය පිරිවර ඇත්තී මේ ප්‍රශ්නය අසමැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනකද එතැනට එළඹියාය. ඉඩගසු යනු මෙහි වන්නාහුය. එකොළාගසො යනු එක් තමන්ලද ලාභයෙන් අනුන්ට දී වළඳන්නාවූ සාරාණිය ධර්මය පුරන්නෙකි, එකො අදාගසො යනු එක් තමන් ලද දෙය අනුන්ට නොදී වළඳන්නාවූ හත්තග්ගවත පුරන්නෙකි. දෙවගුභානං පහෙසං යනු දෙවියන්වූ මොවුන්ගේ යි, අධිගණ්ඨාති යනු බලවත්වී ගනියි, පැතිරී සිටියි, ඉක්මවයි, ආධිපතෙයෙන යනු ජ්‍යෙෂ්ඨත්වයට පත්කරවන කරුණිනි, ඉමෙහි පඤ්චග්ගි කාරණොති යනු සෙසු දෙවියන් සක්දෙව් රජ මෙන් මේ කරුණු පසින් ඉක්මවයි. මානුසකෙන යනාදියෙහි ආයුෂයෙන් මහා කාශ්‍යප තෙරුන් මෙන්ද බක්කුල තෙරුන් මෙන් ද අනෙකු තෙරුන් මෙන් ද පැහැයෙන් මහාගතිඔබ අභය තෙරුන් මෙන්ද භාණ්ඩාගාර අමාත්‍යයා

මෙන් ද, සැපයෙන් රඬපාල කුලපුතූන් මෙන්ද සොණ සිටුපුත් මෙන් ද, යසකුල පුතු මෙන් ද, කීර්තියෙන් ධර්මාශෝක මෙන් ද එසේම ආධිපත්‍යයෙන්දැයි මේ කරුණු පසින් බලවතෙක් ජ්‍යෙෂ්ඨයෙක් වෙයි. ආවිභාව ඛණ්ඩය යනු බක්කුලතෙරුන් සිව්දි තෙරුන් අනෙකු තෙරුන් මෙන් ඉල්ලූ විට ම බොහෝ වූ සිවුරු ආදිය පරිභෝග කෙරේයයි මේ කරුණුවලින් බලවතෙක් වෙයි, ජ්‍යෙෂ්ඨයෙක් වෙයි. යද්දිං විමුක්තිං විමුක්තිං යනු එකකුගේ විමුක්තිය සමඟ අනෙකකුගේ විමුක්තිය අරභයා යම් වෙනසක් කිවයුතු වන්නේද එය නොකියමිදි අරුත්ය. සත්වසෑති දරුවෙක් හෝ විමුක්තිය අවබෝධ කෙරේවා! සියත්වසෑති තෙර කෙනෙක් හෝ හික්කුවක් හෝ හික්කුණියක් හෝ උපාසකයෙක් හෝ උපාසිකාවක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මහණෙක් හෝ බ්‍රහ්මයෙක්හෝ අවබෝධ කරත්වා! අවබෝධ කළ ලොවුතුරා මගෙහි වෙනසක් නම් නැත. අලමෙව යනු සුදුසුමය, ශතරි නාම යනු යම්දෙයි, ගව්ශං ආකාශධාතූයා යනු අහසින් යන්නේයි, සඳ්‍රොධා යනු තෙරුවන් ගුණයන්ට සැදැහැ ඇත්තායි, ඵනං යනු යන්නේයි: විජජුමාලි යනු මල්දමක් බඳු වළාකුළෙහි හැසිරෙන විදුලියෙන් යුක්තවූයි: ශතකකුයනු කුළු සියයක් ඇත්තේයි, ඔබ්බොබ්බන් නැගුණු වළාකුළු සියයෙන් යුක්තවූයේය යන අරුත්ය. දුග්ගත සමපන්නො යනු සෝවාන් වූයේයි, භොගපරිබ්‍රාහ්මො යනු දියවළාවෙන් මෙන් දාන වශයෙන් යොදනුලබන වළාවන්ගෙන් ඉල්පුනේයි, දෙවිලොවට පවුණුවන ලද්දේයි අරුත්ය. පෙව්ව යනු පරලොවෙහියි, සග්‍රො ව මොදගි යනු යම් භවිෂ්‍යක උපදියි ද එහිම සතුටුවෙයි, ප්‍රමුදිත වෙයි.

5. 4. 2

දෙවැන්නෙහි රථසගෙහි යනු වැළඳු උදා අතර ඇත්තී පියා වෙතට යවා රියපත්තියය යොදවා ඒවායින් පිරිවරණ ලද්දේයි අරුත්ය, උපසංකම් යනු සොහොයුරා සමඟ පැවතුණු ප්‍රශ්න සාකච්ඡාව අසන්නෙමැයි ගෙමල් සුවද සුණු රැගෙන එළඹියේය. යද්දෙව සො භොගි යනු යම් දිනකම හෙතෙම වේද, නැතහොත් යමෙක්ම හෙතෙම වේද යනුයි, අරිසකතාති සීලාති යනු එලය සමඟ යෙදුණු සීලයෝයි, ඒවා ම ආයතීයන්ගේ සිත් අදනාහු වෙත්. හවාන්තරයෙහි ද අත් නොහළුයුත්තාහුය. සෙස්ස වතුකක නිපාතයෙන් අග්‍යපාසාද සුත්‍රයෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය.

5. 4. 3

තෙවැන්නෙහි හද්දිකෙ යනු හද්දික නගරයෙහියි, ජාතිශාවතෙ යනු තෙමීම හටගත් නොවචනලද හිමවන සමඟ එකට බැඳුණු වනගහණයෙහියි, ඒ නගරය ඇසුරුකොට එම වනයෙහි වසයි යන

අපථියයි, අභතවතුපො යනු තමාගෙන් සිවුවැන්නායි, කුමක්නිසා භාගාවතුන් වහන්සේ තමාගෙන් සිවුවැන්නාම නිමන්ත්‍රණය කළ සේක්ද යත්? ගෙහි මහත්වූ මඟුලකි, එහි මහත් සංවිධානයක් වියයුතුය, බොහෝ මිනිස්සු රැස්වෙති, ඔවුහු හික්කු සංඝයා පිවිසෙන විට සංග්‍රහ කිරීමට දුෂ්කර වන්නාහුයයි තමාගෙන් සිවුවැන්නාම නිමන්ත්‍රණය කළසේක. තවද උන්වහන්සේට මෙබඳු අදහසක් ද විය. කුඩා කුමරියෝ මහත් බික්සහන මැද ශාක්‍යෘන් වහන්සේ අවවාද කරනවිට නැමුණු සිතැත්තාහු අවවාද ගැනීමට නොහැකි වන්නාහුය යන මේ කාරණයෙන් ද තමාගෙන් සිවුවැන්නාම නිමන්ත්‍රණය කළසේක. ඔව්දඟු තාසං ගණෙන යනු ස්වාමීනි, භාගාවතුන් වහන්සේ මොවුනට අවවාද කරන සේක්වා, මොවුන් අවවාද කරන සේක්වායි අපථියි: උපයොගාර්ථයෙහි මෙය සම්බන්ධ විභක්ති වචනයි: ශක්‍යාසං යනු මොවුනට යම් අවවාදානුසාසනයක් වේද එයයි, මෙය ද කියා ඒ සිටුකෙමේ මා සමීපයෙහි අවවාද ගනුලබන මොවුහු ගෙන යන්නහුයි භාගාවතුන් වහන්සේ වැද පිටත්වූයේය. ගහඟු යනු ස්වාමියාගේයි, අනුකම්පං උපාදාය යනු දයාව නිසායි, පුබ්බුධායිතිශ්‍යො යනු සියල්ලන්ට පළමුව නැතිවිනසුලු වූවාහුයි: පච්ඡානිපාතිතිශ්‍යො යනු සියල්ලන්ට පසුව වැදහෝනාසුලු වූවාහුයි, ස්ත්‍රියට පළමුව අහරගෙන යහනට නැගී නිදියැමට සුදුසු නොවේ. ගෙහි සියලුම සේවකයන් අනුභව කරවා උපකරණ බඩු සංවිධානය කොට ගවයන් (ගාලට) පැමිණී හෝ නොපැමිණී බව දැන හෙට කළයුතු වැඩ විමසා යතුරු කැරැල්ල අතට ගෙන ඉදින් කෑම ඇකොත් අනුභව කොට නැකොත් වෙනත් අහරක් පිසවා සියල්ලන් වළඳවා පසුව නිදීමට වටියි, නිදාගත්තියටද හිරු උදාවනතෙක් නිදාගැනීමට නොවටියි, සියල්ලන්ට පළමුව නැගිට දසිකම්කරුවන් කැඳවා මේ මේ කටයුතු කරවුයි කටයුතු විමසා දෙනුන් දොවවා සියලු ගෙහි කටයුතු තමා ඇස් ඉදිරිපිටම කිරීමට වටියි, මෙකරුණ අරභයා 'පුබ්බුධායිතිශ්‍යො පච්ඡානිපාතිතිශ්‍යො'යි කීවේය. කිංකාරපටිඤ්ඤාමයො යනු කුමක් කරමුදැයි මුව බලා හැසිරෙනසුලුවුවෝයි, මහාපචාරිණීයො යනු කෑමකිවුම දෙයක් කරනසුලු වුවෝයි. පියවාදිතිශ්‍යො යනු ප්‍රියදෙයක්ම කියනසුලුවුවෝයි, පුටිඤ්ඤාම යනු සිවුපසය පිදීමෙන් පුදන්නෙමුයි, අබ්‍යාගතො යනු තමන් සමීපයට පැමිණී අයයි, ආගන්තොදකෙන පටිපුප්පෙඤ්ඤාම යනු අසුනෙන් ද පාදෙවුනා දියෙන් ද පුදන්නෙමු, මෙහි ද මාපියන්ට දිනපතා සත්කාරය කළයුතුය, තමන් වෙත පැමිණී මහණ බමුණන්ට අසුන් දී පා දොවනා දිය දියයුතුය, සත්කාරය ද කළයුතුය, උණ්ණා යනු එම ලොමයි, ධනට්ඨකො ගවිඤ්ඤාම යනු එමලොම් ගැටහැරීම සේදීම, පැහැගැන්වීම, වෙළකිරීම ආදියෙහි ද කප වටලීම (රෝල් කිරීම), අවුල් හැරීම, පෙළීම, කැටීම ආදියෙහි දක්‍ෂයෝ වන්නෙමු: ධනුපොඤ්ඤාම යනු ඒ එමලොම් කපු සංවිධානයෙහි

උපායවූ මෙකල මෙනම් දෙය කිරීමට වටියියයි මෙසේ පවතින විමසීමෙන් යුක්තවුවෝයි, අලංකාර අලංකාර සංවිධානයක් තමන් විසින් කිරීමට ද අනුන් ලවා කරවීමට ද යුතු දෙයෙහිම සමත්වුවෝ ද වන්නෙමුයි අරුත්ය, කතෙකුත් කතෙකුත් ජාතිකයාම අකතෙකුත් අකතෙකුත් යනු මුළු දවසට මෙනම් දෙයකි, වැඩකොට ආවුනට අවදිනයට මෙනම් දෙය, වැඩ නොකර ගෙහි හුන්නාවුනට මෙනම් දෙය දීමට ද මෙසේ කිරීමට ද වටියයි මෙසේ දන්නෙමු, ගිලාගතයුතු බලාපොරොත්තු යනු ඉදින් ගිලන් කල ඔවුනට බෙහෙත් කෑම ආදිය දී රෝගය පහසු නොකරන්ද මොවුහු නිරෝගී කාලයෙහි යමක් කැමති වෙත්ද එයම අපට කරන් ගිලන් කල අප ඉන්නා බවටත් නොදනිතියි කළකිරුණු ස්වරූපය ඇත්තෝ පසුව කටයුතු නොකරති ද හෝ තරක දේ හෝ කරති ද එබැවින් මොවුන්ගේ හැකියාව නොහැකියාව දැන දියයුත්ත ද කළයුත්ත ද දනිමුයි මෙසේ නුඹලා විසින් නික්මිය යුතුයයි දක්වයි, බාදනිය හොඳනියකුටය යනු මේ ඇතුළු ජනයාට කෑයුතු දෙය ද බිදියුතු දෙය ද යනුයි, පව්විසේන යනු ලැබියයුතු කොටසෙනි, තමතමන්ට ලැබියයුතු කොටසට අනුරූප දෙයින් යන අතරයි, සංවිග්නියාම යනු දෙන්නෙමු, සමපාදෙයාම යනු සපයා දෙන්නෙමු, අමුතම යනු පුරුෂයෙකු සුරාධූර්ත වශයෙන් ධූර්තබවට නොපත්වුවෝයි, අපේති යනු සොරු නොවන්නියෝයි, අසොණිය යනු සුරාසොඩ බව ආදී වශයෙන් සොඩ නොවන්නියෝයි, මෙසේ සුත්රාන්තය නිමවා දැන් ගාථාවන්ගෙන් කුළුගන්වමින් 'යො නං හරති සබ්බදා' යනාදිය පැවසිය, තප්පි හරති යනු පෝෂණය කරයි, පිළිදැහුම් කරයි, සබ්බකාමහරං යනු කැමැති සියල්ල දෙන්නාවූයි, සොප්පිය යනු යහපත් සත්‍රියයි, එවං වත්තම යනු මෙපමණ වත්ත පුරා පවතියි, මනාපා නාම හෙ දෙවා යනු නිමාණරති දෙවියෝයි, ඔවුහු කැමති කැමති රූප මවා අභිරමනය කරන හෙයින් නිමාණරතියි ද මනාපා යි ද කියනු ලැබෙත්.

5. 4. 4

සිවුවැනිනෙහි සන්ධිකං යනු තමා ම දැකියයුතුවූයි, දායකො යනු දානයෙහි දක්නුයේයි, හෙතෙම ශ්‍රද්ධාව පමණකින්ම නොසිටියි, දන්දීමට ද හැක්කෙකි යන අරුත්ය. දායකම යනු මෙතෙම දන් දෙයි, එයට ස්වාමියා වී දෙයි, දායකෙක් නොවේ, සහායකයෙක් නොවේ, යමෙක් තමා මිහිරී දෙයක් දෙයි, අනුන්ට අමිහිරී දෙයක් දෙයි, හෙතෙම දාන සංඛ්‍යාවූ දෙයාධර්මයට දායකෙක් වී දෙයි. යමෙක් තමා යමක් බුද්ධි ද එයම දෙයි ද හෙතෙම යහළුවෙක් වී දෙයි, යමෙක් තමා යම් කිසිවකින් යැපේද අනුන්ට මිහිරී දෙයක් දෙයිද හෙතෙම අධිපතියෙක්, ජොෂ්ඨයෙක් ස්වාමියෙක් වීදෙයි, එබන්දකු

සඳහා දානපතිය කියනලදි, අමඩකුගුණො යනු බලරහිත නොවූයේයි, විසාරදො යනු නුවණ සොම්නසට පත්වූයේයි, සහව්‍යතං ගතා යනු සහභාවයට එකිභාවයට ගියාහුයි, කතාවාසා යනු යම් කම්යකින් එහි ආවාසයක් වේද? එය කළ බැවින් කතාවාසා නම් එය යම් හෙයකින් කුශලයක්ම වේද එහෙයින් කතකුසලායී කියනලදි, මොදරෙ යනු සතුටුවෙන් ප්‍රමුදිත වෙන්, අසිග්ගා යනු ඇලීම් නැති තථාගතයන් වහන්සේගේයි, භාදිනො යනු තාදිලක්ෂණයට පැමිණියහුගේයි.

5. 4. 5

පස්වැන්නෙහි ගිහිධම්මා අනපෙතො ගොති යනු නොබිඳුනු නුවණ හා සීලය ඇත්තේ වෙයි, සතං ධම්මං අනුක්‍රමෙන යනු සත්පුරුෂ වූ මහා පුරුෂයන්ගේ ධර්මය අනුගමනය කරන්නෝයි, සනෙතා නං ගජනි යනු සත්පුරුෂ වූ බුද්ධ පට්ටකබුද්ධ තථාගත ශ්‍රාවකයෝ මොහු ඇසුරු කරති.

5. 4. 6

සවැන්නෙහි කාලදානාති යනු සුදුසු දානයෝයි, පැමිණි දානයෝයි, ගැලපෙන දානයෝයි අනර්ථයි, නවසංඝාති යනු අග්‍ර සසායෝයි, නවඵලාති යනු ආරාමයෙන් පළමුව තටගත් අග්‍රඵලයෝයි, පඨමං සීලවනෙතසු පතිට්ඨාපෙති යනු පළමුව සිල්තැන්ට දී පසුව තමා පරිභෝග කරයි, වද්දකුද යනු කිසුදෙය දන්නාවූයි, කාලෙදිනං යනු සුදුසු කල්හි දෙනලද්දයි, අනුමොදනි යනු එකත්පසෙක සිටියාහු අනුමෝදන් වෙති, වෙසනාවට්ටං යනු කයින් වතාවත් කම්ය කරත්, අපපට්ඨානවිනේයා යනු උකට්ඨි නොවූ සිතැත්තේයි, යසථ දිනනං මහපථං යනු යම් තැනක දෙනලද්ද මහත්ඵල වේද එහි දෙන්නේය.

5. 4. 7

සත්වැන්නෙහි ආයුං දෙති යනු ආයුෂදානය දෙයි, ව්‍යාණං යනු ශරීරවණියයි, සුඛං යනු කායික චෛතසික සුඛයයි, ඛලං යන ශරීර ශක්තියයි, පටිභාතං යනු නිදොස්වූ ප්‍රතිභාතයයි.

5. 4. 8

අටවැන්නෙහි අනුක්‍රමෙන යනු අනුග්‍රහ කරත්, ඛණ්ඩොවමගාදුමෝ යනු කඳකින් යුත් මහ ගසක් මෙන්, මනොරමෙ ආයතෙන යනු සිත්කලවූ රැස්වන තන්හියි, ජායං ජායවේකා යනු සෙවනින් වැඩ ඇත්තේම සෙවනට එළඹෙති, නිවාහවුහිං යනු පහත් පැවැත්මයි, අභිද්‍රවං

යනු ක්‍රොධමානදැඩි බවින් රහිතවූයි, සොරභං යනු සුරත බවින් පිරිසිදු ශීලයෙන් යුක්තවූයි, සබ්බං යනු විනිතවූයි.

5. 4. 9

නවවැන්නෙහි හතොවා නො හරිසාහි යනු අප විසින් කිරිපෙව්වි අත්පා මැඩිම් ආදියෙන් පෝෂණය කරන ලද්දේ අප මහඵකල්හි අත්පාදෙව්වි, නැහැව්වි, කැඳබත් දීම් ආදියෙන් පෝෂණය කරන්නේය, කිව්වං වා නො කරිසාහි යනු තමන්ගේ වැඩ නවතා අපගේ රාජකුලාදියෙහි උපන් වැඩ ගොස් කරති, කුලවංසො වීරං ධර්මාහි යනු අපසතු කෙත්වත් රත්රුවන් ආදිය නොනසා පුතුන් රක්නා කල්හි කුලවංසය බොහෝ කල් පවතින්නේය, අපවිසින් පවත්වනලද සලාක බත් ආදිය නොබිඳ පවත්වන්නේය, මෙසේද අපගේ කුලවංසය බොහෝකල් පවතින්නේය. දායස්සං පටිපස්සං යනු කුලවංසයට ගැලපෙන ප්‍රතිපත්තියෙන් තමන්ගේ දායාදයට සුදුසු දෙයක් කරන්නේ අප සතු දායාදය පිළිපදින්නේය, දුස්සං අනුප්පෙසාහි යනු ප්‍රාජ්නිදානය (පින් පමුණුවන දානය දී) කොට තෙවැනි දිනයෙහි පවත් දන් දෙන්නේය, සන්තො සප්පරියා යනු මෙතැන්හි මාපියන් කෙරෙහි මනාව පිළිපැදීමෙන් යහපත්වූ සත්පුරුෂයෝයි දතයුත්තාන. පුබ්බකමභුසාරං යනු මවුපියන් විසින් පළමුව කරනලද ගුණය සිහිකරන්නාහුයි, ඔවාදකාරී යනු මවුපියන් දෙන ලද අවවාදය කරන්නාහුයි හතපොසි යනු යම් අය විසින් පෝෂණය කරනලද්දේ ඔවුන්ගේ පෝෂණය කරන්නායි. පසංසියො යනු ඉහාත්මයෙහිම මහජනයා විසින් පැසසිය යුත්තේ වෙයි.

5. 4. 10

දසවැන්නෙහි මහාසාලා යනු මහත් වෘක්ෂයෝයි, සාඛාපත්තපලාසෙන වඩ්ඪනති යනු කුඩා අතුවලින් ද පත්‍ර සංඛ්‍යාතවූ පලාසයෙන් ද වැඩෙත්, අරහස්සං යනු නොගම් පෙදෙසෙහිය, ඔහා යනු මහත් ය, වනෙ යනු කැලයෙහියි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

සිවුවැනිවූ සුමනා වර්ගයයි.

—//—

මුණ්ඩරාජ වර්ගය

5. 5. 1 - 3

පස්වැවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි හොහානං ආදියා යනු හෝගයන්ගේ ගැහීමට සුදුසු කාරණයෝයි, උධ්‍යානවීරියාධිගතෙහි

යනු උට්ඨාන සංඛ්‍යාතවූ විරියයෙන් ලබන ලද දෙයිනි, බාහාබලපරිවෘත්තිය යනු බාහුබලයෙන් රැස්කළ දෙයිනි, සෙද්ධාවස්ථිතෙහි යනු දහදිය හෙලා උපදවනලද දෙයිනි, ධම්මකෙහි යනු ධර්මයෙන් යුක්ත දෙයිනි, ධම්මලභ්‍රෙහි යනු දශකුශලධර්මය විනාශ නොකොට ලද දෙයිනි, පීතෙහි යනු වැඩි කරයි, මහත්වුවක් කරයි, මෙහි ඉතිරිය වතුකක නිපාතයෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය, දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, තෙවැන්නෙහි ආයුධංවත්තනිකා පටිපදා යනු දානශීලාදීවූ පුණ්‍යප්‍රතිපදාවයි, සෙසු තැන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි, අභ්‍යන්තරය යනු අන්තර්ගතයෙන් එක්වීමෙනි, අන්තර්ගතයෙන්ම කියනලද්දේ වෙයි:

5.5.4 - 7

සිටුවන්නෙහි උග්‍රයා යනු ගුණයෙන් උස්ව සිටි බැවින් මෙසේ ලබනලද නම ඇත්තේය: සාලපුරාණං ඛාදනිං යනු වතුමධුරය යෙදූ හැල්පිටිවලින් කළ සල්මල් වැනිවූ කැයුතුදෙයයි, එය ද පෙනෙනු ලබන (පරිද්දෙන්) නැටි පත් රේඛා තබා දුරු වර්ණවලින් යුතු හිතෙලෙහි උයා හිතෙල හරවා ලොකු සැලියක බහා සුවඳ කවා වසා මුද්‍රා තබා තබන ලද්දේ වෙයි, හෙතෙම එය කැඳ පානය කොට හුන්නාවූ බුදුරජාණන් වහන්සේට බතට අතතුරුව දෙනු කැමැත්තේ මෙසේ කීය, පටිඤ්ඤානං ගතවා යනු මෙය දෙශනාමාත්‍රයකි, උච්ඡතෙමේ එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ද පන්සියයක් හික්කුන්ට ද දුන්නේය, යම්සේ එය (දුන්නේ ද) එසේ සුකරමාංශාදිය ද දුන්නේය. එහි සම්පන්නකොලකං යනු හටගත් ඩෙබර ගෙඩියි, සුකරමංසං යනු මිහිරි රසැති ඩෙබර (මසත්) සමග දුරු වර්ණයොදා පිසුවා වූ අවුරුද්දක් ගතවූ සුකර මාංශයයි, නිබ්බූතෙමං යනු හරනාලදා තෙලයි, නාද්‍රියා සාකං යනු හාල්පිටි සමග මිරිකා දුරුවර්ණ සහිත හිතෙලෙහි පිස වතුමධුර යොදා සුවඳ ගන්වා තබනලද බඳුන්වල වැඩූ එළවූයෙයි, තෙතං ගතවතො කප්පනි යනු මෙහි අකැපදෙය අරභයා කැපදෙය ද නොකැපයයි කියනලදි, සිටුතෙමේ ඒ සියල්ල ගෙන්වා ගොඩවල් කොට යමක් යමක් අකැප වේද ඒ ඒ දෙය වෙළඳ සැලට යවා කැපවූ උපහොග පරිහොග දෙය දුන්නේය, ඉතා මහත් නොවූ රියන් දෙකහමාරක් දිගැති රියන් එකහමාරක් පළලැති සඳුන් පුවරුව හරවත් උතුම් භාණ්ඩයක් වූ බැවින් මහත් වටිනා දෙයක් වූයේය, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පිළිගෙන කැලිවලට කඩවා හික්කුන්ට අඳුන් කුඩු සඳහා දෙවූ සේක. උප්පුගුණෙසු යනු කයවචන හා සිතෙන් සෘජු වූවන් අතරෙහිය, ජනප්‍රියා යනු ප්‍රේමයෙනි, වත්තං යනාදියෙහි පරිත්‍යාග වශයෙන් අත්හළ දෙයයි, අත්හළ ක්‍රියාවක්බව නිසා මුත්තං නම්, බලාපොරොත්තු රහිත සිත ඇති බැවින් සිතෙන් නොම

නොගන්නාලදැයි අනුග්‍රහයක් නම්, බෙහෙවින්ම යනු වැඩෙන අරුතින් කෙතක් බදු වූ දෙයෙහි, අඤ්ඤාත්මයා මනෝමයා යනු සුඛවාසයෙන් අතුරෙහි ධ්‍යානමතයින් උපන් දේවකායකි, ආරාධනාමයා යනු අදහස පරිද්දෙනි, මෙයින් කුමක් අසයිද? ඔහුට මිනිස් කාලයෙහි රහත්බව සඳහා අදහසක් වූයේය, එය අසමූහය අසයි, දිව්‍යපුත්‍රයා ද රහත්බවට පැමිණි බැවින් "තඤ්ඤා මෙ භගවා යථාධිපායො"යි කීවේය. ආරාධනා මනෝමයා යනු ක්‍රියාව කුල සම්පත්තීන්හි හෝ කාමසුඛයෙහි හෝ යම් යම් තැනක උපදිමින් ද ඒ ඒ තත්වයන් දීඝායු ඇත්තේ කීර්ති ඇත්තේ වී උපදිමින් පස්වැන්න වතුකක නිපාතයෙහි කියනලද අයුරින් දකුණුකය, සවැනි සත්වැනි සුත්‍ර පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 5. 8

අටවැන්නෙහි අඤ්ඤාත්මයා යනු නොලැබිය හැකි දේයි, ලැබීමට නොහැකිය, ධ්‍යානානුගතයා යනු කරුණුයි, ජරාධර්මය මා ජීවි යනු මගේ යම් ජරා ස්වභාවයක් වේද එය නොදිරාවායි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයයි, නිව්‍යාදායක යනු කැමැති නොවන්නේය, අඤ්ඤා යනු ඉවත් කළේය, ආරාධනා යනු යම් කලෙකයි, ආරාධනා යනු උපද්‍රවයන්හි, නිව්‍යාදායක යනු නොසැලෙයි නොතැවෙයි, අඤ්ඤාත්මයා යනු හේතු අතීත විනිශ්චයෙහි දක්ෂවූයේයි, පුරාණයා යනු වෙනසට පත්නොවූ බැවින් පෞරාණික වූයේයි, ජරාධර්මය යනු ගුණ කීමෙනි, මනෝමයා යනු මහානුභාව මනත්‍ර පැවැත්වීමෙනි, ආරාධනා යනු යහපත් කථා කිරීමෙනි, අඤ්ඤාත්මයා යනු සියයකට හෝ දහසකට හෝ දීමෙනි, පව්‍යානා වා යනු කුලවංශයෙන් හෝයි, මෙය අපගේ පරපුරෙහි පුරුදුකරන ලදී, මෙය පුරුදු නොකරන ලදැයි මෙසේ ප්‍රවේණිය දැක්වීමෙනැයි අරුත්ය, ආරාධනා ආරාධනා ආරාධනා යනු මේ මනත්‍ර ජලපන ආදියෙහි යම් යම් දෙයකින් යම් යම් තැනක ජරාධර්මයින්ගේ නොදිරිමි ආදී අතීතයක් ලබන්නේද යනුයි, ආරාධනා ආරාධනා පරකතමයා යනු ඒ ඒ තැන උත්සාහ කරන්නේය, කමම දුග්‍රහයා යනු සංසාරගාමී කම්ය මව්සින් සථිර කොට රැස්කරනලදී. ඒ මම කුමක් කරමිදැයි මෙසේ මෙනෙහි කොට ඉවසන්නේය.

5. 5. 9

නවවැන්නෙහි උපකරණයා යනු කණ මුලෙහිය, දුමමනෝ යනු දුෂිතවූ සිත් ඇත්තේය, පතකතමයා යනු වැටුණු කඳ (සිරුර) ඇත්තේය, පඤ්ඤාත්මයා යනු සිතන්නේය, අඤ්ඤාත්මයා යනු ප්‍රතිභාව (වැටුණු) තැත්කෙක් විය, සෙස්ස යට කියන ලද ක්‍රමය ඇත්තේමය.

5. 5. 10

දෙවැන්නෙහි අපේක්ෂාමුඛිතයා යනු දැඩිසේ මුර්ඡා වූයේය. ගිලී නිමවා සන ස්වභාවය ඇති වැඩිමනත්වු මුර්ඡා සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාවෙන් යුක්තවූයේය, මහධිරාජානුවාදය යනු මහත්වු රාජානුභාවයෙනි, අටළොස් ශ්‍රේණීන් ගෙන් පරිබාහිරවු මහත්වු රාජ බලයෙන් යැවිය යුතු අරුත්ය, භක්‍ෂ යනු ඒකාන්ත යන අරුත් ඇති නිපාතයෙකි, ඒකාන්තයෙන්ම සෝතැවුල් දුරුකරන්නේය අරුත්ය, මෙසේ රජ තෙමේ මේ අවවාදය අසා එහි සිටියේ දැහැමින් සෙමෙන් රාජ්‍යය කරවා ස්වභාව පිහිටකොට ඇත්තේ විය.

පස්වැන්න වූ මුණ්ඩරාජ වර්ණයයි.

පළමු පණ්ණාසකය නිමයේය.

—//—

නිවරණ වර්ණ

5. 1. 1 - 2

දෙවැනි වර්ණයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි වැඩිම වශයෙන් ආවරණ නම්, අවරහිර කිරීම් වශයෙන් නිවරණ නම්, වෙනසො අපේක්ෂාමුඛිත යනු සිතට නැගුණුය, විදේශිතා ප්‍රඥාවේ ද මාගී ප්‍රඥාවේ ද උපත වළඟන අරුතින් දුර්වල කෙරෙන්නුයි පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණ නම්, මේවා සමඟ ගැටසුණු යම් ප්‍රඥාවක් උපදියි ද එය දුර්වලකෙරෙන්නුයි පඤ්ඤාය දුබ්බලිකරණ නම්, අබලාය යනු පංච නිවරණයන්ගෙන් වැසුණු බැවින් පහවු බලය ඇත්තාවූයි, උත්තරිං වා මනුස්සධම්මා අලම්භිකාදායකත්වයෙනං යනු දශකුසල කම්පට් සංඛ්‍යාතවු මනුෂ්‍ය ධර්මයන්ගෙන් මත්තෙහි ආර්යභාවය (ඇති) කිරීමට සමත්වූ ඥානදර්ශනවිශේෂයයි, භාරභාරිණී යනු අත්හළයුත්ත අතහැරීමට සමත්වූයි, නඛලමුඛානි යනු ජලමාගීයි, ඒවා නඟුලට සමාන බැවින් හෝ නඟුල්වලින් කරනලද බැවින් නඛලමුඛානියි කියනුලැබෙන්, එවමෙව ඛො යනු මෙහි දියපහර මෙන් විදේශිතාඥානය දැක්විය යුතුය, දෙපසින් ජලමුඛ විවෘතකරන කාලය මෙන් සදොරෙහි සංවරය මුදාහළ කාලයයි. නදිය මැද ගස්මුල් කොටා පිදුරු තණ මැටිවලින් වැසු කල්හි ජලය විසිරී පැතිරී සිටි කාලය මෙන් පංචනිවරණයන්ගෙන් වැසුණු කාලයයි, මෙසේ ආවරණය කළ කල්හි පහවු වේගය ඇති ජලයට තණ පිදුරු ආදිය ඇදගෙන මුහුදට පැමිණීමට නොහැකි කාලය මෙන් විදේශිතා ඥානයෙන් සියලු අකුසලයන් නසා නිවන්සයුරට පැමිණීමට නොහැකි කාලයයි දක්වනුය, යහපත්

පැත්තෙහි කියනලද්දට වෙනස් ලෙස යෙදිය යුතුය. මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි, දෙවැනි සූත්‍රය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 1. 3

තෙවැනි සූත්‍රයෙහි පටානියධිතානිය යනු උත්සාහ කිරීම පටානයි කියනු ලැබේ. උත්සාහය මොහුට ඇත්තේනුයි පටානියො නම්. උත්සාහය ඇති හික්කුවගේ අංගයෝනුයි පටානියධිතානි නම්. සද්ධො යනු ශ්‍රද්ධාවෙන් යුක්තවූයේයි, මේ ශ්‍රද්ධාව වනාහි ආගම සද්ධා අධිගම සද්ධා ඔක්කප්පන සද්ධා පසාද සද්ධායි සිවුවැදැරුම් වෙයි, එහි සඵලබොධිසත්වයන්ගේ ශ්‍රද්ධාව (බුද්ධත්වය සඳහා) අධිෂ්ඨානයේ පටන් පැමිණි බැවින් ආගමන සද්ධා නම්, ආයතීශ්‍රාවකයන්ගේ වැටහීමෙන් අවබෝධ කළ බැවින් අධිගම සද්ධා නම්, බුද්ධ-ධම්ම-සංඝ යැයි කියනලද කෙරුවනහි නොසැලෙන බැවින්වූ විශ්වාසය ඔක්කප්පනසද්ධා නම්, ප්‍රසාදයේ ඇතිවීම පසාදසද්ධා නම්, මෙහි ඔක්කප්පන සද්ධාව අදහස් කරනලදි, භොධිං යනු මාගී සතරෙහි ඥානයයි, එය තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මනාව අවබෝධ කරන ලදැයි අදහයි, මෙය දේශනා ශීර්ෂයක් ද වේ. මේ අංගයෙන් ත්‍රිවිධ රත්නයෙහි ශ්‍රද්ධාව අදහස් කරනලදි, යමකුගේ බුද්ධාදීන්හි පැහැදීම බලවත් වේද ඔහුගේ චීර්යය ඉෂට වෙයි, අප්පාඛාධො යනු නිරෝගී වූයේයි. අප්පාතභේකා යනු නිද්‍රාවූයේයි, සමවෙපාකිතිකා යනු සමව පැසෙන්නාවූයි, ගග්ගිකා යනු කම්යෙන් හටගත් තෙජෝ ධාතු වෙති, භාගිතිකාය භාවික්‍ෂාකාය යනු දැඩි ශීතතෙජෝධාතුකවූ තැනැත්තේ ශීතව බිය ඇත්තේ වෙයි, දැඩි උෂ්ණ තෙජෝධාතුකවූ තැනැත්තේ උණුසමව බිය ඇත්තේ වෙයි, ඔවුන්ගේ චීර්යය සමාද්ධ නොවේ. මධ්‍යම තෙජෝධාතුකවූ තැනැත්තාගේ වීර්යය සමාද්ධ වෙයි, එහෙයින් මජ්ඣිමාය පටානකමාය යි කියනලදි: යථාගුණං අගුණං ආචිකග්ගා යනු ඇති සැටියෙන් තමාගේ අගුණ පවසන්නායි, උදගභවගාමිතිකා යනු හටගැනීම ද විනාශය ද පිරිසිදු දැනීමට සමත්වූයි, මෙයින් ලක්ෂණ පණහකින් යුත් උදයවාය ඥානය කියනලදි, අරියාය යනු පිරිසුදුවූයි, නිබ්බේධිකාය යනු නොනැසූවිරු ලොහස්සාකාදිය වැනසීමට හැකිවූයි, සමමාදුකාය ගාමිතිකා යනු තාවකාලිකවශයෙන් කෙලෙසුන් ප්‍රතිත කළ බැවින් යම් දුකක් ගෙවේ ද ඒ දුකේ විනාශයට යන්නාවූයි, මෙසේ මේ සියලු පදයන්ගෙන් විදගීනා ප්‍රඥාවම කියනලදි, දුච්චප්‍රඥා ඇත්තකුගේ උත්සාහය සාපරීක නොවෙයි:

5. 1. 4

සිවුවැන්නෙහි පටානාය යනු චීර්යකිරීම සඳහායි, හ සුකරං උඤ්ඤත පග්ගගෙන ධාපෙතං යනු පාත්‍රය ගෙන තැනින් තැන අහරලබා

ගැනීමට හැසිරීමෙන් යැපීමට නොහැකි වෙයි, මේ සූත්‍රයෙහි ද සසර හා නිවනම කියනලදි.

5. 1. 5

පස්වැන්නෙහි පරිඤ්ඤා නිබ්බාන යනු භාත්පසින් ගෙන ගෙවා සිටියි, උග්ගාහිතා යනු ඉදිමුණාවුයි, අධිග්‍රහණය යනු හිසසිඳීම සඳහා කඩුව රැගෙන ආවහු විසින් ද යනුයි, පිඤ්ඤා යනු කෑමට පැමිණිය ක්‍ෂයා විසිනුදුයි, ආසිද යනු ගටන්තේය, මග්ගා යනු මෘදු වූ දෙයිනි, කාමොඤ්චුලානං යනු කාමොඤ්ඤායෙන් ඉපිට්තවුන්ගේ කැවුණවුන්ගේයි, කාලංගහිගවාගං යනු සසරකාලය ද ගතිය ද නැවත නැවත වූ හවයෙහි ද යනුයි, පුරකඛතා යනු ඉදිරියෙන් හැසිරෙන්නෝ ඉදිරියෙහි කරන ලද්දෝමය, යෙ ව කාමෙ පරිඤ්ඤාය යනු යම් පණ්ඩිතයෝ දෙවැදෑරුම් කාමයන් ත්‍රිවිධ පරිඤ්ඤාවන්ගෙන් මනාව දැනයි, වරහනි අකුණාහසා යනු ක්‍ෂණායුධයන්ට කිසිදු තැනකින් බියක් නැත. එබැවින් ඔවුහු අකුණාහස වී හැසිරෙති, පාරංගතා යනු නිවන පාරයි කියනු ලැබේ. එයට එළඹුණාහු ප්‍රත්‍යක්‍ෂකොට සිටියාහුයි අරුත්ය, ආභවකඛයං යනු අරභත්වයයි, මේ සූත්‍රයෙහි සංසාරයම කියා ගාථාවන්හි සසර හා නිවන කියන ලදි.

5. 1. 6

සස්වැන්නෙහි මධුරකපාතො යනු හටගත් ගරුබවයි, දිසාපි මෙ න පක්ඛාගතා යනු සිවුදිසා ද අනුදිසා ද මට නොවැටහේයි කියයි. ධම්මා ව මං නප්පට්ඨකා යනු මට සමප්පිදයීනා ධර්මයෝ ද නොවැටහෙති, අනගිරතො ව බ්‍රහ්මවර්ණං වරාමි යනු උකටලි වී බඹසර හැසිරෙමි, යෙන ගගවා තෙනුපඤ්ඤා යනු ඔහුගේ කථාව අසා මෙතෙම බුදුන් විසින් හික්මවිය යුතු පුද්ගලයකුයි යන කරුණ භාග්‍යාවකුත් වහන්සේට සැලකිල්මට එළඹියේය. අවිපක්ඛකා කුසලානං ධම්මානං යනු කුසල ධර්මයන් නොදකින්නාගේ නොසොයන්නාගේ නොපිරික්සන්නාගේ යන අර්ථයයි, ඛොධිපක්ඛානං යනු සතිපට්ඨානාදිවූ සත්තිස් ධර්මයන්ගේයි.

5. 1. 7

සස්වැන්නෙහි පරාධම්මොමි යනු දිරන ස්වභාවය ඇත්තේ වෙමි, පරං අනගිතො යනු පරාව නොඉක්මවන්නේ පරාව කුළම හැසිරෙමි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, කම්මකාතො යනාදියෙහි කම්ම මගේය, තමන්ගේය, තමන් සතුයයි කම්ම ස්වකීය කොට ඇත්තේ වෙමි, කම්මයට දායාදවූයේ කම්මදායාදො නමි, කම්ම මගේ

දායාදය, අයිතියයි යන අත්පිටි, කම්ම මගේ යෝනිය කරුණය වේනුයි කමමගෙනි නම්, කම්ම මගේ ඥාතියයි කමමගෙනි නම්, කම්ම ඥාතිකොට ඇත්තේය යන අත්පිටියයි, කම්ම මගේ පිළිසරණය ප්‍රතිශ්ඨාව වේනුයි කමමපටිසරණො නම්, තඤ්ඤා දායාදො ගවික්කාමී යනු ඒ කම්මයාගේ දායාදය, එයින් දෙනලද විපාක පිළිගන්නා වෙමුයි අත්පිටියයි, යොබ්බතමදො යනු යොවුන්බව අරභයා උපන් මදයයි, සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමුයි, මග්ගො සක්කායෙහි යනු ලොවුතුරු මග හටගනියි, සක්කෙසුදාපනා පභිසංභවි යනු දශසංයෝජනයෝ සඵලකාරයෙන්ම ප්‍රතින වෙති, අනුසංඝා ව්‍යාප්ති භොග්ගි යනු සප්ත අනුසංයෝජනවූ බැවින් සම්පූර්ණයෙන් නැසුණාහු විනාශවූවාහු වෙත්, මෙසේ මෙහි යට පස් තැනක විදගිනාව කියනලදි, මේ පස් තැනෙහි ලොවුතුරා මග කියනලදි, දැන් ගාථාවන් කුච්ඡන්වන්තේ "ව්‍යාධිධමමා" ආදිය කීවේය.

එහි සුද්ධාධමමං නිරුපධං යනු උපධි රහිතවූ රහත්මග දැනයි, සංකමමදෙ අභිභොග්ගි යනු මේ සියලු තුන් මදයන් මැඩ පැවැත්වීම, ඉක්මවා සිටියෙමියි අත්පිටියයි: නෙක්ඛමමං දුට්ඨ ඛෙමගො යනු පැවිද්ද නිර්භය තැන ලෙස දැකයි, තඤ්ඤ මෙ අනු උක්කාගො නිබ්බානං අභිපක්ඛො යනු නිවන ඉදිරියෙහි දකින්නාවූ මට උත්සාහය විය, අභිවක්ඛි ගවික්කාමී යනු පැවිද්දෙන් නොනැවතෙන්නෙක් වන්නෙමි. බ්‍රහ්මවරියවාසයෙන් නොනැවතෙන්නෙක්, සඵලකාඥානයෙන් නොනැවතෙන්නෙක් වන්නෙමි. බ්‍රහ්මවරියපරායනො යනු මාගී බ්‍රහ්මවයභාව පිහිට කොට ඇත්තේයි, මෙයින් ලෝකෝත්තරවූ අජවාංගික මාගීය කියනලදි.

5. 1. 8

අවචුත්තෙහි සත්ථානි ධනුහි යනු දුනුදිය අදිනලද නංවනලද දුනුයි, අඤ්ඤ යනු දුටුවාහුය, ගවික්කෙහි වජ්ජි යනු වජ්ජි රජදරුවෝ වැඩෙති, අපජභා යනු අවැඩ ඇසුරු වූ මානයෙන් දැඩිවූවෝයි, පට්ඨාසං ඛිපං යනු පිටුපසින් ගොස් පිටිපසින් ගසත්, රට්ඨිකඤ්ඤ යනාදියෙහි රට පරිභොග කරයිනුයි රට්ඨික නම්. පියාවියින් දෙන ලද ධනය පරිභොග කෙරේනුයි පෙත්තතිකො නම්, සේනාවට ස්වාමියාය, ජොඤ්ඤායයි, සෙනාපති කො නම්, ගාමගාමිකඤ්ඤ යනු ගම්වල ස්වාමියාගේයි, අධිපතියාගේයි, පුග්ගාමනිකඤ්ඤ යනු සමුහයක ප්‍රධානියාගේයි, කුලෙඤ්ඤ යනු ඒ ඒ කුලයන්හියි, පෙට්ටිකාධිපට්ටිං කාරෙහි යනු තනිතනිව ප්‍රධාන තනතුර කරත්, කලාපොත මහතා අනුකම්පෙහි යනු පොදුරු සිතෙන් අනුග්‍රහ කරති. බෙත්තකමමත්ත සාමත්ත සංවොහාරෙ යනු තමන්ගේ කෙසු කම්මාන්තයන්ගේ සාමාන්තයෝ (අසල්වැසියෝ), සම්ප කුඤ්ඤු හිමියෝ වෙත්ද ඔවුහු ද රැහැන්

දඩුවලින් හුම්ප්‍රමාණයන් ගන්නාවූ ව්‍යාපාරයන් ද යනුයි, බලිපට්ඨානිකා දෙවතා යනු කුලපරපුරින් ආවාටු ආරක්ෂක දේවතාවෝයි, සක්කරොති යනු ඒ දෙව්වරුන් අග්‍රයාගු (කැද) බත් ආදියෙන් සත්කාර කරයි. කිට්ඨකරො යනු ඇතිවූ කටයුතු කරන්නායි, යෙ වක්ඛ උපථිවනො යනු යමෙක් ඒවා ඇසුරුකොට ජීවත් වෙත්ද ඔවුහුයි. උභික්ඛංයෙව අරථාය යනු දෙදෙනාටම යහපත සඳහා භිළිපත්තේ වෙයි, යන අරුත්ය. පුබ්බපෙතානං යනු පරලොවගියවුන්ගේයි, දිට්ඨධම්මො ව පිට්ඨං යනු යමෙක් මෙලොව ජීවත් වෙත්ද ඔවුන්ගේයි. මෙසේ පද දෙකින්ම අතීත හා වතීම්බාන ඥාතීන්ම දක්වයි. වික්ඛිංසනො යනු සතුට දනවන්නේයි, සරම්බංසං යනු ගිහිගෙහි වසන්නේයි, පුජ්ජා හොති පඨංසිංසො යනු පිදිය යුක්තෙක් ද පැසසිය යුක්තෙක් ද වෙයි.

5. 1. 9 - 10

නවවැන්නෙහි තිපුණො යනු තිසුණු වූයේ සියුම් කරණු දන්නේයි, ආකප්පමපනො යනු ශ්‍රමණාකල්පයෙන් යුක්තවූයේයි, දසවැන්නෙහි පද්ධන්තො යනු දුන් අවවාදය පැදකුණු කිරීමෙන් ගන්නේයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

පළමුවැනිවූ නිවරණ වර්ගයයි.

—//—

සඤ්ඤා වර්ගය

5. 2. 1 - 10

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි මහප්ථො යනු විපාක ඵලයෙන් මහත්ඵලවූයේයි: විපාක ආනිසංගයෙන්ම මහාතිස්සානම්, අමනොගධා යනු නිවනට පිළිසරණවූයි: සබ්බලොකෙ අනගිරතසඤ්ඤා යනු ක්‍රිවිධධාතූන් රැස්වන්නාවූ සියලු ලෝකයෙහි කළකිරුණු තැනැත්තාට උපදින සංඥාවයි, දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, තෙවැන්නෙහි වරදායී යනු උතුම්බු වරය දෙන්නායි, මෙහි සෙස්ස ද සිවුවැන්නෙහි ද පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, පස්වැන්නෙහි අලංකාරවෙණා යනු සාකච්ඡාවට සුදුසුවූයේයි, ආගතං පඤ්ඤං යනු අසතලද ප්‍රශ්නයයි, ව්‍යාකතො හොති යනු විසඳනලද්දේ වෙයි, සයවැන්නෙහි අලංකාරීවො සමාන පැවැත්මට සුදුසුවූයේයි: සාරීවො යනු ප්‍රශ්න ඇසීම සහ ප්‍රශ්න විසඳීමයි. සියලුම සම බලපරෙහි හැසිරෙන්නෝ ප්‍රශ්න ඇසුරෙහි පවතිත්, එහෙයින් එම ප්‍රශ්න ඇසීම සහ ප්‍රශ්න විසඳීම සමාන පැවැත්ම වන බැවින් "සාරීවො"යි

කියනලදි. කතං පඤ්ඤං යනු නිමාණය කරනලද ප්‍රශ්නයයි, සත්වුන්තෙහි උග්‍යොළ්භියනු දැඩි වීර්යයයි, අටවුන්තෙහි තමන්ගේ බෝමැඩෙහි අවබෝධ කළ, පැමිණෙන සාද්ධිපාදයන් කියා මත්තෙහි තමන්ගේම ඡඩ් අභිඥාවන් කීවේය. නවවුන් දසවුන් සූත්‍රවල විදගීනාව කියනලදි, සෙස්ස සියලුතන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනිවූ සඤ්ඤා වර්ගයයි.

—//—

තෙවැනි වර්ගය

5. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ගතො ඛො භික්ඛවෙ යනු යටකී පරිද්දෙන්ම විදසුන් වඩා රහත්බවට පත් භික්ඛවගේ ගුණකියනු සඳහා දැන් මෙය අරඹන ලදි, එහි ගතො ඛො යනු යම් කලෙක වනාහියි, උඤ්ඤාපලිඤො යනු අවිද්‍යාව නමැති බාධාව ඔසවා ඉවත්කොට සිටියේයි, සංකිණ්ණපරිඛො යනු සසර අගල විසුරුවා විනාශකොට සිටියේයි, අඛුණ්ණාසිකො යනු තෘෂ්ණා සංඛ්‍යාතවූ තණහා නමැති කණුව උදුරා සිඳි සිටියේයි, නිරුණාලො යනු නිවරණ අගල විවරකොට සිටියේයි, පනහොපො පනහාරො යනු මාන නමැති ධවජය ද සාකධ අභිසංස්කාර කෙලශහාරය ද හෙලා බහා සිටියේයි, විසංගුණො යනු සසරින් මිදුණේයි, සෙස්ස පෙළෙහි ආ ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය, මෙපමණකින් භාගාවතුන් වහන්සේ මාගීයෙන් කෙලෙසුන් ක්‍ෂය කොට නිරොධය නමැති යහනට ගොස් නිවන අරමුණුවූ ඵලසමාපත්තියට නංවා වසන්තාවූ භික්ඛවගේ කාලය දක්වනලදි, යම්සේ තගර දෙකකින් එකක් සොරු වෙසෙන තගරක් ද එකක් අනතුරු රහිත තගරයක් වේ ද ඉක්බිති එක් මහා යොධයකුට මෙසේ සිතෙන්නේය, යම්තාක් මේ සොරුන් වෙසෙන තගරය තිබේද ඒතාක් අනතුරු රහිත තගරය බියෙන් නොමිඳෙයි, සොරුන් වෙසෙන තගරය තගරය නොවූවක් කරමිසි යුද ඇදුම් ඇඟලා කඩුව ගෙන සොරනගරයට එළඹ නුවර දොරටුවෙහි ඔසවනලද එමිකාසට්ඨිහයන් කඩුවෙන් සිඳි දොරටු හා උඵවසු සමඟ කඩුව බිඳ හරස් පොල්ල ඔසවාදමා පවුර බිඳ දිය අගල විසුරුවා තගරයේ ශෝභාව සඳහා ඔසවනලද කොඩි බිමහෙළා නුවර ගින්නෙන් දවා උවදුරු රහිත නුවරට පිවිස පහයට නැඟී නෑ සමූහයා විසින් පරිවරණ ලද්දේ මනාරසෑකි බොජුන් බුදින්තේ ද මෙසේ වොරනගරය මෙන් සත්කාය (ස්වකීකය, ශරීරය)යයි, උවදුරු රහිත තගරය මෙන් නිවනයයි, මහා යොධයා මෙන් යෝගාවචරයායි, ඔහුට මෙසේ අදහස් වෙයි. "යම්තාක්

සත්කාය වෘත්තය (ශරීරයාගේ සාංසාරික පැවැත්ම) පවතියිද එතෙක් දෙකිස් දඩුවම්, අනුවක් රෝග පස්විසි මහබිය යන මේවායින් මිදීමක් නැත යනුවෙනි." හෙතෙම මහායෝධයකු මෙන් ශීල නමැති සත්තාහයෙන් සත්තද්ධව ප්‍රඥා නමැති කඩුව ගෙන කඩුවෙන් එසිකාසාම්භය මෙන් රහත් මගින් කෘෂ්ණාව නමැති කණුව කපා ඒ යෝධයා දෙරටු හා දොරබා සහිත නගර කවුළුව මෙන් පංච මීරමාගිය නමැති අඟුළු හැර ඒ යෝධයා හරස් පොල්ල මෙන් අවිද්‍යා නමැති හරස් පොල්ල ඔසවාදමා ඒ යෝධයා පවුර බිඳින්නේ දිය අගල මෙන් කම්බිසංස්කාරයන් බිඳිමින් උපතේ සැරිසැරීමුදු අගල විසුරුවා හැර ඒ යෝධයා නුවර සරසනු සඳහා ඔසවා තිබූ කොඩි මෙන් මාන නමැති කොඩි හෙලා සත්කාය නමැති නගරය දවා ඒ යෝධයා උවදුරු රහිත නුවරෙහි මතුමහලෙහි මනාබොජුන් මෙන් කෙලෙස් නිවීම නමැති නුවරට පිවිස අමරණීයවූ නිරෝධය අරමුණු කොට ඇති පලසමවත් සුවය විඳිමින් කාලය ගෙවයි.

5. 3. 2

දෙවැන්නෙහි අභිව්‍යාකෘතිය යනු ස්කන්ධ පංචකය ඇතිවී නැතිවී යන අයුරින් අනිත්‍යයයි උපදින හැඟීමයි, අභිව්‍යාකෘතිය යනු යමක් අනිත්‍යය ද එය ජීවිතයට පත්වන අයුරින් දුක්ගැයි උපදින හැඟීමයි, දුක්ඛ අනත්‍යතාවය යනු යමක් දුක් ද එය තමා යටතෙහි නොපවත්නා අයුරින් අනාත්මයයි උපදින හැඟීමයි, සෙස්ස යට පැහැදිලි කළ අයුරින්මය, මෙම සූත්‍ර දෙකෙහිදී විදග්ධනාමය කියනලදි.

5. 3. 3

තෙවැන්නෙහි දිව්‍යං අභිනාමෙති යනු දිනය ගෙවයි, රික්තවති පටිසම්භූතාං යනු හුදෙකලා බව දුරුකරයි, දෙවෙනි යනු කියයි, ප්‍රකාශකරයි. ධම්මසංකල්පනා යනු ධර්ම හැඟවීම සඳහායි, ධම්මං පරිඥාපුණාති යනු නවංග වශයෙන් සිවුසස් දහම උගනියි, පිළිපදියි, කියයි. භ රික්තවති පටිසම්භූතාං යනු හුදෙකලා බව අත් නොහරියි, අනුග්‍රහණී අර්ථකතං වෙතොසමථං යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි චිත්තසමාධිය ඇසුරුකරයි, වඩයි, සමථ කම්ප්පානයෙහි යෙදී නියැළීමේ වෙයි, භික්ෂුසංඝායනු භික්ෂුමනිවත්තා විසිනි, අනුකම්පකෙත යනු අනුකම්පාකරන්නහු විසිනි, අනුකම්පං උපාදාය යනු සිහිත් අනුකම්පාව වැළඳගෙනයි, නිසායිද කියන ලද්දේ වෙයි, කතං වො භං මයා යනු මේ පංච පුද්ගලයන් (ගැන) දෙසන්නාවූ මවිසිත් නුඹලාට එය කරනලදි, යම් මේ අවිපරිත ධර්මදේශනාවක් වේද අනුකම්පා කරන්නාවූ ශාස්තෘන්වහන්සේගේ කෘතය එපමණක්ම

වෙයි, මෙයින් මත්තෙහි වනාහි ප්‍රතිපත්තිය නම් ග්‍රාවකයන්ගේ කෘත්‍යයයි, එබැවින් "එතානි භික්ඛු රුක්ඛමුලානි -පෙ- අමනාකං අනුසාසන්ති" යි කියනලදී. එහිද රුක්ඛමුලානි යනු මෙයින් රුක්ඛමුලසෙනාසනය දක්වයි, සුඤ්ඤාගාරානි යනු මෙයින් ජනයාගෙන් තොර තැනයි, (පද) දෙකින්ම භාවනාවට සුදුසු වූ සෙනසුන ප්‍රකාශ කරයි. දායාදය පවරාදෙයි, භඩාග්‍රහය යනු අරමුණු මෙනෙහි කිරීමෙන් අවකිස් අරමුණු ද ලක්ෂණ මෙනෙහි කිරීමෙන් අනිත්‍යාදී වශයෙන් ස්කන්ධ ආයතනාදිය ද මෙනෙහි කරවූ, සමථය ද විදර්ශනාව ද වඩවූයි කියනලද්දේ වෙයි, මා පමාදහර්මය යනු නොපමාවෙහිය, මා පව්‍යා විපාටිසාරිකා අනුචර්මය යනු යමෙක් පෙර කරුණ කල ද නිරෝගී කල ද, සත්තසංඝාය ආදී සම්පත්ති කාලයෙහි ද ශාස්තෘන් වහන්සේ මුණගැසුණු කාලයෙහි ද නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් තොරවූවාහු රැදාවල් විපිළිසරවී නිදිසුව නිදිමතසුව විදිමත් පමා වෙත්ද ඔවුහු පසුව ජරාවට පත්කාලයෙහි ද රෝගකාලයෙහි ද මරණ කාලයෙහි ද විපත් කාලයෙහි ද ශාස්තෘන්වහන්සේ පිරිනිවූණු කල්හි ද ඒ පෙර පමාව හැසිරීම සිහිකරමින් ප්‍රතිසන්ධි සහිත මරණය ද බැරෑරුම් කොට දකිමින් විපිළිසර වෙත්. නුඹලා වනාහි එබඳුවුවෝ නොවෙවූ යන මෙකරුණ දක්වමින් "මා පව්‍යා විපාටිසාරිකා අනුචර්ම" යනුවෙන් කීවේය. අයං වො අමනාකං අනුසාසන්ති යනු ධ්‍යානවඩවූ පමා නොවවූ යන මෙය අපගේ සම්පයෙන් නුඹලාටවූ අනුශාසනයයි අවවාදයයි කියනලද්දේ වෙයි.

5. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි උත්තරිඤ්චස්ස පඤ්ඤාය අත්ථං නිපාටානාහි යනු ඒ පයඝාප්තියෙන් මත්තෙහි විදර්ශනා සහගත මාගී ප්‍රඥාවෙන් යුක්තවූ ඒ ධර්මයාගේ අත්ථයක් නොදනියි, සිවුසස් නොදකියි, අවබෝධ නොකෙරේයයි අත්ථයයි, සෙසු වාරයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, මෙසේ මේ සූත්‍ර දෙකෙහිම බහුශ්‍රුත භික්ෂුව. විදර්ශනාවෙහි යෙදෙන්නා, සෝවාන් තැනැත්තා සකෘදාගාමියා අනාගාමියා සම්මානසමාපත්ති වහන්සේ යන සදෙනා ධම්මවිහාරී නම් වූවාහුයයි දතයුත්තාහ.

5. 3. 5

පස්වැන්නෙහි සොධාපීචා යනු යුද්ධයෙන් ජීවත් වන්නාහුයි. රජයා යනු ඇත් අස් ආදීන්ගේ පාපහරිත් බිඳුණු බිමෙන් නැඟුණු දුට්ඨි සමූහයයි, නිසන්ධිමග්ගි යනු යටපත් කොට සිටීමට කොහැකි වෙයි, සහති රජයා දුට්ඨි සමූහය දැක ද ඉවසයි, ධර්මයා යනු ඇත් අසුන්ගේ පිටෙහි හෝ රථයන්හි හෝ නංවනලද කොඩිවල අගයි,

උසස්කම යනු ඇත්-අස් රියවල මෙන්ම බලකායේ ද උස්තඩ, මහතඩයි, සමපතාරය යනු පැමිණි සුඵවු ද පහරෙහියි, ආගන්තුක යනු දුක්වෙයි, තැවුලට පත්වෙයි, ව්‍යාපෘති යනු විපතට පැමිණෙයි, ප්‍රකෘති ස්වභාවය අත් හරියි, සහති සමපතාරය යනු දෙතුන් පහරකට පැමිණ ද ඉවසයි, උසුලයි, තමෙව් සංගාමසීය යනු ඒ ජයකඳවුරයි, අර්ථවත්තිය යනු දිනසතක් පමණ මැඩ පවත්වා වෙසෙයි, කුමක් හෙයින්දයත්? ලද පහරවල පහර යටපත් කරනු සඳහා මෙන්ම කළකටයුතු වල විශේෂත්වය දැන තනතුරු දීම සඳහා ද අධිපති සැපත විඳිනු සඳහා ද වේ. දැන් යම්තෙයකින් යුද්ධයෙන් ජීවත්වන්නන්ගෙන් වැඩක් නැත් ද මේ සසුනෙහි එබඳු වූ පුද්ගලයන් පස්දෙනකු දැක්වීමට මේ උපමාව ඉදිරිපත් කරන ලදි. එහෙයින් ශාස්තෘන්වහන්සේ ඒ පුද්ගලයන් දක්වන සේක් "එවමෙව් බො" යනාදිය කීසේක. එහි සංසිද්ධිය යනු මිත්‍රයා විතර්කයෙහි ගිලෙයි, පිටිසෙයි, නිසංකෘති වූහමවරියං සන්නානෙතො යනු බ්‍රහ්මවරියවාසය නොසිදිමින් රැකීමට නොහැකි වෙයි, සිංහාද්‍රැක්ෂං ආවිකල්පා යනු ශික්ෂාවෙහි දුර්වලව කියායි, කිමසාරජගායනා යනු ඒ පුද්ගලයාට දුර්වල රැස කුමක් නම් වේදැයි අසයි, අභිරුපා යනු බෙහෙවින් රුවැනි වූවාහුයි, දුස්සාහියා යනු දැකීමට යොග්‍යවූවෝයි, පාසාදිකා යනු දැකීමෙන්ම සිතේ පැහැදීම ඇති කරවන්නාහුයි, පරමාය යනු උතුම්වූයි, ව්‍යාභාසාසමරතාය යනු සිරුරු පැහැයෙන් මෙන්ම ශරීර සටහනෙහි, උග්‍රසතිය යනු අපහාසකරයි, උලුපතිය යනු කපාකරයි, උපකෘතිය යනු අත්පැහැර මහතඩින් සිනාසෙයි, උපකෘතිය යනු සමච්චල් කපාකරයි, අභිනිසිද්ධිය යනු මැඩ පවත්වා සම්පයෙහි හෝ එක් අසුනෙහි හෝ හිඳියි, දෙවැනි පදයෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, අර්ථවත්තිය යනු පැතිරීසිටියි, විනිවේශණා විනිමොචණා යනු ගත් තැනින් ඔහුගේ අත බැඳුම් හැර මුදායි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

5. 3. 6

සයවැන්නෙහි අසිවමමං ගණෙවා යනු කඩුව ද සම ද ගෙනයි, බහුකලාපං සන්නායිතො දුන්න ද නිතල සමුහය ද සරසාගෙන, විසුලනං යනු කඳවුරු බැඳගැනීමෙන් සිටියේයි, සංගාමං ඔහරති යනු මහත් යුද්ධයකට එළඹෙයි, උසස්කම් වායමති යනු උත්සාහය ද ව්‍යායාමය ද කරයි, හතනි යනු නසති, පරිශාදෙති යනු යටපත් කරති, උපලිඛනති යනු විඳිත්, අපනෙති යනු සිය සෙනහ ගෙනයත්, අපනෙතො ඤාතකානං නෙති යනු සිය සෙනහ රැගෙන ගොස් අනතුරුව ඥාතීන්ගේ සම්පයට පමුණුවත්, නියසමානො යනු තමන්ගේ නිවසට හෝ සෙසු ඥාතීන් සම්පයට හෝ පමුණුවන්නාහුයි, උපධිහනති පරිවරනති යනු (කැපුම්)

පහර පිරිසුදු කිරීම් තුවාල වෙළීම් ආදිය කරමින් පිළිදැගුම් කරති. පෝෂණය කරති. අරභිතෙතෙව කාශෙන යනු තොරකිනලද කායද්වාරයෙනි, අරභිතාය වාචාය තොරකිනලද වාග්ද්වාරයෙනි, අරභිතෙත විතෙත යනු තොරකිනලද මනෝද්වාරයෙනි, අනුපට්ඨතාය සතිඛාය යනු සිතිය මනාව පිහිටියක් නොකොටයි, අභංගුතෙති ඉන්ද්‍රියෙහි යනු නොඉවසනලද තොරක්නාලද මනස සවැනි කොට ඇති ඉදුරන්ගෙනි, රාගො විතං අනුශ්‍රිංසෙති යනු රාගය උපදිනුලබන්නේම සමථ විදර්ශනා විත්තය දුරුකරයි, දුරට යවයි, රාගාධිනොති ආවුසො රාගපරෙතො යනු ඇවැත්නි මම රාගයෙන් රත්වූයෙමි රාගයෙන් යුක්තවූයෙමි වෙමියි, අට්ඨකඛකසුපමා යනාදියෙහි අප්‍රසාද අපථයෙන් ඇටසැකිල්ලකට සමාන වූයේයි, මංසපෙසුපමා යනු බොහෝ සාධාරණත්වයෙන් මාංශපේශියකට සමානවූයේයි, ගිණුකකුපමා යනු තැවීම් ඇතිකරන අපථයෙන් තණ හුලකට සමානය, අභිගාරකාසුපමා යනු මහත් තැවීමක් ඇතිකරන අරුතින් අභුරුවලකට සමානය, සුපිතකුපමා මදක්පැවතීම් අරුතින් සිහිනයකට සමානය, යාවිතකුපමා යනු තාවකාලිකාර්ථයෙන් ඉල්වාගන්නා ලද්දක් බදුය, රුක්ඛඵලපමා යනු සියලු අභ පසභ බිඳියන අරුතින් ගසක සන්ධියක් බදුය, අභිසුසුපමා යනු පිළිකුල් අරුතින් වධකාගාරයක් බදුය, සත්තිසුසුපමා යනු විනිවිද යන අරුතින් අවිමුඛතක් බදුය, සප්පාධිරූපමා යනු සැකසහිත බියසහිත අරුතින් සජීවියක් බදුය, උසාහිසාමා යනු උත්සාහ කරන්නෙමි, ධාරයිසාමා යනු මහණ බව දරන්නෙමි, අභිරම්සාමා යනු කැමැත්ත උපදවන්නෙමි, උකට්ඨි නොවෙමි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය, මෙම සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

5. 3. 7

සත්වැන්නෙහි ආරඤ්ඤකෙත යනු වනයෙහි වයන්තහු විසිනි, අප්පතතසායනු නොපැමිණි ධ්‍යාන විදර්ශනා මාහීඵල ප්‍රභේද කොට ඇති විශේෂයකට පැමිණීමෙනි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, සො මමසා අතතරාගො යනු හෙතෙම මගේ ජීවිතයට අනතුරක් ද බඹසරට අනතුරක් ද පෘථග්ජන කාලක්‍රියාව කරන්නාට දෙවිලොව අනතුරක් ද මාගීයට අනතුරක් ද වන්නේය, ගඤ්ඤ යනු ඒකාන්තාර්ථයෙහි නිපාතයකි, විරියං ආරභාමි යනු දෙවැදෑරුම්වූ ද විරියය කරමි, සභවකා යනු සැකක බදු සන්ධි බැඳුම් සිදින වාතයෝයි. වාළෙහි යනු දරුණු වූවන්ගෙනි, මාණ්ඩෙහි යනු සොරුන්ගෙනි, කතකමෙහි වා අකතකමෙහි වා මෙහි සොරකම් කිරීමට යන්නෝ අකතමා නම් වෙත්. එහි කරනලද කම් ඇත්තෝ කම්ය සඵල වූබැවින් සත්වයන්ගේ ගලලෝභිතය ගෙන දෙවිවරුන්ට බිලිකරති, නොකළ කම් ඇත්තෝ මෙසේ අපගේ සොරකම් සඵලවන්නේයයි

මුලදීම කරති. මේ සඳහා "තෙ මං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං" යි කියනලදි. වාළා අමනුස්සා යනු දරුණු වූ දුෂ්ටවූ යක්ෂාදීවූ අමනුෂ්‍යයෝයි.

5. 3. 8

අටවැන්නෙහි පුරා මං සො ධම්මො ආගට්ඨි යනු යම්තාක් ඒ ධර්මය මා වෙත නොපැමිණෙයි ද ඒතාක් මම කලින්ම චිර්යය පටන්ගනිමුයි අරුත්ය. ඩිරොදකිභුතා යනු කිරි හා දිය මෙන් වූවාහුයි, ඒකත්වයට එළැඹුණාහුයි, පියවඬුහු යනු මෙන් ඇසිනි.

5. 3. 9

තවවැන්නෙහි ධම්මසන්දොසා විනයසන්දොසො යනු ධර්ම දූෂණයෙන් විනය දූෂණය වෙයි, කෙසේනම් ධර්මය දූෂණය වනවිට විනය දූෂණය වේද? සමථවිදර්ශිතා ධර්මයන් ගැබ් නොගන්නා කල්හි පස්වැදෑරුම් විනය නොවෙයි, මෙසේ ධර්මය දූෂණය වනවිට විනය දූෂණය වෙයි, දුශ්ශීලයාට සංවර විනය නැත. එය නොවනවිට සමථවිදර්ශිතා ගැබ් නොගනියි. මෙසේ විනය දූෂණය වීමෙන් ධර්ම දූෂණ ද දතයුතුය. අභිධම්මකථං යනු ශ්‍රේෂ්ඨධර්මකථාවයි, වෙදලලකථං යනු අවබෝධයෙන් යුක්තවූ ඥානමිශ්‍රවූ කථාවයි, කණ්ඨං ධම්මං ඔක්කමමානා යනු සිදුරු (දොස්) සෙවීම නිසා අපවාද සෙවීම් වශයෙන් පාපධර්මයට බසින්නාහුයි, තවද දුෂ්ට සිතින් පුද්ගලයා හා ගැටෙන්නාහු ද ඒ පාප ධර්මයෙන් තමන් දැවෙන්නාහු ද ලාභසත්කාර සඳහා කියන්නාහු ද පාපධර්මයට බැසගන්නාහුමය, ගම්භිරා යනු පෙළෙන් ගැඹුරුවූයි, ගම්භිරභාවා යනු අන්ධයෙන් ගැඹුරුවූයි, ලොකුතතරා යනු ලෝකෝත්තර ධර්මය ප්‍රකට කරන්නාවූයි, සුඤ්ඤා පටිසංයුතා යනු ස්කන්ධ ධාතු ආයතන ප්‍රත්‍යයාකාරයන්ගෙන් යුක්තවූයි, න අඤ්ඤාවිතතං උපට්ඨපෙක්ඛනති දැනීම සඳහා සිත නොතබන්, උග්ගගෙතඛං පරිසාපුණිතඛං යනු උගතයුතු දේන් පිළිපැදිය යුතුදේත්ය, කථිකතා යනු ශෙලාකබන්ධනාදි වශයෙන් කවීන් විසින් කරනලද කථාවයි, කාවෙය්‍යා යනු එයටම සමාන වචනයකි, ඛාගිරිකා යනු සපුනෙන් බැහැර සිටියාහුයි, සාවකභාසිතා යනු බාහිර ශ්‍රාවකයන් විසින් කියනලද්දාවූයි, මෙහි සෙස්ස යට කියනලද ආකාර ඇති බැවින් ද මනාව දත හැකි බැවින් ද පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 3. 10

දසවැන්නෙහි කලොකාමා යනු යහපත කැමැත්තෝයි, රසග්‍රාහි යනු උතුම්රසයෝයි, සංඝට්ඨා විගර්ඝනති යනු පස් වැදෑරුම් සංසථියෙන් එක්වූවාහු වෙසෙත්, සන්තිධිකාර පරිගොගං යනු සම්පයෙහි

තබාගන්නාලද දෙය පරිභෝග කිරීමයි, ඔළාරිකමයි නිමිත්තං යන මෙහි පොළොව කණින්තේ ද කණවයි අණවන්නේ ද පොළොව ඔළාරික නිමිත්තක් කරයි නම්, තණදඩු අතු කොළ සිඳින්නේ ද සිඳුවයි අණවන්නේ ද ශාකජාතීන් ඔළාරික නිමිත්තක් කරයි නම්. දිවිපැවතුම් සඳහා පිහි ආදිය ගත්වන්නා ද පලවැල රැස් කරන්නා ද හෝ ගැන කිවයුත්තක් නැත්තේමය, මේ සූත්‍ර සතරෙහි ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් සසුනෙහි දියුණුව හා පිරිහීම කියනලදී.

තෙවැනි වගීයයි.

—//—

සිවුවැනි වගීය

5. 4. 1 - 5

සිවුවැනි වගීයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි රජතියෙහි යනු රාගයට හේතුවන්නාවූ අරමුණුවලයි, සෙසු තත්ති ද මේ ක්‍රමයමැයි, දෙවැන්නෙහි මඤ්චි යනු ගුණමතුවායි, පළාසී යනු විරුද්ධවාදීත්වය ලක්ෂණකොට ඇති නපුරුකමින් යුක්තවූයේයි, තෙවැන්නෙහි කුහණො යනු තෙවැදෑරුම් වංචකවස්තූන්ගෙන් යුක්තවූයේයි, ලපණො යනු ලාභය ඇසුරු කොට ඇති වාටු කථාවෙන් යුක්තවූයේයි, තෙමිත්තණො යනු නිමිති පිළිබඳව කටයුතු කරන්නායි (නිමිති කියන්නායි) නිපොසිණො යනු ඇස් බැන්දුම් (රැවටිලි සහිත) කථාවෙන් යුක්තවූයේයි, ලාභෙන ලාභං නිපිණිංසිත්තා යනු ලාභයෙන් ලාභය සොයන්නායි, යහපත් පැත්ත කියනලද ක්‍රමයට විරුද්ධ ලෙසින් දතයුතුය, සිවුවැන්න පැහැදිලිමය. පස්වැන්නෙහි අඤ්චමො හොති රුපානං යනු රූපාරම්මණය නොයිවසන්නේ වෙයි, රාගාදීවූ තදාරම්මණයන්ගෙන් මැඩ සිටියි, සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයමැයි.

5. 4. 6 - 7

සයවැන්නෙහි අභට්ඨපට්ඨමහිදාප්පණො යනු පස්වැදෑරුම් අත්ථියන්හි ප්‍රභේදගතවූ ඥානයට පැමිණියේයි, ධම්මපට්ඨමහිදාප්පණො යනු සිවුවැදෑරුම් ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතවූ ඥානයට පැමිණියේයි, නිරුත්තරපට්ඨමහිදාප්පණො යනු ධර්මනිරුක්තින්හි ප්‍රභේදගතවූ ඥානයට පැමිණියේයි, පට්ඨානපට්ඨමහිදාප්පණො යනු තුන්තුන් ආකාර ඥානයන්හි ප්‍රභේදගතවූ ඥානයට පැමිණියේයි, හෙතෙම වනාහි ඒ තුන් ඥානයන්ම දනියි, ඒ ඥානයන්ගේ කෘත්‍ය නොකරයි, උච්චාවචානි යනු ලොකුකුඩායි, කිං කරණිශානි යනු මෙසේ කළයුතුදේයි, සත්වැනි

සූත්‍රය පැහැදිලිමය, මෙහි ශීලය ක්ෂීණාශ්‍රව ශීලයමයි. බහුශ්‍රැත බව ද ක්ෂීණාශ්‍රවයන්ගේ බහුශ්‍රැතබවමයි, වචනය ද ක්ෂීණාශ්‍රවයන්ගේ කලාණ වචනයයි, ධ්‍යානයෝ ද ක්‍රියා ධ්‍යානයෝමයි කියන ලදැයි දකියුතුය.

5. 4. 8

අවචුත්තෙහි ථේරො යනු සථීරබවට පැමිණියේයි රත්තකුඤ්ඤ යනු පැවිදිවූ දිනයෙහි සිට ඉකුත්වූ බොහෝ රාත්‍රීන් දත්තේයි, ඤාණො යනු දත්තාලද්දාවූයි, ප්‍රකටවූයි, යඤ්ඤි යනු කීර්තිය ඇසුරුකොට ඇත්තේයි, මධ්‍යාදිධිකො යනු නොඇති සැටියෙන් දකින්නායි, සඤ්ඤා වූධාපෙරවා යනු කුශලකම්පට ධර්මයෙන් උගුච්චා (ඉවත්කොට)යි, අසඤ්ඤා පතිධාපෙති යනු අකුශල කම්පටයෙහි පිහිටවීය.

5. 4. 9

නවචුත්තෙහි සෙඛණ්ණ යනු නික්මෙන්නාගේයි, කීර්මට කටයුතු ඇති තැනැත්තාගේයි, පරිභාණාය යනු මතු මතු ගුණයන්ගෙන් පිරිහීම සඳහායි, කම්මාරාමනා යනු නවකම්ම ඇලෙන බවයි, ගණාරාමනා යනු අල්ලාප සල්ලාපයෙහි ඇලෙන බවයි, සංඛනිකාරාමනා යනු සමුහයා සමඟ එක්ව සිටීමෙහි ඇලෙනසුලු බවයි, ගථාච්ඡුත්තං විතතං න පට්ඨවෙකඛි යනු යම්සේ ඔහුගේ සිත මිදුණේ ද යම් දෝෂයෝ ප්‍රහීනවූවාහු ද ගුණයෝ ද ලබන ලද්දෝ ද ඒවා මෙනෙහි කොට මත්තෙහි වූ ගුණ ලැබීම සඳහා උත්සාහ නොකරයි යන අරුත්ය, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සත්වැදෑරුම් ශෛක්‍ෂයන්ගේ මතු මත්තෙහි භානිය ඇතිකීර්ම ද දියුණුව ඇති කීර්ම ද කියනලදි, ශෛක්‍ෂයගේ පරිභානිය ඇති කරන යමක් වේ ද එය පළමුවම කියනලදි.

5. 4. 10

දසචුත්තෙහි ව්‍යතො යනු ව්‍යක්තවූයේ දක්ෂවූයේයි, කිං කරණීයෙසු යනු කළයුතු දෙයෙහි යි, වෙතොසමථං යනු සමාධිකම්ප්ථානයයි, අනනුලෝමිකෙත යනු සසුනට නොසුදුසු දෙයිනි, අභිකාලෙත යනු ඉතා උදයෙති, අභිදිවා යනු මධ්‍යාහ්නයට අයත්වූයේ දිවායි කියනු ලැබේ. එය ඉක්මවායි, අභිසලෙච්ඡා යනු බෙහෙවින් කෙලෙස්, නසන්නාවූයි, වෙතොච්චරණසංඝායා යනු විත්ත විචරණ සංඛ්‍යාතවූ සමච්චිදභීතාවන්ට යෝග්‍යවූයේයි, අපිට්ඨකථා යනු අපිස් වේණුයි කියන. කථාවයි, සනුච්චිකථා යනු සිවුපසයෙහි තුටු වේණුයි කියන කථාවයි, පච්චෙකකථා යනු තුන් විවේකයන් ගෙන් විවේකබවට

පැමිණෙන්නයි කියන කථාවයි, අසංගහකථා යනු පස්වැදෑරුම් ඇසුරු කිරීම්වලින් වෙන්වෙන්නයි කියන කථාවයි, විරිසාරභකථා යනු දෙවැදෑරුම් විර්යය අරඹන්නයි කියන කථාවයි, සීලකථාදියෙහි ද සීලය අරභයා වූ කථාවයි, සමාධිය අරභයා කථාවයි, පඤ්චිධ සංඥාව අරභයා විමුක්තිය අරභයා එකුස්විසි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණකථා සංඛ්‍යාතවූ විමුක්තිඥානදර්ශනය අරභයා කථාව, විමුක්තිඥාන දර්ශනකථා යි, න නිකාමලාභි යනාදියෙහි කැමති කැමති දෙය නොලබන්නාවූ දුක්ඛයේ ලබන්නාවූ බොහෝ නොලබන යන අර්ථයයි, සෙස්ස පැහැදිලිමය.

සිවුවැනි වර්ගයයි

—//—

පස්වැනි වර්ගය

5. 5. 1 - 8

පස්වැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි පඤ්චසම්පදාව මිශ්‍රකව කියනලදි: දෙවැන්නෙහි මුල්සතර මිශ්‍රකව කියනලදි. පස්වැනි සම්පදාව ලොකිකමය, තෙවැනි සූත්‍රයෙහි අඤ්ඤාව්‍යාකරණාභි යනු රහත් බව පිළිබඳ විවරණයෝයි, මඤ්ඤා යනු මද බවෙහි, නොදැන්නෙහි, මොවුහුගතා යනු ඉතා මුළු බැවිනි, අඤ්ඤං ව්‍යාකරොභි යනු රහත් බවට පැමිණියෙමැයි කියයි, ඉට්ඨාපකතො යනු ඉට්ඨාවෙන් (කැමැත්තෙන්) පෙළුනේයි, අධිමානෙත යනු එළැඹීමානයෙහි, සමමද්‍රව යනු හෙතුවෙන් නයින්, කාරණයෙහි, සිවුවැන්නෙහි එකසම්පදාව යනු සෑප විහරණයෙහි, අකුප්පං යනු රහත්බවයි, සයවැන්නෙහි අප්පට්ඨා යනු අඩු උත්සාහ ඇත්තේයි, අප්පට්ඨෙව්වා යනු අඩු කටයුතු ඇත්තේයි, සුභරො යනු සුවසේ වැඩිය යුත්තේ, සුවසේ පොෂණය කළ හැක්කේයි, සුසංකතාසො යනු ක්‍රීඩිත සන්තෝෂයෙන් මනාව සතුටු වූයේයි, පීටිතපරික්ඛාරෙසු යනු පීටිතයට අවශ්‍ය (අඩුවැඩියෙහි) ද්‍රව්‍යවලිනි, අප්පාහාරො යනු අඩු ආහාර ඇත්තේයි, අනොදරිකතං යනු දැඩියේ කුස නොපිරියයුතුබවට, බොහෝ කුසගිනි නැතිබවට පැමිණියේයි, අප්පමද්දො යනු බොහෝ නිදි නැත්තේයි, සත්වැනි අටවැනි සූත්‍රයෝ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තෝය.

5. 5. 9

තවවැන්නෙහි සකකට්ඨෙඤ්ඤව දෙති නො අසකකට්ඨං යනු අවඥාවෙන් විරුද්ධ නොවීම දෙයි, අවඥාවෙන් විරුද්ධ වී නොවේ, මා මෙ යොග්‍යපථො නසස යනු මාවිසින් කරනලද පුත්‍රණුවීමේ මාභිය

මට නොනසව, එක් සිංහයෙක් නැතිට බළලකුට පහරදෙන්නේ අතපසුවී පහර දුන්නේයයි මෙසේ කියන්නෝ නොවෙත්වායි අරුත්ය. අනන්තාරභෙදාදානං යනු මෙහි අනන්තයනු යවතැයි, ඒ බර මොවුන්ටනුයි අනන්තාරා නම්, යවතැයිට අදාළ කටයුතු කරන්නවුන්ට මේ නමෙකි, කුරුළුවැද්දේද නෙසාදායි කියනු ලැබෙත්, මෙසේ යටත් පිරිසෙයින් යවවැඩ කරන්නවුන්ට හා කුරුළු වැද්දන්ට ද සකස්වම දේශනාකරයි.

5. 5. 10

දසවැන්නෙහි අත්තලාගපට්ඨානො යනු ශරීර ප්‍රතිලාභයයි, ඥාන වා ගිණි වා මාගධිකාති ගාමකෙඛකාති යනු මෙහි මගධයට අයත් කුඩා මධ්‍යම හා මහත් ග්‍රාමකෛත්‍ර ඇත. කුඩා ග්‍රාමකෛත්‍රය මෙයින් සතළිස් ඉස්බකි. මෙයින් සතළිස් ඉස්බකැයි ගව්වක් වෙයි, මධ්‍යම ග්‍රාමකෛත්‍රය මෙයින් ගව්වකි මෙයින් ගව්වකැයි අඩයොදුනකි, මහත් ග්‍රාමකෛත්‍රය මෙදෙසින් ගව් එකහමාරකි. මෙදෙසින් ගව් එකහමාරකැයි ගව් තුනක් වෙයි, ඔවුනතුරින් කුඩා ග්‍රාමකෛත්‍රයෙන් තුනක් ද කුඩා හා මධ්‍යම ග්‍රාමකෛත්‍රයෙන් දෙකක් ද ඔහුගේ ආත්මභාවය වෙයි, ඔහුගේ ශරීරය ගවුතුනෙකි, පරිගරිකාමී යනු පිළිදැගුම් කරන්නෙමි, පෝෂණය කරන්නෙමි, රක්ඛකොගං යනු මොහු රකිත්වායි, මොකපුරිසො යනු පහත් මිනිසායි, නාග්ගාග්ග යනු මොහුට නොවේවා! සමුදාවරෙය්‍යාම යනු කියන්නෙමි. සමමනනි යනු සම්මානකරයි, යං තුමො කරිස්සති තුමොව තෙන පඤ්ඤාධිසස්ස යනු මෙතෙම යමක් කරයිද හෙතෙමේම එම ක්‍රියාවෙන් ප්‍රකට වන්නේය, සෙස්ස, සියලු තනි පැහැදිලිය.

පස්වැනි වර්ගයයි.

දෙවැනි පණ්ණාසකය නිමියෙයි.

—//—

ප්‍රථම වර්ගය

5. 3. 1

තෙවැනි පණ්ණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි වෙසාරස්සකරණා යනු සොමිනස් නුවණ ඇතිකරවන්නාවූයි, විශාරද බව ගෙන දෙන්නාවූයි, සාරස්සං ගොති යනු දොමිනස් වෙයි, දෙවැනි සූත්‍රයෙහි උසාධකිතපට්ඨකිසො යනු සැකයෙන් වූයේ ද, හාත්පසින්ම සැක සහිතවූයේ ද වේ, අපි අකුප්පාධිමොපි යනු නොසැලෙන සුලු රහතුන් වහන්සේ කෙනෙක් වූයේ ද වෙනත් පව්වු හික්මුන්ගෙන් සැක සහිතවූයේත් හාත්පසින් සැක සහිතවූයේත් වේ යයි අරුත්ය,

වෙසියගොවරො යනු ආදියෙහි රූපයෙන් ජීවිකාව සලසන්නියෝ වෙසියයි කියනු ලැබෙත්. ඔවුහු ඔහුගේ ගෝවරය වෙන්නයි වෙසිය ගොවරො නම් වෙයි, ඔවුන්ගේ ගෙවලට නිතර යන්නේයි අරුත්ය, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, එහි විධිවා යනු මළ සැමියා ඇත්තියි, ථූලලකුමාරියො යනු මහඵ කුමරියෝයි, තෙවැන්නෙහි ඉතො ගොගෙන පටිසාර්ථිකාමී යනු මේ මාගේ ධනයෙන් හොඟවිණු ගෙන එයින් පිළිසඳර (සැලකීම්) කරමි, ඔහුගේත් මගේත් පරතරය වසන්නෙමැයි අරුත්ය, නිශ්ශතණානි යනු අනුන් සතු බඩු ගැනීමිය, ගුහ්‍යමනනා යනු සැඟවියයුතු මනත්‍රයෝයි, අත්තගාතිකාය යනු සාස්වත හෝ උචේද දෘෂ්ටිය ගෙන සිටියහුගේය, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය, සිවු වැන්නෙහි සියල්ල යට කියනලද අයුරුමයි.

5. 1. 5 - 10

පස්වැන්නෙහි මෙතොං කායකමමං යනු මෙත් සිකිත් පවත්වන ලද කායකමියයි, ආච්චෙව රගොව යනු ඉදිරියෙහි මෙන්ම පිටුපසෙහියි, සෙසු තන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, ශානි තානි සීලානි යනාදිය සිවු පිරිසුදු සිල්වශයෙන් කියනලදි, සමාධිසංවග්ගතිකානි යනු මාග් සමාධි හා එලසමාධි උපදවන්නාවූයි, සීලසාමඤ්ඤාගතො යනු සමාන සිල් ඇතිබවට ගියේයි, එක් සමාන සිල් ඇත්තේවීයි අරුත්ය, තකකරණ යනු යමෙක් ඔහුට කරයිද එම තැනැත්තාගේයි, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සීලය මිශ්‍රකව කියනලදි, දිට්ඨිපසානාව සමමාදිට්ඨියයි, සයවැන්නෙහි නොව පරං අධිසීලෙ සමපවග්ගා යනු අනිකකු සීලය කරණකොට ගෙන නොගරහයි, උචුදුරු නොකරයි, අත්තානුපෙක්ඛි යනු තමාගේම කළ නොකළ දෙය දැනීමි වශයෙන් තමා දෙස බලනබවයි, නො පරානුපෙක්ඛි යනු අනුන් කළ නොකළ දෙයෙහි නිරත නොවන්නායි, අප්පඤ්ඤාතො යනු ප්‍රකට නොවූ මඳ පින් ඇත්තායි, අප්පඤ්ඤාතකෙන යනු අඩුව දන්නා බැවින් අප්‍රකට හෙයින් මඳ පින් ඇති බැවිනි, නො පරිතසාති යනු තැවීමට නොඑයි, මේ සූත්‍රයෙන් ක්ෂීණාශ්‍රවයා ද කියනලදි, විමුක්ති යනු අරහත්තඵල විමුක්තියයි, ඥානදර්ශනය වූ ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානය ලෞකිකමය, අටවැන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙහි ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානය අශෛක්ෂයාට පැවතිබැවින් අශෛක්ෂයයි කියනු ලැබේ. නවවැන්නෙහි වාතුද්දියො යනු සිවු දිශාවන්හි නොවළක්වන ලද හැසිරීම් ඇත්තේයි, මේ සූත්‍රයෙහි ද ක්ෂීණාශ්‍රවයාවම කියන ලදි, දසවැන්නෙහි අලං යනු සුදුසු වූයේයි, මෙහි ද ක්ෂීණාශ්‍රවයාම කියන ලදි.

පළමුවැනි වර්ගයයි.

—//—

දෙවැනි වග්ග

5. 2. 1 - 3

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අසත්‍යවිකාරාණි යනු තමන් සමග ඇසුරු නොකරන්නාවූ විශ්වාසයට නොපැමිණෙන කල්හි ද විශ්වාසකරයි, අනිකරවිපක්ඛි යනු අධිපතියෙක් නොවීම මෙය දෙවු, මෙය ගතිවූයයි අධිපතියකු මෙන් හඟවයි, විශ්වප්‍රසංගි යනු විසුරුණු බිඳුණු කුලයන් එක්කිරීම සඳහා ඇසුරුකරයි, උපකරණාකරණි යනු කණමුලෙහි කපාකරයි, යහපත් පැත්ත කියනලද්දට විරුද්ධ ලෙසින් දකුණුකුය, දෙවැන්නෙහි පහතපරිච්ඡාපනං න ගණනාති යනු උපාධ්‍යායවරයා නැවතී සිටි විට තමන්ගේ හිස් පාත්‍රය නොගනියි, එයින් හෝ දෙනු ලබන දෙය නොගනියි, න නිවාලෙති යනු මේ වචනය ඇවතට පැමිණෙන වචනයකැයි නොදනියි, දැන ද ස්වාමීනි මෙබඳු දෙයක් කීමට නොවිටියයි නොවළක්වයි, කථං ඔපාගෙති යනු ඔහුගේ කථාව සිදු තමාගේ කථාව පිවිසුවයි, ජළො යනු මෝඩයායි, එළමුණො යනු වැගිරෙන කෙල සහිතවූව ඇත්තායි (කෙළතොල්ලායි) කෙවැන්න පැහැදිලිමය.

5. 2. 4

සිවු වැන්නෙහි සිලවා ගොථි යනු සිල්වත්වූවෝ වෙවු, ආරක්ඛකිණො යනු දොරවු රකින සිතියෙන් යුක්තවූවෝයි, නිපකකිණො යනු දොරවු රකින්නාවූම නුවණින් යුක්ත සිති ඇත්තාහුයි, සතාරකෙඛන සමකතාගතො යනු සිතිය රකින සිතින් යුක්තවූයෝයි, අප්පගග්ගො යනු අඩුකපා ඇත්තෝයි, සමමාදිට්ඨිකා යනු කමමසසකක ධ්‍යාන විදහිතා මාගීඵල වශයෙන් පස්වැදෑරුම්වූ සමාග්දෘෂ්ටියෙන් යුක්තවූවෝයි, තව ද ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ඥානය ද සමාග් දෘෂ්ටියමයි, දකුණුකුය.

5. 2. 5 - 7

පස්වැන්නෙහි ආවාසමච්ඡරි යනු නිවාසයට මසුරු වෙයි, එහි අනුන්ගේ විසීම නොඉවසයි, කුලමච්ඡරි යනු උපස්ථායක කුලයට මසුරු වෙයි, එයට අනුන්ගේ එළඹීම නොඉවසයි, ලාභමච්ඡරි යනු ලාභයට මසුරුවෙයි, අනුතට උපදින එය නොයිවසයි, ව්‍යාභ්‍යාමච්ඡරි යනු ගුණයට මසුරු වෙයි, අනුන්ගේ ගුණ වැණුම නොඉවසයි, ධම්මමච්ඡරි යනු පර්යාප්ති ධර්මයට මසුරු වෙයි, අනුතට දීමට කැමැති නොවෙයි, සසවැන්නෙහි සද්ධාදෙශ්‍යං විනිපාගෙති යනු අනුන් විසින් සැදෑහැයෙන් දෙනලද පිණිඩපාකයෙන් අගය නොගෙන අනුතට

දෙයි, සත්වුන්නෙහි ඉසුරුකිනි යනු ඊළිඟාවෙන් යුක්තවුවෝයි, සෙස්ස සියලු තත්ති පැහැදිලිමය.

තෙවැනි වර්ගයයි.

—//—

තෙවැනි වර්ගය

5. 3. 4 - 10

තෙවැනි වර්ගයෙහි සිවුවුන්නෙහි ත පටිබලො යනු ශරීර බලයෙන් ද ඥානබලයෙන් ද යුක්ත නොවූයේයි, ආමිසකාරො යනු ආමිසය හේතුකොට ඇත්තේයි, සිවුරු ආදිය බලාපොරොත්තු වන්නේයි, පස්වුන්නෙහි අනායුසාය යනු ආයුෂ සිදින්නාවූයි, ආයුෂ නොවඩන්නාවූයි, සයවුන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, සත්වුන්නෙහි භාලං සංකමානා වපකාසිතං යනු සමුහයාගෙන් නික්ම එක්ව විසීමට නොසුදුස්සේයි, ඒකාන්තයෙන්ම මෙතෙම සහ මැද ද විසීමට නොසුදුසු වූයේමය. සංකමානාගෙන් තොර බැවින් අවවාද අනුශාසනයන්ට ප්‍රතිබද්ධව ඇති බැවින් ඒකාන්තයෙන්ම සංඝයාගෙන් වෙන්ව විසීමට නොසුදුසුවූයේයි, අලං සංකමානා වපකාසිතං යනු සිවු දිගට අයත් බැවින් සංඝයාගෙන් නික්ම තනිව විසීමට සුදුසුවූයේයි. සංඝ ශාසන ගුණයෙන් යුක්ත බැවින් සංඝයා කෙරෙහි විසීමට ද සුදුස්සේමය, අවවුන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, නවවුන්නෙහි ආපායිකා යනු අපායට යන්නෝයි, තෙරයිකා යනු නිරයට යන්නෝයි, පරිකුප්පා යනු මතුව එන ස්වභාවය ඇත්තෝයි, පැරණි තුවාල වැනිවූවෝයි, අනෙකිව්‍යා යනු පිළිසම් නොකළ හැකිවූවෝයි, දසවුන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි වර්ගයයි.

—//—

සිවුවැනි වර්ගය

5. 4. 1

සතරවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ධම්මෙත යනු දශකුශලධර්මයෙහි, වකකං යනු ආඥාවක්‍රයයි, අපච්ඡෙදකං යනු හේතුව දනියි, ධම්මඤ්ඤා යනු ප්‍රවේණිධර්මය දනියි, මහාඤ්ඤා යනු දඩුවමෙහි හා අයබද්දෙහි ප්‍රමාණය දනියි, කාලඤ්ඤා යනු රජසුව විදින කාලය, විනිශ්චය කරන කාලය, හා දනවු සැරිසරන කාලය, දනියි, පරිකුප්පා යනු මේ ක්‍ෂත්‍රිය පිරිසය, මේ බ්‍රාහ්මණ, වෛශ්‍ය හා ශුද්‍ර පිරිසයයි

දැනිය, තථාගතයන්වහන්සේ පිළිබඳ වාරයෙහි අපවිඤ්ඤා යනු පස්වැදෑරුම් අරුත් දැනිය, ධම්මඤ්ඤා යනු සතර ධර්මයන් දැනිය, මහතඤ්ඤා යනු සිවුපසෙහි පිළිගැනීමේ හා පරිභෝග කිරීමේ පමණ දැනිය, කාලඤ්ඤා යනු මේ විවේක ගැනීමේ කාලයය, මේ සමවත් කාලයය මේ දම් දෙසන කාලයය, මේ දනවු සැරිසරණ කාලයයි, මෙසේ කාලය දැනිය, පරිඤ්ඤා යනු මේ පිරිස ඤාත්‍රිය පිරිසය -පෙ- මේ පිරිස ශ්‍රමණ පිරිසයයි දැනිය, අනුභූතං යනු නව ලොවුතුරු දහමින් ශ්‍රේෂ්ඨතමය යනුයි, ධම්මවංශං යනු ශ්‍රේෂ්ඨ වක්‍රයයි.

5. 4. 2

දෙවැන්නෙහි පිහරා පවහතිං වක්කං යනු සක්විති රජු පැවිදිවූ කල්හි හෝ කථරිය කළ කල්හි හෝ වක්‍ර රත්නය දින සතක් පමණක් තිබී අතුරුදහන් වෙයි. කෙසේ නම් මෙතෙම එම වක්‍රය අනුපවත්වයි නම් වේද? පියාගේ ප්‍රවේණියෙහි සිට සක්විතිවත් පුරා සක්විති රජකම කරන්නේද පියා විසින් පවත්වන ලද්දම අනුපවත්වයි නම්, තෙවැන්න තික නිපාතයෙහි කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය, මෙහි ඇසුරුකළ යුතු හා ඇසුරු නොකළ යුත්තේ වනාහි අන්තිම පද දෙකෙහිම විශේෂයයි, එහි සම්මා ආර්ථය ඇසුරුකළ යුත්තේය, මිත්තා ආර්ථය ඇසුරු නොකළයුතුය, ගැලපෙන ගම්නියම්ගම් ඇසුරුකළ යුතුය, නොගැලපෙන ගම් නියම්ගම් ඇසුරු නොකළ යුතුය.

5. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි උභංගො යනු දෙපක්‍ෂයෙන්මය, මාහිංගො ච පිහිංගො ච යමෙකුගේ මව ඤාත්‍රියද මවගේ මව ඤාත්‍රිය ද ඇයගේ මව ද ඤාත්‍රිය ද පියා ඤාත්‍රිය ද පියාගේ පියා ඤාත්‍රිය ද මහුගේ පියා ද ඤාත්‍රිය ද හෙතෙම මවගේ ද පියාගේ ද යන දෙපසින්ම සුජාතය, සංඥාභිග්‍රහණීකො යනු පිරිසුදු වූ මව්කුසින් යුක්තවූයේයි, සමවෙපාතිකියා ගහණියා යනු මෙහි කම්ප තෙජොධාතුව ගහණියයි කියනු ලැබේ, යාව සත්තමා පිතාමගගුහා යනු මෙහි පියාගේ පියා පිතාමහ නම් වේ. පිතාමහගේ යුගය පිතාමහ යුගං නම්, යුගය යනු ආයුෂ්ප්‍රමාණයයි, කියනු ලැබේ. මෙය හුදෙක් කථන ක්‍රමයකි, අරුත් වශයෙන් පිතාමහම පිතාමහ යුගයයි, එයින් උඩ සියලුම පුරිපුරුෂයෝ පිතාමහ ගැනීමෙන් ගන්නා ලද්දාය. මෙසේ යම්කාක් සත්වැනි පුරුෂයා වේද ඒකාක් පිරිසුදු මව්කුස පිළිසිඳීම ඇත්තේයි, නැතහොත් ජාතිවාදයෙන් පහත්කොට නොසලකන ලද්දේ දොෂාරෝපණ නොලද්දේයි දැක්වෙයි, අභවිඤ්ඤා යනු මොහු පහකරව මොහුගෙන් කවර වැඩක්දැයි මෙසේ ඉවත්කරන ලද්දේයි, නොසලකා හරින ලද්දේයි, අනුපක්‍රමො යනු

උපක්‍රොශ නොලද්දේයි, ආක්‍රොශයට හෝ නින්දාවට නොපත්වීරුයි, කවරකරුණින්ද යත් ජාතිවාදෙන - ජාතිවාදයෙනි, මෙසේ මෙතෙම පහත් ජාති ඇත්තෙකැයි මෙබඳුවූ වචනයෙන්යයි අරුත්ය, අධිකායනාදියෙහි යම් කිසිවෙක් තමන් සතු සම්පත්තියෙන් ආසාදනයේයි, මහභූතොයනු මහත්වූ අප්‍රමාණ සංඛ්‍යාවෙන් වූ ධනයෙන් යුක්තවූයේ වෙයි. පස්කම් ගුණ වශයෙන් මහත්වූ බොහෝ වූ හෝග ඇත්තේ මොහුවනුයි. මහාගොගො නම්, පරිපුණ්ණාකො කොට්ඨාශාරො යනු කොසයයි කියනුලබන්නේ භාණ්ඩාගාරයටයි, තැන්පත් කොට තැබූ ධනයෙන් පිරිපුන් භාණ්ඩාගාරය ඇත්තේ ද ධාන්‍යයෙන් පිරිපුන් භාණ්ඩාගාරය ඇත්තේ ද යන අරුත්ය. නූතනොත් ඇත්-අස් රිය රට යනුවෙන් කොෂ සතර වැදෑරුමය, ධන කොෂවාගාරය ධාන්‍ය කොෂවාගාරය හා වස්ත්‍ර කොෂවාගාරය යනුවෙන් කොෂවාගාරය තෙවැදෑරුමය, ඒ සියල්ල පිරිපුන් වූයේ මොහුවනුයි පරිපුණ්ණ කොසකොට්ඨාශාරො නම්, අසාදිතයනු කවරකුට හෝ බොහෝවූද ධනය දෙන්නාගේ සේනාව නොඅසයිද හෙතෙම අනසාවා නම් වෙයි, කවරකුට හෝ නොදෙන්නාගේ සේනාව අසයිද මෙතෙම අසාවා නම්, ඔවාදපතිකරාය යනු මෙය ඔබවිසින් කළයුතුය, මෙය නොකළයුතුයයි දෙනලද අවවාදයෙනි, පණ්ණායනු පාණ්ඩිතයෙන් යුක්තවූයේයි, ව්‍යග්ගො යනු නුවණින් වියත් බවෙන් යුක්තවූයේයි, මේධාවී යනු ස්ථානෝචිත ප්‍රඥාවෙන් යුක්තවූයේයි, පටිඛලො යනු සමත්වූයේයි අපේවිග්ගො යනු වැඩදායී අත්තියන් සිතීමටය, හෙතෙම වනාහි වතීමාන අත්තීවශයෙන්ම අතීතයෙහි ද මෙසේ වූහ. අනාගතයෙහි ද මෙසේ වන්නාහුයයි සිතයි, විජිතාවිතං යනු දිනූ දිනුම් ඇත්තවුන්ගේයි, මහත්වූ ජයග්‍රහණයෙන් යුක්තවූවන්ගේ හෝයි, විමුක්තවිතානං යනු විමුක්ති පයින් මිදුණු මනස ඇත්තවුන්ගේයි.

5. 4. 5 - 7

පස්වැන්නෙහි තෙගමජානපදසංයනු නියමිතම් වැසිවූ ද රටවැසිවූ ද ජනයාගේයි, ගඤ්ඤං යන ආදීන්ගෙන් ඇත්- අස් රිය අවි දුනු ලේඛන මුද්‍රා සංඛ්‍යා ආදීවූ සොළොස් මහා ශිල්පයෝ දක්වන ලද්දාහ. අනවශොයනු සමානයි, පිරිපුන්වූයේයි, මෙහි සෙස්ස යට කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දකයුතුය, සසවැන්නෙහි ඔපරජං යනු උපරජබවයි, සත්වැන්නෙහි පුරිකාධිපායා යනු අසඳුම්වශයෙන් පුරුෂයා කෙරෙහි උපන් අදහසය පුරුෂයන් පිළිබඳ අදහසය, ආදානාධිපායො යනු දැන් ගැනීමට හැකිවෙමි. දැන් හැකිවෙමි මෙසේ ගැනීමේ අදහසයි, විසඤ්ඤානාධිපායො යනු දැන් නිවනට පැමිණෙමි, දැන් පැමිණෙමි මෙසේ නිවන පිළිබඳ අදහසයි.

5. 4. 8

අවදානමකින් ගතවන්නා වූ සේවකයෙකු, බොහෝ විට බුද්ධිමත් අයුතුකම, භූමිකම්පණය වූ ඉඩ පතුරුවා අනුන්ට බාධා කොට සිටීමෙන් අවකාශය පතුරුවන්නා වූ, ඒ ඒ තැන බේට් දමයි, හෙළියනුයි ලෝකයාට නම්. මෙපමණ ඇත්තයයි ගණිතකල ලහ ගන්වානුයි සලකාගනී නම්, හිඳිම් නිඳිම් වශයෙන් ඇඳ පුටු මදි යන්නෙන් පිළිවෙලක නම්. හිඳුන් ගණිත කල ලහ ගන්වන්නේනුයි සලකාගනී නම්.

5. 4. 9

නවදානමකින් ගතවන්නා වූ ඇත් සමූහයයි. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, සංග්‍රාමයෙහි හැසිරෙනුයි සහිතවාවට යයි, එකිනෙක වා ගිණොදකලකිනි වීමානිකයා වූ එකදිනක එක් තණදිය දීමකින් අවමන් කරනලද්දේයි, එකදිනක් පමණ නොලද තණදිය ඇත්තේයි අරුත්ය. මෙයින් මත්තෙහි ද මේ ක්‍රමයයි. න සකසාගි වීතන සමාදානිය යනු අරමුණෙහි සිත මනාව තැබීමට නොහැකි වෙයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියන ලදැයි දකුණුය.

5. 4. 10

දසවදානමකින් දුර්ගතානං යනු නොමනාව කියනලද්දවුන්ගේයි, දොස්වශයෙන් පැවති ඵලවත්තයන්ගේයි, දුර්ගතානං යනු දුක් උපදනා අයුරින් කන්දොරට පැමිණියවුන්ගේයි: වචනපටානං යනු වචනයන්ගේයි, දුක්ඛානං යනු දුක් ඇති කරනු ලබන්නවුන්ගේයි, හිංසානං යනු බහුලවුන්ගේයි, ඛරානං යනු රථවුන්ගේයි, කවුසානං යනු සුක්ෂ්මවුන්ගේයි, අසානානං යනු අමිහිරි වුන්ගේයි, අමනාපානං යනු මනස නැගීමට වැඩීමට අසමත්වුන්ගේයි, පාණ්ණානං යනු දිවි පැහැර ගන්නවුන්ගේයි, යාසා දිසා යනු සියලු සංස්කාර සංසිද්ධි ආදී වශයෙන් දක්නා ලැබෙනුයි නිවන දිසායි දකුණුය. යම්තෙයකින් එයට පැමිණ සියලු සංස්කාරයෝ සංසිද්ධිමය යන්ද එතෙයින් සබ්බසංඛාරසමුප්පාදි කියනලදි, සෙස්ස සියලුකැන පැහැදිලිමය, මේ සූත්‍රයෙහි ශීල සමාධි ප්‍රඥාවෝ මිශ්‍රකව කියන ලදහ.

සිවුවැනි වර්ගයයි.

පස්වැනි වර්ගය

5. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සංවාසෙන යනු එක්ව විසීමෙනි, ආදියත්‍රයො යනු පිළිගැනීමේ දොරටුව, ගැනීමේ දොරටුව යන අරුත්ය, තමෙනං දත්තා අවජානාති යනු මෙතෙම දුන්නේ දෙය පිළිගැනීමට පමණක් දැනිය යනුවෙන් අවමන් කරයි, තමෙනං සංවාසෙන අවජානාති යනු කිසියම් සුඵ දෙයක් නිසා කිසි "ඔබ විසින් කරනලද දෙය මම දනිමි. මෙපමණ කලක් මම කුමක් කරමින් විසුයෙමිද නුඹගේම කළනොකළ දෑ විමසමින් නොවේදැ"යි ආදිය කියන්නේ වෙයි, ඉක්බිති අනෙකා 'මගේ කිසි දොසක් වන්නේය'යි කිසිවක් පැවසීමට නොහැකි වෙයි, තං ධිප්පංශෙව අධිමුච්චිතා හොති යනු ඒ ගුණ වැණුම හෝ දොස් නැතිම ඉක්මණින්ම අදහයි, ඇදහීම් අරුතින් පිළිගැනීමෙන් මෙතෙම ආදියත්‍රයො යි කියනලදි, ආධිශ්‍යත්‍රයො යනු පෙළෙහි වනාහි තබනලද මුව ඇත්තේයි අරුත්ය, පාරෙහි සැරුණු වළක් ඊට ආ ආ දිය පිළිගන්නාක් මෙන් ගුණයක් හෝ අගුණයක් හෝ විශ්වාස කිරීම් වශයෙන් පිළිගැනීමට තබන ලද මුවකැයි (විවරයකැයි) කියනලද්දේ වෙයි, ඉත්තරසඤ්ඤා යනු අඩු සැදැහැඇත්තේයි, කුසලාකුසලෙ ධමම න ජානාති යනාදියෙහි කුසලධම්මයෙහි මේ කුසලයෝයිද අකුසල ධම්මයෙහි මේ අකුසලයෝයි ද නොදනියි, එසේම වැරදි සහිත දොස් සහිත ධම්යන්හි වේවා වැරදි සහිතයයි ද වැරදි රහිත නිදොස් දහමිහි මේවා අනවදායයි ද පහත් ධම්යන්හි පහත්යයිද උසස් ධම්යන්හි උසස්යයි ද කණ්ණසුකක සප්පට්ඨාගයන්හි මේ පාපධම් යහපත් ධම් යටපත් කොට සිටි බැවින් සප්පට්ඨාගයෝ යයි ද මේ යහපත් ධම් පාපධම්යන් යටපත් කොට සිටි බැවින් සප්පට්ඨාගයෝයි ද නොදනිත්.

5. 5. 2

දෙවැන්නෙහි ආරග්ගි ව විප්පට්ඨාරි ව හොති යනු ඇවැත් ඉක්මවීම වශයෙන් අරඹයි (නසයි?) මෙන්ම ඒ හේතුවෙන් විපිළිසරද වෙයි, වෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං යනු අරහත්ත සමාධිය මෙන්ම අරහත් ඥානය ද වේ, නිප්පජානාති යනු අවබෝධ නො කළ බැවින් නොදනියි, ආරග්ගි න විප්පට්ඨාරි හොති යනු ඇවතට පැමිණෙයි, එයින් නැගී සිටි බැවින් විපිළිසර නොවෙයි, භාරග්ගි විප්පට්ඨාරි හොති යනු වරක් ඇවතට පැමිණ එයින් නැගී සිට පසුව කිසි ඇවැතකට නොපැමිණෙයි, විපිළිසර බව දුරු කිරීමට නොහැකි වෙයි, භාරග්ගි න විප්පට්ඨාරි හොති යනු ඇවතට පැමිණෙන්නේත් නොවේ විපිළිසර වන්නේත් නොවේ, තඤ්ච වෙතොවිමුත්තිං -පෙ- නිරුප්පාධි යනු

රහත්බවට නොපැමිණියේ වෙයි, පස් වැන්නෙන් ක්ෂීණාශ්‍රවයා කියනලදී, ආරම්භය යනු ඇවැත් ඉක්මිම නිසායි. විපාටිකාරයා යනු විපිළිසරවීමෙන් හටගත්තාවූයි, පවිත්‍රතාවය යනු නැවත නැවත ඉපදීමෙන් වැඩෙත්, ආරම්භයේ ආසාවේ පහාය යනු ඉක්මිමෙන් හටගත් ආශ්‍රවයන් ඇවැත් දෙසීමෙන් හෝ ඇවැත් නැති සිටීමෙන් හෝ දුරුකොටයි, පටිවිනෝදොවා යනු පිරිසුදු බවෙහි සිටීමට මෙනෙහි කිරීමෙන් දුරුකොටයි, විතතං පඤ්ඤාභාව භාවෙතා යනු විදහිනා සිත ද ඒ හා යෙදුණු ප්‍රඥාව ද වඩාවායි, සෙස්ස මේ ක්‍රමයෙන්ම දක්‍යතය.

5. 5. 3

තත්වැන්නෙහි කාමාධිමුක්තානං යනු වස්තුකාම කෙලකාමයන්හි යෙදුනවුන්ගේයි, ධම්මානුබ්බිමපටිපන්නො යනු නවලොවුතුරා දහම සඳහා සීලය සමග පුච්ඡාග ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තාවූ පිළිවෙත් පුරත පුද්ගලයා ලොවෙහි දුලබයි,

5. 5. 4 - 5

සිවුවැන්නෙහි අපාටිකකුලෙ යනු පිළිකුල් නොවන අරමුණෙහිය, පටිකකුලෙකඤ්ඤි යනු පිළිකුල්යයි මෙසේ හැඟීම් ඇත්තේයි, සියලු තත්ති මේ ක්‍රමයයි, කෙසේ නම් මෙනෙම මෙසේ වෙසේද යත්? ඉෂට වස්තුවෙහි අසුභය සඳහා හෝ පතුරුවයි, අනිත්‍ය වශයෙන් හෝ යොමු කරයි, මෙසේ පිළිකුල් නොවන දෙයෙහි පිළිකුල් හැඟීම් ඇත්තේ වසයි, අනිවු වස්තුවෙහි මෙන් සිතින් හෝ පතුරුවා සිටියි, ධාතු වශයෙන් හෝ යොමු කරයි, මෙසේ පිළිකුල් දෙයෙහි පිළිකුල් නොවීමේ හැඟීම් ඇතිව වෙසෙයි, දෙකෙහි ම මුල් ක්‍රමය හා පසුක්‍රමය වශයෙන් කෙටුනි හා සිවුවැනි වාර කියනලදී, අංග සයක් ඇති උපේක්ෂාව වශයෙන් පස්වැන්නයි, මේ අංග සයක් ඇති උපේක්ෂාව ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ උපේක්ෂාවයි, ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේ උපේක්ෂාව සමාන වන්නක් නොමැත. එහි උපේක්ෂාව විතරෙය්‍ය යනු මැදහත් බවෙහි සිටියේ හැසිරෙන්නේය, කවචික යනු කිසි අරමුණෙකයි, කප්චික යනු කිසියම් පෙදෙසකයි, කිඤ්චතා යනු කිසියම් නොපමාවුවෙක් ද වේ, මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි පස් තැනක විදහිනාව කියනලදී, අරඹන ලද විදසුන් ඇති එක් හික්මවත් එය කිරීමට සමත්වෙයි, නුවණැති ප්‍රඥාවෙන් ශ්‍රේෂ්ඨවූ බහුශ්‍රැත ශ්‍රමණයෙක්ද එය කිරීමට සමත්වෙයි. සෝවාන් සකාදාගාමී අනාගාමීහු කිරීමට සමත් වෙත්මය, ක්ෂීණාශ්‍රවයා ගැන කිවයුත්තක්ම නැත. පස්වැන්න පැහැදිලිමය.

5. 5. 6

සවැන්නෙහි කමමනං කාරෙහි යනු කුඹුරු ආදී කමාන්ත කරවයි, අඛිකරණං ආදියෙහි යනු සතර අධිකරණ ගනියි, පාමොකෙඛු ගිඤ්ඤු යනු දිශාප්‍රමුඛවූ හික්කුන් කෙරෙහිය, පට්ඨිරුද්ධො හොති යනු ප්‍රතිවිරුද්ධ ගැන්වීමට විරුද්ධ වෙයි, අනවච්චි වාරිකං යනු අනිශ්චිත හැසිරීමයි.

5. 5. 7

සත්වැන්නෙහි අසකකට්ඨං දානං දෙති යනු සත්කාර කොට පිරිසුදුකොට නොදෙයි, අවිහිකර්මා දෙති යනු නොසැලකිල්ලෙන් අගෞරවයෙන් දෙයි, අපට්ඨං දෙති යනු නිරතුරුව නොදෙයි, නැතහොත් ඉවතදමනු කැමැත්තේ මෙන් දෙයි, අනාගමනද්විකො දෙති යනු කවදා නම් ප්‍රතිඵලයක් එන්නේදැයි මෙසේ ප්‍රතිඵල ලැබීම පිළිබඳ දෘෂ්ටියක් උපදවා නොදෙයි, යහපත් පැත්තෙහි, විහිකර්මා දෙති යනු දෙයා ධර්මයෙහි ද දීමට සුදුසු පුද්ගලයන් කෙරෙහි ද ගෞරවය උපදවා දෙයි, එහි දානවස්තුව රසවත් කොට ඔදවත් කොට දෙන්නේ දෙයාධර්මයෙහි ගෞරවය එළවයි නම්, පුද්ගලයා විමසා දෙන්නේ දීමට සුදුසු පුද්ගලයන් කෙරෙහි ගෞරවය එළවන්නේ නම්. සග්ගවා දෙති යනු ඇණවීමෙන් අනුන් අතින් නොදී නොදත් අත් ඇති සසරෙහි හැසිරන්නාවූ මවිසින් අත්පා නොලද අවස්ථාවන්ගේ ප්‍රමාණයක් නම් නැත. සසරින් මිදීම හවයෙන් අත්හැරීම කරන්නෙමැයි සියතින්ම දෙයි, ආගමනද්විකො යනු අනාගත හවයට ප්‍රත්‍යය වේයයි කමිය ද විපාකය ද අදහා දෙයි.

5. 5. 8

අටවැන්නෙහි සඤ්ඤා යනු දානයක් දාන ඵලයක් අදහායි, කාලෙක යනු සුදුසු කාලයෙනි, අනග්ගහිතවිත්තො යනු දැඩිව අල්වා නොගත් සිත් ඇත්තේ අත්හළ බැඳීම් ඇත්තේ වීයි, අනුපභව යනු නොනසා, ගුණය නොමකායි, කාලාගතා වක්ක අභවා පටුරා හොති යනු අපර්යෝ පැමිණෙන්නාහු වයස්ගතවූ කාලයෙහි නොපැමිණ සුදුසු කල්හි ප්‍රථම වයසෙහි (තරුණකල)ම පැමිණෙත්. එමෙන්ම බෙහෝ ද වෙත්.

5. 1. 9 - 10

නවවැන්නෙහි සමයවිමුක්තස්ස යනු (අරමුණට) නංවනලද නංවනලද කෙණෙහි යටපත් කළ කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුනු බැවින්

සමය විමුක්ති සංඛ්‍යාත ලෝකික විමුක්තියෙන් මිදුනු සිත් ඇත්තනුගේයි, දසවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි වර්ගයයි.

තෙවැනි පණණාසකයයි.

—//—

සිවුවැනි පණණාසකය

පළමුවැනි වර්ගය

5. 1. 1

සිවුවැනි පණණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අභ්‍යන්තර නිශාමං ඔක්කම්භං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මහං යනු කුසල ධර්මයන්හි සම්පූර්ණත්වය වූ මානීයත්වයට බැසගන්නට නොසුදුසුවූයේ බදුන් නොවූයේයි, තවං පරිභොගී යනාදියෙහි මෙය කවරනම් කථාවක්දැයි කියමින් කථාව පරිභව කරයි නම්, මෙතෙම කුමක් කියයි ද මෙතෙම කුමක් දනිදිදැයි කියමින් කථිකයාට පරිභව කරයි නම්, අපි කුමක් දනිමුද අපට මෙය ඇසීමට කොයින් බලයක්දැයි කියමින් තමන් පරිභවයට ලක්කරයි නම්, විරුද්ධාකාරයෙන් යහපත් පැත්ත දකුණුය.

5. 1. 2

දෙවැන්නෙහි අභ්‍යන්තර අභ්‍යන්තරමානී යනු නොදන්නා ලද දෙයෙහි මෙය මවිසින් දැනගන්නා ලදැයි මෙසේ මාන ඇත්තේයි.

5. 1. 3

තෙවැන්නෙහි මහං ධම්මං සුභාගී යනු (ගුණ) මකුවෙක් වී ගුණ යටපත් කරන සිතෙන් ධර්මය අසයි, උපාරම්භවිකො යනු නින්දා රෝපන සිතුවෙක්, රහස්‍යවෙසී යනු ගුණ සිදුර ගුණ හිදැස සොයන්නේයි.

5. 1. 4

සිවුවැන්නෙහි භ සක්කවං ධම්මං සුභාගී යනු යොමුකළ කන් ඇත්තෝව මනාව කළ කටයුතු කරන්නෝ වී නො අසත්, භ පරිභාසුභාගී යනු අසනලද අයුරින් ධර්මය පිළිපදින්නෝවුවද මනාකොට නොපිළිපදිති. පස්වැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 1. 6

සවුන්තෙහි අසාධාරණයානු ප්‍රතිෂ්ඨා නැත්තේයි, ආවාධීවරු සූත්‍රාන්තයට පිළිසරණ නම් වෙති, ඔවුන්ගේ අභාවයෙන් පිළිසරණ නැත්තේ වෙයි, මෙහි සෙස්ස යට කියනලද ආකාර ඇත්තේමය.

5. 1. 7

සත්වුන්තෙහි පුග්ගලං උපතිධාය යනු ඒ ඒ පුද්ගලයා තබා, සාක්ෂ්‍ය කොටැයි අරුත්ය, කව්‍යමානාය යනු කියනු ලබන්නාවූයි, මෙහි සෙස්ස ද අටවුන්න ද පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 1. 8 - 9

තවවුන්තෙහි ආනුසූඛිකථං කථේඤ්ඤාමි යනු දානයට අනතුරුව ශීලයයි, ශීලයට අනතුරුව ස්වර්ගයයි මෙසේ දේශනා පිළිවෙළකථාව හෝ යම් යම් සූත්‍ර පදයක් හෝ ගාථාපදයක් හෝ ඉදිරිපත් කරනලද්දේ වේ ද ඒ ඒ දෙයට සුදුසු කථාවක් හෝ කියන්නෙමැයි සිත උපදවා අනුනට ධර්මය දේශනා කළයුතුය, පරිශායදඤ්ඤාමි යනු ඒ ඒ අපර්යට ඒ ඒ කරුණ දක්වන්නේයි, මෙහි කාරණයට පරිශායයි කියනුලැබේ. අනුදුග්ගං පටිච්ච යනු මහත් සම්බාධයකට පත් සත්වයන් ඒ සම්බාධයෙන් මුදවන්නෙමැයි අනුකම්පාවට පැමිණෙයි, භ ආමිඤ්ඤාමි යනු ආමිෂ්‍ය හේතුකොට ගෙන කටයුතු නොකරන්නේයි, තමන්ගේ සිවුපස ලැබීම බලාපොරොත්තු නොවන්නේයි අරුත්ය, අග්ගානුදුග්ගං පරිඤ්ඤාමි යනු තමන් උසස්කොට සැලකීම අනුන් පහත්කොට සැලකීම ආදී වශයෙන් තමන් ද අනුන් ද ගුණ නැසීමෙන් නොනසායි.

5. 1. 10

දසවුන්තෙහි දුපපට්ඨිනොදයා යනු යම් සිතහසිම් ආදී කටයුතු ඇති කිරීමට (සුදුසු) තැන් වේ ද ඒවා නිමාවට නොපත්කල්හි අතරතුරදීම නොමනාව ඉදිරිපත් කරන්නේ නොමනාව යටපත් කරන්නේ වෙයි, පටිභානං යනු කියනු කැමැත්තයි, මේ කරුණු පස දුරුකිරීමට දුෂ්කරය, දුරුකිරීම පහසු නොවේ, උපාය කාරණයෙන් සුදුසුපු ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ අනුශාසනා ආදියෙන් දුරුකිරීමට හැකිය.

පළමුවැනි වර්ගයයි.

දෙවැනි වර්ගය

5. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ආසාත්‍යය (වේරය) දුරුකරත් සංසිද්ධත් යන්නෙන් ආසාත්පට්ඨිකයා නම්, යථා භික්ෂුනො උප්පන්නො ආසාතො සබ්බසො පට්ඨිනෙතබ්බො යනු යම් අරමුණෙක භික්ෂුවට තරඟක් උපන්නේ වේද එහිදී ඒ සියල්ල මේ පස්කරුණින් දුරුකළ යුතුයයි අරුත්ය, මෙඟ්‍රා තස්මිං පුග්ගලෙ භාවෙතබ්බො යනු ත්‍රික වතුෂකධර්මය වශයෙන් මෛත්‍රය වැඩිය යුතුය, කරුණාව පිළිබඳව ද මේ ක්‍රමයමයි, උපෙක්‍ෂාව වනාහි වතුර්ථධර්මය වශයෙන් වැඩිය යුතුය, යම්භෙයකින් යම් පුද්ගලයකු දකින්නාගේ සිත නොනිමෙයි ද ඔහු කෙරෙහි මුදිතාව නොපිහිටයි, එබැවින් එය නොකියනලදී, අඟ්හි අමනසිකාරො යනු යම් සේ ඒ පුද්ගලයා ඉදිරියෙහි නොසිටී ද බිත්ති ආදියෙන් පිටත සිටින්නේ මෙන් වේ ද මෙසේ ඔහු නොමැති විට අමනසිකාරයට එළඹිය යුතුය. සෙස්ස යට කියනලද ක්‍රමය ඇති බැවින් පැහැදිලිමය.

5. 2. 2

දෙවැන්නෙහි ආසාත්‍යය මොවුන් කෙරෙහි දුරුකළයුත්තේයයි ආසාත්පට්ඨිකයා නම්, ආසාත්‍යය මොවුන් විසින් දුරු කළ යුත්තේය යන්නෙන්ද, ආසාත්පට්ඨිකයා නම්, පට්ඨිතයො යනු දුරුකළයුතු වස්තූන්ට ද දුරුකරන කරුණුවලට ද මේ පර්යාය වචනයකි, මෙහි ඒ දෙකම වටීයි, පුද්ගලයෝ පස්දෙනෙක් දුරුකරන කරුණුවලට වස්තු වෙති, උපමා පසකින් ප්‍රතිපත්ති පස දුරුකරන කරුණුයි, ලඟ්හි ව කාලෙත කාලං වෙතසො විවරං වෙතසො පසාදං යනු කලින්කල සමථවිද්ධිනා සිතේ උපදින අවකාශ සංඛ්‍යාතවූ විවරය ද ශ්‍රද්ධාවෙන් ප්‍රසන්නභාව සංඛ්‍යාතවූ ප්‍රසාදය ද ලබයි, රටීශාශ යනු අතුරු විදියෙහියි, තත්තකං යනු වැරහැලිකඩයි, නිශ්භෙණවා යනු මැඩ යි, ශො තථ සාරො යනු එහි යම් ස්ථිරතැනකි, තං පරිපාවෙණවා යනු එය ඇදදමායි, එවමෙව ඛො යනු මෙහි පාංශුකුලිකයා මෙන් මෛත්‍රියෙන් වෙසෙන්නා දැක්විය යුතුය, විදියෙහි වැරහැලි කැබැල්ල මෙන් වෙරි පුද්ගලයායි, දුට්ඨකැන මෙන් අපරිසිද්ධකාය සමාවාර ඇති බවයි, ස්ථිරකැන මෙන් පිරිසුදු වාග් සමාවාර ඇති බවයි, දුට්ඨකැන හැරදමා ස්ථිරකැන ගෙන ගොස් මසා පඩු පොවා පෙරව හැසිරෙන කාලය මෙන් අපිරිසුදු කාය සමාවාරවත් බව මෙනෙහි නොකොට පිරිසුදු වච්ඡි සමාවාරවත් බව මෙනෙහි කොට වෙරි පුද්ගලයා කෙරෙහි සිත ඉපදීම නිවා පහසුවෙන් වෙසෙන කාලය දැක්විය යුතුය, සෙවාලපණකපරිශොතඤ්ඤා යනු සෙවලින් ද ජලජ පැලෑටිවලින්

ද වැසුණාවුයි, සම්මපරෙතො යනු ග්‍රීෂ්මයෙන් මැඩුණාවුයි, කිලනො
 යනු මාග්ගියෙහි වෙහෙසුණේයි, තඨිතො යනු තෘෂ්ණාවෙන් මැඩුණේයි,
 පිපාසිතො යනු පැන් බොනු කැමැත්තේයි, අපබ්බුතිරො යනු ඉවත්
 කොටයි. පිච්චො යනු පහන්දිය බීයි, එවමෙව ඛො යනු මෙහි ග්‍රීෂ්මයෙන්
 තැවුණු පුරුෂයා මෙන් මෙත්‍රියෙන් වෙසෙන්නා දැක්විය යුතුය,
 සෙවල හා දිය පැලෑටි මෙන් අපිරිසුදු වාග් සමාවාරවත් බවයි,
 පහන්දිය මෙන් පිරිසුදු කායසමාවාරවත් බවයි, සෙවල හා දිය
 පැලෑටි ඉවත්කොට පහන්දිය බී යාම මෙන් අපිරිසුදු වාග්
 සමාවාරවත්බව මෙනෙහි නොකොට පිරිසුදු කායසමාවාරවත් බව
 මෙනෙහි කොට වෙර ඇත්තා කෙරෙහි සිත ඇතිවීම නිවා පහසුවෙන්
 වෙසෙන කාලය දැක්විය යුතුයි, ඛොගෙඤ්ඤාමී යනු කළඹන්නෙමි,
 ලොලෙඤ්ඤාමී යනු අවුල් කරමි, අපෙය්‍යමපි නං කරිඤ්ඤාමී යනු බීමට
 නොහැකිවූවක් කරන්නෙමි, චතුශ්‍රණිකො යනු දත දෙකින් ද අත්දෙකින්
 ද බීම පිහිටීමෙන් සතරට ගලිවුවෙක් වීයි, ගොපිතකං පිච්චො යනු
 දෙනුන් මෙන් මුවෙන් අදිමින් පානය කොටයි, එවමෙව ඛො යනු
 මෙහි ග්‍රීෂ්මයෙන් මැඩුනහු මෙන් මෙත්‍රියෙන් වෙසෙන්නා දැක්විය
 යුතුයි, ගව පියසටහන මෙන් වෙරී පුද්ගලයායි, ගවපිය සටහනෙහි
 මදදිය මෙන් ඔහුගේ ඇතුළත මද ගුණයයි, සතරට ගලිවුවහු මුවෙන්
 ඇද බියාම මෙන් අපිරිසුදු කායවාග් සමාවාරවත්බව මෙනෙහි
 නොකොට හෙතෙම කලින් කල ධම්මුචණය නිසා යම් විත්ත විවර
 ප්‍රසාද සංඛ්‍යාතවූ ප්‍රීතියෙන් ප්‍රමුදිත බවක් ලබයි ද එය මෙනෙහි
 කොට සිත ඉපදීම නිවාදැමීම දැක්විය යුතුය, ආබාධිකො යනු ඉරියව්
 බිඳීමෙන් විරුද්ධ නිමිත්ත තමැති ආබාධයෙන් ආබාධයට පත්වූයේයි,
 පුරතොපිඤ්ඤා යනු ඉදිරියෙහි ද වන්නේය, අනගච්ඡතං යනු අවැඩ
 වැනසීමයි, එවමෙව ඛො යනු මෙහි ඒ අනාථගිලනා මෙන් සියලු
 පාපධම්‍යන්ගෙන් යුක්ත පුද්ගලයායි, දිගු මග මෙන් නොදත් අග්
 ඇති සසරයි, ඉදිරියෙන් ද පිටුපසින් ද ගම්මලට දුරබව මෙන්
 නිවනට දුර බවයි, ගැලපෙන බොජුන් නොලැබීම මෙන් ශ්‍රමණඵලයන්
 විදීමක් නොලැබීමයි, ගැලපෙන බෙහෙත් නොලැබීම මෙන්
 සමථවිද්‍යානාවත්තේ නොලැබීමයි, සුදුසු උපස්ථායකයන් නොලැබීම
 මෙන් අවවාද අනුශාසනාවන්ගෙන් කෙලෙසුනට පිළියම් කරන්නවුන්
 නොලැබීමයි, ග්‍රාමාන්ත නායකයකු නොලැබීම මෙන් නිවන
 පමුණුවන්නාවූ තථාගතයන් වහන්සේ හෝ තථාගත ශ්‍රාවකයකු
 හෝ නොලද බවයි, කිසියම් පුරුෂයකුගේ දැක කුඵණබර උවටැන
 මෙන් ඒ පුද්ගලයා කෙරෙහි මෙත්‍රියෙන් වෙසෙන්නා කරුණාව
 උපදවා සිත නිවීම දකයුතුයි, අවෙජ්ඣකා යනු පැහැදුණු දිය ඇත්තාවූයි,
 ඤානොද්ඤා යනු මිහිරිදිය ඇත්තාවූයි, සිතොද්ඤා යනු තුනී සිසිල් දිය
 ඇත්තාවූයි, සෙතකා යනු රළුබිඳෙන තැන්හි සුදුපැහැය ඇත්තේයි,

සුපරිහරණයක් සම්බන්ධ ඇත්තානුයි, එවමෙව බොයනු මෙහි ග්‍රීෂ්මයෙන් තැවුණු පුරුෂයා මෙන් මෙහිදීයෙන් වෙසෙන්නා දැක්විය යුතුයි, ඒ පොකුණ මෙන් පිරිසුදු සියලු ආචාර ඇති පුරුෂයායි, නා බි ගොඩවී ගස් සෙවනක වැදහෙව කැමති පරිද්දෙන් යාම මෙන් ඒ දොරටුවල යමක් කැමති වේද එය අරමුණු කොට සිත නිවාදැමීම දකුණු, තෙවැනි සිවුවැනි සුත්‍ර යට කියනලද පරිද්දෙන්ම වෙයි.

5. 2. 5

පස්වැන්නෙහි අඤ්ඤාතුකාමොයනු දනුකැමැත්තේවිසි, පරිභවං යනු පරිභව කරන්නේයි, මෙසේ ඔහුට පරිභව කරන්නෙමැයි පරිභව කිරීම සඳහා අසතුට ඇත්තය.

5. 2. 6

සවැන්නෙහි අපේක්ෂා ධාතං යනු මේ කරුණ ඇත යනුයි, නො වෙ දිට්ඨං ව ධර්මෙ අඤ්ඤං ආරාධෙය්‍ය යනු මේ අත් බැවිහිම ඉදින් රහත් බවට නොපැමිණෙන්නේද යනුයි, කම්මිකාරිකානං දෙව්‍යානං යනු කාමාවච්චර දෙවියන්ගේයි, අඤ්ඤාතං මනෝමයං කාමං යනු ධ්‍යාන මතසින් උපන් එක්තරා සුද්ධාවාස බ්‍රහ්මඤ්ජරයකි, උද්ධායි යනු උච්ඡාදය, හෙතෙම මනෝමයයැයි අසා, අරුපාවච්චර බ්‍රහ්මයෙකු වියයුතුයයි වැළැක්විය, තෙරණුවෝ යමකුගේ ඉදිරියෙහිම (ඔහුගේ) වචන හික්මව පිළිකෙටු කරත් ද (ඒ) සැරියුත් තෙරණුවෝ කුමක් දනිත් දැයි මෙසේ බාලයන්ගේ විශ්වාසයක් ඇතිවීම වළක්වනු සඳහා ඒ වචනය නොඉවසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනක්හිද එතැනට එළඹියහ. අපරිනාම යනු නොයිවසීම අපරියෙහි නිපාතයකි, එහෙයින්ම මෙහි අජ්ඣපෙක්ඛිංසාට (බලාපොරොත්තුවන්නු වෙයි) අනාගත (විහක්කි) වචනය කරනලදී, "ආනන්දය. නුඹලා වෙහෙසනුලබන සාවිච්ඡි හික්මව බලාපොරොත්තුවනු, (මම) නුඹලාගේ මෙය නොඉවසමි"යි මෙය මෙහි අපරියයි, කුමක් හෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුනටම මෙසේ වදාළසේක්ද යත්? ධර්මභාණ්ඩාගාරික බැවිනි, මෙසේ කියන සේක් ධර්මභාණ්ඩාගාරිකටම වැළැක්වීමේ භාරය වෙයි, තවද (අනඳ තෙරණුවෝ) සැරියුත් තෙරුන්ගේ යහළුවෙකි, ඒ නිසා ද මොහුට ඒ භාරය පැවරෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනඳ තෙරුන් ගරහමින් මෙසේ කී සේක්ද? මෙය උන්වහන්සේට පමණක්ම ගැරහීමක් නොවේ. එක්දස්වූ හැමටම ගැරහීමකැයි දකුණු, විහාරං යනු ගඳකිලියයි, අභව්‍යරිඪං යනු ආශ්වාසයක් නොවේ. යථා යනු හේතුව හැඟවීමේ වචනයකි, ආයස්මිනංගෙවෙසෙව උපට්ඨාණං පටිභාසෙය්‍ය යනු මෙහි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ විසින් ද මෙසේ මෙකරුණම අරභයා

දෙසුකල්හි ආයුෂ්මත් උපවාණ තෙරුන්ටම පිළිතුර වැටහේවා එළඹේවායි දැක්වෙයි, ඍරජං ඔක්කන්තං යනු දොමිතස පිවිසිණි, සීලවා යනාදියෙහි කමිණාශ්‍රව ශීලයෝම කියනලදහ: ඛණ්ඩිචෙන යනාදිය සත්කාර ආදීන්ගේ හේතුවීමසීමි වශයෙන් කියනලදි, කිම, ඛණ්ඩිචි (කැබැලි) ආදී කාරණයන්ගෙන් ඒ ඒ සබ්බත්ථාරියාට සත්කාර කරන්නහුද යන මෙය මෙහි අදහසයි.

5. 2. 7 - 8

සත්වැන්නෙහි වොදකෙත යනු වසාදැක්වීම, ඇවැත් දැක්වීම, එක්ව විසීම ප්‍රතික්ෂේප කිරීම, පිළිසඳර ප්‍රතික්ෂේප කිරීම යන වොදනා වස්තු සතරින් වොදනා කරන්නහු විසිනි, කාලෙත වක්ඛාමී නො අකාලෙත යනු මෙහි වුදිතයාගේ කාලය කියනලදි, වොදකයාගේ නොවේ, අනෙකෙකුට වෝදනා කරන්නහු විසින් පිරිස මැද හෝ පෙහෙවස්ගෙහි හෝ පවාරණගෙහි හෝ අසුන්තල් බොජුන්තල් ආදියෙහි හෝ වොදනා නොකළයුතුය, දිවාස්ථානයෙහි හුන්කල්හි වෝදනා කරන ආයුෂ්මත්හු "අවසරයි, ආයුෂ්මතූන්ට කියනු (වෝදනා කරනු) කැමැත්තෙමැ"යි මෙසේ අවසර ගෙන වෝදනා කළයුතු පුද්ගලයා සලකා යම් ලොල් පුද්ගලයෙකි. අසත්‍යය කියා හික්කුන්ට අයස පවරනු කැමැත්තෙන් නම් හෙතෙම අවසර ගැනීමකින් තොරව ද වොදනා කළයුත්තේය, භූතෙත යන සත්‍යයෙහි, ස්වභාවයෙහි, සංඝෝගත යනු මටවු මුදුවු දෙයිනි, අභව්‍යංගිතෙත යනු අපරී කැමැත්තෙන් හිත කැමැත්තෙන් යුක්තවුවෙහි, අවිප්පට්ඨාරො උපද්ධාතඛො යනු නොමකුවුයේ උපදවිය යුත්තේය, අලං තෙ අවිප්පට්ඨාරාය යනු ඔබගේ නොමකුබවට සුදුසුයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය, අටවැන්න යටකියන ලද ආකාරය ඇතිබැවින් ප්‍රකටමය.

5. 2. 9

නවවැන්නෙහි වහා අවධානය යොමුකරයි සලකා බලයි යන්නෙන් ඛිප්පතිං නම්, මනාකොට ගනිතිනුයි සුග්ගහිතග්ගාහි යි, අභව්‍යකුලො යනු අපරීකථාවෙහි දක්නුයේයි, ඛිමමකුලො යනු පෙළෙහි දක්නුයේයි, නිරුතෙකුලො යනු නිරුක්ති වචනයන්හි දක්නුයේයි, ව්‍යඤ්ඤකුලො යනු අක්කර ප්‍රභේදයෙන් දක්නුයේයි, පුඛ්ඛාපරකුලො යනු අපරීයේ මුලඅග ධර්මයේ මුලඅග පදයේ මුලඅග අක්කරයේ මුල අග ගැලපීමේ මුල අග යන මේ පස්වැදෑරුම් මුල් අග්නි දක්නුයේයි. මෙහි අපරීයෙහි මුල් අගෙහි දක්නුයේ වනාහි යට අර්ථයෙන් මතු අපරීය දැනිය, මතු අපරීයෙන් යට අපරීය දැනිය, හෙතෙම වනාහි යට අපරීය තබා මතු අපරීය කී කල්හි යට අපරීයක් ඇතුයි දැනිය,

මතු අපථිය අතහැර යව් අපථිය කී කල්හි මතු අපථියක් ඇතුළු දැනිය, දෙකම අතහැර මැද අපථිය කී කල්හි අපථි දෙකක් ඇතුළු දැනිය, මැද අපථිය හැර දෙපස අපථිය කී කල්හි මැද අපථියක් ඇතුළු දැනිය, ධර්මයෙහි මූල අග ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, අනුසන්ධියෙහි මූල අගෙහි වනාහි සීලය මුල්කොට පටන්ගත් සුත්‍රාන්තයෙහි මත්තෙහි අභිඥා සය පැමිණි කල්හි අනුසන්ධි අනුව පරිවේෂද අනුව සුත්‍රාන්තය ගිණියෙයි දැනිය, දෘෂ්ටිවශයෙන් අරඹනලද කල්හි මත්තෙහි සිහිකළ යුතු ධර්මයන් පැමිණිකල අනුසන්ධි අනුව ගිණියෙයි දැනිය.

5. 2. 10

දසවැන්නෙහි අභිඥ යනු මැඩපවත්වා සිටි ජොෂ්ඨයායි, අභිඥානො යනු අනුන් විසින් නොමඩනා ලද්දෙයි, අභ්‍යන්තරාදි යනු එකාන්ත වචනයෙහි නිපාතයෙකි, දැකීම් වශයෙන් දුශොනම්. සියල්ල දකිය යන අදහසයි, වචනවත්තිය යනු සියලු දෙනා යටතෙහි පවත්වයි. යථාපක්‍ෂණො යනු ඉටු අරමුණ හෝ වේවා අනිටු අරමුණ හෝ වේවා! යම් අයුරකින් එය බලන්නාගේයි, අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති යනු රහත්බවට අනතුරුවම උපදියි, යථා සුඛානො යනු මෙහි ම මේ ක්‍රමයමයි, නැතහොත් ඇසින් යම් රූපයක් දැක තිරතුරුවම විදහිනාව තබා රහත්බවට පැමිණෙයිද ඔහුට ඒ රහත් බව වක්‍ෂුර්විඥානයට අනතුරු වූයේ නම්, ඉදං දුශානං අග්‍රං යනු ඒ සඳහා කියනලදී, දෙවැනි පදයෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, යථා සුඛානො යනු යම් මාගී සුවයකින් සුවපත්වුවහුගේයි, අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති යනු අනතුරුවම රහත්බව උපදියි, ඉදං සුඛානං අග්‍රං යනු මේ මාගීසුවය සුවයන් අතුරින් උතුම්ය. යථා සන්තප්තො යනු මෙහි ද මාගී සංඥාවම අදහස් කරනලදී, යථා සන්තප්තො යනු යම් භවයක යම් අත් බවෙක සිටියහුගේයි, අනන්තරා යනු අනතුරු රහිතවීමෙනි, ඉදං භවානං අග්‍රං යනු මේ අන්තිම ආත්මභාවය භවයන් අතුරින් උතුම්ය, නැතහොත් යථා සන්තප්තො යනු යම් ස්කන්ධයන්ගෙන් මාගීකෂණයෙහි වුවහුගේයි, පවතින්නහුගේයි, අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොති යනු මාගීයට අනතුරුවම එලය උපදියි, ඉදං භවානං අග්‍රං යනු මේ මාගීකෂණයෙහි ස්කන්ධ පක්‍ෂ්‍යභවයන් අතුරෙන් අග්‍ර නම් වෙයි.

දෙවැනි වර්ගයයි.

—//—

තෙවැනි වග්ගය

5. 3. 1 - 3

තෙවැනි වග්ගයෙහි පළමු දෙවැනි හා තෙවැනි සූත්‍රයන්හි අගාර්ක ප්‍රතිපත්තිය කියනලදි, සෝවාන් සකෘදාගාමීහු වෙත්වා (ඔවුනටද) වටීමය.

5. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි හඟාහි යනු සිත තැනිගැන්මේ බියයි, වෙරාහි යනු අකුශල වේරයෝ ද පුද්ගල වේරයෝ ද වෙත්, වෙතසිකං යනු සිත ඇසුරු කොට ඇත්තේයි, දුක්ඛං යනු කායප්‍රසාදවස්තුක වූ දුකයි. ද්‍රෝමතඤ්ඤා යන දොමිතස් වේදනාවයි, මේ සූත්‍රයෙහි විරතීන් දුරුකිරීම කියනලදි,

5. 3. 5

පස්වැන්නෙහි උපාසකපතිකිට්ඨො යනු උපාසකයන් අතුරෙන් අන්තිමයායි, කොතුහල මඩගලිකො යනු මෙයින් මෙය වන්නේයයි මෙසේ පැවති කුතුහල සංඛ්‍යාතවූ දුටු ඇසු සහ විදි මගුල්වලින් (උතුම් දෙයින්) යුක්තවූයේයි, මඩ්ඛලං පට්ටෙති නො කමමං යනු මඩගලය බලයි කමීය නොබලයි. ඉතො ච ඛග්ගිකා යනු මේ සසුනෙන් බැහැරවුවෝයි, පුබ්බකාරං කරොති යනු දීම ගරුකිරීම ආදී කුසල් කටයුතු පළමුවම කරයි.

5. 3. 6

සවැන්නෙහි කිත්තිමයං යනු කවර නම් උපාසකින් අපි යනුයි, පච්චෙකපිතිං යනු ප්‍රථමඥානීයඥානායන් නිසා උපදින ප්‍රීතියයි, කාමුපසංගිතං යනු දෙවැදෑරුම් කාමයන් නිසා උපදින්නාවූයි: අකුසලපසංගිතං යනු මුව උරු ආදීන් විදින්නෙමුයි ඊය යවා එය වැරදුණුවිට මට වැරදිනැයි මෙසේ අකුශලයන් නිසා උපදින්නාවූයි, එබඳු තැන්හි නොවරදින්නාට මවිසින් මනාව විදින ලදි, මනාව පතරදෙනලදියි උපදින්නේ අකුසල සහගතවූ සුවය සොම්නස නම්, දානාදී උපකරණ නොලැබීමෙන් උපදිනු ලබන, කුසලය ඇසුරු කොට ඇති දුක දොමිතසයයි දතයුතුය.

5. 3. 7

සත්වැන්නෙහි වණිජ්ජා යනු වෙළඳ කටයුතුයි, උපාසකෙන යනු සරණගිය තැනැත්තා විසිනි, සභවණිජ්ජා යනු ආයුධ භාණ්ඩ තනා

ඒවා විකිණීමයි, මංඝවණිජයා යනු උතුරුප්පු ආදීන් පොෂණය කොට
 ඔවුන් විකිණීමයි, මස්වණිජයා යනු කිසියම් මදායක් තනා එය
 විකිණීමයි, විඝවණිජයා යනු විෂ තනා එය විකිණීමයි, මෙසේ මේ
 සියලු වෙළඳාම් තමා විසින් කිරීමටත් අනුන් සමාදන් කරවා කිරීමටත්
 නොවිටි.

5. 3. 8

අවචුත්තෙහි පඤ්ඤානි යනු රටින් පිටුවහල් කරත්, යවා
 පට්ටයං වා කරොණි යනු කැමැති පරිද්දෙන් අදහස පරිද්දෙන් කරත්,
 තවෙව පාපකං කමං පවෙදෙණි යනු ඔහු විසින් කරනලද දෙය යම්සේද
 එය එසේම අනුන්ට සැලකරත් කියත්.

5. 3. 9

තවචුත්තෙහි සංවුත්තමත්තං යනු වැසූ කම්මාන්තයයි,
 ආභිවෙතසිකාතං යනු උතුම් සිත ඇසුරු කළවුන්ගේයි,
 දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරාතං යනු ප්‍රත්‍යක්ෂ ධර්මයන් පවතින කෙණෙහි
 සැපවිහරණ ඇත්තවුන්ගේයි, අරියකතෙහි යනු ආයාතනගේ
 සිත්ගන්නා මාභිඵල ශීලයන්ගෙනි, අරියධම්මං සමාදාය යනු මෙහි
 ආයාතනධර්මය යන්නෙන් පත්සිල් කියනලදි, මෙරයං වාරුණිං යනු
 සිවුවැදෑරුම් මෙරය ද පස් වැදෑරුම් සුරාව ද වේ, අනුචිතකතයෙ යනු
 තව ලොවුතුරු දහම සිහිකිරීම් වශයෙන්ම විතකීන් කරන්නේය,
 අඛණ්ඩපඤ්ඤාං හිතං විතං යනු නිද්‍රා වූ මෙත්‍ර ආදී බ්‍රහ්මචාරීන්
 සිතයි, දෙවලොකාය භාවයෙ යනු බ්‍රහ්මලෝකය (ලුඛිම) සඳහා
 වඩන්නේය, පුඤ්ඤපටිඤ්ඤා පිඨිංසතො යනු පිනෙන් වැඩ ඇත්තාට,
 පින සොයන්නාටයි, සනෙහසු යනු බුදු-පසේබුදු තරාගත ශ්‍රාවකයන්
 කෙරෙහියි, විපුලා භොගි දුක්ඛිණා යනු මෙසේ දුන් දානය මහත්ඵලවේයි,
 අනුපුඤ්ඤා යනු සිල්පිරීම් ආදියෙන් ක්‍රමයෙනි, සෙස්ස භික්ඛිපාතයෙහි
 කියනලද අර්ථ ඇත්තේමය.

5. 3. 10

දසචුත්තෙහි සිතං පාඨවාකාසි යනු මහමගින් යන්නේ ඒ
 සල්වනය බලා මෙතැන්හි උපන්විරු යහපත් කරුණක් ඇද්දැයි
 කාශාප බුදුන් සමයෙහි (සත්‍යය) සොයන්නාවූ උචුච්ඡාදි විසින්
 කරනලද යහපත් කරුණක් දුටුවේය. ඉක්බිති උන්වහන්සේට මෙසේ
 අදහසක් විය. "මේ යහපත් කරුණ හික්කුසංඝයාට අප්‍රකටය,
 සැහවුණේය, ඒකාන්තයෙන්ම එය හික්කුසංඝයාට ප්‍රකට කරමි"
 යනුවෙනි, මාභිඵලෙන් බැස එක්තරා පෙදෙසක සිටියේම සිතන පහළ

කිරීමක් කළේය, උතුම් දත්අග දක්වා මද සිනහවක් පහළ කළේය, ලොකික මනුෂ්‍යයෝ උදරයට ගසමින් කොහි කොහිදැයි (කන් කන් යන හඬින්?) යම්යේ සිනහසෙත්ද බුදුවරු එසේ නොවෙති, බුදුවරුන්ගේ සිනහව වනාහි තුටුපහවූ බවම වෙයි, මේ සිනහව තෙළෙස් සොම්නස් සහගත සිතීන්ම වෙයි. එහි ලොකික මහජනයා අකුශල වශයෙන් සතරකින් ද, කාමාවචර කුශලවශයෙන් සතරකින්දැයි සිත් අටකින් සිනහවෙයි: ශෛක්‍ෂයෝ අකුසල්වලින් දිට්ඨිසහගත සිත් දෙක අතහැර සිත් සයකින් සිනහසෙත්, ක්‍ෂීණාශ්‍රවයෝ සහෙතුක ක්‍රියාසිත් සතරින්ද එක් අහෙතුක ක්‍රියා සිතකින්දැයි සිත් පසකින් සිනහසෙති, ඔවුන් කෙරෙහි ද බලවත් අරමුණ ආපාථගතවූ කල්හි ඥානසම්ප්‍රයුක්ත සිත් දෙකකින් සිනහවෙත්, දුබල අරමුණ ඇති කල්හි ද්විභේතුක සිත් දෙකින් ද අහෙතුක සිතෙන්දැයි සිත් තුනකින් සිනහසෙති, මෙතැන්හි වනාහි ක්‍රියා අහෙතුක මනෝවිඥානධාතු සොමනස්ස සහගත සිත භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තුටුපහවූ ආකාරය පමණක්ම වූ සිනහව උපදවිය. අල්පමාත්‍රවූ ද ඒ සිනහව තෙරුනට ප්‍රකට විය. කෙසේද? එබඳු කල්හි තථාගතයන් වහන්සේගේ සතර දළදාවන්ගෙන් සතර දිවයිනෙහි විහිදෙන මහ වළාවකින් නික්මෙන විදුලියක් මෙන් බබළන මහ තල්කඳක් පමණවූ රැස්වළලු පැනනැගී තෙවරක් සිරස පැදකුණු කොට දළදා අගෙහිම අතුරුදහන් වෙයි. ඒ හැඟවීමෙන් ආයුෂ්මත් අතද තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පිටුපසින් යන්නෝ වුවද සිනහ පහළවීම දනිති. ඉඳිං යනු සමෘද්ධවූයි, පීඨං යනු සියල්ල පිපුණු මල් ගොඩක් මෙන් අතිශයින් සමෘද්ධවූයේයි: ආකිණ්ණමනුක්ඛං යනු ජනයාගෙන් ගැවසුනාවූයි: සීලෙසු අපරිසුරකාරී යනු පන්සිල්හි අසමත්වූයේයි, පටිදෙසිභාති යනු උවසුබව පිහිටවූයි, නැංවූයි, සරණයෙහි පිහිටවූයි, යන අතීයි, ඉවෙට්ඨං සමමං යනු මෙසේ මේ කරුණ සියලු ආකාරයෙන් සමබරින් සමයි, එක් අංශයකින් නොවේ, හත්වි කිසිද්වි අභිරෙකං යනු මගේ මේවායින් කිසි අතිරේකයක් නැත, හඳු යනු කීරණාන්වයෙහි නිපාතයෙකි, අභිරෙකාය යනු විශේෂ කාරණයක් සඳහා පිළිපදිමයි අරුත්ය, සීලෙසු පරිසුරකාරීං ධාරෙට්ඨ යනු පන්සිල්හි සමත්ව කරන්නෙකැයි දනිවූ, මෙපමණකින් මෙයින් පන්සිල් සමාදන්වන ලද්දාහු නම් වෙති, කිමධිග පන න මයං යනු අපි වනාහි කවර කරුණකින් සම්පූර්ණ කරන්නෝ නොවන්නෙමුද? මෙහි සෙස්ස පැහැදිලිමය.

තෙවැනි වර්ගයයි.

සිවුවැනි වගීය

5. 4. 1 - 10

සිවුවැනි වගීයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි මහත්තම මොවුහුගොනා යනු සමාදන්වීම නොදැනිය, ආනිශංසය නොදැනිය, තමාගේ මෝඩබවින් මුළාවට පත්වීමෙන්, නොදන්නා කරුණින්ම ආරණ්‍යකයෙක් වෙයි, පාපිවේෂා ඉවසාපකතො යනු අරණෙහි වසන්නෙකුට, මෙතෙම ආරණ්‍යකයෙකුයි සිවුපස සත්කාරය කරන්නෙකුය, මෙතෙම විවේකයෙහි යෙදුණු ලජ්ජී හික්කුළුවකුයි යනාදී ගුණයන්ගෙන් ගරු කරන්නෙකුයැයි මෙබඳුවූ පවිටු කැමැත්තෙහි සිට ඒ කැමැත්තෙන්ම මැඩුනේ වී ආරණ්‍යකයෙක් වෙයි, උමතුච්ඡි වශයෙන් අරණට පිවිස වසන්නේ වනාහි උමොදො විහග්ගෙසා ආරණ්‍යකයෙකු යි නම් වෙයි, වණ්ණිකං යනු මේ ආරණ්‍යකාංගය බුදුවරුන් විසින් ද බුදුසව්වන් විසින් ද වණනලදි. පසස්නාලදැයි ආරණ්‍යකයෙක් වෙයි. ඉදමට්ඨිකං යනු මේ යහපත්වූ පිළිවෙතෙහි අපරීය මොහුටනුයි ඉදමට්ඨියි, ඉදමට්ඨිනගේ ස්වභාවය ඉදමට්ඨිකා නම්, ඒ ඉදමට්ඨියයි, එය නිසාම අත්කියි ලෝකාමිෂයක් නැතැයි අරුත්ය, මෙහි සෙස්ස ද මෙයින් මත්තෙහි ද පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සිවුවැනි වගීයයි.

—//—

පස්වැනි වගීය

5. 5. 1

පස්වැනි වගීයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි මාහමණ ධම්මා යනු බ්‍රාහ්මණ ස්වභාවයෝයි, සුතබෙසු යන බල්ලන් කෙරෙහිය, නෙව කිණනති න විකකිණනති යනු නොගන්නෝ මිළදී නොගනිත්, නොදෙන්නෝ නොවිකුණත්, සමපිසෙතෙව සංවාසං සංගග්ගප්ථාය සමපවතෙතති යනු ප්‍රිය වූවෝ ප්‍රිය තැනැත්තකු වෙත එළඹ ප්‍රවේණියට ඇදීම සඳහා එක්ව විසීම පවත්වත්, උදරාවඳෙහකං යනු උදරය ඉඩ නොතබා රැස්කොට පුරවායි, අවග්ගං ආදාය පකකමනති යනු යමක් කෑමට නොහැකි වෙත්ද එය පොට්ටනියක් කොට ගෙනයනි, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි.

5. 5. 2

දෙවැන්නෙහි අවමසි නො යනු නුඹත් නොවෙහිද? පවග්ගාරො යනු පවත්වන්නෝයි, යෙසං යනු යමෙකුන්ට අයත් දෙයයි, මහතපදං

යනු වේදසංඛ්‍යාත මන්ත්‍රයමයි, ගීතං යනු අට්ටකාදිවූ පෞරාණික බ්‍රාහ්මණයන් දසදෙනා විසින් ස්වරසම්පන්නි වශයෙන් සප්තධායනය කරනලද දෙයයි, පවුඟං යනු අනුනට කියනලද්ද කියනලදිසි අරුත්ය, සම්ගීතං යනු එක් කරනලද රැස්කරනලද දෙය පිටු කොට තබනලදැයි අරුත්ය, තදනුගායනම් යනු දැන් (වෙසෙන) බමුණෝ ඒ පෙර (විසු) බමුණන් විසින් ගයන ලද එය අනුගායනය කරති. අනුසප්තධායනය කරති, තදනුගායනම් යනු එය අනුව කියති, මෙය මුල්පදයටම පයභීය වචනයකි. ගායිතමනුගායනම් යනු ඔවුන් කියනලද දෙය අනුව කියති, සප්තධායිතමනුසප්තධායනම් යනු ඔවුන් විසින් සප්තධායනය කරනලද දෙය අනුසප්තධායනය කරති, වාචිතමනුවාවෙනම් යනු ඔවුන් විසින් අනුනට කියනලද දෙය අනුව කියති, සෙය්‍යවිදං යනු ඔවුහු කවරහුදැයි අරුත්ය, අධිකො යනාදි ඔවුන්ගේ නම්ය, ඔවුහු වනාහි දිවැසින් බලා අනුන් නොපෙළා කාශ්‍යප සම්මා සම්බුදුන්ගේ පාවචනය සමග සසඳා මන්ත්‍රයන් රචනා කළහ, පසුව පසුව වූ බමුණෝ සත්වසානතාදිය බහා ත්‍රිවිධ වේදයන් වනසා බුදුවදන් සමග ප්‍රතිපක්ෂ වුවත් කළාහුය. ත්‍යාග්‍ය මෙ යනු මෙහි අග්‍ය යනු නිපාත මාත්‍රයකි, ඒ බමුණෝ මේ පක්ෂි බ්‍රාහ්මණයන් පනවතුයි අරුත්ය. මනෙත අධිමානො යනු වේදයන් සප්තධායනය කරමින් ගන්නේයි, ආවරියධිතං යනු ආවායභී දක්ෂිණාවයි, ආචාර්ය භාගයයි, හ ඉස්සප්පිත යනු රාජ උපස්ථායක භාවයෙන් නොවේ, කෙවලං හික්ඛාවරියාය යනු හුදු පිටුසිගා හැසිරීම සඳහාමය, කපාලං අනතිමඤ්ඤමානො යනු ඒ හික්ෂා භාර්තය පහත් කොට නොසලකන්නේයි, හෙතෙම වනාහි පිරුණු පාත්‍රය ගෙන හිසසිට තහා කුල ගෙවල සිට මම අටසාළිස්වසක් කුමර බඹසරෙහි හැසුරුණෙමි, මවිසින් මන්ත්‍රයෝ ද උගන්නා ලදහ. ආවායභීවරයාට ද ආවායභී ධනය දෙන්නෙමි, මට ධනය දෙවුයයි යදිසි, එය අසා මිනිස්සු හැකි පරිද්දෙන් බලය පරිද්දෙන් අටක් ද සොළසක් ද සියයක් ද දහසක්දැයි දෙති. මෙසේ සියලු ගමෙහි හැසිර ලද ධනය ආවායභීවරයාට පවරා දෙයි. එය සඳහා මෙය කියනලදි. එටං ඛො දොණ්ණාත්මණො බ්‍රහ්මභමො හොති යනු මෙසේ බ්‍රහ්ම විහාරයන්ගෙන් සමන්විත බැවින් බමුණා බ්‍රහ්ම සම්බුද්ධයේ නම් වෙයි, තෙව කසෙත හ වික්කසෙත යනු තමා විසින් මිළදී ගැනීමක් කොට නොගනිසි, අනුන් විසින් විකුණන දෙයක් කොට ද නොගනිසි, උදකුප්පාධං යනු දියෙන් (වත්කොට) දෙනලද පරිත්‍යාග කරන ලදිසි, හෙතෙම වනාහි යම් කුලයක වියපත් දැරියක් ඇත්ද, ගොස් ඒ ගෙදොරෙහි සිටිසි, කුමක් නිසා සිටියෙහිදැයි ඇසූ කල මම අටසාළිස් වසක් කුමර බඹසර හැසිරිමි, ඒ සියල්ල නුඹලාට දෙමි, නුඹලා මට දැරිය දෙවුයි කියයි, ඔවුහු දැරිය ගෙනවුත් ඔහුගේ අතෙහි දිය හෙළා දෙති. හෙතෙම ඒ දියෙන් හෙළා දෙන ලද බිරිඳගෙන

යයි, අභිමිත්‍රාරෝපණය යනු මහා අසුචි ගොඩක උපන්නේය, ගණ්‍යය යනු මහුට මෝ තොමෝයයි, නදවර්ණය යන කෙළියෙල්ලම සඳහා නොවේ, නරතර්ණය යනු කාමයෙහි ඇලීම සඳහා නොවේ, මිදුණං උප්පාදෙව්‍යා යනු ද්‍රවක හෝ පුතකු උපදවා දැන පරපුර සම්බන්ධ වන්නේයයි (ගෙයින්) නික්ම පැවිදිවෙයි, සුගතිං සග්‍ගං ලොකං යනු බලිලොව සඳහාම මෙය කියනලදි: දෙවසමො ගොති යනු දිව්‍ය විහරණයෙන් යුක්ත බැවින් දෙවියන්ට සමවූයේ නම් වෙයි, ගමෙව පුත්තසාරං නිකාමයමානො යනු මොහුට ද්‍රවක හෝ පුතකු උපදිනු දැක යම් පුත්‍ර ප්‍රේමයක් පුත්‍රාස්වාදක් උපදියි ද එය කැමතිවනු ලබන්නේ පතනු ලබන්නේයයි, කුටුඛං අර්ඝ්‍යාධාරණිය යනු කුටුම්භය (පවුල) පිහිටුවා කුටුම්භය මැද වෙසෙයි, මෙහි සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5.5.3

තෙවැන්නෙහි පඨෙව යනු පළමුවමයි, කාමරාගපරිශුද්ධිතෙන යනු කාමරාගයෙන් ගන්නා ලද්දහු විසිනි, කාමරාගපරෙතෙන යනු කාමරාගයට අනුගත වුවහු විසිනි, නිසාරණං යනු කාමරාග නිශ්ශරණය තෙවැදැරුම් වෙයි, විකම්භන නිසාරණය තදභග නිසාරණය, සමුච්ඡද නිසාරණය යනුවෙනි. එහි අසුභ භාවනාවෙහි ප්‍රථමධ්‍යානය විකම්භන නිසාරණය නම්, විදඪිතාව තදභග නිසාරණය නම්, අරහත්මාගීය සමුච්ඡද නිසාරණය නම්, ඒ ත්‍රිවිධ නිශ්ශරණයම නොදනියි අරුත්ය, අත්තපට්ඨි යනාදියෙහි අරහත්වය සංඛ්‍යාත තමන්ගේ අපරීය අතතනේවා නම්, ප්‍රත්‍යය දෙන්නවුන්ගේ අපරීය පරතේවා නම්, ඒ දෙකම උභයතේවා නම්, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු වාරයන්හි අපරීය යන්න දකුණුය: මේ වනාහි විශේෂයයි, ව්‍යාපාදක නිසාරණං යනාදියෙහි විකම්භන නිසාරණය සමුච්ඡද නිසාරණය යන නිශ්ශරණ දෙකමය, එහි ව්‍යාපාදයාගේ වනාහි මෙත්‍රියෙන් ප්‍රථමධ්‍යානය (ලැබීම) විකම්භන නිසාරණයයි, අනාගාමී මාගීය සමුච්ඡද නිසාරණයයි, ථීන මිද්ධයාගේ ආලෝක සංඥාව විකම්භන නිසාරණයයි, අරහත් මාගීය සමුච්ඡද නිසාරණයයි, යම්කිසි සමථයක් උදාවකුකුච්චයාගේ විකම්භන නිසාරණයයි, උද්ධච්චයේ වනාහි මෙහි අරහත් මාගීය ද කුකුච්චයේ අනාගාමී මාගීය ද සමුච්ඡද නිසාරණයයි, යන නිශ්ශරණ දෙකමය, එහි ව්‍යාපාදයාගේ වනාහි මෙත්‍රියෙන් ප්‍රථමධ්‍යානය (ලැබීම) විකම්භන නිසාරණයයි, අනාගාමී මාගීය සමුච්ඡද නිසාරණයයි, ථීනමිද්ධයාගේ ආලෝක සංඥාව විකම්භන නිසාරණයයි, අරහත් මාගීය සමුච්ඡද නිසාරණයයි, යම්කිසි සමථයක් උදාවකුකුච්චයාගේ විකම්භන නිසාරණයයි, උදාවයේ වනාහි මෙහි අරහත් මාගීය ද කුකුච්චයේ අනාගාමී මාගීය ද සමුච්ඡද

නිසසරණයයි, ධර්මව්‍යවස්ථානාය විවික්ච්ඡාවගේ විකඛ්ඞන නිසසරණයයි, ප්‍රථම මාග්ගීය සමුච්ඡේද නිසසරණයයි, "සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණ උදපතො සංසරො ලාබ්‍ය වා" ආදිවූ යම් උපමාවක් කියන ලද්දේ ද ඒ උපමා අතුරෙහි උදපතො යනු දිය බර ඇති භාජනයයි, සංසරො යනු වණිභේදය ඇති කිරීම් වශයෙන් එකට මුසුවූයේයි, උත්තරධර්මො යනු කියනලද්දේයි, උත්තරධර්මො යනු උණුසුම්බවට පැමිණියේයි, සෙවාලපණ්ණ පරියොනශ්‍රො යනු තල ඇට ආදී භේද ඇති සෙවලින් හෝ නිල් මැඩියකුගේ පිටෙහි පැහැයෙන් හෝ දියමතුපිට වසා හටගත් ජලජ ශාකයෙන් වැසුණේයි, වාතෙරිතො යනු වාතයෙන් සැඟවී ඇති කැළඹුණේයි, ආවිලො යනු නොපහත් වූයේයි, ලුලිතො යනු සන්සුන්ව නොසිටියේයි, කලුලිතො යනු මඩවූයේයි, අශ්වකාරෙ නිසබ්බො යනු කොටු අතරක ආදී භේද ඇති ආලෝකය නැති කැනක් තබනලද්දේයි, මේ සුත්‍රයෙහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තුන් හටයන්ගෙන් දෙසුම ඉදිරිපත් කොට රහත්බව කුළුණින්මෙන් නිමවා වදාළ සේක. බමුණා කියරණයෙහි පමණක් පිහිටියේයි.

5. 5. 4

සිවුවැන්නෙහි කාරණපාලි යනු පාල යනු ඔහුගේ නමයි, රාජකුලයන්හි කම්මාන්ත කෙරේනුයි කාරණපාලි නම් වූයේය, කම්මානං කාරෙහි යනු උදයෙන්ම නැගිට දොරවු අවලු ප්‍රාකාරයන්හි (නිමා) නොකළ දෙය කරවයි, දිරුණු තැන් පිළිසකර කරවයි, පිඬිගානිං බ්‍රාහ්මණං යනු මෙසේ නම් ඇති අනාගාමී පෙලෙහි පිහිටි ආර්යශ්‍රාවක බමුණායි, හෙතෙම උදෑසනින්ම නැගිට ගෙමල් ආදිය ගෙන ශාස්තෘන් වහන්සේ සමීපයට ගොස් වැද ගෙමල් ආදියෙන් පුදා නුවරට එයි, මෙය බමුණාගේ දිනපතා පිළිවෙතයි, හෙතෙම මෙසේ වත්කොට එන්නහු දුටුවේය, එතදවොට යනු මේ බමුණා නුවණැත්තෙකි, ඥානයෙන් උසස්වූවෙකි, කොහි උදෑසනින්ම ගොස් එන්නේදැයි සිතා පිළිවෙලින් සමීපයට ආවහු හැඳින හඳුකුකොනු හටං යනාදි වචන කීවේය. එහි දිවාදිව්‍යං යනු දහවලෙහි ද දහවලයි, මධ්‍යාහ්න කාලයයි අරුත්ය, පණ්ණාසො මඤ්ඤාදි යනු පිඬිගානි බමුණා ශ්‍රමණභවත් ගෞතමයන් පණ්ණිකයෙකැයි හඟිනද නැතහොත් නැද්දැයි මෙය මෙහි අර්ථයයි, කො වාහං ගො යනු පින්වන ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන්ගේ ප්‍රඥාචාරදත්තිය දැනීමෙහි මම කවරෙක් නම් වේද, කො ව සමණං ගොතමං පඤ්ඤාචාරදත්තියං ජාතිකාමි යනු කොයින් මම ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන්ගේ ප්‍රඥාචාරදත්තිය දැන ගන්නෙමිද කවර කරුණින් දැන ගන්නෙමිදැයි මෙසේ සථිප්‍රකාරයෙන් ම තමන් නොදන්නා බව දක්වයි, සොපි නුතං භාදිසොව යනු යමෙක් ශ්‍රමණ

භවත් ගෞරවයන්ගේ ප්‍රඥා විශාරදත්වය දන්තේද හෙතෙමේත් ඒකාන්තයෙන්ම දශපාරමිතාවන් පුරා සඵඤ්ඤා බවට පත්වූ එබඳු බුදුවරයෙක්ම වන්නේය, මහමෙර හෝ පොළොව හෝ අභස හෝ මනිනු කැමැත්තක් විසින් එපමණම වූ දණ්ඩක් හෝ රැහැනක් හෝ ලැබීමට වටීයි, ශ්‍රමණ ගෞරවයන්ගේ ප්‍රඥාව දන්තක් විසින් ද ඔහුගේ ඥානයට සමානවූම සඵඤ්ඤාඥානය ලැබීමට වටීයයි දක්වයි, ගෞරව වශයෙන් මෙහි ආමේණ්ඩිතය (විශ්මය ප්‍රකාශනය) කරනලදි. උළාරාශ්‍ය යනු උතුම් වූ ශ්‍රේෂ්ඨවූයි, කො වාහං ගො යනු පින්වත මම ශ්‍රමණ ගෞරවයන්ගේ සසුනෙහි කවරෙක් නම් වෙමිද? කොට සමණං ගොතමං පසංසිකාමී යනු කුමන කරුණකින් ප්‍රශංසා කරන්නෙමිද? පසංසිකාමී යනු සියලු ගුණයන්ට මත්තෙහි හැසිරෙන්නාවූ සියලු ලෝකයා විසින් පසස්නාලද තමන්ගේ ගුණයන්ගෙන්ම පසස්නාලද්දේයි, උත්තමත්තේට අන්‍යයන් විසින් පැසසීමේ වැඩක් නැත. යම් සේ සපුමලක් හෝ නිලුපුලක් හෝ පියුමක් හෝ රතු සඳුන් හෝ තමන්ගේ වණිගන්ධ ශ්‍රියාවෙන්ම පහදන සුලු වූයේ ද සුවදවත් වූයේ ද වෙයි, එයට අමුතුවෙන් පැමිණෙන වණිගන්ධයන්ගෙන් ස්තුති කිරීමේ වැඩක් නැත. යම්සේ මැණික් රත්නයක් හෝ සඳුමඩල හෝ තමන්ගේ ආලෝකයෙන්ම බබළයි ද එයට අන්‍යයන් විසින් බැබළවීමේ වැඩක් නැත. මෙසේ ශ්‍රමණ ගෞරවයෝ සියලු ලෝකයා විසින් පසස්නාලද තමන්ගේ ගුණයන්ගෙන්ම පසස්නාලද්දාහුය, ස්තුතිකරන ලද්දාහුය. සියලු ලෝකයාගේ ශ්‍රේෂ්ඨබවට පැමිණියේ උත්තමත්තේට අන්‍යයකු විසින් පැසසීමේ වැඩක් නැත. ප්‍රශස්තයන් විසින් හෝ පසස්නාලද්දේයි පසංසිකාමී යනු ද වෙයි, කවරහු නම් ප්‍රශස්තයෝ නම් වෙත්ද? පසේනදී කොසොල් රජතෙමේ කාසි කෝසල වැසියන් විසින් පසස්නාලද්දේය, බිම්සර රජතෙමේ අංග මගධ වැසියන් විසින්, විශාලාවෙහි ලිඞ්චිහු වැදූරට වැසියන් විසින් පසස්නාලදහ. පාවොයක මල්ල රජදරුවෝ කුසිනාරා වැසි මල්ලයෝ වෙතත් ඒ ඒ ඤාතිගයෝත් ඒ ඒ ජනපද වාසීන් විසින් පසස්නාලදහ. වංකි ආදී බමුණෝ බමුණු සමූහයා විසින් ද අනේපිඬු ආදී උච්චුවෝ උච්ච සමූහයා විසින් ද විශාඛා ආදී උච්චයෝ නොයෙක් සියගණන් උච්චයන් විසින් ද සකුලදායී ආදී පිරිවැරියෝ නොයෙක් සිය ගණන් පිරිවැරියන් විසින් ද උපුල්වන් තෙරණිය ආදී මහා ශ්‍රාවිකාවෝ නොයෙක් සියගණන් හික්කුණින් විසින් ද සැරියුත් තෙරුන් ආදී මහතෙරවරු නොයෙක් සියගණන් හික්කුණින් විසින් ද ශ්‍රත්‍යාදී දෙව්වරු නොයෙක් දහස් ගණන් දෙව්වරුන් විසින් ද මහා බ්‍රහ්මාදී බ්‍රහ්මයෝ නොයෙක් දහස් ගණන් බ්‍රහ්මයන් විසින් ද පසස්නාලදහ, ඒ සියල්ලෝම දශබලයන් වහන්සේට ස්තුති කරති. වණිනා කරති, පසසනිසි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රශස්තයන්ගෙන් ප්‍රශස්තයායි කියනු

ලැබෙත්, අත්විඳීම යනු අත්විඳීමකි. ඉක්බිති හෙතෙම ඔහුට තමන්ගේ පැහැදීමේ හේතුව පවසමින් "සෙයාපායි හෝ පුරිසෝ" යනාදිය කීවේය. එහි අග්‍රාගමනවේදියා යනු බොහෝ රසයන්හි පායාසය ද තෙල් රසයෙහි ගවහිතෙල් ද කසට රසයන්හි බුද්දමඩු අනෙළකය ද මිහිරි රසයන්හි සකුරුදැයි මේ ආදිය අග්‍රාගමන වේයි, ඒවා අතරෙහි යම්කිසිවකින් ලොල්වුයේ උගුර පමණකට අනුභව කොට සිටියේයි. අනෙළකය හිතානං යනු අග්‍රාගමනයන්ගෙන් අනාභු පහත් රසයන්ගේයි, සුභාසනය යනු සුභාසනයෙන්, සුභාසනයෙහි අත්විඳීම, සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, තතො තතො යනු සුභාසනයෙහි ඒ ඒ තැනින් යනුයි, අනෙළකය පුළුඟමනාභාවමනාපාචාදානං යනු අනාභු බොහෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ යම් ලබ්ධි සංඛ්‍යාත ප්‍රවාදයෝ වෙත්ද ඔවුන්ට කැමති නොවේයි, නොපතයි, ඔවුහු (ඒවා) කියනුලබන විට ඇසීමට ද නොකැමති වේයි, පිගව්‍යා දුඛලාපරෙතො යනු කුසගින්නෙන් ද දුඛල බවින් ද අනුගත වූයේයි, මධුපිණ්ඩං යනු භාල්පිටි බැද වතුමඩුර සමඟ යොදා කරනලද බදිනාලද අග්‍රලා පිඩයි, මිහිරි කැවුම හෝ වේයි, අධිගවේශකය යනු ලබන්නේය, අනෙළකය යනු මිහිරිබව කරනු සඳහා වෙනත් රසයකින් නුමුසු වූ ඔදවත් ප්‍රණීතරසයයි, හරිවිඳිතකය යනු රත්වත් සපුනේයි, ලොහිතවිඳිතකය යන රත්වත් සපුනේයි, සුරහිග්‍රහං යනු සුවදයි, දුරව යනාදිය සසර උවදුරු සසර වෙනස සසර දැවිලිය, උදානං උදානෙහි යනු (සකුටු) වදනක් ප්‍රකාශ කළේය, යම්සේ යම් තෙලක් මිම්ම දරා ගැනීමට නොහැකි වේද පිටාරගලා යයි. එය අවසේකයයි (වැහිරීමයි) කියනුලැබේ, යම් දියක් ඉවුර දරා ගැනීමට නොහැකි වේද උතුරා යයි, එය ඔසයයි කියනුලැබේ, එසේම යං ප්‍රීතිවචනයක් හදවතෙහි (දරා) ගැනීමට නොහැකි වේයි ද වැඩි වී ඇතුළත නොසිට පිටට නික්මෙයිද එය උදානයයි කියනු ලැබේ, එබඳු ප්‍රීතිමය වූ වචනයක් පිටකළේය යන අත්විඳීමයි.

5. 5. 5

පස්වැන්නෙහි නිලා යනු මෙය සියල්ල ඇතුළත් කොට ගන්නා ලද්දේයි, නිලවණ්ණා යනාදිය ප්‍රභේද දැක්වීමයි, එහි ඔවුන්ගේ පියවි පැහැය නිල් පැහැය නොවේ, නිල් විලවුන් ගැල්වූ බැවින් මෙය කියන ලදී, නිල වණ්ණා යනු දුහුල්පට කොසෙයාච්ඡාදය ද ඔවුන්ගේ නිල් ම වේයි, නිලාලංකාරා යනු නිල්මණිවලින් නිල්මලින් අලංකාර කරනලද ඔවුන්ගේ ඇත් සැරසිලි අස් සැරසිලි රියසැරසිලි කිර වියන් සැට්ට ද සියල්ල නිල්ම වේයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයන්හි අත්විඳීම දැක්වූයේ, පදමං ශ්‍රවණය යනු සියපත් ඇති රත්පියුම යම්සේද යනුයි, කොකනඳං යනු එයටම සමානවචනයකි, පාතො යනු හිරු

නැගීමට පෙරාතුවමයි, සීයා යනු වන්නේය, අවිග්‍රහණය යනු ඉවත් නොවූ සුවද ඇත්තාවූයි, අධිගීර්ණය යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අවයවයන්ගෙන් රක්ෂිත පිටවෙත්, එබැවින් අධිගීර්ණයයි කියනු ලැබේ, භග්‍යභාවාදිවම්භග්‍යභාවය යනු දෙදහසක් දිවයින් පිරිවරකොට ඇති සතර මහා දිවයිනෙහි ආලෝක කිරීම් වශයෙන් අහසෙහි බබළන හිරුමෙන් දිලිසෙන අධිගීර්ණ බුදුන්වහන්සේ බලවයි තමා සඳහා ම හෝ මහජනයා සඳහා හෝ මෙසේ කියයි.

5. 5. 6

සවැන්නෙහි මහාසුචිකා යනු මහා පුරුෂයන් විසින් දැකියයුතු බැවින් ද මහත් අපරීයන්ට නිමිතිවන බැවින් ද මහත්වූ සිහිනයෝයි. පාතුරුගෙණු යනු පහළවූහ, එහි සිහින දකින්නේ ධාතු කැළඹීම් වශයෙන් හෝ කලින් අත්විඳීමක් වශයෙන් හෝ දෙවියන් විසින් ඉදිරිපත් කිරීම වශයෙන් හෝ පෙරනිමිත්තක් වශයෙන්දැයි කරුණු සතරකින් දකියි, එහි පිත ආදීන්ගේ කැළඹීම් ඇතිකරන හේතු යෙදීමෙන් කැළඹුණු ධාතු ඇත්තේ, ධාතු කැළඹීම් ඇත්තේ සිහිනයක් දකියි, දකින්නේද නා නා ආකාර ඇති සිහින දකියි, පච්ඡායකින් වැටෙන්නේ මෙන් අහසින් යන්නේ මෙන් දරුණු මාග ඇත් සොරුන් ආදීන් විසින් එහු බඳින්නේ මෙන් වෙයි, කලින් අත්විඳීම් වශයෙන් දකින්නේ පෙර අත්විඳි අරමුණක් දකියි, දෙවියන්ගේ ඉදිරිපත් කිරීමක් වශයෙන් දකින්නාට දෙවිවරු හිත කැමැත්තෙන් හෝ අහිත කැමැත්තෙන් හෝ වැඩ සඳහා හෝ ඇවැඩ සඳහා හෝ නොයෙක් අරමුණු එළවත්, හෙතෙම ඒ දෙවිවරුන්ගේ අනුභාවයෙන් ඒ අරමුණු දකියි, පෙරනිමිත්තක් වශයෙන් දකින්නේ පින්පවූ වශයෙන් උපදිනු කැමැත්තාගේ යහපතේ හෝ අයහපතේ පෙරනිමිත්තක් වූ සිහිනයක් දකියි, බෝසත් මව පුතකු ලැබීමේ නිමිත්ත මෙන් ද කොසොල් රජු සොළොස් සිහිනයන් මෙන් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බෝසත්ව සිටියදී මේ පස් මහ සිහිනයන් මෙන් ද වේ, එහි ධාතු කැළඹීමෙන් හා කලින් අත්දැකීම් වශයෙන් යම් සිහිනයක් දකියිද එය සත්‍යයක් නොවෙයි, දෙවියන්ගේ ඉදිරිපත් කිරීමක් වශයෙන් යමක් දකියිද එය සත්‍යයක් හෝ බොරුවක් හෝ වෙයි, කිපිණු දෙවියෝ උපායෙන් නසනු කැමැත්තාහු විපරිත කොට දක්වත්, පෙරනිමිති වශයෙන් යමක් දකියි ද එය ඒකාන්ත සත්‍යයක්ම වෙයි, මේ මුල් කරුණු සතරේ එකට එක්වීමේ ප්‍රභේද වශයෙන් ද ස්වජන හේදය වෙයි, ඒ මේ සිවුවැදෑරුම් සිහිනය ශෛක්‍ෂ පෘථග්ජනයෝ ම දකිත්, ප්‍රතිත නොවූ විපල්ලාස ඇති බැවිනි, කිම, මෙය දකින්නේ නිදිගත් පුද්ගලයා දකියිද අවදිවූ පුද්ගලයා දකියිද, නැතහොත් නොනිදන්නේත් අවදිනොවන්නේත් දකියිද, කිම මෙහි ඉදින් නිදන්නේ දකියි ද එවිට

අහිංසාවට පිරිසිදුවීමක් වේද? හවංග සිතෙන්ම නිදයි, ඒ රූප නිමිත්තයකට අරමුණු රාගාදියෙන් යුක්තවූයේ හෝ නොවේ, සිහින දකින්නාට ද මෙබඳු සිත් උපදියි, අවදිවූයේ දකිනිද වනය විරෝධයක් ඇතිවෙයි, අවදිවූයේ යමක් දකිනිද එය සඵලාවහාරික සිතෙන්ම දකිනි, සඵලාවහාරික සිතින් ආපත්තිව්‍යතික්‍රමයක් කළ කල්හි අනාපත්තියක් නම් නැත. (එය ඇවතක්මය) සිහිනයක් දකින්නහු විසින් ව්‍යතික්‍රමයක් කළ කල්හි නිසැකයෙන්ම අනාපත්තියක්මය, එසේ නම් නොනිදන්නේත් අවදිනොවන්නේත් දකිනිද? නොදකිනි, මෙසේ ඇති කල්හි සිහිනයාගේ අභාවයක්ම වෙයිද?, අභාවයක් නොවේ, කුමක් හෙයින්ද? වදුරු නින්දෙන් මැඩුණේ සිහිනය දකිනිද එබැවින්, "කපිමිද්ධපරෙතො බො මහාරාජ සුපිතං පස්සති" (මහරජ වදුරු නින්දෙන් පෙළුණු තැනැත්තේ සිහිනය දකිනි) යන මෙකරුණ කියනලදි. කපිමිද්ධපරෙතො යනු වදුරු නින්දෙන් යුත් තැනැත්තායි, යම්සේ වදුරාගේ නින්ද ඉක්මණින් පෙරළෙන සුළු වේද මෙසේ යම් නින්දක් නැවත නැවත කුශලාදී සිත්වලින් මුසුවූ බැවින් ඉක්මණින් පෙරළෙන සුළු වේද යම් නින්දක පැවැත්මේදී නැවත නැවත හවංගයෙන් මැඩවීමක් වේද එම නින්දෙන් යුත් තැනැත්තේ සිහිනය දකිනි. එබැවින් මේ සිහිනය කුශලයක් ද අකුශලයක් ද අව්‍යාකෘතයක්ද වෙයි, එහි සිහින කෙළවර සැවැදීම් දහම් ඇසීම් දහම් දෙසීම් ආදිය කරන්නාට කුශලයයි, පරපණ නැසීම් ආදිය කරන්නාට අකුශලය, ඒ අන්ත දෙකින්ම මිදුනේ ආවර්ජන තදාරම්මණක්ඛණයෙහි අව්‍යාකෘතයයි දතයුතුය. ඒ මෙය දුච්චලස්ථාන බැවින් වෙනතාවෙන් ප්‍රතිසන්ධිය ඇදගැනීමට අසමත් වෙයි, ප්‍රවෘත්ති (විපාක)යෙහි වනාහි අනෙක් කුශලාකුශලයන්ගෙන් උදව්වලබන ලද්දේ විපාක දෙයි, කිසියම් විපාකයක් දෙයි, සිහින කෙළවර වෙනතාව විෂය රහිතව උපන් බැවින් ගණන් නොගතයුතු බවට යෙයි. ඒ මේ සිහිනය දහවල දක්නා ලද්දේ නොගැලපෙයි (අරථවත් නොවේ), ප්‍රථම මධ්‍යම යාමයන්හි ද එසේමය, පස්විම යාමයෙහි ද ඉතා උදෑසන ආහාර වශයෙන් ගන්නා ලද බොනලද හා කනලද දෙය මනාව පරිත්‍යාමයට (දිරායාමට) ගියවිට කයෙහි ඔද පිහිටි බැවින් අරුණ නැගෙනවිට දක්නාලද සිහිනය ගැලපෙයි (අරථවත් වෙයි), ඉටු නිමිති ඇති සිහිනයක් දක්නේ ඉෂට දෙයක් (යහපත් දෙයක්) ලබයි, අනිටු නිමිත්තක් දක්නේ අනිටු දෙයක් ලබයි, මේ පස්මහ සිහින ලෝකික මහා ජනයා නොදකිනි මහ රජවරු, සක්විති රජවරු අගසව්වෝ, පස්බුදුවරු සම්මා සම්බුදුවරු නොදකිත්, හුදෙක් සඵල බෝසතාණෝම දකිති, අපගේ බෝසතාණෝ කවර කලෙක මේ සිහින දුටුවහුද යත් හෙට බුදුවන්නෙමැයි පක්ෂයේ තුදුස්වකෙහි රාත්‍රිය ගෙවී යන කල්හි දුටහ, තෙළෙස්වකෙහි යයි ද කියත්මැයි,

හෙතෙම මේ සිහිනයන් දැක නැතිව පළක් බැඳ හුන්නේ (මෙසේ) සිතුවේය. "ඉදින් මව්සින් මේ සිහිනයෝ කිඹුල්වත් තුවරෙහිදී දුටුවාහු වෙත්ද පියමහරජුට කියන්නෙමි, ඉදින් මගේ මව ජීවත් වන්නී නම් ඇයට කියන්නෙමි, මෙතැන්හිදී මේවා පිළිගන්නෙක් නැත. මමම පිළිගන්නෙමි", ඉක්බිති මෙය මේ සිහිනයේ පෙර නිමිත්තය. මෙය මේ සිහිනයේ පෙර නිමිත්තයයි තෙමීම සිහිනයන් පිළිගෙන උරුවෙල් ගමෙහි සුභාකාරී වීසින් දෙනලද පායාසය වළඳා බෝමැඩට නැත සම්බෝධයට පත්ව පිළිවෙළින් දෙව්රමෙහි වයන්නේ තමන්ගේ මුතුළු බුදු කල්හි (බුදුවීමට තුදුරුව) දුටු පස්මහ සිහිනයන් විස්තර කිරීමට හික්මුන් අමතා මේ දම් දෙසුම ඇරඹිය, එහි මහාපඨවියානු සක්වල ගැබ පුරා සිටි මහපොළොවයි, මහාසයනං අහොසි යනු සිරියහනක් වූයේය, ඔහිමො යනු තබනලද්දේය, එය වනාහි දියෙහිම තබන ලද්දේ නොවේ, නැගෙනහිර සමුදුරේ මතුමත්තෙන් ගොස් නැගෙනහිර සක්වල මතුයෙහි තබන ලද්දේ වූයේයයි දතයුතුය, පැසුළු මුහුදෙහි දකුණු මුහුදෙහි යන මේවායෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, හිරිසා නාමි භික්ෂුභි යනු දඬුන් (කුසකණ)යි කියනුලැබේ. නාහිසා උග්ගතවො නහං ආගච්චි ධිසා අහොසි යනු නගලක් පමණවූ රතු දණ්ඩක් නැබෙන් මතු වී බලාසිටියදීම වියතක් පමණ රියතක් පමණ බඹයක් පමණ යටක් පමණ ගව්වක් පමණ අඬයොදුනක් පමණ යොදුනක් පමණ උඩට නැගෙමින් නොයෙක් යොදුන් දහස් ගණන් ඇති අහස හා පැහැසි සිටියේ විය. පාදෙහි උග්ගතවො යනු නිය අග පටන් පාදයන්ගෙන් උඩට නැගීය, නා නා වණ්ණා යනු එකෙක් නිල් පැහැ ඇත්තේ එකෙක් කහ පැහැ ඇත්තේ එකෙක් රතු පැහැ ඇත්තේ එකෙක් පඬුවන් පැහැ ඇත්තේයි මෙසේ නොයෙක් පැහැ ඇත්තෝයි, සෙතො යනු සුදු පැහැ ඇත්තෝ පිරිසුදු වූවෝයි, මහතො මිත්‍රපබ්බතස්ස යනු තුන්යොදුනක් උස ඇති අශුවී පච්ඡායකය, උපරාපරි වඩ්ඪමහි යනු මතුමත්තෙහි හැසිරෙයි, දීඝායුෂ්ක බුදුවරු තුන්යොදුනක් වූ අශුවී පච්ඡායෙහි පිටිස වැඩහුන්නාහු මෙන් වෙති, මෙසේ මෙපමණ තැනකින් පෙර නිමිති දක්වා දැන් පෙරනිමිති සමග ප්‍රතිලාභය දැක්වීමට "යමපි හික්ඛවෙ" යනාදිය කිය. එහි සියලු ගුණ දෙන බැවින් බුදුවරුන්ගේ රහත්මග අනුත්තර වූ සමාක් සම්බෝධිය නම්, එහෙයින් හෙතෙම සක්වල මහ පොළොව සිරියහනක් බවට පත්වීම් සංඛ්‍යාත යමක් දුටුවේද එය බුදුබවට පෙර නිමිත්තයි, හිමවත් පච්ඡායකයා කොට්ටයක් බවට පත්වීම පිළිබඳ යමක් දුටුවේද එය සච්ඡායකයා නැමති කොට්ටයට පෙරනිමිත්තයි, අත්පා සතර සක්වල මතුයෙහි පිහිටීම් සංඛ්‍යාත යමක් දුටුවේද එය ධර්මකූපය නොපෙරලිය හැකි බවෙහි පෙරනිමිත්තයි තමන් උඩුකුරුව (උඩුබැලිව) හෙවිම් සංඛ්‍යාත යමක් දුටුවේද එය තුන්භවයන්හි යටිකුරුව සත්වයන්ගේ උඩුකුරු වූ

මුඛ ඇති බවට පෙර නිමිත්තයි, ඇස් හැර බලන්නාක් මෙන් යමක් දුටුවේද එය දිවැස් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තයි, හවාග්‍රය දක්වා ඒකාලෝක වීම් සංඛ්‍යාත යමක් දුටුවේද එය අනාවරණ ඥානයට පෙර නිමිත්තයි, සෙස්ස පෙළ ක්‍රමයෙන්ම දත යුතුය.

5. 5. 7-9

සත්වැන්නෙහි නෙමිඤ්ඤා යනු නිමිති කියන්නෝයි, තෙජොධාතු පකුප්පති යනු මහ ගිනි ගොඩක් උපදියි, පාණිතා උදුකං පට්ඨපිචො යනු උපත්, සෘතුචෙන් හටගත් ජලය තුන්යොදුනක් පමණවූ අතින් පිළිගෙනයි, පමඤ්ඤා භොග්ගි යනු තමන්ගේ ක්‍රීඩාවට පමාවෙහි. පහවූ සිහිය ඇත්තෝ වෙත්, ඔවුන්ගේ සත්කාය කාමයෙන් සතුටු වෙමුයි සිත උපත් කල්හි නොකල්හි ද වැස්ස වසියි, එය නැති කල්හි නොවසියි, එය සඳහා මෙය කියනලදි, නොකල් වැස්සයි, අටවැනි නවවැනි සුත්‍රයෝ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තෝය.

5. 5. 10

දසවැන්නෙහි නිශ්සාරණියා යනු ඉවත්වූයි, වෙන්වූයි, ධාතුයො යනු ආත්මශුන්‍යස්වභාවයයි, කාමං මහසිකරොතො යනු කාමය මෙනෙහි කරන්නාගේයි, අසුභධ්‍යානයෙන් නැගිට බෙහෙත්තක් ගෙන විෂ විමසන්නෙකු මෙන් විමසීම සඳහා කාමය පෙරටු කොට ඇති සිත යවන්නාගේය යන අරුත්ය, න පක්ඛන්දුනි යනු නොපිටිසෙයි, න සන්තිට්ඨති යනු නොපිහිටයි, න විමුට්ඨති යනු නොමිඳෙයි, යම්සේ ගින්නෙහි බහාලූ කුකුල් පිහාටුවක් හෝ නහර වැදැල්ලක් හෝ කැකිලෙයි ද පෙරළී සිටියිද දිග නොහැරෙයි ද එසේ කැකිලෙයි දිග නොහැරෙයි, නෙක්ඛම්මං ඛො පත යනු මෙහි නෙක්ඛම්මය යනු අසුභයන්හි ප්‍රථමධ්‍යානයයි, එය මෙනෙහි කරන ඔහුගේ සිත පැකිලෙයි, තස්ස තං විතතං යනු ඔහුගේ ඒ අසුභධ්‍යාන සිතයි, සුගතං යනු ගොදුරෙහි ගිය බැවින් මනාව යන ලද්දේයි, සුභාවිතං යනු පිරිහීම් පැත්තෙහි නොවන බැවින් මනාව වධනා ලද්දේයි, සුමුට්ඨිතං යනු කාමයෙන් නැගී සිටියේයි, සුචිමුක්ඛං යනු කාමයන්ගෙන් මනාව මිදුනේයි, කාමපට්ඨයා ආසවා නම් කාමය හේතුකොට ඇති සතර ආශ්‍රවයෝයි, විඝාතා යනු දුක්ඛයෝයි, පටිලාභා යනු කාමරාග දැවීමය, ත සො තං වෙදතං වෙදියති යනු හෙතෙම ඒ කාම වේදනාව ද දුක් තැවීම වේදනා ද නොවිඳියි, ඉදුමස්වාතං කාමාතං නිශ්සාරණං යනු මේ අසුභධ්‍යානය කාමයන්ගෙන් විසුක්කවූ බැවින් කාමයන්ගේ නිශ්ශරණය (වෙන්වීම) යයි කියනලදි, යමෙක් එම ධ්‍යානය පාදක කොට සංස්කරණයන් ගැන මනාව දනිමින් තෙවැනි මගට පැමිණ

අනාගාමී ඵලයෙන් නිවන දැක නැවත කාමයෝ නම් නැතැයි දනියි, ඔහුගේ සිත අත්‍යන්තයෙන්ම මිදුනේමය. සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, මේ වනාහි විශේෂයයි, දෙවැනිවරෙහි මෙත්‍රීධ්‍යානයෝ ව්‍යාපාදයාගේ නිශ්ශරණයයි, තෙවැනිවරෙහි, සිවුවැනිවර අරූපධ්‍යානයෝ රූපයන්ගේ නිශ්ශරණයයි, අත්‍යන්ත නිශ්ශරණයෙහි මෙහි අරහත්ඵලය යෙදිය යුතුය. පස්වැනි වරෙහි **සත්තායං මනසිකරොතො** යනු සුද්ධ සංස්කාරයන් විමසා රහත්බවට පැමිණි ශුෂ්ක විදර්ශකයාගේයි, පලසම්චිත්ත නැගිට විමසීම සඳහා පඤ්චපාදාන ස්කන්ධයන් පෙරටු කොට ඇති සිත මෙහෙයවන්නාගේයි, ඉද්ධමානං **සත්තායං** නිශ්ශරණං යනු මෙය අරහත් මගින් ද ඵලයෙන් ද නිවන දැක සිටි හික්මවට යළි සත්කායය නැතැයි උපන්නාවූ අරහත්තඵල සමාපත්ති සිත සත්කායයාගේ නිශ්ශරණයයි කියනලදි, දැන් මෙසේ සත්කාය නිශ්ශරණයවූ නිරෝධයට පැමිණ සිටි කම්ණාශ්‍රවයාගේ ගුණ කියමින් **තස්ස කාමනන්දි පානුසෙති** යනාදිය කීවේය. එහි **පානුසෙති** යනු නොඉපදෙයි, අපනුසෙති යනු නොඉපදීමෙනි, මෙහි සෙස්ස පැනැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි බ්‍රාහ්මණ වර්ගයයි

සිවුවැනි පණණාසකයයි.

—//—

පස්වැනි පණණාසකය

පස්වැනි පණණාසකයේ පළමුසූත්‍රයෙහි **කිම්බ්‍රායං** යනු එබඳු නම් ඇති නුවරෙහිය, **තිවෙලුවතෙ** යනු මුවලිඳු වනයෙහිය, **එතද්වොව** යනු මේ තෙරුන්වහන්සේ එනුවරෙහිම සිටු පුතෙකි, ශාස්තෘන් සම්පයෙහි පැවිදිව පෙරවිසූ කඳපිළිවෙල පිළිබඳ නුවණ ලැබිය, හෙතෙම තමා විසූ ස්කන්ධ පරම්පරාව සිහි කරන්නේ කාශ්‍යප දශබලයන් වහන්සේගේ සසුන පිරිහෙමින් තිබූ කාලයෙහි පැවිදිව සිටු පිරිස සසුනෙහි නිගරු කරන කාලයෙහි හිණක් බැඳ පව්වකට නැග එහි මහණදම් කොට තමා විසූබව දුටුවේය, හෙතෙම ශාස්තෘන්වහන්සේ වෙත එළඹ එකරුණ විමසමැයි මේ "කො නු බො හන්තෙ" යන වචනය කීවේය. **සත්ථි අගාරවා විහරන්ති අප්පතිස්සා** යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරවය ද ජ්‍යෙෂ්ඨභාවය ද නොඑළවා වාසය කරත්, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. එහි සැමිදුල් ආදියෙහි සත් දරා පාවහන් පැළඳ හැසිරෙන්නේ නොයෙක් ආකාර ඇති නිරර්ථක කථා කියන්නේ ශාස්තෘන් කෙරෙහි අගෞරවයෙන් වසයි නම්, දහම් අසන හලෙහි හිඳගෙන නිදියන්නේ

ද නොයෙක් ආකාර නිරර්ථක කථා කියන්නේ ද ධර්මය කෙරෙහි අගෞරවයෙන් වසයි නම්, සහ මැද දෙඅත් විසුරුවන නොයෙක් කථා කියන්නේ ස්ථවිර තවක මධ්‍යම භික්ෂුන් කෙරෙහි ගෞරව නොකරන්නේ සධ්‍යයා කෙරෙහි අගෞරවයෙන් වසයි නම්, ශික්ෂාව නොපුරන්නේ ශික්ෂාවට අගෞරවයෙන් වසන්නේ නම්, ඔවුනොවුන් කලහ ආරවුල් ආදිය කරන්නේ ඔවුනොවුනට අගෞරවයෙන් වසයි නම්,

දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත්ඇත්තේමය

5. 1. 3 - 4

තෙවැන්නෙහි අස්ථවෙත යනු සෘජු බැවින්, අවංක ගමනින්, ජවෙත යනු පාදජවයෙනි, මග්ගවෙත යන සිරුරේ මුදුබවින්, ඛනිකා යනු ඉවසීමේ ක්ෂාන්තියෙනි, සොරවෙත යනු පිරිසුදු සිල් ඇති බැවින්, භික්ෂුන් පිළිබඳ වාරයෙහි අස්ථවං යන ඥානයේ සෘජුගමනයයි, ජවො යනු ශූරයකු වී ඥානය උසුලන බවයි, මග්ගවං යනු ශීලයෙන් මෘදුබවයි, ඛනි යනු අධිවාසන ක්ෂාන්තියමයි, සොරවං යනු පිරිසුදු සිල් ඇති බවමයි, සිවුවැන්නෙහි පඤ්චබලයෝ මිශ්‍රකව කියනලදහ.

5. 1. 5

පස්වැන්නෙහි වෙතොඛ්ඛො යනු සිතේ තද බවයි, නිසරු බවයි, දැඩිබවයි, සත්ථිර කඬබඩි යනු ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ශරීරය පිළිබඳව හෝ ශුණය පිළිබඳව සැකකරයි, සිරුරෙහි සැක කෙරෙන්නේ දෙකිස් උතුම් ලකුණවලින් යුත් සිරුරක් ඇත්ද නැද්දැයි සැකකරයි, ශුණයෙහි සැක කෙරෙන්නේ අතීත අනාගත වතීමානයන් දැනීමට සමත් සඵඤ්ඤා ඥානයක් ඇත්ද නැද්දැයි සැක කරයි, විචිඤ්ඤා යනු විමසමින් දුෂ්කර බවට පත්වෙයි, දුකට පත් වෙයි, විනිශ්චය කිරීමට නොහැකි වෙයි, තාඛ්ඛො යනු මෙය මෙසේයයි නිශ්චයක් නොලබයි, න සමපසිද්ධි යනු ශුණයන්හි බැස නිසැක බවින් පැහැදීමට, නොකැලඹුනකු වීමට නොහැකි වෙයි, ආතප්පාය යනු කෙලෙස් තවන වීර්යකිරීම සදහාය, අනුසොග්ගාය යනු නැවත නැවත යෙදීම සදහාය, සාතව්වාය යනු නිබඳ කිරීම සදහාය, පඬානාය යනු වීර්යවඩන සදහාය, අශං පඨමො වෙතොඛ්ඛො යනු මෙය ශාස්තෘන් කෙරෙහි සැක කිරීම් සංඛ්‍යාතවූ පළමුවැනි සිතේ දැඩිබව මෙසේ මේ භික්ෂුවගේ ප්‍රතීතවූයේ නොවෙයි, ඛෙමෙ යන පයඝාප්ති ධර්මයෙහි හා ප්‍රතිවේදධර්මයෙහියි, පයඝාප්ති ධර්මයෙහි සැක කරන්නේ ක්‍රිපිටක බුද්ධචරිතය අසුසාරදහසක් ධර්මස්කන්ධයකැයි කියති. මෙය ඇත්ද නැද්දැයි සැකකරයි, ප්‍රතිවේද ධර්මයෙහි සැකකරන්නේ විදශීනාවේ ප්‍රතිඵලය

මාගිය නම් මාගියේ ප්‍රතිඵලය ඵලය නම්, සියලු සංස්කාර අතහැරීම නිවන නමැයි කියත්, එය ඇත්ද නැද්දැයි සැක කරයි, **භෛෂ්‍ය කඩ්ඩති** යනු සෘජු ප්‍රතිපත්ත අදි පදයන්ගේ වශයෙන් මෙබඳු වූ පිළිවෙතකට පිළිපත් සතර මාගීස්ථයෝය සතර ඵලස්ථයෝයි පුද්ගලයන් අවදේනාගේ සමූහයවූ සංඝයා නම් ඇත්ද නැද්දැයි සැකකරයි, ශික්ෂාවෙහි සැක කරන්නේ අධිශීල ශික්ෂා අධිචිත්ත ශික්ෂා අධිප්‍රඥා ශික්ෂායි නමැයි කියත්, එය ඇත්ද නැද්දැයි සැකකරයි: **අයං පඤ්චමො** යනු මේ සබ්බත්ථාරීන් අතුරෙහි කොප සංඛ්‍යාත පස්වැනිවූ සිතේ තදබවයි, කිළිට්බවයි, දැඩිබවයි.

5. 1. 6

සැවැන්නෙහි **වෙනසො විනිබ්‍යධා** යනු සිත එකට බැඳ මිටක් කොට ගන්නාක් මෙන් ගනිත්යැයි වෙනසො විනිබ්‍යධා නම්, කාමෙ යනු වස්තුකාමයන්හි හා කෙලශකාමයන්හි, කාමෙ යනු තමන්ගේ සිරුරෙහි, රූපෙ යනු බාහිර රූපයෙහි, ඤාච්ඡර්මං යනු යම් පමණක් කැමති ද එපමණකි, උදරාච්ඡෙහකං යනු බඩපුරවන්නාවූයි, එය වනාහි කුස පුරා සිටින බැවින් උදරාච්ඡෙහකයයි කියනු ලැබේ, **සෙය්‍යසුඛං** යනු ඇඳ පුටුවල සුවය සහ සෘතු සුවයයි, **පණ්ණසුඛං** යනු යම්සේ හැරෙමින් නිදන්තාව දකුණුපස වම්පස වශයෙන් සුවයක් වේද එසේ උපන් සුවයයි, **මිත්‍රසුඛං** යනු නිදිසුවයයි, **අනුසුතො** යනු යෙදී වසයි, **පණ්ඩාය** යනු ප්‍රාණචිතා කොටයි, **සීලෙන** යනාදී තත්ති සීලං යනු සිවුපිරිසුදු සිල්ය, වතං යනු ව්‍රත සමාදානයයි, **තපො** යනු තපස් හැසීමයි, **බ්‍රහ්මචරිතං** යනු මෙළුන විරතියයි, **දෙවො වා ගවික්කාමී** යනු මහෙශාක්‍ය දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි, **දෙවඤ්ඤතරො ව** යනු අලෝකාක්‍ය දෙවියන් අතුරෙහි කිසියම් දෙවියෙකි.

5. 1. 7

සත්වැන්නෙහි **වාතං අනුලොමෙති** යනු සුළඟ අනුලොමව ගෙනයයි, **වණ්ඨං භොධෙති** යනු ධමනින් පිරිසුදු කරයි, **ආමාවශෙකං පාවෙති** යනු ඉදින් කුසතුළ ඉතිරි දෙයක් වේද එය පැසවයි.

5. 1. 8 - 9

අවවැන්නෙහි **අවඤ්ඤා** යනු ඇස්වලට හිතනොවූයි, ඇස පිරිසුදු නොකරයි, නවවැන්නෙහි **ආයතකෙන** යනු දිගෙහි, පිරිසුන් පදව්‍යංජන බව ද ගාථාවෘත්තය ද ව්‍යාප්ත පැවති දෙයිනි, **සරකුහතිමපි නිකාමයමානස්ස** යනු මෙසේ භීතස්ථරය කළසුකුයි ස්වරක්ෂාතය කැමති වන්නාගේයි, **සමාධිස්ස ගඤ්ඤා** ගොති යනු සමථවිදයීනා සිතේ විනාශය වෙයි.

5. 1. 10

දෙවැන්නෙහි දුක්ඛං සුපභි යනු නොයෙක් සිහින දකිමින් දුක්ඛයේ නිදයි, දුක්ඛං පටිච්ඡාසනං යනු අවදි වන්නේද තැනිගෙන ලොමුදැහැ ගැනීම ඇතිව අවදිවෙයි, මේ සූත්‍රයෙහි සිහිනුවණ මිශ්‍රකව කියනලදි.

පළමුවැනි වර්ගයයි.

—//—

දෙවැනි වර්ගය

5. 2. 1 - 2

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයේ අකොකාසකපරිභාසකො යනු දශ ආත්මොභවස්තූන්ගෙන් ආත්මොභ කරන්නේ හය දැක්වීමෙන් පරිභව කරන්නේයි, පිත්තපරිපභෝ යනු ලෝකෝත්තර බාධාව සිදුණු බැවින් සිදුණු බාධා ඇත්තේයි, රොගාතඛං යනු රෝගයම දුෂ්කර ජීවිකාවක් ගෙන එන බැවින් රොගාතඛක නම් වෙයි, දෙවැන්නෙහි අධිකරණකාරකො යනු සතර අධිකරණයන්ගෙන් යම්කිසිවක් කරන්නායි, අතඛිගතං යනු පෙර නූපත් විශේෂයකි,

5. 2. 3

තෙවැන්නෙහි දුස්සිලො යනු සිල් නැත්තේ, දුසිල්වූයේයි, සිලවිපතො යනු විපතට පත් සිල් ඇත්තේයි, බිදුණු සිල් ඇත්තේයි, පමාදාධිකරණං යනු ප්‍රමාද කිරීමයි, මේ සූත්‍රය ද ගිහියන්ගේ වශයෙන් ආයේයි, පැවිද්දන්ට ද ලැබීමය, ගිහියා වනාහි යම් යම් ශිල්පයන් ගෙන් ජීවිකාව කරයි, කෘෂිවණික් වශයෙනි, පරපණ නැසීම ආදි වශයෙන් පමාවූයේ ඒ ඒ දෙය සුදුසු කල්හි ඉටුකර ගැනීමට නොහැකි වෙයි, ඉක්බිති ඔහුගේ මූල ද නැසෙයි, නොනැසීම සඳහා නීති පණවා ඇති කල්හි පරපණ නැසීම සොරකම් ආදිය ද කරන්නේ මහත්වූ හොඟ පරිහානියට පැමිණෙයි, පැවිදි දුසිල් තැනැත්තේ ප්‍රමාද හේතුවෙන් ශීලයෙන් බුද්ධවචනයෙන් ධ්‍යානයෙන් සප්ත ආයාඨිධනයෙන් ද පිරිහීමට යයි, ගිහියාට, "අසවලා අසවල් කුලයෙහි උපන්නේ දුසිල් වූයේ පවිටුදම් ඇත්තේ අත්හළ මෙලොව පරලොව ඇත්තේ ලහබකක් පමණවත් නොදෙයි" යනුවෙන් සිවුපිරිස මැද අපකීර්ති ශබ්දයක් මතුවෙයි. පැවිද්දාට අසවලා සිල් රැකීමට අසමත් විය, බුද්ධවචනය ගැනීමට නොහැකිවිය, වෙදකම් ආදියෙන් ජීවත්වෙයි, අගෞරව සයෙන් යුක්තවූයේයයි මෙසේ (අපකීර්තියක්) පැනනගියි, අවිසාරදො යනු ගිහියා අවශ්‍යයෙන්ම බොහෝ දෙනා

රැස්වන තන්හි කිසිවෙක් මගේ කම්ම දන්නේ නම් මා අල්වා ගනිනැයි හෝ රාජකුලයට හෝ දක්වකිසි බියසහිතව එළඹෙයි, හිසනැවුනේ පහතට නැවුණු කඳ ඇත්තේ ඇහිලි අහින් බිමසාරමින් හිඳිසි, නිර්භයවී කපාකිරීමට නොහැකි වෙයි, පැවිද්දා ද බොහෝ හිසුනුගේ රැස්වීමෙන් අවශ්‍යයෙන්ම යම් කිසිවෙක් මගේ කම්ම දනිසි ඉක්බිති මගේ පෙහෙවසත් පවාරණයත් අතහැර යුමණ බවින් පහකොට එළවාදමනැයි බිය සහිතව එළඹෙයි, නිර්භය වී කපා කිරීමට නොහැකි වෙයි, ඇතැම් දුසිල් වූවෙක් එහි ඇත්තේ මෙන් හැසිරෙයි හෙතෙමින් අදහස් වශයෙන් මඩකුටුයේම වෙයි, සමමුද්‍රෙහා කාලං කරොති යනු මරණ මක්කයෙහි වැදහොත්තනුට දුසිල්කම් පිළිගෙන පැවතුනු තැන (අරමුණු වශයෙන්) ආපාථයට එයි, හෙතෙම ඇස් ඇර මෙලොව දකිසි, ඇස්වසා පරලොව දකිසි, ඔහුට එතර අපාය එළඹ සිටී, සැත් සියයකින් හිසට පහර දෙන්නාක් මෙන් හැඟෙයි, හෙතෙම වළක්වවු වළක්වවු හඬ නගමින් මැරෙයි, එහෙයින් සම්මුල්හො කාලං කරොතිසි කියනලදි, පස්වැනි පදය පැහැදිලිමය, අනුසස් කථාව කියනලද්දට වෙනස් ලෙසින් දතයුතුය.

5. 2. 4 - 9

සිවුවැන්නෙහි ඛණ්ඩාණ්ඩම් යනු නුවණින් නොපිරිසිදු බොහෝ කියනකල්හිසි, මහනගාණ්ඩම් යනු මනනා යනු ප්‍රඥාවයි එයින් පිරිසිදු කියන කල්හිසි, පස්වැන්නෙහි වෙරඛණ්ඩො යනු පුද්ගල වෙරයෙන් ද අකුශල වෙරයෙන් ද බොහෝ වෙර ඇත්තෙයි. වස්ඛණ්ඩො යනු දොස් බහුලවූයේයි, සවැන්නෙහි ලුඤ්ඤා යනු දරුණු කක්ෂිත තැනැත්තෙයි. වසාඨකාරී යනු විපිළිසර බවෙන් යුක්ත වූයේයි, සත්වැන්නෙහි අපාසාදිකෙ යනු නොපහදවන සුළු කායකමාදියෙන් යුක්තවූයේයි, පාසාදිකෙ යනු පැහැදීම ඇතිකරවන පිරිසුදු යහපත් හැසිරීමෙහිසි, අටවැනි නවවැනි සුත්‍රයෝ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තෝමය.

5. 1. 10

දසවැන්නෙහි පඤ්චමෙ භික්ඛවෙ ආදීනවා මධුරාඨං යනු එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වාරිකාවෙහි හැසිරෙන සේක් මධුරා නුවරට සැපැමිණ ඇතුළු නුවරට පිවිසීමට පටන්ගත් සේක. ඉක්බිති එක් මිත්‍රයාදාෂ්ටික යක්ෂණියක් නිරුවත් වී දෙඅත් විසුරුවා දිව සොලවා දශබලයන් වහන්සේගේ ඉදිරියෙහි සිටියාය, ශාස්තෘන් වහන්සේ ඇතුළු නුවරට නොපිවිස එයින් නික්ම විහාරයට වැඩිසේක. මහජනයා කූයුතු බිදියයුතු දෑද සත්කාර සම්මාන ද රැගෙන විහාරයට ගොස් බුද්ධප්‍රමුඛ සංඝයාට දානයක් දුන්නේය, ශාස්තෘන්

වහන්සේ ඒ නුවරට නිශ්‍රිත කරනු සඳහා මේ සුත්‍රය ඇරඹූ සේක. එහි විශමා යනු සමකලා නොවූයේයි, ඔහුරජා යනු සුළඟ හමන කල්හි උඩට නැගුණු දූවිලි සමූහයෙන් වැසුනාක් මෙන් වෙයි, සෙස්ස සියලුකැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනි වර්ගයයි

—//—

තෙවැනි වර්ගය

5. 3. 1 - 2

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි අනවච්චාවාරිකං යනු අරුත් සහිත වාරිකාවයි. සුතං න පරිඥාදපෙති යනු යමක් ඔහුට ඇසුනේ වේද එය පිරිසුදු කිරීමට නොහැකි වෙයි. සුතෙතෙකවෙවන අවිශාරද්‍යො හොති යනු ටිකෙන් ටික ඇසීම ඇතිවිට ද නුවණින් සොම්නසට පැමිණියෙක් නොවෙයි, සමවච්චාවාරෙ යනු මනා අපච්චත් වාරිකාවෙහියි, දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

5. 3. 3 - 5

තෙවැන්නෙහි ඔහුගණේයා යනු බොහෝ පිරිකර ඇත්තේයි, ඔහුගෙතෙයා යනු ගිතෙල් වෙඩරු ආදිය අධිකවීමෙන් බොහෝ බෙහෙත් ඇත්තේයි, ව්‍යතොයා යනු ඇළුණු තැනැත්තේයි, සංඝවේයා යනු පස් ආකාර සසභියෙන් ඇළුණේ වියි, අනනුලෝමකෙන යනු සසුනට නොසුදුසු දෙයිනි, සිවු වැන්නෙහි වණ්ණමච්ඡරි යනු ගුණවැණුමට මසුරායි, ඔමමච්ඡරි යනු පයභීෂිති ධර්මයෙහි මසුරායි, පස්වැන්නෙහි අනාමකතාවාරෙ යනු වළඳනලද බත් ඇත්තේම ඇරසුම් ලද්දේ සිටින හික්කුට නොවීමයා පෙරබතෙහි හෝ පසුබතෙහි කුලයන්හි සැරිසැරීමට පැමිණෙන්නේයි, ශික්ෂාපදයෙහි කියනලද ඇවතට පැමිණෙන්නේය, රහො නිසර්ජාය යනාදිය ද ඒ ඒ ශික්ෂාපදයන්ගේ වශයෙන් දතයුතුය.

5. 3. 6

සවැන්නෙහි අභිවේලං යනු ඉක්මුණු නියමිත කාලයයි, සත්වැන්න පැහැදිලිමය, අටවැන්නෙහි උග්ගුරගගො යනු ඉතාදහවලෙහි පිසින බතෙහියි, න කාලෙත පටිපූජෙත්ති යනු කැඳ කාලයෙහි කැඳ ද කැවිලි කාලයෙහි කැවිලි ද ගොජනකාලයෙහි බොජුන් ද නොපිසන්නාහු සුදුසුකාලය ඉක්මවීමෙන් සුදුසු කල්හි නොපුදත්,

තමන්ගේ සිතෙන්ම දෙකි නම් වෙත්. ඉක්බිති ඔවුන් තමන්ගේ නිවසට ආවිට එසේම කරත්. කුල ප්‍රවේණියෙන් පැමිණි බිලි පිළිගන්නා දෙවියෝ ද සුදුසු කාලයෙහි ලාභ ලබමින් ම රකිති ආරක්‍ෂා කරති, පීඩාවට පත්ව නොකල්හි ලබන්නාහු මොවුහු අපකෙරෙහි ආදර නැත්තෝය ආරක්‍ෂාව නොකරති, මහණ බමුණෝ ද මොවුන්ගේ ගෙහි භොජනකාලයෙහි බොජුන් නැත. සිටි මද්දහනෙහි දෙකිසි මගුල් අවමගුල්වලදී කළයුතුදේ නොකරත්. විමුඛා කමමං කරොහි යනු උදයෙහි කිසිවක් නොලබමු සයින් පෙළුනාහු කටයුතු කිරීමට නොහැක්කෝ වෙමුයි කටයුතු අතැර හිඳිත්. අනොජ්චනං හොති යනු නොකල්හි කෑ දෙය ඔපස් ඇතිකිරීමට නොහැකිවෙයි. යහපත් පැත්ත කියන ලද්දට විරුද්ධ ලෙසින් දතයුතුය.

5. 3. 9

නවවැන්නෙහි ස්වරූපය නිදි සහිතවූයේ මහත් නින්දක් නිදයි, ස්වරූපයෙහි යනු එය නිසා බියක් උපදියි, එහෙයින් බියසහිත වූයේයි, මිත්‍රයෙහි යනු කැමිබිම් දෙන මිත්‍රයාට වුවද දෝෂ කරයි, හිංසා කරයි; මාතුගාමෙ යන්නෙහිද මේ ක්‍රමයමයි.

5. 3. 10

දසවැන්නෙහි සොරවිසො යනු දරුණු වියයි, දුප්වො යනු දෙකට බිදුණු දිව ඇත්තේයි. සොරවිසො යනු දරුණු විය ඇති බැවින්, සෙසු දෙකෙහි ද එම ක්‍රමයමයි.

තෙවැනි වර්ගයයි.

—//—

සිවුවැනි වර්ගය

5. 4. 1 - 2

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ත ආකප්පසමපනො යනු ශ්‍රමණ ආකල්පයෙන් යුක්ත නොවූයේයි, අභාවනීයො හොති යනු වධිනීය වූයේ වෙයි, දෙවැන්න පැහැදිලිමය.

5. 4. 3

තෙවැන්නෙහි පට්ඨමො යනු කායබලයෙන් ද ඥානබලයෙන් ද යුක්තවූ බැවින් ප්‍රතිබල වූයේයි.

5. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි ඛණ්ඩපුලලං වැටුණු තැන්ද බිඳුණු තැන් ද යනුයි, සංඛරොති යනු ප්‍රකෘතිමත් කරයි: ආරොවෙති යන මෙය පැවරු කුලයන්ගේ වශයෙන් කියනලදි.

5. 4. 5 - 6

පස්වැන්නෙහි අධිසිලෙසු යනු පන්සිල්හිසි, ධම්මදක්ඛනෙ නිවෙසෙති යනු සිවුසස් දහම් දැක්මෙහි පිහිටුවයි, අරහග්ගතං යනු සියලු සත්කාරයන්ට සුදුසු වූ තෙරුවනෙහිම ගියාවූ, තුන්වස්තුන්හි ගරුබහුමන උපදවායි අරුත්ය. සයවැන්න පැහැදිලිමය.

5. 4. 7

සත්වැන්නෙහි ආවාසපලිගෙධී යනු බලවත් ගිජබව වශයෙන් ආවාසය ගිලගෙන මෙන් සිටියේයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සිවුවැනි වර්ගයයි.

—//—

පස්වැනි වර්ගය

5. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයේ දුට්ඨරිතෙ සුචරිතෙ යනු මෙය හේදරහිතව කියනලදි. කායදුට්ඨරිතෙ යනාදිය කායආරාදීන්ගේ වශයෙන් හේදයෙනි, සඤ්ඤාමො යනු දශකුශලකම්පට් ධර්මයෙනි, අඤ්ඤාමො යනු අකුශල කම්පට් සංඛ්‍යාත අසඳුධම්මයෙහියි,

5. 5. 9

නවවැන්නෙහි සීවරීකාය යනු සොහොනෙහියි, ආරොදනා යනු හඬන තැනයි, අගුච්ඡා යනු පිළිකුල් දෙයිනි.

5. 5. 10

දසවැන්නෙහි පුග්ගලපට්ඨානෙ යනු එක් පුද්ගලයකු කෙරෙහි උපන් පැහැදීමෙහි, අනෙකු නිසිදාපෙති යනු හික්මුණ්ගේ අසුන් කෙළවර හින්දෙව්වෙය. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි පණ්ණාසකයයි.

—//—

5. 6. 1 - 3

සවැනි පණ්ණාසකයේ පළමු සූත්‍රයෙහි උපසම්පදාදෙතඛං යනු උපාධ්‍යායවරයකු වී උපසම්පදා කළයුතුය, දෙවැන්නෙහි නිසංසං දාතඛං යනු ආවායඝී වරයකු වී නිස දියයුතුය, තෙවැන්නෙහි සාමනෙරො උපධ්‍යාපෙතඛං යනු උපාධ්‍යායයකු වී තෙරණෙක් හතයුතුය, මේ සූත්‍ර තුනම ප්‍රථම බෝධියෙහි ක්ෂණාශ්‍රව වශයෙන් කියනලදි.

5. 6. 4

සිවුවැන්න ආදිය පදයෙන් පදය වණිනා කිරීම් වශයෙන් පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, හතකුදෙසකාදීන්ගේ විනිශ්චය කථාව සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨකථාවෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය. සමමතො භ පෙසෙතඛං යනු ප්‍රකෘතියෙන් සම්මතවූයේ යව, බත් උදෙසවයි නොයැවිය යුතුය, සාට්ඨගාභාපකො යනු වැසිසඵව ගන්වන්නායි, පතගාභාපකො යනු "යො ව තස්සා හික්කුපරිසාය පතපරියනො සො තස්ස හික්කුතො පදාතඛො"යි මෙහි කියනලද පාත්‍රය ගන්වන්නායි, ආපිටකො යනු නග්න පිරිවැරියායි, නිගණො යනු මුල් කොටස වසනලද්දේයි, ඩුඛ්ඨාචකො යනු නිගණ්ඨ ශ්‍රාවකයායි, පට්ඨකො යනු තවුසායි, පරිබ්ඛාපකො යනු වැසුණු පිරිවැරියායි, මාග්ගිකා යනාදීහු ද තීර්ථකයෝමයි, මොවුන්ගේ ශීලයන් සම්පූර්ණ කිරීමේ අභාවයෙන් යහපත් අංශය නොගන්නාලදි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

මනෝරථපුරාණී නම්වූ
අංගුතකරනිකායධර්ම කථාවෙහි
පඤ්චක නිපාත වණිනාව නිමිදේයි.

ජකක නිපාත වර්ණාවලිය

ආහුනෙය්‍ය වර්ගය

6.1.1

ජකකනිපාතයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ඉධගිකඛවෙ ගිකු යනු මහණෙනි, මේ සසුනෙහි ගිකුච්චයි, තෙව සුමනො හොති න උමමනො යනු ඉටු අරමුණෙහි ඇලීම සමග හටගත් සොම්නසින් සතුටු සිත් ඇත්තේ හෝ අනිටු අරමුණෙහි දෝෂය සමග හටගත් දොම්නසින් අසතුටු සිත් ඇත්තේ හෝ නොවෙයි, උපෙඛකො වීගරගි සතො සමපජානො යනු මැදහත් අරමුණෙහි අසමච බැලීමෙන් නොදැනීමේ උපේක්‍ෂාවෙන් උපෙක්‍ෂක බවට නොපැමිණ සිහිනුවණ ඇත්තේ වී අරමුණෙහි මැදහත්ව වසයි, මේ සූත්‍රයෙහි ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාගේ නිබඳ විසීම කියනලදි.

6.1.2 - 4

දෙවැනි සූත්‍රයෙහි අනෙකවිතිතං ඉද්ධිවිධං යනාදිය විසුද්ධිමග්ගයෙහිදී කියනලද්දේමය, ආසවනං ඛයා අනාසවං යනු ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය වීමෙන් අනාශ්‍රව ඇත්තේයි, චක්‍ෂුර්විඥානාදිය මෙන් අභාවයෙන් නොවේ. මේ සූත්‍රයෙහි ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාගේ අභිඥාප්‍රතිපදාව කියනලදි, තෙවැනි සිවුවැනි සූත්‍රයන්හි ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාම කියනලදි.

6.1.5 - 7

පස්වැන්නෙහි අධ්‍යොගි යනු භුණාධනයන් ගෙනි, ඛමො යනු ඉවසන්නායි, රූපානං යනු රූපාරම්මණයන්ගේයි, වණ්ණාසමපන්නො යනු ශරීර වණියෙන් යුක්තවූයේයි, ඛලසමපන්නො යනු ශරීර බලයෙන් යුක්තවූයේයි, සත්වැන්නෙහි ජවසමපන්නො යනු පාදජවයෙන් යුක්තවූයේයි,

6.1.8

අටවැන්නෙහි අනුග්ගරියාති යනු අනෙක් උත්තරීතරවූවකු නැතිවූයි, නිරුත්තරවූයි, දසානුග්ගරියං යනු රූප දසීතයන් අතුරෙන් ශ්‍රේෂ්ඨවූයි, සියලු පදයන්හි මේ ක්‍රමයයි, හප්ථරත්තාදීන්ගේ දසීතය දසීතානුත්තරිය නොවේ, තහවුරුවූ ශ්‍රද්ධාව ඇත්තාට තහවුරුවූ

ප්‍රේම වශයෙන් දශබලයන් වහන්සේ හෝ හික්කු සංඝයා හෝ කසිණ අශුභ නිමිත්තාදීන් අතුරෙන් යම්කිසිවක් හෝ දැකීම දඤ්ඤානානුකරය නම්, කෘත්‍රිය ආදීන්ගේ ගුණකථා ඇසීම සවනානුකරය නොවේ, තහවුරුවූ සැදැහැ ඇත්තාට තහවුරුවූ ප්‍රේම වශයෙන් තෙරුවන ගුණකථා ඇසීම හෝ ක්‍රීටික බුද්ධවචනය ඇසීම හෝ සමනානුත්තරය නම්, මිණිරුවන් ආදිය ලැබීම ලාභානුත්තරය නොවේ. සත්වදැරුම් ආයාචනය ලැබීම ලාභානුකරය නම්, හැරී ගිල්පාදිය ඉගෙනීම සික්ඛානුකරය නොවේ, ත්‍රිශික්ෂාව සම්පූර්ණ කිරීම සික්ඛානුත්තරය නම්, කෘත්‍රියයන්ට සේවය කිරීම පාරිවරියානුකරය නොවේ, තෙරුවනට සේවය කිරීම පාරිවරියානුකරය වේ, කෘත්‍රිය ආදීන්ගේ ගුණ සිහිකිරීම අනුස්සානානුත්තරය නොවේ, තෙරුවන ගුණ සිහිකිරීම අනුස්සානානුත්තරය නම්, මේ ලෝකික ලොකෝත්තරවූ අනුකරය සය කියනලදි.

6.1.9

තවවැන්නෙහි මුණ්ණානුකරය යනු බුදු ගුණය අරමුණුකොට ඇති සිහියයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි.

6.1.10

දසවැන්නෙහි මහානාමෝ යනු දශබලයන් වහන්සේගේ සුඵපියාගේ පුත්වූ එක් ශාක්‍ය රජකෙනෙකි, යෙන ගගවා ගෙනුපසංගම් යනු වැළඳු උදා ආහාර ඇත්තේ වී දාස පරිච්ඡයන් විසින් පිරිවරණලද්දේ ගදමල් ආදිය ගෙන්වා ගෙන ශාස්තෘන්වහන්සේ යම් තැනකද එතැනට ගියේය. මොහුට ආයාච්චල පැමිණියේය ආගමච්චො නම්, මොහු විසින් ශික්ෂාත්‍රය ශාසනය දන්තාලදනුයි වික්කුදාගසාසනො නම්, මෙසේ මේ රජකෙමේ සෝවාන්වූවහුගේ නිශ්‍රය විහාරය විමසමැයි අසන්නේ මෙසේ කීය. නෙවසා රාගපරිශුද්ධිතං යනු උපදිනු ලබන රාගයෙන් නොගන්නා ලදි, උපුගතං යනු බුද්ධානුසසනි කම්ප්පානසෙහි සාද්‍රවම ගියේය, ගථාගතං ආරක්ඛ යනු තථාගත ගුණයන් අරභයායි, අභිවේදං යනු අතීතථා ඇසුරුකොට උපන් ප්‍රීතිප්‍රමෝදයයි, ධම්මවේදං යනු පෙළ නිසා උපන් ප්‍රීතිප්‍රමෝදයයි, ධම්මපසංගිතං යනු පෙළක් අවුටාවත් නිසා උපන්නාවූයි, පමුදිතසා යනු දෙවදැරුම් ප්‍රීති ප්‍රමෝදයෙන් ප්‍රමුදිතවූවහුටයි, පීඨ ජාගති යනු පස් ආකාර ප්‍රීතිය උපදිය, කායො පසාමනි යනු නාමකාය ද භෞතික කාය ද උච්ඡුරු දුරුවීමෙන් සංසිදෙයි. සුඛං යනු කායික වෛතසික සුවයයි, සමාධිගති යනු අරමුණෙහි මනාව තබන ලද්දේ වෙයි,

විසමගතාය පජාය යනු රාගදොසමෝභයන්ගෙන් විසමබවට ගිය සත්වයන් කෙරෙහියි, සමපාකොයානු සමබවට සංසිද්ධිමට පැමිණියේ වියි, සවතාපජ්ඣාය යනු විදර්ශනා සංඛ්‍යාතවූ ධර්ම ශ්‍රෝතසට සැපැමිණියේයි, චූෂානුකාතිං භාවෙති යනු බුද්ධානුස්සති කමටහන වඩයි, දියුණු කරයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියල් තැන්හි අපරීය දතයුතුයි, මෙසේ මහානාම තෙමේ සෝවාන් වූවහුගේ නිශ්‍රය පැවැත්ම විමසිය, ශාස්තෘන් වහන්සේ ද ඔහුට එයම දෙසූ සේක. මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සෝවාන් තැනැත්තේම කියනලදි.

පළමුවැනි ආහුනෙය්‍ය වර්ගයයි.

—//—

දෙවැනි වර්ගය

6. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි සාරාංශයායනු සිහි කළයුතුදැයි, මෙතෙම කායකම්මං යනු මෙන් සිතින් කළයුතු කායකම්මයයි, වාග්කම් මනො කම්මයන්හි ද මෙසේමය, මේවා හික්‍ෂුන්ට වශයෙන් ආයේයි, ගිහියන් කෙරෙහි ද ලැබෙයි, හික්‍ෂුන්ට වනාහි මෙන් සිතින් ආභිසමාවාරික ධර්මය සපිරීම මෙමුක්කායකම්මය නම්, ගිහියන්ට සැවැදීම සඳහා, බෝධිය වැදීම සඳහා සංඝයාට ඇරයුම් කිරීම සඳහා යාම, ගමට පිටු පිණිස වැඩි හික්‍ෂුව දැක පෙරගමන් කිරීම, පාත්‍රය පිළිගැනීම, අසුන් පැනවීම, අනුගමනය කිරීම යන මේ ආදිය මෙමුක්කායකම්මය නම්, හික්‍ෂුන්ට මෙමුක්කායකම්මය සිතින් වත්පණක්හි හික්මවීම කමටහන් කීම, දම් දෙසුම ත්‍රිපිටක බුද්ධ ධර්මය ද මෙමුක්කායකම්මය නම්, ගිහියන්ට වෛරය වැදීමට යමු බෝධි ව්‍යුත්තාවට යමු, ධර්මය අසමු පහන්වැට මල්පිදිම් කරන්නෙමු. තුන් සුවර්තය පිළිගෙන පවතින්නෙමු ලහබන් ආදිය දෙන්නෙමු වැසි සඵල දෙන්නෙමු. අද සංඝයාට සිවුපසය දෙන්නෙමු. සංඝයා නිමන්ත්‍රණය කොට කැයුතු දෙය පිළියල කරවු, අසුන් පහවවු, පැන් එළවවු, සංඝයා පෙරගමන් ගොස් කැඳවවු, පැනවු අසුන්හි හිඳවවු. කැමැත්ත ඇතිව උත්සාහවත්ව වතාවත් කරවු ආදී වචන කියන කාලයෙහි මෙමුක්කායකම්මය නම්, හික්‍ෂුන්ට, උදයෙන්ම නැගිට සිරුර පිළිදැගුම් සැමළු හැමදිම් ආදිය ද කොට විවේක අසුනක හිඳ මේ වෙහෙරෙහි හික්‍ෂුහු සුවපත් වෙත්වා වෛර නැත්තෝ ක්‍රෝධ නැත්තෝ වෙත්වායි සිතීම මෙමුක්කායකම්මය නම්, ගිහියන්ට ආයාඝ්‍රයෝ සුවපත් වෙත්වා, අවෛරී වෙත්වා ක්‍රෝධ නැත්තෝ වෙත්වායි සිතීම මෙමුක්කායකම්මය

නම්, ආවි වෙට රහො වියනු ඉදිරියෙහි හා (නැති තැන) පසුපසෙහියි, එහි නවකයන්ට විවරකම්භාදියෙහි සභාය බවට යාම ඉදියෙහි (සමුච්චා) කායකම්මය නම්, තෙරවරුන්ට, පාදෙව්ම් පවත් සැලීම ආදී හේද ඇති සියලු (පිළිසරදරකටයුතු) සාම්පිකම්මය සමුච්චා කායකම්මය නම්, නවක සාවිටර යන දෙපාර්ශ්වය විසින්ම නොමනාසේ තැබූ දැවබඩු ආදිය (එසේ කළ) ඔවුන්ට අවඥානොකොට තමන් තමන් නොමනා ලෙස තැබූ දෙය මෙන් පිළිවෙලට මනාව තැබීම පරාඩමුඛ මෙත්තී, කායකම්මය නම්, දෙවතෙරණුවෝ, තිස්ස තෙරණුවෝයි මෙසේ ආදර වචනය සමුච්චයෙහි මෙත්තී වාග් කම්මය නම් විහාරයෙහි නොවන්නකු ගැන අසන්නහුට, අපගේ දෙවතෙරණුවෝ කොහිද? අපගේ තිස්ස තෙරණුවෝ කොහිද කවදා නම්, එන්නෙහුදැයි මෙසේ හිතවත් වචනකීම පරාඩමුඛයෙහි මෙත්තී වාග්කම්මය නම්, මෙන් සෙනහසින් සිනිඳු වූ ඇස් හැර පහන්වූ මුවින් බැලීම සම්මුඛයෙහි මෙත්තී මනොකම්මය නම්, දෙවතෙරණුවෝ තිස්ස තෙරණුවෝ නිරෝගී වෙත්වා ක්‍රොධ තැත්තෝ වෙත්වායි පැතීම පරාඩමුඛයෙහි මෙත්තී මනොකම්මය නම්.

ඉභා යනු සිවුරු ආදී ලබනලද ප්‍රත්‍රයෝයි, බමම්කා යනු කුහකවීම ආදී හේද ඇති වැරදි ජීවිකාව අතහැර දැහැමින් සෙමෙන් පිඩු හැසිරීමේ වකින් උපන්දෙයයි, අනමසො පතතපරිශාපතතමනමපි යනු යටත් පිරිසෙයින් පාත්‍රයෙහි පැවති පාත්‍රයට ඇතුළත්වූ හැදි දෙකක් තුනක් පමණවූ හික්කාව වුවද යනුයි, අප්පට්ඨිහත්තභොගී යනු මෙහි මෙපමණක් දෙමි, මෙපමණක් නොදෙමියි මෙසේ සිතින් බේදීම නම්, අසුචලාට දෙමි අසුචලාට නොදෙමියි මෙසේ සිතින් බේදීම පුද්ගල බේදීම නම්, ඒ දෙකම නොකොට යමෙක් නොබෙදනලද දෙය වළඳයි ද මෙතෙම අප්පට්ඨිහත්තභොගී නම්වෙයි, සීලවනෙහි සමුග්ගවාරිහි සාධාරණභොගී මෙහි සාධාරණ භොගීන්ගේ මේ ලක්ෂණයයි. ප්‍රණීත වූ යම් යම් දෙයක් ලබයිද ඒ ඒ දෙය ලාභයෙන් ලාභය වැඩිපුර බලාපොරොත්තුවෙන් ගිහියන්ට නොදෙයිද තමා නොබුදියි පිළිගන්නේ සංඝයාට සාධාරණයක් වේවායි ගෙන ගෙඩිය ගසා වැළඳියයුතු දෙය සංඝසන්නක වුවක් ලෙස සිතයි. මේ සාරාණීය ධම්මය කවරෙක් පුරයි ද? කවරෙක් නොපුරයි ද? දුසිල් තැනැත්තෝ නොපුරයි, ඔහු සිතු දෙය සිල්වත්ත නොගනිත්. පිරිසිදු සිල් ඇත්තේ වන කඩ නොකරමින් පුරයි, එහි මේ වනයි. යමෙක් විශේෂ කොට මවට හෝ පියාට හෝ ආවායඪී උපාධ්‍යාය ආදීන්ට හෝ දෙයිද හෙතෙම දියයුතු දෙයක් දේවා (එහෙත්) ඔහුට සාරාණීය ධම්මය නොවෙයි, (එය) බාධක උවදුරු රැකබලා ගැනීම නම් වෙයි, සාරාණීය ධම්මය වනාහි පළිබෝධවලින් මිදුනහුට වටියි, විශේෂ කොට දෙන ඔහු විසින් ගිලනුන්ට ගිලානුපස්ථායකයන්ට ආගන්තුකයන්ට

ගම්කයන්ට ද ඇලුන පැවිදි වුවහුට ද සහසෙව්වුර පාත්‍රය ගැනීම
 නොදන්නහුට හෝ දියයුතුයි, මොවුනට දී ඉතිරිය තෙරුන්ගේ අසුනෙහි
 සිට ටික ටික තොදී යමක් යම් පමණක් ගනියි ද ඔහුට එපමණ
 දිය යුතුය. ඉතිරියක් නොමැති කල්හි යළි පිඩු හැසිර තෙරුන්ගේ
 අසුනෙහි සිට යමක් යමක් ප්‍රණීත වේද ඒ ඒ දෙය දී වැළඳිය යුතුය.
 සිලවකොණිය යන වචනයෙන් දුසිලාට තොදීමට ද වටියි, මේ සාරාණිය
 ධර්මය මනාව හික්මුණු පිරිසෙහි මනාව පිරෙයි, මනාව හික්මුණු
 පිරිසෙහි යමක් අනුන්ගෙන් ලබයි ද හෙතෙම නොගනියි. අනුන්ගෙන්
 නොලබන්නේද සුදුසු ප්‍රමාණයම ගනියි, වැඩිපුර නොවේ, මේ
 සාරාණිය ධර්මය මෙසේ නැවත නැවත පිඩු හැසිර ලද ලද දෙය
 දෙන්නාට ද දොළොස් වසකින් පිරෙයි, ඊට කලින් නොවේ. ඉදින්
 දොළොස්වෙනි වසරෙහි සාරණිය ධර්මය පුරන්නා පිණිසපාතයෙන්
 පිරුණු පාත්‍රය අසුන්හලෙහි තබා නැමට යයි ද සංඝස්ථවිරයන්
 වහන්සේ මෙය කාගේ පාත්‍රය ද සාරාණිය ධර්මය පුරන්නාගේයි කී
 කල්හි (සංඝයා අතරක) යවාම වළඳා ද හිස් පාත්‍රය තබයි ද
 ඉක්බිති දොම්නස උපදවයි නම් සාරාණිය ධර්මය බිඳෙයි, යළි
 දොළොස් වසරක් නැවත පිරිය යුතුයි, යමක් වනාහි මට ලාභයකි,
 මෙය මට මනා ලැබීමකි, මගේ මේ පාත්‍රයෙහි වූදෙය නොඅසාම
 සබ්බභවර්තූ පරිභොග කරන්නියි සොම්නස දනවයි ද ඔහුට වත
 පිරුනේ නම් වෙයි, මෙසේ පුරනාලද සාරාණිය ධර්මය ඇත්තාට
 ඊෂ්ඨාවක් නොවේ මාත්ස්‍යයීයක් නොවේ, මිනිසුන්ට ප්‍රිය වෙයි,
 අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වෙයි, ප්‍රත්‍යය සුලභ වෙයි, ඔහුගේ පාත්‍රයෙහි වූ
 දෙය දෙනු ලබන්නේ ද නොගෙවෙයි, භාණ්ඩ බෙදිය යුතු තන්හි
 උසස්ම භාණ්ඩය ලබයි, බියෙහිදී හෝ සාගතයේදී හෝ පාත්‍රයෙහි
 දෙවියෝ උත්සුක බවට පත් වෙති. එහිලා මේ කථා වස්තුහුයි.

ලෝණගිරි වැසි තිස්ස තෙරණුවෝ මහ කිරිගම ඇසුරුකොට
 වෙසෙති. මහ තෙරවරු පණස් දෙනෙක් නාගදීප වෛතෘය වැදීම
 සඳහා යන්නාහු කිරිගමෙහි පිඩු හැසිර කිසිවක් නොලැබ
 නික්මුණාහුය. තෙරණුවෝ (ගමට) පිවිසෙමින් ඒ තෙරවරුන් දැක
 ස්වාමීනි, ලැබීමදැයි ඇසූහ. "ඇවැත්නි හැසුරුණෙමු" උන්වහන්සේලා
 කීහ. තෙරණුවෝ නොලද බව දැන ස්වාමීනි, මා එන තෙක් මෙහි
 වැඩසිටිනු මැනවැයි කීහ. "ඇවැත්නි අපි පණස් දෙනෙක් පාත්‍රය
 තෙමෙන පමණක්වත් නොලදිමිහ." "ස්වාමීනි, නේවාසිකයෝ නම්
 ප්‍රතිබලවෙත්. නොලබන්නාහුද පිඩු හැසිරෙන සියලු මාගීය දනිති."
 තෙරණුවෝ කීහ. උන්වහන්සේලා අපේක්‍ෂාවෙන් සිටියහ. තෙරණුවෝ
 ගමට පිවිසියහ. සම්පයෙහිම උවැසිය කිරිබතක් පිළියෙල කොට
 තෙරුන් බලාපොරොත්තු වෙමින් සිටියා තෙරුන් දොරටුවට පැමිණි
 කෙණෙහිම පාත්‍රය පුරවා දුන්නාය. හෙතෙම එය රැගෙන

තෙරවරුන්ගේ සම්පයට ගොස් "ගනුමැනව ස්වාමීනි"යි සංඝසථවිරයන්ට පිළිගැන්වීය. එම තෙරණුවෝ මෙපමණ වූ අප විසින් කිසිවක් නොලබනලදි. මෙතෙම ඉක්මණින්ම රැගෙන ආවේදැයි සෙසු අයගේ මුව දෙස බැලූහ. තෙරණුවෝ බලන අයුරෙන්ම දැන, ස්වාමීනි, දැනුමින් සෙමෙන් ලබන ලද පිණිසාය කුකුස් නැතිව ගනු මැනවැයි (පවසා) මුල පටන් සියල්ලන්ට ඇතිපමණ දී තමන් විසින් ද ඇතිපමණ වැළඳූහ. ඉක්බිති බත්කිය අවසන්හි තෙරවරු උන්වහන්සේගෙන් "ඇවැත්නි, කවදානම් ලොවුතුරු දහම අවබෝධ කළේදැ"යි ඇසූහ. "ස්වාමීනි, මට ලොවුතුරු දහමක් නැත." "ඇවැත්නි, ධ්‍යානලාභියෙක් වූයෙහිද?" "එයද නැත ස්වාමීනි", "ඇවැත්නි ප්‍රාතිභායාසීයක් නොවේද?" "ස්වාමීනි, මවිසින් සාරාණිය ධර්මය පුරනලදි. එය පුරන කාලයේ සිට ඉදින් හික්කුහු ලක්ෂයක් වෙන්ද පාත්‍රයෙහි වූ දෙය නොගෙවෙයි (අවසන් නොවෙයි)". "මැනවි, මැනවි සත්පුරුෂය, එය ඔබට සුදුසු දෙයකි". ඒ තෙරවරු කීහ. පාත්‍රයෙහි වූ දෙය අවසන් නොවේ යන්නට මෙය කථා වස්තුවයි.

මේ තෙරණුවෝම සිතුල් පව්වෙහි ගිරිභණ්ඩ මහා පූජාවෙහි දන්දෙන තැනට ගොස් මේ දානයෙහි උතුම්ම භාණ්ඩය කුමක්දැයි ඇසූහ. "ස්වාමීනි සඵ දෙකකැ"යි (මිනිස්සු) කීහ. මේවා මට පැමිණෙකිසි තෙරණුවෝ කීහ. එය අසා ඇමති තෙමේ එක් කුඩා හික්කුවක් මෙසේ කියකිසි රජුට සැළ කළේය. "දහරයකුගේ මේ සිතුවිල්ලකි. සියුම් සඵ මහ තෙරවරුනට වට්ටි" පවසා මහ තෙරවරුන්ට දෙන්නෙමැයි තැබුවේය. බික්සහන පිළිවෙලින් සිටි කල්හි දෙන ඔහුගේ හිස මතුයෙහි තැබුවාවූද ඒ සඵ අතට නැඟී නොඑයි. අනික් ඒවාම නැඟී එයි. දහර හික්කුවට දෙන කල්හි අතට නැගිණ. හෙතෙම ඒ දහර හික්කුවගේ අතෙහි තබා ඇමතියාගේ මුහුණ බලා දහර හික්කුව වඩා හිඳුවා දන් දී සංඝයා යවා දහරයා සම්පයෙහි හිඳ "ස්වාමීනි කවදා මෙම ධර්මය අවබෝධ කෙළෙහිදැ"යි ඇසීය. හෙතෙම පයාසියෙන් (වෙනත් ලෙසකින්) වුව ද නොවූදෙයක් නොකියන්නේ මහරජ මට ලොවුතුරු දහමක් නැතැයි කීවේය. "ස්වාමීනි, එය පෙරදීම කීවාහු නොවේද?" "එසේය මහරජ, මම සාරාණිය ධර්මය පුරන්නෙක්මි, මට මේ ධර්මය පිරු කාලයේ පටන් බෙදෙන තන්හිදී උසස්ම භාණ්ඩය පැමිණෙයි". මැනවි, මැනවි, ස්වාමීනි, මෙය නුඹවහන්සේට සුදුසු දෙයකැයි කියා රජතෙමේ ගිණිය. මෙය බෙදන තන්හිදී අග්‍රභාණ්ඩය පැමිණේය යන මෙහි කථාවස්තුවයි.

බ්‍රාහ්මණකිය බියෙහිදී භාතර ගම් වැසියෝ නාග තෙරණියට නොදන්වාම පලා ගියහ. තෙරණිය උදෑසන කල්හි ගම බෙහෙවින් නිහඬය. සලකා බලවූයි කුඩා හික්කුණින්ට කීවාය. ඔවුහු ගොස්

සියල්ලන් ගිය බව දැන අවුත් තෙරණියට සැලකළාහුය. ඕනෑමෝ එය අසා නුඹලා ඔවුන් ගිය බව නොසිතවු, තමන්ගේ උදෙසිම පිළිවිසිම් නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙහිම උත්සාහ කරවුයි පවසා පිඩුහැසිරෙන වෙලෙහි පෙරව තමා දොළොස්වැන්නිය කොට ඇත්ති නුගගසමුලෙහි සිටියාය. ගසෙහි අධිගෘහිත දේවතාවා හික්‍ෂුණින් දොළොස් දෙනාටම පිණ්ඩපාතය දී ආයඝ්‍රීවරුනි, අන් තැනකට නොයනුමැනව, නිතර මෙහිම එනු මැනවැය කීවේය. තෙරණියට වනාහි කණිටු සොයුරුවු නාග නම් තෙරකෙනෙක් සිටිති, හෙතෙම "මහත් බියෙකි, යැපීමට නොහැක, පරතෙරට යමු"යි තමා දොළොස්වැනි කොට ඇත්තේ තමා වසන තැනින් නික්මෙමින් තෙරණිය දැක යන්නෙමැයි භාතරගමට පැමිණියේය. තෙරණිය තෙරවරුන් පැමිණියහයි අසා ඔවුන් සමීපයට ගොස් ආයඝ්‍රීවරුනි, කිමෙක්දැයි ඇසුවාය. ඒ තෙරණුවෝ එපුවත සැළකළාහුය. ඕනෑමෝ අද එක් දිනක් විහාරයෙහිම වැස හෙට යනුමැනවැයි කීවාය. තෙරවරු විහාරයට වැඩියාහුය. තෙරණිය දෙවැනි දිනයෙහි ගසමුලට පිඩුපිණ්ඩ ගොස් තෙරුන් වෙත එළඹ මේ පිණ්ඩපාතය වළඳනු මැනවයි කීවාය. තෙරණුවෝ "තෙරණිය, වටින්නේය"යි කියා නිශ්ශබ්දවුහ. "ස්වාමීනි, පිණ්ඩපාතය ධාර්මිකය කුකුසක් නොකොට වළඳනු මැනවු"යි ඇය කීවාය. "තෙරණිය, වටින්නේ"යි (තෙරණුවෝ කීහ.) ඕනෑමෝ පාත්‍රය ගෙන අහසට දැමුවාය. පාත්‍රය අහසෙහි සිටියේය. තෙරුන්වහන්සේ, "තෙරණිය, තල්ගස් සතක් උස පමණෙහි තිබුනත් හික්‍ෂුණින්ගේ බතමයි පවසා බිය නම් හැම කල්හි නොවෙයි, බිය සංසිදුනු කල්හි අරියවංශයන් කියමින් පින්වත් පිණ්ඩපාතිකය, හික්‍ෂුණින්ගේ බත වළඳා කල්යවහිදැයි (තමාටම) සිතෙන් කියාගනිමින් පමාවීමට නොහැකිවන්නෙමි. තෙරණිහු අප්‍රමාද වහුයි පවසා මගට පිළිපත්හ. වෘක්‍ෂදෙවතාවා ද ඉදින් තෙරණුවෝ තෙරණියගේ අතින් පිණ්ඩපාතය වළඳත්ද උන්වහන්සේ නොනවත්වමි, ඉදින් නොවළඳන්නහු නම් නවත්වන්නෙමැයි සිතමින් සිට තෙරුන්ගේ ගමන දැක ගසින් බැස ස්වාමීනි පාත්‍රය දෙන්නැයි පවසා පාත්‍රය ගෙන තෙරුන් ගස මුලටම පමුණුවා අසුනක් පතවා පිණ්ඩපාතය දී කළබත් කිස ඇති තෙරුන් පිළිණගෙන දොළොස් හික්‍ෂුණින්ට ද දොළොස් හික්‍ෂුන්ට ද සත්වසක් උපස්ථාන කළේය. මෙය දෙවියෝ උනන්දු බවට එළඹෙත් යන මෙහි කථාවස්තුවයි. එහි තෙරණිය සාරාණිය ධර්මය පුරන්ති වූවාය.

අබ්‍රහ්මානි යනාදියෙහි සජ්ඣ ආපත්ති ස්කන්ධයන්හි මුලින් හෝ අගින් හෝ ශික්‍ෂාපදයක් කැවුනේ නම් ඔහුගේ ශීලය කෙළවරින් සිදුණු සඵලක් මෙන් 'බණ්ඩ' නම් වෙයි. යමෙකුගේ මැදින් බිදුණේද ඔහුගේ සිදුරුසහිත සඵලක් මෙන් ඡීද්‍රය නම් වෙයි. යමෙකුගේ පිළිවෙළින් දෙකක් තුනක් සිල්පද බිදුනේද ඔහුගේ ශීලය පිටෙහි

හෝ කුසෙහි හෝ මතු ව සිටි විරුද්ධ වචනයෙන් කළ-පත්‍ර ආදීන් අතුරෙන් එක්කරා වචනයක් ඇති දෙනකගේ මෙන් සබල (කැලැල්) නම් වෙයි, යමෙකුගේ අතරතුර සිල් බිඳුනේ ද ඔහුගේ ශීලය අතරතුර විරුද්ධ බිංදුවලින් විසිතුරුවූ දෙනකගේ මෙන් කම්මාස (තිත්) නම්වෙයි. යමෙකුගේ වනාහි සියල්ලෙන් සියල්ල නොබිඳුනේද ඔහුගේ ඒ ශීලයේ නොකැඩුණු නොසිඳුණු නොකැලල් නොතිත් නම් වෙත්. ඒවා තෘෂ්ණාවට දාසබවින් මුදා නිදහස් බව ඇතිකිරීමෙන් නිදහස් වුවෝ නම් වෙත්. බුද්ධාදී ප්‍රාඥයන් විසින් පැසසුබැවින් විඤ්ඤපසන් නම්වෙත්. තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්ගෙන් නොපැහැසුණු බැවින් ද ඔබ මෙයට පැමිණිවිරුයයි කවරකු විසින් හෝ දොස් පැවරීමට නොහැකි බැවින් ද නොපැහැසුනෝ වෙත්. උපචාර සමාධිය හෝ අප්‍රණා සමාධිය හෝ පවත්වන්නුයි සමාධිය සඳහා පවතින්නෝයි ද කියනුලබත්. සීලසාමඤ්ඤගතො චිත්තරහි යනු ඒ ඒ දිශා භාගයන්හි වසන හික්මුන් සමග සමානබවට පැමිණි සිල් ඇත්තේව වසයි. සෝවාන් ආදීන්ගේ වනාහි ශීලය මුහුදින් අතරක වුවද දෙවිලොව වුව ද වසන අනෙක් සෝවාන් ආදීන්ගේ ශීලය සමග සමානම වෙයි. මාභීශීලයෙහි විවිධ බවක් නැත. ඒ සඳහා මෙය කියනලදි. ශායං දිවංගි යනු මාභීය සමග යෙදුනු සමාදිධියයි. අරියා යනු නිදොස් වුවෝයි. නිශ්චානි යනු විමුක්තිය ගෙන දෙන්නෝයි, තත්ත්වයා යනු යමෙක් ඒ ආකාරයෙන් කරන්නේ ද ඔහුගේයි, දුක්ඛසම්මාන යනු සියලු දුක් නැති කරනු සඳහායි, දිවංගාමඤ්ඤගතො යනු සමානදෘෂ්ටි ඇතිබවට එළඹුනේ වී වසයි.

6. 2. 2

දෙවැන්නෙහි යමෙක් ඒ ධර්මයන් සපුරයිද ඒ සබ්බමචාරීන්ට ප්‍රිය දෙයක් කෙරෙන්නුයි පිඨකරණා නම්, ගරු කරන්නුයි ගරුකරණා නම්, සංග්‍රහය යනු සංග්‍රහ කිරීම සඳහායි, අවිවාදාය යනු විවාද නැතිවීම සඳහායි, සාමග්‍රහය යනු සමගි බව සඳහායි, එකිනෙකාය යනු එක්බව සඳහායි, නොඑක් බවට පත් කිරීම සඳහායි සංවිභවනී යනු වෙත්, පවතිත්.

6. 2. 3

තෙවැන්නෙහි නිසාරණියා ධාතුයො යනු නිසාරණ ධාතුහුමයි (විමුක්තිය ලබාදෙන ශක්තිහුයි). මෙතො හි බො මෙ වෙතොවිමුත්ති යනු මෙහි විරුද්ධධර්මයන්ගෙන් මුදුනු බැවින් ක්‍රික වතුෂ්කධ්‍යානික මෙත්‍රියම වෙතොවිමුත්ති නම්. භාවිතා යනු වඩනලද්දේයි, ඛණ්ඩිතතා යනු නැවත නැවත කරන ලද්දේයි, යාතිකතා යනු යොදනලද යානයක්

හා සමාන කරන ලද්දේය, ව්‍යවස්ථාපිත යනු පිහිටක් කරන ලද්දේය, අනුමත යනු අද්විතීය කරන ලද්දේය, පරිච්ඡේදය යනු භාෂිතයක් රැස්කරන ලද්දේ එකතුකරන ලද්දේය, සුසුමාරාශ්‍රිත යනු මනාව ප්‍රශංසා කිරීමෙන් මනාව අරඹන ලද්දේය, පරිශාදනය කිරීම යනු දැඩිකොට ගෙන සිටිය, මානවත්වය වටහාගෙන යනු යම්කිසියක් නොවූ දෙයක් පිළිබඳ විවරණයක් විවරණය කරයිද එයින් එසේ නොකියවයි කියවුණුය. යද්දං මෙතො වෙතොවිමුක්ති යනු යම් මේ මෙකී වෙතොවිමුක්තියයි. ඉදං නිශ්චයාං ව්‍යාපාදය යනු ව්‍යාපාදයෙන් මිදුණෙහි අපරීය, යමක් වනාහි මෙකී ක්‍රියා ව්‍යුත්පන්න ධාරායෙන් නැගී සිටියේ සංස්කාරයන් මනාව දැන තෙවැනි මගට පැමිණ යළි ව්‍යාපාදය නැතැයි කෙටෙන එලයෙන් නිවන දකියිද ඔහුගේ සිත ව්‍යාපාදයාගේ අත්‍යන්ත නිස්සරණයයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තැන අපරීය දක්වනුය. අනිමිතො වෙතොවිමුක්ති යනු බලවත් විදර්ශනාවයි, දීප්තාණකයෝ වනාහි අරහත්ඵල සමාපත්තියයි කියත්. එය රාග රාගනිමිතතාදීන්ගේ මෙන්ම රූප නිමිතතාදීන්ගේ ද නිත්‍ය නිමිතතාදීන්ගේද අභාවයෙන් අනිමිතතායි කියනු ලැබේ. නිමිතතානුසාරී යනු කියනලද ප්‍රභේද ඇති නිමිත්ත අනුව යන ස්වභාවය ඇත්තේය, අභි යනු අසම්මානයයි, අසම්මානමය යනු පක්ෂානුකූලයන්හි මෙය මම වෙමි යනුයි, මෙපමණකින් රහත් බව විවරණය කරන ලද්දේ වෙයි. විවික්ඛිතාකාරිකාසලලං යනු විවික්ඛිතා සංඛ්‍යාත සෑකය නැමති හුලයි, මානවත්වය වටහාගෙන යනු ඉදින් ඔවුන්ට ප්‍රථම මාගීය නසන විවික්ඛිතා උපදියිද රහත්බව පිළිබඳ විශරණය බොරුවක් වෙයි, නොවූවක් නොකියවයි වැළැක්විය යුතුයි, අභිමිතානුකූලතො යනු අරහත් මාගීයයි, අරහත් මාගීඵල වශයෙන් නිවන දුටුකල යළි අසම්මානයක් නැතැයි අරහත්මග අස්මිමානසමුක්තානයයි කියනුලැබේ. මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි අභ්‍යව්‍යාකරණය නම් වූ දෙය කියනලදි.

6. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි න භග්ගං යනු නොලැබූ දෙයයි, එහි යමක් බියෙන් බියවූයේ මැරෙයි ද ඔහුට සොදුරු මරණයක් නොවෙයි, යමක් අපායෙහි පිළිසිඳ ගතියිද ඔහුට න භග්ගං කාලකිරිකා සොදුරු මරණයක් නොවෙයි, කම්මාරාමො යනාදියෙහි අරමුණෙහි සකුටුවීම ඇල්ම යන අපරීයයි, නවකමිති ඇල්ම මොහුටනුයි කම්මාරාමො නම්, ඒ කමීයෙහිම ඇලුනේ නිරතවූයේයි කම්මරතො නම්, ඒ කම්මාරාමතාවෙහි නැවත නැවත යෙදුනේයි අනුග්‍රහො නම්, සියලු තන්හි මේ ක්‍රමයයි, මෙහි ද භග්ගං යනු අල්ලාපසල්ලාපයයි, නිශ්චා යනු නින්දයි, සංඛ්‍යාතා යනු සමුහයා කෙරෙහි ඇලීසිටීමයි, එය එකෙකුට දෙවැන්නෙක් වෙයි, දෙවැන්නෙකුට ද තෙවැන්නෙක් වෙයි

යනාදී ක්‍රමයෙන් දතයුතුය. සංඝගෝයත්‍ර ඇසීම දැකීම දොඩමළුවීම එකටවිසීම කාය සංසථිය වශයෙන් පැවති එකටවසන ස්වභාවයයි, පාඤ්චායත්‍ර තෘෂ්ණා මාන දෘෂ්ටි වශයෙන් පැවති මත්වන (ප්‍රමාද වන) ආකාරය ඇති කෙලඟ ප්‍රපඤ්චයයි, සක්කායං යනු ත්‍රෛභූමික සංසාරයයි, සම්මා දුක්ඛස්‍ය අනත්තඛිට්ඨාය යනු හේතුවෙන් නයින් සියලු සසරදුක් පෙරළීම සිද්දැම්ම සඳහා වෙයි, මගො යනු සිවුපාවකු සමානවූයේයි, නිපාපඤ්චපදෙ නිවනෙහියි, ආරාධයි යනු සම්පූර්ණ කරයි, සම්පාදනය කරයි.

6. 2. 5

පස්වැන්නෙහි අනුග්‍රහා යනු පසුතැවිලි වියයුතු, පසුතැවිලි කරවන යනුයි, මේ සුත්‍ර දෙකෙහි ද ගාථාවන්හි ද සසර කියන ලදි.

6. 2. 6

සවැන්නෙහි ඛාන්ධගිලානො යනු දැඩිහිලනායි, එතදවොට යනු හිමියාට බෙහෙත් කොට ව්‍යාධිය සංසිද්ධීමට නොහැකි වන්නී දැන් සිංහනාදය කරමින් සත්‍යක්‍රියාවෙන් සංසිද්ධීමට සම්පයෙහි හිඳ මේ "මා බො නිං" යනාදී වචනය කීවාය. සාපෙඛො යනු තෘෂ්ණා සහිත වූයේයි, නිකුලලමානා යනු මෙහි නකාරය නිකුලෙහි යි මෙසේ පරපදය සූමග යෙදියයුතුය, සන්තර්ඛං යනු සිදුරු නැති කිරීමට මනාව තැබීමට, පැවැත්වීමට යන අරුත්ය, වෙණිං ඔලිඛිං යනු එළලොම් පිළියෙල කොට ගටා වෙළවක් කිරීමටයි, අඤ්ඤං වීරං ගම්ඤ්ඤි යනු වෙනත් සැමියකු ගත්තේය, සොදුසවස්සාති ගගට්ඨකං චුග්ගවර්ගං සමාදික්ඛානං යනු මෙයින් සොළොස්වසකට මත්තෙහි ගෘහස්ථ චුග්ගවර්ගවීවාසය සමාදන්වූයේයි, දුස්සනාමගරා යනු වැඩිමනත්වු දැකීමේ කැමැත්ත ඇත්තෝයි, මේ තුන් අංගයන්ගෙන් සිංහනාදය කොට මේ සත්‍යයෙන් ඔබගේ සිරුරෙහි ව්‍යාධිය පහසුවේවායි සත්‍යක්‍රියා කළාය, දැන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සාක්‍ෂ්‍ය කොට තමන්ගේ ශීලාදී ගුණයන්ගෙන්ද සත්‍යක්‍රියා කිරීමට "සියා බො පන තෙ" යනාදිය කීවාය, එහි පරිපුරකාරීහි යනු සම්පූර්ණ කරන්නීයි, වෙතොගමට්ඨාන යනු සමාධි කම්ප්ථානයටයි, ඔගාධප්පතා යනු සථීර තැනකට, අනුප්‍රවේශයකට පත්වූවායි, පතිගාධප්පතා යනු සථීර තැනකට, අනුප්‍රවේශයකට පත්වූවායි, පතිගාධප්පතා යනු ප්‍රතිගාධයකට ප්‍රතිෂ්ඨාවකට පැමිණියායි, අස්සාසප්පතා අස්වැසිල්ලකට පැමිණියායි, වෙසාරස්සප්පතා යනු සොමිනස් නුවණට පැමිණියායි, අපරප්පව්‍යා යනු අනුන් කෙරෙහි ඇදහිල්ල පරප්පව්‍යයි කියනුලැබේ. අනුන් ඇදහීම ඇයවසින් දුරුකරන ලද්දේයයි අරුත්ය, මේ අංගතුනෙන්

තමන්ගේ ගුණයන් අරභයා සත්‍යක්‍රියා කළාය, ගිලානාවුරැව්තො යනු ගිලන්වී නැති සිටියේයි, යාවතා යනු යම්පමණ වූවෝයි, තාසං අඤ්ඤාතරා යනු ඔවුන් අතුරෙහි එක් තැනැත්තියෙකි, අනුකම්පිකා යනු හිතානුකම්පා ඇත්තියි, ඔවාදිකා යනු අවවාදදෙන්නියි, අනුසාසිකා යනු අනුශාසනාදෙන්නියි.

6. 2. 7

සත්වැන්නෙහි පතිගලලාණා වූවැන්නො යනු හුදෙකලා බවින් ධර්මයහි සතුටුවීමෙන්, එලසමවත් විසීමෙන් නැති සිටියේයි, යථාවිහාරං තම තමන් වසන විහාරයයි, නවා යනු පැවිද්දෙන් නවකයෝයි, ඔවුහු පත්සියයක් පමණවූවාහුය, කාකවජමානා යනු කාක්භඩ කරන්නාහුයි, දත්(කුරු) කන්නාහුයි, ථේරා යනු සථීරභාවයට පත්වූවෝයි, තෙත නො යනු එහෙයින් නොවේද? සෙයාසුඛාදිය යට කියනලද අත් ඇත්තේමය. රට්ඨිකො යනු රට පරිභොග කරන යමෙකි, පෙතතණිකො යනු යමෙක් පියාවියින් බුදිනලද දෙය අනුව බුදියිද හෙතෙමේයි, සෙනාපතිකො යනු සෙනාවට දෙවූවුයේයි, ගාමගාමිකො යනු ගාමභොජකයායි, සුගගාමණිකො යනු ගුණදෙවූවායි, අවිපක්කො කුසලානං ධම්මානං යනු කුසල් දහම් නොසොයන්නේ සොයා නොබලන්නේවීයි, බොධපක්ඛයානං ධම්මානං යනු සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන්ගේයි.

6. 2. 8

අවවැන්නෙහි මට්ඨිකං යනු මසුන් මරන්නාවූයි, ඇතුපිටින් යන්නේනුයි ගණ්ඨකායී නම්, අනාවූ දෙය ද මේ ක්‍රමයමයි, වජ්ජෙධ යනු නැසිය යුත්තවුන්ය, වධායොපතිතො යනු නැසීම සඳහා එළවනලද්දේ (සම්පයට යොමුකරන ලද්දේ)යි, පාපකෙත මහසා යනු ලාමකවූ නැසීමේ සිතිනි, පෙළෙහි වනාහි වාඩායුහනිතෙයි ලියන්. මාගවිකො යනු මුවන් තසන්නායි, කොපත වාදො මනුස්සගුණං යනු යමෙක් මිනිසකු පවිටු සිතෙන් බලාපොරොත්තු වෙයිද ඔහුගේ පැමිණීම නැතිවීමට කුමක් කියයුතුද? මෙය පවිටුකම් කරන්නාගේ අතිවූපල බව දැක්වීමට කියනලදි. එබදු කම් කරන්නාවූ යමකුට ද කීර්ති ප්‍රතිලාභයක් වේද ඔවුනට ඒ අකුශලය නිසා කුසලය විපාකදේයයි දකයුතුය, ඒ අකුශලකම්යෙන් බාධාකළ බැවින් ඔහුගේ විපාකය බොහෝකල් නොපවතියයි මේ සුත්‍රයෙහි අකුශල පක්ෂය කියනලදි.

6. 2. 9

නවවැන්නෙහි භාදිකෙ යනු මෙබඳු නම් ඇති ගමෙහිදී, ගිඤ්ඤාචාර්යයෝ යනු ගමට පිටින් සාදනලද පහසෙහිදී, අමතොගධා යනු නිවන ප්‍රතිපත්ති කොට නිවන පිහිට කොට ඇත්තේදී, අපරීය, භාවේදී නො යනු වඩන්නාහු නොවේද? මරණාසනා යනු මරණසනි කම්ප්පානසය, අනොච්ඡා යනු ප්‍රාණානාපරීයෙහි නිපාතයකි. ඛණ්ඩක මෙ කතං අසා යනු ඛණ්ඩකත්වයෙන් සසුනෙහි මගේ කටයුතු බොහෝ කරනලද්දේ වන්නේය. භද්‍රාකරං යනු ඒ අතර අවස්ථාව අවකාශය යනුදී, අසායනිකා වා පසායනිකා යනු මෙහි අසායන යනු ඇතුළට පිවිසෙන වායුවයි, පසායන යනු පිටතට නික්මෙන වායුවයි, මෙසේ මේ ගිඤ්ඤා ඇතුළට පිවිසී වාතය පිටතට නික්මවයි, පිටට නික්මෙන වාතය ඇතුළට පිවිසුවයි, එතෙක් ජීවිතය පතමින් මෙසේ කීවේය. දුශ්ඨං යනු මදවූ බර වූ ඉක්මන් පැවතුම් නැතිදී, ආගමනං ඛණ්ඩක යනු අරහත්ඵලය සඳහාදී, මේ සුත්‍රයෙහි මරණසනිය අරහත්ඵලයට පමුණුවා කියනලදී.

6. 2. 10

දසවැන්නෙහි පඨිගිකාය යනු පිළිපන්නාවූයි, ඉති පටිගඤ්ඤාසනා යනු ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කරයි, සො මමසා අනතරසො යනු මෙහි ත්‍රිවිධ අනතරාසෙකි, ජීවිතාත්තරාය, ඉරිතාත්තරාය, භූමිතාත්තරාය. පෘථග්ජන කාලක්‍රියාව කරන්නාහුගේ ස්වභාවාත්තරාය මෙන්ම මාතෘතාත්තරාය යනුවෙනි, ඒ සියල්ලම සඳහා කීවේය, ව්‍යාපාරොපකාය යනු අපරිණික ආදී වශයෙන් විපතට පත්වන්නේදී, අධිමග්ගො යනු බලවත් වූයි, ජඤ්ඤා යනු කරනු කැමති ජඤ්ඤාය, වායාමො යනු ප්‍රයෝගවිරියයි, උග්ගාමො යනු මසවාතබන විරියයයි, උග්ගාමානි යනු සම්පාදන (ඉටුකිරීමේ) විශිෂ්ටය, අප්පට්ඨානි යනු උකටලි නොවීමයි. ඒකාබද්ධ නොවීමයි, සෙස්ස සියලු තත්ති පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනි වර්ගයයි.

—//—

තෙවැනි වර්ගය

6. 3. 1 - 2

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි සාමගාමකෙ යනු සාමකයන් වැඩි බැවින් මෙන්ම එසේ ලබන ලද නම් ඇති ගමෙහිදී, පොකරණියායං යනු පොකරණියා නමැති විහාරයෙහිදී, අභිකක්කාය රහතියා යනු රාත්‍රියෙහි පළමු යම ඉක්ම මැදුම් යම පැමිණි කල්හිදී,

අභිකතනවණ්ණා යනු ඉතා සිත්ගන්නා බෙහෙවින් සිත්කළු වූයි, කෙටලකපං යනු මුළුල්ලම, සම්පූර්ණයෙන්ම යනුයි, පොකරණිකං ඔහාසෙවො යනු පොකරණියා නම්වූ මහාවිහාරය තමන්ගේ ආලෝකයෙන් පතුරුවායි, සමනුකුණ්ඩා යනු සමසේ අනුදත්තේ, සමානසිත් ඇත්තේයි, දොවටඤ්ඤා යනු දුර්ව (නපුරුවවන ඇති) බවයි, පාපමිඤ්ඤා යනු පවිත්රමිතුරන් ඇතිබවයි, මේ සූත්‍රයෙහි පිරිහීමට පත්කරන ධර්මයෝම කියනලදහ. දෙවැන්නෙහි පිරිහීම ඇති නොකරන ධර්මයෝ ලෝකෝත්තර මිශ්‍රකව කියනලදහ.

6. 3. 3

තෙවැන්නෙහි කාමරාගරණායං යනු මෙනෙම කාමරාගයෙන් රත්වූයේයි, ජඤ්ජරාග විනිබ්භෝ යනු ජඤ්ජරාගයෙන් බැඳුනේයි, හඬා යනු සිත කැතිගන්වන බියෙනි, පඬකා යනු කෙලෙස් මඩෙනි, සඬො පඬො ච උභයං යනු ඇලීම, මඩ යන මේ දෙකයි, එහෙ කාමා පවුට්ඨති යන ධර්මයෙහි පවුට්ඨතො යනු යම් ඇල්මෙක්හිද මඩෙහිද පෘථග්ජනයා ඇල්මේ ලැබුනේ කෙලෙසුනේයි, උපාදානෙ යනු සිවුවැදැරුම් දැඩියේ ගැනීමෙහියි, ජාතිමරණාසංඝට්ඨෙ යනු ඉපදීම ද මරණය ද හටගන්වන්නා වූ, හේතු වූයි, අනුපාදා විමුට්ඨති යනු අල්වා නොගෙන මිඳෙත්, ජාතිමරණාසංඝට්ඨෙ යනු ජාතිමරණයන්ගේ ක්ෂයවීම් සංඛ්‍යාත නිවනෙහියි, නිවන අරමුණු කොට ඇති විමුක්තියෙන් මිඳෙත්යයි අරුත්ය. මේ ස්ථානයෙහි මේ හික්කුට කෙලෙස් වනයා රහත් බවටම පැමිණියේය, දැන් ඒ කම්ණාශ්‍රවයාට ගුණ වණමින් "තෙ බෙමප්පත්තා" යනාදිය කීවේය. එහි බෙමප්පත්තා යනු නිකීය බවට පැමිණියෝයි, සුඛිනො යනු ලොවුතුරා සුවයෙන් සුවපත්වූවෝයි, දිට්ඨබ්බොගිහිබ්බුතා යනු ඇතුළත කෙලෙසුන් නැති බැවින් ඉහාත්මයෙහිම නිවනට පත්වූවාහුයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියා ගාථාවන්හි සසර හා නිවන කියනලදි.

6. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි පදාලෙඤ්ඤා යනු බිඳින්නේය, ජවාය යනු ලාමකවූයි සමාධිකා සමාපත්තිකුසලො හොති යනු ගැලපෙන ආහාර, ගැලපෙන සෘතුන් විමසා සමාධියට සමවදින්නට දක්ෂ වූයේ වෙයි, දක්ෂ වූයේ සමත්වූයේ ප්‍රතිබලවූයේයි, සමාධිකා ධීතිකුසලො යනු සමාධිය පවත්වා ගැනීමෙහි දක්ෂවූයේයි, සමාධිය තබා ගැනීමට හැක්කේයයි අරුත්ය, සමාධිකා වුට්ඨානකුසලො යනු සමාධියෙන් නැගිටීමෙහි දක්ෂවූයේයි, පිරිසිදීමට අනුව නැගිටීමට හැක්කේයි අරුත්ය, සමාධිකා කලුභිකුසලො යනු සමාධියේ මනෝඥබවෙහි දක්ෂවූයේයි, සමාධි

සිත් බබළවන්නට මනහර කරන්නට හැක්කේයි අරුත්ය, සමාධිස්ස ගොවරකුසලො යනු සමාධියට නොගැලපෙන උපකාරනොවන ධර්මයන් හැර ගැලපෙන උපකාරක ධර්මයන් ඇසුරු කරන්නා ද මේ සමාධි නිමිත්තකාරමමණය, මේ ලක්ෂණාරමමණයයි දන්නා ද සමාධිය ගොවරකුසලො නම් වෙයි, සමාධිස්ස අභිනිභාරකුසලො යනු මතුමත්තෙහි සමවත්වලට සමවැදීම සඳහා ප්‍රථමධ්‍යානාදී සමාධිය යොමුකිරීමට හැකිවන්නා සමාධිය අභිනිභාරකුසලො නම්, හෙතෙම ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් නැතිට ද්විතීයධ්‍යානයට සමවදිසි, ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් -පෙ- තෘතීය ධ්‍යානයෙන් නැතිට චතුර්ථධ්‍යානයට සමවදිසි.

6. 3. 5

පස්වැන්නෙහි අනුස්සාධිධ්‍යානාති යනු අනුස්සාතිකාරණයෝයි, "ඉතිපි සො හගවා" යනාදිය විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර කරන ලද්දානුය. ඉද්ධපි ඛො භික්ඛවෙ ආරම්මණං කර්ථවා යන මෙය බුද්ධානුස්සාති කමටහන අරමුණු කොටයි, විසුද්ධිමග්ගි යනු පරම විසුද්ධිය වූ නිවනට පමුණුවත්, සෙස්ස හැම තන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය. මේ සූත්‍රයෙහි අනුස්සාති කාරණයෝ මිශ්‍රකව කියන ලද්දානුයි දතයුතුය.

6. 3. 6

සවැන්නෙහි සමාධිධෙ යනු පස්කම් ගුණ නැමැති බාධාවෙහියි, ඔක්කාසාධිගමො යනු මෙහි අනුස්සාති කරුණු සය ඔක්කාසයයි කියනුලැබේ, ඔවුන් අවබෝධකිරීමයි, විසුද්ධිධා යනු පිරිසුදු වීම සඳහායි, සොකපරිඤ්චානං සමචික්කමාය යනු ශෝකයන්ගෙන් වැලඳීම්වලත් ඉක්මවීම සඳහායි, අත්ථගමාය යනු අක්කයට යාම සඳහායි, ඤායස්ස අධිගමාය යනු විදඝීනාව සහිත මාභීය අවබෝධ කිරීම සඳහායි, නිබ්බානස්ස සමපතිරියාය යනු ප්‍රත්‍යය රහිත නිව්‍යාණය පසක් කරනු සඳහායි, සමාධිධෙ යනු සඵලකාරයෙනි, ආකාශසමෙත යනු නොලැගීම් අරුතින් මෙන්ම බාධාරහිත යන අරුතින් ද අහස සමානවූයෙනි, විසුද්ධෙත යනු අල්ප නොවූවෙනි, මග්ගගතෙත යනු මහත්බවට ගිය දෙයිනි හෝ මහත්වූ ආයතීශ්‍රාවකයන් විසින් ගිය, අවබෝධ කළ දෙයිනි යන අරුත්ය, අප්පමාණෙත යනු පැතිරීම අපමණ බැවින් අප්‍රමාණවූ දෙයිනි, අවෙරෙත යනු අකුසලවෙර පුද්ගල වෙර රහිත දෙයිනි, අවිනාපජ්ජෙත යනු ක්‍රෝධ දුක් අත්හළ දෙයිනි, මේ සියල්ලම බුද්ධානුස්සාති සිත් සඳහාම කියනලදි, අන්තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. විසුද්ධිධමා යනු පිරිසුදු වීම ස්වභාවයෝයි, මේ සූත්‍රයෙහි ද අනුස්සාති කරුණු සය මිශ්‍රකවම කියනලදි.

6. 3. 7

සත්වුන්නෙහි මනොභාවනියය යනු මෙහි මනස වඩයි යන්නෙන් මනොභාවනියො නම්, දුක්ඛතාය යනු දැකීම සඳහායි, නිශ්සරණං යනු නික්මීමයි, සංසිද්ධියි, ධම්මං දෙසෙති යනු කාමරාගය දුරුකරනු සඳහා අසුභ කම්ප්ථාතය කියයි, දෙවෙනි වාරාදියෙහි ද ව්‍යාපාදය දුරුකරනු සඳහා මෙහි කම්ප්ථාතය ද ථීතමිඤ්ඤාය දුරු කරනු සඳහා ථීතමිඤ්ඤාය දුරුකරන කම්ප්ථාතය ද ආලෝකසංඥාව හෝ වීර්යය පටන් ගැන්මේ වස්තු අතුරෙන් යමක් හෝ ද උදාවක්කකකව්වය දුරුකරනු සඳහා සමථ කම්ප්ථාතය ද විවික්ඛාව දුරුකරනු සඳහා තෙරුවනෙහි ගුණකථාව ද කියන්නේ දම් දෙසයි යි කිවයුතුය, ආගමම යනු අරහයායි, මහතිකරොතො යනු අරමුණු වශයෙන් සිතෙහි කරන්නහුගේයි, අනන්තරා ආසවානං ඛයො ගොති යනු අතරක් නැතිවම ආශ්‍රවක්ෂය වෙයි.

6. 3. 8

අවචුන්නෙහි මණ්ඩලමාලෙ යනු බොජුන් හලෙහියි, වාරිකාකිලමථො යනු පිඩිහැසිරීමෙන් උපන් වෙහෙසයි, ගග්ගකිලමථො යනු බත් මතයයි, විහාරපට්ඨායායං යනු විහාර අන්තයෙහි වූ සෙවනෙහියි, ගදෙවග්ගා දිවා සමාධිතිමිත්තං මහතිකතං ගොති යනු මොහු ඊට කලින් දිනයෙහි යම් සමථ නිමිත්තක් මෙනෙහි කළේද ගදෙවග්ගා ගග්ගං ගමයෙ ගමුදාවරති යනු එයම එකල දිවා විහරණයෙහි හුන්නාවූ මොහුගේ මනෝආරයෙහි හැසිරෙයි, ඔප්ට්ඨායී යනු ඔප්පෙහි සිටියේ, පිහිටියේයි: එාසුග්ගා ගොති යනු ඔහුට පහසුවක් වෙයි, ගමුදො යනු කියන්නාගේ ඉදිරියෙහියි. සුභං යනු කණෙන් අසනලදි, පටිග්ගතිතං යනු සිතෙන් පිළිගන්නාලදි.

6. 3. 9

නවචුන්නේ, උදායං යනු උදායි තෙරුන්ය, සුභාමහං ආවුසො යනු ඇවුත්ති, මම බිහිරෙක් නොවෙමි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනය අසමි, ප්‍රශ්නයක් ගැන සිතමි, අධිවිත්තං යනු සමාධිවිදායිනා සිතයි, ඉදං ගණෙ අනුස්සවිතං යනු මෙය ධ්‍යානතුන නැමැති අනුස්සවි කාරණයයි, දිට්ඨධම්මසුඛ විහාරාය සංවත්තති යනු මේ ආත්මභාවයෙහිම සැප විහරණය සඳහා පවතියි, ආලෝකසංඥායං යනු ආලෝක නිමිත්තෙහි උපන් සංඥාවයි, දිවා සංඥායං අධිවිත්තං යනු දහවලැයි හැඟීමක් තබයි, යථා දිවා තථා රත්තිං යනු යම්සේ ඔහු විසින් දහවල ආලෝක සංඥාව මෙනෙහි කරන ලද්දේ ද රූයෙහි ද එසේම මෙනෙහි කරයි, යථා රත්තිං තථා දිවා යනු යම්සේ ඔහු විසින්

රාත්‍රියෙහි ආලෝකසංඥාව මෙනෙහි කරනලද්දේද දහවල්හි ද එය
 එසේම කරයි, විවචෙන යනු ප්‍රකටවූ දෙයිනි, අපරිශෝකශ්‍රේණ යනු
 නිවරණයන් ගෙන් නොවැසුනෙහි, ස්පන්ධානං විතංගා වෙනි යනු දිවැස්
 නැණ සඳහා බැබළීම් සහිත සිත වඩයි, දියුණු කරයි යි කියනලදි.
 එය ථීතමිඤ්ඤා දුරුකරන ආලෝක සංඥාව සඳහා කියනලදි,
 දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාලෝකය නොවේයයි දකුණුය, ඤාණදායකපටිලාභාය
 යනු දිවස් නැණ නමැති ඥානදර්ශනය ලැබීම සඳහාය, ඉමමෙවකායං
 යනාදියෙහි යමක් කිවයුතු වේද ඒ සියල්ල සථිප්‍රකාරයෙන්ම විස්තර
 වශයෙන් විසුද්ධිමග්ගයෙහි කායගතාසනි කමටහනෙහිදී කියනලදි.
 කාමරාගපභානාය යනු පඤ්චකාමගුණිකවූ රාගය දුරුකිරීම සඳහායි,
 සෙසභාවි පඤ්ඤාය යනු යම්සේ දක්නේද යනුයි, සර්ථං යනු
 මළසිරුරුයි, සිව්විකාය ජඣිතං යනු සොහොනෙහි අත්හළයි, මැරුණු
 මොහුට එක්දිනයක්නුයි එකාගමනං නම්, මළ මොහුට දින දෙකකැයි
 ආවිහමනං නම්, මළ මොහුට දිනතුනකැයි තිහමනං නම්. පසුමිබ්බස්ස
 මෙන් වායුවෙන් පිම්බුණු, පීචිතාවසානයෙහි සිට පිළිවෙලින් මතු වූණු
 ඉදිමුණු බවින් පිම්බුණු බැවින් පිම්බුණු දෙයම උග්ගමානක නම්,
 පිළිකුල් බැවින් අප්‍රියවූ ඉදිමීම ඇත්තේනුයි හෝ උග්ගමානක නම්,
 සිද්ධිබ්බිය පැහැය විනිලකයයි කියනුලැබේ. ඒ විනිලයම විහිලක
 නම්, පිළිකුල් බැවින් අප්‍රියවූ විනිලයක් ඇත්තේනුයි හෝ විහිලකං
 නම්, මස් වැඩි තත්හි රත්පැහැය ඇති පෙර රැස්ව තිබූ තැන්හි සුදු
 පැහැය ඇති නිල් පැහැය ඇති තැන්හි බෙහෙවින් නිල් පැහැය ඇති
 නිල් සඵලක් පොරවන ලද්දක් වැනිවූ මළමිනියට මෙය පයඝාය
 නාමයකි, තවවිඩවූ බිඳුණු තැන්වලින් හෝ වණ්ණබයන්ගෙන් වැගිරෙන
 සුළුවූ සැරව ඇත්තේනුයි විපුබ්බක නම්, පිළිකුල් බැවින් අප්‍රියවූ
 සැරව ඇත්තේනුයි හෝ විපුබ්බක නම්, සැරව බවට ගියේනුයි
 විපුබ්බකජාතං නම්, භො ඉමමෙව කායං යනු ඒ හික්කුළු මේ තමන්ගේ
 සිරුර යනුයි, ඒ කය සමඟ ඥානයෙන් හඳුන්වයි, ඉදිරිපත් කරයි,
 කෙසේද? අයමපි භො කායො එවං ධම්මො එවංභාවි එතං අතභිතො යනු
 මෙය කියනලද්දේ වෙයි: ආයුෂ්, උෂ්ණය හා විඤ්ඤාය යන මේ
 ධර්මතුන ඇති බැවින් මේ සිරුර සිටීම යාම ආදියෙහි හැකියාව
 ඇත්තේ වෙයි, මේවා ඉවත්වීමෙන් මෙය ද එවං ධම්මො යනු මේ
 පිළිකුල් ස්වභාවය ඇත්තේමය, එවං භාවි යනු මෙසේ ම උග්ගමානාදී
 හේදය වන්නේය, එතං අතභිතො යනු මේ උග්ගමානාදී ස්වභාවය
 නොයික්මවන ලද්දේය, ඛජ්ජමානං යනු උදරය ආදී තැන්හි හිඳ
 උදරමාංශය, ඔෂ්ට (තොල්) මාංශය, අක්කිමාංශය ආදිය උගුලමින්
 කනුලබන්නාවූයි, සමංසලොභිතං යනු ඉතිරිමස්සලෙයින් යුක්තවූයි,
 නිමමංසලොභිතං යනු ඉතිරි මස්සලෙයින් යුක්තවූයි, නිමමංසලොභිත
 මසබ්බං යනු මස් ක්ෂයවූ කල්හි ද ලේ නොවියලෙයි, ඒ සඳහා

"ලොභිතමකිතං" යි කියනලදි, අඤ්ඤාන වෙනත් දිශාවකින්, හඟවයිකං යනු සිවුසැට වැදැරුම්වූ ද අත්ඇට වෙන්වෙන්ව විසුරුණේයි, පාඇට ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, තෙරොවසකිකානි යනු ඉක්මණු අවුරුදු ඇත්තේය, සුභිති යනු එළිමහනෙහි පැවති, සුළඟ අවිවැසි පැහැසීමෙන් ඉක්මුණු අවුරුදු ඇත්තේම සුභිති නම් වෙයි, පොළව තුළට ගිය ඒවා බොහෝ කලක් පවතියි, වුණාකථාතානි යනු සුණු සුණු බවට පත්ව විසුරුණාවූයි, හැම තන්හි එම ගිකුළුව "ඉමමෙව" යනුවෙන් කියනලද ක්‍රමයෙන් කනුලබනාදීන්ගේ වශයෙන් යෙදීම කළයුතුය. අභිමානසමුක්කාතාය යනු වෙමැයි පැවති නවවිධ මානය වැනසීම සඳහායි, අනෙකඛාතූපට්ඨෙධාය යනු නොයෙක් ධාතුන් අවබෝධ කිරීම සඳහායි, සතොව අභිකමභි යනු යන්නේ සිහිනුවණින් යුතුවම යයි, සතො පටිකමභි යනු ආපසු හැරී එන්නේද සිහිනුවණින් යුතුව හැරී එයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, සතිසමපජඤ්ඤාය යනු සිහිය ද නුවණ ද සඳහායි. මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සිහිනුවණ මිශ්‍රකව කියනලදි.

6. 3. 10

දසවැන්නෙහි උච්චාවචං යනු ලොකුකුඩා යම් කිසිවකි, උස්පහත් දෙයක් හෝ ද වේ. ගිතං යනු පහත් යනුයි, ගමමං යනු ගම්වැසියන්ගේ දැක්මයි, පොට්ඨස්ථිකං යනු පෘථග්ජනයන්ට අයත්වූයි, අනරිදං යනු ආයඨී නොවූයේයි, උතුම් නොවූයේ පිරිසුදු නොවූයේයි, අතථංගිතං යනු අතථීය ඇසුරු නොවූයි, න නිබ්බිදාය යනු සසරෙහි කළකිරීම සඳහා නොවේ, න වීරාගාය යනු රාගාදීන් ගේ පැවැත්ම සඳහා නොවේ, න නිරොධාය යනු රාගාදීන්ගේ නොපැවැත්ම විනාශවීම සඳහාය, න උපසමාය යනු රාගාදීන් සංසිදීම සඳහා නොවේ, න අභිඤ්ඤාය යනු මනාව දැනීම සඳහා නොවේ, න සමොධාය යනු සම්බෝධි සංඛ්‍යාතවූ සිවුමග නුවණ අවබෝධ කිරීම සඳහා නොවේ, න නිබ්බානාය යනු නිවන පසක් කිරීම සඳහා නොවේ. නිව්ච්ඤාය යනු පිහිටි සැදැහැ ඇත්තේයි, නිව්ච්ඤාපෙමො යනු පිහිටි ප්‍රේමය ඇත්තේයි, එකකතිගතො යනු ඒකාන්තයෙන් ගියේයි, නොසැලෙන සැදැහැ ඇත්තේ යන අරුත්ය, අභිපපසනො යනු බෙහෙවින් පැහැදුනේයි, එතදානුගතරිදං යනු මෙය අනුත්තරය, ගථිගමිමයි සිකඛි යනු හස්ති නිමිත්ත, උගතයුතු හස්ති ශිල්පය උගනියි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, උච්චාවචං යනු ලොකුකුඩා ශිල්ප උගනියි. උපධිතා පාරිවරිඨෙ යනු සේවාවෙහි එළඹ සිටියේය, භාවගතති අනුගතං යනු අනුත්තර වූ අනුස්සකිය වඩත්. විවෙකපටිසංයුක්තං යනු නිවන ඇසුරු කොටයි, ඛෙමං යනු උවදුරු නැතිවූයි, අමගගාමිතං යනු නිව්ච්ඤාය ආර්යමාර්ගීය වඩත්යැයි අරුත්ය, අපමාදෙ පමාදිතා යුතු සිහියෙන්

නොතොරවීම් සංඛ්‍යාත අප්‍රමාදයෙහි සතුටුවුවෝයි, ප්‍රමුදිතවුවෝයි, නිපතා යනු නුවණින් යුක්තවුවෝයි, සිලෙංගුතා ශීලයෙන් සංවරවුවාහුයි, වසන ලද්දාහුයි, තෙ වෙ කාලෙත පවෙට්තනි යනු ඔවුහු සුදුසු කාලයෙහි දනිත්, ශතව දුක්ඛං නිරුත්ථානං යනු යම් තැනක සියලු සසරදුක නැතිවේද ඒ අමත වූ මහා නිව්වාණය ඒ හික්කුහු දනිති, මේ සූත්‍රයෙහි අනුත්තරිය සය මිශ්‍රකව කියනලදි.

තෙවැනි වර්ගය

—//—

සිවුවැනි වර්ගය

6. 4. 1 - 3

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි **සෙක්ඛ්‍යා** යනු සත්වදැරුම් ශෛක්‍ෂ්‍යයාගේයි, පෘථග්ජනයා ගැන කිවයුත්තක්ම නැත. **පරිභානාය** යනු මතුමත්තෙහි වූ ගුණයන්ගෙන් පිරිහීම සඳහාය, දෙවැන්නෙහි **සත්ථුගාරවතා** යනු ශාස්තෘන්වහන්සේ කෙරෙහි ගරුකිරීමයි, **ධම්මගාරවතා** යනු නවලොවුතුරු දහමිනි ගෞරවයයි, **සබ්බගාරවතා** යනු සඤ්ජානායා කෙරෙහි ගෞරවයයි, **සික්ඛාගාරවතා** යනු ක්‍රි.වි.ධ ශික්‍ෂාවෙහි ගරුකිරීමයි, **අප්‍රමාදගාරවතා** යනු අප්‍රමාදයෙහි ගරුකිරීමයි, **පටිසන්ධාරගාරවතා** යනු ධර්ම ආරම්භ වශයෙන් දෙවැරුම්වූ පිළිසඳරෙහි ගෞරවයයි, **භාටාවෙහි** ශාස්තෘන්වහන්සේ මොහුට ගරුවන්නේනුයි **සත්ථුගරු** නම්, ධර්මය මොහුට ගරු වන්නේනුයි **ධම්මගරු** නම්, **තිබ්බගාරවො** යනු බහුල ගෞරවයයි, පිළිසඳරෙහි ගෞරවය ඇත්තේ මොහුටනුයි **පටිසන්ධාරගාරවො** නම්, තෙවැන්නෙහි **සප්පතිංකා** යනු ජොෂ්ඨයෙක් සහිතවූයේ, ගෞරවය සහිතවූයේයි:

6. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි **තිංකා** නාම **තික්ඛු** යනු තෙරුන්ගේම සද්ධිවිහාරිකයෙකි, **මහිඤ්ඤා** මහානුභාවො යනු සමාදානවීමේ අත්ථයෙන් මහත් සාදධිය ඇත්තේ මොහුටනුයි මහිඤ්ඤා නම්, පැතිරීම් අරුතින් මහත් ආනුභාවය ඇත්තේ මොහුටනුයි මහානුභාවො නම්. **වීරයාං** බො මාරිස මොග්ගලලාභ ඉමං **පරිශායමකාසි** යනු ලෝකයෙහි ප්‍රකෘතියෙන්ම මෙබඳුවූ ප්‍රිය ගෙන දෙන වචනයක් වෙයි, ලෝවැසියෝ "බොහෝ කලකින් ආවාවූද, නොආවීරුවූද පැමිණි හිතවතකු දැක පිත්වත, කොහිසිට ආවෙහිද? පිත්වතා බොහෝ කලකින් ආවෙහිය, කෙසේ ඔබට මෙහි එන මග වැටහුනේද? කිම මංවුළාවූයෙහිද"

ආදිය කියත්. මෙතෙම වනාහි පැමිණිවිරු බැවින් මෙසේ කීවේය. තෙරණුවෝ කළින් කලට බ්‍රහ්මලෝකයට යත්මය, එහි පරිශායමකාසි යනු වාරයක්, අවස්ථාවක් කළේය, යදිදං ඉධාගමනා යනු මෙහි පැමිණීම සඳහා මේ යම් වාරයක් වේද එය බොහෝ කලකින් කළේයයි කියනලද්දේ වෙයි, ඉදමායනං පඤ්ඤානං යනු මහත් වටිනා බ්‍රහ්මපයඝීකය පනවා මෙසේ කීවේය. අවෙධාසාදෙන යනු අවබෝධ කළ නොසැලෙන මාභීප්‍රසාදයෙනි, මේ සුත්‍රයෙහි සෝවාන් මග ත්‍රවණ කියනලදී.

6. 4. 5

පස්වැන්නෙහි, විජ්ජාසාගරියා යනු විද්‍යාවට අයත් කොටස්ය, අභිධම්මඤ්ඤා යනු අනිත්‍යානුපස්‍යනාඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි අභිධෙව දුක්ඛඤ්ඤා යනු දුක්ඛානුපස්‍යනා ඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි, දුක්ඛ අනත්තඤ්ඤා යනු අනත්තානුපස්‍යනා ඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි. පභානඤ්ඤා යනු පභානානුපස්‍යනා ඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි, විරාගඤ්ඤා යනු විරාගානුපස්‍යනා ඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි. නිරෝධඤ්ඤා යනු නිරෝධානුපස්‍යනා ඥානයෙහි උපන් සංඥාවයි.

6. 4. 6

සවැන්නෙහි විවාදමූලාහි යනු විවාදයට මුල්වූ කරුණයි. කොධනො යනු කිපෙන ලක්ෂණ ඇති ක්‍රොධයෙන් යුක්තවූයේයි, උපතාහි යනු වෛරය අත්තොහරිත ලක්ෂණය ඇති උපතාහයෙන් යුක්තවූයේයි. අභිතාය දුක්ඛාය දෙවිමත්‍රස්‍යානං යනු හික්‍ෂුන් දෙදෙනකුගේ විවාදය කෙසේ දෙවිමිනිසුන්ට අහිත පිණිස දුක් පිණිස පවතිණ්ද? කොසමබ්බන්ධකයෙහි මෙන් හික්‍ෂුන් දෙදෙනකු විවාදයට එළැඹුණු විට ඔවුන්ගේ ඇතැවුන්ගේ විවාදකරනි, ඔවුන්ගේ අවවාද ගන්නාවූ හික්‍ෂුණි සංඝයා විවාදකරයි, ඉක්බිති ඔවුන්ගේ උපස්ථායකයෝ විවාද කරත්, ඉක්බිති මිනිසුන්ගේ ආරක්‍ෂක දෙව්වරු දෙකොටසක් වෙති, එහි ධම්මාදීන්ගේ ආරක්‍ෂක දෙවියෝ ධම්මාදීහු වෙත්, අධම්මාදීන්ගේ ආරක්‍ෂක දෙව්වරු අධම්මාදීහු වෙත්. එයින් ආරක්‍ෂක දෙව්වරුන්ගේ මිත්‍රවූ බ්‍රමාවු දෙවියෝ බිඳෙත්, මෙසේ පිළිවෙලින් බඹලොව දක්වා ආයඝීශ්‍රාවකයන් හැර සියලු දෙවිමිනිස්සු දෙකොටසක් වෙති, ධම්මාදීන්ගෙන් අධම්මාදීහුම බොහෝ වෙත්. ඉක්බිති බොහෝ දෙනකු විසින් යමක් ගන්නා ලද්දේ වෙයිද එතැනට යති, ධම්ම අතහැර බොහෝ දෙනෙක් අධම්මය ගනිති, ඔවුහු අධම්ම පෙරදැරි කොට වසන්නාහු අපායෙහි උපදිති, මෙසේ හික්‍ෂුන්

දෙදෙනෙකුගේ විවාදය දෙවිමිනිසුන්ට අහිත පිණිස දුක් පිණිස පවතියි, අඤ්ඤානං වා යනු නුඹලාගේ ඇතුළත පිරිසේයි, ඛග්ගිකා යනු අනුන්ගේ පිරිසේයි, මඤ්ඤානං යනු අනුන්ගේ ගුණ මකන ලක්ෂණය ඇති මකුබවින් යුක්තවූයේයි, පළාභි යනු වියගහ ගැනීම (බර කරට ගැනීම) ලක්ෂණය කොට ඇති පළාසයෙන් (කුඩුකේඩුකමින්) යුක්ත වූයේයි, ඉඤ්ඤානං යනු අනුන්ට කෙරෙන සත්කාර ආදියෙහි නොඉවසීම ලක්ෂණ කොට ඇති ඊෂ්ඨාවෙන් යුක්තවූයේයි, මච්ඡරි යනු ආවාස මසුරුකම් ආදියෙන් යුක්තවූයේයි, සඛො යනු කෙරාවිකයායි, මාඤ්ඤානං යනු කළගුණ වසන්තායි, පාටිච්ඡො යනු නොමැති සම්භාවනයක් (ගරුකිරීමක්) කැමතිවන්නේයි, දුසිල්වත් වූයේයි, මච්ඡාදිට්ඨි යනු නාස්තිකවාද දරන්නේ අහේතුවාද දරන්නේ අකිරියවාද දරන්නේයි, සංදිට්ඨිපරාමාසි යනු තමා දිවු දෙයම අල්වාගන්නේයි, ආධානගාහි යනු දැඩිසේ අල්වා ගැනීම ඇත්තේයි, දුප්චිතිසංගාහි යනු අල්වාගත් දෙය අනභැරීමට නොහැක්කේ වෙයි. මේ සුත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි.

6. 4. 7

සත්වැන්නෙහි වෙඵකණ්ඩකි යනු වෙඵකණ්ඩක නම් නුවර වැසියෙකි, ජලධාතමත්තාගතං යනු ගුණාංගයකින් යුක්තවූයි, දුඛණං පඨිට්ඨාපෙති යනු දානයක් දෙයි, පුඤ්ඤව දානා සුමනො යනු දානයක් දෙමැයි මසක අභිමසක පටන් සොම්නසට පත්වූයේ වෙයි, මෙහි මුල්ම වේතනාව දෙමැයි සිත පහළවන කාලයේ සිට මෙයින් හටගත් දෙයින් දානය දෙමැයි කුඹුර ගැන සිතීම ආදි කොට සිතන්නාට ලැබෙයි, දුදං විතං පසාදෙති යනු මෙසේ කියනලද මුඤ්ඤානං වේතනාව දන්දෙන අවස්ථාවෙහිම ලැබෙයි, දුරවා අගතමනො ගොහි යනු මේ අපර වේතනාව මතුමත්තෙහි සිහිකරන්නාට ලැබෙයි, විතරාගා යනු පහවූ රාග ඇත්තාහු, පහවූ ආශ්‍රව ඇත්තාහුයි, රාගවිතරාග වා පටිපත්තා යනු රාගය දුරුකරන පිළිවෙතට පිළිපන්නාවූයි, මේ වනාහි උත්කෘෂ්ට දේශනාවයි, හුදෙක් කෂිණාශ්‍රවයන්ට පමණක් නොව අනාගාමි සකෘදාගාමි සෝවාන් බවට පත්වුවන්ට ද යටත් පිරිසෙයින් එදවස පැවිදිවූ භාණ්ඩ පිළිගන්නා හෙරණකුට වුව ද දුන් දානය ගුණාංග සයෙන් යුක්තවූයේම වෙයි, හෙතෙමේ ද සෝවාන් මාගීය සදහාම පැවිදිවූයේයි, ඤාණං සමපදා යනු දානය පිරිසුන්බවයි, ඤාණං යනු සීල සංවරයෙන් සන්සුන් වීමයි, සං ආවමසිච්චාන යනු තමාම අත්පා දොවා මුව(කට) සෝදායි, සෙති පාණිති යනු තම අත්වලිනි, සකෙති යනු ද පායයි, සඤ්ඤා යනු තෙරුවන ගුණය අදහන්නේයි, මුඤ්ඤානං වේතනා යනු ලාභයෙහි මසුරුවන ආදියෙන් මිදුනු සිතෙහි, අවතාපඤ්ඤා සුඛං ලොකං යනු නිදුක් වූ මහත් සුව සොම්නස ඇති දෙවිලොවයි,

6.4.8

අවටැන්නෙහි අඳුගං වා අකොසිං වා යනු ඇස්තැර නොදුටුවේම්, අසුචල් නම් තැන වෙසේයයි නොඇසීම්, කියන්නාහේ හෝ චචනය නොඇසීම්, කථං හි භාම යනු කවර නම් කරුණෙන්ද යනුයි, ආරම්භාභා යනු පටන් ගැනීම් වශයෙන් පැවති වීර්යයයි, නික්මගොස් යනු කුසිතවත් නික්මෙන ස්වභාවය ඇති වීර්යයි, පරක්කමගොස් යනු පරාක්‍රම ස්වභාවයයි, ථාමගොස් යනු සවිමත් ස්වභාවයයි, ධීම්ගොස් යනු සථීරව සිටීමේ (පවත්වා ගැනීමේ) ස්වභාවයයි, උපක්කමගොස් යනු උපක්‍රම ස්වභාවයයි, මේ සියල්ලම ඒ ඒ ආකාරයෙන් පැවති වීර්යයේම නම්ය.

6.4.9

තවදැන්තෙහි කමානං යනු සංසාරගාමී කම්යන්ගේයි, සමුදයාය යනු පිළිකිරීම සදහායි, තිදානං යනු ප්‍රත්‍යයයි, ලොගජෙන යනු ලොබින් හට ගැනීමෙනි, භ පඤ්ඤායනම් යනු මෙබඳු වූ කම්යෙන් උපන්නෝයි නොදක්නා ලැබෙත්, යහපත් පැත්තෙහි කමානං යනු නිවාණගාමී කම්යන්ගේයි, මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

6.4.10

දසවැන්නෙහි නිවුලවතෙ යනු මහා මුවලින්ද වනයෙහියි,
සඳුමෙමා යනු ශාසනික සඳුමීයයි.

6.4.11

එකළොස් වැන්නෙහි වෙතොවසිටතොයා යනු සිතේ වසිබවට පත්වූයේය, පස්වතෙව අඩිමුවෙවයා යනු තදබව පස්විධාතුව යැයි සලකන්නේය, ශං නිශ්ශාය යනු පවත්නා දැඩි බව ඇති යම් පස්විධාතුවක් නිසා මේ දැවගොඩ පස්විධාතුවමැයි සලකන්නේය, ඒ පෘථිවිධාතුව මෙහි ඇතැයි මේ ආකාරයෙන් සෙසු පදයෝ ද දකයුක්තාත. යම්සේ එහි දැඩිබව ඇති පෘථිවිධාතුව ඇත්ද එසේ යුෂ (ද්‍රව) ආකාරය ඇති ආපොධාතුව උෂ්ණාකාරවූ තෙජොධාතුව, පැතිරීම් ආකාර ඇති වායොධාතුව රතුපැහැති සාරයෙහි නෙළුම්මලක් පැහැය ඇති සුභධාතුව ද කුණු වූ සුණෙහි මෙන්ම එළයෙහි හා වියළි පොතුවල ද අසුභධාතුව එය ඇසුරු කොටම මේ දැව ගොඩ අසුභයයි සලකන්නේය, මේ සුත්‍රයෙහි මිශ්‍රකවිහාරය නම්වූ දෙය කියනලදි.

6. 4. 12

දොළොස්වැන්නෙහි, ගාමනාවිහාරං යනු ග්‍රාමාන්ත සෙනසුන් වැසිවූයි, සමාහිතං නිසිතං යනු ඒ ග්‍රාමාන්ත සෙනසුනෙහි සමාධිය නංවා හුන්නාවූයි, ඉද්ධම්මං යනු දැන් මෙයයි, සමාධිමග්ගා වාටෙඤ්ඤා යනු සමාධියෙන් නැති සිටින්නේය, න අතතමනො ගොමී යනු ස්වකීය මනස ඇත්තේ නොවෙමි, පටලායමානං යනු නිදන්තාවූයි, එකතං යනු එකස්වභාවයයි, එකත ඛට්ට පත්වූයි, අරණ්‍ය සංඥාවම සිතෙහි කරන්නේයයි අරුත්ය, අනුරභේඤ්ඤා යනු අනුග්‍රහ කරන්නේය, අවිමුග්ගං වා විග්ගං විමොචෙඤ්ඤා යනු අත්කල්හි නොමිදුනු සිත දැන් පස් විමුක්තීන්ගෙන් මුදන්තේය, ඊඤ්ඤා යනු අත්හරියි දුරුකරයි, පටිපණ්ණාමෙචා යනු ඉවත්කොට දුරුකොටයි, උචාරපණ්ණාවකමමාය යනු මළමු පහකිරීම සඳහාය, මෙයින් මෙපමණ තැනකින් ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින් අරණ්‍යස්ථානයෙන් ගුණය කියනලදී, සුත්‍රයේ පළමු කොටසෙහි යමක් කිවයුතුද එය යට කියන ලද්දේමය.

සිවුවැනි වග්ගයයි.

—//—

පස්වැනි වග්ගය

6. 5. 1

පස්වැනි වග්ගයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි ආයස්සං ආනන්දො සඤ්ඤං යනු මෙය එන්න ආනන්දයයි තෙරුන් අමතා ගිය බැවින් කියනලදී, ශාස්තෘන් වහන්සේ නොඅඩුවූ පන්සියයක් හික්කුන් විසින් පිරිවරණ ලද සේක් එහි වැඩිසේකැයි දතයුතුය, තෙත්තපසකම්ම යනු ඒ හික්කුන් පන්සියය විසින් පිරිවරණලද්දේ එළඹියේය, පටිසිඤ්චො යනු මෙය ව්‍යවහාර වචනයකි, ස්නානය කොට යන අරුත්ය, පුබ්බාපයමානො යනු රත් දෙපට සිවුර හැඳ උත්තරාසංග සිවුර දෙඅතින් ගෙන පැළඳිග ලොව පිටුපසින් කොට පෙරදිග ලෝකධාතුවට අභිමුඛ වූයේ දියතැනි බැවින් අවයව කිබුණු ලෙසින්ම කරමින් සිටියේයයි අරුත්ය. හික්කු සංඝයා ද ඒ ඒ තැනින් බැස නභා යළි ගොඩනැඟී ශාස්තෘන්වහන්සේම පිරිවරා සිටියේය. මෙසේ මෙකල්හි අහසින් වැටෙන රත්රන් කඩොලක් මෙන් හිරු පැළඳිග ලෝක ධාතුවට පිළිපත්තේය. පිරිසුදු රිදී මඩුල්ලක් මෙන් පෙරදිග ලොවින් වන්ද්‍යා මතු වූයේය, මැද පන්සියයක් හික්කුන් පිරිවර කොට ඇති සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සවණක් බුදුරැස් විහිදුවමින් පුබ්බකොට්ඨක නදී තෙර ලොව අලංකාර කරමින් සිටියේක. තෙත බො පත සමයෙන

-පෙ- සෙතො නාම නාගො යනු සුදු පැහැය නිසා එසේ ලබනලද නම් ඇති ඇතෙකි, මහාතුරියතාදිතවාදිතෙත යනු මහත්වූ තුයාරී තාදිතවාදිතයෙනි, එහි පළමුව එකට ගැටීම තාදිත නම් වෙයි, එයින් මත්තෙහි වැයීමයි. පතො යනු ඇතුන් දැකීම සඳහා රැස්වූ මහජනයායි. දිසවා එවමාග යනු අභපසග ගසාදමා නහවා ගොඩට ගෙන පිටත තෙරෙහි සිටුවා දිය රහිත කොට ඇති අබරණින් අලංකාර කරනලද ඒ මහ ඇතු දැක මේ ඇතා ඒකාන්තයෙන්ම සිත්කළු වෙයයි ප්‍රශංසාත්මක වචන කීවේය. කායුපපතො යනු ශරීර සම්පත්තියෙන් යුක්තවූයේ, පිරිපුන් අභපසග ඇත්තෙයි අරුත්ය, ආයසමා උදායියනු පිළිපිහියා පත් කාචදායී තෙරණුවෝයි, එතදවොව යනු ඇතුගේ ගුණ කියන ඒ මහජනයා දැක මේ ජනතාව අහෙකුක ප්‍රතිසන්ධියෙහි උපන් ඇතුගේ ගුණ කියයි, බුදුන් නැමැති හස්තිරාජයාගේ නොවේ, මම දැන් ඇත් රජු උපමාකොට බුද්ධහස්තියාගේ ගුණය කියන්නෙමැයි සිතා මේ "හරථිමෙව නු බො හතෙත" ආදී වචනය කීවේය. එහි මහතො යනු ආරෝහයෙන් (උසින්) යුක්තවූයේයි, බ්‍රහ්මතො යනු පරිනාහයෙන් (මහතින්) යුක්ත වූයි, එවමාග යනු මෙසේ කියයි, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්හෙයකින් මේ නාගශබ්දය ඇතා කෙරෙහි මෙන්ම අශ්ව ගෝණ උරගවෘක්ෂ මනුෂ්‍ය යන මොවුන් කෙරෙහි ද පවතියිද එහෙයින් හරථිමපි බො යනාදිය කීහ. ආශං යනු පවිටුවූ පහත්වූ අකුශලධර්මයයි, තමහං නාගොති බ්‍රෑමි යනු මම ඔහු තිදොරින් දශඅකුශල කම්පටයන් ද දොළොස් අකුසල සිත් ද නොකරන බැවින් නාගයකැයි කියමි, මෙතෙම පවු නොකරයි යන මේ අරථයෙන් නාගයෙකි, ඉමාහි ගාථාහි අනුමොදාමි යනු මේ සිවුසැට පදයක් ඇති සොළොස් ගාථාවන්ගෙන් අනුමෝදන් වෙමි, සතුටුවෙමි.

මනුසංගුණං යනු දෙව ආදී භාවයන්ට නොගොස් මනුෂ්‍යයකුම වූයේයි. අතගදනං යනු තමා විසින්ම දමනය කරනලදයි අනුන් විසින් දමනයට නොපමුණුවන ලදයි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි තමා විසින් උපදවනලද මාභීදමනයෙන් ඇසින් ද දමනයවූවාහු කණින් ද නැහැයෙන් ද දිවෙන් ද කයින් ද මනසින් දැයි මේ සය තැනෙහි දමනය වූවාහු ශාන්තවූවාහු නිවුනාහු පිරිනිවුනාහුය, එහෙයින් අත්තදත්තයයි කියනලදි. සමාගිතං යනු දෙයාකාරවූ සමාධියෙන් සමාධියට පත්වූයි, ඉරියමානං යනු වසන්තාවූයි, බ්‍රහ්මපථෙ යනු ශ්‍රේෂ්ඨ මාභීයෙහි අමෘතමාභීයෙහි, නිචාණමාභීයෙහියි, විතසකුපසමෙරතං යනු ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් පංච නිවරණයන් සංසිදුවා ද්විතීයධ්‍යානයෙන් විතකීවිචාරයන් ද තෘතීය ධ්‍යානයෙන් ච්ඡිතිය ද චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුවදුක් ද සංසිදුවා ඒ සිත සංසිදුවීමෙහි ඇඵනේ, සතුටුවූයේයි, තමසාහති යනු කයින් නමදිත්, වචනයෙන් නමදිත්,

මනසින් නමදිත්, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියෙන් නමදිත්, සත්කාර කරත්, ගරුකරත්. සබ්බධම්මානසාරග්‍රංයනු සියලු ස්කන්ධආයතන ධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤාවෙන් පරතෙරට ගියේ පරිඤ්ඤාවෙන් පරතෙරට ගියේ දුරුකිරීමෙන් පරතෙරට ගියේ, භාවනාවෙන් (වැඩීමෙන්) පරතෙරට ගියේ, පසක් කිරීමෙන් පරතෙරට ගියේ, සමවැදීමෙන් පරතෙරට ගියේයැයි සවැදැරුම් පරතෙරට යාමෙන් පරතෙරට ගියේ පරතෙරට පත්වූයේ මස්තක ප්‍රාජ්නවූයේයි, දෙව්වැසි හං නමස්සන්ති යනු දුකට පත් යහපත් බුන්මදේව ප්‍රත්‍යාදිත්‍ර ද සැපතට පත් සියලු දසදහසක් සක්වළ වැසි දෙවියෝ ද නුඹවහන්සේට නමස්කාර කරති. ඉති ඉමෙ අරග්‍රහො සුභං යනු මෙසේ අප විසින් කරුණු සතරකින් අරහත්යැයි ලබනලද ව්‍යවහාරය ඇති නුඹවහන්සේගේ සම්පයෙහි අසනලදැයි දක්වයි, සබ්බසංයෝජනාභිතං යනු සියලු දස වැදැරුම් සංයෝජනයන් ඉක්මවූයි, ව්‍යා හිබ්බතමාග්‍රහං යනු කෙලෙස් වනයෙන් වනයක් නොවූ දෙයට, කෙලෙස් වන රහිතවූ නිවනට පැමිණියේය. පත්වූයේය. කාමෙහි නෙක්ඛම්මරහං යනු දෙවැදැරුම් කාමයෙන් නික්මුණු බැවින් පැවිද්ද, අෂ්ට සමාපත්තිහු ද සතර ආයතී මාභීයෝ ද කාමයෙන් නික්මීම නම් වෙත්, එහි ඇළුණේ සතුටුවූයේයි, මුත්තං ගෙලාව කඤ්ඤාතං යනු ශෛලධාතුවෙන් මිදුනු රත් සමානවූයි, සබ්බෙ අව්වරුච්ඡි යනු සියලු සතුන් ඉක්මවා පැවති කැමැත්තයි, අවවුත්තා ඉක්මවා පැවති කැමැත්ත නිසා සෝවාන් තැනැත්තා අව්වරුච්ඡි නම්, සෝවාන්වූවහු ඉක්මවා පැවති කැමැත්ත නිසා සක්කාදාගාමී තැනැත්තා -පෙ- කම්මාශ්‍රවයා ඉක්මවා පැවති රූපීය නිසා පසේ බුදුන්වහන්සේ, පසේබුදුන් ඉක්මවා පැවති රූපීය නිසා සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ අව්වරුච්ඡි නම් වෙති, හිමවා චක්ඛෙඤ්ඤා සිලුට්ඨයෙ යනු යම්සේ හිමාලය පර්වත රාජයා අන්‍ය පර්වතයන් ඉක්මවා බබළයිද මෙසේ අතිශයින් බබළයි යන අරුත්ය, ස්වභාවිකායනු සැබෑනම් වූයේ, සිදු වූ නම්වූයේ පවු නොකිරීමෙන්ම නාග යනුයි මෙසේ නොවෙනස් නම් වූයේයි, සොරවටං යනු පිරිසුදු ශීලයයි, අවිහිංසා යනු කරුණාව හා කරුණාවෙන් පුළුච්ඡාගයයි, පාදා නාග්‍රහා නෙ දුට්ඨෙ යනු ඒ බුද්ධහස්තියාගේ පෙරපා දෙකයි, හපො යනු ධුතභිග සමාදානයයි, චුත්ථවර්තං යනු ආයතීමාභී ශීලයයි, වරණා නාග්‍රහා ත්‍යාගරෙ යනු ඒ බුද්ධ හස්තියාගේ අනෙක් පැසුළු පාදෙකයි, සඤ්ඤාතො යනු ශුද්ධාමයවූ සොඬින් යුක්තවූයේයි, උපෙඛාගෙතදත්තවා යනු අංගසයකින් යුතු උපේක්ෂා නමැති සුදු දත්වලින් යුක්තවූයි, සතිගීවා යනු යම්සේ ඇතාගේ අභපසහෙහි සිරාජාලයන්ට ගෙල ප්‍රතිෂ්ඨාව වේද එසේ බුද්ධහස්තියාගේ පිරිසුදු ශීලය ආදී ධර්මයන්ට සිහිය ප්‍රතිෂ්ඨාව වෙයි, එහෙයින් සතිගීවා යි කියනලදි, සිරො පඤ්ඤා යනු යම්සේ හස්තිනාගයාගේ හිස උත්තමාංගය වේද එසේ බුද්ධහස්තියාගේ

සවිඥානාදානස උත්තමාංගය වේ, එහෙයින් උත්තමන්සේ සියලු
 ධර්මයන් දනිති. එහෙයින් සිරොපඤ්ඤායි කියනලදි. විමංසා ධම්මවිනිසා
 යනු යම්සේ හස්තිනාගයාගේ සොඬ අග විමංසා නම් වේද හෙතෙම
 එයින් තද මෙළෙක් දේ කුසුකු නොකුසුකු දේ විමසයිද එයින්
 දුරුකළ යුත්ත දුරුකරයි ද ගතයුත්ත ගනියිද එසේම
 ධම්මකොට්ඨාශයන් පිරිසිදු දැනීම සංඛ්‍යාතවූ ධම්මවිත්තනාව
 විමංසාවයි, ඒ නුවණින් උත්තමන්සේ හවා අහවා පුද්ගලයන් දනිති,
 එහෙයින් විමංසා ධම්මවිනිසායි කියනලදි, ධම්මකුච්ඡිසමාවාපො යනු
 චතුර්ථධ්‍යාන සමාධිය ධම්මයි කියනු ලැබේ. කුසම උදුන වූයේනුයි
 කුච්ඡිසමාවාපො නම්, සමාවාපය නම් දවන තැනයි, ධර්මය කුස
 නමැති උදුන වූයේ මොහුගේ නුයි ධම්මකුච්ඡිසමාවාපො නම්.
 චතුර්ථධ්‍යාන සමාධියෙහි සිටියහුට ඒ ඒ සාද්ධිවිධාදී ධර්මයෝ සමාදා
 වෙත්. එහෙයින් හෙතෙම ධම්මකුච්ඡිසමාවාපයි කියනලද්දේය. විවෙකො
 යනු කායචිත්තඋපධි විවේකයයි, යම්සේ ඇතුගේ වල්ගය මැස්සන්
 වළක්වයි ද එසේ තථාගතයන් වහන්සේගේ විවේකය ගිහිපැවිද්දන්
 වළක්වයි, එහෙයින් හෙතෙම වාලධීයි කියනලදි. කඩායියනු දෙවැදෑරුම්
 ධ්‍යානයෙන් ධ්‍යාන ඇත්තාවූයි, අක්කාසරත්නො යනු ඇතාගේ ආශ්වාස
 ප්‍රශ්වාසය මෙන් බුද්ධහස්තියාගේ ඵලසමාපත්තියයි. එහි ඇළුනෙයි,
 ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෙන් තොරව මෙන් එයින් තොරව නොපවතියයි
 අරුත්ය. සංකප්පි සංවුත්තො යනු සියලු දොරවුවල සංවරවූයේයි,
 අනවස්ථානී යනු සමාසක් ආර්ථයෙන් උපන් බොජුත්ය, සාවස්ථානී යනු
 පස්වැදෑරුම් මිත්ථ්‍යාර්ථ වශයෙන් උපන්නාවූයි, අක්ඛං වූලං යනු සුළු
 හා මහත්වූදේයි, සංකප්පි සංකප්පි යනු සියලු දස්වැදෑරුම්
 සංයෝජන සිදු දමායි, න උපලිප්තානි ලොකෙත යනු ලෝකය සමඟ
 තෘෂ්ණාමාන දෘෂ්ටි ලේපයන්ගෙන් නොගැලෙයි, මහග්ගිහි යනු මහා
 ගින්නයි, විඤ්ඤානී දෙසිතා යනු මෙහි පිළිසිඹියා පත් කාළදායි
 තෙරණුවෝ දත් තැනැත්තෝ, පණ්ඩිතයායි. ඔහු විසින් දෙසන ලදැයි
 අරුත්ය, විඤ්ඤානානි මහානාගා නාගං නාගෙන දෙසිතං යනු උදායි
 තෙරුන් නමැති ඇතු විසින් දෙසනලද බුද්ධ නමැති හස්තියා අන්‍ය
 ක්ෂිණාශ්‍රව නැමති හස්තිහු දැනගනිත්. සරීරං විජගං පරිහිබ්බිකානි
 යනු බෝපළභෙහි කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවුනේ සල්ගස් දෙක
 අතරෙහි අනුපාදිසෙස නිච්ඡාදාකාවෙන් පිරිනිවන් පාන්නේය, මෙසේ
 පිළිසිඹියා පත් උදායි තෙරණුවෝ සොළොස් ගාථාවකින් සිවුසැට
 පදයකින් දශබලයන් වහන්සේගේ ශුඤ්ඤ කියමින් දෙසුම නිමවූහ.
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුමෝදන් වූ සේක. දෙසුම අවසන්ති
 අසුසාරදහසක් ප්‍රාණීහු අමාපැන් බිවාහුය.

6.5.2

දෙවැන්නෙහි කථං කථං නාමා යනු කවර කවර නම් වූ කරුණින්ද යනුයි, අඤ්ඤායොගා යනු දතයුත්තේය, යනු හි නාම යනු යම් ධර්මයෙක්හියි, සමසමගතිකා යනු සම බවින් සමගතිකවුවාහුයි, ගවික්කන්ති යනු හටගත්තාහුයි, සකදාගාමී සතොතා තුඛිතං කායං උපපන්නො යනු සකාදාගාමී පුද්ගලයෙක් වී තුඛිත හටනයෙහිම උපන්නේයි, කථං කථං නාම යනු කවර කවර නම්වූ කරුණින්ද? යනුයි, කිම දැන දෙසන ලද්දේ නැතහොත් නොදැන දැයි තෙරණුවෝ කරුණු නොදන්නාහු "එවං ඛො පනෙතං හගිනි හගවතා බ්‍යාකතං" යි කීහ. අමඛකා අමඛකපඤ්ඤා යනු ස්ත්‍රියක වී ස්ත්‍රී ප්‍රඥාවෙන්ම යුක්තවුවායි, කෙ ව පුරිසපුග්ගලපරොපරිසඤ්ඤාණො යනු මෙහි පුද්ගලයන්ගේ තියුණු මෙළෙක් වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය පරොපරිසඤ්ඤාණය පුරිසපුග්ගලපරොපරිස ඤාණයයි කියනුලැබේ. එහෙයින් බාලවූ මගසාලාව කවරිද? පුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරොපරිස ඤාණයෙහි නොගැටුණු විෂය ඇති සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේලා කවරහුද? මේ දෙකම ඇතය ඉතා ඇතය යනු මෙහි කෙටි අදහසයි, දැන් මගසාලාවට තමන් දුරුවා දක්වන්නේ "ඡද්ධම ආනන්ද" යනාදිය කීවේය. සොරතො භොති යනු මනාව වෙන්වූයේ ඉවත්වූයේ වෙයි. සුරතො යනුද පාඨයි, අභිතර්කනි සමුග්ගවාථ එකඟවාසෙන යනු ඔහු සමග එක්ව විසීමෙන් එකට බඹසර හැසිරෙන තැනැත්තෝ සතුටු වෙති, කැමැති වෙති, එකඟවාසෙන යනු ද පාඨයි, ශාන්තවාසයෙන් යයි අරුත්ය, සවනෙහි අකතං භොති යනු ඇසියයුත්ත නොඇසුවේ වෙයි, බාහුසංවේනි අකතං භොති යනු මෙහි බාහුසංවේ යයි කියනුයේ විරියයටයි, විරියයෙන් කළයුත්ත නොකළේ වේයයි අරුත්ය. දිට්ඨියාපි අපපට්ඨිතං භොති යනු දෘෂ්ටියෙන් දතයුතුදෙය නොදන්නේ වෙයි, සාමායිකමපි විමුග්ගිං නලගති යනු කලින් කලට ධර්මශ්‍රවණය නිසා ප්‍රීතිප්‍රමෝදය නොලබයි, භාතගාමීරෙව භොති යනු පිරිහීමටම යයි, පමාණකා යනු පුද්ගලයන් අතුරෙහි පමණට ගන්නෝයි, පමිණන්ති යනු මිනීමට සමානකිරීමට පටන්ගනිති, එකො ගිණො යනු එකෙක් ගුණයෙන් හීනයෙකි, එකො පණිතො යනු එකෙක් ගුණයෙන් උසස්වූවෙකි, තං හි යනු ඒ ප්‍රමාණ කිරීමයි, අභිකකතතරො යනු සොළුරුතර වූයේයි, පණිතතරො යනු ඉතා උතුම් වූයේයි, ධම්මසොතො නිබ්බතති යනු සුරයෙක් වී පවතිනු ලබන විදර්ශනාඥානය වහනය වෙයි, ආයාහිභුමියට පමුණුවයි, තදනාරං කො ජානෙය්‍ය යනු ඊට අනතුරු වූ ඒ කාරණය තථාගතයන් වහන්සේ හැර කවරෙක් දන්නේදැයි අරුත්ය, කොබමානො යනු ක්‍රෝධය හා මානයයි, ලොගධම්මා යනු ලෝභයමයි, වට්ඨසංසාරා යනු අල්ලාප සල්ලාප වශයෙන් වචනයෝමයි, යො වා පතඤ්ඤා මාදිසො යනු මා සමාන අන් යමෙක් වේද ඒ සම්මා

සම්බුදුරජාණන් වහන්සේම අවශ්‍යයෙන් පුද්ගලයන් කෙරෙහි ප්‍රමාණය ගන්නාහුය යන අර්ථයයි, ඛණ්ඩකයෙකු යනු ගුණ මකාදැමීමට පැමිණෙයි, ඉමේ ඩො ආනන්ද ජ පුග්ගලා යනු සොරක දෙදෙනාය, අධිගත කොටමානලොභ නම්වූ දෙදෙනාය, අධිගත කොටමානවච්ඡංසාර නම්වූ දෙදෙනාය යන මේ පුද්ගලයෝ සදෙනාය, ගභිං යනු ඥානගතියයි, එකඛගිතියා යනු එක් ගුණාංගයකින් හීනවූවෝයි, පුරාණ නම් තැනැත්තේ ශීලයෙන් විශේෂී වූයේය, ඉසිදත්ත ප්‍රඥාවෙන් විශේෂී වූයේය, පුරාණගේ ශීලය ඉසිදත්තගේ ප්‍රඥාස්ථානයෙහි සිටියේය, ඉසිදත්තගේ ප්‍රඥාව පුරාණගේ ශීලස්ථානයෙහි සිටියේය.

6.5.3

තෙවැන්නෙහි ද්වලිඤ්ඤාං යනු දිළිඳුබවයි, කාමගොගිනො යනු කාමයන් අනුභවකරන සත්වයාගේයි, අසාසකො යනු තමන් සතු දෙයක් නැත්තායි, අනාලිගො යනු ආර්ථ නොවූයේයි, ඉණං ආදියති යනු ජීවත්වීමට නොහැක්කේ ණය ගනියි, වඩ්ඨිං පටිසුණාති යනු දෙන්නට නොහැක්කේ පොළිය දෙමැයි පිළිණකරයි, අනුචරනිපිතං යනු පිරිස් මැද සමූහයා මැද ආදි තන්හි අවිවේකී තැනීම, මධ ඉසිම් ආදියෙන් විප්‍රකාරයට පමුණුවමින් පසුපසින් එහුබදින්, සඳධා නරථී යනු විශ්වාසකිරීමේ ඇදහීම මාත්‍රයකුදු නැත, හිරි නරථී යනු ලජ්ජාවීම මාත්‍රයකුදු නැත, ඔත්තපං නරථී යනු බියවීම මාත්‍රයකුදු නැත, වීරියං නරථී යනු කායික වියරී මාත්‍රයකුදු නැත, පඤ්ඤා නරථී යනු කම්පිතාක ඇදහීම සංඛ්‍යාත ප්‍රඥා මාත්‍රයකුදු නැත, ඉණාදානග්ගිං වදාමි යනු ණය ගැනීම (ගැන) කියමි, මා මං පඤ්ඤා යනු මා නොදනිවා යනුයි, ද්වලිඤ්ඤාං දුක්ඛං යනු ධන දරිද්‍ර භාවය දුකෙකි, කාමලාගාතිජප්පිතං යනු කම්පෑප ලැබීම කැමැතිවන්නාවූයි, පාපකම්මා විනිවජ්ඣො යනු පවිකම් වඩන්නේයි, සංසර්පිතං යනු සැලෙයි, ජානං යනු දන්නේයි, ගසා විපපටිසාරජා යනු ඔහුට විපිළිසර වශයෙන් හටගත් යමකි, ගොතිමඤ්ඤාතරං යනු එක් තිරිසන් යෝනියකි, දුදං විතතං පසාදයං යනු සිත පහදවමින් දෙන්නේයි, කවග්ගාගො යනු ජයගන්නා අපරාධ නොගන්නේ වෙයි, ඝරමෙසිනො යනු ගිහිවාසය සොයන්නාගේ හෝ වසන්නාගේයි, වාගො පුඤ්ඤං පට්ඨාති යනු ත්‍යාගය යන නම් ඇති දෙය පිත වඩයි, වාගො පුඤ්ඤං යනු හෝ පාඨයි, පට්ඨාති යනු පිහිටි ශ්‍රද්ධාව නම් සෝවාන් වූවහුගේ ශ්‍රද්ධාවයි, හිරිමනො යනු ලජ්ජාසහගත සිත් ඇත්තේයි, නිරාමිතං සුඛං යනු ධ්‍යාන තුන නිසා උපදින සුවයයි, උපෙඛං යනු වතුර්ථධ්‍යාන උපෙක්ඛාවයි, ආරණ්ඩ වීරියො යනු පිරිපුන් දැඩිවීර්යයයි. කඛානාති උපසම්පජ්ජ යනු ධ්‍යාන සතරට පැමිණෙයි, එකොදි නිපකො සතො යනු එකභ සිතැත්තේ ඥානයෙන් හා සිහියෙන් ද යුක්තවූයේයි, එවං ඤරවා යවාගුතං යනු මෙසේ මෙපමණ කරුණක්

වූ යථාස්ථිතාවය දැනයි, සබ්බසංඝොදායනසබ්බසංඝොදායන නිවනෙහිය, සබ්බසංඝොදායන සභාකාරයෙනි, අනුපාදාය යනු නොගෙනයි, සමමා විගතං විමුච්චති යනු මෙය කියනලද්දේ වෙයි: සියලු සංයෝජනක්ෂය සංඛ්‍යාතවූ නිවනෙහි සියලු ආකාරයෙන් නොගෙන මනා හේතුවෙන්, ක්‍රමයෙන් මාගීසිත මිදෙයි, එතෙක් ඉතිරිව ඇති සබ්බසංඝොදායනසබ්බසංඝොදායන යනුවෙන් ද පෙළ ලියනි, මේ සියලු සංයෝජනක්ෂය සංඛ්‍යාතවූ නිවන ඇති සැටියෙන් දැන යන අරුත්ය, මුල අග යන මේවා සමග නොගැලපෙයි, තත්ත්ව සමමා විමුග්ගත යනු ඒ මනා විමුක්තිය ඇති ක්ෂීණාශ්‍රවයාගේයි, ඉන්ද්‍රිය භෞතිය යනු ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානය වෙයි, භෞතිය යනු ස්ථිරව පිහිටියහුගේයි, අනුපාදාය යනු නොසැලෙන අරමුණු ඇති බැවින් ද සැලීම් ඇතිකරන කෙලෙසුන් නැති බැවින් ද නොසැලෙන්නාවූයි, විමුක්තිය යනු මාගීවිමුක්තිය හා ඵලවිමුක්තියයි, භවසංයෝජනසබ්බසංඝොදායන යනු භවසංයෝජනක්ෂය සංඛ්‍යාත නිවනෙහිය, භව සංයෝජනයන්ගේ ක්ෂයවීම් කෙළවර උපන් බැවින්, එතෙක් භාව පරමං ඉන්ද්‍රිය යනු මේ මාගීඵලඥානය ශ්‍රේෂ්ඨතම ඥානය වෙයි, සුඛමනුසංගතං යනු මේ මාගීඵල සුවයම ශ්‍රේෂ්ඨතම වූ සුවය නම්, ආනන්දමුග්ගතං යනු සියලු ණය නැත්තවූන්ගෙන් ක්ෂීණාශ්‍රවයා උදම් ණය නැත්තේ වෙයි. එහෙයින් අරහත් ඵලය ආනන්දමුග්ගතංම යි අරහත් ඵලයෙන් දෙසුම කුඵ ගැන්විය, මේ සුත්‍රයෙහි සසරම කියා ගාථාවන්හි සසර හා නිවන කියනලදි.

6. 5. 4

සිද්ධවූන්ගෙන් වෙබ්බසංගත යන වෙබ්බ නම්වූ රටෙහිය, සත්ත්වයෙකු යනු එසේ නම් ඇති නියම් ගමෙහිය, මහාචාර්යයා යනු දම්සෙනෙවි සැරියුත් හිමියන්ගේ කතිවූ සොහොයුරායි. ධර්මයෙහි යෙදීම නිරතවීම මොවුන්ගේනුයි ධර්මසොගත නම්, ධර්මකථිකයන්ට මෙය නමෙකි, ධර්මානුකූලත්වයයි කෙසේ නම්, අපසාදෙහි යනු ගැටෙත්, ඉවත්කරත්, කඩායනයි යනු සිතත්, පරිකාශනයි යනාදිය උපසම් වශයෙන් වැඩුණු ඒවායි, කීං හිමෙ කඩායනයි යනු මොවුහු කුමක් නම් සිතත්ද? කීහිමෙ කඩායනයි යනු කුමක් සඳහා මොවුහු සිතත්ද? කීහිමෙ කඩායනයි යනු කුමන කරුණින් මොවුහු සිතත්ද? අමතං ධාරුං කාශෙන එසිතිවා විග්‍රහනයි යනාදිය මරණරහිත නිව්‍යාණ ධාරු සඳහායි, කමටහන් ගෙන වසන්නාවූ අනුක්‍රමයෙන් එය නාමකායයෙන් ස්පර්ශ කොට වසත්, ගම්භිරං අත්ථපදං යනු සැහවුණු වැසුණු ස්කන්ධධාරු ආයතනාදී අත්ථයයි: පඤ්ඤාය අතිවිජ්ඣා පට්ඨානයි යනු විදග්ගා සහිත මාගී ප්‍රඥාවෙන් විනිවිද දකිත්, මෙම අත්ථයෙහි සමමග්ග ප්‍රතිවේධ ප්‍රඥාවන් උද්ග්‍රහ පරිපූර්ණ ප්‍රඥාවන් වටිමය.

6. 5. 5

පස්වැන්නෙහි සත්තං වා අර්ඝ්ඛතං යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි පවතින්නාවූයි, ලොභො යනාදියෙන් අකුසල් මුල් තුන දක්වනලදි, ලොභධම්මා යනාදියෙන් ඒ සමඟ යෙදුනු ධර්මයෝ දක්වන ලදහ.

6. 5. 6

සවැන්නෙහි කායසන්ද්‍රාභං යනු කායඥාරය දූෂ්‍ය කරන කාරණයයි, සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මේ සූත්‍ර දෙකෙහි ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවම කියනලදි.

6. 5. 7

සත්වැන්නෙහි වුසිතවා යනු විසු බඹසර විසීම ඇත්තේයි. කතකරණීයො යනු සිවු මගින් කළපුතු දෙය කොට සිටියේයි, ඔහිතභාරො යනු ස්කන්ධ බරද කෙලෙස් බරද අභිසංස්කාර භාරය ද බස්වා සිටියේයි, අනුප්පත්තසන්ද්‍රාභං යනු අරහත්වය සදහන්යයි කියනුලැබේ, ඊට පැමිණියේයි අරුත්ය, පරික්ඛණ්ණවිසංයොජනො යනු ක්‍ෂය කළ හව්බන්ධනය ඇත්තේයි, සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තො යනු නිවැරදි හේතුවෙන් කරුණින් දැන මිදුණේයි, තස්ස න ඵලං භොති අපරී මෙ සෙය්‍යොති වා යනාදියෙන් ද ශ්‍රේෂ්ඨයාට මම ශ්‍රේෂ්ඨයා වෙමැයි මානාදිවූ මානතුන ප්‍රතික්‍ෂේප කරනලදි, ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාට මට ශ්‍රේෂ්ඨයෙක් ඇත. මට සමානවූවෙක් ඇත, මට පහත්වූවෙක් ඇත යන මානය නැත, තපරී මෙ සෙය්‍යො යනාදියෙන් ද ඒ මානයෝම ප්‍රතික්‍ෂේප කරනලදහ, ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාට මමම ශ්‍රේෂ්ඨයායි, මම සමානයායි, මම භීතයායි අනාවූ ශ්‍රේෂ්ඨාදීහු නැතැයි මෙබඳු මානයක් නොවෙයි, අවිරප්පකණ්ණො යනු රහත්බව ප්‍රකාශ කොට නොබෝ වේලාවකින්මයි. අඤ්ඤං ව්‍යාකරොහි යනු රහත්බව ප්‍රකාශකරනි, හසමානකා මඤ්ඤං අඤ්ඤං ව්‍යාකරොහි යනු සිතහසෙන්නවුන් මෙන් කියත්, විකාශං ආපර්ජනි යනු දුකට පැමිණෙත්, න උත්තො හ ඔමෙසු සමත්තො නොපතිධ්‍යරො යනු මෙහි උත්තා යනු උසස්වූ ශ්‍රේෂ්ඨ පුද්ගලයෝයි, ඔමා යනු පහත් වූවෝයි, සමත්තො යනු සමානවූයේයි, මෙසේ මේ තුන් සෙය්‍යානීත සදිසයන් කෙරෙහි මානයෙන් නොඵළඹෙති, නොපමුණවතියි අරුත්ය, විභා සඤ්ජාති යනු ඔවුන්ගේ උපත ක්‍ෂයවිය, වුසිතං ඔහ්මවර්ගං යනු මග බඹසර වසනලදි, වරහි සංයොජන විප්පමුත්තං යනු සියලු සංයෝජනයන්ගෙන් මිදුනාහු වි හැසිරෙති, සූත්‍රයෙහි ද ගාථාවෙහි ද ක්‍ෂිණාශ්‍රවයාම කියනලදි.

6. 5. 8

අටවැන්නෙහි හතූපතිසං ගොති යනු නසනලද හේතු ඇත්තේ වෙයි, සිලවිපනතසං යනු විනාශවූ සිල් ඇත්තනුයේය, යවාගුතං ඥාණාදසංයමං යනු කරුණ විදර්ශනාඥානයයි, නිබ්බදා විරාගො යනු මෙහි නිර්වේදය බලවත් විදර්ශනාවයි, විරාගය යනු ආර්ය මාභීයයි, විමුක්තිඥාණාදසංයමං යනු මෙහි විමුක්ති යනු අරහත්ඵලයයි, ඥාණදසංයමය යනු ප්‍රත්‍යවේක්ෂා ඥානයයි, උපතිසංයමපනතං ගොති යනු සැපැමිණි හේතු ඇත්තේ වෙයි, මේ සූත්‍රයෙහි සීලානුරක්කණ ඉන්ද්‍රියසංවරය කියනලදි.

6. 5. 9

නවවැන්නෙහි කිත්තාවතා යනු කොපමණකින්දයි, අසත්‍යතඤ්චට යනු අත් කලෙක නොඇසූවිරුයි, න සමෙමාසං ගවජනි යනු විනාශයට නොයනි, වෙතසා සමුද්ධාප්පධා යනු සිතෙන් ස්පර්ශී කළවිරුයි. සමුද්ධාවරනි යනු මනොද්වාරයෙහි හැසිරෙහි, අවිඤ්ඤාතඤ්ච විජානාති යනු අත් කලෙක නොදත් කරුණ දනියි, පරිසාපුණාති යනු පවසයි කියයි, දෙසෙති යනු ප්‍රකාශ කරයි, පරං වාචෙති යනු අන්‍යයාට උගන්වයි, ආගතාගමා යනු දීඝාදීන් අතුරෙහි යම්කිසි ආගම (නිකාය)ක් පැමිණියේ මොවුන්ටනුයි ආගතාගමා නම්. ධම්මධරා යනු සූත්‍ර පිටකය දරන්නෝයි, විතසධරා යනු විනය පිටකය දරන්නෝයි මාතිකාධරා යනු පාමොක් දෙක දරන්නෝයි, පරිපුච්ඡති යනු පෙරපසු ගැලපීම විමසයි, පරිපඤ්ඤාති යනු මෙය ද මෙය ද අසමීපී සමාන කරයි පිරිසිදියි, ඉදං හතෙත කථං යනු ස්වාමීනී, මේ ගැලපීම පෙරපසු කෙසේ වේදැයි අසයි, ඉමස්ස භවතො යනු මේ කියන ලද්දෙහි අපරීය කුමක්දැයි අසයි, අවිච්චං යනු විචරනොවූ දෙයයි, විචරනි යනු ප්‍රකට කරත්, කඛ්ඛාට්ඨානිසෙසු යනු සැකයට කරුණුවූ තැන්හියි. එහි යම් ධර්මයක සැක උපදියිද එයම කඛ්ඛාට්ඨානීය නමැයි දතයුතුය.

6. 5. 10

දසවැන්නෙහි ගොභාධිප්පායා යනු භොග පවත්වා ගැනීම සඳහා තබනලද අදහසයි, පැවැති අදහස්ය, පඤ්ඤපච්චාරා යනු ප්‍රඥාවන්තයෝ වන්නෙමුයි මෙසේ පැනවීමට පැවති විමසාබැලීමිය, මේ විචාරයම ඔවුන්ගේ සිතෙහි හැසිරෙයි, බ්‍රාහ්මිකානා යනු බලකාය පිළිබඳ අධිෂ්ඨානයෝයි, බලකාය ලද ඔවුහු ලබනලද පිහිට ඇත්තෝ නම් වෙති, පඨවිහිනිවෙසා යනු පොළොවට හිමිකරුවෝ වන්නෙමුයි මෙසේ පොළව සඳහා කරන ද සිත පිවිසවීමිය, ඉස්සරිය පරිශොයානා යනු රාජ්‍යාභිෂේකය අවසන්කොට ඇත්තෝය. අභිෂේකයට පැමිණ

ඔවුහු අවසානයට පත්වුවාහු නම් වෙත්, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තැන්හි අන්‍යේ දතයුතුය, මෙහි සෙසු පදයන්හි මේ අදහසයි, බමුණෝ වනාහි මනත්‍රයන් ලබමින් ලබනලද පිහිට ඇත්තෝ නම් වෙති, ගෘහපතීහු කිසියම් ශිල්පයක්, ස්ත්‍රීහු කුලදායාදයට හිමි පුතකු, සොරු යම්කිසි ආයුධ ශාස්ත්‍රයක්, ශ්‍රමණයෝ ශීලයෙහි පිරිපුන් වුවාහු ලබනලද පිහිට ඇත්තෝ නම් වෙත්, එහෙයින් මනනාධිපායා යනාදිය කියනලදි. බමුණන්ගේ ද යාගය පුදන්නෙමුයි සිත යොමුවෙයි. බමුණෝට පැමිණිකල අවසානයට පත්වුවෝ නම් වෙත්, එහෙයින් ඔවුහු යඤ්ඤාහිතිවෙසා ඔහමලොකපරිශොකානා යි කියන ලද්දාහුය. කම්භාන්ත කිරීම සඳහා මනස මොවුනට පිවිසේනුයි කමමනාහිතිවෙසා නම්, කටයුතු නිමි කල්හි අවසානයට පත්වුවෝ නම්වෙත්නුයි නිධිතකමමනපරිශොකානා නම්, පුරිසාධිපායා යනු පුරුෂයන් කෙරෙහි පැවැති අදහස ඇත්තෝයි, අලංකාරය සඳහා සිත හැසිරෙන්නේ මොවුන්ගේනුයි අලංකාරපව්වාරා නම්, අසපත්තියක (වෙනත් බිරියන් නොමැතියක) වී තනිවම ගෙදර වසන්නෙමුයි මෙසේ ඇයගේ සිත යොමුවේනුයි අසපත්තීවිතිවෙසා නම්, ගෙහි විසීමෙන් සම්පත් ලද විට අවසානයට පත්වුවාහු නම් වෙතැයි ඉසාරිකපරිශොකානා නම්, අනුන්ගේ භාණ්ඩ ගැනීමේ අදහස මොවුන්ගේනුයි ආදානාධිපායා නම්. ගැවසීගත් තන්හි සැගවුණු තැන්හි මොවුන්ගේ සිත හැසිරේනුයි ගහනුපව්වාරා නම්, අඳුර සඳහා මොවුන්ගේ සිත පිවිසේනුයි අනධකාරවිතිවෙසා නම්. නොදැක්මට පැමිණියාහු අවසානයට පත්වෙත්නුයි අදසනපරිශොකානා නම්. ඉවසීමේ කෞන්තියෙහි ද පිරිසුදු බව ඇති ශීලයෙහි ද අදහස මොවුන්ගේනුයි ඛනිකොරවාධිපායා නම්, කිසිවක් නැති බවෙහි අයිතියක් නැති බවෙහි මොවුන්ගේ සිත පිවිසේනුයි ආකිඤ්ඤවිතිවෙසා නම්, නිවනට පත් කල අවසානයට පත් වෙත්නුයි නිබ්බානපරිශොකානා නම්.

6. 5. 11

එකොළොස්වැන්නෙහි සමධිග්ගස්ස යනු මනාව ගෙනයි, ජඬුමානං පාණානං යනු පොළොකලයෙහි හැසිරෙන පා සහිත ප්‍රාණීන්ගේයි. පදපාතානි යනු පාදයෝයි: සමොධානං ගවජනි යනු තැබීමට යොමුකිරීමට යනි, අග්ගමකොසනි යනු ශ්‍රේෂ්ඨයයි සලකයි, ඛබ්බජලාගකො යනු බබුළුතණ කපන්නායි, ඔඩුතානි යනු යටිකුරුව සොලවයි, නිඤ්ඤානි යනු දෙපයින් සොලවයි, නිවෙජදෙනි යනු උච්චයෙහි හෝ ගසෙහි හෝ පහරදෙයි, අමබපිණ්ඩියා යනු අඹ පොකුරෙහියි, වණ්නපතිඛණ්ඩා යනු නටුවෙහි බඳනාලද්දාවූයි, නටුවෙන් හෝ තබනලද්දාහුයි, ගදනවයානි ගවනි යනු නටුවට අනුව පවත්නාහු

වෙත්, අඹ පොකුරේ නටුවට අනුව පවත්නාහු වෙතැයි අරුත්ය. කුඩාරාජානො යනු කුඩාරජවරු හෝ ප්‍රකෘතිරජවරුයි.

6. 5. 12

දොළොස්වැන්නෙහි සබ්බසො යනු සියල්ලෙහියි, සත්තසු විහාරෙසු යනු පිරිවෙන් සතෙහියි, පරිභාසති යනු පරිභව කරයි, බිය පහළකරයි, විහිංසති යනු වෙහෙසයි, විතුලති යනු විදියි, රොසෙති වාචාය යනු වචනයෙන් ගවයි, පක්කමනති යනු දිශාවන්ට යති, න සන්ධගනති යනු නොපිනිටුවත්, ඊසඤ්ඤති යනු ඉවතට දමත්, අත්තැර දමත්, පබ්බාජෙය්‍යාම යනු පිටමං කරන්නෙමුයි, භන්ද යනු නිශ්චයාත්මයෙහි නිපාතයෙකි, අලං යනු ඔහු පිටමං කරති යන යමක් වේ ද එය සුදුසුයි යනුයි, කිත්තෙ ඉම්භා යනු මේ ජාතිභූමියෙහි විසීමෙන් ඔබට කවර වැඩක්ද යනුයි, තීරදස්සිං සකුණං යනු දිශා දක්වන කවුඩකුයි, මුඤ්ඤති යනු දිශා දැක්වීම සඳහා මුදාහරිති, සාමන්‍යා යනු නුදුරෙහිය, සමනතා යනු ද පාඨයි, භාත්පසින් යන අරුත්ය, අභිනිවෙසො යනු පැතිරී සිටි අකුචල විසීමයි, මුලසත්තානසානං යනු මුල්වල වාසයයි, ආලාභකර්මාලිකා යනු සහල් ආලාභයක බත් පිසින තලියයි, මුද්දං මධුං යනු කුඩා(මී) මැස්සන් විසින් කරනලද දඩුවැල්බෑ මීයයි, අනෙලකං යනු නිදොස් වූවයි, න ව සුදං අඤ්ඤාමඤ්ඤානා ඵලානි හිංසනති යනු ඔවුනොවුන්ගේ කොටස්වලට අයත් ගෙඩිවලට හිංසා නොකරත්, තමන්ගේ කොටසෙහි මුල හෝ පොත්ත හෝ කොළ හෝ සිඳින්නෙක් නම් නැත. තම තමන්ගේ අකුචල යටට වැටුණු දේම පරිභොග කරති. අනෙකකුගේ කොටසින් වෙනත් කෙනකුගේ කොටසට පෙරලී ගිය දේ වුව ද අපගේ අත්තේ ගෙඩියක් නොවේයයි දැන නොකති, යාවද්දථං භක්ඛිතො යනු උගුර පමණට කායි, සාඛං භන්දපිතො යනු ඡත්‍රයක් පමණවූ තැනක් සිඳි යෙවනැල්ලක් කොට ගියේය, යතු හි නාම යනු යම්කිසිවෙක් නම් යනුයි. පක්කමිත්තති යනු යන්නේයි. කාදාසි යනු දෙවතාවාගේ ආනුභාවයෙන් පලනොගත්තේය, මෙසේ ඕකොමෝ අදිටන් කළාය, භෙත්තපසංකම් යනු දනවුවැසියන් ගොස් මහරජ, ගස පල නොගත්තේය. දෝෂය අපගේ ද නුඹගේ දැයි ඇසූ විට මගේ දොසක් නැත, දනවුවැසියන්ගේ ද නැත. අපගේ විජිතයෙහි අදහමක් නම් නොපවතියි, කවර කරුණකින් ගස පල නොදැරුවේද ශක්‍රයා වෙත එළඹ විමසමැයි සිතා සක්දෙව් රජු යම් තැනකද එතැනට එළඹියේය, පටිත්තෙසි යනු පෙරළිය. උමමුලමකාසි යනු ඉදුරුමුල් ඇත්තක් කළේය, අපි නු ජවං යනු නුඹගේ නොවේද? අවධිතාගෙව යනු පැවැත්මටමය, සවස්විති යනු සමානසිවි ඇතියි, ප්‍රකෘති ස්ථානයෙන් සිටියාවූයි, න පට්ටකෙකාසති යනු පෙරළා ආක්‍රොශ නොකරයි,

රොසෙතො යනු ගටන්තාවුයි, ගණ්ඩතො යනු පහර දෙන්නාවුයි, සුතෙතො යනු ඇස් නෙතතායි කියනු ලැබෙයි, ඔවුන්ගේ සොදුරුවා නිසා සුනෙතො නම්, තීර්ථකරො යනු සුගතියට බසින කොටක් කරන්නායි, විතරාගො යනු යටපත් කිරීම් වශයෙන් පහවූ රාග ඇත්තේයි, පසව්ගි යනු ලබයි. දිව්‍යසම්පන්නො යනු දර්ශනයෙන් යුක්තවූයේයි, යෝවන් වුවහු යන අරුත්ය, ඔහුගේ යනු තමන්ගේ ගුණ මකාදැමීමයි, සථාමං සමුග්ගවාරිඤ්ඤා යනු යම්සේ සමුග්ගවාරින් කෙරෙහි ආක්‍රොශපරිභවයක් වේද මෙබඳුවූ වෙනත් ගුණ මකාදැමීමක් නොකියමිදි අරුත්ය, න හො ආම සමුග්ගවාරිඤ්ඤා යනු මෙහි ආමප්තො නම් ස්වකීය ජනයායි කියනුලැබේ. එහෙයින් අපගේ ස්වකීය සමුග්ගවාරින් අතුරෙහි සිත් ප්‍රදූෂණ නොවෙතැයි යන මෙය මෙහි අරුත්ය, ජොතිපාලො වගොවිඤ්ඤා යනු නමින් ජොතිපාලයි, තනතුරින් මහා ගොවිඤ්ඤා, සත්තපුරොගිතො යනු රේණු ආදී සත් රජුන්ගේ පුරෝගිකයායි, අභිංසෙකෙ අභිතංසෙ යනු මේ ශාස්තෘවරු සඳහා අතීතයෙහි අභිංසකයෝ වූහ. තිරාමග්ගො යනු ක්‍රොධනමැති පිළිගඳින් (මස්ගඳින්) මස්ගඳ නැත්තෝ වූහ. කරුණො විමුත්තා යනු කරුණා ධ්‍යානයෙහි මිදුනාහුය, කරුණාවෙහි ද කරුණා පූර්ව භාගයෙහි ද පිහිටියාහුය, සෙතෙ යනු මොවුහුයි. මෙයම හෝ පාඨයයි, න සාධුරුපං ආසිද්දෙති යනු යහපත් බව නොගටන්නේය, දිව්‍යවිධානප්‍රකාශිතං යනු දෙසැට මිසඳිවූ අත්හරින්නාවුයි, සත්තමො යනු රහත් බවෙහි සිට සත්වැන්නායි, අවිතරාගො යනු දුරුතොකළ රාග ඇත්තේයි, මෙයින් අනාගාමිභාවය ප්‍රතික්ෂෙප කරයි, පඤ්චෝද්ධි මුද්‍රා යනු මෘදුවූ විදර්ශනා ඉන්ද්‍රිය පසයි, ඔහුගේ ඒ ඉන්ද්‍රියයෝ සකෘදාගාමී බව නිසා මෘදු වූවාහු නම් වෙති, විපක්කො යනු සංස්කාර පරිශ්‍රහ ඥානයයි, පුබ්බව උපගඤ්ඤාති යනු පළමුවම විනාශ කරයි, අභිතො යනු ගුණ මකාදැමීමෙන් මකානොදැමුයේ නොනැසුවේ වීයි, සෙස්ස සියලුතන්හි පැහැදිලිමය.

පස්වැනි වර්ගයයි.

පළමුවැනි පණ්ණාසකයයි.

—//—

සයවැනි වර්ගය

සවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සොණො යනු සියුමැලි සොණ තෙරණුවෝයි, සීතවතො යනු එසේ නම් ඇති සොහොනෙහියි, එහි පිළිවෙලින් සක්මන් පත්සියයක් මවනලදි, ඒවා අතුරෙන් තෙරණුවෝ තමන්ට යොග්‍ය සෙනසුනක් ගෙන මහණදම් කරති, අරඹනලද වීර්ය

ඇතිව සක්මන් කරන උන්වහන්සේගේ පාදතල පැළිගියේය, දනවලින් සක්මන් කරන උන්වහන්සේගේ දන ද අත්තල ද පැළිණී, සිදුරුවිණි, මෙසේ අරඹන ලද වීර්ය ඇති උන්වහන්සේ අවහාස නිමිති මාත්‍රයකුදු දැකීමට නොහැකිවූහ. වීර්යයෙන් කලාන්තවූ ශරීරය ඇතිව සක්මන් කෙළවර හුන්නාවූ උන්වහන්සේට ඒ විතකීය උපන්නේය, එය දැක්වීමට "අථ බො ආයසමනො" යනාදිය කියනලදි. එහි ආරඥවිවරිය යනු පිරිපුන් දැඩිවගන්තාලද වීර්යයයි, න අනුපාදාය ආයසෙහි විතතං විමුවෙහි යනු ඉදින් මම උගස්විතඤ්ඤ හෝ වෙමි ද විපවිතඤ්ඤ හෝ වෙමි ද නෙයා හෝ වෙමි ද ඒකාන්තයෙන්ම මගේ සිත මිඳෙන්නේය, යම් හෙයකින් මගේ සිත නොමිඳෙන්නේද නිසැකයෙන්ම මම පදපරමයෙක් වෙමියි සනිටුහන් කොට "සංවිජ්ජනෙත බොපන" යනාදිය සිතුවේය. එහි භොගා යනු උපයොගාර්ථයෙහි ස්වකමම්කාරක වචනයයි, පාතුරභොගී යනු තෙරුන්ගේ සිත්තසර දැන මේ සොණ තෙමේ අද සිතවනයෙහි භාවනා භූමියෙහි හුන්නේ මේ විතකීය කළේය, ගොස් ඔහුගේ විතකීය දුරු කොට විණාව උපමා කොට ඇති කම්ප්පානසක් කියන්නෙමැයි ඉදිරියෙහි පහළවූහ, පඤ්ඤාභොග ආයසෙහි යනු භාවනාවෙහි යෙදෙන හික්කුහු තමන් වසන තැනහි අවවාදදීමට වැඩියාවූ බුදුරජාණන් වහන්සේට වැඩිහිඳීම සඳහා ලැබෙන අයුරින් අසුනක් පතවාම භාවනාව කරති, වෙනෙකක් නොලබන්නාහු පරණ කොළ අතුරා මත්තෙහි සහළ සිවුර පතවති, තෙරණුවෝ ද අසුනක් පතවාම භාවනා කළහ. ඒ සඳහා "පඤ්ඤාභොග ආයසෙන" යි කියනලදි. තං කිං මඤ්ඤාසී යනු ශාස්තෘන්වහන්සේ මේ හික්කුචට අවශේෂ කම්ප්පානසන්ගෙන් වැඩක් නැත. මෙතෙම ගාන්ධරී (වාදන) ශිල්පයෙහි දක්ෂයෙකි. එය බොහෝකල් තම වසභයෙහි තැබුවෙකි, තමන්ගේ විෂයෙහි කියනුලබන දෙය ඉක්මණින්ම සලකාගත්තේයයි විණොපමාව කීමට "තං කිං මඤ්ඤාසී" යනාදිය කීහ. විණාවේ තත්ස්වරයෙහි දක්ෂතාව නම් විණාව වයන දක්ෂතාවයි, හෙතෙමින් එහි දක්ෂයෙකි, ඔහුගේ මාපියෝ අපගේ පුතා වෙනත් ශිල්පයක් උගන්නේ වෙහෙසෙන්නේය මෙය යහනෙහි හුන් කල්හිම උගෙනීමට හැකියයි ගාන්ධරී ශිල්පයම උගැන්වූවාහුය. ඔහුට:-

"සිර සතෙකි, ග්‍රාමකුතෙකි, මුච්ඡනා විසි එකෙකි, ස්ථාන සතළිස් නවයෙකි. මෙසේ මේ ස්වරමණ්ඩලයයි"*

ආදී වූ ගාන්ධරීශිල්පය සියල්ලම ප්‍රගුණ වූයේය. අවවායතා යනු ඉතාදික්වූ බරමුච්ඡනාවයි, ශරවහී යනු ස්වරයෙන් යුක්තවූයි, කම්මඤ්ඤා යනු කම්කළමවූ කම්යට යොග්‍යවූයි, අභිසිවිලා යනු

* සත්තසරා තයොගාමා මුච්ඡනා එකවිසති - ධාතා එකුත පඤ්ඤාසං ඉවෙවතෙ සරමණ්ඩලං.

මඤ්චුච්ඡන්දාවයි, සමෙ ගුණෙ පතිවර්තනා යනු මධ්‍යම ස්වරයෙහි සිට
 හඬනඟන ලද්දේයි, අවධාරණං යනු ඉතා දැඩිවූයි, උග්‍රධ්වනයං චක්‍රාණි
 යනු ඇවිස්සුණු බව සඳහා පවතියි, අතිලීනං යනු ඉතා ලිහිල්ය,
 කොසල්යං යනු කුසිතබව සඳහායි, විරිගතමමං අධිවර්තනා යනු
 විර්යයෙන් යුක්තවූ සමථ භාවනාව අධිෂ්ඨාන කරව, විර්යය සමථය
 සමග යොදව යන අර්ථයයි, ඉන්ද්‍රියානුකූල සමගං පටිවිජ්ජනං යනු
 ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන්ගේ සමබව අධිෂ්ඨාන කරව, එහි ශ්‍රද්ධාව ප්‍රඥාව
 සමග ද ප්‍රඥාව ශ්‍රද්ධාව සමග ද විර්යය සමාධිය සමග ද සමාධිය
 විර්යය සමග ද යොදනලද්දේ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ සමතාව ඉටු ලද්දේ
 නම් වෙයි, සිහිය වනාහි සියලු අර්ථ සඳන්තේය, ඒ සිහිය හැමකල්හිම
 බලවත්වම වටියි, එය ද ඒවා යොදන ආකාරය ද විසුද්ධිමග්ගයෙහි
 ප්‍රකාශ කරනලද්දේමය, භවටි ච නිමිත්තං ගණනාති යනු එය සමබවෙහි
 ඇති විට කැඩපතෙහි. මුඛබ්බුවෙන් මෙන් යම් නිමිත්තකින්
 උපදවියයුක්තක් වේද ඒ සමථ නිමිත්ත, විදර්ශනා නිමිත්ත, මාභී
 නිමිත්ත, හා එල නිමිත්තද ගණ්‍යව උපදවව යනුයි, මෙසේ ඔහුට
 භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරහත්වයෙහි බහා කමටහන වදාළසේක.
 භවටි ච නිමිත්තං අග්‍යගෙහි යනු සමථ නිමිත්ත ද විදර්ශනා නිමිත්ත ද
 ගත්තේය, පට්ඨානාති යනු කරුණු සයකි, අධිමුක්තො හොති යනු විනිවිද
 දැන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කොට සිටියේ වෙයි, නෙක්ඛමාධිමුක්තො යනාදී සියල්ල
 අරහත්වය වශයෙන් කියනලදි, රහත්බව වනාහි සියලු කෙලෙසුන්
 ගෙන් නික්මුණු බැවින් නෙක්ඛමමං නම්, ඒ කෙලෙසුන්ගෙන්ම වෙන්වූ
 බැවින් පටිවේක්කො නම්, ව්‍යාපාදය නොමැති බැවින් අව්‍යාපජ්ජනං
 නම්, තෘෂ්ණාක්‍ෂය කෙළවර උපන් බැවින් තණ්හාක්‍ෂයො නම්,
 උපාදානක්‍ෂය කෙළවර උපන් බැවින් උපාදානක්‍ෂයො නම්, මුළාවීම්
 නොමැති බැවින් අසමෙමාහො යි කියනුලැබේ, කෙවලං සද්ධාමග්ගකං
 යනු ප්‍රතිවේධ (වැටහීම්) රහිතවූයි, හුදෙක් ප්‍රතිවේධ ප්‍රඥාවෙන්
 සමම්භුණය නොවූ ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයයි. පටිවර්තනං යනු නැවත නැවත
 කිරීමෙන් වැඩීමයි, විතරාගතනා යනු මාභීප්‍රතිවේධයෙන් රාගය ඉවත්වූ
 බැවින් නෛෂ්ක්‍රම්‍ය සංඛ්‍යාත අරහත්වය අවබෝධකොට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ
 කොට සිටියේ වෙයි, එලසමච්ඡන් වාසයෙන් වෙසෙයි, ඊට යොමුවූ
 මනස ඇත්තේම වේයයි අරුත්ය, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි,
 ලාභසක්කාර සිලොකං යනු සිවුපසය ලැබීම ද ඒවා මනාව කරනලද
 බව ද ගුණ වැනීම ද වේ, භික්‍ෂාමයමාහො යනු කැමති වන්නේ
 පතන්නේයි, පටිවේක්කාධිමුක්තො යනු කෙලෙස් රහිත විවේකයෙන් මම
 මිදුනෙමැයි මෙසේ රහත්බව ප්‍රකාශ කෙරේයයි අරුත්ය, සිලබ්ධිපරාමාසං යනු ශීලය ද ව්‍රතය ද පරාමර්ශ්‍ය කොට ගනුලැබූ
 ගැනීමයි, සාරතො පට්ඨාගච්ඡන්තො යනු හරවත් බවින් දන්නේයි,
 අව්‍යාපජ්ජනාධිමුක්තො යනු ව්‍යාපාද රහිතබව රහත්බව ප්‍රකාශ කෙරෙයි,

මේ ක්‍රමයෙන්ම සියලු වාරයන්හි අත්ථිය දක්‍යුතුය, තව ද මෙහි **නෙක්කමොධම්මසොකා** යන මෙහිදී ද රහත්බව කියනලදී, ඉතිරි පසෙහි නිවනයැයි ඇතුළු කියති, අන්‍යයෝ, **අසමොහාධම්මසොකා** යන මෙහිම නිවන කියනලදී, සෙස්සෙහි රහත්බවයයි කියත්, මේ වනාහි හරයයි, මේ සියල්ලෙහිම රහත්බවද නිවන ද කියනලදී. භූතා යනු බලවත්වූ දිව්‍යරූප සමානයෝයි, **නෙවසා ව්‍යාපාරං පරිශාදිතං** යනු මේ ක්‍ෂීණාශ්‍රවයාගේ සිත ගෙන සිටීමට නොහැකි වෙත්, උපදිනුලබන කෙලෙස් සිත ගනියි නම්, **අමිසසංකප්පං** යනු කෙලෙස් අරමුණ සමග සිත මුසු කරයි ඔවුන්ගේ නොමැතිවීම "අමිසසංකප්පං" නම්, ධීරං යනු ජිහ්විසෝයි, **ආනෙස්සපපතං** යනු නොසැලීමට පත්වූයි, **වසඤ්චානානුපකං** යනු මෙතෙම ඒ සිතේ උපත ද වැයවීම ද දකියි, **භූතා වාතවුධි** යනු බලවත් වායුසමූහයයි. **නෙව සංකමෙපය** යනු එක් කොටසකින් සෙලවීමට නොහැකිවන්නේය, **න සමපකමෙපය** යනු ගුණය මෙන් සියලු අංශයන්ගෙන් සෙලවීමට නොහැකි වන්නේය, **න සමපච්චෙධෙය** යනු විද විද හෙළීමට නොහැකිවන්නේය. **නෙක්කමං අධිමුත්තං** යනු රහත්බව මනාව අවබෝධ කොට සිටියහුගේයි. සෙසු පදයන්හි ද රහත්බවම කියනලදී, **උපාදානක්කමං** ව යනු උපයෝගාර්ථයෙහි සම්බන්ධ විභක්ති වචනයයි, **අසමොහඤ්ච වෙතසො** යනු සිත නොමුළාව මිදුනහුගේයි, **දිසවා ආයතනුපාදං** යනු ආයතනයන්ගේ උපත ද විනාශය ද දැකයි, **සමො ව්‍යාපාරං විමුච්චි** යනු මනාව හේතුවෙන් නයෙන් මේ විදඝීනා ප්‍රතිපත්තියෙන් පල සමවත් වශයෙන් සිත මිදෙයි, නිවන් අරමුණෙහි මනාව මිදෙයි, නැතහොත් මෙයින් ක්‍ෂීණාශ්‍රවයාගේ ප්‍රතිපදාව කියනලදී, ඔහුගේ වනාහි ආයතනයන්ගේ උපත හා විනාශය දැක මේ විදඝීනාවෙන් අවබෝධ කළ ආයතීමාගීයේ බලයෙන් සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් සිත මනාව මිදෙයි, මෙසේ ඒ මනාව සිත මිදුනහුගේ -පෙ- විද්‍යමාන නොවෙයි. එහි **සත්තව්‍යාපාරං** යනු නිවුනු සිත ඇත්තාගේයි, සෙස්ස පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

6. 1. 2

දෙවැන්නෙහි **සමඤ්චාපි** යනු නැඟී සිටින අයුරු දැක්විය, **පටික්කමනං** යනු පිරිහෙත්, **නො අභික්කමනං** යනු නොවැඩෙත්, **දුද්දෙය** යනු හිස වෙළා ගැටයකින් වටකොට බදින්නේය, **ඉන්ද්‍රියානි විප්පසිදිංසු** යනු ඒ මියෙන විට ඉන්ද්‍රිය සය නොපැහැපත් විය. **අරමුපපරික්කාය** යනු වැඩ ඇවැඩ කරුණු නොකරුණු විමසීමෙහියි, **අනුත්තර උපධිසංඛයෙ** යනු නිවනෙහියි, **අධිමුත්තං** හොඳි යනු රහත් ඵලයෙන් මිදුනේ වෙයි.

6. 1. 3

තෙවැන්නෙහි ජලාභිජාතිකයෝ යනු ජාති සයයි, භූමිදො යනු එහි මේයි, ලුණු යනු දරුණුවාවෝයි, ගිණුකණවකවුත්තිකා යනු මොවුහු ශ්‍රමණයෝ නම්, එකඟාවකා යනු එකම රෙදිකඩකින් ඉදිරිපස වසන්තාවූයි, අකාමකඤ්ඤා ඔලං ඔලංගෙයනු යනු ගැල් සාත්තුව යන විට ගොනකු මළ කල්හි ගවමස් මිළ ලබා ගැනීම සඳහා කොටස් කොට කන්තාහු එකෙකු ගවමස නොකැමැතිව සිටියදීම කොටසක් කොට ඔබ විසින් මෙය ද කැපූකුය, මිළ ද දියයුතුයයි ඒ කොටස නම්වූ පංගුව එල්වන්නාහුය, බලහත්කාරයෙන් අතෙහි තබන්නාහුයයි අරුත්ය. අබෙතතඤ්ඤා යනු අභිජාති පැනවීමෙන් ක්ෂේත්‍රය නොදන්නාහු විසිනි, භංගුභාගී යනු ඒ මගේ පැනවීම අසව යනුයි, කණ්ණාභිජාතිකෝ යනු කථා ස්වභාවය ඇත්තෙකි, කණ්ණං ධම්මං අභිජාතී යනු කථා ස්වභාවය ඇතිව උපදියි, කථා ජාතියෙහි හෝ උපදියි, නිබ්බානං අභිජාතී යනු නිවනට පමුණුවයි, ආයාභිමි සංඛ්‍යාතවූ නිවන් ජාතියෙහි උපදියි.

6. 1. 4

සිවුවැන්නෙහි සංවරා පහාතඛිං යනු සංවරයෙන් දුරුකළ යුතුවූයි, සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, ඉධ යනු මෙම සසුනෙහියි, පටිසංඛා යනු මනාව දැන, ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කොට යන අරුත්ය, ඥානිකෝ යනු ක්‍රමයෙන්, මාභීයෙන්ය, මෙහි ද අසංවරයෙහි ආදීනව විමසාබැලීම ක්‍රමයෙන් (උපායෙන්) විමසාබලායි දකයුතුය, මේ එයද "වරං ගිකිඛෙ තත්තාය අයොසලාකාය ආදිත්තාය සමපජ්ජිකාය සජොතිභුතාය වක්ඛුන්දියං සමපජ්ජිමධං නතෙව වක්ඛුවික්ඛෙයොසු රූපෙසු අනුවාසජ්ජනසො නිමිත්තගගාහො" යනාදි වූ ආදිත්තපරියායයෙන් දකයුතුය. වක්ඛුන්දියසංවර සංවුත්තො විහරති යන මෙහි වක්ඛුවම ඉන්ද්‍රියවූයේනුයි වක්ඛුන්දිය නම්, සංවරකිරීම් වශයෙන් සංවරයයි, වැසීමෙන් ඇහැරීමෙනැයි කියන ලද්දේවෙයි, මෙය සිහියට නමෙකි, වක්ඛුර්ඉන්ද්‍රියෙහි සංවරය වක්ඛුන්දිය සංවරය නම්, ජවනයෙහි උපදිනු ලබන්නාවූ ද මෙය ඒ දොරවුවෙහි කෙලෙසුන්ගේ ඉපදීම වළඟන බැවින් වක්ඛුන්දිය සංවරයයි කියනුලැබේ, සංවුත්තො යනු ඒ සංවරයෙන් යුක්තවූයේයි, එසේම පාතිමොක්ඛසංවර සංවුත්තො ඉමිනා පාතිමොක්ඛ සංවරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො"යි කියනලදි, නැතහොත් සංවරී යනු සංවරවූයේය, වැළකීය, වැසියයි කියනලද්දේ වෙයි, වක්ඛුන්දියසංවරසංවුත්තො යනු වක්ඛුන්දිය සංවර සංඛ්‍යාතවූ වක්ඛුන්දාරයෙහි සිහිය නමැති කවුළුව ගෙදොර කවුළුව මෙන් සංවර කළේය, වැසිය, වැළකීයයි කියන ලද්දේ වෙයි, මෙහි

මේ අතරින් වඩාත් සොදුරුය, එහෙයින් "වක්‍රන්තිය සංවරං අසංවූතස්ස විහරතො සංවූතස්ස විහරතො" යන මේ පදයන්හි මේ අතරින් දක්නා ලැබේ, ඔං හිං යනාදියෙහි යම් වක්‍රන්තිය සංවරයක් වේද එය නොවසනාලද, වසා වළක්වා හුන්නාවූ මේ හික්‍රන්තිය යන අතරින්, "ය" යන්නට මේ "යං" යන ආදේශයයි, යමක් මොහුගේ යන අරුත්ය. ආශ්වා විකාශපරිප්පාය යනු සතර ආශ්වායෝ ද අනාච්ඡික දැක් ඇතිකරවනසුලු කෙලෙස පරිප්පායෝ හෝ විපාක පරිප්පායෝ හෝ යනුයි, වක්‍රන්තියෙහි ආපාඨයට පැමිණි ඉටු අරමුණ කාමාසවාද වශයෙන් ආස්වාදය කරන්නාට, සතුටු වන්නාට කාමාසවය උපදියි, මෙබඳු වුවක් වෙනත් සුගති හවයක ද ලබන්නෙමැයි හවය පැමිණි සදහා සතුටු වන්නාට හවාසවය උපදියි. සත්වයායි හෝ සත්වයාගේයි ගන්නාට දිට්ඨාසවය උපදියි, සියල්ල සමඟ හටගත් නොදැනීම අවිජ්ජාසවය යනුවෙන් සිවු ආසවයෝ උපදිත්, ඔවුන් හා සමඟ යෙදුණු අනෙක් කෙලෙස සංඛ්‍යාත දුක් උපදවන පරිප්පායෝ හෝ අනාගතයෙහි විපාකයෝ ද යන මේවා ද අසංවරව වෙසෙන්නාට උපදින්නාහුයයි කියනුලැබෙත්, එවිට මෙය යනු මෙසේ ඔහුට වෙයි. මේ උපායයෙන් නොවෙත්, වෙනත් අයුරකින් නොවෙත්' යැයි කියන ලද්දේ වෙයි, පටිසංඛායොතිකො යොතිජ්ඣාසංවරං වූතො යනාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, ඉමෙ වුට්ඨානි ආශ්වා සංවරා පහාතඛා යනු මේ දොරටු සයෙහි සතර සතර කොට සුවිසි ආසවයෝ සංවරයෙන් දුරුකළයුත්තාහුයයි කියත්, පටිසංඛායොතිකො විවරං යනාදියෙහි යමක් කිවයුතු ද ඒ සියල්ල විසුඳිමග්ගයෙහි සිලකථාවෙහිදී කියනලද්දේමය. ඔං හිං යනු යම් සිවුරක් පිණිසපානාදියෙන් අනාගතවුවක් වේද යනුයි, අපටිසෙවනො යනු මෙසේ නුවණින් නොසෙවුනා ලද්දහුටයි, මෙවර නොලද සිවුරු පතන්නහුට හෝ ලද සිවුර ආස්වාදය කරන්නාට කාමාසවයාගේ උපත දතයුතුය, වෙනත් සුගති හවයෙක්හිද මෙබඳු වුවක් ලබන්නෙමැයි හවය පැමිණි ආස්වාදකරන්නාට හවාසවය ද මම ලබමි, නොලබමි හෝ මෙය මගේයයි හෝ ආත්මසංඥාව ඉටුන්නාට දිට්ඨාසවය ද මේ සියල්ල සමඟ එකට උපත් අවිජ්ජාසවයදැයි මේ සිවු ආසවයන්ගේ උපත විකාශපරිප්පායමය (ඒබව) නව වැදෑරුම් වෙදනාවන්ගේ හටගැනීමෙන් දතයුතුය. ඉමෙ වුට්ඨානි හික්‍රන්තිය ආශ්වා පටිසෙවනා පහාතඛා යනු එක් එක් ප්‍රත්‍යයෙහි සතර සතර (බැගින්) කොට ඇතිවන මේ සොළොස් ආසවයෝ මේ ඥාණසංවර සංඛ්‍යාතවූ ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂණය ඇසුරුකිරීමෙන් දුරුකළ යුත්තෝයි කියත්. පටිසංඛායොතිකො ඛමො හොති සිතස්ස යනු උපායෙන් මාගීයෙන් ප්‍රත්‍යවෙක්‍ෂා කොට ශීත ඉවසන්නේ වෙයි, ශීත උසුලයි ඉවසයි, වීර්යය නැති පුරුෂයකු මෙන් සුළුවූ ද ශීතෙන් සැලෙයි කම්පාවෙයි,

කමටහන අතහරියි. උෂ්ණාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, දුක්ඛානං යනාදියෙහි ඉවසීමට දුෂ්කරය යන අර්ථයෙන් දුක්ඛය, සන යන අර්ථයෙන් තිත්තා (කීට්‍ර) නම්, එරුණාර්ථයෙන් රථ (බරා) නම්, තික්කණ යන අර්ථයෙන් කටුක නම්, ආස්වාදවිරහිත බැවින් අසාතාමන නම්, නොවැඩීමෙන් අමනාපා නම්, පණ ගැනීමට සමත් බැවින් පාණහරායී දතයුතුය. යං හික්ක යන සීතාදිය අතුරින් යම්කිසි එක්දෙයකුදු වන්නේයි, අනධිවාසයනො යනු නොඉවසන්නාගේයි, නොඋසුලන්නාගේයි, මෙහි ආසවයන්ගේ උපත මෙසේ දතයුතුයි, සීතලෙන් පැහැසුණු උෂ්ණය පතන තැනැත්තාට කාමාසවය උපදියි, සියලු තැන්හි මෙසේය, සුගති හවයෙහි සීතලක් හෝ උෂ්ණයක් නැතැයි හවය පතන්නහුට හවාසවයයි, මගේ ශීතල මගේ උෂ්ණයයි ගැනීම දිට්ඨාසවයයි, සියල්ලෙන්ම යුක්තවූයේ අවිජ්ජාසවයයි. ඉමෙ වුට්ඨකි යනු ශීතාදියෙහි එක එක වශයෙන් සතර සතර බැගින් කොට නොයෙක් ආසවයෝ මේ කෂාන්තිසංචර සංඛ්‍යාතවූ අධිවාසනාවෙන් (ඉවසීමෙන්) දුරුකළයුත්තෝයයි කියනු ලැබෙතියි අර්ථයි, පටිසංඛ්‍යායොතික්කො වණ්ඨං ගර්ථං පරිවජ්ජෙති යනු මම මහණෙක් වෙමැයි සැඟ ඇතෙකුගේ සම්පයෙහි නොසිටියයුතුය, එය හේතුකොට ගෙන මරණය ද මරණය පමණවූ දුක ද වන්නේය. මෙසේ උපායයෙන් මාගීයෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට සැඟ ඇතු අතහැර සිටියි ඉවත්වයයි, සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයයි, වණ්ඨං යනු දුෂ්ටවූයි දරුණුවූයි, ඛාණ්ඩං යනු කිහිරිකණු ආදියයි: කණ්ඨ කාමානං යනු යම්තැනක කටු ඇතෙන් ද එතැනයි, යොධ්‍යං යනු සඵලප්‍රකාරයෙන් සිදුණු ඉවුරයි, පපාතං යනු එක්පසකින් සිදුණු ඉවුරයි. වන්දනිකං යනු ඉදුල්දිය, ගැබ්මල ආදිය ඉවතලන තැනයි, ඔළිගලලං යනු ඒවායේම මඩ ආදිය වැගිරෙන තැනයි, එය දණක් පමණවූ අසුවියෙන් පිරුණේ වෙයි, මේ තැන් දෙකක් අමනුෂ්‍යයන් බහුලව ගැවසෙන තැන් වෙත්, එහෙයින් දුරුකළයුතුය. අනාගතෙ යනු නොසුදුසු අසුන අනාසන නම්, එය අර්ථවශයෙන් අනිශ්චිත වස්තුවක්වූ රහසෙහි සැඟවී ඇති අසුනකැයි දතයුතුය. අගොචරො යනු මෙහි ද නොසුදුසු ගොදුරුබීම අගොචර නම්. එය වෛශ්‍යා ආදී හේදයන් පස්වැදැරුම්ය. පාපකෙ මිත්තෙ යනු ලාමකවූ දුසිල්වූ මිත්‍රප්‍රතිරූපකවූ නොමිතුරන්ය, පාපකෙසු යනු ලාමකවූවන් කෙරෙහියි, ඔකපොයනුං යනු ඒකාන්තයෙන්ම මේ ආයුෂ්මත් තෙමේ කළේය හෝ කරයි හෝ යනුවෙන් අදහන්නාහුය, නිශ්චය කරන්නාහුය, යංහික්ක යනු ඇත් ආදීන් අතුරෙහි කිසියම් එකක්වත් වන්නේය, මෙහි ආසවයන්ගේ හටගැනීම මෙසේ දතයුතුය, ඇත් ආදීන් හේතුකොටගෙන වූ දුකින් පැහැරුණු තැනැත්තේ සුවය පතන්නේ කාමාසවය උපදියි, සුගති හවයෙහි මෙබඳු දුකක් නැතැයි හවය පතන්නාට හවාසවය වෙයි, ඇතා මා මඩියි අශ්වයා මා

මඩ්ඞි යනුවෙන් ග්‍රහණය කරන්නාට දිට්ඨාසවයයි. සියල්ලෙන් යෙදුනේ අවිජ්ජාසවයයි. ඉමෙ චූඨතති යනු මේ ඇත් ආදීන් කෙරෙහි එකිනෙකාගේ වශයෙන් සතර සතර (බැගින්) කොට නොයෙක් ආශ්‍රවයෝ මේ සංවර සංඛ්‍යාතවූ දුර්ලිමෙන් ඉවත්කළ යුතුයයි කියනු ලැබෙත්. පටිඤ්ඤාධර්මයෙහි උප්පත්තං කාමචිතකං භාග්විභාගෙති යනු මෙසේ ද මේ විතකීය අකුශලයකි, මෙසේ ද වරදකි, මෙසේ ද දුක්චිතක ඇත්තකි, එය තමාට වාසනය සඳහා පවතියි යනාදි ක්‍රමයෙන් නුවණින් කාමචිතකීයෙහි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට ඒ ඒ අරමුණෙහි උපත් කාමචිතකීය නොයිවසයි, සිත නංවා තහවරු නොකරයි, අභ්‍යන්තරයෙහි හෝ තහවුරුව නොපවත්වයි, යන අරුත්ය. නොඉවසන්නේ කුමක් කරයිද? පජ්ඣති යනු දුරුකරයි, කිම කුඩයකින් කසල මෙන්ද? නැත. එතකුදුච්චත් එය විනෝදෙහි පීඩාකරයි, විදිය, බැහැරකරයි, කිම කෙට්ටෙන් ගොතකු මෙන්ද? නැත. එහෙත් එය ව්‍යතී කරොති නැති කරයි. දුරුකරයි. යම්සේ ඔහුගේ ඇතුළත ද ඉතිරි නොවේද? යටත්පිරසෙයින් හටග මාත්‍රයක්වත් නොපවතී ද එසේ කරයි, කෙසේ නම් එයට එසේ කරයිද? අනභාවං ගමෙති විෂ්කම්භන ප්‍රභාතයෙන් නැතිබවට පමුණුවයි, යම්සේ මනාව යටපත්කරන ලද්දේද එසේ කරයි, සෙසු විතකී දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, උප්පත්තං ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා යනු උපනුපත් යනුයි, උපත් පමණෙහිමයයි කියනලද්දේ වෙයි, එක්වරක් උපන්දේ බැහැරකොට දෙවැනිවාරයෙහි මැදහත් වූයේ නොවෙයි, සියවරක් වුවද උපනුපත් දෙය දුරුකරන්නේමය, පාපකෙ අකුශලෙ ධර්මෙ යනු ඒ කාමචිතකීදිත්‍රමයි, සියලු නව මහා විතකීයෝ හෝ වෙත්. එහි විතකී තුනක් කියනලදි, සෙසු විතකීයන් අතුරෙහි ඤාතිවිතකක ජනපදවිතකක අමරවිතකක පරාත්‍රඥයතා පටිසංයුත විතකක ලාභසකකාරසිලෝකපටිසංයුත විතකක අනවඤ්ඤාතිපටිසංයුත විතකක යනු මේ විතකීසයයි. ධර්මසය යනු මේ විතකීයන් අතුරින් යම්කිසිවක් වන්නේයි, කාමචිතකීය වනාහි මෙහි කාමාසවයමයි, එයින් විශේෂවූ හවාසවය ඒ සමග යෙදුණු දිට්ඨාසවය සියලු විතකීයන්හි අවිද්‍යාව අවිජ්ජාසවයයැයි මෙසේ ආසව උත්පත්තිය දතයුතුය, ඉමෙ චූඨතති යනු මේ කාම චිතකීදී වශයෙන් කියනලද ආකාර ඇති ආසවයෝ ඒ ඒ විතකීයෙහි ආදීනවයන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කිරීම් සහිතවූ මේ වීර්යීය සංඛ්‍යාත දුරුකිරීමෙන් ඉවත්කළ යුතුයයි කියනු ලැබෙත්, පටිඤ්ඤාධර්මයෙහි සතිසමෝචාරධර්මං භාවෙති යනු භාවනා නොකිරීමෙහි ආදීනවය ද භාවනා කිරීමෙහි ආනිසංශය ද උපායයෙන් මාගීයෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට සතිසමෝචාරධර්මය වඩයි, සියලු තත්ති මේ ක්‍රමයයි, මේ බොධාසනභාවනාව යට වස්තර කරනලද්දේමය, ධර්මසය යනු මේ බොධාසනයන්හි යම් කිසිවක් වන්නේයි, මෙහි ආසව උත්පත්තියෙහි

මේ ආයතීමාභීයෙන් යුක්තවූ බොධාංගයන් නොවන ලද බැවින් යම් කාමාසවාදීහු උපදික්ද ඒ බෝධාංගයන් වඩන්නාට ඒ ආශ්‍රවයෙන් නොවෙත්. යන මේ ක්‍රමය දක්වනුය. ඉමේ චූච්චනි යනු බොධාංගභාවනාවෙන් දුරුකළයුතුයයි කියනුලැබෙත්, මේ සය ආකාරයෙන් ප්‍රතින කරනලද ආශ්‍රව ඇති හික්කු ව පසසමින් "යනො බො හික්කවෙ" යනාදිය කීසේක. එහි යනො යන්නෙහි නොකාරය සම්බන්ධයෙනි, යමෙකුගේයි කියනලද්දේවෙයි. පොරාණයො වනාහි යම් කලෙකයි අප්‍රීතියත්. යෙ ආසවා සංවරා පහතබ්බා හෙ සංවරා පහිනා හොනනි යනු යම් ආශ්‍රවයෙන් සංවරයෙන් පහකළ යුක්තාහුද ඔවුහු සංවරයෙන්ම ප්‍රතිනවෙත්, ප්‍රතිනනොවූ කල්හි ප්‍රතිනයයි සංඥා ඇත්තේ නොවෙයි.

6. 1. 5

පස්වැන්නෙහි දාරුකමමිකො යනු දැවවිකිණිමෙන් පවත්වනලද ජීවිකාව ඇති එක් උවසුවෙකි, කාසිකවන්දනං යනු සියුම් සදුනයි, අභිග්ගා යනු අගුණ අංගයෙනි, යහපත් අංගයෙහි ගුණාංගයෙනි, හෙමග්ගාමිකො යනු නිමනුණය ගන්නායි, සබ්බසංසාරානි දුක්ඛානි යනු හික්කු සංසාරයට දෙන්නෙමියි, හෙතෙම එසේ කියා ශාස්තෘන්වහන්සේ වැද පිටත්ව ගියේය. ඉක්බිති පසුකලෙක පන්සියයක් කුලපග හික්කුහු ගිහිබවට පත්වූවාහුය, හෙතෙම "ඔබගේ කුලපග හික්කුහු උපැවිදි වූහ"යි කීකල්හි එහි මට කවර වැඩක්දැයි කියා සිතෙහි විමතිමාත්‍රයකුදු නොකළේය, මේ සඳහා ශාස්තෘන්වහන්සේ "සංඝෙ කෙ දානං දදතො විතං පසිදිසාති"යි වදාළ සේක.

6. 1. 6

සවැන්නෙහි අභිධම්මකථං යනු අභිධම්මය මුසුවූ කථාවයි, කථං ඔපාතෙහි යනු ඔවුන්ගේ කථාව සිදු තමන්ගේ කතාව කියයි, ථේරානං හික්කුහං යනු කරුණාප්‍රයෝගි සම්බන්ධ විහක්කියි, සථිවිර හික්කුන් සමග යන අරුත්ය, සථිවිර හික්කුන්ගේ යම් අභිධම්මකථාවක් වේද මෙතෙමෙන් එය කීමට හැක්කේයයි අප්‍රීතියයි, වෙතොපරිශාසං යනු සිතේ හැසිරීමයි, ඉධ යනු මෙලොවෙහි, සුරතසුරතො යනු සුරතයෙකු මෙන් සුරතවූයේයි, සුරතභාවයෙන් යුක්තවූවකු මෙනැයි අරුත්ය, නිවාහනිවාතො යනු හික්මුණකු මෙන් නික්මුණේයි හික්මුණු පැවැත්ම ඇත්තකු මෙනැයි අරුත්ය, උපසංකප්පකො යනු උපශාන්තවූවකු මෙන් උපශාන්තවූයේයි, වපකසාගෙව සර්වායා යනු ශාස්තෘන්වහන්සේගේ සම්පයෙන් ඉවත්ව යයි, සංසංසං යනු සංසාරී පසින් ඇසුරුකරන ලද්දෙකුගේයි, විසංසං යනු අත්හරනලද්දකුගේයි,

පාකතයා යනු අසංවර ඉන්ද්‍රිය ඇත්තනුගේයි, කිට්ඨාද්‍රෝ යනු ධාන්‍ය කන්නායි, අනාරාධාපෙය්‍ය යනු නසන්නේය, ගොපසු යනු ගවයා ද එඵවා ද වේ, සිප්පිකුසු යනු සිප්පිකවු හා හත්තෙයි, සකඛරකඛලං යනු ගල්කැට කැබලිකි, ආභිද්‍රෝසියං යනු දන්නාලද දොස් ඇතියි, කුරක්කන් හොරනයයි, නට්ඨාද්‍රෝ යනු කැමති නොවන්නේය, එහි යම්මේ පුරිසං ගුණාවං යනු උපයෝගව්‍යවනයි. එය සම්බන්ධාර්ථයෙහි දැක්විය යුතුයි, අමුං භාවුයො පුරිසං යනු ඇවුත්ති, මේ පුරුෂයායි, සබ්බනිසායං යනු සියලු නිත්‍යනිමිත්තාදීච්ඡි නිමිතිවලයි, අනිමිත්තං වෙතොසමාධිං යනු බලවත් විදර්ශනා සමාධියයි, විජිරිතසද්දො යනු රැහැයි හඬයි, සරිසාති නෙසබ්බමයා යනු පැවිද්දෙහි ගුණ සිහි කරන්නේය, අරගතං අහොසි යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකවු රහතුන් අතුරෙහි එක් රහත් කෙනෙක් වූහ. මේ තෙරුන් වහන්සේ සත්වරක් ගිහිවි සත්වරෙක පැවිදි වූයේය, කවර කරුණකින්ද? කාශ්‍යප සම්බුදුන් වහන්සේගේ කාලයෙහි එක් හික්කුචකට ගිහි බවෙහි ගුණ කීහ. හෙතෙම ඒ කම්පයෙන් රහත්බවට හේතුසම්පත් ඇතිකල්හි ද සත්වරක් ගිහිබවෙහි ද පැවිදිබවෙහි ද හැසිරෙන්නේ සත්වුනිවර පැවිදිව රහත්බවට පැමිණියේය.

6. 1. 7

සත්වුන්නෙහි පාරායනෙ මෙතෙතොපකෙතො යනු පාරායන සමාගමෙහි මෙතෙතොපකෙතොපකයාගේ ප්‍රශ්නයෙහිය, උභතො විදිඨොත යනු දෙකෙළවර, දෙකොටසක් දැනයි, මජ්ඣෙ මග්ගා න ලිප්පති යනු මනකයැයි කියනුයේ ප්‍රඥාවයි, එම ප්‍රඥාවෙන් දෙකෙළවර දැන මැද නොතැවරෙයි, මැදි තන්හි නොතැවරෙයි, සිබ්බනිමට්ඨො යනු සිබ්බනි (මැසීම, ගැටලීම) සංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාව ඉක්මවූයේයි, එතො යනු ස්පඨි වශයෙන් උපන් බැවින් මේ ආත්මභාවයයි, එතො අනො යනු මේ එක් කොටසයි, එතොසමුදයො යනු ස්පඨිය නමැති හටගැනීම මොහුගේනුයි "එතොසමුදයො" නම්, මේ අත්බැවිහි කළ කම්ස්පඨිය හේතුකොට ගෙන හටගත් අනාගත ආත්මභාවයයි, දුඨො අනො යනු මේ දෙවැනි කොටසයි, එතොතිරොධො යනු නිවනයයි, මජ්ඣෙ යනු සිබ්බනිසංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාව බිඳ දෙකඩකිරීම අරුතින් නිවන මජ්ඣෙ නම් වෙයි, තණ්හා හි තං සිබ්බති යනු තෘෂ්ණාව ඒ ආත්මභාව දෙක නමැති ස්පඨියක් ස්පඨිසමුදයක් මසයි, ගැටලයි, කවර කරුණින්ද යත්? තණ්හා තණ්හොව ගවණ අභිනිබ්බන්ධා යනු ඉදින් තෘෂ්ණාව එකට ගැටනොලයිද ඒ ඒ හවයාගේ උපතක් සිදුනොවන්නේය, මෙතැන්හි කොට්මජ්ඣක උපමාව ගනිත්, හීදඬු දෙකක් එක්කොට මැද නූලෙන් මසනලද්ද "කොට්මජ්ඣක"යි කියනුලැබේ, නූල කැඩුණුවිට හීදඬු දෙක දෙපසින් වැටෙයි, මෙසේම

හිදවුදෙක මෙන් කියනලද ආකාර ඇති අන්ත දෙක මසා සිටිනුල මෙන් තෘෂ්ණාවයි, නුල සිදුණුවිට හිදවු දෙක දෙපයින් වැටීම මෙන් තෘෂ්ණාව නැතිවුවිට දෙකෙළවර නැතිවූයේම වෙයි, එකතාවතා යනු මෙපමණකින් මෙයින් දෙකෙළවර දැන තෘෂ්ණාවෙන් මැද නොතැවීරීමෙන් දතයුතු සිවුසස් දහම් මනාව දනියි, කීරණ පරික්කාවෙන් ද පහන පරික්කාවෙන් ද දතයුතු ලෝකික සත්‍ය දෙක දනියි නම්. දිව්‍යව ධර්මය යනු මේ අත්බැවිනිමයි,

දුක්ඛසංතප්පරො භොති යනු සසරදුක් කෙළවර කරන්නේ සිදු සුන්කරන්නේ වෙයි නම්, දෙවැනි වාරයෙහි හිදවු තුනක් වශයෙන් උපමාව දතයුතුය, හුයෙන් ගැටලනලද හිදවු තුනේ හුය කැවුණු විට හිදවු තුන තුන් තැනක වැටෙයි, මෙසේ මෙහි හිදවු තුන මෙන් අතීත අනාගත වතීමාන ස්කන්ධයෝ නිරුද්ධවුවාහුම වෙති, තෙවැනි වාරයෙහි අදුක්ඛමුක්ඛා මජ්ඣෙය යනු වේදනා දෙකෙහි අතරත පිහිටි බැවින් මැදයි, සුවය දුක්ඛත් දුක් සුවයටත් අතරක් නම් නැත, තණ්හා සිංචනිය යනු වේදනාවන්හි ඇලීමේ රාගය වේදනාවන්ගේ සිද්ධිම වළඟන්නේනුයි ඒ තෘෂ්ණාව මසයි නම්, සිවුවැනිවර, වික්කාදාණං මජ්ඣෙය යනු ප්‍රතිසන්ධි විඥානය නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් හටගත් බැවින් නාමරූපයන්ගේ මැද නම්, පස්වැනි වරෙහි වික්කාදාණං මජ්ඣෙය යනු කම්මවිඥානය මැදයි, ආධ්‍යාත්මික ආයතනයන්හි හෝ මනායතනයෙන් කම්මය ගත් බැවින් මෙහි යම්කිසි විඥානයක මැද නම් මනෝද්වාරයෙහි හෝ ආවර්ජනය කරන්නාව ආධ්‍යාත්මික ආයතන ඇසුරුකොට ඇති බැවින් ජවන වික්කාදාණං මැද නම්, සයවැනි වාරයෙහි, සත්තායො යනු ත්‍රෛභුමික සංසාරයයි, සත්තායොසමුදයො යනු සමුදය සත්‍යයයි, සත්තායොතිරොධො යනු නිරොධ සත්‍යයයි, පරිඤ්ඤා යනු ඒ ඒ කරුණෙනි, සෙස්ස සියලු තන්හි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය.

6. 6. 8

අටවැන්නෙහි අක්කාදාණො යනු දෙවදත්ත (තෙරුන්ගේ) පක්ෂයට අයත්වුවෙකි, සමනතාගරිවො යනු ආවර්ජනය කොටයි, කුමක්හෙයින් භාගාවතුන් වහන්සේ විසින් දැන මෙය කියන ලද්දේද නැත හොත් නොදැන ඒකාංශිකව හෝ කියන ලද්දේද එසේත් නැතහොත් විශ්ලේෂණය කොට කියන ලද්දේද යන අදහසින් හෙතෙම අසයි, ආපායිකො යනු අපායෙහි උපදින්නෙකි, තෙරසිකො යනු නිරයට යන්නෙකි, කපපවෙධා යනු කල්පයක් පවත්නා කම්මයක් කළබැවින් කපක් සිටියි, අතෙතිවො යනු පිළියම් කිරීමට නොහැක්කෙකි, ද්වේශධං යනු දෙයාකාර බවයි, වාලග්ගකොට්ඨිතතුලුභමග්ගං යනු

වල්ගයෙහි අග කෙළවරින් දැක්විය යුතු පමණක්වූයේ හෝ වල්ගයේ අග කෙළවරින් වැටෙන පමණක්වූයේ, පුරිසිඤ්ඤ ඥාණාති යනු පුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරොපරියක්ක ඥානයෝයි, ඉපුරන්ගේ කියුණු මුද්‍ර බව දන්නා නුවණ යන අරුත්ය, විජ්ජාමානා කුසලාපි ධම්මො අකුසලාපි ධම්මො යනු මෙපමණවූ කුසල ධර්මයෝ පවතිත් මෙපමණවූ අකුසලධර්මයෝ පවතිනැයි දනිමි, අත්තරහිතා යනු නොපෙනීමට ගියාවූයි, සමමුඛභූතා යනු හැසිරීම් වශයෙන් ප්‍රකටවුවාවූයි, කුසලමූලං යනු කුසල් අදහස්ය, කුසලමූලා කුසලං යනු ඒ කුසල අදහසින් වෙනත් කුසලයක් උපදින්නේයි, සාරාදාති යනු ගන්නාලද සාරය අත්තෝ හෝ සරත් මාසයෙහි උපන්නාවූයි, සුඛසයිතාති යනු සුවසේ රැස්කරනලද්දාවූයි, සුඛෙතෙතෙ යනු ඉතා පැහැදිලි කුඹුරෙහිය, නිසබ්බතාති යනු වපුලාවූයි, සප්පට්ඨානා යනු සමානවූවෝයි, අභිද්‍යො අධිකරණං යනු බලවත් අධර්මයයි, අධර්මය අභිමුඛව සිටි කල්හි, හත්තකාලසම්මයෙ යනු රජකුලවල හත්තකාල සංඛ්‍යාතවූ කාලයෙහිය, පරිභානධම්මො යනු කවරෙක් මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දන්නාලද්දේද යත්? අපාසත් රජතෙමේයි, හෙතෙමේත් පවිටු මිතුරන් නිසා මාභී එලයන්ගෙන් පිරිහුණේය, අන්‍යවූ සුප්‍රමුද්ධ සුන්‍යකත ආදීහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දන්නා ලද්දෝමය, අපරිභානධම්මො යනු මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කවරෙක් දන්නාලද්දේද යත්? සුසීම පරිවෘජියා හා අන්‍යවූද මෙබන්දෝයි, පරිනිබ්බායිසාති යනු මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කවරෙක් දන්නාලද්දේද යත් සන්තික මහාමාත්‍යයා හා අන්‍යවූ ද එබන්දෝයි.

6. 6. 9

තවවැන්නෙහි විනාශ නොකළවිරු නොපැමැවිරු ලොහස්‍යානධ ආදීන් වනසයි පළාලයි යන්නෙන් නිබ්බේධකපරිශායො නම්, වනසන කරුණ යන අරුත්ය. නිදාන සමභවො යනු කාමයන් යොමුකරයි ඉපදීමේ සමත්බවින් පවරයිනුයි නිදානං නම්, එයින් හටගනීනුයි සමභවො නම්. නිදානයම සමභවයවේනුයි නිදාන සමභවොයි, වෙමතො යනු වෙන්වෙන් කිරීමයි, කාමභූතා යනු කැමතිවියයුතු යන අරුතින් කාමයෝයි බැඳීම් අරුතින් ගුණයෝයි, අන්‍යගුණං යනාදියෙහි මෙනි, වසඛුච්ඡෙදකයා යනු වසඤ්ජවිඤානයෙන් දැකියයුතු දේයි, ඉවධා යනු බලාපොරොත්තු දේ වේවා හෝ නොවේවා ඉටු අරමුණු බවට පත්වූ යන අරුත්ය. කතො යනු කමතියවූයි, මනාපා යනු සිත්වඩනාවූයි, පියරූපා යනු ප්‍රියස්වභාවය ඇතිවූයි, කාමුපසංගිතා යනු අරමුණු කොට උපදිනු ලබන කැමැත්තෙන් එළවන ලද්දාවූයි, රජනියා යනු රාගය ඉපදීමට හේතුවූයි, නෙතෙ කාමා යනු මොවුහු කැමතිවීම් අපථයෙන් කාමයෝ නම් නොවෙත්, සංකප්පරාගො යනු සංකල්ප වශයෙන් උපත්

රාගයයි, කාමෝයනු මෙය කාමය දුරුකිරීම සඳහා පිළිපත් දේවලින් දුරුකළ යුතුය, කැමතිවීම අරුතින් කාම නම්, වික්‍රාති යනු විසිතුරු විසිතුරු අරමුණයි, එකො යනු එක්ව උපත් ස්පර්ශයයි, කාමයමානෝ යනු කාමය කැමැති වන්නේයි, ගර්ථං ගර්ථං යනු ඒ ඒ ජාතියට අයත්වූයි, පුණ්ද්‍රාගාශීයං යනු දිව්‍යකාමයන් පතා සුවර්තය පිරීමෙන් දෙව්ලොව උපන්නාගේ ආත්මභාවය පුෂ්ඤභාගිය (පුත්‍රා පක්ෂයෙහිවූ) නම්, දුසිරිත් පිරීමෙන් අපායෙහි උපන්නාහුගේ (ආත්මභාවය) අපුෂ්ඤභාගිය නම්, අශං වුවහි හිඬවෙ කාමානං විපාකා යනු මෙය දෙවැදෑරුම් කාම ප්‍රාර්ථනාව නිසා උපත් බැවින් කාමයන්ගේ විපාකයයි කියනු ලැබෙයි, සො ඉමං නිබ්බේදිතං යනු ඒ හික්කුව සතිස් තැන්හි විනිවිද යන මේ උතුම් පැවැත්ම දනියි, කාමනිරොධං යනු කාමයන්ගේ නැතිවීමෙන් මෙසේ ලද නම් ඇත්තේයි, මෙතැන්හිදී බ්‍රහ්මචර්ය සංඛ්‍යාතවූ මාගීයම කාමනිරොධ යයි කියනලදි, සාමිසා යනු කෙලෙස් ආමිසයෙන් යුක්තවූවෝයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු වාරයන්හි අත්‍රීය දතයුතුයි, තව ද මෙහි වොහාරවෙපක්කං යනු වාචහාර විපාකයයි, කථා සංඛ්‍යාතවූයේ වාචහාරයයි, සංඥාවෙන් (හැඟීමෙන්) විපාකය නම්, ශථා ශථා නං යනු මෙහි නං යනු නිපාතමාත්‍රයකි, මෙසේ යම්හෙයකින් යම් යම් ලෙස දනීද එසේ එසේ එබඳු සංඥා ඇත්තේ වෙමැයි කියයි, එහෙයින් වාචහාර විපාක ඇත්තේයි අරුත්ය. අවිජ්ජා යනු අට තැනෙක්හි නොදැනීමවූ බලවත් අවිද්‍යාවයි, නිරයට යවන්නේනුයි නිරයභාමිතිය නම්, නිරයෙහි උපදවන ප්‍රත්‍යයෝයි අරුත්ය, සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, වෙතභාගං යනු වෙතනං අහං යන පදදෙකයි, මෙහි සියල්ල ඇතුළුවන්නාවූ පිළියෙලකරන වේතනාව ගන්නාලදි, වෙතගිවො යනු දොරවුවට පැමිණි වෙතනාවයි, මහසා යනු වෙතනාව හා යෙදුණු සිතෙහි, නිරයවෙද්දීයං යනු නරකයෙහි විපාක දෙන්නාවූයි, සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, අධිමත්තං යනු බලවත් දුකයි, දුග්ධවීරාගං යනු බරවූ ඉක්මණින් වහා දුරු නොවන දුකයි, උරතොදිං කඤ්ඤි යනු උරයට ගසමින් හඩයි, පරිශෙව්ධිං යනු සොයාබැලීමයි (පයෝෂණයයි). එකපදං දිපදං යනු පද එකක් ඇති මන්ත්‍රයක් හෝ පද දෙකක් ඇති මන්ත්‍රයක් හෝයි, කවරෙක් මන්ත්‍රය දනිත්දැයි අරුත්ය, සමොගවෙපක්කං යනු සමොග විපාකයයි, දුක්ඛ සමොගය යනු ප්‍රවෘත්ති විපාකය නම්, දෙවැනි පදයෙහි ද මේක්‍රමයමැයි, පර්යේෂණය ද එහි නිෂාන්ද (ප්‍රවෘත්ති) විපාකය නම්, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

6. 6. 10

දසවැන්නෙහි ආසනං ධාතං යනු ශ්‍රේෂ්ඨවූ නිසලතැනයි, සිහනාදං යනු අභීතනාදයයි. ප්‍රධාන නාදයයි, බ්‍රහ්මවක්කං යනු පටිවේධඤාණය

හා දෙසනාකාණය නම්වූ ශ්‍රේෂ්ඨ ඥානවක්‍රයයි, ධාතකුට ධාතකො
යනු කාරණයෙන් කාරණය යනුයි, ශමී යනු යම් කරුණකිනි.
ඉදමි තථාගතක යනු මේ ධාතාධාත කාරණයක්
තථාගතයන්වහන්සේගේ තථාගත බලයක් නම් වෙයි, මෙසේ සියලු
පදයන්හි අර්ථය දක්වනුය. කම්මසමාදානානං යනු පිළිගෙන (සමාදන්
වී) කළ කුලලාකුලකම්යන්ගේයි, කම්යම හෝ කම්මසමාදාන නම්,
ධාතකො ගෙතුකො යනු ප්‍රත්‍යයෙන්ගෙන් මෙන්ම හේතූන්ගෙන් ද යනුයි,
එහි ගති, උපධි, කාලප්‍රයෝග යන මේවා විපාකයට ප්‍රත්‍යයයි,
කම්ය හේතුවයි, කම්මසමාදානසමාධිසමාපතතීතං යනු සතර
ධ්‍යානයන්ගේ විමොක්‍ෂ අටේ සමාධි තුනේ අනුපූර්වසමාපත්ති නවයේයි,
සංකිලෙසං යනු පිරිහීම් පක්‍ෂයෙහිවූ ධර්මයයි, වොදානං විශේෂ
පක්‍ෂයෙහිවූ ධර්මයයි, වුට්ඨානං යනු "වොදානමපි වුට්ඨානං තමනා
තමනා සමාධිමනා වුට්ඨානමපි වුට්ඨානං"යි මෙසේ කියනලද
ප්‍රගුණධ්‍යානය මෙන්ම භවධග්ගප්‍රසංඝයක්ද යනුයි, යට යටවූ
ප්‍රගුණධ්‍යානය මත්තෙහි මත්තෙහිවූ ධ්‍යානයට පදට්ඨානය වෙයි,
එහෙයින් වොදානමපි වුට්ඨානං යි කියනලදි. භවාධග්ගයෙන් සියලු
ධ්‍යානයන්ගෙන් නැගීසිටීම වෙයි, පලසමච්ඡින්නිරෝධසමාපත්තියෙන්
නැගීසිටීම වෙයි. එය සඳහා තමනා තමනා සමාධිමනා වුට්ඨානමපි
වුට්ඨානං යි කියනලදි, අනෙකවිහිතං යනාදිය විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර
කරනලදි, ආසවකය කාරණය යට කියනලද අර්ථය ඇත්තේම වේ.
මුල' ඥාන තුනේ විස්තර කථාව කැමත්තනු විසින්
මජ්ඣිමනිකායාවෙහි මහාසීහනාද වර්ණනාව බැලිය යුතුය, සමාධිගතක
යනු එකඟවූ සිතෙයි, සමාධිමග්ගො යනු සමාධිය මේ ඥානයෙන්
ලබාගැනීම සඳහා උපායයි, අසමාධි යනු එකඟනැති බවයි, කුමමග්ගො
යනු වැරදි මගයි, මේ සූත්‍රයෙහි තථාගතයන් වහන්සේගේ ඥානබලය
කියනලදි.

සයවැනි වර්ගයයි.

—//—

6. 7. 1 - 3

සත්වැනි වර්ගය

සත්වැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි අකංචධියං යනු අප්‍රභවතාවයයි,
දුප්පකුද්දං යනු ප්‍රභව නැති බවයි, දෙවැන්නෙහි පමාදං යනු
සිහියෙන් තොරව විසීමයි, තෙවැන්නෙහි ආගිසමාචාරිකං යනු උත්තම
සමාචාරවූ චත් වශයෙන් පැණවූ සීලයයි, සෙඛං ධම්මං යනු ශෛක්‍ෂයන්
වශයෙන් පැනවූ සීලයයි, සීලානි යනු සතර මහා සීලයෝයි.

6. 7. 4

සිවුවැන්නෙහි සම්මතකාරාමො යනු සමූහයා ඇසුරෙහි සිටීමේ කැමැත්තයි, සුභතනික ගණාදිවූ ගණයන් (සමූහයන්) කෙරෙහි වනාහි තමාගේ හෝ පිරිස නැමැති සමූහයෙහි ඇලෙයි යනු ගණාරාමො නම්, පටිවෙකෙ යනු කායවිවේකයෙහියි, විගතඤ්චිතං යනු සමාධි විදර්ශනා සිතේ නිමිත්තයි, සමාධිවිදර්ශනාකාරයයි, සමාධිවිදි යනු විදර්ශනා සමාක්ෂ්‍යවියයි, සමාධිං යනු මාථිසමාධිය මෙන්ම ඵලසමාධියයි, සංයෝජනානි යනු දස සංයෝජනයෝයි, නිබ්බානං යනු ප්‍රත්‍යය රහිත පිරිනිවූමයි,

6. 7. 5 - 6

පස්වැන්නෙහි සොවචක්ඛං යනු සුවච්චයි. කල්‍යාණමග්ගතා යනු පිරිසුදු මිතුරන් ඇති බවයි, සන්තුභාරවො යනු ආයාතනවහන්සේ, කෙරෙහි ගෞරවයෙන් යුක්තවූයේයි, සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයයි. සයවැන්නෙහි න සතෙතං යනු විරුද්ධ කෙලෙසුන් ගෙන් නොසන්සිදුනාවූයි, න පණිතෙතං යනු තෘප්ත නොවන්නාවූයි, න පටිපාසාභිලඤ්ඤාතං යනු කෙලෙස් යටපත් කිරීම නොලබනලද නොපැමිණිවූයි, න ඵකොදිභාවාධිගතෙතං යනු ඵකභ බවට නොගියාහු වියිනි,

6. 7. 7

සත්වැන්නෙහි තභු තභු යනු ඒ ඒ විශේෂයෙහියි, සත්ථි ගඛ්ඛං යනු ප්‍රත්‍යක්ෂ භාවයයි, ආයතනෙ යනු කාරණයෙහියි, භානභාගියා ආදිය විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර කරනලදි, අසකච්චකාරී යනු නොමනාව කරන්නේයි, අනදරිත් කරන්නේයි, අසපායකාරී යනු යොග්‍යදේ නොකරන්නේයි, උපකාරවත් දෙය නොකරන්නේයි.

6. 7. 8

අටවැන්නෙහි ඛලං යනු ශක්තිමත් බවයි, දැඩි බවයි, අසාතච්චකාරී යනු නිරතුරු නොකරන්නායි, සෙස්ස යට කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය.

6. 7. 9 - 10

නවවැන්නෙහි න යථාගුණං සමපපඤ්ඤාය සුද්ධිවෙය්‍යා හොති යනු වස්තුකාම කෙලශකාමයන්හි ආදීනවය ඇති සැටියෙන්

ධ්‍යානප්‍රඥාවෙන් මනාව නොදක්නාලද්දේ වෙයි, දසවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සත්වැනි වර්ගය

—//—

අටවැනි වර්ගය

6. 8. 1

අටවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සම්මානං යනු පෙළිම් සහිතවූයි, උචුද්ග්‍රසහිතවූයි, සපරිද්‍රාහං යනු කායිකවෛතසික දැවිල්ලෙන් දැවිලිසහිතවූයි, පාවිකඛ්‍යා යනු කැමතිවියයුතු, අවශ්‍යයෙන් සිදුවන්නාවූයි.

6. 8. 2

දෙවැන්නෙහි මානං යනු ජාති ආදීන්ගෙන් සිතීමයි. ඔමානං යනු මම පහත් වෙමියි. මානයයි, අභිමානං යනු ඉක්මවා පැවති ඉතා උසස් යැයි සිතන අභිමානයයි, අධිමානං යනු ලබාගත් මානයයි, ඵමං යනු කොටමානයන්ගෙන් දැඩිබවයි, අභිතිපාතං යනු පහත්වූවහුගේ මම පහත් වෙමැයි යන මානයයි.

6. 8. 3

තෙවැන්නෙහි උග්ගරිමනුසංඛමා යනු මනුෂ්‍ය ධර්මයන්ගෙන් මත්තෙහි වූයි, අලමරිසඤ්ඤාසාද්ධතං යනු ආයාචිතාවය කිරීමට සමත් ඥානදර්ශන විශේෂයයි. සතර මග හා සතර පල යන අරුත්ය, භූතං යනු තෙවැදෑරුම් වක්‍රවික වස්තුවයි, ලපතං යනු ලාභලබනු කැමැත්තෙන් උස්කොට හෝ පහත්කොට හෝ කීමයි.

6. 8. 4

සිවුවැන්නෙහි යොගි වස්ස ආරඤ්ඤා යොගි යනු ඔහුගේ හේතුව ද පිරිසුන් වූයේ දැඩිව ගන්නාලද්දේ වෙයි, ඛම්මාරාමො යනු ධර්මයෙහි ඇල්ම විඳියි, භාවනාවෙහි සිත අලවයි හෝ භාවනාව වඩන්නේ ඇලෙයි යන්නෙන් භාවනාරාමො නම්, දුරුකිරීමෙහි ඇලෙයි හෝ දුරුකරමින් සතුටුවේනුයි පහානාරාමො නම්, ක්‍රිවිධවූ ප්‍රච්චේකයෙහි ඇල්ලෙනුයි පච්චේකාරාමො නම්. අව්‍යාපද්‍යයෙහි - නිදුක් බවෙහි

ඇල්ලේනයි අවතපස්කාරාමො නම්, නිඤ්ජපංච සංඛ්‍යාතවු නිවනෙහි ඇල්ලේනයි නිසප්පකුචාරාමො නම්.

6. 8. 5

පස්වැන්නෙහි න ආයකුසලො යනු ඵ්මෙහි (දියුණුවෙහි) අදක්‍ෂවුයේයි, න අපගමනකුසලො යනු ඉවත්වීමෙහි අදක්‍ෂවුයේයි, ජන්දං යනු කරනු කැමති ජන්දයයි, න සාරස්ඛති යනු නොරකියි.

6. 8. 6

සවැන්නෙහි ආලොකඛණ්ඩුලො යනු ඥානය නමැති ආලෝකය බොහෝවූයි, සොගඛණ්ඩුලො යනු යොගයෙහි (භාවනාවෙහි) බහුලව කටයුතු කරයි, වෙදඛණ්ඩුලො යනු ප්‍රීති ප්‍රමෝදනයෙන් බහුලවූයේයි, අසනකුට්ඨිඛණ්ඩුලො යනු කුසලධර්මයන්හි සතුටු නොවූයේයි, අනික්ඛිත්තඛණ්ඩුරො යනු නොතැබූ (අත්නොහළ) වගකීම් ඇත්තේ, දැඩිවගත් වීර්යය ඇත්තේයි, උත්තරිකුච පභාරෙහි යනු දැන් ද මත්තෙහි ද වීර්යය කරයිමය. සත්වැන්න පැහැදිලිමය.

6. 8. 6

සවැන්නෙහි ආලොකඛණ්ඩුලො යනු ඥානය නමැති ආලෝකය බොහෝවූයි, සොගඛණ්ඩුලො යනු යොගයෙහි (භාවනාවෙහි) බහුලව කටයුතු කරයි, වෙදඛණ්ඩුලො යනු ප්‍රීති ප්‍රමෝදනයෙන් බහුලවූයේයි, අසනකුට්ඨිඛණ්ඩුලො යනු කුසලධර්මයන්හි සතුටු නොවූයේයි, අනික්ඛිත්තඛණ්ඩුරො යනු නොතැබූ (අත්නොහළ) වගකීම් ඇත්තේ, දැඩිව ගත් වීර්යය ඇත්තේයි, උත්තරිකුච පභාරෙහි යනු දැන් ද මත්තෙහි ද වීර්යය කරයිමය. සත්වැන්න පැහැදිලිමය.

6. 8. 8 - 10

අටවැන්නෙහි පගඛණා යනු කායප්‍රගල්භාදියෙන් යුක්තවූයේයි, නවවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, දසවැන්නෙහි විභාගවා යනු දැඩි ලෝභය නිසා උපත් ලොභදුකෙන් දුකට පත්වූයේයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

අටවැනි වර්ගයයි

නවවැනි වග්ගය

නවවැන්නෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සීහිතාවං යනු සිසිලසයී, යසම්ම සමයෙ විතතං නිග්ගණ්හිතඛං යනාදියෙහි සිත නොසන්සුන් කාලයෙහි සිත සමාධියෙන් අවමන් කළයුත්තේ නම්, කුමිතකම ඇතිවුවිට වර්යයෙන් දැඩිකොට ගතයුත්තේ නම්, ආඤ්ඤාදර්ශන කාලයෙහි සමාධියෙන් සතුටුකළයුත්තේ නම්, සමච්ච පචත්තා කල බොධාංග උපේක්ෂාවෙන් මැදහත්විය යුත්තේ නම්.

6. 9. 2

දෙවැන්නෙහි කම්මාවරණතාය යන ආනන්තයාචී කම් පසෙනි, කිලෙසාවරණතාය යනු නියත මිසදිටුවෙනි, විපාකාවරණතාය යනු අකුශල ප්‍රතිසන්ධියෙන් හෝ කුශල විපාකයන්ගෙන් අහෙතුක ප්‍රතිසන්ධියෙන් හෝයි,

6. 9. 4

සිවුවැන්නෙහි අතථං යනු අවුඩයි, අථං චිත්තවතී යනු වැඩිම අත්ථය ඉවත්කරයි, අතනුලෝමිකාය යනු සසුනට අනුලෝම නොවන දෙයිනි, පස්වැන්නෙහි දිට්ඨිකම්පදං යනු සෝවාන් මගයි,

6. 9. 8

අටවැන්නෙහි අනාගමිකීයං චත්තීං යනු අනුගමනය නොකළයුතු කරුණයි, පස්වැදෑරුම් වෛරයන්ට ද දෙසැටක් දෘෂ්ටිගතයන්ට ද මේ නමෙකි, අවධම්මං ගවසනී යනු කාමාවචරයෙහි අටවැනි ප්‍රතිසන්ධියයි, නවවැන්නෙහි කොතුගලමධ්‍යලෙභ යනු දුටු ඇසු විදි මගුල්වලිනි, දසවැන්නෙහි ඤාං කතං යනාදි ආත්මදෘෂ්ටි වශයෙන් කියනලදි, අධිවිවක්ෂාපාඨකං යනු අහෙතුකව උපත්යනුයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

නවවැනි වග්ගයයි

—//—

දසවැනි ආනිසංස වග්ගය

6. 10. 1

දසවැනි වග්ගයෙහි පළමුසූත්‍රයෙහි අරියායතනෙ යනු මධ්‍යම දේශයෙහියි, ඉන්ද්‍රියානං යනු මනස සවැනිකොට ඇතිතැනයි,

දෙවැන්නෙහි **සලකුම්මයියතො** යනු ශාසන සඳාමයෙහි සහතිකවූයේයි, **අසාධාරණත** යනු පෘථග්ජනයන්ගෙන් අසාධාරණවූ දෙයිනි.

6. 10. 7

සත්වැන්නෙහි **අනොධිං කට්ඨො** යනු සංස්කාරයෝ මෙපමණක්ම අනිත්‍යයන මෙයින් මත්තෙහි නොවේයයි මෙසේ සීමාවක් පිරිසිදීමක් නොකොටයි, **අනවධිතතො** යනු ස්ථානරහිතවූවෝ, බිඳෙනුලබන්නෝම වී නැති සිටින්නාහුයි අරුත්ය, **සබ්බලොකෙ** යනු සියලු ත්‍රේධාතුක ලෝකයෙහියි, **සාමඤ්ඤත** යන ශ්‍රමණභාවයෙනි, ආර්යමාර්ගයෙනුයි අරුත්ය.

6. 10. 8

අටවැන්නෙහි **මෙතතාවතාය** යනු මෙමනියෙන් යුක්තවූ සේවාචෙනි, ශෛක්‍ෂයෝ සත්දෙනා තථාගතයන් වහන්සේට මෙමනී සහගත සේවාච කරති. කඡිණාශ්‍රවයා සේවාකරනලද ශාස්තෘන්වහන්සේ ඇත්තෙකි.

6. 10. 9

නවවැන්නෙහි **අතමමයො** යනු තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිහු තත්මයායි කියනු ලැබෙති. ඒ තෘෂ්ණාදෘෂ්ටිත්ගෙන් විප්‍රක්ත වූයේයි, **අභිංකාරා** යනු "මම" යන දෘෂ්ටියයි. **මමිංකාරා** යන මගේයි ගැනීමයි, තෘෂ්ණාවයි සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දසවැනි ආනිසංස වර්ගයයි

—//—

එකොළොස් වැනි වර්ගය

6. 11. 1

එකොළොස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි **අසුභං** යනු අසුභකම්ප්ථානයයි, **මෙතතා** යනු මෙමනී කම්ප්ථානයයි, **පඤ්ඤා** යනු විදර්ශනා සහගත මාර්ගී ප්‍රඥාවයි.

6. 11. 6

සවැන්නෙහි **අසකාදදිට්ඨි** යනු සාස්ථන දෘෂ්ටියයි, **අත්තානුදිට්ඨි** යනු තමන්ට අනුගතවූ විංශතිවස්තුක සත්කාය දෘෂ්ටියයි, **මිච්ඡාදිට්ඨි**

යනු දෙසැට වැදෑරුම් දෘෂ්ටියයි, සමමාදිට්ඨියනු මාථී සමාක් දෘෂ්ටියයි, දුන්දෙයෙහි විපාකනැතැයි ආදිය හෝ මිත්ථා දෘෂ්ටියයි, කම්විපාක ඇතැයි නුවණ සමමාදිට්ඨියයි, සත්වැන්නෙහි අබ්මමචරියා යනු දශ අකුශල කම්පථයෝයි, දසවැන්නෙහි අභංචරෝ යනු නොයිවසනසුළු බවයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

එකොළොස් වැනි වර්ගයයි.

—//—

මින් මත්තෙහි භද්දකොය යනු දෙවවාචික උපායකයායි, භවාගතෙ නිවර්ණ ගතො යනු බුදු ගුණයන්හි පිහිටි සිත් ඇත්තේ දුරුකළ සැක ඇත්තේයි, අමෘතය දුටුවේයි අමතඥොනම්, අරියෙන යනු නිදොස්වූ ලෝකෝත්තර ශීලයෙහි, ඤාණෙන යනු ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණ ඥානයෙහි, විමුක්තියා යනු ශෛක්‍ෂා ඵල විමුක්තියෙහි, භවකණ්ණිකො යනු මෙබඳු නම් ඇති ගෘහපතියායි, තපකණ්ණිකො යනුද පෙළයි, රාගඤ්ඤා යනු පඤ්ඤාමගුණිකවූ රාගයාගේයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

—//—

මනොරථපුරණී නම්වූ
අඩගුහර නිකායට්ඨ කථාවෙහි
ජක්කතිපාත වර්ණනාව නිමිශේයි.

සත්තක නිපාත වර්ණාව

ධන වර්ගය

7.1.1

සත්තක නිපාතයේ පළමු සූත්‍රයෙහි අනවඤ්ඤාත්මකාමො යනු පසිඳු බව කැමැත්තේයි, යොතිසො විවිනෙ ධම්මං යනු උපායයෙන් සිවුසස් දහම් විමසයි, පඤ්ඤායතං විපක්ඛානි යනු විදර්ශනා සහගතවූ මාගී ප්‍රඥාවෙන් සත්‍යධර්මය බලයි, පඤ්ඤානං යනු පහතේ මෙනි, විමොක්ඛා හොති චෙතසො යනු මේ බලයන්ගෙන් යුක්තවූ ඒ කම්මාශ්‍රවයාගේ පහන නිවීමක් මෙන් අවසාන සිත වස්තු ආරම්භණයන්ගෙන් මිදීම වෙයි, ගිය තැන නොපැනෙයි, සිවුවැන්නෙහි ඤාණො හොති යනාදිය පඤ්ඤා නිපාතයෙහි වර්ණනා කරන ලද්දේය. පස්වැන්නෙහි ධනාති යනු දිළිඳු බවට පත් නොකරන අරුතින් ධනයෝයි.

7.1.7

සත්වැන්නෙහි උග්ගො රාජමහාමග්ගො යනු පසේනදි කොසොල් රජුගේ මහාමාත්‍යයායි, උපසංකම් යනු අනුභව කළ උදා ආහාරය ඇත්තේ එළඹියේය, අබ්බො යනු නිදන්ගතවූ ධනයෙන් ආස්වාදයේයි, මහාරො රොගණ්ණො යනු රෝගණ සිවුගේ මුණුබුරුවූ මහාර සිවු සඳහා මෙය කීවේය. මහඤ්ඤො යනු පරිභෝග කරන ධනයෙන් මහාධනය ඇත්තේයි, මහාගොගො යනු උපභෝග පරිභෝග භාණ්ඩ මහත් බැවින් මහා භෝගවූයේයි, ගිරඤ්ඤා යනු ස්වභාවයේයි, මහුට ස්වභාවයන්ගෙන්ම කොටි සංඛ්‍යාත ධනයක් වූයේය, රුපිග්ගො යනු භාජන සරාව ඇතිරිලි ඇඳුම් ආදීවූ පරිභෝග පරික්කාරයන්ගේ පමණ ගිණිමෙහි වාදයක් නැත්තේය.

7.1.8

අටවැන්නෙහි අනුතයගංගොජනං යනු කාමරාගසංයෝජනයයි, මේ සියල්ල බන්ධනාර්ථයෙන් සංයෝජනයයි දකුණුය, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

පළමුවැනි වූ ධන වර්ගයයි

අනුසය වර්ගය

දෙවැනි වර්ගයෙහි තෙවැනි සූත්‍රයෙහි කාලං යනු නොසුදුසුයි, නොගැලපෙයි, නිමිකාපෙන යනු මනසෙහි නැගෙන ආකාරයෙන් හුන් අසුනින් නොනැගිටිත්, අනාදරයක් ම දක්වත්, සහනමග්‍ග නිගුහනි යනු පවත්නාවූ ද දෙයාධර්මය (දානවස්තුව) මොහුට සහවත්, වසත්, අග්‍රහස්වං දෙවනි නො සහස්වං යනු රථවූ හෝ ප්‍රණීතවූ හෝ දෙය නොම සියකින් අගෞරවයෙන් දෙත්, ගෞරවයෙන් නොදෙත්.

7. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි උභතො භාගවිමුක්තො යනු දෙකොටසින් මිදුණෙයි, අරූප සමාපත්තියෙන් රූපකායයෙන් මිදුනේ මාගීයෙන් නාමකායයෙන් මිදුනෙයි, හෙතෙම සතර අරූප සමාපත්තීන්ගේ එකිනෙකින් තැහිට සංස්කාරයන් සම්මග්‍ගිතය කොට රහත්බවට පත් සිවුදෙනාගේ ද නිරොධයෙන් තැහිට රහත්බවට පත් අනාගාමියාගේ ද වශයෙන් පස්වැදෑරුම් වූයේ වෙයි. මෙහි පෙළෙහි (පෙළට අනුව) කවරනම් පුද්ගලයෙක් උභතොභාග විමුක්ත නම් වූයේද? මෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක් අෂ්ට විමොක්‍ෂයන් කයින් පැහැස වෙසෙයි, ප්‍රඥාවෙන් දැක ඔහුගේ ආශ්‍රවයෝ ක්‍ෂය වෙකියි මෙසේ අෂ්ට විමොක්‍ෂලාභීන්ගේ වශයෙන් ආවාහුය, ප්‍රඥාවෙන් මිදුනෙයි පඤ්ඤාවිමුක්තො නම්, හෙතෙම ශුෂ්ක විදඬිකවූයේ ද සතර ධ්‍යානයන්ගෙන් තැහිට රහත් බවට පත් සතරදෙනාදැයි මොවුන්ගේ වශයෙන් පස්වැදෑරුම් වූයේ වෙයි, මෙහි පෙළවනාහි අෂ්ට විමොක්‍ෂ ප්‍රතික්‍ෂෙප වශයෙන්ම ආවාහුය. "න හෙව ඛො අධ්ථිවිමොඛෙ කායෙන එස්සිත්වා විහරති පඤ්ඤාය වස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛණා හොන්ති අයං වුට්ඨි පුග්ගලො පඤ්ඤාවිමුක්තො - (අෂ්ට විමොක්‍ෂයන් කයින් ස්පර්ශී කොට වසන්නේ පමණක් නොවේ, ප්‍රඥාවෙන් ද දැක මොහුගේ ආශ්‍රවයෝ ක්‍ෂයවූවාහු වෙති, මේ පුද්ගලයා ප්‍රඤාවිමුක්තයයි කියනු ලැබේය. යම්සේ කියනලද්දේ ද එබැවිනි. ස්පර්ශීකළ කෙළවර ක්‍ෂාත්කරන ලද්දෙයි කායග්‍රහණි නම්, හෙතෙම ධ්‍යාන ස්පර්ශීය පළමුව ස්පර්ශී කරයි, පසුව නිරොධය වූ නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරයි, හෙතෙම සෝවාන් පෙළෙහි සිටියහු මුල්කොට ඇති රහත් මග සිටින්නා දක්වා සයවැදෑරුම් වෙයි, එහෙයින්, "ඉධෙකච්චො පුග්ගලො අධ්ථිවිමොඛෙ කායෙන එස්සිත්වා විහරති පඤ්ඤාය වස්ස දිස්වා එකච්චො ආසවා පරික්ඛණා හොන්ති අයං වුට්ඨි පුග්ගලො කායසක්ඛි" - (මෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක් අෂ්ට විමොක්‍ෂයන් කයින් ස්පර්ශීකොට වෙසෙයි, ප්‍රඥාවෙන් දැක ඔහුගේ ඇතැම් ආශ්‍රවයෝ ක්‍ෂයවූවාහු වෙති, මේ

පුද්ගලයා කායසක්කිය කියනු ලැබේ) යයි කියනලදි. දුටු කෙළවරට පැමිණියේයි දිට්ඨප්පකො නම්, මේ එහි සංකේත ලක්ෂණයි, සංස්කාරයෝ දුක්ඛය, නිරොධය සැපයයි දන්තාලද්දේ වෙයි, ප්‍රඥාවෙන් දක්නා ලද්දේ හඳුනන ලද්දේ පසක්කරන ලද්දේ, දෘෂ්ටප්‍රාප්ත (දිට්ඨප්පක)යායි, විස්තර වශයෙන් වනාහි හෙතෙමේ ද කායසක්කි පුද්ගලයා මෙන් සවැදෑරුම් වෙයි, "ඉධෙකවො පුග්ගලො ඉදං දුක්ඛතති යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං දුක්ඛ නිරොධගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති තථාගතප්පචේදිතා වස්ස ධම්මා පඤ්ඤාය වොදිට්ඨා හොත්ති වොචරිතා පඤ්ඤාය -පෙ- අයං වුච්චති පුග්ගලො දිට්ඨප්පකො"යි එහෙයින් කියනලදි. ශ්‍රද්ධාවෙන් විමුක්තියට පත්වූයේයි සද්ධාවිමුක්තො නම්. හෙතෙමෙන් කියනලද ක්‍රමයෙන්ම සවැදෑරුම්වූයේ වෙයි. "ඉධෙකවො පුග්ගලො ඉදං දුක්ඛතති යථාභූතං පජානාති -පෙ- අයං දුක්ඛනිරොධ-ගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති තථාගතප්පචේදිතා වස්ස ධම්මා පඤ්ඤාය වොදිට්ඨා හොත්ති සොචරිතා පඤ්ඤාය -පෙ- නො ව බො යථා දිට්ඨප්පකස්ස අයං වුච්චති පුග්ගලො සද්ධාවිමුක්තො"යි එහෙයින් කියනලදි. මේ ශ්‍රද්ධා විමුක්තයාගේ පුරීභාග මාගීක්ෂණයෙහි අදහන්නාගේ මෙන් ද විශ්වාසකරන්නාගේ මෙන් ද එදෙසට නැඹුරු වන්නාගේ මෙන් ද කෙලෙසෙය වෙයි. දෘෂ්ටප්‍රාප්ත (දිට්ඨප්පක)යාගේ පුරීභාග මාගීක්ෂණයෙහි කෙලෙස් නසන ඥානය අදනොවී සියුම්ව සුරවී ගලායයි, එහෙයින් යම්සේ නම් ඉතා නොකියුණු කඩුවකින් කෙසෙල් ගසක් සිඳින්නාගේ සිදුණු තැන මට නොවේද කඩුව වහා ගලා නොයේද හඬක ඇසේද බලවත් වෑයමක් කළුකුළුවේද ශ්‍රද්ධාවිමුක්තයාගේ පුරීභාගමාගී භාවනාවද එබදුය. යම්සේ වනාහි ඉතා සියුම් කඩුවකින් කෙසෙල්ගසක් සිඳින්නහුගේ සිදුණු තැන මට වේද? කඩුව වහා ගලායයි ද හඬක් නොඇසේ ද බලවත් වෑයම් කිරීමක් නොවේ ද ප්‍රඥාවිමුක්තයාගේ පුරීභාග මාගීභාවනාව එබදුයයි දතයුතුය. ධර්ම අනුව සිහිකරන්නේනුයි ධම්මානුසාරී නම්, ධර්ම යනු ප්‍රඥාවයි, ප්‍රඥාව පෙරටුකොට ඇති මාගීය වඩන්නේය යන අරුත්ය, සද්ධානුසාරී පුද්ගලයා කෙරෙහි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මේ දෙදෙනාම සෝවාන් මගෙහි සිටියාහුමය, "යස්ස පුග්ගලස්ස සොතාපත්තිඵල සව්භිකිරියාය පටිපන්නස්ස පඤ්ඤිත්‍රියං අධිමත්තං හොති පඤ්ඤාචාහී පඤ්ඤාපුබ්බධගමං අරියමග්ගං භාවෙති අයං වුච්චති පුග්ගලො ධම්මානුසාරී" යස්ස පුග්ගලස්ස සොතාපත්තිඵලසව්භිකිරියාය පටිපන්නස්ස සද්ධිත්‍රියං අධිමත්තං හොති සද්ධාචාහී සද්ධාපුබ්බධගමං අරියමග්ගං භාවෙති අයං වුච්චති පුග්ගලො සද්ධානුසාරී" යන මෙය කියනලදි. මෙය මෙහි කෙටි විවරණයයි, විස්තර වශයෙන් මෙම උභතොභාග විමුක්ති කථාව විසුද්ධිමග්ගයෙහි පඤ්ඤාභාවනා

පරිවේෂ්‍යයෙහි කියනලදි. එහෙයින් එහි කියනලද ආකාරයෙන් දකුණුය.

7. 2. 5

පස්වැන්නෙහි උදකුපමා යනු මතුචිම ආදී ආකාර ගෙන දිය සමඟ සමානකරනලද්දාවුයි, සකිං නිමමුග්ගො යනු එක්වරක් දියයට ගිලුණෙයි, එකකකාලකෙහි යනු නියත මිත්‍යාදෘෂ්ටිය සඳහා කියනලදි: උමමුප්පති යනු නැති සිටියි, සාමු යනු යහපත්ව ලබනලද්දාවුයි, සායගිමෙව යනු පෙරහනෙහි (හිල් සහිත බඳුනක) දමන ලද දිය මෙන් පිරිහෙමය, උමමුප්පිට්ඨා විපක්ඛා විලොකෙහි යනු නැතිව යායුතු දිසාව බලයි, විමසයි. පහරහි යනු යායුතු දෙසට මුහුණලා පිහිනයි නම්, පතිගාධපපග්ගො ගොහි යනු නැතිව බලා තරණය කරමින් ගොස් එක් තැනක ප්‍රතිෂ්ඨාවට පැමිණියේ නම් වෙයි, සිටියි, යළි නොඑයි, ගිණ්ණාසා පාරග්ගො ඵලෙ තිබ්බති යනු සියලු කෙලෙසුන් මනාව තරණය කොට පරතෙරට ගොස් නිවන නමැති ගොඩබිමෙහි පිහිටියේ නම් වෙයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

7. 2. 6

සවැන්නෙහි අනිත්‍යයයි මෙසේ කුවණින් පතුරුවමින් බලන්නේනුයි අනිච්චානුපක්ඛි නම්, අනිත්‍යයයි මෙසේ හැඟීම මොහුටනුයි අනිච්චාසංකල්පි නම්. අනිත්‍යයයි මෙසේ කුවණින් මනාව දන්නාලද්දේ මොහුටනුයි අනිච්චාපටිසංවේදී නම්. සත්‍යය යනු සියලු කාලයයි, සම්මාන යනු යම්සේ මුල් සිතෙන් පසු සිත සමකරනලද්දේ එකට පමුණුවන ලද්දේ එක්කරන ලද්දේ වේද එසේයි: අබ්බොතිඝ්ණානං යනු නිරතුරුව අත්‍ය මතසින් නොමුසුවුයි, වෙතසා අබ්බුච්චාමානො යනු සිතෙන් මනාව නිමවනු ලබන්නේයි, පඤ්ඤාය පරියොගාගමානො යනු විදසුන් කුවණින් අනුපිච්ඡවමිති, අප්‍රබ්බං අවර්මං යනු පෙරපසු නොවී එක් කෙණෙහිමයි, මෙහි සමසීසි කියනලද්දේය. හෙතෙම සිවුවැදැරුම් වෙයි, රොගසමසීසි, වේදනාසමසීසි, ඉරියාපථසමසීසි ජිවිතසමසීසි යනුවෙනි, කිසියම් රෝගයකින් පහරන ලද යමෙකුගේ රොගය සංසිද්ධත් ආසවයන් ක්‍ෂයවීමත් එක්විටම සිදුවේද මෙතෙම රොගසමසීසි නම්, කිසියම් වේදනාවක් විදින්නාවු යමෙකුගේ වේදනාව සංසිද්ධත් ආසවයන් ක්‍ෂය වීමත් එක්විටම සිදුවේද මෙතෙම වේදනා සමසීසි නම්, සිටිමි ආදී ඉරියව් අතුරින් එකකින් යුක්තව විදසුන් වඩන යමෙකුගේ ඉරියව්වේ අවසානය ද ආසවයන්ගේ ක්‍ෂයවීමද එක්විටම සිදුවේද මෙතෙම ඉරියාපථසමසීසි නම්, උපකුමයෙන් හෝ

ස්වභාවයෙන් හෝ යමෙකුගේ දිවි කෙළවර වීමත් ආසවයත් ක්‍ෂය වීමත් එක්වීමට සිදුවෙයිද මෙතෙම ජීවිතසමසීයී නම්. මෙහි මෙතෙම අදහස් කරනලදි. එහි මාකී සිතෙන් ආශ්‍රවයන්ගේ අවසානයත් වූකි සිතෙන් ජීවිතාවසානයත් වේයයි දෙකේම එකවිට සිදුවීමක් නම් නැත. යම්හෙයකින් වනාහි මොහුගේ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂයවූ කෙනෙහි ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවාරයෙන් අනතුරුවම ජීවිතාවශානයට යයිද අතරක් නොපැනෙයිද එහෙයින් මෙසේ කියනලදි. අනතරාපරිනිබ්බායී යනු පඤ්ච සුඛාවාසයන් අතුරෙහි යම්කිසි තැනක උපන් යමෙක් උපන් කෙණෙහි හෝ මද වේලාවක් ඉක්මවා හෝ අතරමැදි හෝ සිට රහත්බවට පැමිණෙයිද ඔහුට මේ නමයි, උපතවපරිනිබ්බායී යනු යමෙක් එහිදීම ආයුෂ මැද ඉක්මවා රහත්බවට පැමිණෙයිද හෙතෙමෙයි, අසංඛාරපරිනිබ්බායී යනු යමෙක් එ' එ' පුද්ගලයන්ගේ නොමෙහෙයවීමෙන් නොපෙළඹවීමෙන් කෙලෙසුන් ක්‍ෂය කරයිද හෙතෙමෙයි. සංඛාරපරිනිබ්බායී යනු යමෙක් මෙහෙයවීම් සහිතව පෙළඹවීම් සහිතව කෙලෙසුන් ගෙවා දමයිද හෙතෙමෙයි. උත්ථංගොත්තො අකතිට්ඨගාමී යනු යමෙක් යට සිටි සුඛාවාසයන්හි යම්කිසිතැනක ඉපිද එයින් සැම පිළිවෙලින් අකතිටාවෙහි ඉපිද රහත්බවට පැමිණෙයිද හෙතෙමෙයි.

7. 2. 7

සත්වෑන්තෙහි දුක්ඛානුප්පයී යනු පෙළෙන ආකාරය දුක්වශයෙන් දකින්නේය, අටවෑන්තෙහි අනත්තානුප්පයී යනු වශයෙහි නොපවතින ආකාරය දකින්නේය, නවවෑන්තෙහි සුඛානුප්පයී යනු සැපයයි මෙසේ නුවණින් දකින්නේය.

7. 2. 10

දසවෑන්තෙහි නිද්දසව්‍යවුණි යනු නිද්දසාදී වස්තූහුයි, නිද්දසවු හික්‍ෂුට්, නිබ්බිසවු, නිත්තිංසවු නිට්ටතතාලීසවු නිප්පඤ්ඤාසවු හික්‍ෂුට්යි මෙසේ කීමට කරුණුවූයි. මේ ප්‍රශ්නය වනාහි අන්තොවු සමයෙහි උපන්නකි, කීර්ථකයෝ දසවස් කල්හි මියගිය නිගණ්ඨයකු නිද්දසයි කියත්, හෙතෙම වනාහි යළි දසවස් වූයේ නොවෙයි, හුදෙක් දසවස් වූයේ නොවනු පමණක් නොව නවවස් වූයේද එක්වස් වූයේ ද නොවෙයි, මේ ක්‍රමයෙන්ම විසිවස් ආදී කල්හි මියගිය නිගණ්ඨයා නිබ්බිසවුයේ නිත්තිංසවුයේ නිට්ටතතාලීසවුයේ නිප්පඤ්ඤාසවුයේයි කියත්. ආයුෂ්මත් ආනතු තෙරණුවෝ ගමෙහි හැසිරෙන්නාහු එම කථාව අසා විහාරයට ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළ කළහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ "ආනන්දය, තීර්ථකයන්ගේ පයඝාය වචනයක් නොවේ, මගේ සසුනෙහි ක්ෂීණාශ්‍රවයාට මෙය පයඝාය වචනයකි. ක්ෂීණාශ්‍රවයා දසවස් කල්හි පිරිනිවුනේ යළි දසවස් ඇත්තේ නොවෙයි, හුදෙක් දසවස් නොවූයේ පමණක් නොව නවවස් වූයේද -පෙ- එක්වස් වූයේද හුදෙක් එක්වස් නොවූයේ පමණක් නොව එකොළොස් මස් ඇත්තේද -පෙ- එක්මස් වූයේ ද එක් මොහොතක් ඇත්තේ වූයේ ද නොවේමය. කුමක් හෙයින්ද යළි පිළිසිඳ ගැනීමක් නොමැති බැවිනි වදාළසේක. නිබ්බිසාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයයි, මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගේ සසුනෙහි ක්ෂීණාශ්‍රවයාට මෙය පයඝාය නමකි පවසා යම් යම් කරුණින් නිශ්පයවූයේ වෙයිද එය දැක්වීමට මේ දෙසුම ඇරඹුයේක. එහි ඉඩ යනු මේ ශාසනයෙහියි, සිංඛාසමාදානෙ තිබ්බවස්සෙද භොති යනු ශික්ෂාත්‍රය පිරීමෙහි දැඩි කැමැත්තේ වෙයි, ආයතිඤ්ඤා සිංඛාසමාදානෙ අවගතපෙමො යනු අනාගතයෙහි නැවත දිනාදියෙහි ද ශික්ෂා පිරීමෙහි පහනොවූ ප්‍රේමයෙන්ම යුක්තවූයේ වෙයි. ධම්මතිසත්ති යනු ධර්මයෙහි සැලකිල්ලෙන් කියාදීමයි. විදඨිනාවට මෙය නමකි, ඉට්ඨාවිතයෙයනු තෘෂ්ණාව දුරුකිරීමෙහියි, පටිසල්ලාභො යනු හුදෙකළා බවෙහියි, විරියාරම්භෙයනු කායික චෛතසික විර්යය සපිරීමෙහියි, සතිතෙපකෙයනු සිතියෙන් මෙන්ම සමත් බවෙහිය, දිට්ඨිපට්ඨෙයනු මාභීදඨිතයෙහිය, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

දෙවැනි අනුසය වර්ගයයි.

—//—

තෙවැනි වජ්ජිසත්තක වර්ගය

7. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සාරාන්තය වෙතියෙයනු මෙසේ නම් ඇති විහාරයෙහියි, තථාගතයන් වහන්සේ එළැඹි කල්හි එහි සාරාන්තය සක්කයාගේ නිවාසස්ථානය වෙතායක් වූයේය, ඉක්බිති මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වෙහෙරක් කරවූහ. එය සාරාන්තය වෙතියයි ප්‍රසිද්ධියට ගියේය. ශාවකිවඤ්ඤා යනු යම් පමණවූ කාලයක් යනුයි, අභිනාං සත්තිපාතා යනු දිනකට තෙවරක් රැස්වන්නාහු ද අතරතුර රැස් වන්නාහු ද නිතර රැස්වන්නෝමය, සත්තිපාතබහුලා යනු ඊයේත් කලින් දිනයේත් රැස්වුවෝ වෙමු. (යළි) අද කුමක් සඳහා රැස්වන්නෙමුදැයි අවසානයකට නොපැමිණීමෙන් රැස්වීම් බහුලවූවෝයි, වුද්ධියෙව ලිවස්වි වජ්ජිනං පාටිකංඛා නො පරිහානි යනු නිතර රැස්නොවන්නාහු ඒ ඒ දිශාවන්ගෙන් පැමිණි හසුන් (පණ්ඩුඩ) නොඅසත්, එයින් අසුවල් ගම් සීමාව හෝ අසුවල්

නියමිතම් සීමාව අවුල්ය, අසුවල් තැනි සොරු නැගී සිටියාහුය නොදනිත්, සොරුද රජවරු පමා වුවෝයයි දැන ගම්නියමිතම් පහරමින් දනව වනසනි, මෙසේ රජුන්ගේ පිරිහීම වෙයි, නිතර රැස්වන්නාහු එම පුවත් අසනි, එයින් බලසෙන් යවා සතුරු මැඩීම කරනි, සොරු ද රජවරු උනන්දුය රොද බැඳ හැසිරීමට අපට නොහැකියයි වෙන් වී පළායනි. මෙසේ රජවරුනට අභිවාද්‍ය වෙයි. "වුද්ධියෙව ලිව්වි වස්තං පාවිකංඛා නොපරිහානි"යි එහෙයින් කියනලදි. සමග්‍යායනාදියෙහි රැස්වීම් දන්වන බෙරහඩ නික්මුණු විට අද අපට වැඩක් ඇත. මඩගලායක් ඇතුයි වියවුල් බවක් කරමින් සමගියෙන් රැස් නොවෙත් නම්, බෙරහඩ අසාම බුදිනුලබන්නෝ ද සැරසෙන්නාහු ද ඇඳුම් අඳින්නාහු ද අඩක් අනුභව කළෝ ද අඩක් සැරසුණාහු ද ඇඳුම් හඳිමින්ම රැස්වන්නාහු සමගියෙන් රැස්වෙති නම්, රැස්වුවාහු සිතා මතා කළයුත්ත කොට එක්ව නොනැගිටින්නාහු සමගියෙන් නොනැගිසිටිත් නම්, මෙසේ නැගිටි කල්හිද, යමෙක් පළමුව යක්ද ඔවුන්ට මෙසේ අදහස් වෙයි. "අප විසින් බැහැර කළාම අසන ලදි. දැන් කීරණාත්මක කළාව වන්නේය". එක්ව නැගී සිටින්නාහු වනාහි සමගියෙන් නැගී සිටිත් නම්, තව ද අසුවල් තැන ගම්සීමාව හෝ නියමිතම් සීමාව වියවුල්ය, සොරු හෝ නැගී සිටියාහුයි අසා කවරෙක් ගොස් සතුරන් මැඩීම කරන්නේදැයි කීකල්හි පළමුව මමයි පළමුව මමයි කියා යන්නාහු ද සමගියෙන් නැගී සිටිත් නම්. කෙනෙකුගේ කටයුත්තක් ඇතිවිට සෙස්සෝ පුතුන් සොහොයුරන් යවා ඔහුගේ කටයුත්තට උදවුවන්නාහු ද අසවලාගේ ගෙට යන්න අසවලාගේ ගෙට යන්නැයි නොකියා සියල්ලෝ එක්ව ආගන්තුක රජවරුනට සලකන්නාහුද එකෙකුට මඟුලක් හෝ අසනීපයක් හෝ එබඳු වෙන යම්කිසි සුවදක් ඇතිවිට සියල්ලෝ එහි සභාය බවට යන්නාහු ද සමගියෙන් වජ්ජිත්ගේ කටයුතු කරත් නම්.

අපඤ්ඤාග්‍යායනාදියෙහි පෙර නොකරනලද අයබද්දක් හෝ බලියක් හෝ දඩුවමක් හෝ ගෙන එන්නාහු නොපැනවුවක් පනවත් නම්, පැරණි ප්‍රවේණියෙන් ආ දෙයක්ම ගෙන එන්නාහු පැනවුවක් නොසිඳිත් නම්, සොරෙකැයි ගෙන දැක්වූ කල්හි නිශ්චය නොකොටම සිඳීමි බිඳීමි (දඩුවම්) නියම කරන්නාහු පැරණි වජ්ජි ධර්ම පිළිගෙන නොපවතිත් නම්, නොපනවනලද්දක් පනවන්නාවූ ඔවුන්ගේ අලුත් අයබදු ආදියෙන් පෙළුණාවූ මිනිස්සු දැඩි උවදුරට පත්වුවම්හ කවරෙක් මොවුන්ගේ රටෙහි වසන්නාහුදැයි පසල් දනව්වට පිවිස සොරු හෝ සොරුනට සභායකයෝ වී දනව්ව වනසනි. පනවන ලද්දක් කඩකරමින් ප්‍රවේණියෙන් ආ අයබදු ආදිය නොගන්නවුන්ගේ භාණ්ඩාගාරය පිරිහෙයි, එයින් ඇත් අස් බලසෙන් අතුවුරු ආදීහු නොකඩවා වියදම් නොලබමින් ශක්තියෙන් පිරිහෙත්, ඔවුහු යුදකරනු හැකිවුවෝ නොවෙත්, සේවාකරනු හැකිවුවෝ නොවෙත්. පැරණි වජ්ජි ධර්ම පිළිගෙන නොපවතින්නන්ගේ

රටෙහි මිනිස්සු අපගේ පුතා පියා සොහොයුරා නොසොරෙකුට සිටියදීම සොරකු කොට නැසුවාහුය පෙළුවාහුයයි කිසි පසළු දනව්වට පිවිස සොරු හෝ සොරුන්ගේ සභායකයෝ හෝ වී දනව්ව වනසති, මෙසේ රජවරුන්ගේ පිරිහීම වෙයි. නොපැනවූවක් නොපැනවූවන්ගේ වනාහි ප්‍රවේණියෙන් ආ දෙයම රජවරු කරකියි මිනිස්සු තුටුපහටුව කෘෂිවණික් ආදී කම්මාන්තයන් සම්පාදනය කරති, පැනවූ දෙය නොසිඳ ප්‍රවේණියෙන් ආ අයබඳු ආදිය ගන්නවුන්ගේ භාණ්ඩාගාරය වැඩෙයි, එයින් ඇත් අස් බලසෙන් අතැවුරු ආදීහු නොකඩවා වියදම් ලබන්නාහු ශක්තියෙන් යුක්තවූවාහු යුද්ධයට හැකිවූවෝත් සේවයෙහි හැකිවූවෝත් වෙති. පැරණි වජ්ජී ධර්මයන් පිළිගෙන පවත්වන්නවුන්ට මිනිස්සු නොකිපෙති, "රජවරු පැරණි ප්‍රවේණියට අනුව කටයුතු කරති. අට්ටකුලිකයන් (විනිසුරුවන්?) සෙනෙවියන් යුවරජුන් විසින් පරීක්ෂා කරනලද්ද තෙමේද පරීක්ෂා කොට ප්‍රවේණිපොත කියවා සුදුසුමු දඩුවමක් පනවත් මොවුන්ගේ දොසක් නැත. දෝෂය අපගේමයයි (සිතා) නොපමාවූවාහු කම්මාන්තවල නියැලෙති. මෙසේ රජවරුන්ගේ අභිවාද්ධිය වෙයි. **ගක්ඛරිකාණි** යනු ඔවුන්ට යම්කිසි සත්කාරයක් කරන්නාහු සොදුරුවූවක්ම කරත්. **ගරුකරිකාණි** යනු ගරුභාවය පිහිටුවාම කරත්. **මානෙකාණි** යනු සැලකිල්ලෙන් ප්‍රියකරත්. **පුජෙකාණි** යනු ප්‍රත්‍යය පූජාවෙන් පුදත්. **සොතබ්බං මහඤ්ඤිකාණි** යනු දවසට දෙකුත්වරක් උවච්ඡතට ගොස් ඔවුන්ගේ කථාව ඇසියයුත්තක් හැදෑහිය යුත්තක් කොට හහිත්, එහි යමෙක් මෙසේ මහලු රජවරුන්ට සත්කාරාදිය නොකරත්ද අවවාද ලබනු සඳහා හෝ උවච්ඡතට හෝ නොයෙක් ද ඔවුහු ඔවුන් විසින් අත්හරිනු ලද්දාහු අපරීයෙන් අවවාද නොලබන්නාහු කෙළිදෙලෙහි නියුතු වන්නාහු රාජායෙන් පිරිහෙත්. යමෙක් එසේ පිළිපදිත්ද ඔවුන්ට මහලු රජවරු මෙය කළයුතුය මෙය නොකළයුතුයයි පැරණි ප්‍රවේණිය කියා දෙත්. යුද්ධයට එළඹවූවද මෙසේ පිවිසියයුතුය, මෙසේ නික්මිය යුතුයයි උපාය දක්වත්, ඔවුහු ඔවුන් විසින් අවවාදදෙනු ලබන්නාහු ඔව්දනට අනුව පිළිපදින්නාහු රාජාප්‍රවේණිය පවත්වන්නට හැකිවෙත්. එහෙයින්, "වුද්ධියෙව ලිච්ඡි වජ්ජිනං පාටිකංඛා"යි කියනලදී. **කුලිච්ඡියො** යනු කුලගෙවල කාන්තාවෝයි, **කුලකුමාරියො** යනු කුලකතුන්ගේ (විවාහයෙන්) ස්ථාවර නොවූ? දුවණියෝයි, **ඔක්කාහි වා පක්කාහි වා** යනු බලාත්කාරයටම මෙය නමෙකි. **ඔක්කාහි** යනු ද කියත්. එහි **ඔක්කාහි** යනු ඇද, උදුරායි, පසැන යනු යටපත් කොට මැඩපවත්වා යනු මේ වචනාන්වයයි. මෙසේ කරන්නවුන්ගේ රටෙහි මිනිස්සු අපගේ ගෙවල පුත්තු හා සොහොයුරෝ කෙල-සොටු ආදිය මුළු වෙන් ඉවත් කොට වඩන ලද්දාහුය. දුරු ද මොවුහු බලාත්කාරයෙන් ගෙන තමන්ගේ ගෙවල වාසයකරවතියි කිපුණාහු පසළු ගමට ගොස් සොරු හෝ සොරුන්ගේ සභායකයෝ හෝ වී දනව්ව වනසති. මෙසේ නොකරන්න වුන්ගේ රටෙහි මිනිස්සු උනන්දුවෙන් සිය

කටයුතු කරමින් රාජ භාණ්ඩාගාරය වඩිනය කරති. මෙසේ මෙහි අභිවෘද්ධිය හා පරිහානිය දකියුතුය. වජ්‍රභංග වජ්‍රවේගියාණි යනු වජ්‍ර රජුන්ගේ වජ්‍ර රටෙහි ගරුකරනලද්දාවූ වෙකිය නම්වූ යකුන් සඳහාවූ තැන්ය. අඛණ්ඩරාහි යනු ඇතුළුතරයෙහි පිහිටියාවූයි, ඛණ්ඩරාහි යනු පිටතුවරෙහි පිහිටියාවූයි, දික්කප්පකං කප්පකං යනු පෙර දන්නාවූ ද කප්පක ද යනුයි. නොපරිහානියෙහි යනු අඩු නොකොට පැවැති ලෙසින්ම කරන්නාහුය, ධාර්මික බලි(පූජා) පිරිහෙලන්නවුන්ට දෙව්වරු ආරක්ෂාව මනාලෙස සකස්ව නොකරති. නූපත් සැපත් උපදවීමට නොහැකි වන්නාහු උපත් කාස සීස රෝග ආදිය වඩවත්. සටනක් එළැඹිවිට සහාය නොවෙත්. නොපිරිහෙලන්නවුන්ට වනාහි ආරක්ෂාව මනාව සකස්ව කරති. නූපත් සැපත් උපදවීමට අසමත් වුවද උපත් කාසසීසරෝගාදිය දුරුකරති. යුදබිමෙහි සහාය වෙතියි මෙසේ මෙහි අභිවෘද්ධිය පරිහානිය දකියුතුය. ඛණ්ඩකං රක්ෂාවරණශුභ්‍රතං යන මෙහි යම්සේ නොකැමතිදෙය නොපැමිණෙයිද එය ආරක්ෂාවමය, එසේ ඇවිරීම් වශයෙන් ආවරණය ද අකැමැති දෙයක් යම්සේ නොබලන්නේද එසේ පරෙස්සම්කාරී වීමෙන් පරිස්සම (ගුත්තිය)ද වෙයි. එහි බලසෙනහ පිරිවරා රැකීම පැවිද්දන්ගේ රක්ෂාවරණශුභ්‍රතිය නම් නොවේ. යම්සේ වනාහි විහාරයට සම්පවනයෙහි ගස් නොකපත්ද වැවෙහි නොවසුරත්ද පොකුණුවල මසුන් නොගනිත්ද මෙසේ කිරීම ධාර්මික රක්ෂාවරණ ශුභ්‍රතිය නම්, කිහිපියනු කවර නම් කරුණකින්ද යනුයි, එහි යමෙක් නොආවාටු රහතුන්ගේ පැමිණීම නොකැමති වෙත්ද? ඔවුහු සැදැහැනැත්තෝ නොපැහැදුනෝ වෙත්ද පැවිද්දකු පැමිණිවිට පෙරගමන් නොකෙරත්ද ගොස් නොදකිත්ද පිළිසඳර නොකරත්ද පැන නොවිමසත්ද දහම් නොඅසත්ද දන් නොදෙත්ද අනුමෙවෙති බණ නොඅසත්ද විසීමට තැන පිළියෙල නොකරත්ද ඉක්බිති ඔවුන්ගේ නුගුණ මතුව එයි. අසුවල් නම් රජ සැදැහැ නැත්තෙය නොපහත්ය. පැවිද්දකු පැමිණිවිට පෙරගමන් නොකරයි, -පෙ- විසීමට තැනක් පිළියෙල නොකරයි, යනුවෙනි. එය අසා පැවිද්දෝ ඔහුගේ නුවර දොරටුවෙන් යන්නාහුද නුවරට නොපිවිසෙති. මෙසේ නොආවාටු රහතුන්ගේ නොපැමිණීමම වෙයි. පැමිණියවුන්ට පහසු විහරණයක් නොමැතිවිට යමෙක් නොදැන ආවාහුද වසන්නෙමුයි සිතා පැමිණියෙමු. මේ රජවරුන්ගේ මේ අයුරින් කවරෙක් නම් වෙසේදැයි නික්ම යත්. මෙසේ නොආවුන් නොඑන කල ආවුන් දුකසේ වෙසෙන කල ඒ දේශය පැවිද්දන්ට අනාවාසයක් වෙයි. ඉක්බිති දේවාරක්ෂාව නොවෙයි, දේවාරක්ෂාව නොවනවිට අමනුෂ්‍යයෝ ඉඩ ලබති. අමනුෂ්‍යයෝ බහුලවූවාහු නූපත් ලෙඩ උපදවති. සිල්වතුන් දැකීම පැන ඇසීම ආදී කරුණින් පිනේ නොපැමිණීම වෙයි. විපයභාසයෙන් කියනලද පරිද්දෙන්වූ කෘෂ්ණ පක්ෂයට ප්‍රතිවිරුද්ධවූ ශුක්ලපක්ෂය හටගනියි. යනුවෙන් මෙසේ මෙහි වෘද්ධිහානිය දකියුතුය.

7. 3. 2

දෙවැන්නෙහි අභියාචකයාමො යනු මැඩ පැවැත්වීම සඳහා යනු කැමැත්තේය: වස් යනු වස් රජවරුයි. එවං මහිඤ්ඤා යනු මෙබඳු මහත් රාජ සාධාරණත්වයක් යුක්තවූයේය, එයින් මොවුන්ගේ සමගිබව කියයි, එවං මහානුභාවො යනු මෙබඳු මහත් රාජානුභාවයක් යුක්තවූයේය. එයින් මොවුන්ගේ හස්තිශිල්පාදියෙහි කළ පුහුණුව කියයි. "යමයේ නම් සියුම් යතුරු සිදුරෙන් ඊතලයෙන් ඊතලය නොවළඟා යවන්නෙදු එසේ මේ ලිච්චි කුමාරවරු ඒකාන්තයෙන්ම හික්මුණහ. මනාව හික්මුණහ"යි එහෙයින් කියනලදි. උපෙඨපාමි යනු සිදින්නෙමියි, විහංගොසාමි යනු නොපෙනෙන බවට යවන්නෙමියි, අනගච්ඡතං යනු අවැඩ ද ඥාතිවිනාශය ද යනුයි, ආපාදෙසාමි යනු පමුණුවන්නෙමියි, මෙසේ වනාහි හෙතෙම සිටීම හිඳීම ආදියෙහිදී මේ යුද්ධකථාවම කරයි. ගමනට සුදානම් වෙනුයි ද බලසෙනගට අණවයි, කුමක් හෙයින්ද? ගංගා නදියෙහි එක් පවුන්ගමක් ඇසුරුකොට අභියෝගනක් අජාසත් රජුගේ යටත් පෙදෙසෙකි, අභියෝගනක් ලිච්චිත්තේය. එහි පරීතපාමුල මාහැඟි සුවද බඩු ගොඩබායි. එය අසා අද යම් හෙට යමියි අජාසත් රජු සුදානම් වනවිට ලිච්චි රජවරු සමගියෙන් සතුටු කලින්ම අවුත් සියල්ල ගනිති. අජාසත් රජ පසුව අවුත් එපුවත දැන කිසි ආපසු යයි, ඔවුහු පසු වසරෙහි ද එසේම කරත්. ඉක්බිති හෙතෙම (අජාසත් රජ) බලවත් සේ බැඳි වෙර ඇත්තේ එකල්හි මෙසේ කළේය. සමූහයා සමග යුද්ධය නම් බැරැරුමිය, එකකුදු හිස් පහරදීමක් නම් නැත. එක් පඩිවරයකු සමග සාකච්ඡා කොට කරන්නේ අපරාධ නැත්තේ වෙයි. ශාස්තෘන්වහන්සේ සමානවූ පඩිවරයෙක් ද නැත්තේය. ශාස්තෘන්වහන්සේ ද නුදුරෙහි අසළ විහාරයෙහි වෙසෙති. මම කෙනකු යවා උන්වහන්සේ විමසමි, ඉදින් මගේ යාමෙන් කිසි අපරීයක් වන්නේ නම් ශාස්තෘන්වහන්සේ නිහඬවන සේක. අනපරීයක් ඇති කල්හි රජු එහි යාමෙන් කවර වැඩක්දැයි කියනසේකැයි රජුතෙමේ වස්සකාර බමුණා යැවීය. බමුණා ගොස් එකරුණ තථාගතයන් වහන්සේට සැළ කළේය. එහෙයින් "අඵ බො රාජා -පෙ- ආපාදෙසාමි වස්"යි කියනලදි. ගගච්ඡතං විපමානො යනු තෙරණුවෝ වත්හිස සිට භාගාවතුන් වහන්සේට පවත් සලකි. භාගාවතුන්වහන්සේට ශීතලක් හෝ උෂ්ණයක් නැත. භාගාවතුන් වහන්සේ බමුණාගේ වචනය අසා ඔහු සමඟ අමතා තෙරුන් සමඟ කථාකරනු කැමැති සේක් "කිනති තෙ ආනතු සුතං"යි ආදිය කීසේක. එය කියනලද අරුත් ඇත්තේමය. එකමුද්‍රාගං යන මෙය භාගාවතුන් වහන්සේ පෙර වජ්ජිනට මේ වස් සජ්ජකය දෙසනලද බව පැවසීම

සඳහා කියනලදි. අකරණියා යනු නොකළයුතුදේයි. නොගතයුතුදේයයි අරුත්ය. යදිදං යනු නිපාතමාත්‍රයකි. ශුච්ඡියා යනු කරුණාර්ථයෙහි සම්බන්ධ විභක්තිවචනයයි. මුහුණලා කරන යුද්ධයෙන් ගැනීමට නොනැකැයි අරුත්ය. අභ්‍යන්තර උපලාපනය යනු ධර්මයෙන් හැරයි, උපලාපනය නම් විවාදයෙන් වැඩක් නැත. සමගි වෙමුයි ඇත් අස් රථ රන් රුවන් ආදිය යවා සංග්‍රහ කිරීමයි. මෙසේ සංග්‍රහ කොට හුදෙක් විශ්වාසයෙන් ගැනීමට හැකිය යන අරුත්ය. අභ්‍යන්තර මිත්‍රිගෙදා යනු ඔවුනොවුන් බිඳවීම හැරයි. මෙයින් අන්‍යෝන්‍ය හේදය කොට ද මොවුන් ගැනීමට හැකියයි දක්වයි. මෙය බමුණා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ කථාවෙන් නය (ක්‍රමය)ක් ලැබ කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බමුණාගේ මේ කථාවෙන් නයලාභයක් දන්නා සේක්ද? එසේය දන්නාසේක. දන්නාසේක් කුමක්නිසා කීසේක්ද? අනුකම්පාවෙනි. මෙසේ උන්වහන්සේට අදහස් විය. මා නොකී කල්හි ද කිහිපදිනකින් ගොස් සියල්ලන් ගන්නේය. කීකල්හි සමගි වුවත් බිඳිමින් තුන් වසරකින් ගන්නේය. මෙපමණක් ජීවිතයටම උතුම්ය. මෙපමණක් ජීවත් වන්නාහු තමන්ට ප්‍රතිෂ්ඨාවුවු පින් කරන්නහුය යනුවෙනි. අභිග්‍රහණියා යනු සිතින් සතුටුවීයි. අනුමොද්‍රියා යනු හවන් ගෞතමයන් විසින් මෙය මනාව කියනලද්දකැයි වචනයෙන් අනුමෝදන් වීයි. පක්‍ෂාණියා යනු රජුගේ සම්පතට හිඳේය. රජකෙමින් ඔහුවම යවා සියල්ලන් බිඳවා ගොස් විනාශයක් පැමිණවීය.

7. 3. 3

තෙවැන්නෙහි අභිග්‍රහණියා යනු මෙය වස් සත්තකයෙහි කියනලද්දට සමානමැයි, මෙහි ද නිතර රැස්නොවන්නාහු ඒ ඒ පෙදෙස්වලින් පැමිණි පණිවිඩ (කොරතුරු) නොඅසත්. එයින් අසුවල් විහාර සීමාව අවුල්ය, පෙහෙවස් පවුරුණු සිටියේය. අසුවල් තැන හික්කුහු වෙදකම් දුතකම් ආදිය කරති. වික්‍රමකතිබ්බලව (සිවුරුපිරිකර ආදිය සඳහා හැඟවීම් කරමින්) මල්දීම ආදියෙන් දිව්ගෙවති යනාදිය නොදනිත්. ඒ පව්වු හික්කුහු ද සංඝයා ප්‍රමාදයෙහි යෙදුනෝයි දැන මුළුමුළුව සසුන පිරිහෙලත්. නිතර රැස්වන්නාහු ඒ ඒ පුවත් අසත්. එමගින් හික්කුසංඝයා යවා සීමාව සෘජු කරති. පොහෝ පවුරුණු පවත්වති. වැරදි දිව් පැවතුම් ඇත්තන් වැඩි තැන්වලට අරියවංසය දන්නවුන් යවා අරියවංසය කියවති. පව්වු හික්කුහුට විනයධරයන් ලවා නිග්‍රහ කරවති. පව්වු හික්කුහු ද සංඝයා අප්‍රමාදයයි දැන අපට වග බැඳ ගෙන හැසිරෙන්නට නොහැකැයි වෙන්ව යති. මෙසේ මෙහි වැඩ අවැඩ දතයුතුය. සමග්‍රායනාදියෙහි වෛතෘ පිළිදැගුම් කිරීම සඳහා හෝ බෝධිසර උපොසථාගාර වැසීම සඳහා හෝ කතිකාවතක් හෝ

තබනු කැමැත්තෙන් සංඝයා රැස්වේවායි බෙරය හෝ තැටිය ගැසූ පමණින් මට සිවුරු වැඩක් ඇත. මගේ පාත්‍රය පිසියයුතුය, මට තවකම් ඇතැයි විකේෂ කරන්නේ සමගියෙන් රැස් නොවෙති නම්. ඒ සියලු කටයුතු තබා මම පළමුව මම පළමුවයයි එක්වීම රැස්වන්නාහු සිතාමතා කටයුතු කොට නොනැගිටින්නාහු සමගිව නැගී නොසිටිත් නම්. මෙසේ නැගී සිටියවුන් අතුරින් යමෙක් පළමුව යක්ද ඔවුනට අපවිසිත් බැහැර කළාවම අසතලදි. දැන් විනිශ්චය කළාව වන්නේයයි මෙසේ අදහස් වෙයි. එකවීම නැගීසිටින්නාහු වනාහි සමගියෙන් නැගීසිටිත් නම්. තවද අසුවල් තැන විහාරසීමාව අවුල්ය, පොහෝ පවුරුණු නැවතිය. අසුවල් තැන වෙදකම් ආදිය කරන පව්වු හික්කුහු වැඩියයි දැන කවරෙක් ගොස් ඔවුනට කරන්නේදැයි කීකල්හි මම පළමුව මම පළමුවයි කියා යන්නාහු ද සමගියෙන් නැගී සිටිත් නම්. ආගන්තුකයකු දැක මේ පිරිවෙනට යව අර පිරිවෙනට යව අප කවුදැයි නොකියා සියල්ලෝ වත් කරන්නාහු ද සිදුණු පාසිවුරු ඇත්තකු දැක ඔහුට පිඩු හැසිරීමේ වකින් පාසිවුරු සොයන්නාහු ද ගිලනකුට ගිලන් බෙහෙත් සොයන්නාහු ද ගිලනෙකි. අනාථයෙකි. අසුවල් පිරිවෙනට යවයි නොකියා තම තමන්ගේ පිරිවෙනෙහි පිළිදැගුම් කරන්නාහු ද කිසියම් ඇදෙමින් පවත්නා බාධකයක් ඇතිවිට නුවණැති හික්කුවකට සංග්‍රහ කොට එය ඔහු ලවා ඉවත් කරවන්නාහු ද සමගියෙන් සංඝකටයුතු කරත් නම්. අපඤ්ඤාගතං යනාදියෙහි අලුත් අදැහැම් කතිකාවතක් හෝ ශික්ෂාපදයක් හෝ පිළිගන්නාහු නොපැනවුවක් පනවත් නම්. පුරාණ සභ්ථ කළාවස්තුවෙහි සැවතෙහි හික්කුහු මෙනි. ධම්මිරෝධි විනයවිරෝධි සසුනක් මතුකොට දක්වන්නාහු පැනවුණු දේ සිඳිත් නම්. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවී අවුරුදු සියයක් ගියකල විශාලාවෙහි වස්සුකක හික්කුන් මෙනි කුඩා අනුකුඩා ඇවුත් දැන දැන ඉක්මවන්නාහු පැනවුණු සිකපදයන්ට අනුව සමාදන්ව නොපවතිත් නම්. අසාරී පුනබ්බසුකයන් මෙනි. එසේ නොකරන්නාහු නොපැනවුවක් නොපනවත්, පැනවුවක් නොසිඳිත්. පැනවුණු සිකපද අනුව සමාදන්ව පවතිත් නම්. ආයුෂ්මත් උපසේන මෙනි, ආයුෂ්මත් යස කාකණ්ඩපුත්ත මෙනි, ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප මෙනි. වුණ්ඨියෙව යනු ශීලාදිගුණයෙන් අභිවෘද්ධියක්මය, පරිහානියක් නොවේ. ථේරා යනු සථිකභාවයට පත්වුවාහු සථික බව ඇතිකරවන ගුණයන්ගෙන් යුක්තවුවාහුයි. බොහෝ රාත්‍රී දනිත්තුයි රත්තඤ්ඤ නම්. බොහෝ කලක් පැවිදිවුවන් මොවුන්ටතුයි වීරපඛාපිතා නම්. සංඝයාගේ පිතෘත්වයෙහි සිටියාහුයි සංඝපිතරො නම්. පිතෘස්ථානයෙහි සිටි බැවින් සංඝයා මෙහෙයවත් පෙරදැරි වී ත්‍රිශික්ෂාවන්හි පවත්වන්නුයි සංඝපරිණායකා නම්, යමෙක් ඔවුනට සත්කාරාදිය නොකරත්ද ඔවදන්

සඳහා දෙතුන්වරක් උච්චතට නොයක්ද, ඔවුහුද ඔවුනට ඔවදන් නොදෙත්ද, ප්‍රවේණිකථා නොකියක්ද? හරවත්වූ ධර්ම පර්යායෙහි නොතික්මවත්ද ඔවුහු ශීලාදී ධර්මසමූහයෙන් ද සප්ත ආයතීධනයන්ගෙන් ද යන මේවාගෙන් ඉවත්වූවාහු මේ ආදී ගුණයන්ගෙන් පිරිහෙත්. යමෙක් වනාහි ඔවුනට සත්කාරාදිය කරත්ද උච්චතට යත්ද ඔවුහු ඔවුනට මෙසේ ඔබලා විසින් ඉදිරියට යායුතුය යනාදීවූ ඔවදන් දෙත්, ප්‍රවේණිකථා කියත්ද, හරවත්වූ ධර්මපර්යායෙහි තික්මවත්, කෙළෙස් ධූතංගයන්ගෙන් දශකථාවස්තුන් ගෙන් අනුශාසනා කරත්, ඔවුහු ඔවුන්ගේ අවවාදයෙහි සිට ශීලාදී ගුණයන්ගෙන් වැඩෙමින් ශ්‍රමණබවේ අපරීයට පැමිණෙත් මෙසේ මෙහි වැඩ අවැඩ දැක්විය යුතුය. පුනර්භවය ස්වභාවය කොට ඇත්තේනුයි පොතොහවිකා නම්, පුනර්භවය ගෙනදෙන්නාවූ යන අරුත්ය. ඒ පොතොහවිකා හ වසං ගවිසිත්තනි පුනර්භවය දෙන්නාවූ (තෘෂ්ණාවගේ) වශයට නොයත්. මෙහි යමෙක් සිවුපසය හේතු කොටගෙන උපස්ථායකයන්ගේ පියවර අනුව යන්නාවූ වී ගමින් ගමට හැසිරෙත්ද ඔවුහු ඒ තෘෂ්ණාවගේ වශභයට යත් නම්. සෙස්සෝ නොයත්. ආරක්ඛණකම යනු දුනුපත්තිසයයකට පසුපසින්වූ තැත්හිසි, සාපෙඛා යනු කැමැත්ත සහිතවූවාහුයි, ගම් සෙනසුන්හි ධ්‍යාන නංවාද නැති සිටියේම ගැහැණු පිරිමි දරු ආදීන්ගේ හඬ අසයි, එයින් ඔහුගේ ලබාගත් (ධ්‍යානාදී) විශේෂය ද පිරිහෙයිමය. වන සෙනසුනෙහි නිදාගෙන ද පිබිදියේම සිංහ ව්‍යාඝ්‍ර මොනර ආදීන්ගේ හඬ අසයි. යමකින් වනයෙහි ප්‍රීතිය ලැබ එයම මනාව විමසමින් අග්‍රඵලයෙහි පිහිටයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගම් සෙනස්නෙහි ධ්‍යාන නංවා හුන් හික්කුවගෙන් වනයෙහි නිදන්නාවූම හික්කුව පසසන සේක. එහෙයින් එම කරුණම හේතුකොට ගෙන අරණෙහි වූ සෙනසුන්හි අපේක්ෂා සහිතවූවෝ වන්නාවූයි කීසේක. පට්ටභංගොප සංඝං පට්ඨපෙක්ඛනි යනු තමා විසින්ම තමාගේ ඇතුළතෙහි සිහිය පිහිටුවත්. පෙසාලා යනු ප්‍රියශීලීවූයි, මෙහි ද සමුම්සරුන්ගේ පැමිණීම නොකැමැති වන නේවාසිකයෝ සැදැහැනුන්තෝ වෙත්. නොපැහැදුනෝ වෙත්. විහාරයට පැමිණි හික්කුන්ට පෙරගමන් යාම පාසිවුරු පිළිගැනීම අසුන් පැනවීම තල්පත ගැනීම ආදිය නොකරති. ඉක්බිති ඔවුන්ගේ නුගුණ මතුවෙයි. අසුචල් වෙහෙර වැසි හික්කුහු සැදැහැනුන්තෝය, නොපැහැදුනෝය, විහාරයට පිවිසෙන්නවුන්ට වත්පිළිවෙත් නොකරතියි යනුවෙනි. එය අසා පැවිද්දෝ වෙහෙර දොරවුවෙන් යන්නෝ වුවද වෙහෙරට නොපිවිසෙත්. මෙසේ නොආවුන්ගේ නොඵමම වෙයි. ආවුනට පහසුවීමක් නොවනවිට යමෙක් නොදැන පැමිණියාහු ද ඔවුහු වසන්තෙමුයි සිතා පැමිණියෙමු මේ නේවාසිකයන්ගේ මේ ආකාරයෙන් කවරෙක් වසයිද (සිතා)

නික්ම යත්. මෙසේ ඒ වෙහෙර අනෙක් හික්කුන්ගේ නොවසනා තැනක්ම වෙයි. එයින් තේවාසිකයෝ සිල්වතුන්ගේ දැක්මක් නොලබන්නාහු සැකදුරු කරන්නකු හෝ සිරිත් පුහුණු කරන්නකු හෝ මිහිරි දහම් ඇසීමක් හෝ නොලබත්, ඔවුන්ට නොගත් දහම් ගැනීමක් (නුගත්දහම් උගෙනීමක්) නොවේ. ගත්දෙය සජ්ඣායනය කිරීමක් ද නොවේ. මෙසේ ඔවුන්ගේ පරිභානියම වෙයි. අභිවෘද්ධියක් නොවේ. යමෙක් වනාහි සමුම්සරුන්ගේ පැමිණීම කැමති වෙත්ද ඔවුහු සැදැහැත්තෝ වෙත්, පැහැදුනෝයි. පැමිණි සමුම්සරුන්ට පෙරගමන් ආදිය කොට සෙනසුන පනවා දෙත්, ඔවුන්ගෙන් පිඩුහැසිරීමට පිවිසෙත්. සැකදුරුකරති. මිහිරි දහම් ඇසීම් ලබත්, ඉක්බිති, අසුවල් වෙහෙරෙහි හික්කුහු මෙසේ සැදැහැත්තෝය, පැහැදුනෝයි. වකින් යුක්තවුවාහුය. සංග්‍රහ කරන්නෝයයි ඔවුන්ගේ යශෝරාවය පැනනගයි. එය අසා හික්කුහු දුර්ශිට ද එති. ඔවුන්ට තේවාසිකයෝ වත්සපයති. ලඟට ගොස් වැඩිමහළු ආගන්තුකයා වැද හිඳිත්. නවකතරයාගේ සමීපයෙහි අසුනක් ගෙන හිඳ මේ වෙහෙරෙහි වසන්නහුද යන්නහුදැයි අසත්. යන්නෙමුයි කීවිට සෙනසුන ගැලපෙයි, හික්කාව සුලභය ආදිය කියා යාමට (ඉඩ) නොදෙත්. ඉදින් හෙතෙම විනයධරයෙක් වෙතම් ඔහු සමීපයෙහි විනය උගනීත්. සුත්‍රාන්තාදිය දරන්නෙක් නම් ඔහුගේ සමීපයෙහි ඒ ඒ ධර්මය උගනිත්. ඔවුහු ආගන්තුක තෙරවරුන්ගේ අවවාදයෙහි සිට පිළිසිඹියාවන් සමඟ රහත් බවට පැමිණෙත්. ආගන්තුකයෝ දින එකක් දෙකක් වසන්නෙමුයි පැමිණියෙමු. මොවුන්ගේ සුව සංවාසය නිසා දහදොළොස් වසරක් වසන්නෙමුයි කියන්නෝ වෙති. මෙසේ මෙහි පරිභානිය හා අභිවෘද්ධිය දකසුතුය.

7. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි න කම්මාරාමා යනු යමෙක් දිනයක සිවුරුකම් කාබහන දියපෙරන පෙරහන හැමදීම පාසෝදන පුවරුව ආදිය නොකරත්ද ඔවුන් සඳහා මේ ප්‍රතික්ෂෙපයයි. යම් හික්කුවක් ඒවා කරන වේලාවෙහිම ඒවා කරයිද උදෙසන වේලෙහි උදෙසයිද උගන්නා වේලාවෙහි උගනියිද සැමිඳුල් වත්වේලාවෙහි සැමිඳුලෙහි වත්කරයිද මෙනෙහි කරන වේලෙහි මෙනෙහි කරයිද හෙතෙම න කම්මාරාම නම්. යමෙක් ගැහැණුන් වැණීම පිරිමින් වැණීම ආදි වශයෙන් අල්ලාප සල්ලාපයෙහි යෙදෙමින්ම රැ දහවල ගෙවයිද මෙබඳු අරුත්සුන් කථාවෙහි සීමා නොදන්නේ වේද, මෙතෙම ගඤ්ඤාරාමා නම්. යමෙක් වනාහි රැදහවල්හිදු ධර්මය කියයිද පැන විසඳයිද මෙතෙම අරුත්සුන් කතා තැත්තේම අරුත්සුන් කථාවෙහි සීමාදැන කරන්නේම වෙයි. කුමක්හෙයින්ද යත්? "මහණෙනි රැස්වූ ඔබ විසින්

දෙකක් කළයුතුය. දැනුම්කරුවා හෝ උතුම්වූ නිහඩ බව යනුවෙනි (සන්නිපතිතානං වො හික්ඛවෙ අභියං කරණියං ධම්මේ වා කරා අරියො වා තුණ්හිභාවො)යි කී බැවිනි. යමෙක් සිටියේද යන්නේද හුන්නේද නිදියන්නේද ඒක මිඛයෙන් මඬනාලද්දේ නිදන්නේමය. මෙතෙම **තිද්දාරාමො** නම්. යමෙකුගේ වනාහි භෞතික ශරීරයෙහි ගිලන්බවින් සිත හටගියෙහි බැස ගනියිද මෙතෙම නිද්දාරාම නොවේ. එහෙයින් කියනලදි. "අභිජානාමහං අග්ගිවෙස්සන ගිමානං පච්ඡිමෙ මාසෙ පච්ඡාහතං පිණ්ඩපාත පටික්කනේනා චතුගුණං සඬ්ඝාටිං පක්කපෙත්වා දක්ඛිණෙන පසෙසන සතො සම්පජානො නිද්දං ඔක්කමිතා" යනුවෙනි. යමෙක් එකෙකුට දෙවැන්නෙක් ද දෙදෙනාට තෙවැන්නෙක් ද තිදෙනාට සිවුවැන්නෙක් දැයි මෙසේ එකට ඇසුරුකොට වසයිද හුදෙකොට ආස්වාදයක් නොලබයිද මෙතෙම **සඬග්ගිකාරාමො** නම්. යමෙක් සිවුඉරියව්වල තනිවම ආස්වාදය ලබයිද මෙතෙම **සඬග්ගිකාරාමවුයේ** නොවේ. (තමන්වෙත) නොපවත්නා සම්භාවනය (ගරුකොට සැලකීම) කැමැත්තෙන් යුක්තවූ දුසිල්වත්හු **පාපිට්ඨා** නම් වෙති. යමෙකුන්ගේ පව්වූ මිතුරෝ සිවුඉරියව්හි එක්ව තතුචීමෙන් පාපයට උදව්කරන්නෝම වෙත්ද එයට නැඹුරුචීමෙන් යොමුවීමෙන් එදෙසට බරවීමෙන් පාපයන් දෙසට ඇලවුවාහු වෙත්ද ඔවුහු **පාපමිත්තා පාපසංහාරා පාපසම්පට්ඨා** නම් වෙති. **ඔරමග්ගකෙස** යනු ඉතා සුළු පමණකින් අඩුපමණකින් යනුයි, **අත්තරා** යනු රහත්බවට නොපැමිණීම ඒ අතරතුරයි, **වොසානං** යනු සම්පූර්ණයෙන් නිමාවට ගියබවයි. මෙපමණක් ඇතුළු අවසන් කිරීමයි. ශීලපාරිසුද්ධි ධ්‍යාන විදර්ශනා දක්වා සෝවාන්බව ආදීන් අතුරෙන් එක්තරා එකක් පමණකින් අවසානයට නොපැමිණෙත්ද එතෙක් හික්කුන්ගේ අභිවෘද්ධියම අපේක්ෂා කළයුතුය පරිහානිය නොවේය යන මෙය කියනලදි.

7. 3. 7

සත්වැන්නෙහි **අභිව්චක්ඛන්දාදයො** යනු අනි වචානු පස්සානාදීන්ගෙන් යුක්තවූ සංඥාවයි. අවටැන්නෙහි උපන්නාවූ සංඝ කටයුතු එතෙරකිරීමෙන් බරඋසුලන්නුයි **භාරවාහිණො** නම්, **ගෙ ගෙහ පඤ්ඤාධිස්සග්ගි** යනු ඒ තෙරවරු තමන්ගේ තෙරබවට අනුරූපවූ කටයුත්තෙන් ප්‍රකටවෙත්. **වොගොථං ආපජ්ජති** යනු ප්‍රයෝගයට පැමිණෙයි, තෙමේ ඒ කටයුතු කිරීමට සුදුසුවෙයි. නවවැන්නෙහි, **හික්ඛුදස්සනං භාපෙති** යනු හික්කුසංඝයා දැකීම සඳහා යාම හීන කරයි, **අධිසිලෙ** යනු පන්සිල් දසසිල් සංඛ්‍යාතවූ උතුම් ශීලයෙහියි, **ඉතො** බහිශ්වා යනු මේ සසුනින් බැහැරවූවෝයි, **දුක්ඛණ්ණායනං ගවෙසති** යනු

දෙයාධර්මය පිළිගන්නාවුන් සොයයි. තව ව ප්‍රබන්ධාරං කරොති යනු ඒ බැහැරි කොටුවන්ට දී පසුව හික්මුන්ට දෙයි, සෙස්ස සියලු තන්හි පැහැදිලිමය.

තෙවැනි වස්තූන්ක වර්ගයයි.

—//—

දෙවතා වර්ගය

7. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි දුග්ග්ඤං යනු අතහැරීමට අමාරු මාහැනි භාණ්ඩයයි, දුක්කාරං කරොති යනු කිරීමට පහසුනොවන දෙයක් කරයි. දුක්ඛමං ඛමිති යනු උදව්ව සඳහා ඉවසිය නොහැක්කක් උසුලයි, ඉත්තං ආරිකරොති යනු තමන්ගේ රහස ඔහුට ප්‍රකට කරයි, ඉත්තං අත්තපරිභූතී යනු ඔහුගේ රහස අනුනට සැලකෙනකරයි, විශේෂණ භාවිතභූතී යනු ඔහුගේ හොඟයන් ක්ෂයවූ විට ඒ ක්ෂයවීමෙන් ඔහු පහත් නොකරයි, ඔහු කෙරෙහි අවමානය ද තමා කෙරෙහි අතිමානය ද නොකරයි.

7. 4. 6

සවැන්නෙහි වග්ගා යනු වචනයෙහි දක්වුයේයි, වචනක්කමො යනු වචනය ඉවසයි, දුන් ඔවදන කරයි, ගම්මිරං යනු සැහවුණු රහසිගතවූ ධ්‍යාන ඇසුරුකොට ඇති විදර්ශනා මාර්ගය නිවන් ඇසුරු කොට ඇතියි, ඉදං මෙ වෙතසො ලීභ්‍යං යනු උපන් සිත මැලිවූ කල මේ මගේ සිතේ මැලිබවයි පවත්නා සැටියෙන් දනියි, අප්පකමං සංඛිතං යනු චිත්තමිඳයට අනුගතවූයි, ඛිත්තං විභිතං යනු පක්කාම ගුණයන්හි විසුරුණාවූයි, වෙදනා යනාදිය ප්‍රපංචමුලවශයෙන් ගන්නාලද්දාවූයි, වෙදනාව වනාහි තෘෂ්ණාවෙහි මූලයි. සුඛ වශයෙන් තෘෂ්ණාව උපදින බැවිනි, සක්කාදි දෘෂ්ටියේ මූලයි. අප්‍රකට අරමුණෙහි දෘෂ්ටිය උපදින බැවිනි, විතක්ඛිය මාතයේ මූලයයි, විතක්ඛියවශයෙන් වෙමැයි මාතය උපදින බැවිනි, සප්පායාසප්පායෙසු යනු උපකාර අනුපකාරයන්හියි, නිමිත්තං යනු කාරණයයි, සෙස්ස සියලුතන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සිවුවැනිවූ දෙවතා වර්ගයයි.

—//—

මහායඤ්ඤ වර්ගය

7.5.1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි විඤ්ඤාණවර්ධිතියො යනු ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤානායාගේ සාරානායෝයි, සෙසොධාරිය යනු නිදර්ශනාත්මයෙහි නිපාතයෙකි, මිනිස්සු යන අරුතයි, අපමණවූ සක්වලෙහි අපමණවූ මිනිසුන්ගේ පැහැය සටහන් ආදිවශයෙන් දෙදෙනෙක් ද එක්සමානවූවෝ නැත්තෝමය, කිසිකුතක නිවුන් සොහොයුරෝ පැහැයෙන් හෝ සටහනින් හෝ සමානවෙත්. ඔවුන්ගේ ද ඉදිරිබැලීම් භාත්පසබැලීම් කිම් සිතහසිම් යාම් සිටීම් ආදියෙන් වෙසෙසක් වේමය, එබැවින් භානගතකායා යි කියනලදි, මොවුන්ගේ ප්‍රතිසන්ධි සංඥාව වනාහි ත්‍රිභේතුක වූයේත් ද්විභේතුක වූයේත් අහෙතුකවූයේත් වෙයි. එහෙයින් භානගතකඤ්ඤිතො යි කියනලදි. එකවෙව ව දෙවො යනු සවුදුරුම් කාමාවචරයන්හි දෙවියෝයි, ඔවුනතුරෙහුද කිසිවකුගේ ශරීරය නිල්පැහැ වෙයි, කිසිවකුගේ කහ ආදී පැහැයයි. මොවුන්ගේ සංඥාව ද්විභේතුකවූයේත් ත්‍රිභේතුකවූයේත් වෙයි, අහෙතුකවූයේ නොවෙයි, එකවෙව ව විනිසාහිකා යනු සතර අපායෙන් මිදුනාවූ උත්තරමාතා යකින්නිය පියංකරමාතාව පුස්සමිත්තා ධම්මගුත්තා යන මේ ආදීහු ද වෙනත් වෙමානික ප්‍රේතයෝ ද වෙති. මොවුන්ගේ සුදු කළු කසට තද දුඹුරු ආදි පැහැය වශයෙන් ද සිහින් මහත කෙටි දිගු වශයෙන් ද සිරුර වෙනස් වෙයි. මිනිසුන්ගේ මෙන් ද්විභේතුක ත්‍රිභේතුක අහෙතුක වශයෙන් සංඥා ද වෙනස් වෙති. ඔවුහු දෙවියන් මෙන් මහෙශාකායෝ නොවෙති. දිළිඳු මිනිසුන්. මෙන් අල්පෙශාකායෝයි. ආහාර හා වස්ත්‍ර දුර්භ බැවින් දුකින් පෙළෙමින් වෙසත්. ඇතුළු අවපක්ෂයෙහි දුකින් පෙළුනෝය, පුරපක්ෂයෙහි සුවපත්වූවෝ වෙත්. එහෙයින් සැප වැඩිබවින් පිරිහුණු නිසා විනිපාතිකයෝයි කියනලදි. මෙහි යමෙක් ත්‍රිභේතුක වූවෝ ද ඔවුනට ධර්මය වැටහීමද වෙයි. පියංකර මාතා ආදීන්ට මෙනි. බ්‍රහ්මකායිකා යනු බ්‍රහ්මපාරිසත්ථ බ්‍රහ්මපුරොහිත මහාබ්‍රහ්මයෝයි, පශ්චාතිකිබ්බතො යනු ඒ සියල්ලෝම ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් උපන්නෝය. බ්‍රහ්මපාරිසත්ථ බ්‍රහ්මයෝ වනාහි පරික්කධ්‍යානයෙනි. ඔවුනට කල්පයෙන් තුනෙන් කොටසක් ආයුෂ ප්‍රමාණය වෙයි. බ්‍රහ්මපුරොහිතයෝ මධ්‍යම ධ්‍යානයෙනි, ඔවුනට කල්පයෙන් භාගයක් ආයුෂප්‍රමාණය වෙයි. ඔවුන්ගේ ශරීරය ද බැබළීම වැඩිවූයේ වෙයි. මහා බ්‍රහ්මයෝ ප්‍රණීතධ්‍යානයෙනි, ඔවුනට කල්පයක් ආයුෂප්‍රමාණය වෙයි. ඔවුන්ගේ ශරීරය ද අතිශයින් බබළන්නේ වෙයි. මෙසේ ඔවුහු කයෙන් වෙනස් වන බැවින් ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන් හා සංඥාවෙන් එකක්ව වන බැවින් නානත්තකායා එකත්තසංඤ්ඤිතොයි දකුණුය. ඔවුහු යම්සේ ද සතර අපායයන්හි සක්වයෝ ද එසේයි. නිරයෙහි කිසිවකුගේ සිරුර ගව්වකි. කිසිවකුගේ අභයොදුනකි. කිසිවකුගේ යොදුනක් ආත්මභාවය වෙයි, දෙවදත්තගේ ආත්මභාවය

යොදන සියයක් වූයේය. තිරිසනුන් අතුරෙහි ද කිසිවෙක් කුඩා වෙත්. කිසිවෙක් මහත් වෙත්, ප්‍රෙත භවයෙහි ද කිසිවෙක් රියන් හැටකි. කිසිවෙක් රියන් අසූවකි. කිසිවෙක් රන්වන්ය. කිසිවෙක් දුර්වර්ණය. කාළකකුප්ප අසූරයෝ ද එසේමය. මෙහි ද දිගුපිට ඇති ප්‍රේතයෝ නම් සැටයොදන වුවෝ ද වෙත්. සියල්ලන්ගේම සංඥාව වනාහි අකුසල විපාක අනේකුක වූයේම වෙයි. මෙසේ අපාගත සත්වයෝ ද නානත්තකායා එකත්තසංකෘතියො යනුවෙන් සැලකීමට යනි. ආභස්සරා යනු දඩුහුලක ගිනිදැල්ල මෙන් මොවුන්ගේ සිරුරෙන් ආලෝකය සිඳී සිඳී වැටෙන්නාක් මෙන් හැසිරෙයි පැතිරෙයිනුයි ආභස්සරා නම්. ඔවුනතුරෙහි පඤ්චක ක්‍රමයෙහි දෙවැනි තෙවැනි ධ්‍යාන දෙක පරිත්ත වශයෙන් වඩා උපන්නාහු පරිත්තාභානම් වෙත්, ඔවුන්ගේ ආයුෂ් ප්‍රමාණය කල්ප දෙකකි. මධ්‍යම වශයෙන් වඩා උපන්නාහු අපපමාණාභා නම් වෙත්. ඔවුන්ගේ ආයුෂ් ප්‍රමාණය කල්ප සතරකි. ප්‍රණීත වශයෙන් වඩා උපන්නාහු ආභස්සරා නම් වෙත්. ඔවුන්ගේ ආයුෂ්ප්‍රමාණය කල්ප අටකි. මෙහි වනාහි උත්කෘෂ්ට පරිවේෂදයෙන් (උපරිමයෙන්) ඒ සියල්ලෝම ගන්නා ලදහ. ඒ සියල්ලන්ගේම ශරීරය එක් බැබළීමක්ම වෙයි. සංඥාව වනාහි අවිතක්ක විචාර පමණින් හෝ අවිතක්ක අවිචාර වශයෙන් හෝයි වෙනස්ය. සුභකිණ්ණයනු යහපතින් ගැටීගත්, විසුරුණුයි, යහපත් සිරුරු පැහැයෙන් එකතුව සිටි යන අරුත්ය. මොවුන්ගේ වනාහි ආභස්සර බ්‍රහ්මයන්ගේ මෙන් ප්‍රභාව සිදිසිඳී නොයයි. පඤ්චකක්‍රමයෙහි පරිත්ත මධ්‍යම ප්‍රණීත චතුර්ථධ්‍යානයාගේ වශයෙන් සොළොස් දෙකිස් සිවුසැට කල්ප ආයුෂ් ඇත්තෝ පරිත්ත අපපමාණ සුභකිණ්ණ නම් වී උපදිති. මෙසේ ඒ සියල්ලෝම එකත්තකාය වූවාහුම චතුර්ථධ්‍යාන සංඥාවෙන් එකත්තසංකෘතීවූවාහු ද වෙතියි දතයුතුය. වෙහපඵල බ්‍රහ්මයෝ ද චතුර්ථධ්‍යාන විඤානසථිතියම ඇසුරු කරති. අසංඥසත්වයෝ විඤානය නොමැති බැවින් මෙහි ඇතුළත් නොවෙත්. සන්ධාවාසයන්හි යනි. සුඛධාවාස බ්‍රහ්මයෝ ආරෝහන පක්ෂයෙහි සිටියාහු සථිකාලීක වුවෝ නොවෙත් කල්පලක්ෂයකුදු අසංඛ්‍යයකුදු බුද්ධශුන්‍ය ලෝකයෙහි නොඋපදිත්. සොළොස් දහසක් කල්ප ඇතුළත බුදුවරුන් පහළවූ කල්හිම උපදිත්. දම්සක් පැවතුම් ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කළවුරු සමානවුවෝ වෙත්. විඤානසථිතිය ද සන්ධාවාසයද ඇසුරු නොකරති. මහාසීව තෙරණුවෝ වනාහි "න ඛො පන සො සත්තාවාසො සුලහරුපො යො මයා අනාවුත්ථප්පබ්බො ඉමිනා දිසෙන අඬුනා අක්කත්‍ර සුඛධාවාසෙහි දෙවෙති" යන මේ සූත්‍රයෙන් සුඛධාවාසිකයෝ ද චතුර්ථවිඤානසථිතිය චතුර්ථ සන්ධාවාසය ඇසුරු කරතැයි කියති. එය නොවැළකිය හැකි බැවින් සූත්‍රයට අනුගතය. නෙවසංකෘතා නාසංකෘතයානතය සංඥාව යම්සේ ද විඤානය ද එසේ සියුම් බැවින් විඤානය ඇත්තේත් විඤානය නැත්තේත් නොවෙයි. එහෙයින් විඤානසථිතීන් අතුරෙහි නොකියනලදි.

7.5.2 - 3

දෙවැන්නෙහි සමාධිපරික්කාරා යනු මාග්ගී සමාධියේ අඩුවැඩියයි, (අවශ්‍යදේයි), තෙවැන්නෙහි සියලුම රාගාදීහු දැවීම් අරුතින් අග්නි නම්, ආත්මනෙය්‍යග්නිය යනාදියෙහි සත්කාරය ආත්මනං යි කියනුලැබේ. සත්කාරයට සුදුසු වේනුයි ආත්මනෙය්‍යො නම්, මාපියෝ ද දරුවන්ට බොහෝ උපකාරවත් බැවින් සත්කාරයට සුදුසු වෙත්. ඔවුන් කෙරෙහි මනාව නොපිළිපදින දරුවෝ අපායාදියෙහි උපදිත්, එහෙයින් ඔවුපියෝ කිසිලෙසකින් නොදවති. දැවීමට හේතුකාරක වෙති. මෙසේ දැවීම් ඇතිකරවන අරුතින්ම ආත්මනෙය්‍යග්නිය කියනුලැබේ. හෙතෙම මාගම (බිරිඳ)ට යහන් ඇදුම් අබරණ ආදය දීමෙන් බොහෝ උපකාර ඇත්තේය. ඔහු ඉක්මවන මාගම නිරායාදියෙහි උපදියි. එහෙයින් හෙතෙමේ ද මුල් ක්‍රමයෙන්ම දැවීම් ඇතිකරන අරුතින් ගහපතග්නිය කියනලදි. දුක්ඛණ්ඩයග්නිය යනු මෙහි වනාහි සිවුපසය දක්නිණා නම්. හික්කුසංඝයා දක්නිණාවට සුදුස්සෝ වෙති. එම හික්කු සංඝයා ගිහිනට තිසරණයෙහි පත්සිල්හි දසසිල්හි මාපිය උවටැනෙහි දැහැම් මහණබමුණන් උවටැනෙහි යන මේ ආදී යහපත් දහමිහි යෙදවීමෙන් බොහෝ උපකාරවත්ය. ඒ හික්කු සංඝයා කෙරෙහි වැරදි ලෙස පිළිපත් ගිහියෝ හික්කුසංඝයාට ආක්‍රෝශ පරිභව කොට නිරයාදීන්හි උපදිත්. එහෙයින් ඒ හික්කුසංඝයා ද මුල් ක්‍රමයෙන්ම දැවීම් ඇතිකරවන අරුතින් දක්නිණියාග්නිය කියනු ලැබේ. දඩුවෙන් උපත් ස්වාභාවික ගින්න කට්ඨග්නිය නම්.

7.5.4

සිවුවැන්නෙහි උග්ගතසර්වර්ණා යනු හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ මහා සාලයෙකි. සිරුරෙන් ද හොඟයන්ගෙන් ද උස්වූයේ සරුබවට පැමිණියේ විය. එබැවින් උග්ගතසර්වර්ණය ප්‍රකටවිය. උපතට්ඨා යනු එළඹිසිටියේයි, ධුණුපතිකානිය යනු යුප නමින් දන්තාලද යාග කණුව වෙත පමුණුවන ලද්දාවූයි, ගඤ්ඤපථාය යනු ඝාතනය කොට යදිනු සඳහායි, උපසංකම් යනු හෙතෙම සියලු යාග භාණ්ඩ පිළියෙළ කොට "ශ්‍රමණ හවත් ගෞතමයෝ මහ පැනවතෙකි මගේ යාගයේ ගුණ කියත්ද නැතහොත් අගුණ කියත්දැයි අසා දනගන්නෙමි" යන මෙකරුණින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්තැනකද එතැනට එළඹියේය. අග්නියාදානං යනු යාගය යදිනු සඳහා නවවැදැරුම් මංගල ගිනිගැනීමයි, සංඛ්‍යෙත සංඛ්‍යං යනු ඇසූ සියලු දෙයින් ඇසූ සියල්ලයි, සමෙහි යනු ගැලපෙයි, එක්වැනි වේයයි දක්වයි, සංචාරී යනු වෙහෙසන අරුතින් ශක්‍රයන් මෙනැයි ශක්‍රයෝයි, සං පඨමං සමාරම්භගි යනු

තමා පළමුව උත්සාහ කරයි, හතරැස් යනු නැසීමටයි, පරිහානිකරණය යනු ඉවත්කළයුතුයි, අතොසය යනු මාපියන්ගෙන් මෙය යනුයි, ආත්මයා යනු ආයේයි, සම්මතයා යනු උපන්නේයි, අයං වුවටත් බ්‍රාහ්මණෝ ගතපතග්ගි යනු මේ අඹුදරු ආදී සමූහයා යම්තෙයකින් ගැහැටියකු මෙන් ගෙහිමියකු මෙන් වී හැසිරෙයි ද එහෙයින් ගතපතග්ගියි කියනු ලැබේ. අත්තානං යනු සිතයි, දුමෙහි යනු ඉන්ද්‍රිය දමනයෙන් දමනය කරයි, රාගාදිය සමනය කිරීමෙන් සමෙහි නම්. ඒවායේම නිවීමෙන් පරිතික්කාපෙහි නම්, භික්ෂුපිතකොමා යනු යම්සේ නොවැනසේද එසේ තැබියයුතුයි. උපවාසය යනු හැමිවායි, මෙසේ ද කියා බමුණා සියලුම ඒ ප්‍රාණීන්ට ජීවිතය දී යාගහල වනයා ශාස්තෘශාසනයෙහි සැමට වැඩ ඇත්තෙක් (ප්‍රිදක්වුයේ) විය.

7.5.5 - 6

පස්වැන්නෙහි අමතොගධා යනු නිවන ප්‍රතිෂ්ඨාව කොට ඇත්තේයි. අමතපරියොසානා යනු නිවන අවසන්කොට ඇත්තේයි, සවැන්නෙහි මෙට්ඨකම්මසමාපතතියා යනු මෙවුන්දමින් යුක්තවීමෙහි නිශ්චිතය යනු නතරකඩක් හෝ නතර කැබැල්ලක් යනුයි, අනුසංඝිය යනු පවතියි, නතී මෙ පුබ්බතාපරං විසෙසො යනු මගේ පෙර නොවැඩු කාලය සමඟ අන්‍යවූ වැඩුකාලයෙහි වෙසෙසක් නැත. ලොකවිතොසු යනු ත්‍රේතාකූල ලෝකයෙහි වාසය කිරීම් සංඛ්‍යාත ලොව පිළිබඳ සිත්වලයි, ආලංකො යනු අලස බැව්තියි, විශ්වාසියෙ යනු විසිරුණු බවෙහියි, අනුසංගො යනු යෝගයෙහි (බවුන් වැඩීමෙහි) නොයෙදීමෙහියි, අභිංකාරමච්චංකාරමානාපගතං යනු අභංකාර දෘෂ්ටියෙන් ද මමංකාර තෘෂ්ණාවෙන් ද නවවැදෑරුම් මානයෙන් ද දුරුවුයේයි. විධාසමිතිකතතං යනු ත්‍රිවිධගථය ඉක්මවුයි, සත්තං යනු ඊට විරුද්ධ කෙලෙසුන්ගෙන් ශාන්තවුයි, සුචිත්තං යනු පඤ්ච විමුක්තියෙන් මනාව මිදුනාවුයි,

7.5.7

සත්වැන්නෙහි උපසංකම් යනු වැළඳු උදා ආහාර ඇත්තේ දස්කම්කරුවන් පිරිවරන ලද්දේ එළඹියේය. හවමපි නො යනු පින්වතුන් වහන්සේ නොවේද? බ්‍රහ්මචාරී පටිජානාති යනු මම බ්‍රහ්මචාරියෙක්මැයි මෙසේ බඹසරවැසීම පිළිණ කරයිදැයි විමසයි. ඔහුට මෙසේ අදහසක් විය. "බමුණු දහමෙහි වේදය උගන්නෝ අටසාළිසක් හවුරුදු බඹසර හැසිරෙත්. ශ්‍රමණහවත් ගෞතමයෝ ගිහිගෙහි වසන්නෝ තුන් පහයන්හි තෙවැදෑරුම් නාට්‍යරතියෙන් සතුටුවූහ. දැන් කුමක්

කියන්නහුද?" යන මේ කරුණ සඳහාම අසයි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මන්ත්‍රයකින් නයකු ගන්නා සේ සතුරකු ගෙලෙන් පයෙන් මඩින්නා සේ තමන්ගේ කෙලෙසුන් ඇති කල්හි ද සාවුරුද්දක් භාවනාවෙහි හැසිරීමේදී රජසැපක් හෝ පහයන්හි නිළි සැපත හෝ අරහයා විතකීමාත්‍රයකුදු නූපත්බව සඳහා සිංහනාදය පවත්වන සේක් "යං හි තං බ්‍රාහ්මණ" යනාදිය වදාළසේක. එහි ආයං ආයං ආයං යනු දෙකින් දෙකින් සමවැදිය යුතුබවයි. දුක්ඛස්වායනු සියලු සසර දුකෙන්, සංස්කෘතිය යනු සිතහ කපා කියයි, සංඝිලි යනු ක්‍රියා කරයි, සංකේශ්‍යය යනු මහත්වූ සිතහසෙයි, වස්තූනා වස්තූං යනු තමාගේ ඇසින් ඇයගේ ඇස මනාව දැන මෙනෙහි කරයි, තිරොකුඛිං වා තිරොපාකාරං වා යනු බිත්තියෙන් එපිට හෝ පවුරෙන් එපිටයි. දෙවො යනු එක් දිව්‍යරාජයෙකි, දෙවඤ්ඤාතරො යනු එක්තරා දිව්‍යපුත්‍රයෙකි, අනුගතරං සමමාසමොධාං යනු අරහත්වය මෙන්ම සඵඤ්ඤා ඥානය ද වේ.

7.5.8

අවචුත්තෙහි සංයෝගවිසංයෝගං යනු එක්වීම හා වෙන්වීම ඇති කරන්නාවූයි, ධම්මපරිශායං යනු ධර්මකාරණයයි, අජ්ඣතං ඉරිච්ඡිතං යනු ස්වකීය ආධ්‍යාත්මිකවූ ස්ත්‍රීභාවයයි, ඉරිච්ඡතං යනු ස්ත්‍රීක්‍රියාවයි ඉරිච්ඡතං යනු හැඳිමි පෙරවිමි ආදී ස්ත්‍රී ආකල්පයයි, ඉරිච්චිමං යනු සත්‍රියගේ මානවිධියයි. ඉරිච්ඡතං යනු සත්‍රියගේ අදහස් කැමැත්තයි, ඉරිච්ඡතං යනු සත්‍රියගේ හඬයි. ඉරිච්ඡතං යනු සත්‍රියගේ පළඳනා බඩුයි, පුරිසිත්‍රියාදීන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, ඛිච්ඡාසංයෝගං යනු පිරිමියකු සමඟ එක්වීමයි, අභිවත්තං යනු ඇල්මක් නැතැයි මෙසේ කියනලද බලවත් විදර්ශනාවෙන් ආර්ය මාගීයව පැමිණ ඉක්මවා පවතියි. මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

7.5.9

තවචුත්තෙහි සාපෙඛො යනු තෘෂ්ණා සහිතවූයේයි, පටිබ්බවිත්තො යනු විපාකයෙහි බැඳුණු සිතැත්තේයි, සත්ථිඨපෙඛො යනු නිධාන අපේක්ෂා ඇත්තේම වීයි, පෙට්ඨො යනු පරලොචට ගොස් ද යනුයි, සං කම්මං ඛෙපෙපො යනු එම කම්මිවිපාකය ගෙවායි, ඉඳ්ධිං යනු විපාකසාද්ධියයි, යසං යන පිරිවරසම්පත්තියයි, ආධිප්පවං යනු දෙවුබවට හේතුවූයි, ආගතො ඉරිච්ඡතං යනු මේ පංචස්කන්ධයෙහි ස්ත්‍රීබවට යළි පැමිණෙන්නේයි, එහිම උපත ඇත්තේ ද, මතු මත්තෙහි

උපත ඇත්තේ ද නොවේ යටට යන්නේම වේයයි අරුත්ය. සාහු දානං යනු දීම නම්වූ මෙය මනාව ලබන ලද්දකි, සොදුරුය. භානි මහායඤ්ඤානි යනු හිතෙල් වෙඩරු දිකිරි, මීපැනි ආදියෙන් නිමාවට ගිය ඒ මහාදානයෝයි, විත්තාලධිකාරං විත්තපට්ඨිකාරං යනු සමථවිද්දීනා සිතට අලංකාර වූයේ හා පිරිවර වූයේයි, බ්‍රහ්මකායිකානං දෙව්‍යානං සහව්‍යතං යනු එහි දානයෙන් ඉපදීමට නොහැකිය. යම් හෙයකින් එය සමථවිද්දීනා සිතට අලංකාරවූයේද එහෙයින් ඒ දානයෙන් අලංකාර කරනලද සිතෙන් ධ්‍යානය ද ආයතීමාගීය ද උපදවා ධ්‍යානයෙන් එහි උපදියි. අනාගාමී භෝති යනු ධ්‍යානානාගාමී නම් වෙයි, අනාගතතා ඉපේතං යනු යළි සත්ථිභාවයට නොඑන්නේ මත්තෙහි උපදින්නේ හෝ එහි උපදින්නෙක් හෝ වී එහිම පිරිනිවෙයි. මෙසේ මේ දානයන්හි පලමුවැන්න තණ්හාතරිය දානය ද දෙවැන්න විතකිකාරදානය ද තෙවැන්න හිරොත්තප්පදානය ද සිවුවැන්න නිරවසෙසදානය ද පස්වැන්න දක්ඛණ්ණදානය ද සවැන්න සොමනසසුපට්ඨාරදානය ද සත්වැන්න අලංකාර පරිවාරදානය ද නම් වේ.

7.5.10

දසවැන්න අනෙථාත්තත්ති (කරුණක් එළඹීම) වශයෙන් දේශනා කරනලදි. ශාස්තෘත්වහන්සේ වනාහි විසූවස් ඇති සේක් පවරා දෙඅගසවුවන් අතහැර දක්ඛණාගිරියට වාරිකා කරන්නෙමැයි පිටත්වූ සේක. පසේනදි කොසොල් රජ, අනේපිඬු ගෘහපති, විශාඛා උවුසිය හා අන් බොහෝ දෙනා ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නැවැත්වීමට අපොහොසත් වූහ. අනේපිඬු ගෘහපතිතුමා ශාස්තෘත් වහන්සේ නැවැත්වීමට නොහැකිවීමයි රහසින් (තනිව) සිතමින් හුන්නේය. ඉක්බිති පුත්තා නම්වූ දැස්ස ඔහුදැක "කිමෙක්ද ස්වාමීනි, පෙරමෙන් ඔබතුමාගේ ඉඳුරෝ පැහැපත් නොවන්නාහු මන්දැ"යි ඇසුවාය, "එසේය, පුණ්ණාවතී, ශාස්තෘත්වහන්සේ වාරිකාවෙහි වඩිනසේක් මම උන්වහන්සේ නැවැත්වීමට අපොහොසත් වීමි, යළි ඉක්මණින් ආපසු වඩින සේක්ද, නැත්දැයි දැනගැනීමට නොහැකිය. එහෙයින් මම සිතමින් හුන්නෙමි"යි කීවේය. "ඉදින් මම දඹලයන් වහන්සේ නවත්වන්නෙමි නම් මට කුමක් කරන්නෙහිදැ"යි ඔහු ඇසුවාය. "ඔබ නිදහස් වුවක කරන්නෙමි". ඕකොමෝ ගොස් ශාස්තෘත් වැද ස්වාමීනි, නවතිනු මැනවැයි කීවාය. "මගේ නැවතීම හේතුවෙන් තුඹ කුමක් කරන්නෙහිදැ"යි ඇසූසේක. "ස්වාමීනි තුඹවහන්සේ මගේ වහල්බව දන්නාසේක. අත්කිසිවක් කළ නොහැක්කෙමි. සරණයෙහි පිහිටා පත්සිල් රකින්නෙමි"යි ඔහු කීවාය. මැනව, මැනව පුණ්ණාවෙතියි

ශාස්තෘන්වහන්සේ ධර්ම ගෞරවයෙන් කියනලද එක් වචනයකින්ම නැවතුණු සේක. "මහණෙනි තථාගතතෙමේ ධර්මය ගරුකොට ඇත්තේය, ධර්මගෞරවය ඇත්තේය"යි යන මෙය (එහෙයින්) කියනලදි. ශාස්තෘන්වහන්සේ නැවතී දෙවරම් මහ වෙහෙරට වැඩිසේක. මහජනයා පුණ්ණාට දහස්ගණන් සාධුකාර දුන්නේය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඒ මහජන රැස්වීමෙහි දම්දෙසූ සේක. අසුසාර දහසක් ප්‍රාණිහු අමාපැන් බිවාහුය. පුණ්ණා ද (අනේපිඬු) සිටු විසින් අනුදන්තා ලද්දී හික්කුණි අසපුවකට ගොස් පැවිදිවූවාය. සම්බුදුන් වහන්සේ සැරියුත් මුගලන් දෙනම අමතා "මම යම් දෙසකට වාරිකාවෙහි නික්මුණෙමි ද එහි නොයමි. නුඹලා නුඹලාගේ පිරිස සමග එදෙසට වාරිකාවෙහි යනුයි පවසා පිටත්කොට යැවූසේක. මේ අපේක්ෂාත්පත්තියෙහි "එකං සමයං ආයස්මා සාරිපුතො" යනාදිය කියනලදි.

එහි වෙළුම්කොටසි යනු වෙළුම්කොටස නම් නුවරවැසියෝයි, එනුවර පවුර ආරක්ෂාවීම සඳහා පවුර කෙළවරින් හුණු වවනලද්දේය. එබැවින් එනුවරට වෙළුම්කොටසැයි නමක් විය. පාරායනං යනු නිවන සංඛ්‍යාත පරතෙරට යොමු වී ඇති බැවින් ලද ව්‍යවහාරය ඇති ධර්මයයි. සරෙන භාසනි යනු සත්වුමු පහසෙහි මතුමහල් තලයෙහි මනාව සංවිධානය කරනලද ආරක්ෂිත ස්ථානයක හුන්නී සමවත් බෙලෙන් රැකල ගෙවා සමවකින් නැගිට මේ රාත්‍රියෙන් ඉතිරි කාලය කවර ඇල්මකින් වසන්නෙමිදැයි සිතා දහම් ඇල්මෙනැයි කළ සනිටුහන් ඇත්තී තුන් පලයට පත් ආර්යශ්‍රාවිකානොමෝ ගාථා දෙසියපණහක් ඇති පාරායන සූත්‍රය මිහිරි හඬින් කියයි. අකොසි ඛො යනු අහසෙහිවූ විමන් පරිහරණය කොට ඒ පහසෙහි මත්තෙහි යන මගින් නාරිවාහන (ගැහැනියක විසින් උසුලාගෙන යන) යානයක නැගී යන්නාවූ තැනැත්තෙක් ඇසීය. කථාපරිඨොසානං ආගමයමානො අවධායි යනු යහළුව මේ කවර හඬක්දැයි අසා නැඳමානා උවැසියාගේ ස්වර බිඳින හඬයැයි කීකල්හි බැස මෙය කීවේය යන මේ දෙසුම් කෙළවර බලමින් නුදුරු තැනක අහසෙහි සිටියේය. සාධු හගිහි සාධු හගිහි යනු නැගණිය ඔබ විසින් මනාව ගන්නා ලදි. දම්දෙසුම මනාව කියනලදි. පාසාණක වෛතාසෙහි හිඳ සොළොස් පාරායනක බමුණන්ට සම්බුදුන් වහන්සේ විසින් දෙසනලද දිනයේ ද අද ද කිසි අතරක් (වෙනසක්) නොදකිමි. මැදින් බිඳුණු ස්වණියක් මෙන් ඔබවිසින් ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින් කියනලද්දට සමානවම කියන ලදැයි පවසා සාධුකාර දෙන්නේ මෙසේ කීවේය. කොපනෙසො හදුමුඛා යනු මේ මනාව පිළියෙල කරනලද ආරක්ෂිත ස්ථානයෙහි මෙසේ මහ හඬින් මේ කවර නම් හදුමුඛයෙක්ද ලද්දා මුඛයෙක්ද කිම නාගයෙක්ද සුපණියෙක් ද දෙවියෙක්ද, මාරයෙක් ද බ්‍රහ්මයෙක්දැයි රත්වත් කවුළුව හැර පහවූ ඇලීම් ඇත්තී තුන් පලයට පත්

ආයතීශ්‍රාවිකාව වෙසවුණු සමහ කථාකරමින් මෙසේ කීවාය. අහං
 තෙ හගති භාතා යනු තෙමේ සෝවාන් බැවින් අනාගාමී ආයතීශ්‍රාවිකාව
 රොණ්ඩයයි සලකමින් නැගතියයි කියා යළි අය පළමු වියෙහි සිටි
 බැවින් තමාට කනිටුටු තැනැත්තියට තමන්ට අවුරුදු අනුලක්‍ෂයක්
 ආයුෂ ඇති බැවින් මහඵබව හඟිමින් සොහොයුරායි කීවේය. සාධු
 හදුමුඛ යනු මනා මුවැත්ත, මැනවි සොදුරුය. ඔබගේ පැමිණීම
 මනා පැමිණීමකි. පැමිණීමට යුතු තැන්හිම පැමිණියේ වෙහියි අරුත්ය.
 ඉදං තෙ භොතු ආතිවේශං යනු මේ ධර්ම කීමට ඔබට පඩුරු වේවා!
 මීට වඩා උසස් අන් දියයුත්තක් නොදකිමියි අදහසයි. එවං මෙ
 හවිසාති ආතිවේශං යනු මෙසේ තමන්ට පින්දීම අයැද මෙය ඔබට
 ධර්මකථික සත්කාරයයි එක්දහස්දෙසිය පණහක් කොටුගෙවල්
 රත්හැලින් පුරවා, මේ උවුසිය යම්තාක් හැසිරෙයිද ඒතාක් නිමාවට
 නොයේවායි අදිටන් කොට පිටත්ව ගියේය. එතැන් පටන්
 නැරඹාතවගේ කොටුගෙය මෙනැයි ව්‍යවහාරයක් හටගත්තේය.
 අකතපාතරාශො යනු නොවැළඳු උදා අහර ඇත්තේයි, පුණ්ණදාහි යනු
 අපර වෙතනාවයි. සුඛාය භොතු යනු සුව පිණිස හිතපිණිස වේවා,
 මෙසේ තමන්ගේ දානයෙහි වෙසවුණුට පින්දුන්නේය. පකරණො
 යනු කාරණයෙහියි, ඔක්කත්ත පසංග යනු ඇඳ මැඩ පවත්වායි,
 යඤ්ඤොතිං යනු බුමාවු දෙව්බවයි, තෙතෙව පුරිමෙත අතතභාවෙන
 උද්දංගෙති යනු මුල් සිරුර වැනිවුම සිරුරක් මවා අලංකාරයෙන්
 පිළියෙලවුයේ සිරියහන් ගැබෙහි යහන් තලයෙහි තමා දැක්විය.
 උපාධිකා පටිදෙසිතා යනු උවුසිය මමයි මෙසේ උවුසිබව දැක්විය.
 යාවදෙව යනු යාවදෙ එව යන වචනයෙන්ගේ එකතුවයි. සෙස්ස
 සියලුතන්හි පැහැදිලිමය.

පස්වැනිවූ මහායක්ක වර්ගයයි

පළමු පණණාසකයයි

—//—

දෙවැනි පණණාසකය

අවසාකත වර්ගය

7. 6. 1

සයවැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි අවසාකතවණ්ණු යනු ඒකාන්ත
 ආදි වශයෙන් නොකියනලද වස්තූන්හියි, තවාගතො යනු සත්වයායි,
 දිට්ඨිගතමෙතං යනු මෙය මිත්ථා දෘෂ්ටියක් පමණක්ම යනුයි, එම
 දෘෂ්ටියෙන් ගන්නාලද සත්වයෙක් නම් නැත. පටිපදං යනු ආර්යමාර්ගයයි,

න ජග්ගති යනු දෘෂ්ටි වශයෙන් නොකැළඹෙයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, ගණ්ඨාගතං යනු දෘෂ්ටි තෘෂ්ණාවයි, සංකෘතාගතාදීන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙහි දෘෂ්ටිසංඥාවම සංකෘතාගතං නම්, දෘෂ්ටියෙන් යුක්තවූ මානසම දිට්ඨිමක්‍ෂිකං යනු හෝ මක්‍ෂිකං යනුවේ. දෘෂ්ටිප්‍රපංචයම පපක්‍ෂිතං නම්, දෘෂ්ටි උපාදානයම උපාදාන නම්, දෘෂ්ටියෙන් විරූපවූ පිළිසරණම විජාටිසාර නමැයි දකුණුය, මෙහි ද දෘෂ්ටිය ගැනීමෙන් දෙසැටක් දෘෂ්ටිකු ද දෘෂ්ටිතිරොධගාමිනී පටිපදාව ගැනීමෙන් සෝවාන් මාගීය ද ගන්තාලදහ.

7. 6. 2

දෙවැන්නෙහි පුරිසගතිශ්‍යො යනු පුරුෂයා ගේ ඥානගතිත්‍වයයි, අනුපාදාපරිනිබ්බානං යනු ප්‍රත්‍යය රහිත නිවනයයි, නො වශ්‍ය යනු පෙර ආත්මභාවයෙහි උපන් කම්යස් ඉදින් නොවන්නේද යනුයි, නො වෙ මෙ සිශා යනු දැන් මගේ මේ ආත්ම භාවය නොවන්නේය, න ගවිසාගති යනු දැන් මගේ අනාගත ආත්මභාවය උපදවන්නාවූ කම්යස් නොවන්නේද? න ව මෙ ගවිසාගති යනු අනාගතයෙහි මගේ ආත්මභාවයක් නොවන්නේය, ශද්ධි යං භූතං යනු වකිමාන ස්කන්ධ පක්‍ෂ්‍යකය නම්වූ යමක් ඇත්ද යමක් වූයේ ද, තං පප්ඨාමි උපෙඛං පටිලග්ගි යනු එහි එය ඡතුරාගය දුරුකිරීමෙන් අතහරිමැයි විදගීනා උපෙක්‍ෂාව ලබයි, ගවෙ න රජ්ජති යනු අතීත ස්කන්ධපක්‍ෂ්‍යකයෙහි තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිත්වයෙන් නොඇලෙයි, සමගවෙ න රජ්ජති යනු අනාගතයෙහි ද එසේම නොඇලෙයි, අභ්‍යුත්තරිං පදං සහතං යනු ශ්‍රේෂ්ඨවූ ශාන්තවූ නිව්වාණ පදයක් නම් ඇත. සමමප්පකුද්‍රාය පශ්‍යාති යනු එය විදගීනා සහිත මාගී ප්‍රඥාවෙන් මනාව බලයි, න සංඛිනි සංඛිතං යනු ඇතැම් කෙලෙසුන් දුරු නොවූ බැවින් සත්‍යය වසන්නාවූ අදුර සඵලකාරයෙන් නොවැනසූ බැවින් සියල්ලෙන් සියල්ල නොවේ. ගඤ්ඤමානෙ යනු අඩුවෙන් ගෙන මිටියෙන් තලන විටයි, අභ්‍යාරාපරිනිබ්බායි යනු උපතට අනතුරුව පටන් ආයුෂයෙහි මධ්‍යය නොයික්මවා මේ අතර කාලයෙහි කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවුනේ වෙයි, අනුපගඛිතං ගලං යනු අහස්තලයෙහි නොගැටී නොඉක්මවා බිමට නොපැමිණ අහසෙහිම පිරිනිවන්නේයි මේ තුන් උපමාවන්ගෙන් අන්තරා පරිනිබ්බායි කිදෙනා දක්වන ලදහ. උපගඛිතං පරිනිබ්බායි යනු ආයුෂයෙහි මධ්‍යය ඉක්මවා පැසුළු කෙළවරට හෝ අවුත් පිරිනිවියේ වෙයි, උපගඛිතං ගලං යනු දිලිසෙමින් ගොස් අහස්තලය ඉක්මවා පොළොන්නලය හෝ ගැටී පොළොවෙහි වැටුනු විටම පිරිනිවෙන්නේය, නොමෙහෙයවීමෙන් අප්‍රයෝගයෙන් කෙලෙසුන් ගෙවා පිරිනිවෙන්නේයි අභ්‍යාරාපරිනිබ්බායි නම්, මෙහෙවීමෙන් ප්‍රයෝගයෙන් කෙලෙසුන් දුරුකොට පිරිනිවෙන්නේනුයි සංඛිතාරාපරිනිබ්බායි නම්, කවිජං යනු ආරක්‍ෂා රහිත අරණ්‍යයයි, ද්‍රායං යනු ආරක්‍ෂා සහිතවූ අහය (බිය රහිත බව) සඳහා දෙනලද අරණ්‍යයයි:

සෙස්ස සියලු තනි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය. මේ සූත්‍රයෙහි ආයාචි පුද්ගලයෝම කියනලදහ.

7. 6. 3

තෙවැන්නෙහි හික්කුණියො යනු මහාපජාපනියගේ පිරිවරවූ පන්සියයක් හික්කුණිහුයි, විමුක්තා යනු පස්වැදෑරුම් මිදිම්වලින් මිදුනාවූයි, අනුපාදිසෙසා යනු උපාදාන ඉතිරිය නොගෙන පස්වැදෑරුම් මිදිම්වලින් ඉතිරි නැතිවම මිදුනාවූයි, සලපාදිසෙසෙ වා සලපාදිසෙසො යනු උපාදාන ඉතිරිය සහිත පුද්ගලයා කෙරෙහි මෙතෙම උපාදාන ඉතිරිය සහිතවූයේයි යනුයි. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි: හික්කො යනු තෙරුන්ගේ සඳ්චිහාරික වූ බ්‍රහ්මයෙකි, අනුලොමිකානි යනු ප්‍රතිපක්තියට අනුලොමවූ හුදෙකලාවූ අන්තිම කෙළවරට පත්වූයි, ඉන්ද්‍රියානි යනු ශ්‍රද්ධාදීවූ විදර්ශනා ඉන්ද්‍රියෝයි, සමන්තානගමානො යනු එක්තැන් කිරීමෙහි තමමින්, නහි පන මෙ යනු මේය කුමක් සඳහා ඇරඹියේද? සත්වැනි පුද්ගලයා දක්වනු සඳහායි, සත්වැනිවූ සද්ධානුසාරී පුද්ගලයා නොදක්වනලදි, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බලවත් විදර්ශනා ඇත්තෙකු වශයෙන් ඔහු දක්වමින් මෙසේ වදාළසේක. එහි සබ්බනිමිත්තානං යනු සියලු නිත්‍ය නිමිතිවලයි, අනිමිත්තං යනු බලවත් විදර්ශනා සමාධියයි.

7. 6. 4

සිවුවැන්නෙහි මච්ඡරි යනු පස් මසුරුවෙන් යුක්තවූයේයි, කඳරියො යනු දැඩි මසුරා අනුන්ට දෙන දෙය ද වළක්වයි, අනුපප්පාහරණො යනු නැවත නැවත දන් දෙමින්ම සතුටුවෙයි, අනුකමපණා යනු කවරෙක් අද අපවිසින් අනුග්‍රහ කළයුතුවෙයිද? කවරකුට දානවස්තුව පිළිගන්වන්නෙමුද? ධර්මය හෝ දෙසන්නෙමුදැයි මෙසේ සිකිත් අනුකම්පාකරන්නාහුයි.

7. 6. 5

පස්වැන්නෙහි නිමිත්තං යනු ධර්ම නිමිත්ත ද පුද්ගල නිමිත්ත ද වේ. මෙතෙම වනාහි තමන්ට දෙසූ දහමෙහි නරකට කියනලද නිවනට නොමෙහෙයවන එක් පදයකුදු නොදක්නේ ධර්ම නිමිත්ත මනාව නොදකියි. ඔබ විසින් ධර්මය නරකට ප්‍රකාශ කරනලදි, මනාව නොකියන ලදැයි නැගිට විරුද්ධ වන්නාවූ එක් පුද්ගලයකුදු නොදක්නේ පුද්ගල නිමිත්ත මනාව නොදකියි නම්. යෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි.

7. 6. 8

අවටැන්නෙහි පවලායමානෝ යනු ඒ ගම ඇසුරු කොට එක් වන ලැහැබක මහණදම් කරමින් සත්දිනක් සක්මන් වැයමින් පෙළුණු බැවින් වෙහෙසුණු සිරුරු ඇත්තේ සක්මන් කෙළවර නිදාවැටෙමින් හුන්නේ වෙයි, පවලායමානෝ යනු නිදාවැටෙහි නොවෙද? අපතිරිචෝ යනු පිරිමැඩයි, ආලෝකසංකූලං යනු ඵ්ණමිඳය දුරුකරන ආලෝකසංඥාවයි, දිවාසංකූලං යනු යම්සේ දහවල ආලෝක සංඥාව අදිටන් කරන ලද්දේද එසේ එය රැයෙහි ද අදිටන් කරන්නෙහියි, යථා රහතීං තථා දිවා යනු යම්සේ ඔබවිසින් රැයෙහි ආලෝක සංඥාව අදිටන් කරනලද්දේද එසේ එය දහවලෙහි ද අදිටන් කරන්නෙහිය. සප්තභාසං යනු දිවැස් නුවණ සඳහා ආලෝකය සහිතවූයි. පට්ඨා පුරෙසංකූලං යනු ඉදිරියෙන් ද පසුව ද ඉදිරියට ගෙනෙන සංඥාවෙන් සංඥාසහගතවූයේයි, අනෙකාගතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි යනු පිටතට නොවිසුරුවනලද ඇතුළතට පිවිසුවන ලද්දාවූම ඉදුරන් පසිනි, මිඤ්ඤාමං යනු නිදිසුවයයි, මෙපමණකින් භාගාවතුන් වහන්සේ තෙරුන්ට නින්ද දුරුකරන කමටහනක් පැවසුයේක. සොණ්ඩං යනු මානයෙන් සොඩ වීමයි (ඇබ්බැහිවීමයි), කිට්ඨකරණීයානි යනු මෙහි අවශ්‍යයෙන්ම කළයුතු දේ කිට්ඨ නම්, ඉතිරිවා කරණීයානි නම්, මධ්‍යාහ්නාදො යනු තෙදනැති බවයි, දොමිතස් බවයි, මෙපමණකින් ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් තෙරුන්ට පිටුහැසිරීමේ වත දෙසනලදි. දැන් ප්‍රලාපකථාවෙහි සීමා කිරීමෙහි සමාදන් කරවනු සඳහා තස්මාතිග යනාදිය පැවසූ සේක, එහි විශ්වාසකර්මං යනු ඔබ මේ ධර්මවිනය නොදන්නෙහිද යන ක්‍රමයෙන් පැවැති විගහාහික (දබර ඇතිකරවන පුළු) කථාවයි, තාහං මොග්ගලුභ යනාදිය පවිටුම්තුරන් ඇසුරු දුරුකිරීම සඳහා කියනලදි. කිත්තාවසා නු ඛො යනු කොපමණකින්ද? තණ්හාසංඛය විමුක්තො භොති යනු තෘෂ්ණාක්‍ෂය වූ නිවනෙහි මෙය අරමුණ කොට මිදුණු සිත ඇති බැවින් තණ්හාසංඛය විමුක්තො නම්වූයේ සැකෙවින් කවරාකාරයෙන් වේද? යම් පිළිවෙතකින් තණ්හාව නැතිකිරීමෙන් මිදුනේ වේද ක්‍ෂීණාශ්‍රව හික්කුවගේ පුඵභාග ප්‍රතිපදාව වන එය මට සැකෙවින් දෙසනු මැනවැයි අසයි, අවටනතතිට්ඨො යනු ගෙවීම විනාශවීම සංඛ්‍යාත කෙළවර ඉක්මවියයි අවටනතා නම්, අවටනතවූ නිෂ්ඨාව මොහුටනුයි අවටනතතිට්ඨො නම්, එකාන්තයෙන්ම නිෂ්ඨාවට පැමිණියේ නිරන්තරයෙන්ම නිෂ්ඨාව ඇත්තේයි අරුත්ය. අවටනතයොගසෙවම් යනු අත්‍යන්තයෙන් යොගසෙමවූයේ නිත්‍යයෙන් යොගසෙමවූයේයි අපථියි, අවටනතමුග්ගවාරි යනු අත්‍යන්තයෙන් බ්‍රහ්මමවාරිවූයේයි අපථියි, පළමු ක්‍රමයෙන්ම අත්‍යන්තයෙන් අවසානය මොහුටනුයි අවටනතපරියොසානො නම්, සෙට්ඨො දෙවමනුස්සානං යනු දෙවියන්ට ද මිනිසුන්ට ද ශ්‍රේෂ්ඨවූයේ උත්තම වූයේයි, මෙබඳු වූ හික්කුව කවරාකාරයෙන් වේද සැකෙවින්ම ඔහුගේ පිළිවෙත කියනුමැනවැයි අසයි, සංකො ධම්මා නාලං අහිනිවෙසාය

යනු මෙහි සියලු ධර්මයෝ නම් පඤ්චස්කන්ධ, දොළොස් ආයතන අටළොස් ධාතු යන මේවායි, ඒ සියල්ලෝම තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිවශයෙන් අභිනිවේශය (අල්වාගැනීම එදෙසට නැඹුරුවීම) සඳහා හැකිනොවේ, සමත් නොවේ, නොසුදුසුය, කුමක් නිසාදයත්? ගත් අයුරින් නොසිටින බැවින්, ඔවුහු නිත්‍ය සුඛ ආත්මයයි ගන්නාලද්දාහුද අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්මයෝ බවටම පැමිණෙත්, එබැවින් අභිනිවේශයට නොහැකි වේ. අභිජානාති යනු අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම යයි අවබෝධ කළ මනා දැනුමින් මනාව දනියි, පරිජානාති යනු අනිත්‍ය දුඃඛ අනාත්ම යයි අවබෝධ කළ මනා දැනුමින් මනාව දනියි, පරිජානාති යනු එසේම තීරණ ප්‍රඥාවෙන් මනාව දනියි, ශං ඛිඤ්චි වෙද්දහං යනු යටත් පිරිසෙයින් පඤ්චවිඤ්ඤාණයෙන් යුක්තවූ යම්කිසි සුලුද්‍රව්‍ය වේදනාවක් විදියි, මෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තෙරුන්ට වේදනා වශයෙන් ද පෙරළා අරූප පරිත්‍රහය දැක්වූ සේක. අභිව්‍යානුපසංසි යනු අනිත්‍යවශයෙන් විමසාබලන්නේයි, විරාගානුපසංසි යනු මෙහි විරාග දෙකෙකි, බයවිරාගය ද අත්‍යන්ත විරාගය ද වේ. එහි සංස්කාරයන්ගේ විනාශය විනාශවීම් වශයෙන් දකින්නාවූ විදර්ශනාව ද අත්‍යන්තවිරාගයවූ නිවන විරාග වශයෙන් දකින්නාවූ මාගීඥානය ද විරාගානුපසංසනාවයි, ඒ දෙකින්ම යුත් පුද්ගල කෙමේ විරාගානුපසංසි නම්වෙයි. ඒ සඳහා විරාගානුපසංසි යයි කියනලදි. විරාග වශයෙන් අනුවදකින්නේයි අරුත්ය. නිරොධානුපසංසි යන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. නිරොධය ද බයනිරොධය අත්‍යන්ත නිරොධයයි දෙවැදෑරුම්ය. පටිතිස්සග්‍යානුපසංසි යනු මෙහි අතහැරීම පටිතිස්සග්‍යයයි කියනු ලැබේ. එය ද පරිව්‍යාගවොස්සග්‍ය, පක්ඛන්දන වොස්සග්‍ය යයි දෙවැදෑරුම් වෙයි, එහි පරිව්‍යාගවොස්සග්‍ය යනු විදර්ශනාවයි, එය තදධිත වශයෙන් කෙලෙසුන් ද ස්කන්ධයන් ද අත්හරියි, පක්ඛන්දන වොස්සග්‍ය යනු මාගීයයි, එය නිවන අරමුණුවශයෙන් ඉදිරියට පනියි, ඒ වොස්සග්‍යයම සම්පූර්ණයෙන් සිදු දැමීම් වශයෙන් ස්කන්ධයන් හා කෙලෙසුන් අත්හරිනා බැවින් ද නිවනෙහි ද පැකිලෙන බැවින් ද යන දෙකරුණින්ම වේ. එහෙයින් කෙලෙසුන් ද ස්කන්ධයන් ද අත්හරියිනුයි පරිව්‍යාගවොස්සග්‍යය ද නිරොධ සංඛ්‍යාතවූ නිව්‍යානධාතුවෙන් සිත ඉදිරියට පනිනුයි පක්ඛන්දන වොස්සග්‍යය ද යන මේ දෙකම මාගීයෙහි ගැලපෙයි, ඒ දෙකින්ම යුත් පුද්ගලකෙමේ මේ පටිතිස්සග්‍යානුපසංසනාවෙන් යුක්තවූ බැවින් පටිතිස්සග්‍යානුපසංසි නම් වෙයි. ඒ සඳහා කියනලදි. භ ඛිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති යනු සංස්කාරගතවූ කිසිඑකකුදු තෘෂ්ණා වශයෙන් අල්ලානොගනියි, නොගනියි, පරාමර්ශ්‍යය නොකරයි, අනුපාදියං භ පරිත්‍යක්ඛාති යනු (අල්වා) නොගන්නේ තෘෂ්ණා දැවිල්ලෙන් නොතැවෙයි, පට්ටඤ්ඤායං පරිතික්ඛායති යනු කෙමේ ම කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවෙයි, ඛිණ්ණාදාති යනාදියෙන් මොහුගේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය දක්වන ලද්දේය. මෙසේ

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැකෙවින් ක්‍ෂීණාශ්‍රවයාගේ පුඵභාග ප්‍රතිපදාව විමසනලද සේක් සැකෙවින්ම දෙසුසේක. මේ සුත්‍රය තෙරුන්ට අවවාදයක් ද වූයේය. විදභීනාව ද වූයේය. හෙතෙම මේ සුත්‍රයෙහිම ගැටී රහත් බවට පත්වූයේය.

7. 6. 9

නවවැන්නෙහි මා හික්කවෙ පුඤ්ඤානං භාගිභී යනු පින් කරන්නෝ ඒවාට බිය නොවන්නහුයි, මෙතෙම විතමං භාවෙසිං යනු ක්‍රික වතුෂ්කධ්‍යානික වූ මෛත්‍රියෙන් යුක්තවූ සිත ප්‍රණීත කොට වැඩිමිසි දක්වයි, සංවට්ටමානසුද්‍රාහං යනු ධ්‍යානය පිරිහෙන විට මම යනුයි, සංවට්ටමානෙ යනු ධ්‍යානය පිරිහෙමින් පවත්නා කල්හියි, ධම්මකො යනු දශකුශලධර්මයන්ගෙන් යුක්තවූයේයි, ධම්මරාජා යනු ඊටම පයඝායවචනයයි, දැහැමින් හෝ ලබනලද රාජ්‍යත්වය ඇතිබැවින් ධම්මරාජා යි, වාතුරණො යනු පෙරදිග සමුද්‍ර ආදී සමුද්‍ර වශයෙන් සිවුකෙළවර ඇති පොළොවට අධිපතිවූයේයි, විජිතාචී යනු දිනනලදයුද ඇත්තේයි, ඔහු කෙරෙහි ජනපදය තහවුරුබවට, ස්ථිරබවට පත්වූයේයි ජනපදපොවර්ධයප්‍රකෘතො නම්, පරොගගතං යනු වැඩිමනක් දහසක් ඇත්තේයි, සුරා යනු බියනැත්තාහුයි, විරධගරාජා යනු විරයන්ගේ අංගය විරධග නම්. විර්යයට මේ නමෙකි. විර්යය නමැති රූපය මොවුනටනුයි විරධගරූපා නම්. විර්යය උපතකොට ඇත්තේයි, විර්ය ස්වභාවය ඇත්තේයි, විර්යයෙන් කරන ලද්දවුන් මෙන් දවසම වුවද යුදවදිමින් නොවෙහෙසෙන්නෝයි, ක්ලාන්ත නොවෙතියි කියන ලද්දේ වෙයි, සාගරපර්ධගතං යනු සක්වළ පට්ට හිමිකොට සිටි මුහුදු කෙළවරයි, අද්‍රණෙකික යනු ධනයෙන් දඩුවම් දීමෙන් (මුදල් අයකිරීමෙන්) ද සිදිම් බිදිම් අවවාදදීම් ආදී අවි දඩුවමෙන්ද තොරවමයි, අසංවිත යනු එක්පසෙක මුවහත ඇති ආදී වශයෙන්වූ අනුන් වෙහෙසන අවියෙනුදු තොරවමයි, ධම්මෙක යනු මහරජ, එනු මැනවැයි මෙසේ විරුද්ධ රජවරුන් විසින් පිළිගන්නා ලද ගමන් ඇත්තේ පණ නොනැසිය යුතුයයි ආදී වශයෙන් දැහැමින්ම කියනලද අයුරු ඇති පොළොව දිනායි, සුඛෙසිතො යනු සුවය සොයන සතුන් අමතයි, සුඤ්ඤං බ්‍රහ්මපගතො යනු ශුන්‍ය බ්‍රහ්මවිමානයකට යන්නේයි, පඨවිං ඉමං යනු සයුර කෙළවර කොට ඇති මහපොළොවයි, අසාගතෙක යනු සැහැසිකමින් නොවේ, සමෙකමනුසාසිකං යනු සමවූ කම්යෙන් අනුශාසනා කෙළෙමි, තෙගෙතං සුදෙසිතං යනු ඒ සංග්‍රහ කරනසුලු මහාකාරුණික බුදුවරුන් විසින් මෙපමණ තැනක් මනාව දෙසනලදි, මනාව පවසන ලදි. පථබොධා යනු පොළොවෙහි හිමියායි.

7. 6. 10

දසවැන්නෙහි කෙට්ටවා මඤ්ඤ මට්ඨවිලෝපෙ යනු කෙටුළුන්ගේ මාලු පැස ගොඩබා සිටි තැන හෝ දැල දියෙන් ගොඩගත් කෙනෙහි මාලු ගන්නවුන්ගේ වශයෙන් මහා ශබ්දයක් වෙයි, ඒ සඳහා මෙය කියනලදී, සුඡාතා යනු විශාඛාවගේ කනිටු සොහොයුරියයි, සා නෙව සංක්ඛා ආදියෙහි යනු නැන්දනිය (ස්වාමියාගේ මව)ට කළයුතු වනක් නම් ඇත්ද එය නොකරයි, නැන්දණියයි ඇය ගණන් නොගනියි. මයිලණුවන්ට නොසලකයි ආදී ඇයගේ වචන නොගනියි, මෙසේ අනාදරවත් බව නිසා ද නොගැනීමෙන් ද න ආදියකි නම්වේ. සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමැයි, මෙසේ අන්තේසිටු සිටුකෙමේ ලේලියගේ බර (වගකීම) ගෙන ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ඉදිරියෙහි හුන්නේය, ඒ සුඡාතා කොමෝත් කිමෙක්ද මේ සිටුවරයා දශබලයන් වහන්සේ හමුවෙහි මගේ ගුණ කියයිද නැතහොත් අගුණ කියයිදැයි (සිතා) ගොස් නුදුරෙහි ශබ්දය අසමින් සිටියාය. ඉක්බිති ශාස්තෘන් වහන්සේ සුඡාතාවනී, එවයි ඇමතුසේක. අභිතානුකම්පිති යනු හිතානුකම්පා නොමැත්තියි. අඤ්ඤාසු යනු වෙනත් මිනිසුන් කෙරෙහියි, අභිමඤ්ඤතෙ යනු අවමාන අතිමාන වශයෙන් පහත් කොට සලකයි, ඛනෙන කිංගත යනු ධනයෙන් මිළදී ගන්නා ලද්දී වන්නේය, වඩාය උග්ගතා යනු නැසීමට උත්සුක බවට පැමිණියායි, යං ඉර්ථයා විඤ්ඨි සාම්මො ඛණං යනු ස්ත්‍රියගේ යම් ධනයක් සැමියා ලබයිද, අප්පමපිත්ත අපහාතුම්පති යනු ඔහුගේ ටිකකින් වුව ද පැහැරගැනීමට කැමති වෙයි, උදුනෙහි තැබූ සැළියෙහි බැහියයුතු සහලින් ටිකක් ගැනීමටම වැයම් කරයි, අලසා යනු හුන්තැන හුන්නීම සිටිතැන සිටියාම වෙයි, එරංසා යනු රථවුවායි, දුරංගතවාදිති යනු තරක කථා ඇත්තී කකීශ රථ කථාම කියයි, උට්ඨාසකානං අභිගුණ වග්ගති යන මෙහි උට්ඨාසකානංයි බහුවචන වශයෙන් වීර්යයෙන් හා උත්ථානයෙන් යුත් හිමියා කියනලදී, ඔහුගේ ඒ උට්ඨානසම්පත්තිය යටපත් කොට පහත්කොට පවතියි, පමොදති යනු කුටුපහටු වුවා වෙයි, කොලෙග්ගතා යනු කුලින වුවායි පඨිබ්බතා යනු හිමියා දෙවිකොට සලකන්නීයි, වධදුණ්ඩගප්පිතා යනු දඩුවක් ගෙන වධයෙන් තර්ජනය කරනලද්දී මොහු මරන්නෙමැයි කියන ලද්දියි, ද්‍රුසිගමං යනු හිමියාගේ වත්සපුරන දැස්සකැයි භාගාවතුන් වහන්සේ මා සලකන සේක්වායි පවසා සරණයෙහි පිහිටියාය.

7. 6. 11

එකොළොස් වැන්නෙහි සපග්ගකතතා යනු සතුරුවූ වෛරීන්ට ප්‍රියමනාපවුවා ඔවුන් විසින් කැමති වනු ලැබූ පතනු ලැබූයි, සපග්ගකරණා සතුරුවූ වෛරීන්ට හිතවැඩ කරන්නාවූයි. කොධපරෙණො යනු ක්‍රෝධයට අනුගතවූයේයි, පචුරපො තාය යනු බොහෝවැඩ සඳහාය, බොහෝ හිත

සදනාය, අනන්තරාමිය යනු අවුච්ඡන්ධ්ව ව ද, අරොධා මෙ ගහිතො යනු මවිසින් වැඩක් ගන්නාලදි, අරොධා අරොධා ගහෙත්වාන යනු ඉක්බිති වැඩක් ගෙනයි, අනන්තරා අධිපත්ති යනු මවිසින් අනන්තරායක් ගන්නාලදැයි සලකයි, වධං කරවාන යනු පණ නැසීමේ කම්යක් කොටයි, කොධධම්මද්ධම්මතො යනු ක්‍රොධ මතින් මත්වූයේ, දැඩියේ ගැනීමෙන් අල්ලාගන්නා ලද්දේයි අරුත්ය. ආයසකං යනු අපකීර්තිමත් බවයි, කීර්තිය නැත්තේ නින්දාවට පත්වූයේයි අරුත්ය, අනන්තරො ජාතං යනු අභ්‍යන්තරයෙහි උපන්නාවූයි, අරොධා ජාතානි යනු වැඩ අන්තරාය නොදනියි, ධම්මං න පඤ්ඤා යනු සමථ විදර්ශනා ධර්මය නොදකියි, අනන්තරා යනු අනන්තරාය ඇති කරන සන අදුරයි, සහතො යනු මැඩපවත්වයි, දුම්මධම්මං යනු දොම්නස් සහගත බවයි, තෙදනැති බවයි, දුර්වර්ණානු මුහුණ ඇති බවයි, යතො පඤ්ඤා යනු යම්විටෙක උපදියි, න වාටො හොති භාරවො යනු වචනයට ද ගරුබවක් නොවෙයි, න දිට්ඨං හොති භික්ෂුතං යනු කිසියම් වූ ද පිහිටක් නම් නැත. තපනියානි යනු තැවීම ඇතිකරවන්නාවූයි, ධම්මෙහි යනු සමථ විදර්ශනා ධර්මයන්ගෙනි, ආරකා යනු දුරෙහියි, මුත්තං යනු කෙලෙස් දුරුකළ බමුණකුයි, යාය මාගුගතො යනු යම් මවක විසින් වධනලද්දේ පෝෂණය කරනලද්දේයි, පාණදුද්ධං සත්තං යනු ජීවිත දෙන්නියකට සමානවූයි, ගතති කුඤ්ඤා පුට්ඨතො යනු කිපුණු පුද්ගලකෙමේ බොහෝ නොයෙක් කරුණින් තමා නසයි, නානාරූපෙසු මුට්ඨිකො යනු නොයෙක් අරමුණුවල මුළාවූයේ වියි, රජපුත්‍රා චර්කධර්මයානි යනු රැහැනින් බැඳ මරත්, පඤ්ඤාමයි කන්දරෙ යනු පච්ඡික කපුරෙහි ද වැටී මරත්, භුතගව්වානි යනු නැසූ වැඩිමි ඇත්තාවූයි, ඉතායං යනු ඉති අයං යන දෙපදයේ එකතුවයි, තං දුමෙත සමුට්ඨිකො යනු ඒ ක්‍රොධය දමනයෙන් සිදින්නේය, කවර දමනයෙන්ද යත්, පඤ්ඤා විරියෙන දිට්ඨියා යනු විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් මෙන්ම විදර්ශනාවෙන් යුක්තවූ කායික චෛතසික වියායෙන් ද මාහී සමාග්දෘෂ්ටියෙන් ද යනුයි, තථෙව ධම්මෙ සිකෙඛව යනු යම්යේ අකුසල් සිද්ධලන්නේද සමථ විදර්ශනාධර්මයෙහි ද එසේම හික්මෙන්නේය, මා හො දුම්මධම්මං අහු යනු අපට දොම්නස් බවක් නොවේවායි මෙකරුණ පතන්නාහුයි, අභ්‍යාසා යනු නොවෙහෙසීමෙනි, අනුස්සවා යනු කිසිතැනක උනන්දුවට නොපැමිණියාහුයි, සෙස්ස සියලු තැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

සවුනිවු අව්‍යාකත වර්ණාව.

මහා වර්ගය

7.7.1

සත්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි හතුපතිකො යනු සිදුණු හේතු ඇත්තෙයි, යථාගුණං ඥාණාදායකං යනු කරුණ විදර්ශනාවයි, නිබ්බූතචරාගො බලවත් විදර්ශනාව මෙන්ම මාර්ගය ද වේ. විමුක්තිඥාණාදායකං යනු අරහත් විමුක්තිය හා ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණාවයි.

7.7.2

දෙවැන්නෙහි යම් කෙසෙකින් මේ සත්‍යසූර්ය දේශනාව තෙජෝසංවටව දැක්වීම් වශයෙන් පවත්වන ලද්දේද එහෙයින් සංවටවතුන සංවටවසීමා තුන සංවටවමුල තුන යන මෙය මුලින්ම මේ සූත්‍රයේ මුලින් පවතින කථාව (ලෙස) දකයුතුය. එය විසුද්ධිමග්ගයෙහි පුබ්බෙතිවාසානුසානි නිද්දෙයෙහි විස්තර කරන ලද්දේය. එතදවොච යනු අනිත්‍ය කම්ප්පාතිකවූ පන්සියයක් හික්මුනගේ අදහසින් තමාගේ වශයෙන් දැඩිව ගන්නාලද හා එසේ නොගන්නාලද සංස්කාරයන්ගේ විනාශය දැක්වීම සඳහා එවං අතිවො හික්මවෙ හම්මාරා යනාදී සප්තසුයෝපම සූත්‍රාන්තය දෙසුයේක. එහි අතිවො යනු පැවතී විනාශවීම් අත්ථයෙන් අනිත්‍යයෝයි, හම්මාරා යනු දැඩිව ගන්නාලද හා දැඩිව නොගන්නාලද සංස්කාරධර්මයෝයි, අභ්බවා යන අසාරාංථයෙන් නිත්‍ය නොවූයි, අනත්තාසිකා යනු අශාස්වත (සදාකල් නොපවතින) අත්ථයෙන් සැනසීමක් නැතිවූයි, අලමෙව යනු සුදුසුමය, අපේක්ඛාගාලොගා යනු දියෙහි පිටිසුණෙයි. අවමුග්ගො යනු දිය මතුපිටින් මතු වූයේයි, ඥෙවො න වග්ගති යනු පළමුව උපකපපන මෙස නම්වූ කිසිවක් ලක්ෂයක් සකවළෙහි එකම වළාකුලක් වී වසයි, එකල්හි නික්මුණු බීජය යළි ගෙට නොපිටිසෙයි, එතැන් පටන් ජලය පෙරහනෙහි වියළීගියාක් මෙන් වෙයි. යළි වැස්ස එක් බිදුවකුදු නොවසයි යන උපමාවයි, ධර්මකථාවම ප්‍රමාණ නොවේ. විනාශවන විට ලෝකයෙහි පළමුව අවිච්ඡෙදයෙන් පටන් හිස්වෙයි. සත්වයෝ එයින් නැගී මිනිස් ලොවෙහි ද නිරිසනුන් අතර ද උපදිත්. නිරිසනුන් අතුරෙහි උපන්නාහු ද පුතුන් සොහොයුරන් කෙරෙහි මෙමුත්‍රිය ලබා කථරිය කළාහු දෙවිමිනිසුන් අතුරෙහි උපදිත්. දෙවියෝ අහසින් හැසිරෙමින් මේ ස්ථානය සදාකල් නොපවතියි මෙමුත්‍රිය වඩවූ කරුණාව මුදිතාව උපෙක්ඛාව වඩවූයි සැලකරත්. ඔවුහු මෙමුත්‍රිය ආදිය වඩා එයින් වුතව බ්‍රහ්මලෝකයෙහි උපදිත්. ඔප්පාමං යනු මෙහි බීජගාමය නම් බීජජාති පසයි. භුතගාමය නම් යම් කිසි නික්මුණු මුල් කොළ ඇති අරඵ ඖෂධී තෘණ වනස්පතී වෘක්ෂයෝයි. මෙහි ඔග්ධි යනු බෙහෙත් ගස්ය, භිණ්ණා යනු පිටතහරය ඇති තල් පොල්

ආදියයි. වනසතයෝ යනු වනයට අධිපති වෘක්ෂයෝයි, කුහනදියෝ යනු පස් මහ නදීන් හැර සෙසු ගංගාවෝයි, කුසුබ්බා යනු සත්මහ සයුරු හැර සෙසු විල් ආදියයි, දුතියෝ සුරියෝ යනාදියෙහි දෙවෙනි තිරු ඇතිවිට එක් සුයෑයෙක් නැගෙයි, එක් සුයෑයෙක් බසියි, තෙවැනි තිරු ඇති කළුති එකක් නගියි. එකක් බසියි. එකක් මැද යයි. සිවුවැනි සුයෑය කාලයෙහි සිවුකුලයට අයත් මිනිසුන් ඇති ගමෙක පිටු හැසිරෙන්නන් සිවු දෙනෙකු පිළිවෙලින් දොරටුවෙහි සිටියාක් මෙන් වෙයි. පස්වෙනි සුයෑයා ආදී කාලයෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. පළුප්පත්ති යනු සිඳි වැටෙත්. නෙව ජාරිකා පඤ්ඤාගති න මසී යනු සක්වළ මහපොළොව මහමෙරපව්ව නිමාලය සක්වළ පව්ව කාමසව්භය ප්‍රථමධ්‍යානික බ්‍රහමලෝක යන මෙපමණ තැනක් දැවුණු විට දැතිල්ලට ගතයුතු පමණවූ ද අසු හෝ අහුරු හෝ නොපැනෙයි. කො මහතා කො සඤ්ඤාතා යනු කවරෙක් ඔහුට විශ්වාසය ඇති කරවනු සඳහා කථා කිරීමට සමකෙක් වේද? ඔහුගේ විශ්වාසය ඇතිකරවන කවරෙක් හෝ වේද? අඤ්ඤා ද්විධිපදෙහි යනු දැකියහැකි පියවර ඇති සෝවාන් ආයෑශ්‍රාවකයන් හැර අන් කවරෙක් විශ්වාසය ඇති කරවන්නේද යන අරුත්ය. විතරාගෝ යනු විෂ්කම්භන වශයෙන් දුරුකළ රාග ඇත්තේයි, ආසනං ආජාතිංසු යනු ආනුශාසනය අනුව දත්තානුය. බඹලොව සහවාසයේ මගට පිළිපත්ත. සමගතිගෝ යනු දෙවැනි භවයෙහි සියලු ආකාරයෙන් සමාන පැවැතුම් ඇත්තේය, උත්තරිං මග්ගං භාවෙය්‍යං යනු ප්‍රථමධ්‍යානයට මත්තෙහි ත්‍රිකවතුෂ්ක ධ්‍යානයන් දක්වා මෛත්‍රිය ප්‍රණීත කොට වඩන්නේය.

වක්ඛමා යනු පසැසින් ඇස් ඇත්තේයි. පරිතික්ඛුතෝ යනු බෝ පළභෙහිදීම කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවීයේයි, මෙසේ අනිත්‍ය ලක්ෂණය දක්වා ශාස්තෘන් වහන්සේ දේශනාව පවත්වන කළුහි ඒ පන්සියයක් අනිත්‍ය කම්ප්ථානික හික්කුහු දෙසනානුසාරයෙන් නුවණ යවා හුන් අසුන්හිම රහත්බවට පැමිණියානුය.

7. 7. 3

තෙවැන්නෙහි යතෝ යනු යම් විටෙකයි, පට්ඨනම්මං යනු රට කෙළවර රට අවසන්හි බැසගත්තාවූයි, (පිහිටියාවූයි). මධ්‍ය දේශයෙහි නගරයට රැකවල්කිසක් නැත. එහෙයින් එය නොගන්නාලදී. නගරපරික්ඛාරෙහි පරික්ඛිතං යනු නගරාලංකාරයන්ගෙන් අලංකාරවූයි. අකරණීයං යනු නොකළයුතු වූ, නොයායුතු වූයි, ගමිතිරනෙමා යනු ගැඹුරු ආවාටයෝයි, සුතිඛාතා මනාව හිඳුවනලද්දාවූයි. ඒ නුවර දොරටුව ඉදිරියෙහි වූ කුළුණ ගඩොලින් හෝ ගලින් හෝ කිහිරි ආදී හරවත් දැවයෙන් හෝ

කරත්. එය නුවර ආරක්‍ෂාවට කරන්නාහු පිට නගරයෙහි කරති. අලංකාරය සඳහා කරන්නාහු ඇතුළු නුවරෙහි කරත්. එය ගලින් නිමවන්නාහු මහත් ආවාටයක් කොට එය ගොඩ කොට මත්තෙහි අටුස් කොට හුණු පිරියම් කරත්. යම් විටෙක ඇතෙකු විසින් දළින් අනිනාලද්දේ නොසැලෙයිද එවිට මනාව අලෙවිකරනලද්දේ නම් වෙයි. ගල්කණු ආදිය ද අටුස් වූයේම වෙයි. ඒවා ඉදින් අටරියන් වෙයිද සිවුරියනක් පමණ වළෙහි පිවිසෙයි. සිවුරියනක් පමණ මතුපිටත් වෙයි. සොළොස් රියන් විසිරියන් ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. සියල්ලේම අඩක් යට ද අඩක් උඩ ද වෙයි. ඒවා ගොමුනුවඩක වෙයි. එහෙයින් ඒවා අතුරෙහි එලක තබා සිතුවම් කිරීමට හැකිවෙයි. ඒවා කරනලද සිතුවම් ඇත්තේ ගන්නාලද ධජ ඇත්තේ වෙයි. පරිඛායනු වටකොට සිටි දිය අගලයි, අනුපරිඛායපරොයනු පවුරට ඇතුළතින් පවුර සමග ගිය මහ මගයි. එහි සිටියාහු පවුරෙන් පිටත සිටියවුන් සමග යුදකරත්. සලාකං යනු හී තෝමර ආදී යැවියයුතු අවියයි. ජෙවනියං යනු එක් පසකින් මුවහත ඇති ආදී සෙසු අවිය, භරොරොහා යනු සියලුම ඇත් ඇදුරුන් ඇත් වෙදුන් ඇත්ගොව්වන් ආදීහුයි, අසාරොහා යනු සියලුම අස් ඇදුරන් අස් වෙදුන් අස්ගොව්වන් ආදීහුයි. රවිකා යනු සියලුම රිය ඇදුරු රිය සෙබල රිය රකින්නන් ආදීහුයි. ධනුශානා යනු දුනුවායෝයි, වෙලකා යනු යමෙක් යුද්ධයෙහි ජයකොඩිගෙන ඉදිරියෙන් යන්ද ඔවුහුයි, වලකා යනු මෙහි රජුගේ තැන වේවා මෙහි අසුවල් මහ ඇමතියාගේයයි මෙසේ සේනා සංවිධානය කරන්නෝයි. පිණ්ඩපායිකා යනු සැහැසි මහ සෙබළුයි, ඔවුහු සතුරු සේනාවට පිවිස පිඩක් මෙන් සිඳි සිඳි දක්වත්. උඩපැන පිටවෙතැයි අරුත්ය. යමෙක් හෝ සටන් මැද සෙබළුන්ට බත් පැන් ගෙන පිවිසෙත් ද ඔවුනට ද මේ නමෙකි. උශා රාජපුත්තා යනු මතුව මතුව ආවාඩු, යුදයට පිවිසෙන රාජපුත්‍රයෝයි, පක්ඛිදිනො යනු යමෙක් කවරකුගේ හිස හෝ අවිය රැගෙන එන්නෙමුදැයි කියා අසුවලාගේයයි කියනලද්දාහු යුදයට පැන එයම ගෙන එන්ද මොවුහු පනිත්තූයි පක්ඛිදිනො නම්. මහානාගයන් වැනි වූයේනූයි මහානාග නම්. ඉදිරියෙන් එන්නාඩු ඇතුන් අතුරෙහි වුව ද නොනැවැත්විය හැකි යෝධයන්ට මෙය පයභාය නාමයෙකි. සුරා යනු හුදු සුරයෝයි, යමෙක් සන්නාහසන්නද්ධවුවාහුද මුහුද තරණය කරන්නට හැකි වෙත්ද ඔවුහුයි. වම්මයොධිනො යනු යමෙක් සම් සැට්ටයට හෝ පිවිස හී වළක්වන සම හෝ ගෙන යුද කරත් ද ඔවුහුයි. දාසකපුත්තා යනු බලවත් සෙනෙහස ඇති ගෙහි දැසි බවට පත් සෙබළුයි, දොවාරිකො යනු දොරටු පල්ලායි, වාසනලෙපතසමපතො යනු සුවද ගැන්වීමෙන් සියලු සිදුරු වැසීමෙන් සුණු පිරියමින් යුක්තවූයි, පිටත හෝ කණු පවුරු නමින් ගැනෙන වාසනයෙන් ද ගනව ඔපදමන ද සුණුපිරියමින් ද යුක්තවූ පුන් කලස් පෙළ දක්වා කරනලද සිතුවම් ඇති දරු කොඩි ඇත්තේයි, විශාකට්ඨාදකං යනු ඇත් අස් ආදීන්ට කෑම සඳහාත් ගෙවල්

වැසීම සඳහාත් ගෙනවුත් බොහෝ තැන්වල තබනලද කෘණ ද ගෙවල් සෑදීම් පිසීම් ආදිය සඳහා ගෙනවුත් තබනලද දර ද යන්ත්‍රයන්ගෙන් පිවිසුවා පොකුණුවල තබනලද දිය ද වේ. සත්තිවිතං හොති යනු කල්තියාම නොයෙක් තත්ති මනාව රැස්කරන ලද්දේ වෙයි. අඛණ්ණරාතං රතියා යනු ඇතුළු නුවර වැසියන්ගේ සතුට සඳහායි, අපරිතක්කාය යනු තැනිගැන්මකට නොපැමිණීම සඳහායි, සාමුප්පිකං යනු නොයෙක් ආකාර ඇති හැල් මෙන්ම යවයි, තිලමුග්ගමාසාපරතනං යනු තලමුං මැ ද සෙසු වෘංඡන සඳහා ගන්නා ධාන්‍ය ද වේ. දැන් යම් හෙයකින් තථාගතයන් වහන්සේගේ නුවරෙහි කටයුත්තක් නම් නැත්ද නුවර සමාන වූ ආයඝ්‍රාවකයා ද නුවරෙහි පරිඡිකාරයන්ට සමානවූ සප්ත ධර්මයන් ද සිවු ආහාර සමානවූ ධාන්‍ය සතර ද දක්වා එකොළොස් තැනක රහතුන් බහා දෙසුම පවත්වමැයි මේ උපමාව ගෙනෙන ලදි. ඒ දෙසුම පැවසීමට මේ එවමෙට ඩො යනාදිය අරඹනලදි. එහි සද්ධිමෙමි යනු මනා දහමින්ය, සඤ්ඤා යනු විශ්වසනීය ශ්‍රද්ධාවෙන් හා ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධාවෙන් ද යුක්තවූයේයි, එහි දානශීලාදීන්ගේ ප්‍රතිඵලය අදහා දානාදී පින් කිරීමෙහි ශ්‍රද්ධාව ඔකප්පනසද්ධා නම්. මාගීයෙන් පැමිණි ශ්‍රද්ධාව ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා නම්. ප්‍රසාදශ්‍රද්ධා යනු ද මෙයමයි. මේ ශ්‍රද්ධාවෙහි ලක්ෂණාදී පැහැදිලි කිරීම් දතයුතුය. "සමපක්ඛන්ත ලක්ඛණං ව මහාරාජ සද්ධා සමපසාදනලක්ඛණං ව" යන වචනයෙන් මෙය ශ්‍රද්ධාවේ ලක්ෂණය නම්. "තීහි භික්ඛවෙ ධානෙහි සද්ධො පසන්නො වෙදිකබ්බො කතමෙහි තීහි සීලවිත්තානං දසසනකාමො හොති" යනාදී ක්‍රමයෙන් කියනලද දෙය ශ්‍රද්ධාවේ නිමිත්ත නම්. "කො වාහාරො සද්ධාය සද්ධම්මසවනකතියස්ස වචනීයං" යන මෙය වනාහි ඒ ශ්‍රද්ධාවේ ආහාරය නම්. "සද්ධා පබ්බතියස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො අයමනුධමෙමො හොති යං රූපෙ නිබ්බිදාබ්‍රහ්මලො විහරියස්සති" යන මෙය මෙහි අනුධර්මය නම්. "සද්ධා බන්ධනි පාඨෙයාං සිරි හොගානමාසයො සද්ධාදුතියා පූර්වස්ස හොති සද්ධාය තරතී මසං සද්ධාබීජං තපොවුට්ඨී සද්ධාහන්තො මහානාගො උපෙක්ඛාසෙතදන්නවා" යනාදී සූත්‍රයන්හි මේ ශ්‍රද්ධාවගේ නොයෙක් රසවත්බව බෙදනා ලද බත්මුලකට සමාන බවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පවසන ලදි. මේ නගරොපම සූත්‍රාන්තයෙහිදී මේ ශ්‍රද්ධාව නොසැලෙන සේ මනාව පිහිටි බැවින් නගරස්ථම්භයට සමානකොට දක්වනලදි. සඤ්ඤාසීකො යනු ශ්‍රද්ධාව එසිකාස්ථම්භයක් කොට ආර්යශ්‍රාවක තෙමේ අකුසලය දුරලයි යන මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයන්හි යෙදිය යුතුය. තව ද මෙහි ලජ්ජාබියෙන් තිදොරෙහි පැමිණෙයි. එය සිවුපිරිසුදු සීලය වෙයි. මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි එකළොස් තැනක රහත් බවෙහි බහා දෙසුම කුළුගන්වන ලදැයි දතයුතුය.

7.7.4

සිවුවැන්නෙහි කාලං ජානාති යනු සුදුසු කාලය දැනිය, අංක කාලො උද්දෙකක යනු මේ බුද්ධවචනය උගන්නා කාලයයි, පරිපූර්ණය යනු වැඩි අවැඩ කරුණු නොකරුණු විමසීමේයි, යොගක යනු යෙදීමෙහි (බවුන් වැඩීමෙහි) කම්ය හෙළීමේයි, පටිසල්ලානක සැඟවී සිටීමේ, හුදෙකලා, බවේයි, ධම්මානුබම්මපට්ඨකො යනු නවලොවුතුරු දහමට අනුරූපවූ ධර්මය වූ පුර්ණාග ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේයි, එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු පුග්ගලපරොවරකස්ස හොති යනු මෙසේ භික්ෂුව පුද්ගලයන්ගේ උසස් පහත් බව තියුණු මුද්‍රා බව දැනීමේ සමත්වූයේ නම් වෙයි:

7.7.5

පස්වැන්නෙහි සත්තපලායො යනු වැඩුණු පත් ඇත්තේයි, ජාලකජානො යනු හටගත් කොළමල් සමූහයයි, එහි කොළ සමූහය ද මල් සමූහය ද එකටම නික්මෙයි, ඛාරකජානො යනු වෙන් වෙන්ව පිහිටි මනාව බෙදනාලද කොළ දැලින් ද මල් දැලින් ද යුක්තවූයේයි, කුඩුමලකජානො යනු හටගත් (මල්) කුකුළු ඇත්තේයි, කොකාසකජානො යනු විකසිත නොවූ මහාකුසක් ඇති බිඳුණු මුව ඇති මලින් යුක්තවූයේයි, සබ්බපාලිපුලෙයා යනු සියලු අයුරින් සුපිපුණාවූයි, දීඛෙඛවත්තාරො මාසෙ යනු දිව්‍ය ආයුෂයෙන් සිවු මසෙකයි, මිනිස් ගණනින් ඒවා දොළොස් දහසක් අවුරුදු වෙයි, පරිවාරෙණි යනු ඔබ්මොබ ඉදුරන් මෙහෙයවත්, කෙළිදෙලෙන් සිටිති යන අරුත්ය. ආභාස ප්‍රථං හොති යනු එපමණ තැනක් ආලෝකයෙන් පැහැසි සිටියේ වෙයි. ඒ මල්වල ළහිරුගේ මෙන් බැබළීම වෙයි. පත්‍රයෝ කොළවලින් සෑදූ කුඩයක් පමණ වෙති. ඇතුළත මහකුඹක් පමණ වූ රේණුවක් වෙයි. පිපුණු කල පාරිව්ජනක ගසට නැගීමක් හෝ අකුස්සක් ගෙන නැගීමක් හෝ මල් ගැනීම සඳහා මල් පැසක වැඩක් හෝ නැත. නෙලන (සිඳින) සුළඟ නැගී මල් නවුවෙන් සිඳියි. පිළිගන්නා සුළඟ පිළිගනියි, පිවිසුවන සුළඟ සුදම් දෙවිසබයට පිවිසුවයි. හමදිනා සුළඟ පැරණිමල් ඉවතලයි, අතුරුවන සුළඟ මල්කෙමි කෙසරු රඳවමින් අතුරුවයි, මැදතැන ධර්මාසනය වෙයි. යොදුනක් පමණ වූ රුවන් පළඟකි. තුන් යොදුනකින් සේසත දරමින් අනතුරුව සක්දෙවරජුට අසුන අතුරයි. අනතුරුව කෙකිස් දෙවිපුතුන්ටය, අනතුරුව මහෙසාඛ්‍ය දෙවියන්ටය. වෙනත් දෙවියන්ට මල්කෙමියම අසුන වෙයි. දෙවියෝ දෙවිසබයට පිවිස හිඳිත්. ඉක්බිති මල්වලින් රොන්වැටී මතු වී මතු කෙමියෙහි ගැටී වැටෙමින් දෙවියන්ගේ තුන්ගවු පමණ වූ සිරුර ලඟකම් පිරියමින් සෑදුනක් මෙන් ද රත්සුණු ගැටසුනක් මෙන් ද කරයි. ඇතැම් දෙවිවරු එක්එක් මලගෙන ඔවුනොවුනට ගසමින් ද කෙළියෙල්ලම් කරති. ගසන විට ද මහකුඹක් පමණ වූ රොන් නික්ම

සිරුර පැහැයෙන් යුත් ගඳ සුණුවලින් හටගත් මනෝසලා ආලේපයක් මෙන් කරයි. මෙසේ ඒ ක්‍රීඩාව සිවුමසකින් නිමාවට යයි. අගමානුභාවය යනු මෙය පැතිර යාමට ආනුභාවයයි, දැන් යම්හෙයකින් ශාස්තෘන් වහන්සේ පරසතුගයින් වැඩක් ඇති සේක් නොවෙත්ද එය සමග උපමා කොට සත් ආයඝී ශ්‍රාවකයන් දක්වනු කැමති සේක් ඔවුන් දැක්වීමට එවමෙව වෛරය නොදිය පැවසුසේක. එහි පවබ්ච්ඡාය වෙතෙහි යනු පැවිදි වන්නෙමැයි සිතයි, දෙව්නාමය යනු දෙවියන්ගේ මෙනයි. ශාව චුත්මලොකා සාධුකාරසඤ්ඤා අබ්‍යුත්පන්න යනු පොළෝතෙලෙහි සිට බඹලොව තෙක් සාධුකාර හඬින් එකම හඬක් විය, අගමානුභාවය යනු මෙය කෙලෙස් දුරුකළ හික්මුවෙන් පැතිරයාමේ මහිමයයි, මේ සුත්‍රයෙහි චතුපාරිසුද්ධිය පැවිද්ද ඇසුරු කොට ඇත්තේ වෙයි. කසිණ පරිකම්පා ප්‍රථමධ්‍යානය ඇසුරුකොට ඇත්තේයි, විදර්ශනාව සමග මාහිත ද ඵලත ද අරහත් මාහීය නිශ්ශ්‍රිතවූයේම වෙයි. දෙසුමට නම් මත්තෙන් හෝ යටින් හෝ දෙපසින් හෝ පරිවේදය (සිද්ධි) වෙයි. මෙහි වනාහි දෙපසින් පරිවේදයයි. එහෙයින් මෙය කියනලදි. සැකෙවින් වනාහි සසර හා නිවන කියනලදැයි දතයුතුය.

7. 7. 6

සත්වැන්නෙහි පරිසුද්ධා ව ගවික්කනි යනු බෙහෙවින් පිරිසුදු වෙන් නිමලවෙන්. සත්මාරගතො යනු මෙහි සකාරය නිපාත මාත්‍රයෙකි. කමාරගතො යනු කම්මල් උදුනට ගියේයි අරුත්ය.

7. 7. 7

සත්වැන්නෙහි අනුසුත්තං යනු සුදුසුයේ යෙදී නොවසන්නක්වූයේයි, සෙසරාසි ගිහවෙ කකුටියා අභිඛාති යනු කෘෂ්ණපක්ෂයෙහි හා ශුක්ලපක්ෂයෙහි වශයෙන් මේ උපමා දෙකක් කියනලදි. ඔවුනතුරෙන් කෘෂ්ණපක්ෂයෙහි (අයහපත් පැත්තෙහි) උපමාව අරථයට අධික නොවන අතර සෙස්ස අධික සහිතයි. ශුක්ල පක්ෂ උපමාවේම අරථය දතයුතුය. සෙසරාසි යනු උපමා අර්ථයෙහි නිපාතයෙකි, අරි යනු සම්භාවනාර්ථයෙහි, දෙකින්ම යම්යේ නම් මහණෙහි දක්වයි, කුකුටියා අභිඛාති අධි වා දස වා ආදස වා යනු මෙහි වනාහි කිසියම් කිසිලියකගේ කියනලද අයුරින් අවුරුවිටු ද බිජු වෙයි. වචනයෙහි සිලිටුබව සඳහා මෙය කියනලදි. මෙසේ ලොවෙහි සිලිටි වචන වෙයි. භානසු යනු ඒවා වෙයි. ඒවා වන්නේයයි අරුත්ය. කුකුටියා සමමා අධිසසිභාති යනු ඒ උපදවන්නාවූ කිසිලිය විසින් පියාපත් විසිදුවා ඒවා මත්තෙහි නිදමින් මනාව රක්තා ලද්දේයි, සමමා පරිසෙදිභාති යනු කලින් කලට සෘතු ගත්වමින් මනාව භාත්පසින් රත්කරන ලද්දේ උණුසුම් කරන ලද්දේයි,

සමමා පටිභාවිතානි යනු කලින්කල මනාව භාත්පයින් ඇසුරුකරන ලද්දේයි, කුකුළුගඳ ගන්වනලද්දේයි අරුත්ය. කිඤ්චාපි තණ්හා කුකුළුවියා යනු ඒ කිකිළියට මේ තෙවැදෑරුම් කටයුතු කිරීමෙන් නොපමා කොට මෙබඳු කිසි කැමැත්තක් නොඋපදින්නේය. අවි ඩො ගඩොට ගෙ යනු ඉක්බිති ඒ කුකුළු පොට්ටෝ කියනලද අයුරින් සුවයේ (බිජුවට) බිඳදැමීමට හැක්කේම වෙත්, යම් හෙයකින් ඒ කිකිළිය විසින් මෙසේ තුන් ආකාරයකින් ඒ බිජුවට රකිනු ලැබෙයි ද කුණු (නරක්) නොවෙයි, ඔවුන්ගේ යම් තෙත් ඇලෙන සුළඬවක් වේද එය නිමාවට යයි. කපාලය සිහින් වෙයි. පා නිය සිර ද මුව හොට ද රළු වෙයි, තෙමීම මුහුකුරායාමට යෙයි. කපාටයේ තුනී බැවින් පිටත ආලෝකය ඇතුළත පැනෙයි, එහෙයින් බොහෝ කලක් අපි හකුළා ගත් අත්පා ඇත්තෝව බාධා සහිත තැනක නිදම්භ. මේ පිටත එළිය ද පෙනෙයි. මෙහි දැන් සුවයේ විසීමක් නොවන්නේයයි නික්මෙනු කැමැත්තෝව කබලට පයින් පහර දෙති. ගෙල දිගු කරති. එයින් ඒ බිජුකබල දෙකට බිඳෙයි. ඉක්බිති ඔවුහු පියාපත් ගසා දමමින් ඒ චේලාවට සුදුසු ලෙසින් හඬ දෙමින් නික්මෙන්නය. නික්ම ගම්කෙත් හොබවමින් හැසිරෙත්. එවිටම ඩො යන මෙය උපමාව ගැලපීමයි, එය මෙසේ අත්පියෙන් සසඳා දැක්විය යුතුයි.

ඒ කිකිළියගේ බිජුවටෙහි තෙවැදෑරුම් කටයුතු කිරීම මෙන් මේ හික්කුටගේ භාවනාවෙහි යෙදුණු කාලයයි, කිකිළිය විසින් තෙවැදෑරුම් කටයුතු සැපයීමෙන් බිජුවටවල නරක් නොවීම මෙන් භාවනාවට යෙදුණු හික්කුටගේ තෙවැදෑරුම් අනුපස්සනා සැපයීමෙන් විදසුන් නුවණේ නොපිරිහීමයි. ඇයගේ ත්‍රිවිධ ක්‍රියා කිරීමෙන් බිජුවටවල තෙත් ඇලෙන සුළඬවේ නිමාව මෙන් ඒ හික්කුටගේ ත්‍රිවිධ අනුපස්සනා සම්පාදනයෙන් හවුත්‍රයට අනුගතව මෙහෙයවන්නාවූ තෘෂ්ණාවේ නිමාවීමයි. බිජුවට කබල්වල තුනී බව මෙන් හික්කුටගේ අවිද්‍යා අණ්ඩකොශයේ තුනීබවයි. කුකුළු පැටවුන්ගේ නියහොටවල තදරළුබව මෙන් හික්කුටගේ විදසුන් නුවණේ කියුණු රළු පැහැපත් සුර බවයි. කුකුළු පැටවුන්ගේ මුහුකුරා යන කාලය මෙන් හික්කුටගේ විදසුන් නුවණේ මිහිකිරෙන කාලයයි, ගැබ් ගන්නා කාලයයි. කුකුළු පැටවුන්ගේ පා නිය සිරවෙන් හෝ මුවෙහි හොටින් හෝ බිජුවට පලා පියාපත් ගසාදමමින් සුවයේ එළියට නික්මෙන කාලය මෙන් විදසුන් නුවණ ගැබ්ගන්නා හැසිරෙන එම හික්කුටගේ බොජුන් සප්පායම හෝ පුද්ගලසප්පායම හෝ දහම් ඇසීමේ සප්පායම ලැබ එක් අසුනෙක හිඳ විදසුන් වඩමින් පිළිවෙලින් පැමිණියාවූ රහත්මගින් අවිද්‍යා බිජුවට පලා අභිඥා නමැති පියාපත් සොළවමින් සුවයේ රහත් බවට පත් කාලය දකයුතුයි. යම්සේ වනාහි කුකුළු පැටවුන් මුහුකුරා ඇතිබව එබඳු හික්කුටගේ නුවණ මිහිකිරීම දැක ශාස්තෘන් වහන්සේද

සරත් කල්හි වූ කුමුදුමලක් අතින් (සිදින්නාක්) මෙන් තමන්ගේ ඇල්ම සිදුව. සෙත් මගම වඩව. බුදුන් වහන්සේ විසින් නිවන දෙසන ලදි.*

ආදී ක්‍රමයෙන් ආලෝකයක් පතුරුවා ගාථාවෙන් අවිදු බිජුවට පහරදෙන සේක. හෙතෙම ගාථාව අවසන්හි අවිදු බිජුවට බිඳ රහත් බවට පත්වූයේය. එතැන් පටන් යම්සේ ඒ කුකුළු පැවැවූ ගම්කෙත් හොබවමින් එහි හැසිරෙත්ද එසේ මේ ක්‍රියාශ්‍රවයන් වහන්සේද නිවන අරමුණ වූ ඵලසම්පත් නංවා සහ අරම හොබවමින් හැසිරෙති. එලෙසමය යනු වඩුවාගේයි, හෙතෙම වනාහි ලඹය හසුරුවා දැවවල ගැටය ඉවත් කරයිනුයි ඵලගණයයි කියනු ලැබේ. වාසිථවෙ යනු වැරදි ගන්නා තැන්හි, එතතකං වා මෙ අප්ප ආසවානං ඛිණං යනු පැවිද්දාගේ වනාහි පැවිද්දට වෙතනාදි වශයෙන් සැකෙවින් උදෙසීමෙන් ද පිළිවිසීමෙන් ද නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන් වත් පිළිවෙතින් ද නිබදව ආශ්‍රවයෝ ක්‍ෂය වෙත්. මෙසේ ක්‍ෂය වන්නාවූ ඒ ආශ්‍රවයන්ගෙන් අද මෙපමණක්, ක්‍ෂය විය. හෙට මෙපමණක්යයි මෙසේ ඔහුට දැනුමක් නොවේ යන අරුත්ය. මේ උපමාවෙන් විදහිනානිශංසය පැහැදිලි කරන ලදි. හෙමනතිකෙත යනු හෙමන්ත සමයෙහි, පටිපට්ඨානමගනි යනු සථිරබාවයෙන් පිරිහෙත්, එවමෙව ඛො යනු මෙහි මහසමුදුර මෙන් සසුන දැක්විය යුතුය, නැව මෙන් යොගාවචරයායි, මුහුදෙහි නැවේ ඔබ්මොබ යාම මෙන් මේ හික්කුවගේ පස්වසට අඩුකල්හි ආචාර්ය උපාධ්‍යායයන් සම්පයෙහි හැසිරීමයි, නැවේ මුහුද දියෙන් කනු ලබන (සැරෙන ලැබෙන) බැඳුම්වල තුනිබව මෙන් හික්කුවගේ ප්‍රචුර්වාසංකෙපයෙන්වූ-උදෙසිම් පිළිවිසිම් ආදියෙන් සංයෝජනයන්ගේ තුනිබවයි. නැව ගොඩබිමට ඔසවා තබන කාලය මෙන් නිසසයෙන් මිදුණු හික්කුවගේ කමටහන් ගෙන අරණයෙහි වෙසෙන කාලයයි: දහවල්හි සුළං අවුටලින් වියළී යාම මෙන් විදසුන් නුවණින් තෘෂ්ණා තෙතමනය වියළී යාමයි. රාත්‍රියෙහි හිමදියෙන් තෙමීම මෙන් කමටහන නිසා උපන් ප්‍රීතිප්‍රමුදිත බවින් සිත තෙමීමයි, රැදහවල්හි සුළං අවුටලින් මෙන්ම හිමදියෙන් ද වියළීගිය තෙත්බවින් යත් බැඳුම්වල දුබලබව මෙන් විදසුන් නුවණින් වූ ප්‍රීතිප්‍රමොදයෙන් සංයෝජනයන්ගේ බෙහෙවින් දුබලබවයි. වැසිකල මේසය මෙන් අරහත් මග නුවණයි, මේසයෙන් වටදියෙන් නැවේ ඇතුළත අපිරිසුදු බව මෙන් ඇරඹූ විදසුන් ඇති රූපසප්තකාදිවශයෙන් විදසුන් වඩන හික්කුවගේ කමටහන යටයමින් මතු ව පෙනෙමින් පවත්නා විට එක් දිනක් සෘතුසත්ප්‍රායාදිය ලැබ එක්පළඟකින් හිඳීමෙන් අරහත් ඵලය අවබෝධ කිරීමයි. අපිරිසුදු බැඳුම් ඇති නැවේ කිසියම් කාලයක් පැවතීම

* උප්පිදු සිතෙහිමකනො කුමුදං සාරදිකංචි පාණිනා සන්තිමග්ගමෙව බ්‍රහ්මයෙ නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිතං.

මෙන් ක්ෂය කළ සංයෝජන ඇති රහතන් වහන්සේගේ මහජනයාට අනුග්‍රහ කෙරෙමින් දිවි ඇති කෙක් සිටීමයි. අපිරිසුදු බැඳුම් ඇති නැව කෙමෙන් බිඳී නොපෙනී යන බවට යාම මෙන් උපාදානස්කන්ධය බිඳීමෙන් අනුපාදිශෙෂ නිව්වාණධාතුවෙන් පිරිනිවන් පෑ රහතන් වහන්සේගේ නොපැනෙන බවට යාමයි. මේ උපමාවෙන් සංයෝජනයන්ගේ දුබල බව දක්වන ලදී.

7. 7. 8

අවචුන්න අනෙථාත්පත්තියෙහි කියනලදී. මෙහි අනෙථාත්පත්තිය වුළුවරාසංඝාත සූත්‍ර වණිනාවෙහි විස්තර කරනලදී. පඤ්ච නො යනු බලන්නහු නොවන්ද? ආලිංගිවො යනු වැළඳගෙනයි, උපතිසීදෙය්‍ය යනු සම්පයෙහි ඇසුරෙහි හිඳියි, උපතිපථෙය්‍ය යනු ලංචි නිදන්තේය, ආරොවයාමී යනු සැළකරමි, පටිවෙදයාමී යනු වටහාගෙන දන්වාගෙන කියමි, වාලුරස්සයා යනු අස්වලිග ගවවලිගවලින් ගෙතු රැහැනෙහි, පච්චාරයාමී යනු උරයමැදයි, ථෙණුඥෙග්ගකං යනු පෙණ නංවා උපදවයි යන අරුත්ය, අත්තථං යනු තමාගේ මෙලොව පරලොව ලොකික ලෝකෝත්තර අත්ථියයි, පරපොභයත්ථ යන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, මෙහි සෙසු යමක් කිවයුතු වන්නේ ද ඒ සියල්ල වුළුවරාසංඝාත සූත්‍රයේ අනෙථාත්පත්තියෙහි කියනලද්දේමය. මේ සූත්‍රය ද කියා ශාස්තෘන් වහන්සේ වුළුවරාසංඝාත සූත්‍රය වදාළසේක. නවචුන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

7. 7. 10

දසචුන්නෙහි පරිත්තං යනු අල්පයකි, විකෙකි, රසයෙන් අඩු බැවින් ද ක්ෂණයෙන් අඩුබැවින් ද පැවැත්මෙන් අඩුබැවින් ද මදක්ම වේ. ඉක්මණින් ඉපිද නැතිවන බැවින් ලුහුඬං නමි, මත්තාය බොඳ්ඛබ්බං යනු මන්ත්‍රයෙන් වටහාගතයුතුය, නුවණින් දතයුතුයයි අරුත්ය. පඛාතෙය්‍ය යනු පථිතයෙන් හටගත්තාවූයි, භාරභාරිති යනු ගස් බව උණ ආදීවූ ඉවත් කළයුතුදේ ඉවත්කිරීමට හැකිවූයි. සෙස්සු සියලු තැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සත්චුනි වූ මහාවගීයයි.

—//—

විනයධර වර්ගය

7. 8. 1

අටවැනි වර්ගයෙහි ප්‍රථම සූත්‍රයෙහි ආපතතිං ජානාති යනු ඇවතම ඇවැතැයි දැනිය, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි.

7. 8. 2

දෙවැන්නෙහි සවාග්ගාති යනු මනාව පැමිණියාවූයි, යහපත් සේ පුහුණු කරන ලද්දාවූයි, සුවිග්ගාති යනු කොටස් වශයෙන් මනාව බෙදනද්දාවූයි. සුප්පවග්ගිති යනු සිහිකළ සිහිකළ තන්හි මනාව පැවැත්තාවූයි, දැඩියේ පුහුණු කරනලද්දාවූයි, සුවිතිවපිතාති යනු මනාව විසඳන ලද්දාවූයි, සුග්ගසො යනු සූත්‍ර විභාග වශයෙනි, අනුච්ඡාදකසො යනු ඛණ්ඩක පරිවාර වශයෙනි.

7. 8. 3

තෙවැන්නෙහි විනයෙ ඛො පන ඤිතො ගොති යනු විනය ලක්ෂණයෙහි පිහිටියේ වෙයි, අභංගිරො යනු ගන්නාලද ගැනීම අත්හරවාලීමට නොහැක්කේ වෙයි.

7. 8. 9

තවවැන්නෙහි එකො යනු නොදෙවැනිවූයේයි. චූපකපෙධා යනු කයින් ද සමූහයාගෙන් ද සිතින් කෙලෙසුන්ගෙන් ද හුදෙකළාවූයේ වෙන්වූයේ දුරුවූයේයි, අප්පමනෙතා යනු සිහියෙන් තොරනොවීමෙහි සිටියේයි, පභිතතෙතා යනු අධිෂ්ඨාන පරවශවූයේයි, නිබ්බදාය යනු භවයෙහි උකටලීවීම සඳහායි, වීරාගාය යනු රාගාදියේ නොඇලීම සඳහායි, නිරොධාය යනු නොපැවැත්ම කරනු සඳහායි. චූපකමාය යනු කෙලෙස් සිංසිදීම සඳහායි, නොපැවැත්ම සඳහායි, අභිඤ්ඤාය යනු තිලකුණට නඟා මනාව දැනීම සඳහායි, සමෙඛාධාය යනු මාභීය නමැති සම්බෝධිය සඳහායි, නිබ්බානාය යනු නිවන පසක්කරනු සඳහායි.

7. 8. 10

දසවැන්නෙහි අධිකරණයන් සමනය කරත් සංසිදුවත්තූයි අධිකරණසමවා නම්. උප්පනුප්පනානං යනු උපන්නාවූ උපන්නාවූයි, අධිකරණානං යනු විවාදාධිකරණ අනුවාදාධිකරණ කිව්වාධිකරණ ආපත්තාධිකරණ යන මේ සතරේයි, සමවාය චූපකමාය යන සමනය

කරනු සඳහා ද සංසිද්ධිනු සඳහා ද වේ. සමමුඛාවිනයො ඌතබ්බො -පෙ-
තිණ්ණවිචාරකො යනු මේ සජ්ත සමථයෝ දියයුත්තාහ. ඒවා විසඳන
ක්‍රමය විනය වණිතාවෙන් ගතයුතුය. තව ද දීඝනිකායෙහි සංගීති සූත්‍ර
වණිතාවෙහි ද විස්තර කරන ලද්දේමය. එසේම මජ්ඣිම නිකායෙහි
සාමගාම සූත්‍රවණිතායෙහි ද වේ.

අටවැනි වූ විනයධර වර්ගයයි.

—//—

මෙයින් අනාවූ සූත්‍ර සත පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය. මෙහි
කිසිවක් යට නොකියනලද ක්‍රමයක් නම් නොමැත.

—//—

මනොරථපූරණී නම්වූ
අංගුත්තරනිකායට්ඨකථාවෙහි
සත්තක නිපාත වණිතාව නිමිශේයි.

අට්ඨක නිපාත වර්ණාව

මෙතතා වග්ගිය

8. 1. 1

අට්ඨක නිපාතයෙහි පළමුවැන්නෙහි ආයෙව්තාය යනු අදරිත් ඇසුරු කරන ලද්දාවූයි, භාවිතාය යනු වඩනලද්දාවූයි, ඛණ්ඩිකතාය යනු යළියළින් කරනලද්දාවූයි, යාතිකතාය යනු සුදුසු යානයකට සමානව කරනලද්දාවූයි, වත්තකතාය යනු දැඩිව පිහිටිම් අරුතින් ඉඩමක් වෙන් කරන ලද්දාවූයි, අනුධිතාය යනු එළඹ සිටියාවූයි, පරිවිතාය යනු භාත්පයින් රැස්කරන ලද්දාවූ, එකතුකරන ලද්දාවූයි, සුභමාරථාය යනු මනාව අරඹනලද්දාවූ, මානව කරනලද්දාවූයි, ආතිසංඝා යනු ගුණයෝයි, සුඛං සුපති යනාදියෙහි යමක් කිවයුතුද එය එකොළොස්වන නිපාතයෙහි කියමු. අප්පමාණං යනු පැතිරීම් වශයෙන් අපමණවූයේයි, තනු සංයෝජනා භොතති පඤ්ඤායං යනු මෙමුය අනන්තර හේතුවූ විදග්ගිතාවෙන් අනුක්‍රමයෙන් උපධික්‍ෂය සංඛ්‍යාතවූ රහත්බවට පත්වූවනුගේ දසසංයෝජනයෝ ප්‍රතින වෙන්යැයි අරුත්ය. නැතහොත් තනු සංයෝජනා භොතති යනු ප්‍රතිසය ද ප්‍රතිසමප්‍රසන්නවූ සංයෝජනය ද තුනී බවට යයි, පඤ්ඤායං උපධික්‍ෂයං යනු ඒ කෙලෙස් උපධින්ගේම විනාශය සංඛ්‍යාත මෙමුය අධිගම වශයෙන් බලන්නාගේයි, කුසලී තෙන භොති යනු ඒ මෙමු කිරීමෙන් දක්‍ෂ වෙයි, සත්තසංඛ්‍යං යනු සත්වසංඛ්‍යාත වූ ලැහැබෙන් යුක්තවූ, සත්වයාගෙන් බරවූ යන අරුත්ය, පිතිත්වා යනු දඩු නැතිව අවිනැතිව දැහැමින්ම දිනායි, රාපිසයො යනු සෘෂිවරුන් සමාන දැහැමි රජවරුයි, යජමානා යනු දන් දෙන්නාවූයි, අනුපරිග්‍රහා යනු සැරිසැරුන. අඤ්ඤායං යනාදියෙහි පැරණි රජුන්ගේ කාලයෙහි සඤ්ඤායං, පුරිසමෙධං, සමමාපාසං, වාචපෙය්‍යා යන සතර සංග්‍රහ වස්තු විය. ඒවායින් රජවරු ලොවට සංග්‍රහ කළානුය. එහි නිපන් ශරයයෙන් දහයෙන් කොටසක් ගැනීම සඤ්ඤායං නම්. ශරය සම්පාදනයෙහි නුවණැතිබවයි අරුත්ය, මහායොධයන්ට සමසක බත්වැටුප් දීම පුරිසමෙධය නම්, පුරුෂයන්ට සංග්‍රහ කිරීමෙහි නුවණැති බවයන අරුත්ය. දිළිඳු මිනිසුන්ගේ අතින් රේඛාවක් ගෙන වසර තුනක් පොලී රහිතව දහසක් දෙදහසක් පමණවූ ධනය දීම සමමාපාසය නම්. එය වනාහි මනාව මිනිසුන් බෙදිය හදවතෙහි බැඳ මෙන් තබයි. එහෙයින් සමමාපාසයයි කියනුලැබේ. දරුව මයිළණුවනි ආදී ක්‍රමයෙන් සිතිඳු වදන් කීම වාචපෙය්‍යා නම්. ප්‍රියවචනයයි අරුත්ය. මෙසේ සතර

සංග්‍රහ වස්තුවෙන් සංග්‍රහ කරන ද රට සමෘද්ධවූයේත් සපිරුණේත් විය. බොහෝ කෑමබීම ඇත්තේය, කෂෙමය, නිරවුල්ය, මිනිස්සු සතුටින් තුටුපහවූ වුවාහු උරයෙහි පුතුන් නටවමින් නොවැසුගෙවල් ඇත්තෝව හැසිරෙති. ගෙවල්වල අගල් නැති බැවින් මෙය නිරභාලයයි කියනු ලැබේ. මෙය පොරාණිකවූ ප්‍රවේණියයි. මෑත කාලයෙහි ඔක්කාක රජුගේ කාලයෙහි බමුණෝ මේ සතර සංග්‍රහ වස්තු හා රටෙහි සම්පත් පෙරළා ඉගුලු මුල් ඇති කොට අශ්වමෙධ පුරුෂමෙධ ආදිවූ යාග පසක් කළාහුය. ඔවුනතුරෙහි මෙහි අශ්වයා නසත් වධයට පමුණුවන්නුයි අසාමෙධ නම්. අතිවිශේෂ යාග දෙකකින් යාගකළයුතු, විසිඑකක් යාගකළු ඇති, එකෙක අන්තිම දිනයෙහි පන්සිය අනුභතක් සත්ව ඝාතනයෙන් බියකරුවූ, බිමත් මිනිසුනුත් හැර සෙසු සියලු සම්පත් පිදිම් ඇති යාගයට මේ නමෙකි. මෙහි පුරුෂයකු නසතියි පුරිසමෙධ නම්. අතිවිශේෂ යාග සතරකින් යැදියයුතු, බිම සහිතව අශ්වමෙධයෙන් කියනලද සම්පත් පිදිම ඇති යාගයට මේ නමෙකි. සම්මය බදින්නුයි සමමාපාස නම්. දිනපතා වියසිදුරෙහි පිවිසුවන දඬුව නම්වූ සම්මය විසිකොට එය වැටුණු තැන්හි වේදිකාව තනා තැන තැන ගෙනයා හැකි යාග කළු ආදියෙන් සරස්වතී නදියෙහි ගිලුණු වේලෙහි සිට පිළිලොම්ව යන්නහු විසින් යැදියයුතු සත්‍රයාගයට මේ නමෙකි. මෙහි වචනයම බොත්තූයි වාචපෙය්‍ය නම්. එක් විශේෂ යාගයකින් සතුන් සතළොසකින් යැදියයුතු බේලුව දැවයෙන් කළ යාගකළුව ඇති දක්ෂිණා සතළොසකින් යුත් යාගයට මේ නමෙකි. මෙහි අගුලක් තැතූයි නිරභාලො නම්. විශේෂයාග නවයකින් යැදියයුතු, බිම ද පුරුෂයන් ද සමග අශ්වමෙධයෙහි කියනලද සම්පත් පිදිම් ඇති සබ්බමෙධ නම් පයඝාය නම ඇති අශ්වමෙධ විකල්පයකට මේ නමකි. කලමපි ගෙ නානුගවග්ගි සොළසිංයනු ඒ සියලුම මහායාගයෝ එක් මෙහි සිතකට විපාක මහත්වයෙන් සොළසෙන් එක්කළාවකුදු නොඅගිත්, සොළොසින් එක් කොටසකට නොපැමිණෙත්යයි අරුත්ය. භ ජානාති යනු තමා විසින් අනුන්ට දැනීමක් නොකරයි, භ ජාපයෙ යනු අනුන් විසින් අනුන්ට දැනීමක් නොකරයි. මෙඤ්ඤා යනු මෙන් කරනුලබන සිතේ කොටසක් විය, සංඛගුණානං යනු සියලු සත්වයන් කෙරෙහියි, වෙරං භක්ඛා භ කෙතව් යනු ඔහුට කිසිවකු සමග අකුසල වෛරයක් හෝ පුද්ගල වෛරයක් නැත.

8. 1. 2

දෙවැන්නෙහි ආදිබ්‍රහ්මචරියකා යනු මාථී බ්‍රහ්මචරියඝාටට මුල්වූයි, පඤ්ඤාය යනු විදභිනාවටයි, ගරුධානියං යනු ගෞරවය ඉපදීමට

හේතු වූයි, ගරුභාවයට සුදුසු වූයි, හික්ම යනු බහුල වූයි, පරිපූර්ණ යනු අරුත් පෙළ ගැලපීම් පෙර අපර යන කරුණු විමසයි, පරිපූර්ණ යනු ප්‍රශ්න කරයි, මෙය ද මෙය ද අසන්නෙමැයි සිතයි, ඉටුගෙණ යනු දෙවැදෑරුම් වූවෙනි, අනාභාකර්මය යනු නානත්වයන් (විවිධත්වයන්) කථාකරන්නෙක් නොවේ, අභිරව්ජානකර්මය යනු නන්වැදෑරුම් කිරිසත් කථා නොකියයි, අරිඨං වා ඉක්මනින් භාවය යනු ආර්ය තුෂ්ණීම්භාවය නම් වතුර්ථ ධ්‍යානයයි, සෙසු කමටහන් මෙනෙහි කිරීම ද වටිනි, ජානං ජානාති යනු දතයුතුදෙය දනියි, පඤ්ඤා පඤ්ඤා යනු දැකිය යුතුදේ දකියි, පියසාය යනු ප්‍රියභාවය සඳහායි, ගරුභාවය යනු ගරුභාවය සඳහායි, භාවනා යනු බවුන් වැඩීම සඳහායි, ඉණ සම්භාවනය හෝ සඳහායි, සාමඤ්ඤාය යනු මහණදම් සඳහායි, එකිභාවය යනු නිතරබව සඳහායි.

8. 1. 3

තෙවැන්නෙහි අපරිපූර්ණය යනු අප්‍රියජනයාට පසසන්නායි, ඉණ කියන්නායි, පියගර්භී යනු ප්‍රිය ජනයාට නින්දා කරන්නායි, ගරහන්නායි.

8. 1. 4

සිවුවැන්නෙහි අනවඤ්ඤාකාමො යනු අහෝ මට අනුත් අවමන් නොකරත් නම් මැනවැයි අවමන් නොවනු කැමැත්තෙයි, අකාමඤ්ඤා යනු කථාවට කාලය නොදනියි, නොසුදුසු කල්හි කථා කරයි, අශුචි යනු අපිරිසුදු කායකමාදියෙන් යුක්ත වූයේයි.

8. 1. 5

පස්වැන්නෙහි ලොවට දහම්නුයි ලොකධම්මා නම්, මෙයින් මිදුනාහු නම් නැත. බුදුවරුන්ට ද වෙත්. එහෙයින් කිය. ලොකං අනුපරිවර්තනකි යනු එහු බඳිත්, අත් නොහරිත්, ලොවින් නොනවතිනැයි අරුත්ය, ලොකො ච අවධිලොකධම්මෙ අනුපරිවර්තනකි යනු මේ ලෝකය ද මේවා එහුබඳියි. නොහරියි, මේ ධර්මයන්ට අනුව පවතියි යනු අරුත්ය. ලාභො අලාභො යනු ලැබීම පැමිණිවිට නොලැබීම ආයෝමයැයි දතයුතුය, අයසාදිත්ති ද මේ ක්‍රමයමයි. අවෙක්ඛති විපරිණාමධම්මෙ යනු විපයභාසයට (වෙනසට) පත්වන ධර්මයන් මේවායි මෙසේ දකියි, විබුද්ධිකා යනු විනාශකර දමන ලදි. දුරුකරනලදි. පදඤ්ච ඤාණා යනු නිවන් පදය දැනයි, සම්මප්පාදානි භවස්ස පාරභං යනු භවයෙහි පරතෙරට ගියේ නිෂ්පත්තියට මස්තකප්‍රාප්ත වූයේ නිවන්පදය දැනම

එය පරතෙරට ගිය බව මනාව දනියි. මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිව කියන ලදී.

8. 1. 6

සවුන්නෙහි කො විසෙකො යනු කවර වෙසෙසි කරුණක්ද? කො අධිපායො යො යනු කවර අධික ප්‍රයෝගයක්ද? පරිඤ්ඤා යනු ගෙන නිමවායි, මෙහිද සසර හා නිවනම කියනලදී.

8. 1. 7

සත්වුන්නෙහි අවිරපකකතො යනු සංඝයා බිඳ නොබෝකල්හිසි, ආරක්‍ෂා යනු අවුත්, නිසා, සඳහායි, අත්තවිපක්ඛිං යනු තමන් විපතට පත්වූ ආකාරයයි, සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, අභිභූතා යනු මැඩපවත්වා, යටපත්කොටයි.

8. 1. 8

අටවුන්නෙහි ධවජාලිකායං යනු මෙබඳු නම් ඇති වෙහෙරෙහිසි, එය ධවවනයෙහි ඇතුල් වී ඇති බැවින් ධවජාලිකායි නිමාවට ගියේය, පාතුරුගොසි යනු මෙකරුණ දෙවරපුට සැළකරන්නෙමැයි ගොස් ප්‍රකට වූයේය, ආදිබුග්ගවර්ගකො යනු ශික්‍ෂාත්‍රයට ඇතුළත්වූ සියලු ශාසන බ්‍රහ්මවයභාවට මුල් වූයේයි.

8. 1. 9

නවවුන්නෙහි කුලපුග්ගො යනු ජාතියෙන් කුල පුත්‍රයෙකි, ඛලවා යනු සම්මත් වූයේයි. පාසාදිකො යනු රූප සම්පත්තියෙන් ප්‍රසාදය ඇතිකරන්නේයි. භික්ඛුරාගො යනු බලවත්රාගය ඇත්තේයි, භිමසෙකුල යනාදියෙහි මේ අන්තර්ගතය: කියනලද වෙනත් කරුණකින් කවර වැඩක්ද? මේ නඤ්ඤා තෙමේ ඉඳුරන්හි වැසූ දොරටු ඇත්තේයි, අනුභවයෙහි පමණ දන්නේයි. නිදිවැරීමෙහි යෙදුනේයි, සිහිනුවණින් යුත්වූයේයි, යම්බඳුවූ මෙකරුණින් නඤ්ඤාතෙමේ පිරිසුන් පිරිසුදු බම්බරෙහි හැසිරීමට හැක්කේ වෙයි. ඉදින් මෙකරුණින් යුක්තවූයේ නොවන්නේ නම් නොහැකිවන්නේය යනුයි. ඉතිහිත භව යනු මෙසේ එහිසි, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදී.

8. 1. 10

දසවැන්නෙහි අඤ්ඤාඤාඤාං පටිච්චරිති යනු වෙනත් කරුණකින් හෝ වචනයකින් වෙනත් කරුණක් හෝ වචනයක් වසා දමයි, ඛිඤ්ඤා කථං අපනාමෙති යනු බැහැරින් වෙන්ත් ආගන්තුක කථාවක් බහාලයි, අපනෙයෙසා යනු මෙතෙම ඉවත් කළයුතුයි, සමණදුඨි යනු ශ්‍රමණ දූෂකයෙකි, සමණපලාපො යනු විචල බොල්මෙන් නිසරුබවින් මහණුන් අතුරෙහි මහණකමින් බොල්වුවෙකි, සමණකාරණාවො යනු මහණකසලයෙකි, ඛිඤ්ඤා නාසෙන්නි යනු පිටතට පළවා හරිත්, යවකරණො යනු යව කෙනෙහියි, පුග්ගානං යනු උස් තැනක සිට මහසුළගෙහි පොලනු ලබන්නාගේයි, අපසමමජ්ජනි යනු සරු ධාන්‍ය එක්පසකට ද නිසරු ධාන්‍ය තවත් පසෙකට ද කරනු සඳහා යළියළින් සුළං කරත්. අපසමමජ්ජනි නම්වූ ට්‍රිතය ගන්නාවූ කුල්ලෙන් හෝ වස්ත්‍රයෙන් හෝ ගසත්. දඬුරං යනු බරබර හඩයි, සංවාසායං යනු එක්ව විසීමෙන් මෙකෙමේයි, විජානාථ යනු දන්නහුය, සත්තවාචො යනු සිතිණු වචන ඇත්තේයි, ජනවතී යනු ජනයා මැදයි, රහො කරොති කචනං යනු කචනය කියනුයේ පාපකම්යටය, එය රහසිකව පිළිසත්ව කරයි, සංසප්පි ච මුසාවාදී යනු බඩගා බොරු කියන්නේ, බොරු කියමින් බඩාගායි, ගැහෙයි යන අරුත්ය. මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියා ගාථාවන්හි සසර හා නිවන කියන ලදි.

පළමුවැනිවූ මෙකතා වර්ණයයි.

—//—

මහා වර්ණ

8. 2. 1

දෙවැනි වර්ණයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි අභිවාදෙති යනු මේ ආදිය න සමණො භොතමො යන මෙහි කියනලද නකාරය සමග යොදා මෙසේ මෙහි අත්ථය දකයුතුයි නොවදි, අසුනෙන් නොනැගිටියි, පින්වතුන් වහන්සේ මෙහි හිඳිවායි මෙසේ අසුනෙන් හෝ ඇරයුම් නොකරයි, මෙහි වා ශබ්දය රූපං නිවං වා අනිවං වා යනාදියෙහි මෙන් ප්‍රකට කිරීම් අත්ථය ඇත්තේයි. මෙසේ කියා ඉක්බිති තමන්ට වැදිම් ආදිය නොකරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක කීවේය. භග්ගිං භො භොතම භවෙව යනු යමක් මවිසින් අසනලද්දේද එය එසේමය, එය ඇසීමට ද දැකීමට ද ගැලපෙයි, සමවෙයි, අත්ථවශයෙන් ඒකීය බවට යයි, න හි හවං භොතමො -පෙ- ආසන්නෙ වා නිමක්කෙති යනු මෙසේ

තමන් ඇසූ දෙය දුටුදෙයින් නිගමනය කොට නින්දා කරමින් කීවේය. තයිදං හො ගොතමො න සමපත්තමෙව යනු ඒ වැදීමි ආදිය නොකිරීම නොසුදුසුමය, ඉක්බිති ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් උසස් කිරීම හා අනුන් පහත් කිරීම යන දෝෂයට නොපැමිණ කරුණාවෙන් සිසිල්වූ හදවතින් ඔහුගේ නොදැන්ම දුරුකොට සුදුසුබව දක්වනසේක්, භාගං තං බ්‍රාහ්මණා යනාදිය පැවසූ සේක, මේ එහි කෙටි අරුතයි, බමුණ මම නොවැලැක්විය හැකි සියල්ලදුටු නුවණැසින් බලන්නෙමිද දෙවියන් සහිත ආදී බෙදීමි ඇති මේ ලෝකයෙහි යමකුට මම වදින්නෙමි හෝ පෙරගමන් යන්නෙමි හෝ අසුනෙන් ඇරයුම් කරන්නෙමි හෝ වේද, එබඳු පුද්ගලයෙක් නොදකිමි. ඒ මම අද සියල්ල දන්නා බවට පැමිණියෙමි එබඳු ගරුකිරීමට සුදුසු පුද්ගලයකු නොදකිමි යනු අසිරියක් නොවේ. තවද යම්විටෙක මම එකෙණෙහි උපන්නෙමි උතුරට මුහුණලා පියවර සතක් තැබීමෙන් ගොස් සියලු දසදහසක් ලෝකධාතුව බැලීමි ද එකල්හි ද දෙවියන් සහිත ආදී බෙදීමි ඇති මේ ලෝකයෙහි යමකුට මම මෙබඳු වූ ගරුකිරීම් කෙරෙමි ද එබඳු වූ පුද්ගලයෙකු නොදැකිමි. තවද කප් සොළොස් දහසක් ආයු ඇති කෙලෙස් පහකළ මහා බ්‍රහ්මයා ද මට ඇදිලි බැඳගෙන ඔබ ලොව මහා පුරුෂයාය, ඔබ දෙවියන් සහිත ලෝකයට අග්‍රයාය ජොෂ්ඨයාය, ශ්‍රේෂ්ඨයාය, ඔබට වඩා උසස් වූවෙක් නැතැය හටගත් සොම්නස ඇත්තේ ගෞරව කළේය. එදින ද මම තමන්ට වඩා උසස් වූවකු නොදකිමින් මම ලොවට අග්‍රවෙමි. ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි. ජොෂ්ඨ වෙමැයි අභිත වචන නික්මවීමි. මෙසේ එකෙණෙහි උපන් මට වැදීමි ආදියට සුදුසු වූ පුද්ගලයෙක් නැත්ද ඒ මම දැන් සියල්ල දන්නා බවට පත්වූයෙමි කවරකු වදින්නෙමිද? එයින් බමුණ, ඔබ තථාගතයන් වහන්සේගෙන් මෙබඳු ගරුකිරීමක් නොපතුව. බමුණ යමකුට තථාගතයන් වහන්සේ වදින්නේද -පෙ- අසුනෙන් හෝ ඇරයුම් කරන්නේද ඒ පුද්ගලයාගේ හිස රැ අවසන්හි මුහුකුරා යාමෙන් ලිහිල්වූ බැඳීමි ඇති නටුවෙන් හිලිහුණු තල් ගෙඩියක් මෙන් සිඳි එකෙණෙහිම බිම වැටෙන්නේය. මෙසේ කී කල්හි ද බමුණු තෙමේ නුවණ මද බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ලොවට දෙටු බව නොසලකන්නේ හුදෙක් ඒ වචනය නොයිවසමින් අරසරුපො හටං ගොතමොයි කීවේය. මේ එහි අදහසයි. ලෝකයෙහි යම්වූ වැදීමි පෙරගමන් යාමි ඇදිලි බැඳීමි පිළිසඳර කිරීමාදිය සමහිරසයයි කියයි ද එය හවත් ගෞතමයන්ට නැත. එබැවින් හවත් ගෞතමයෝ අරසරුපියෙකි අරසපාතිකයෙකි, අරස ස්වභාවය ඇත්තෙකි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට සිතෙහි මෙළෙක්බව ඇති කරවීම සඳහා කෙළින් සතුරු බව දුරු කරමින් අන් අයුරකින් ඔහුගේ වචනයෙහි අරුත තමාගේ වචනයෙහි ගලපමින් අභ්‍යවේචක

බ්‍රාහ්මණ පරිශ්‍රයා යනාදිය කී සේක. එහි අපේ බෙවිය යනු අපේ බො
එස යන පද එකතුවයි. පරිශ්‍රයා යනු කරුණයි. මෙය කියනලද්දේ
වෙයි, බමුණ යම් කරුණකින් මට හවත් ගෙනම තෙමේ
අරසරුපියෙකැයි කියන පුද්ගලයා මනාව කියන්නේය. යථාර්ථවාදී
සංඛ්‍යාවට යන්නේය යන්නට කරුණක් ඇත. ඒ කවර පුද්ගලයෙක්ද?
ගෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ, රූපරසා -පෙ- ඵොට්ඨබ්බරසා තෙ තථාගතස්ස පභිතා යි
කුමක් කියනලද්දේ වේද? රූපාරම්මණාදිය ආස්වාදනය කරන්නාවූ
සතුටු වන්නාවූ ඇලෙන්තාවූ ජාතිවශයෙන් හෝ උත්පත්ති වශයෙන්
හෝ ශ්‍රේෂ්ඨ සම්මතවූද පෘථග්ජනයන්ට යම් කම්සුව විදිම් සංඛ්‍යාතවූ
රූපරස ශබ්දරස ඵොට්ඨබ්බරසයෝ උපදිත්ද යම්වූ එම රසයෝ
මෙලොව ගෙලෙන් බැද මෙන් මත්ගාත්ද (කළඹත්ද) වස්තු අරමුණු
ආදිය එකතුවෙන් උපන් හෝ බැවින්ද ඒවා සාමග්‍රහි රසයෝයි
කියනුලැබෙත්. ඒ සියල්ලෝම තථාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රභීත
වූවාහුය. මගේ ප්‍රභීතවූහයි කිවයුතු කල්හි තමන් මමංකාරයට
නොදමමින් දහම් දෙසයි. මෙය තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනා
විලාසයක් හෝ වේ. (එහි) පභිතා යන වික්කසන්නායෙන් දුරු වූහ.
අත්හරනාලද්දාහු හෝ වෙත්. මෙහි වනාහි කරුණාර්ථයෙහි සම්බන්ධ
විභක්තිය දැක්විය යුතුයි. ආයඝී මාඝී නමැති අවියෙන් සිදිනලද
තෘෂ්ණා අවිද්‍යාමය මූලය ඇත්තේ මොවුන්ටනුයි උච්චික්කමූලා නම්.
උදුරාදැවූ තල්ගසක් ඇති බිම මෙන් ඔවුන් පදනම් දුහිත කරන
ලදැයි භාලාවන්ථුකතා නම්. යම්සේ තල්ගසක් මූල එහි බිම පමණක්ම
ඒ පෙදෙස පමණක්ම කළකල්හි යළිත් ඒ තල්ගසේ උපතක්
නොපැනේද එසේ ආර්යමාර්ග අවියෙන් මූල සහිත රූපාදි රසයන්
උදුරා ඒවා පෙර උපන්විරුබවින්ම විත්ත සන්තානය වස්තුමාත්‍රවූවක්
කළ කල්හි ඒ සියල්ලම භාලාවන්ථුකතායි කියනු ලැබෙත්. නොවැඩෙන
බැවින් හෝ මුදුනින් සිදුූ තල්ගසක් මෙන් කරන ලද්දේනුයි
භාලාවන්ථුකතා නම් ද වේ. යම් හෙයකින් මෙසේ සිදුූ තල්ගස
මෙන් කළේද අනුව පැවැත්මක් නැතිකරන ලද්දාහු වෙත්. යම්සේ
ඔවුන්ගේ පසුව පැවැත්මක් නොවෙයිද එසේ කරන ලද්දාහු වෙත්.
එහෙයින් අභවාවකතා යි කියනලදි. ආයඝිං අනුප්පාදබ්බමා යනු
අනාගතයෙහි නොඋපදින ස්වභාවය ඇත්තෝයි. නො ව බො ගං භවං
සන්ධාය වදෙසී යනු යමක් සඳහා ඔබ කීවෙහිද ඒ ක්‍රමය නොවෙයි.
මෙසේ කී කල්හි බමුණා විසින් කියනලද යම් සමහිරසයක් වෙතම්
එය තමා තුළ ඇතිබව අනුදන්නා ලද්දේ නොවේද? නොවෙයි.
යමෙක් ඒ සමහි රසය කිරීමට හැක්කෙක් වී නොකරයිද හෙතෙම
එය නැති බැවින් අරසරූපයයි කිවයුතු බවට සුදුසු වෙයි. භාගාවතුන්
වහන්සේ එය කිරීමට නොහැක්කේමය. එහෙයින් ඔහුට මේ කරුණින්
නොහැකිබව පවසමින් නුඹ යමක් සඳහා කීවෙහිද එය නොවේ. යම්

කරුණක් සඳහා නුඹ මා අරසරුපයයි කීවෙහිද එය අප කෙරෙහි නොකිවයුතුයි කීසේක. මෙසේ බමුණු තෙමේ තමා අදහස් කළ අරසරුප බව (භාග්‍යවතුන් වහන්සේට) ආරෝපනය කිරීමට නොහැක්කේ ඉක්බිති අනතුරුව තිබ්බොගො හටං යි කීවේය. සියලු ක්‍රමයන්හි මෙහි කියන ලද ක්‍රමයෙන්ම යොදන ආකාරය දැන සඳහා කියනලද අරථය මෙසේ දක්වනුය. බමුණු තෙමේ ඒ වයසින් වැඩිමහල්ලන්ට වැදීම් ආදී ක්‍රියාව ලොව සාමාන්‍යපරිභොගයයි හඟින්නේ එය නැති බැවින් කපාගතයන් වහන්සේ තිබ්බොගො යනාදිය කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද සත්වයන්ගේ රූපාදියෙහි යම් මේ ඡන්ද්‍රාග පරිභොගයක් වේද එය නැති බව තමන් කෙරෙහි දකිනුලබමින් වෙනත් කරුණක් අනුදත් සේක. යළි බමුණු තෙමේ ලෝකයෙහි වයසින් වැඩිමහල්ලන්ට වැදීම් ආදී යම් කුලසිරිතක් ලෝකයා කරන්ද එය නොකිරීමක් දකිමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අකිරියවාද්‍යො යි කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම්භෙයකින් කායදුශ්චරිතාදීන්ගේ නොකිරීමක් කියන සේක්ද එහෙයින් එම අකිරියවාදිත්වය තමන් කෙරෙහි දක්නාසේක් වෙනත් කරුණක් අනුදත් සේක. එහි කාය දුශ්චරිතාදිය හැර සෙසු අකුශල ධර්මයෝ නොයෙක් ආකාරවූ පව්වු අකුශලධර්මයෝයි දක්වන්නාහ. යළිත් බමුණා ඒ අභිවාදනාදී කම්ය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි නොදකිමින් මීට පැමිණ මෙතෙම ලොව ක්‍රමය ලොව ප්‍රවේණිය විනාශ කරකියි හඟින්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උච්ඡේදවාද්‍යො යි කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම්භෙයකින් පඤ්චකාමගුණික වූ රාගයාගේද අකුසල සිත් දෙකින් යුත් ඥාණයේද අනාගාමි මාගීයෙන් සම්පූර්ණයෙන් නැතිවීම ප්‍රකාශකරන සේක්ද, සියලු අකුසල් හටගන්වන්නාවූ මෝහයාගේ උච්ඡේදය අරහත් මාගීයෙන් ප්‍රකාශ කරන සේක්ද ඒ තුන හැර ඉතිරි පව්වු අකුශල ධර්මයන්ට අනුරූප පරිද්දෙන් සතර මගින් උච්ඡේදය ප්‍රකාශ කරන සේක්ද එහෙයින් එම උච්ඡේදවාදය තමන් කෙරෙහි දකිමින් වෙනත් කරුණක් අනුදත් සේක. යළිත් බමුණුතෙමේ ශ්‍රමණ හවත් ගෞතම තෙමේ වැඩිමහල්ලන්ට වැදීම් ආදී මේ කුලසිරිත පිළිකුල් කරන්නේයි හඟිමි. එහෙයින් එය නොකරන්නේයි සිතමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ජෙගුච්ඡි යි කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම් භෙයකින් කාය දුශ්චරිතාදියෙන් කායචරිමනො දුශ්චරිතයන්ද අකුශලවූ පහත් ධර්මයන්ට යම් පැමිණීමක් පත්වීමක් එක්වීමක් වෙතම් එයද පිළිකුල් කරන සේක. ඒ සියල්ලම සැරසෙනසුලු පුද්ගලයෙකු අසුචියක් මෙන් පිළිකුල් කරයි ලජ්ජාවට පත් වෙයි. එහෙයින් ඒ පිළිකුල් බව තමන්කෙරෙහි දක්නේ වෙනත් කරුණක් අනුදත් සේක. එහි කායදුච්චරිතෙහි යනාදී කරුණ විහක්කි වචනය උපයෝග්‍යථයෙහි දැක්විය යුතුය. යළි බමුණා

එම අභිවාදනාදී කම්යම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි නොදක්නේ මෙතෙම මෙම ලෝකජොෂ්ඨක කම්ය යටපත් කරයි ව්‍යාප්ති නැතහොත් යම් හෙයකින් මෙම සාම්ප්‍රිකම්ය නොකරයිද එහෙයින් මෙතෙම හික්මවිය යුත්තෙකි. අවමන් කළයුත්තෙකැයි හඟින්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වෙනස්කොට කීවේය. එහි මේ පදාරථයයි. හික්මවනුයි විනයො නම්. ව්‍යාප්තිය කියනලද්දේ වෙයි. විනයම වෙනස්කොට වේ. විනයට සුදුසු වේනුයි හෝ වෙනස්කොට. නිශ්චයට සුදුස්සේයි කියන ලද්දේ වෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ව්‍යාප්ති යම් හෙයකින් රාගාදීන් විනාශය සඳහා සංසිද්ධි සඳහා දම් දෙසන සේක්ද එහෙයින් වෙනස්කොට නම් වෙයි. මෙයම මෙහි පදාරථයයි. විනය (හික්මීම) සඳහා දම් දෙසයිනුයි වෙනස්කොට. තද්ධිතයන්ගේ පැවැත්ම විසිතුරුය. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ වෙනස්කොට බව තමා කෙරෙහි දකිමින් වෙනත් කරුණක් අනුදත් සේක.

යළිත් බමුණු තෙමේ යම්හෙයකින් අභිවාදනාදී සාම්ප්‍රිකම්ය කරන්නාහු වැඩිමහල්ලන් සතුටු කරත් සිත්හගන්වත්, නොකරන්නාහු කැවීමට පත්කරත් වෙහෙසවත්, ඔවුන්ට දොම්නස උපදවත් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ඒවා නොකරන සේක. එහෙයින් මෙතෙම ව්‍යාප්තියෙන් කැවීමට පත්කරයිහි හඟින්නේ සත්පුරුෂයන්ගේ සිරිත් නැති බැවින් හෝ මෙතෙම දිළිත්තෙකැයි සිතන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට භවස්සිය කීවේය. එහි මේ පදාරථයයි. තවයිනුයි තපො නම්. හිරිහැර කරයි, වෙහෙසවයි යන අර්ථය. සාම්ප්‍රිකම් නොකිරීමට මෙය නමෙකි. තපස ඔහුට ඇතැයි තපස්සී නම්. දෙවැනි අර්ථ විකල්පනයෙහි ව්‍යාප්ත නොවෙනස් කොට ලොවෙහි දුක්ඛිත පුරුෂයා තපස්සීයයි කියනු ලැබේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ව්‍යාප්ති යම් අකුසල ධර්මයෝ ලොව තවන බැවින් තපනීයයි කියනු ලැබෙත්ද, ඒවා දුරුකළ බැවින් යම්හෙයකින් තපස්සීයයි ප්‍රසිද්ධියට ගියේද එහෙයින් ඒ තපස්සී බව තමා කෙරෙහි දක්නාසේක් වෙනත් කරුණක් අනුදත්සේක. එහි මේ වචනාර්ථයයි. තවත්නුයි තපා නම්. මෙය අකුසල ධර්මයන්ට නමෙකි. ඒ තපයන් ඉවත් කළේය, පහ කළේය, දුරුකළේය විනාශකළේයයි තපස්සී වේ. යළිත් බමුණා ඒ අභිවාදනාදී කම්ය දෙවිලොව ගැබ් ගැනීමේ සැපක සඳහා, දෙවිලොව පිළිසිඳ ගැනීම සඳහා පවතීයයි සිතමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි එය නැතිබව දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අපග්‍යඛො යි කීවේය. තරහින් හෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මවුකුස පිළිසිඳ ගැනීමෙහි දොසක් දක්වමින් මෙසේ කීවේය. මේ මෙහි පදාරථයයි. ගැබ්න් ඉවත්වූයේයි අපග්‍යඛො නම්. දෙවිලොව උපතට පැමිණීමට නොසුදුස්සෙකැයි අදහසයි. මොහුගේ ගතීය පහත්ය යන අර්ථයෙන් හෝ අපග්‍යඛො නම්. දෙවිලොව ගතීයෙන් (ඉපදීමෙන්) බැහැරවූ බැවින් අනාගතයෙහි

පහත් ගැබක් ලබන්නේ හෝ මොහුගේ මවුකුස ගැබ් විසීම පහත්වූයේදී අදහසයි. භාග්‍යාවතුන් වහන්සේගේ වනාහි යම්හෙයකින් අනාගතයෙහි ගැබක හෙවීම දුරුවූයේද එහෙයින් උන්වහන්සේ ඒ අපගම් බව තමන් වහන්සේ කෙරෙහි දකිමින් වෙනත් කරුණක් අනුදන් සේක. එහි ද යසස බො බ්‍රාහ්මණ ආගම් ගබ්‍යසෙය්‍යා පුනබ්‍යවාහිතිබ්‍යහි පහිණා යන මේ පදයන්ගේ මේ අරථය දැක්විය යුතුය. බමුණ යම් පුද්ගලයකුගේ අනාගතයෙහි ගැබක හෙවීම ද යළි භවයක උපතද උතුම් මගින් පහවීමේ හේතුවෙන් ප්‍රතිනවීය. ගැබක හෙවීම ගැනීමෙන් මෙහිදී ජලාබුජයෝනිය ගන්නා ලදි. පුනර්භවයක ඉපදීම ගැනීමෙන් ඉතිරි තුනයි. තවද ගැබක නිදීම (හෙවීම) ගබ්‍යසෙය්‍යා නම්. පුනර්භවයම අභිනිබ්‍යහි වූයේනුයි පුනබ්‍යවාහිතිබ්‍යහි අරථය දැක්විය යුතුය. යම්සේ නම් විඤ්ඤාණධර්මය කිකල්හි විඤ්ඤානගෙන් වෙනස්වූ ධර්මයක් නැත්තේද මෙසේ මෙහි ද ගම්‍යෙන් අනාවූ සෙය්‍යාවක් නැතැයි දකුණුතුය. අභිනිබ්‍යහිය ද යම් හෙයකින් පුනර්භව වූයේ ද අපුනර්භව වූයේ ද වෙයි. මෙහි ද පුනර්භව වූයේම අදහස් කරනලදි. එහෙයින් පුනර්භවයම අභිනිබ්‍යහිය පුනබ්‍යවාහිතිබ්‍යහි කියනලදි. මෙසේ පැමිණි කල පටන් අරසරුපතා ආදී ආක්‍රොශවස්තු අවකිත් නින්දාකරන්නාවූ බමුණාට ධර්මකරවූ ධර්මරාජවූ ධර්මාධිපතිවූ තථාගතවූ භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ අනුකම්පාවෙන් සිසිල්වූ ඇසින් බමුණා දෙස බලමින් යම් ධර්මධාතුවක් අවබෝධ කොට දේශනා විලාසයට පැමිණියේ නම් වේද ඒ ධර්මධාතුව මනාව අවබෝධකළ බැවින් පහවූ වළාකුළු ඇති අහසෙහි පුන්සඳ මෙන් ද සරත් කාලයෙහි සුය්‍යයා මෙන් ද බමුණාගේ හදවත අඳුර දුරුකරමින් ඒ ඒ ආක්‍රොශ වස්තූන්ම ඒ ඒ කරුණින් වෙනස් ලෙසකින් දක්වා යළි ද තමන්ගේ කරුණාවෙන් පැතුරුණු අවලෝදහමින් නොසැලෙන බවින් ලබනලද ගුණ ලක්‍ෂණය ද නොසැලෙන ස්වභාවය ද පවසන සේක්, මේ බමුණු තෙමේ හුදෙක් පැසුණු කෙස් කැඩුණු දත් රැළිවැටුණු සම් ඇති බව ආදියෙන් තමාගේ වියපත් මහලුව සලකයි, තමන්ගේ උපතින් පැමිණි ජරාවෙන් විසුරුණු ව්‍යාධියෙන් මැඩුණු මරණින් පහරනලද අද මැරී හෙට යළි උඩුකුරුව නිදන ළදරුවකු බවට යායුතුව නොදනියි. මහත් උත්සාහයකින් මා සම්පයට පැමිණියේය. ඒ ඔහුගේ පැමිණීම සාරථක වේවායි සිතා මෙලොව තමන්ගේ අසමානවූ කලින් උපන්බව දක්වන සේක් සෙය්‍යවාසී බ්‍රාහ්මණ යනාදී ක්‍රමයෙන් දම් දෙසුම වැඩුසේක.

එහි සෙය්‍යවාසී යනාදියේ අරථය යට කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දකුණුතුය. මේ වනාහි විශේෂයයි. යට කියනලද ක්‍රමයෙන්ම ඒ කුකුළු පැටවු පියාපත් ගසාදමමින් ඒ මොහොතට සුදුසු ලෙස හඬ

නඟමින් නික්මෙති. එසේ නික්මෙන්නාවූ ඔවුනතුරින් යමෙක් පළමුව නික්මෙයිද හෙතෙම ජොෂ්ඨයායි කියනුලැබේ. එහෙයින් භාගාවතුන් වහන්සේ එම උපමාවෙන් තමන්ගේ දෙවුබව සාධනය කරනු කැමැති සේක් බමුණා විමසන සේක. යොනු මොහොත - පෙ- කුකුළු පොතකානං කිහි භවංග වවතිඥො යනු එහි කිහි භවංග වවතිඥො යනු කුමක් කිවයුතු වන්නේද? ජොෂ්ඨයා හෝ කනිෂ්ඨයායි කුමක් කිවයුතු වන්නේද? පෙට්ටො භික්ෂු ගො ගොතම වවතිඥො යනු හවන් ගෞතමයන් වහන්ස ජොෂ්ඨයායි කිවයුතු වන්නේය. කුමක් හෙයින්ද යත්? යොහි හෙතෙම පෙට්ටො යනු යම් හෙයකින් හෙතෙම ඔවුනතුරින් වැඩිමහල්ලාය යන අන්ධයයි. ඉක්බිති භාගාවතුන් වහන්සේ ඔහුට උපමාව සසඳමින් එවමෙව මො යි පැවසූ සේක. යම්සේ ඒ කුකුළු පැටවා වේද එසේ මම ද වෙමි. අවිජ්ජාසංසාරය යනු නොදැන්ම අවිද්‍යායි කියනු ලැබේ. එහි ගියාවූයි, පජාය යනු සත්වප්‍රජාවගේයි, අවිද්‍යා කොශ්ඨයේ ඇතුළුට පිටිසි සත්වයන් කෙරෙහියි කියනලද්දේ වෙයි. අවිජ්ජාසංසාරය යනු බිජුවටයෙහි වූ, හටගත්තාවූයි, යම්සේ බිජුවටයෙහි උපන්නාවූ ඇතැම් සත්වයෝ අණ්ඩභූතයායි කියනු ලැබෙත්ද එසේ මේ සියලුම ප්‍රජාව අවිද්‍යා නමැති බිජුවටයෙහි උපන් බැවින් අණ්ඩභූතයායි කියනු ලැබෙයි. පරිඥානායාසය යනු ඒ අවිද්‍යා නමැති බිජුවටින් භාත්පයින් වටකරන ලද බඳනාලද වෙළනලදයි. අවිජ්ජාසංසාරය පළාලෙවා යනු ඒ අවිද්‍යාමය වූ අණ්ඩකොශ්ඨය බිඳදමායි, එකොට ලොකෙ යනු සියලු ලෝකවාසීන් අතුරෙහි මම ම නොදෙවැන්නායි. අනුගතරං සමමා සමමාධිං අභිසම්බුද්ධො යනු උත්තරිතරයකු නැති සියල්ලන්ට ශ්‍රේෂ්ඨවූ මනාව තමාගේ ද වූ බෝධියයි, නූතනොත් ප්‍රශස්තවූ සුඤ්ජනරදවූ බෝධියයි. මෙය අරහත් මාගීඥානයට මේ නමෙකි. සථිඥානායාසයට ද මෙය නමක්මය. දෙකටම වටියි. අනෙක් අයගේ අරහත් මාගීය අනුතතර බෝධිය වේද නොවේද? නොවෙයි. කුමක් හෙයින්ද? සියලුගුණ නොදෙන බැවිනි. ඔවුනතුරින් ඇතමෙකුගේ අරහත්මාගී අරහත් ඵලයම දෙයි. කිසිවකුට ත්‍රිවිධවිද්‍යායි. කිසිවකුට අභිඥාසයයි. කිසිවකුට සිවුපිළිසිඹියායි. කිසිවකුට ශ්‍රාවක පාරමී ඥානයයි. පසේබුදුවරුන්ට ද ප්‍රත්‍යක්‍ෂබුද්ධ ඥානයම දෙයි. බුදුවරුන්ට වනාහි සියලු ගුණ සම්පත්තියම දෙයි. රජුගේ අභිෂේකය මෙනි. සියලු ලොවට අධිපති බවයි. එබැවින් අන්කිසිවකුට අනුතතරවූ බෝධිය නොවෙයි. අභිසම්බුද්ධො යනු මනාව දැනගතිමි, අවබෝධ කෙළෙමි, පැමිණියෙමි, පත්වූයෙමි කියන ලද්දේ වෙයි. දැන් භාගාවතුන් වහන්සේ විසින් යම් මේ එවමෙව මො යනාදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද්දක් වේද එය උපමා පිළියෙල කිරීමයි. එය අර්ථයෙන් සසඳා දතයුතුය. යම්සේ ඒ කිසිවකුගේ තමන්ගේ බිජුවටවල අධිසයනාදී ත්‍රිවිධ ක්‍රියා කිරීම වේද

එසේ බෝපලහෙහි හුන්නාවූ බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ තම සන්තානයෙහි අනිත්‍යය දුකය අනාත්මයයි ත්‍රිවිධ අනුපස්‍යනා කිරීමයි. කිකිළියගේ ත්‍රිවිධ ක්‍රියා සැපයීමෙන් බිඳුවටවල කුණු නොවීම මෙන් බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ අනුපස්‍යනා සැපයීමෙන් විදසුන් නුවණේ නොපිරිහීමයි. කිකිළියගේ තෙවැදෑරුම් ක්‍රියා කිරීමෙන් බිඳුවටවල තෙත් ඇලෙන ගතිය ගැනීම මෙන් බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ අනුපස්‍යනා සැපයීමෙන් භවත්‍රයට අනුගතවූ සිය සෙනෙහස ගැනීමයි. කිකිළියගේ තෙවැදෑරුම් ක්‍රියා කිරීමෙන් බිඳුවට කබල්වල තුනිබව මෙන් බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධානුපස්‍යනා සම්පාදනයෙන් අවිද්‍යා නමැති බිඳුව වටේ තුනි බවයි. කිකිළියගේ තෙවැදෑරුම් ක්‍රියා කිරීමෙන් කුකුළු පැටවාගේ පා, නිය හොටවල තදරළුව මෙන් බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ අනුපස්‍යනා සම්පාදනයෙන් විදසුන් නුවණේ නියුණු දළ පැහැපත් සූර බවයි. කිකිළියගේ ත්‍රිවිධ ක්‍රියා කිරීමෙන් කුකුළු පැටවාගේ මුහුකුරා යාම මෙන් බෝසත්ව සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ ක්‍රියා සම්පාදනයෙන් විදසුන් නුවණේ මිහිකිරෙන කාලය වැඩෙන කාලයයි. ගැබ් ගැනීමේ කාලයයි. කිකිළියගේ ත්‍රිවිධ ක්‍රියා කිරීමෙන් කුකුළු පොවුවාගේ පා-නිය සිරවලින් හෝ මුව හොටින් හෝ බිඳුවට බිඳ පියාපත් පොළා සුවසේ එළියට එන කාලය මෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ අනුපස්‍යනා සම්පාදනයෙන් විදසුන් නුවණ ගැබ් ගන්නා ක්‍රමයෙන් අවබෝධ කරනලද අරහත් මගින් අවිද්‍යා බිඳුවට පළා අභිඤ්ඤා නමැති පියාපත් සළා සුවසේ සියලු බුද්ධ ගුණයන් පසක් කළ කාලය දකුණුය. අහං හි බ්‍රාහ්මණ සේවෙය්‍යා සේවෙය්‍යා ලොකස්‍යා යනු බමුණ යම්සේ ඒ කුකුළු පොවුවන් අතුරින් පළමුව බිඳුවට පළා උපන් කුකුළු පැටවා ජොෂ්ඨ වේද එසේ අවිද්‍යාසහගතවූ පුරාවගේ ඒ අවිද්‍යා බිඳුවට පළා පළමුව ආර්ය ජාතියෙහි උපන් බැවින් මම වනාහි ජොෂ්ඨයා වැඩිමහල්ලායැයි පිළිගැනීමට හිසේ වෙමි. සියලු ගුණයන්ගෙන් අසමාන වන බැවින් ශ්‍රේෂ්ඨවූයේ වෙමි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බමුණාට තමන්ගේ අනුත්තර වූ ජොෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨභාවය පවසා දැන් යම් පිළිවෙතකින් එය අවබෝධ කරන ලද්දේද එම පිළිවෙත මුලපටන්ම දැක්වීමට ආරඥං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණ යනාදිය වදාළ සේක. එහි ආරඥං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණ වීරියං අහොසි යනු බමුණ මවිසින් මේ අනුත්තරවූ ජොෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨ භාවය කුසිත කමින් මුළාවූ සිහියෙන් දාහ සහිත කයින් විසුරුණු සිහින් අවබෝධ නොකෙළෙමි. එය අවබෝධ කිරීම සඳහා මගේ වීර්යය අරඹන ලද්දේ විය. බෝමැඩි හුන්නාවූ මවිසින් වතුසමමපධාන හේදය ඇති වියඝීය අරඹන ලද්දේ විය. දැඩිව ගන්නා ලද්දේ ලිහිල්

නොවන පැවතුම් ඇත්තේ විය. හුදෙක් වියඝ්‍රීය පමණක්ම නොව මගේ සිහිය ද අරමුණට මුහුණලා ඇති බවින් එළඹ සිටියේ විය. එළඹසිටියේම නොමුළාවූයේයි. පසුගිය කාලය අසාරණීය යනු කියන සංසිද්ධි වශයෙන් කය ද සංසිද්ධන් විය. එහි යම්හෙයකින් නාමකාය සංසිද්ධි ඇති විට රූපකාය ද සංසිද්ධන්ම වේද එහෙයින් නාමකාය රූපකායයයි වෙසෙසක් නොකොටම පසුගියකායයි කියනලදි. අසාරණීය යනු එය ද සංසුන් බැවින්ම දාහ නැත්තේ පහවූ දාහය ඇත්තේයි කියන ලදි. සමාහිතං විතං එකඟං යනු මගේ සිත ද මනාව තබන ලද්දේ හොඳින් පිහිටුවන ලද්දේ නංවනලද්දේ විය. සමාහිත වීමෙන්ම එකඟ බවයි, නොසැලීමයි නොපැනීමයි. මෙපමණකින් ධ්‍යානයේ පුර්වග ප්‍රතිපදාව කියන ලද්දේ වෙයි. දැන් මේ ප්‍රතිපදාවෙන් පැමිණෙනලද ප්‍රථමධ්‍යානය මුල්කොට විද්‍යාත්‍රය අවසන් කොට ඇති විශේෂය දක්වන සේක් සොබො අභංගයාදිය පැවසූ සේක. එහි යමක් යම්කාක් විනිශ්චයෙන් කිවයුතු වූයේද එය විසුද්ධිමත්තයෙහි කියන ලද්දේමය. අභංගො මෙ චූත්තමා යනාදියෙහි විස්තරය යනු දැනීම ඇතිකරන අරුතින් විස්තර නම්. කුමක් ගැන දැනීම ඇතිකරයිද? පෙරවිසීමයි. අවිස්තරය යනු ඒ පෙරවිසීමම නොදන්නාවට පත්කිරීමේ අරුතින් ඒ වසාලන මෝහයයි. තමො යනු ඒ මෝහයම එය වසාලන අරුතින් තමො නම් වෙයි. ආලෝකො යනු ඒ විද්‍යාවම බැබළීම ඇතිකරන අරුතින් ආලෝකයයි කියනු ලැබේ. මෙහි ද විද්‍යාවට පැමිණියේයි අරුත්ය. සෙස්ස පැසසීමේ වචනයයි. මෙහි යෙදීම වූ කලී මෙසේයි, මවිසින් මේ විද්‍යාව අවබෝධ කරනලදි. අවබෝධ කළ විද්‍යාව ඇති මගේ අවිද්‍යාව විනාශ විය. වැනසිනැයි අරුත්ය. කුමක්හෙයින්ද? විද්‍යාව උපන් බැවිනි. සෙසුපද දෙකකි ද මේ ක්‍රමයයි. ස්වාභංග යනු මෙහි භංග යනු නිපාතමාත්‍රයෙකි. සිහියෙන් නොවෙන්ව විසීමෙන් අප්‍රමාද වූ වියඝ්‍රී නමැති අවුච්චත් තැවීම ඇත්තාවූ තැනැත්තාගේ කයෙහි ද දිවියෙහි ද බලාපොරොත්තු රහිතබැවිනි, පහිතතඟ්ග යනු දැඩි වියඝ්‍රීයෙන් යුක්තවූවහුගේයි අරුත්ය, මෙය කියනලද්දේ වෙයි. යම්සේ අපමනතඟ්ග ආසාදිතො දැඩි වියඝ්‍රීයෙන් යුතුව වෙසෙන්නාගේ අවිද්‍යාව නැසෙන්නේය, විද්‍යාව උපදින්නේද, අභ්‍යන්තර නැසෙන්නේ ආලෝකය උපදින්නේද එසේම මගේ අවිද්‍යාව නැසිණි, විද්‍යාව ඉපදිණි. අභ්‍යන්තර නැසිණි. ආලෝකය ඉපදිනි. ඒ මාගේ වියඝ්‍රීයෙහි යෙදීමට අනුකූල ලෙසින්ම එලය ලැබිණි. අභංගො මෙ චූත්තමා පඨමා අභිනිබ්බිදා අහොසි කුකුළුවන්පාපකඳෙහි අභ්‍යන්තරතඟ්ග යනු බමුණ, මේ මගේ පෙරවිසීම සිහි කිරීමේ ක්‍රමය නැමැති මුඛයෙන් පෙරවිසූ ස්කන්ධයන් වසන්නාවූ අවිද්‍ය බිඳුවට පලා පළමු උපත මතුව එම පළමු ආයඝ්‍රී උපත වූයේය, කුකුළු පැටවාගේ මෙනි. මුඛයෙන් හෝ පානියසිඵලෙන් හෝ බිඳුවට පලා

ඒ බිඳුවටින් නික්මීම කුකුළු වර්ගයේ යළි උපතයි. මේ වූ කලී පෙරවිසීම පිළිබඳ කථාවෙහි ක්‍රමයයි. වුකුපපාතඤාණ කථාවෙහි විජ්ජායනු දිවැස් නුවණ නමැති විද්‍යාවයි. අවිජ්ජායනු වූනි උත්පත්ති වසාලන්තානු අවිද්‍යාවයි. යම්සේ වනාහි පුබ්බන්තිවාස කථාවෙහි පෙරවිසීම සිහිකිරීමේ නුවණ නැමති මුවකුඩින් පෙර විසූ ස්කන්ධයන් වසාලන්තානු අවිද්‍යාව නමැති බිඳුවට පලායි කියනලදි. එසේම වුකුපපාතඤාණ නමැති මුවකුඩින් වූනි උත්පත්ති වසාලන්තානු අවිද්‍යා නමැති බිඳුවට පලායි කිවයුතුය. මේ යමක් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණ ඥානයෙන් වටකොට ගන්නා ලද්දේද ආශ්‍රවයන්ගේ ක්‍ෂය ඤාණයට පැමිණීම වූ එය බමුණාට දක්වමින් අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ හඬයා විජ්ජා යනාදිය පැවසූ සේක. එහි විජ්ජායනු අරහත් මග නුවණ නමැති විද්‍යාවයි. අවිජ්ජායනු සිවුසස් වසාලන අවිද්‍යාවයි. අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ හඬයා අභිතිබ්බිදා අහොසි යන මෙහි මේ වනාහි බමුණ මගේ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂයවීම පිළිබඳ නුවණ නමැති මුවකුඩින් සිවුසස් වසාලන අවිද්‍යා නමැති බිඳුවට පලා තෙවැනි උපත තෙවැනි නික්මීම තෙවැනි ආයඝී උපතවූයේය, කුකුළු පැටවාගේ මෙනි. මුවකුඩින් හෝ පානියසිඵලෙන් හෝ බිඳුවට පලා ඒ බිඳුවටින් එළියට ඒම නික්මීම කුකුළු වර්ගයේ යළි උපතයි. මෙපමණකින් කුමක් දැක්වූ සේක්ද? බමුණ ඒ කුකුළු පැටවා වනාහි බිඳුවට පලා එයින් නික්මෙන්නේ එක්වරක්ම උපදියි. මම වනාහි පෙර විසූ ස්කන්ධයන් වසාලන අවිද්‍යා බිඳුවට පලා පළමුව පුබ්බන්තිවාසානුසස්සති විද්‍යාවෙන් උපන්නෙමි. ඉක්බිති සත්වයන්ගේ ව්‍යුති ප්‍රතිසන්ධි වසාලන්තානු අවිද්‍යා බිඳුවට පලා දිබ්බවක්ඛුඤාණ විද්‍යාවෙන් දෙවැනිව උපන්නෙමි. ඉක්බිතිව සිවුසස් වසාලන අවිද්‍යා බිඳුවට පලා ආශ්‍රවක්‍ෂයකර ඥාන නමැති විද්‍යාවෙන් තෙවැනිව උපන්නේ වෙමි. මෙසේ විද්‍යාත්‍රයෙන් තෙවරක් උපන්නේ වෙමි. ඒ මාගේ ජාතිය (උපත) ආයඝීය. සුපිරිසිදුයයි මෙය දක්වන සේක. මෙසේ දක්වමින් ද පුබ්බන්තිවාස නුවණින් අතීතංස ඥානය ද දිබ්බවක්ඛු නුවණින් ප්‍රත්‍යුත්පන්න හා අනාගතංස ඥානයද ආශ්‍රවක්‍ෂය නුවණින් සියලු ලොකික ලෝකෝත්තර ගුණදැයි මෙසේ ත්‍රිවිධ විද්‍යාවන්ගෙන් සියලු සච්ඡෙදගුණයන් පවසා තමන්ගේ ආයඝී ජාතියෙහි ජොෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨ භාවය බමුණාට දැක්වූ සේක. එවං වුග්ගෙ වෙරඤ්ජා බ්‍රාහ්මණො යනු මෙසේ ලෝකානුකම්පාවෙන් බමුණාට අනුකම්පා කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සැඟවිය යුතු වූද තමන්ගේ ආයඝී ජාතියෙහි ජොෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨභාවයන් විද්‍යාත්‍රය ප්‍රකාශ කෙරෙන ධර්මදේශනාවෙන් පැවසූ කල්හි ප්‍රීතිය පැකිරීමෙන් පිරිපුන් ගතසිත ඇති වෙරඤ්ජා බ්‍රාහ්මණ තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඒ ආර්ය ජාතියෙහි ජොෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨ භාවය දැන මම සියලු ලොවට දෙවූවු සියලු ගුණයෙන් යුක්තවූ මෙබඳු සච්ඡෙදයන් වහන්සේට අනුන්ට වැදීම

ආදී කටයුතු නොකරයි යනුවෙන් කීවේමි. මෝඩකමට නිඛාවේවායි තමන්ට ගරහාගෙන මෙතෙම දැන් ලොව ආර්ය ජාතියෙහි කලින්ම උපන් අරුතින් ජොෂ්ඨය, සියලු ගුණයන්ගෙන් සමානවත්තකු නොවන අරුතින් ශ්‍රේෂ්ඨයයි නිගමනය කොට භාගාවතුන් වහන්සේට මෙසේ කීවේය: ජෙට්ඨා හටං ගොතමො ජෙට්ඨා හටං ගොතමො (පින්වත් ගෞතමයන් වහන්සේ ජොෂ්ඨය, පින්වත් ගෞතමයන් වහන්සේ ශ්‍රේෂ්ඨය) යනුවෙනි. මෙසේද කියා යළි භාගාවතුන් වහන්සේගේ ඒ ධර්ම දේශනය සතුටු වෙමින් අභික්‍ෂකතං හො ගොතම යනාදිය කීවේය. එය පවසන ලද අරුත් ඇත්තේමය.

8. 2. 2

දෙවැන්නෙහි අභිඤ්ඤානා යනු දන්තාලද, ප්‍රසිද්ධවූ, ප්‍රකටවූයි, ඤානාලොභයනු මහජනයාගේ ගිමන් නිවන ගෘහයෙහියි, විසමුලාම සදහා තනන ලද ගෘහයෙහියි. ඒ සන්ථාගාර ශාලාව නුවර මැද වූයේය. සතර තැනක සිටියවුනට පැනෙයි. සිවුදිගින් පැමිණි මිනිස්සු පළමුව එහි විශ්‍රාම ගෙන පසුව තමතමන්ට පහසු දෙසකට යති. රාජකුලයන්ට රාජ්‍ය කෘත්‍යයන් සාකච්ඡා කිරීම සදහා කරනලද ගෘහයයි ද කියත්මය. එහි හිඳ ලිට්ටි රජවරු රාජ්‍යකෘත්‍ය පතුරුවති, කරති, විවාරති. ඤාතිසිත්තා යනු ඒ රජවරුන්ට හිඳීම සදහාම පනවනලද මාහැඟි පසුතුරුණු ඇති නංවනලද සේසත් ඇති අසුන්හි හුන්නාහුයි. අනෙකපරිඤායෙන මුඤ්ඤාචරණං හාඤ්ඤා යනු රාජකුලයෙහි කටයුතු ද ලොකාත්ථී වර්යාව ද විවාරා නොයෙක් කරුණින් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගුණය කියත්, පවසත්, පැහැදිලි කරති. ඒ රජවරු පටිවරුය. සැදැහැවත්තුය. පැහැදුනෝය. සෝවාන් වූවාහු ද සකෘදාගාමී වූවාහු ද අනාගාමීවූවාහු ද ආර්යශ්‍රාවකවූ ඒ සියල්ලෝම ලොකික බැඳුම් සිඳි බුද්ධාදී කෙරුවන් ගුණ පවසත්. එහි සිරිත් වැණුම, සිරුර වැණුම, ගුණ වැණුමයයි බුදු වැණුම තෙවැදෑරුම් වෙයි. එහිදී මේ රජවරු සිරිත් වැණුම ඇරඹූහ. කල්ප ලක්‍ෂයක් අධිකවූ සාරාසංඛ්‍යයක් කාලය පුරා දසපාරමී දස උපපාරමී, දසපරමන්තපාරමීයයි සමතිස් පෙරුම්පුරමින් ඥාති අන්තර්වර්යාව ලොකාත්ථීවර්යාව හා බුද්ධි වර්යාව මුදුන් පමුණුවමින් පංච මහා පරිත්‍යාගයන් අත්හරින්නාවූ සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ විසින් ඒකාන්තයෙන්ම දුෂ්කරවූවක් කරනලදැයි පන්සිය පණසක් වූ ජාතකයන්ගෙන් බුදුවැණුම පවසමින් තුසිත භවනයට පමුණුවා තැබුවහ. දහම් වැණුම පවසන්නාවූ ඒ භාගාවතුන් වහන්සේ විසින් නිකාය වශයෙන් නිකාය පහක් ද පිටක වශයෙන් පිටක තුනක්ද අධ්‍යයන වශයෙන් අංග නවයක් ද ස්කන්ධ වශයෙන් අසුසාරදහසක්

ධම්ප්පකර්මයන් ද ධර්ම දෙසන ලදැයි කොටස් වශයෙන් දහම් වැණුම පැවසූහ. සහ ගුණ පවසන්නාහු ශාස්තෘන්වහන්සේගේ දම් දෙසුම අසා ලද සැදැහැ ඇති කුලපුත්තු හෝග සමූහය ද නෑ පිරිස ද අතහැර සේසත, උපරජකම්, සෙන්පති සිටු භාණ්ඩාගාරික යන තනතුරු නොසලකා නික්ම ශාස්තෘශාසනයෙහි පැවිදිවෙති. සේසත අතහැර පැවිදිවූ හඬියරාජ මහාකප්පිත පුක්කසාති ආදීවූ රජුන්ව සිට පැවිදිවූවන්ගෙන්ම බුද්ධකාලයෙහි අසු දහසක් විය. නොයෙක් කෙළ ගණන් ධනය අතහැර පැවිදිවූ යසකුලපුත් සොණ සිටිපුත් රථපාල කුලපුත් ආදීන්ගේ සීමාවක් නැත. මෙබඳු මෙබඳු කුලපුත්තු ශාස්තෘශාසනයෙහි පැවිදිවෙති පැවිදිවීම් වශයෙන් සහගුණ පැවසූහ. සීහො සෙනාපති යනු මෙබඳු නම් ඇතිවූ සේනාවට අධිපතියායි. විශාලාවෙහි රජවරු සත්දහස් සත්සිය සතකි. ඒ සියල්ලෝම රැස්ව සියල්ලන්ගේ සිත්ගෙන රටපාලනයට සමත් කෙනකු විමසුවයි විමසමින් සිහ නම් රජකුමරු දැක මෙතෙම හැකිවන්නේයයි සනිටුහන් කොට ඔහුට රත්මිණි පැහැඳැති කම්බලයකින් වට කරන ලද සෙන්පති සත දුන්නාහුය. ඔහු සඳහා "සීහො සෙනාපති"යි කියන ලදි. නිගණ්ඨ ආචාර්යයා යනු නිගණ්ඨනාට්ටුත්‍රයන්ට ප්‍රත්‍යය දෙන්නාවූ උපස්ථායකයෙකි, නාළන්දාවෙහි උපාදි ගෘහපති, කපිල පුරයෙහි වජ්‍ය ශාක්‍යතෙමේ හා විශාලාවෙහි සීහසෙනාපතියයි දඹදිව කෙලෙහි නිගණ්ඨයන්ට අග්‍ර උපස්ථායකවූ තිදෙනෙකි. නිගණ්ඨා ගොඨි යනු සෙසු රජවරුන්ට පිරිස අතරතුරෙහි අසුන් පැනවූහ. සීහට වනාහි මැද කැනෙහියි. එහි පැනවූ මාහැඟි රජසුනෙහි හුන්නේ වෙයි: නිගණ්ඨං යනු සැක නැතිව ඒකාන්තයෙන්ය. ඔවුහු යම් ඒ අල්පේශාක්‍යයකුගේ නොයෙක් සිය ගණන් කරුණින් ගුණ නොකියති. යෙන නිගණ්ඨා නාට්ටුකො ගෙහුපතඨකම් යනු නිගණ්ඨනාට්ටුකතෙමේ ඉදින් මේ සීහ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ගුණ කියන කිසිවකුට කන්දී ශ්‍රමණ ගෞතමයන් දැකීම සඳහා එළඹෙන්නේ නම් මගේ පරිහානිය වන්නේයයි සිතා පළමුව සීහ සෙන්පතිට මෙසේ කීවේය. "සෙන්පතියෙනි, මෙලොවෙහි මම බුදුය මම බුදුයයි (කියමින්) බොහෝ දෙනෙක් හැසිරෙති. ඉදින් ඔබ කිසිවකු දැකීමට එළඹෙනු කැමැත්තෙහි නම් මගෙන් අසන්නෙහිය. මම නුඹ සුදුසු තැන යවන්නෙමි. නුසුදුසු තැනින් වළහන්නෙමි". හෙතෙම ඒ කථාව සිහි කොට ඉදින් මා යවන්නේ නම් යන්නෙමිද නොයන්නෙමිදැයි සිතා නිගණ්ඨ තෙමේ මහාපථිකයකින් (හෙළන ලද්දාක්) මෙන් බලවත් සොවින් ගැලුණේ මම යම් තැනෙක්හි මොහුගේ ගමන නොකැමැති වෙමිද එහිම යනු කැමැත්තේ වූයේය. මම නවුවා වෙමියි නොසතුටු වී මොහු වැළැක්වීමේ උපායක් කරන්නෙමිද සිතා කිං පත භටං යනාදිය කීවේය. මෙසේ කියමින්, හැසිරෙන ගොණකු දඩුවකින්

පහරන්නකු මෙන් ද දැල්වෙන පහනක් නිවන්නකු මෙන් ද බත් සහිත බඳුනක් යටිකුරු කරන්නකු මෙන් ද සීහට උපන් සතුට වැනසිය. ගම්ශාභිකයාගේ යනු ඇත් යානාදියට යොදවන ගඳමල් ආදිය ගැනීම වශයෙන් පැවැති ප්‍රයෝගයකි. **සො පටිපක්ඛමි** යනු හෙතෙම සංසිදුනේය. **දුඛිගම්චි ඛො** යනු දෙවැනි වරෙහි ද යනුයි. මේ වාරයෙහි ද බුදුන්ගේ ගුණ කියන්නාහු තුසිත හවනයෙහි පටන් බෝ පළභ දක්වා දශබලයන් වහන්සේගේ යට පාද කලයන්ගෙන් හා මත්තෙහි කෙසෙත් ද පිරිසිදු දෙකිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ අසුඤ්චාසන බ්‍රාහ්මචර්‍යාවන්ගේ වශයෙන් ශරීර වර්ණාව කීවාහුය. ධර්මයේ ගුණ කියන්නාහු එක් පදයක ද එක් ව්‍යංජනයක ද වැරදිව ලියන ලද්දක් නම් නැතැයි මනාව කියන ලද්දක් වශයෙන් ධර්මයේ ගුණ කීවාහුය. සංඝයාගේ ගුණය කියන්නාහු මෙබඳු සැපයම්පත් අතහැර ශාස්තෘශාසනයෙහි පැවිදිවුවෝ කුසිත ස්වභාවය ඇත්තෝ නොවෙත්. තෙළෙස් ධූත ගුණයන් සපුරන්නෝ වී සත්වදැරුම් අනුපස්සනාවන්හි කටයුතු කරති. අටකිස් අරමුණ බෙදීම් වළඳිකිසි පිළිවෙත් වශයෙන් සංඝයාගේ ගුණ පැවසූහ. තෙවැනි වරෙහි බුදුගුණ කියන්නාහු "ඉතිපි සො හගවා" යනුවෙන් සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයෙන්ම බුදුගුණ කීහ. "ස්වාක්ඛාතො හගවතා ධම්මො" ආදියෙන් සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයෙන්ම දහම් ගුණ ද "සුපටිපන්නො හගවතො සාවකසඨෙසා" යනාදියෙන් සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයෙන්ම සහ ගුණයන් ද කීවාහුය. ඉක්බිති සීහ තෙමේ "තෙවැනි දිනයෙහි පටන් බුද්ධ-ධර්ම-සංඝ ගුණයන් පවසන මේ ලිච්චි රජ කුමරුන්ගේ මුව නොපොහොනේයි. ඒකාන්තයෙන්ම ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උතුම් ගුණයෙන් යුක්තවුවෙකි. දැන් මේ උපන් චිත්තිය අත නොහැරම මම අද සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ දකින්නෙමි"යි සිතුවේය. ඉක්බිති ඔහුට නිගණ්ඨයෝ මට කුමක් කරන්දැයි සැකයක් උපන්නේය. එහි කිං හි මෙ කර්ඣ්‍යනති යනු කුමක් නම් මට නිගණ්ඨයෝ කරන්ද යනුයි. අපලොකිතා වා අතපලොකිතා වා යනු අසතලද්දෝ හෝ නොඅසන ලද්දෝයි. අසතලද ඔවුහු මට යානවාහන සැපත්ද ඉසුරු වෙසෙසක්ද නොදක්වත්. නොඅසන ලද්දෝ ද (එබඳු සැපත්) නොගෙනත්, මොවුන් විමසීම ඵලරහිතයයි අදහසයි. **වෙසාලියා නිගණ්ඨ** යනු යම්යේ ශ්‍රීෂ්ම කාලයෙහි වැසි වට කල දිය ගලමින් නදියට වැටී ටික දුරක් ගොස් සිටියි ද නොගලා පවතියි ද එසේ සීහට පළමු දිනයෙහි දශබලයන් වහන්සේ දකින්නෙමැයි උපන් සතුට නිගණ්ඨයන් විසින් වළක්වනලද කාලයයි. යම් යේ වනාහි දෙවැනි දිනයෙහි වැසි වට විට දිය ගලමින් නදියට වැටී ටිකක් ගොස් වැළි ගොඩ පැහැර නවතින්නේ වෙයිද එසේ සිංහගේ දෙවැනි දිනයෙහි දශබලයන් වහන්සේ දකින්නෙමැයි උපන් සතුට නිගණ්ඨයා විසින් වැළැක්වූ කාලයයි. යම්යේ තෙවැනි දිනයෙහි වැසි වට විට

ගලායන දිය නදියට වැටී පරණළා වියළිදවු බට කසල ආදිය ඇද දමමින් වැළි ගොඩ බිඳහරිමින් මුහුදට යොමුවූයේ වෙයිද මෙසේ සිහ තෙමේ කෙවැනි දිනයෙහි ත්‍රිවිධ වස්තූන්ගේ ගුණ කථාව අසා ප්‍රීතිප්‍රාමෝදාය උපන් කල්හි නිගණ්ඨයෝ එල රහිතය නිෂ්පලය. මේ නිගණ්ඨයෝ මට කුමක් කරන්ද මම ශාස්තෘන්වහන්සේ සමීපයට යන්නෙමැයි යාම නිශ්චය කොට විශාලාවෙන් නික්මුනේය. නික්මෙන්නේද, බොහෝ කලක සිට මම බුදුන් සමීපයට යනු කැමැත්තේ වීමි. නොදන්නා වෙසකින් යාම මට සුදුසු නොවේ. බුදුන් දැකීමට යම්කිසිවෙක් යනු කැමැත්තෝ ද ඒ සියල්ලෝ නික්මෙන්නවායි හඬ නඟා රිය පන්සියයක් යොදවා උතුම් රියෙහි සිටියේ රිය පන්සියයකින් මහත්වූ පිරිසක් පිරිවරණ ලද්දේ සුවද මල්සුණු සුවද ද්‍රව්‍ය ආදිය ගන්වාගෙන නික්මුණේය. දිවාදිවඤ්ඤා යනු දහවල් ද දහවලයි, මද්දහන ඉක්මෙන කෙණෙහිමයි, යෙන ගහවා හෙතුවසංකම් යනු අරමට පිවිසෙන්නේ දුරදීම අසු අනුවාංජන බ්‍යාමප්‍රභා දෙකිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ සවණක්ගත බුදුරැස් දැක මෙසේ ආසන්නයෙහි වසන මෙබඳු නම් වූ පුරුෂයකු මෙපමණ කලක් නොදුටුවෙමි. මම රවටනලද්දේ වෙමි. මට ඒකාන්තයෙන්ම අලාභයකැයි සිතා මහා නිධානයක් දැක දිළිඳු පුරුෂයකු මෙන් හටගත් චිත්ති ප්‍රමෝදාය ඇත්තේ බුදුරජාණන් වහන්සේ යම් තැනෙකිද එතැනට එළඹියේය. ධම්මඤ්ඤා වානුධම්මං ඛ්‍යාතරොග්ගි යනු හටත් ගෞතමයන් වහන්සේ විසින් කියනලද කාරණයට අනුකාරණයක් කියනු ලැබේ. මෙහි කාරණ වචනය ධම්මඤ්ඤා ඇත්තේය. "හෙතුමි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා" ආදියෙහි මෙනි. මෙහි කාරණය යනුවෙන් එසේ පැවැති ශබ්දයාගේ අත්‍යවශ්‍ය අදහස් කරනලදි. එය පැවැත්මේ හේතු භාවයෙන් අත්‍යවශ්‍ය යෙදුණු ශබ්දප්‍රයෝගය අනුකාරණයයි. මෙයම අනුන් විසින් කියනු ලබන්නේ ධම්මඤ්ඤා වානුධම්මඤ්ඤා යනු අනුන් විසින් කියන ලද කරුණින් කරුණු සහිතවූයේ වී නුඹලාගේ වාදය හෝ එයින් පසුව ඔහුගේ අනුවාදය හෝ කිසියම් අල්පමාත්‍රයක් වූයේද විද්වතුන් විසින් ගැරහියයුතු තැනට - කරුණට නොඑයි. සථාකාරයෙන්ම ඔබගේ කීමෙහි ගැරහියයුතු කරුණක් නැද්ද යන මෙය කියනලද්දේ වෙයි. අනුබන්ධානාමා යනු නොවූදෙයින් (අසත්‍යයෙන්) කියනු කැමැත්තේ නොවේ. අත්‍යවශ්‍ය සිහපටියායෝ යනාදීන්ගේ අත්‍යවශ්‍ය වෙරැක්කණ්ඩයෙහි ආ ක්‍රමයෙන්ම දකයුතුයි. පරමෙත අඤ්ඤා යනු සිවුමග සිවුපල නම්වූ උතුම් අස්වැසීමෙනි. අඤ්ඤාසංකම්මං දෙසෙමි යනු අස්වැසීම සඳහා විසඹුලනු සඳහා දහම් දෙසමි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අංග අටකින් සිහ සෙනෙවියාට දම්දෙසූ සේක. අනුච්චිකාරං යනු අනුව දැන සිතා සසඳා කළයුත්ත කරවයි කියනලද්දේ වෙයි. භාග්‍ය හොඳි යනු සොදුරු

වෙයි. නුඹවැන්නවුන් මා දැක මා සරණ යන කල්හි නිගණ්ඨයා දැක නිගණ්ඨයා සරණ යන කල්හි කීම මේ සිහි තෙමේ දුටු දුටුවන් සරණ යයිදැයි නින්දාවක් උපදියි. එබැවින් නුඹවැන්නවුන්ට විමසා කිරීම මැනවැයි දක්වයි. පටාකං පරිභරෙය්‍යං යනු ඔවුහු වනාහි මෙබඳු වූ සවුචතු ලැබ අසුචල් නම් රජ හෝ රජමහ මැති හෝ සිටු හෝ අපගේ සරණ ගිය සවුචෙක් වූයේයයි පතාකයක් ඔසවා නුවරෙහි හඬ නඟමින් හැසිරෙත්. කුමක් හෙයින්ද? මෙසේ අපගේ මහත්ඛට ප්‍රකට වන්නේය යන කරුණ නිසා මෙන්ම ඉදින් ඔහුට "මම කුමට මොවුන්ගේ සරණ ගියෙමිදැයි විපිළිසරක් ඇති වන්නේ නම් හෙතෙම "මා මොවුන් සරණගිය බව බොහෝ දෙනා දනිති. දැන් පෙරළා ඒමට නොහැකැයි නොයන්නේය යන කරුණ ද නිසාය. එබැවින් "පටාකං පරිභරෙය්‍යං"යි කීවේය. ඔපානගුණං යනු පිළියෙල කරන ලද ලිඳක් මෙන් සිටියේය. කුලං යනු ඔබගේ නිවසයි. දාහඛං මඤ්ඤායනාසි යනු පෙර දස විසි සැට දෙනකු ආවිට ද දැක නැතැයි නොකියා දුන්නෙහිය. දැන් මා සරණගිය කරුණ නිසාම මොවුන්ට දන්දීම නොසිදුව. පැමිණියවුන්ට දියයුතුමයයි අවවාදකරයි. සුභං මෙතං හතො යනු කොයින් අසන ලද්දේද? නිවටුන්ගේ සම්පයෙති. ඔවුහු කුලගෙවල මෙසේ පවසත්: 'අපි පැමිණි යම්කිසිවකුට දියයුතුයයි කියමු. ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ "මටම දානය දියයුතුය. අනුන්ට දන් නොදිය යුතුය. මගේ සවිචන්ටම දියයුතුය. අනුන්ගේ සවිචන්ට නොදිය යුතුය. මට දුන් දෙයම මහත්ඵලය. අනුන්ට දුන් දෙය මහත්ඵල නොවේ. මගේ සවිචන්ට දුන් දෙයම මහත්ඵලය, අනුන්ගේ සවිචන්ට දුන් දෙය මහත්ඵල නොවේ". මෙසේ කියතියි ඒ සඳහා "සුභං මෙතං"යි කීවේය. ආනුප්‍රඛිකථං යනු දානයට අනතුරුව ශීලයය, ශීලයට අනතුරුව ස්වභීයය, ස්වභීයට අනතුරුව මාභීයයයි මෙසේ අනුපිළිවෙළ කථාවයි. එහි දාහකථං යනු මේ දානය නම් සුවයන්ට නිධානයකි. සැපත්වලට මූලයි. හෝගයන්ට පදනමයි, විසමගතවූ තැනැත්තාට ආරක්‍ෂාවයි, රැකවරණයයි. ගතියට පිහිටයි. මෙලොව පරලොවෙහි දානය සමානවූ අනිවාර්ය පිහිටක් අරමුණක් රැකවරණක් ආරක්‍ෂාවක් පිහිටක් නැත. මෙය වනාහි අවශ්‍ය අත්‍යවේණික රුවන්මුවා සිහසුනකට සමානය. ප්‍රතිෂ්ඨාර්ථයෙන් මහපොළොව සමානය. අරමුණු අරුතින් එල්ඹෙන රැහැනකට සමානය. මෙය දුකින් එතර කිරීමේ අරුතින් නැවකි. අස්වැසිලි අරුතින් සංග්‍රාමසුරයෙකි. හයින් ආරක්‍ෂාවීමේ අරුතින් මනාව සකසනලද නුවරකි. මසුරු මලාදියෙන් නොතැවරෙන අරුතින් පියුමකි. ඒවා දවන අරුතින් ගින්නකි. ලංනොවිය හැකි අරුතින් සඵයෙකි. නොතැවෙන අරුතින් සිංහයෙකි. බලවත්වීමේ අරුතින් ඇතෙකි. උතුම් මඟුලකැයි සම්මත අරුතින් සුදුගොනෙකි. කෙස්ම හුම්යකට පමුණුවන

අරුතින් අස් රජෙකි. මේ දානය නම් මවිසින් ගිය මගයි. මේ මගේ වංශයයි. දස පෙරුම් පුරන මවිසින් වෙලාම මහා යාගය, මහා ගෝවිඤ්ඤා යාගය, මහා සුදස්සන මහායාගය, වෙස්සන්තර මහා යාගයයි මහායාග පවත්වන ලදි. සාවකුච දැල්වෙන ගින්නෙහි තමා පවරා දෙන්නහු විසින් පැමිණි යාවකයන්ගේ සිත ගන්නාලදි. දානය ලෝකයෙහි සත් සැපතක් දෙයි. මාරසැපත, බ්‍රහ්මසැපත, සක්විති සැපත ශ්‍රාවක පාරමී ඥානය, පුත්‍රත්‍යක බෝධි ඥානය අභිසංඛොධි ඥානය දෙයි මේ ආදියෙන් දාන ගුණ ප්‍රතිසංයුක්ත කළාවයි. යම්හෙයකින් දන් දෙන්නේ සිල් සමාදාන වීමට හැකිවෙයිද එහෙයින් ඊට අනතුරුව ශීලකල්‍යාණ කීසේක. මේ ශීලය නම් අනිවාර්ය වූ ප්‍රතිෂ්ඨාවයි. අරමුණයි, රැකවලයි, ආරක්‍ෂාවයි. ගතිපිහිටියි. මේ ශීලය නම් මගේ පරපුරයි. මම සංඛපාල තාරජු කල්හි හරිදත්ත තාරජු කල්හි ඡද්දත්ත ඇත් රජු කල්හි සීමාවක් නැති ආත්ම භාවයන්හි සිල් සපිරිවෙමි. මෙලොව පරලොව සැපත්වලට සීලය සමානවූ අවශ්‍ය ප්‍රතිෂ්ඨාවක් අරමුණක් අස්වැසිල්ලක් රැකවලක් ගති පිහිටක් නැත. ශීල අලංකාරය සමාන අලංකාරයක් නැත. ශීල පුෂ්පය සමාන පුෂ්පයක් නැත. සිල් සුවද සමාන සුවදක් නැත. සිල් අබරණින් සැරසුණු සිල්සුවද ගැල්වූ තැනැත්තකු බලන සදේවක ලෝකයා තෘප්තියකට නොයයි මේ ආදී ශීල ගුණයෙන් යුක්තවූ කල්‍යාණයයි. මේ ශීලය නිසා මෙතෙම ස්වභාවය ලබනු ලැබූ දැක්වීමට සීලයට අනතුරුව ස්වභාව කල්‍යාණ වදාළ සේක. සංග්‍රහය යනු මේ ස්වභාවය නම් සිත්සතුටු කරන්නේය. සිත් ඇද ගන්නේය. මනාපය, එසේම මෙහි නිතරම කෙළි සෙල්ලම් නිති සැපත් ලබන්. වාතුර්මහා රාජික දෙව්වරු අනුලක්‍ෂයක් අවුරුදු දිවසුව දිව සැපත් විඳිති. තවුනිසා දෙවියෝ තුන්තෝටි සැට ලක්‍ෂයක් හවුරුදු යන මේ ආදී ස්වභාවයේ ගුණයෙන් යුක්ත කල්‍යාණයයි. සහ සැපත් පවසන්නාවූ බුදුවරුන්ගේ මුව නොපොහොන්නේයි. "අනෙක පරිශායෙනපි බො අහං ගික්ඛවෙ සංග්‍රහයං කප්ථෙය්‍යං" යනාදී මෙය කියනලදි. මෙසේ ස්වභාවයෙන් පොළඹවා ඇතකු සරසා ඔහුගේ සොඬ සිඳින්නකු මෙන් මේ ස්වභාවය අනිත්‍යය, සථිර නැත. මෙහි ඇලීම නොකළයුතුයයි දැක්වීම සඳහා කාමයෝ අඩු ආස්වාද ඇත්තෝය. බොහෝ දුක් ඇත්තෝය. බොහෝ උවදුරු ඇත්තෝය. මෙහි ආදීනව බොහෝයයි ආදී ක්‍රමයෙන් කාමයන්ගේ ආදීනවය පහත් බව අපිරිසිදුබව කීවේය. එහි ආදීනවො යනු දෝසයයි. ඔකාරො යනු පහත්බවයි, ලාමක බවයි, සංකිලෙසො යනු ඒවා මගින් සත්වයා කෙලෙසීමයි. "සංකිලිසාන්ති වත හො සත්තා"යි යම්සේ කීවේද එබැවිනි. මෙසේ කාමයන්ගේ දොෂයෙන් තැනිගන්වා නොහැකියැයි අනුසස් කීසේක. කල්‍යාණය යනු නිරෝගි සිතයි. සාමුක්කංසිකා යනු තමා විසින්ම

උදුරා ගන්නාලද ස්වයම්භූඥානයෙන් දක්නාලද අනුන්ව සාධාරණ නැති යන අරුත්ය. එය කවරෙක්ද? ආයතී සත්‍ය දේශනාවයි. එහෙයින්ම දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං යි කියනලදි. විරජං විතමලං යනු රාගරජස් ආදිය නැතිවීමෙන් විරජවුයි, රාගමල ආදිය දුරුවු බැවින් විගතමලවුයි. ධම්මවක්ඛං යනු මෙහි සෝවාන් මග අදහස් කරනලදි. එහි උපතේ ආකාරය දැක්වීම සඳහා "යං කිංකරි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං" යි කීසේක. ඒ නිරොධය අරමුණු කොට කෘත්‍ය වශයෙන්ම සත්‍යය නමැති පිළිවෙතට පිළිපදියි. දක්නාලද ආර්යසත්‍ය ධර්මය මොහු විසින්දී දිට්ඨධම්මො නම්. සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. දුරුවු විවිකිච්ඡාව පහවු කෙසේ කෙසේදැයි (යන) සෑකය මොහුටනුයි නිශ්චයවිවිකිච්ඡා විගතකථංකථො නම්. විසාරද බවට පැමිණියේයි වෙසාරස්සප්පකො යි. බුදුසස්තෙහි උතුම් ප්‍රත්‍යය ඇත්තේ, ශ්‍රද්ධාව සඳහා මෙහි වෙනත් දෙයක් නොපවතීනුයි අපරප්පව්වො නම්. පටිගතමංසං යනු ප්‍රකෘතියෙන් පැවැති මසයි. මුදල්ගෙන අවත්තලෙහි සොයවයි අරුත්ය. ධම්මසුඛා නිග්ගාමා යනු පන්සියයක් පමණවු නිගණ්ඨයෝයි. චූලං පසුං යනු මහත මහ සිරුරක් ඇති ගෝණ මී උරු නම්වු කිරිසත් සතෙකි. උද්දායකථං යනු තමන් උදෙසා කරවනලද, මරවනලදැයි අරුත්ය. පට්ටකමමං යනු ඒ මෙතෙම මේ මස නිසා ඒ සතුන් මැරීමේ කම්ය ස්පඨි කරයි. ඒ අකුසලයෙන් භාගයක් දායකයාට ද භාගයක් පිළිගන්නාටද වේයයි ඔවුන්ගේ විශ්වාසයයි. වෙනත් ක්‍රමයක්ද වේ. පට්ටකමමං යනු තමන් සඳහා කරනලදයි. නැතහොත් පට්ටකමමං යනු නිමිත්තකම්යට මේ වෙනත් නමකි. එම නිමිත්ත කම්ය මෙහි ඇතැයි මස ද පට්ටකමමං යි කියනලදි. උපකෘත්‍යකෙ යනු කන්මුලෙහියි. අලං යනු ප්‍රතික්ෂෙප කිරීමේ වචනයකි. මෙයින් කවර වැඩෙක්දැයි අරුත්ය. න ව පනෙතෙ යනු මේ ආයුෂ්මතුන් වහන්සේලා දිගුකලක් නුගුණ කැමැත්තෝ වී නුගුණ කියන්නාහුද වෝදනා කරන්නාහු නොදිරවති. බොරුවෝදනාවේ කෙළවරට නොයන්යි අරුත්ය. නැතහොත්, ලජ්ජාවීම අරුත්හි මේ ජීර්ණි යන පදය දැක්විය යුතුයි. ලජ්ජා නොවෙත් යන අරුත්ය.

8. 2. 3

තෙවැන්නෙහි අඛේග්ගි යනු ගුණාංගයන්ගෙනි, තඤ්ඤං දිසායං ජාතො භොගි යනු ඒ සිත්තනදී තෙර දෙසෙහි උපන්නේ වෙයි. වෙනත් සොදුරු අශ්වාජාතීයයෝ එහිම උපදිත්. අලලං වා සුඛං වා යනු තණකොළයි. න අඤ්ඤා අඤ්ඤ උඛේධපේතා යනු අන් අස්ත්‍ර නොඅවුස්සයි, නොපහරයි, නොහපයි, කලහ නොකරයි. සාධේශ්‍යාති

යනු වංචනිකබවයි. කුට්ටියනම් යනු කුට භාවයයි. පිටිගෙයනම් යනු වංක බවයි. වඩේකයනම් යනු ඇඳ බවයි. මෙසේ පද සතරින්ම ඔහුගේ නොතික්වුණු බවම (නොහැදියාව) කියනලදි. වාහි යනු උසුලන බවයි. දුන් ඔවදන් අනුව කටයුතු කරන්නේයි. ශාව පිවිතමරණපරිභොගානා යනු මරණයෙන් පිවිතයේ අවසන්වීම දක්වායි. සකකවං පරිභොග්‍යය යනු අමාත්‍ය මෙන් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කොට පරිභොග කරයි. පුරිසවාමෙහ යනාදියෙහි ඥානශක්තිය ආදිය කියනලදි. සභ්‍යානං යනු පසුබටවීමයි.

8. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි පෙහිති වුගෙහා යනු යවයි කියනලද්දේයි. පිටිකිතො රථං පට්ටගෙහති යනු පිටතාරටියෙන් වියගස උඩට හරවා පසුභාගයෙන් රිය කරකවන්නේ පසුබායි. පට්ඨාලං ඛිපති කුඛ්‍යරං ගහති යනු පස පා දෙක ඔසවා එයින් පහරදී රියෙහි ඒරියා කඳ බිඳයි. හිදුණං ගහප්පති රියේ ඉදිරියෙන් දඩු තුනක් වෙයි. ඒවා කඩයි. රට්ඨාය සර්පිං උක්කප්පිතො යනු හිස නමා වියගස බිම හෙළා කළවයෙන් රියෙහි ඒරියා කඳ පහරදීයි. අර්ථකාමිඤ්ඤි යනු ඉදිරි දෙපයින් ඒරියා කඳ මඩිමින් සිටියි. උඛ්‍යවුමං රථං කරොති යනු ගොඩට හෝ කටුගොඩකට රිය නංවයි. අනාදියිතො යනු මෙනෙහි නොකොට නොසලකායි, මුඛාධානං යනු මුව තැබීම සඳහා දෙන ලද යකඩ සැකිල්ලකි. ඩිලිධායී යනු සතර පා කණු මෙන් නියොල්ව තබා සිටියි, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි.

8. 2. 5

පස්වැන්නෙහි අසප්පායමලා යනු උගත් මනත්‍රයන්ට සප්පායනා නොකිරීම මලයක් (කිඵටක්) නම් වෙයි, අනුධානමලා ඝරා යනු උපථානවීර්යය නැතිකම ගෙවලට මල නම්. වණ්ණාසක යනු සිරුරුපහැයේයි. රක්ඛතො යනු යම්කිසි අයක් දෙයක් රකින්නාගේයි, අවිජ්ජා පරමං මලං යනු එයින් සෙසු අකුසලධර්ම මලින් අටකුනක නොදැන්ම සංසාර මූල සංඛ්‍යාත මල වන බැවින් අවිද්‍යාව පරම මලයි ඊට වැඩි කිඵටක් නම් නැත. මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි.

8. 2. 6

සවැන්නෙහි දුග්ගෙහං යනු දුත කම්යයි, ගහකුමරගති යනු ඒ දුතකම් සංඛ්‍යාතවූ හසුන දරා ගෙනයාමට සුදුසු වෙයි. සොතා යනු

යමෙකුට හසුන දෙයිද එය අසන්නායි. භාවෙනා යනු එය උගෙන මෙය ඔබ විසින් කියනලදැයි යළි අස්වන්නායි (යළි කියන්නායි). උග්ගහෙනා යනු මනාව ගන්නායි, ධාරෙනා යනු මනාකොට දරන්නක් කොට දරන්නායි, විඤ්ඤානා යනු වැඩ අවැඩේ අරුත දන්නායි, විඤ්ඤාපෙතා යනු අනුන්ට හඟවන්නායි. සම්මාසම්මානා යනු මෙය යහපත්ය මෙය අයහපත්යයි මෙසේ වැඩ අවැඩෙහි දක්නුයේ එළඹුණු දෙයෙහි (විමසා බැලීමෙහි) හැකියාව ඇති තැනැත්තේ හසුන සැළකරන්නේ අත්ථිත් දෙයම සලකා සැලකරයි. න වෙධිති යනු නොඅවුස්සයි. අසර්වභිං යනු පහවූ සැක ඇත්තේයි, පුට්ඨිතො යනු ප්‍රශ්න සඳහා විමසනලද්දේයි.

8. 2. 7

සත්වැන්නෙහි රොණොණාන යනු හැඩමෙනි, ආකප්පෙන යනු හැඳිම් පෙරවිම් ආදී විධියෙනි. චනභංගිගත යනු චනයෙන් කඩා ගෙනෙනලද මල්පල ආදී පඩුරෙනි, අටවැන්නෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි.

8. 2. 9

නවවැන්නෙහි පභාරාදො යනු එබඳු නම් ඇත්තෙකි. අසුරිණ්දො යනු අසුර දෙටුවෙකි. අසුරයන් අතුරෙහි වෙපචිත්ති, රාහු, පභාරාද යන මේ තිදෙන දෙටුවෝයි. යෙන ගගවා තෙත්තපඨකම් යනු දසබලයන් වහන්සේ බුදුවූ දිනයෙහි සිට අදයම් හෙටයම්යි එකළොස් වසක් ගෙවා දොළොස් වසරෙහි ශාස්තෘන්වහන්සේ වෙරඤ්ඤාවෙහි වෙසෙන කල්හි සම්බුදුන්වහන්සේ සම්පයට යන්නෙමැයි සිත උපදවා මට අද හෙටයයි දොළොස් වසරක් වූයේය. අද ඒකාන්තයෙන්ම දැන්ම යම්හි එකෙණෙහිම අසුර සමූහයා පිරිවරා අසුරභවනයෙන් නික්ම මද්දහනෙහි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ යම් තැනෙක්හිද එතැනට එළැඹියේය. එකමණං අට්ඨාසි යනු හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න අසා මෙසේ ධර්මය අසන්නෙමැයි පැමිණියේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටු වේලෙහි සිට බුද්ධගෞරවයෙන් ඇසීමට නොහැකි වන්නේද ශාස්තෘන් වහන්සේ වැද එකක් පසෙක සිටියේය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිතු සේක. මේ පභාරාද තෙමේ මා කපා නොකරද්දී පළමුව කපා කිරීමට නොහැක්කේය. පුරුදු කළ බලය ඇති තැන්හිම මොහුට කපාව ඇතිකිරීම සඳහා එක් ප්‍රශ්නයක් අසන්නෙමැයි සිතා ඉක්බිති ඔහු විමසන සේක් අපි පහ පභාරාද යනාදිය පැවසූ සේක. එහි අභිරමනි යනු ඇල්ම විඳියි. නොඋකුටලීව වසන්යයි අරුත්ය. හෙතෙම, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පුරුදුකරනලද තැන්හිම මා විමසන සේකැයි සතුටට පත්වූයේ වී "ස්වාමීනි ඇලුම් කරති"යි කීවේය.

අනුප්‍රබන්ධිතො යනාදිය සියල්ල අනු පිළිවෙලින් පහතට නැඹුරුවූ බවට නම්ය. භ ආශතකෙනෙව පපාතො යනු සිදුණු ඉවුරු ඇති මහ වළක් මෙන් මුලදීම ප්‍රපාතය නොවෙයි. එය වනාහි ඉවුරෙහි සිට අභල දැහල වියන රියන උසභය අඩගව්ව ගව්ව අඩුයොදුන ආදි වශයෙන් ගැඹුරු වී යන්නේ මහමෙර මුල අසුසාරදහසක් යොදුන් ගැඹුරු වී සිටියේයි දක්වන සේක. ධීගධමො යනු සිටි සැටියයි. පිහිටි ස්වභාවයයි. කුණපෙන යනු යම්කිසි ඇත් අස් ආදීන්ගේ සිරුරෙහි. ඵලං උසාදෙති යනු අතින් ගෙන මෙන් රළ පහරින්ම ගොඩ බිමට විසිකරයි. ගඬාගමනා යනු මෙහි සිට මේ නදීන්ගේ උත්පත්ති කථාව කීමට වටීයි. මේ දඹදිව වනාහි යොදුන් දස දහසක පරිමාණය ඇත්තකි. එහි යොදුන් සාර දහසක පරිමාණය ඇති පෙදෙසක් දියෙන් වැසී ගියේ මහසමුද්‍රයයි ප්‍රසිද්ධියට ගියේය. යොදුන් තුන්දහසක් ප්‍රමාණයෙහි මිනිස්සු වෙසෙති. යොදුන් තුන්දහසක ප්‍රමාණයෙහි හිමවන පිහිටියේය. (එය) උසින් යොදුන් පන්සියයක් වූයේ අසුසාර දහසක් මුදුන්වලින් යුක්තවූයේ භාත්පසින් ගලනු ලබන ගංගාවන්ගෙන් විසිතුරු වූයේයි. එහි දිග පළලෙන් හා ගැඹුරෙන් ද පණස් පණස් යොදුන් ඇති යොදුන් එකසිය පණහක පිරිමඩුදු ඇති අනොතතන විල, කණ්ඩමුණ්ඩවිල, රථකාරවිල, ඡඤ්ඤවිල, කුණාලවිල, මඤ්ඤකිනිවිල, සීහසපාතවිලයයි මහවිල් සතක් පිහිටා ඇත. ඒවා අතුරින් අනොතතනවිල සුදඤ්ඤකුටය, විතතකුටය, කාළකුටය, ගන්ධමාදනකුටය, කෙලාසකුටයයි මේ පථිතපසෙන් වටකරන ලද්දේය. එහි සුදඤ්ඤකුටය රත්මුවා වෙයි. යොදුන් දෙසියක් උසය. ඇතුළත වක්ය. කවුඩු මුවක සටහන් ඇත්තේය. ඒ (අනොතතන) විලම වසා සිටි විතතකුටය හැමරුවන්මුවාය. කාළකුටය අඳුන්මුවාය. ගන්ධමාදනකුටය සානුමය වූයේ වෙයි. ඇතුළත මුං පැහැය ඇත්තේය. මුල්ගඳ, හරගඳ, එළගඳ සිව්ගඳ, පතුරුගඳ කොලගඳ, මල්ගඳ ගෙඩිගඳ කඳෙහි ගඳැයි මේ ගඳින් උත්සන්නවූයේය. නොයෙක් ආකාර ඖෂධවලින් ගැවසී ගත්තේ අමාවක පොහොය දිනයෙහි ගිනිගත් අහුරක් මෙන් දිලෙමින් පවතියි. කෙලාසකුටය රිදීමුවාය. සියල්ලම සුදඤ්ඤකුටයට සමාන උස් සටහන් ඇත්තේය. ඒ විලම වසා සිටියේයි. සියල්ල දෙවනාග ආදීන්ගේ ආනුභාවයෙන් පවතියි. මේවාහි ගංගා ගලයි. ඒ සියලුම දිය අනොතතන විලට පිවිසෙයි. සඳහිරු දකුණෙන් හෝ උතුරෙන් හෝ යන්නේ පථිත අතුරින් එහි ආලෝකය ඇති කරයි. කෙලින් යමින් ආලෝකය ඇති නොකරයි. එහෙයින්ම එයට අනොතතනයයි නමක් හටගත්තේය. එහි මනහර පදගල්තලා ඇති මසුකසුඹුවන් නැති පළිඟුමෙන් නිමලදිය ඇති තහනකොට මනාව පිළියෙළවූයේ වෙයි. ඒවායෙහි බුදුවරු රහත්හු හා පසේබුදුවරු ද සෘඤ්මත් සෘෂිහු

ද නහති. දේවයක්කාදිභුද නහති. කෙළිදෙලෙන් පසුවෙති. එහිම සතර පැත්තෙහි සිංහ මුඛය හත්ථිමුඛය අශ්වමුඛය හා වෘෂභ මුඛයැයි සතරමුඛයක් වෙයි. ඒවාගෙන් ගංගා සතරක් ගලයි. සිංහමුඛයෙන් නික්මෙන ගඟ අද්දර සිංහයෝ බොහෝ වෙති. හත්ථි මුඛ ආදියෙන් නික්මෙන ගංඉවුරුවල ඇත් අස් ගොන්නු බහුල වෙති. පෙරදිගින් නික්මෙන නදිය අනොකත්විල තෙවරක් පැදකුණු කොට සෙසුනදී තුනට නොපැමිණ පෙරදිග හිමවිවෙන්ම මිනිස් පියසට නොගොස් මහමුහුදට පිවිසෙයි. පැසුළු දෙසින් ද, උතුරු දෙසින් ද, නික්මෙන නදිභූ ද එසේම පැදකුණු කොට පැසුළු හිමවතින් ද උතුරු හිමවතින් ද මිනිස් පියසට නොගොස් මහමුහුදට පිවිසෙත්. දකුණු මුවින් නික්මෙන නදිය එය තෙවරක් පැදකුණු කොට උතුරෙන් කෙළින්ව ගල්තලය මත්තෙන්ම යොදුන් සැටක් ගොස් පථිතය පැහැර නැගී වටින් තුන්ගවුචක් පමණ දිය දහර වී අහසින් යොදුන් සැටක් ගොස් කියගොළ නම් ගලෙහි වැටුණේය. ගල දියදහර වේගයෙන් බිඳුනේ එහි යොදුන් පණසක් පමණවූ කියගොළා නම්වූ මහපොකුණ හටගත්තේය. එය පොකුණේ ඉවුර බිඳ ගලට පිවිස සැට යොදුනක් ගියේය. එයින් සත පොළොව බිඳ උමගින් සැට යොදුනක් ගොස් වින්ධ්‍යා නම්වූ කිරිසන් පථිතය පැහැර අතෙහි ඇහිලි පස සමාන වූ ධාරා පසක්ව පවතියි. එය තෙවරක් අනෝකත්විල පැදකුණු කොට ගිය තැනෙහි ආවක්කගංගායි කියනුලැබේ. කෙළින් ගලමතින් සැට යොදුනක් ගිය තැන කණ්ඨගංගායි ද අහසින් සැට යොදුනක් ගිය තැනහි ආකාසගංගායි ද කියගොළ පොකුණයි ද ඉවුර බිඳ ගලට පිවිස ගිය තැනහි බහලගංගායි ද උමගින් සැට යොදුනක් ගිය තැනහි උමගංගංගායි ද වින්ධ්‍යා නම් කිරිසන් පථිතය පැහැර දහරා පසක්ව ගිය තැනහි ගඩගා, යමුනා, අචිරවතී, සරතු, මහියයි නම් පසක් බවට පළට විය. මෙසේ මේ පස් මහා ගංගාවෝ හිමවතිනින් ගලා එතියි දත යුත්තේය. සවන්තියොයනු ගලමින් යන යම්කිසි මහානදිභූ හෝ කුඩා නදිභූයි. අපොහති යනු ඇලෙකි. ධාරා යනු වැසිදහරයි, පූර්ණා යනු පිරුණුබවයි. මහසමුද්‍රෙහි මේ ස්වභාවයයි. මෙකල්හි වැස්ස මදවූයේය. දැල් ආදිය රැගෙන මසු කසුඹුවන් ගන්නෙමැයි හෝ මෙකල්හි ගල්තලාවෙහි මහවැසි ලබන්නෙමු නොවේදැයි හෝ කීමට නොහැකිය. ප්‍රථම කල්පික (ලොවමැවුණු) කාලයෙහි සිට මහමෙර බඳෙහි වැදී සිටි ජලයක් වේද එයින් අභලක් පමණවූද ජලය යටට ගිලානොබසී උඩට නැගී නොඑයි. එකරගොයනු නොවෙනස්වූ රසයයි. මුණායනු කුඩා මහත් වටදිගු ආදී හේද ඇති නොයෙක් ආකාර මුතුය. මණි යනු රතුනිල් ආදී හෙද ඇති නොයෙක් ආකාර මැණික්ය. වෙළුරියොයනු උණ පැහැ සිරස මල් පැහැ ආදී හේද ඇති නොයෙක් ආකාරවූ

වෙරළමිණිය. සංඛ්‍යා යනු දක්ෂිණාවාත්ත තමකුණිකමන සඬා ආදී හේද ඇති නොයෙක් ආකාර හක්ය. පවාලං යනු කුඩා මහත් රතු සතරත් ආදී හේද ඇති නොයෙක් ආකාර පබ්ඵය. මධාරගලලං යනු තිත්වැටුණු මැණික් වර්ගයකි. නාගා යනු රළුමත්තෙහි වසන්නෝ ද වෙති. අධිපහාරාදා යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ ධර්ම අවක් කීමට හැකිවෙති. සොළසක් ද දෙතිසක් ද සිවුසැටක් ද දහසක් ද කීමට හැකි වෙති. පහාරාද වීසින් වනාහි අවක් කියනලදි. මම ද ඒවාටම සමාන කොට කියන්නෙමැයි සිතා මෙසේ පැවසූ සේක. අනුපුබ්බසිංහාය යන්නෙන් ත්‍රිවිධ ශික්ෂා කියනලදි. අනුපුබ්බකිරියාය යන්නෙන් තෙළෙස් ධූතංභයෝ ද අනුපුබ්බපට්ඨපදාය යන්නෙන් අනුපස්සතා සත අටළොස් මහා විදගීතා අටතිස් අරමුණු සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම කියනලදි. න ආයතකෙත අඤ්ඤාපට්ඨවේධො යනු මැඩියාගේ උඩපැන යාමක් මෙන් සිල්පිරීම ආදිය නොකොට රහත්බව අවබෝධ කිරීමක් නැතැයි පිළිවෙලින් ශීලසමාධි ප්‍රඥා සපුරාම රහත්බවට පැමිණීමට හැකිය යන අරුත්ය. ආරක්ඛා වා යනු දුරෙහිමය, න ගෙන නිබ්බානධාතුයා උභතතං වා පුරතතං වා යනු අසඬා කල්පයක වුව ද බුදුවරුන් නූපත් කල්හි එක් සත්වයෙකුදු පිරිනිවීමට නොහැක්කේය. එදා ද නිවාණධාතුව හිස්යයි කීමට නොහැකිය. බුද්ධකාලයෙහි වනාහි එක් එක් සමාගමක අසංඛ්‍යෙයයක් වුවද සත්වයෝ අමෘතය සතුටුවෙති. එදා ද නිබ්බානධාතුව සපිරුනේයයි කීමට නොහැකිය.

8. 2. 10

දසවැන්නෙහි නිසිනො යනු පොතොය කිරීම සඳහා උපායිකාවගේ රුවන් පහයෙහි හුන්නේය. හිද හිකුන්නගේ සිත් බලන්නේ එක් දුසිල් පුද්ගලයකු දැක ඉදිත් මම මේ පුද්ගලයා හුන් කල්හිම පාමොක් උදෙසන්නෙමි නම් ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පැලෙන්නේයයි ඔහුට අනුකම්පාවෙන් නිශ්ශබ්ද වූයේය. ඉක්මුනේ පිරිහුනේයි. උග්ගො අරණො යනු අරුණ නැගුණු කල්හියි. නන්දිමුඛියා යනු සතුටු මුව ඇත්තියගේයි. අපරිසුඛා ආනන්ද පරියා යනු අසුවල් පුද්ගලයා අපිරිසුදුයයි නොකියා ආනන්ද, පිරිස අපිරිසුදුයයි වදාළ සේක. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

දෙවැනි මහා වර්ගයයි.

ගහපති වර්ගය

8. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි පඤ්ඤාතො ආයතන නිසිදි යනු ඔහුගේ ගෞරව පත්සියයක් හික්මුණ්ට අසන් පත්සියයක් නිති පනවනලද්දේම වෙයි. ඒවා අතුරෙන් එක් අසුනෙක හිඳගත්තේය. තං සුභාහි යනු ඒවා අසවා ඒ අටවැදෑරුම් ආශ්වයාහි ධම් තෝ අසව යනුයි. විතතං පසිදි යනු බුදුවරයෙක්ද බුදුවරයෙක් නොවේදැයි විතක්මාත්‍රයකුදු නුපත්තේය. මෙතෙමෙම බුදුවරයාහි සිතේ පහළවීම පැහැදුනේ නොකැළඹුණේ විය. සකාහි වා ඤාතිකුලාහි යනු තමන්ට යැපෙන පමණ ධනය ගෙන නැගෙවලට යක්වායි. කසා වො දමම් යනු තුඹවිතන්සේලාගේ කවර පුද්ගයාට දෙමිද, තමන්ගේ අදහස මට දන්වනු මැනවි. අපපට්ඨිගහනා යනු මෙපමණක් දෙමි. මෙපමණක් නොදෙමි මෙය දෙමි මෙය නොදෙමිහි සිත උපදවන්නහු විසින් බෙදනලද්දේ නම් වෙයි. මගේ වනාහි එසේ නොවේ. සංඝයා සතුටුවක් මෙන් ද සමූහයා සතුටුවක් මෙන් ද සිල්වතුන් සමඟ සාධාරණය. සකකට්ඨංයෙව පයිරප්පාසාමි යනු තුටුපහටුව උවටැන් කරමි. ගරුබුහුමනින් එළඹෙමි. අනට්ඨරියං ඛො පන මං ගහෙන යනු ස්වාමීනි දෙවියෝ මාවෙන එළඹ යමක් මෙසේ සැළකරන්ද මෙය ආශ්වයාහිසක් නොවේ. මම එය හේතුකොටගෙන සිතෙහි යම් දියුණුවක් නොදනිමිද මෙබඳු ආශ්වයාහිසකැයි කියයි. සාධු සාධු හිසඟු යනු මෙහි කිසියම් හික්මුවක් ඇමතුසේක. උවසුවාගේ පැහැදිලි කිරීමේ සතුටෙහි මෙය සාධුකාරයයි දනගුතුය.

8. 3. 2

දෙවැන්නෙහි භාගවතෙ යනු ඒ සිටාණන්ගේ නාගවන නම් උයනයි. හෙතෙම පෙරවරුයෙහි (බතට පෙර) ගඳමල් ආදිය ගෙන්වාගෙන උයන් කෙළ කෙළිනු කැමැත්තේ ගොස් සතුටු වන්නේ භාගාවතුන් වහන්සේ දුටුවේය. දැකීමක් සමඟම ඔහුට කලින් කියනලද අයුරින්ම සිත පැහැදුනේය. රහමෙරෙන් උපන් මත එකෙණෙහිම දුරුවුයේය. එය සඳහා මෙසේ කියනලදි. ඔණොපෙසිං යනු දිය අතෙහි වත්කොට දුන්නේය, අසුකො යනු අසුවලායි. සමවිතොට දෙමි යනු මොහුට විකෙකි මොහුට හුඟකැයි මෙසේ සිතේ වෙනසක් නොකරමි. දානවස්තුව එක් සමාන කරමැයි දක්වයි. ආරොවෙනහි යනු අහසෙහි සිට සැලකරන්, නර්ථි තං සංයොජනං යනු මෙයින් උපාසක තෙමේ තමන්ගේ අනාගාමි ඵලය හෙළිකරයි.

8. 3. 3

තෙවැන්නෙහි ගත්තොත් ආලවකො යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ආලවක යක්‍ෂයාගේ අතින් (තම) අත්වලින් පිළිගත් බැවින් හත්පකයයි ලද නම් ඇති රජ කුමරුවායි. සීලවා යනු පන්සිල් දසසිල්වලින් සිල්වත් වූයේයි. වාගවා යනු ත්‍යාගසම්පන්නවූයි. කච්චිභව ගණෙන යනු කිසියම් අරුත් පැහැදිලි කරන තැනකයි. අප්පිට්ඨො යනු අවබෝධකළ අල්පේච්ඡාවෙන් අපිස්වූයේයි.

8. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි පඤ්චමග්ගෙහි උපාසකයෙකු යනු සෝවාන් සංකෘතාගාමීවූ ආර්ය ශ්‍රාවක උපාසකයන් පන්සියයකින් පිරිවරන ලද්දේ වැළඳු උදා අතර ඇත්තේ ගඳමල් සුණු ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටි තැනට එළඹුණේය. සංග්‍රහවර්ගී යනු සංග්‍රහ කරවන කාරණයි, භෙදානං යනු භෙද අනං භං දානෙන සංග්‍රහණාමි යනු නතුල් ගොනුන් බත් වස්ත්‍ර ආදිය මෙන්ම ගඳමල් මුදල් ආදියද දී සංග්‍රහ කරමි. පෙය්‍යවජ්ජෙන යනු මැණික, පියාණෙක, සොයුරු සොයුරිය ආදී කණට මිනිරිවූ මෘදු ප්‍රිය වචනයෙන් සංග්‍රහ කරමි. අත්ථවර්ණාය යනු මොහුට දීමෙන් හෝ ප්‍රියවචනයෙන් හෝ වැඩක් නැත. වැඩ පිණිස හැසිරීමෙන් මෙතෙම සංග්‍රහ කළයුත්තකැයි දැන හටගත් කටයුතු ඉටුකිරීම සංඛ්‍යාත අත්ථවර්ණාවෙන් සංග්‍රහ කරමි. සමානත්තතාය යනු මොහුට දානාදියෙන් වැඩක් නැත. මෙතෙම සමානාත්මතාවෙන් සංග්‍රහ කළයුත්තකැයි එකට කෑමිබිම් හිඳිම් ආදියෙන් තමන්ට සමාන කොට සංග්‍රහ කරමි. දුර්ඥ්‍යානං ඛො නො භවා සොතඛං මඤ්ඤානම් යනු දිළිත්දාට කිසිවක් දීමට හෝ කිරීමට නොහැකි වන්නාටයි, දිළිත්දාට යම්සේද එසේ අපට කන්දිය යුතුයයි හඟිත්. මට කන්දිය යුතුයයි හඟිත්. දුන් ඔවදනෙහි සිටිත්. මගේ අනුශාසනය නොයික්මවිය යුත්තකැයි සිතත්. යොගි ඛො භ්‍යාසං යනු මේ ඔබගේ උපායෙකි. මේ සූත්‍ර දෙකෙහිදීම ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින් ශීලත්‍යාග ප්‍රඥා මිශ්‍රකව දෙසනලදැයි දතයුතුය.

8. 3. 5-6

පස්වැන්නෙහි අත්ථපට්ඨනම් ගොති යනු වැඩ අවැඩ කරුණු නොකරුණු විමසාබලන ලද්දේ වෙයි. සයවැන්නෙහි ශ්‍රද්ධාශීලත්‍යාගයෝ මිශ්‍රකව කියන ලද්දාහ.

8. 3. 7

සත්වුන්නෙහි උපාධිවලා යනු දොස් නැගීමේ බලයෝයි, බලයන්ගෙන් යමක් වේද ඒ ක්‍රොධසිත්‍යය. හෙතෙම එසේ මට කීවේය වෙනෙක් නොවේයයි මෙසේ දොස් නැගීමම බලයයි. නිප්පාධිවලා යනු මෙය නොවේ. එය මෙබඳු මෙබඳු නමැයි වැඩ අවැඩ නිශ්චය කිරීමම බලයයි, පටිසංඛාරවලා යනු ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා බලයෝයි. ඛණ්ඩවලා යනු ඉවසීමේ බලයෝයි.

8. 3. 8

අටවුන්නෙහි බලාහි යනු ඥාන බලයෝයි, ආභවානං ඛයං පටිජානාහි යනු රහත්බව මනාව දනියි. අනිවට්‍ඨො යනු වී නොවීමේ අයුරිනි, යථාභූතං යනු පවත්නා සැටියෙනි, පඤ්ඤාය යනු විදසුන් සහිත මාහී ප්‍රඥාවෙනි, අභිභාසාසුපමා යනු දැවීමේ අරුතින් ගිනි අඟුරුවලකට උපමා කරනලද මේ කාමයෝයි. විවේකනිත්‍යං යනු එලසමාපක්‍ෂිවශයෙන් නිවනට නැඹුරුවූයි, චට්ඨකං යනු කෙලෙස් ඉවත්කළ, දුරුකළ හෝයි, කෙසෙබලාගිතරං යනු පැවිද්දෙහි ඇළුණුයි, ව්‍යන්තිභූතං යනු එක් අංශයකින්ද නොඇළුණු, වෙන්වූ, එකට නොගැටුනාවූයි, ආභවට්ඨානිධෙහි යනු එක්ව යෙදීම් වශයෙන් ආශ්‍රවයන්ට හේතුවුවන්ගෙනි, කෙලශධම්මයන්ගෙනි යන අරුත්ය. නැතහොත් ව්‍යන්තිභූතං යනු දුරුවූ වැයවීමයයි අරුත්ය. කොයින්ද? සබ්බසො ආභවට්ඨානිධෙහි ධම්මෙහි යනු සියලු ත්‍රෛභූමික ධම්මයන්ගෙනියි අරුත්ය. මේ සුත්‍රයෙහි ලෝකික ලෝකෝත්තර ආර්යමාර්ගීය කියනලදි.

8. 3. 9

නවවුන්නෙහි ක්‍ෂණයෙහි කටයුතු කරයිනුයි ඛණ්ඩවො නම්, අවකාශ ලබාම කටයුතු කරයි යන අරුත්ය. ධම්මො යනු සිවුසස් දහමිය. ඔපසම්මො යනු කෙලෙස් සංසිදීම ගෙන එන්නාවූයි. පටිතිබ්බාසිකො යනු කෙලෙස් පිරිනිවුම කරන්නාවූයි, සිවුමග නුවණ නම්වූ සම්බෝධියට යයි, සැපැමිණෙයි යන්නෙන් සම්බොධනාමි නම්. දීඝායුකං දෙවතිකායං යනු මෙය අසංඤී දේවතිකාය සඳහා කියනලදි. අවිඤ්ඤාතාරෙසු යනු බෙහෙවින්ම නොදන්නවුන් අතුරෙහියි, සුප්පවේදිතෙ යනු මනාව කියනලද්දෙහියි. අනුරාධිකා යනු අන්තරාය ඇතිකරන්නාවූයි. ඛණො වෙ මා උපට්ඨො මේ ලබන ලද අවස්ථාව නොඉක්මවායි. ඉධිවෙව නං විරොධෙහි යනු ඉදින් පමාව හැසිරෙන කිසිවෙක් මෙහි මේ අවස්ථාව ලබා සද්ධම්මයාගේ සහතිකතාවය වූ ආයාච්ඡානීය වළක්වයිද නොසපයයි ද යනුයි, අතිතභාවො යනු අත්හළ

අරුත් ඇත්තේය, විරහය අනුගමනය යනු බොහෝ කලක් තැවෙයි. යම්සේ නම් අසුවල තැන බඩු යම අගයක් (සාධාරණ අගයක්) ඇත්තේයයි අසා එක් වෙළෙන්දෙක් නොයෙන්නේද අන් අය ගොස් ගන්නාහුද ඔවුන්ට එය අට ගුණයක් ද දසගුණයක් ද (ලාභ) වන්නේය. ඉක්බිති සෙසු (නොගිය) පුද්ගලයා මගේ අත්පිය ඉක්මුණේයයි තැවෙන්නේද එසේ යමෙක් මෙහි අවකාශයක් ලැබ නොපිළිපදින්නේ සද්ධර්මයාගේ සහතිකභාවය වළහයි. හෙතෙම මේ වෙළෙන්දා මෙන් පහවූ අත් ඇත්තේ තැවෙයි, වැඩිදුරටත් ශෝකකරයි. අවිද්‍යාවෙන් ගැළපු පුද්ගලයාද එසේය. පට්ඨවිද්‍යා යනු අවබෝධ කළාහුය. සංවරා යනු සීලසංවරයෙනි, මාරධෙය්‍යසරාහුගෙයනු මාරයාට අයත්දෙය නම්වූ සසරට අනුගතවූයි. පාරග්‍යායනු නිවනට ගියේයයි, යෙ පත්‍යා ආසව්‍යබ්බං යනු යමෙක් රහත් බවට පත්වූවාහුද ඔවුහුයි, මෙසේ මෙහි ගාථාවන්හි සසර හා නිවන කියනලදි.

8. 3. 10

දසවැන්නෙහි වෙහිසු යනු වෙති නම් රජුන්ගේ නිවාසස්ථානය බැවින් එසේ ලබනලද ව්‍යවහාරය ඇති රටෙහියි, පාච්ඡිකංසදායෙ යනු බුදුරජාණන් වහන්සේ නිවසන තැනින් පෙරදිගෙහි සිටි උණවනයෙහි, නිලෙන් බබළන උණවලින් ගැවසුණු අරණෙහියි, එවං වෙතසො පරිවිතකො උද්දාදි යනු හෙතෙම පැවිදිව පළමු ඇතුළු වසෙහිම සමවත් ලැබුවෙක් වී දහසක් ලොව දැකීමට සමත් දිවැස් තැණ ඉපදවීය. හෙතෙම සැරියුත් තෙරුන් සම්පයට ගොස් මෙසේ කීවේය. "ඇවුත් සාරිපුත්තයිනි, මෙහි මෙම පිරිසුදුවූ මානුෂිකත්වය ඉක්මවූ දිවැසින් දහසක් ලොව බලමි. මගේ වීර්යය ඇරඹිණි. හුදෙකලාව පිහිටියේයි. එළඹිසිටි සිහිය නොමුළාය. කය සැහැල්ලුය. සන්සුන්ය. සිත සමාහිතය, එකඟව තිබේ. එකකුදු වුවත් මගේ සිත ආශ්‍රවයන්ගෙන් උපාදානයෙන් තොරව නොමිඳෙයි." ඉක්බිති ඔහුට තෙරුන් වහන්සේ මෙසේ කීහ. "ඇවුත් අනුරුද්ධයිනි, මම දිවැසින් -පෙ- ලොව බලමියි යන යමක් වේද මෙය ඔබගේ මානයෙහි (මානය නිසා) සිදුවන්නකි. ඇවුත් අනුරුද්ධයිනි, මගේ වීර්යය ඇරඹිණි. -පෙ- සිත එකඟ විණැයි මෙසේ ඔබගේ යමක් වේද එය ඔබගේ උභවයෙහි සිදුවන්නකි. ඇවුත් අනුරුද්ධයිනි, එකකුදු වුවත් මගේ සිත ආශ්‍රවයන්ගෙන් උපාදාන විරහිතව නොමිඳෙයි යන මෙසේ යමක් වේද එය ඔබගේ කුකුසෙහි (කුකුළුවයෙහි) සිදුවෙයි. ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙමේ මේ ධර්මය තුන අතහැර මේ ධර්මය තුන මෙනෙහි නොකොට නිව්‍යාණධාතුවට සිත යොමුකරන්නේ මැනවැ"යි මෙසේ ඔහුට තෙරණුවෝ කමටහන් කීහ. හෙතෙම කමටහන් ගෙන

ශාස්තෘන් වහන්සේට දන්වා වෙති රටට ගොස් මහණදම් කරමින් අධිමසක් සක්මණින් කල්ගැවිය. හෙතෙම වියඝී වේගයෙන් මැඩුණු බැවින් වෙහෙසට පත් සිරුර ඇත්තේ එක් උණු පඳුරක් යට හුන්නේය. ඉක්බිති ඔහුට එවං වෙනසො පරිවිතකො උදපාදී යනු මේ මහා පුරුෂ විතකීය උපන්නේයයි අරුත්ය. අපට්ටස්ස යනු මෙහි ප්‍රත්‍යයෙහි අපිස්බව ඇත්තේ, ධුතඬයෙහි අපිස් බව ඇත්තේ යයි අපිස් බව ඇත්තේ සතර දෙනෙකි. එහි ප්‍රත්‍යයෙහි අපිස්බව ඇත්තා බොහෝ දෙනවිට ටිකක් ගනියි, ටිකක් දෙනවිට ඉතා ටිකක් ගනියි. ඉතුරු නොවීමට සතුරුවන්නෙක් නොවේ. අධිගමයෙහි අපිස් ඇත්තා මජ්ඣිමනික තෙරුන් මෙන් තමන්ගේ අධිගමය අනුන්ට දැනීමට (ඉඩ) නොදෙයි. පයඝාප්තියෙහි අපිස් තැනැත්තේ ත්‍රිපිටකධරයෙක් වුවද බොහෝ දත්බව නොදන්වනු කැමැත්තේ වෙයි. සාකෙතක නිසා තෙරුන් මෙනි. ධුතඬයෙහි අපිස් ඇත්තා ධුතඬයන් පරිහරණය කරනබව අනුන්ට දැනීමට නොදෙයි. දොභානික තෙරුන්ගෙන් දෙවු තෙරුන් මෙනි. කථාවස්තුව විසුද්ධිමග්ගයෙහි කියනලදී. අශං ඛමේමා යනු මෙසේ ලැබූ ශුණ සැහවීමෙන් ද පිළිගැනීමෙහි පමණ දැනීමෙන් ද අපිස් පුද්ගලයාට මේ නවලොවුතුරු දහම සපුරීමණයි. බොහෝ දේ කැමැත්තාට නොවේ. මෙසේ සියලු තැන්හි යෙදියයුතුය. සත්තුවස්ස යනු සිවුපසයෙහි තුන් සතුවත් සතුටුවන්නාටයි. පරිවිතක යනු කායචිත්ත උපධි විවේකයන්ගෙන් විවේකයටපත් පුද්ගලයාටයි. එහි කායවිවේකය නම් සමුහයා එක්ව විසීම දුරුකරයි. අටළොස් වස්තු වශයෙන්වූ හුදෙකළා බවයි. හුදෙකළාවීම පමණින් කම්ය නොනිපදේයයි කසිණපිරියම් කොට අටසමවත් උපදවයි. මෙය විත්ත විවේකය නම්. සමවත් පමණින්ම කම්ය නොනිපදේයයි ධ්‍යාන පාදක කොට සංස්කාරයන් නුවණින් සලකා පිළිපිහියා සමඟ රහත්බවට පැමිණෙයි. මෙය සියලු ආකාරයෙන්ම උපධිවිවේකය නම්. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක. "කායවිවේකය විවේකී සිරුර ඇති නෛෂ්‍රම්‍යයෙහි ඇළවනුන්ටය, චිත්තවිවේකය පිරිසුදුසිත් ඇති උතුම් පිරිසුදුබවට පත්වූවන්ටය. උපධි විවේකය උපධිරහිත ඉවත්කළ සංස්කාර ඇති පුද්ගලයන්ටය. "සඬගතිකාරාමස්ස" යනු සමුහයා සමඟ එක්වීමෙහි මෙන්ම කෙලෙසුන් හා එක්ව විසීමෙහි ඇළුණු තැනැත්තාගේයි, ආරභුවිරියස්ස යනු කායික චෛතසික වියඝී වශයෙන් අරඹනලද වියඝී ඇත්තාගේයි, උපධිතසතිස්ස යනු සතර සතිපට්ඨාන වශයෙන් එළඹයිටි සිහිය ඇත්තාගේයි, සමාගිතස්ස යනු එකඟවූ සිත ඇත්තාගේයි, පඤ්ඤාවගො කම්පල ඇදහීමේ ප්‍රඥාවෙන් පැනවත්වූ පුද්ගලයාගේයි, සාධු සාධු යනු තෙරුන්ගේ විතකීය (ගැන) සතුටු වෙමින් මෙසේ කිය. ඉමං අට්ඨමං යනු නිධන් සත ලද පුද්ගලයකුට

අවච්ඡාදනක් දෙන්නකු මෙන් සත්මිඤ්ඤාවන්, සත් ඇත්තුවන්, සත් අස්තුවන් ලද පුද්ගලයකුට අවච්ඡාදනක් දෙන්නකු මෙන් සත් මහා පුරුෂ විතකියන් විතකිත්‍ය කොට සිටියහුට අවච්ඡාදන පවසන්නේ මෙසේ කීවේය. **තිස්සපඤ්චාරාමය** යනු තෘෂ්ණා මත දිට්ඨි ප්‍රපංචරහිත බැවින් නිෂ්ප්‍රපංචය නම්වූ නිවනෙහි කැමැතිවූවහුටයි, සෙස්ස ඊටම අපරනාමයකි. **යතො** යනු යම් විටෙකය, **තතො** යනු එවිටය, **භාභාරතභානං** යනු නිල්, කහ, රතු, සුදු පැහැඇති නොයෙක් සායම්වලින් පැහැගන්වන ලද්දාවූයි, **පංසුකුලං** යනු තෙවිසි කෙතෙහි පැවැති පංසුකුලයයි, **වීවරානං ඛාගිකාය** යනු පෙරවරු ආදී යම් කලෙක ඔහුට යමක් කැමති වේද, එකල්හි එය පොරවන්නාට ඒ රෙදි බඳුන මනාපවී හැඟේ. මෙසේ වීවරසන්නොස මහා අරියවංසයෙන් සතුටුව වසන්නාවූ තුඹටද පංසුකුල වීවරය (ගැන) හැඟේ, වැටහේ, රහිතයා යනු කැමැත්ත සඳහායි. **අපරිතඤ්ඤාය** යනු තෘෂ්ණාදෘෂ්ටි සැලීමටලින් නොසැලීම සඳහායි, **ඵාසුචිභාරාය** යනු සුවසේ විසීම සඳහායි. **ඔක්කමභාය නික්ඛානකාය** යනු අමා නිවනට බැස ගැනීම සඳහායි. **පිණ්ඩාලොපං** යනු ගම්නියම්ගම් රජදහන්වල කෙණ්ඩාබලයෙන් ගෙවිළිවෙලින් හැසිරීමෙන් ලද පිටු අහරයි, **ඛාගිකාය** යනු ඒ ගෘහපතියාට නොයෙක් අග්‍රරස බොජුනක් මෙන් හැඟේ. **සනතුට්ඨකාය වීභරතො** යනු පිණ්ඩපාත සන්නොස මහා අරියවංසයෙන් සතුටුව වසන්නහුටයි. **රුක්ඛමුලං සෙනාසනානං ඛාගිකාය** යනු ඒ ගෘහපතියාට තෙමහල් පහයෙහි සුවඳ කුසුම් සුවඳ කැවූ කුළුගෙය මෙන් රුක්මුල හැඟේ, **සනතුට්ඨකාය** යනු සෙනාසනසන්නොස මහා අරියවංසයෙන් සතුටුවූවහුටයි. **තිණ්ණපිරිකො** යනු තණුවලින් හෝ පත්වලින් බිම හෝ පුවරු ගල්තලයන් ගෙන් එක්තරා තැනක හෝ ඇතුරු ඇතිරිල්ලෙහියි. **පුතිමුත්තං** යනු කිසියම් මුත්‍රයකි, එකෙණෙහි ගත් මුත්‍රය ද පුතිපුත්තමයි කියනු ලැබේ. **සනතුට්ඨකාය වීභරතො** යනු ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකර සතුවින් සතුටුව වසන්නහුටයි, මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටු තැනෙකහි රහත්බවට හෙළමින් කමටහන් කියා කවර සෙනසුනක වසන්නහුට නම් කමටහන් යෝග්‍ය වන්නේදැයි විමසා බලන සේක් එහිම වාසය කිරීම නිසායයි දැන එසේ නම් අනරුද්ධ, ඔබ යනාදිය පැවසූ සේක. **පවිට්ඨකාය වීභරතො** යනු තුන් විවේකයෙන් හුදෙකළා වී වසන්නාටයි, **උග්‍යොපතිකපිටංගුත්තං** යනු උනන්දු කරවන්නාවූම වචනයන්ගෙන් යුක්තවූයි, ඔවුන් උච්චතට යවන්නාවූම යනාදියි. **පපඤ්චතිරොධෙ** යනු නිවනෙහියි, **පඤ්ඤා** යනු අරමුණු කිරීම් වශයෙන් පනියි, **පසිද්ධි** යනාදියෙහි ද අරමුණු වශයෙන්ම පැහැදීම පැවතීම හා නැවතීම දතයුතුය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙති රටෙහි පෙරදිග හුණ ලැහැබෙහි ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙරුනට කියනලද අෂ්ට මහා

පුරුෂ විතකියන් නැවත හෙසකලා වන මහා විහාරයෙහි වැඩහිඳි හික්කුසංඝයාට විස්තර වශයෙන් වදාළ සේක. මනෝමයෙන යනු මනසින් උපදවන ලද ශරීරය ද මනෝමයයි කියනුලැබේ. මනසින් නිමාණය කරනලද ශරීරය ද වේ. මෙහි මනසින් කළ ශරීරය සඳහාම කීවේය. යථා මෙ අග්‍ර සංඝකර්මයා යනු යම්සේ මට විතකියක් වූයේද යනුයි, භෞත උත්තරී යනු අභ්‍යන්තරවිතකියන් දක්වනසේක් එයින් මත්තෙහි දෙසු සේක. සෙස්ස සියලු තැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි ගහපති වර්ගයයි

—//—

දාන වර්ග

8. 4. 1

සතරවෙනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි ආසන්නදානං ලෙඛි යනු පැමිණ දන්දෙයි, පැමිණියහු දැක ඔහු මොහොතක්ම හිඳුවා සත්කාර කොට දන්දෙයි, දෙන්නෙමැයි වෙහෙස නොකරවයි, භයා යනු මෙතෙම නොදන්නෙකි, නොකරන්නෙකියි ගැරහිම් බියෙන් හෝ අපායබියෙනි, අදාසි මෙ යනු මෙතෙම පෙර මෙනම් දෙය දුන්නේයයි (සිතා) දෙයි, දසාසි මෙ යනු අනාගතයෙහි මෙනම් දෙය දෙන්නේයයි දෙයි, සාහුදානං යනු දානය නම් මැනවි, සොඳුරුය. බුද්ධාදී පටිවරුන් විසින් පසසන ලද්දකැයි දෙයි, වික්කාලංකාරවික්ක පරික්කාරත්වං ලෙඛි යනු සමථ විදර්ශනාසිත අලංකාරකරනු සඳහා ද පිරිකර සඳහා ද දෙයි, දානය සිත මෙළෙක් කරයි, යමකු විසින් ලබන ලද්දේද හෙතෙම ලැබිනැයි මෘදු සිත් ඇත්තේ වෙයි. යමකු විසින් දෙන ලද්දේද හෙතෙම මවිසින් දෙන ලදැයි මෘදුසිත් ඇත්තේ වෙයි, මෙසේ දෙදෙනාගේම සිත මෘදු කරයි, එහෙයින්ම අදහ්නදම්ම යැයි කියනුලැබේ. එහෙයින් කියනලදි.

දානය නොදැමුනවුන් දමනය කරන්නකි, දානය සියලු අන්තර් සාධනය කරන්නකි, දීමෙන් හා ප්‍රිය වචනයෙන් නැමෙත්, නතු වෙත්.

මේ දාන අට අතුරෙන් වික්කාලංකාර දානයම උතුම්ය.

8. 4. 2

දෙවැන්නෙහි සංග්‍රාහි යනු යම් සැදැහැවකින් දානය දෙයි ද ඒ සැදැහැවයි, භිරිසං යනු යම් ලජ්ජාවකින් දානය දෙයිද එයම අදහස්

* "අදහ්නදම්මං දානං දානංසංඛ්‍යාප්පාධංකං
දානෙන පියවාචෙන මනමනි නමනතිව"

කරන ලදී. කුසලකුඩු දානං යනු දානය නිවැරදිය, දිවියං යනු දෙවිලොව පමුණුවන්නේයි.

8. 4. 3

තෙවැන්නෙහි දානවග්ගිහි යනු දාන කාරණයෝයි, ජණ්දා දානං දෙති යනු ප්‍රේමයෙන් දානය දෙයි, දොසා යනු තරහින් කිපියේ වී යමක් ඇත්ද එය වේගයෙන් ගෙන දෙයි, මොහා යනු මෝහයෙන් මුළා වී දෙයි, ගරහා යනු ගැරහීමට බියෙන් හෝ අපායට බියෙන් හෝ ඔහුටම බියෙන් හෝ දෙයි, කුලවංශං යනු කුලපරපුරයි.

8. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි න මහපථලං හොති යනු ධාන්‍යඵලයෙන් මහත්ඵල නොවෙයි, න මහසාදං යනු යමකට ඵලයක් වේද එහි ආස්වාදය මහත් නොවෙයි, මද ආස්වාද ඇත්තකි, නොමිහිරිය, න ඵාහිසෙය්‍ය යනු ඊට වැඩිමකුත් නොවෙයි. ඊට මහත් වීගොඩක එකතුවක් නොවෙයි අරුත්ය. උණ්ණාම නිග්ගාමී යනු බැවුම ගොඩ වශයෙන් විෂම පිහිටීමයි, එහි ගොඩ දිය දරා නොසිටියි, බැවුමෙහි ඉතා බොහෝවක් (දිය) සිටී, පාසාණසංවර්ලං යනු පැතිරී සිටි පැතලි ගල්තලයෙන් ද කුඩා ගල්වලින් ද බොරඵලවලින් ද යුක්තවූයේයි, උසාරං යනු උල්පත්දියයි, න ව ගමිහිරිතං යනු තදබිම් නිසා ගැඹුරට ගිය නතුල් හි මගක් කොට සාන්තට නොහැකිය. නොගැඹුරු නතුල් (හි) මගක්ම වේ. න ආසසම්පන්නං යනු දිය ඒමෙන් යුක්තවූවක් නොවේ. න අපාසසම්පන්නං යනු නික්මෙන මහ ඇත්තක් නොවේ. න මාහිසසම්පන්නං යනු කුඩා මහත් දිය වේලින් යුක්තවූවක් නොවේ. න මරිසාදසම්පන්නං යනු නියර සීමාවන්ගෙන් යුක්තවූවක් නොවේ, මහත්ඵල නොවෙයි ආදී සියල්ල වී අස්වැන්න වශයෙන් දකයුතුය. සම්පන්නෙ යනු පිරිපුන්වූවෙහි, සැපත් ඇත්තෙහියි, පවුග්ගාඛිපසම්පදා යනු හොඳ බිජය රෝපනය කරනලදී. දෙවෙ සම්පාදයනාමි යනු වැස්ස මනාව වසින විටයි, අනිහිසසම්පදා හොති යනු කෘමි, කුහුඹි ආදී ප්‍රාණීන්ගෙන් වන උවදුරු නැතිවීම එක් සම්පත්තියකි. විරුද්ධි යනු වැඩිම දෙවැනි සම්පත්තියයි, වෙසුලං යනු මහත්බව තෙවැනි සම්පත්තියයි, ඵලං යනු පිරිපුන් ඵලය විත්තසම්පදාවයි. සම්පන්නසිලෙසු යනු පිරිපුන් සිල්හියි, භොජනසම්පදා යනු සම්පූර්ණ නොයෙක් බෝජන් ඇති බවයි, සම්පදානං යනු ක්‍රීඩා කුශල සම්පදාවයි, උපතෙහි යනු ඒ භොජන සම්පදාව එළවයි, කුමක් හෙයින්ද? සම්පන්නං ගිග්ගං තං තතං යම්භෙයකින් ඔහුගේ ඒ කළ කම්ය සම්පූර්ණ පිරිපුන්ද යන අරුත්ය.

සමානාත්මිය යනු මෙහි සම්පූර්ණයෙන් වේවායි, විශ්වාසයකට පත්වන
 යනු ක්‍රිස්තියානියන්ගෙන් ද පසළොස් වරණ ධර්මයන්ගෙන් ද යුක්ත
 වූයේය, ලෝකය යනු මෙබඳු පුද්ගලයා සිතේ සජීවී, අවිකල් භාවය
 ලබායි, කෙරෙහි කමසමපදං යනු පිරිසුන් කම්යක් කරයි, ලෙග් ව
 අත්සමපදං යනු අත්පිය ද පිරිසුන්ව ලබයි, දිවයිකමපදං යනු
 විදේශිකාදායකයයි, මහසමපදං යනු සෝවාන් මගයි, ශාති
 සමානාත්මිය යනු පිරිසුන් සිතැත්තේව රහත් බවට යයි, ආශාති
 සමානාත්මිය යනු ඒ සියලු දුකින් මිදීම සබ්සමපදා නම් වෙයි.

8. 4. 5

පස්වැන්නෙහි දානුසාරකියෝ යනු දාන හේතුවෙන් (ඇතිවන)
 උප්පත්තිහුයි, දහම් යනු තබයි, අධිවයානිය යනු ඊටම නාමයකි, භාවෙහි
 යනු වැඩෙයි, හිතෙ විමුක්තං යනු ලාමකවූ පංචකාම ගුණයන්හි
 මිදුනාවූයි, උත්තරං අභාවිතං යනු එයින් මත්තෙහිවූ මගපල සඳහා
 නොවඩනලද්දාවූයි, තත්පරතෙහි යනු සම්පූර්ණයෙන් නැසූ රාගය ඇත්තාගේ හෝ
 සම්පූර්ණයෙන් නැසූ රාගය ඇත්තාගේ හෝ සම්පූර්ණයෙන් යටපත්
 කළ රාගය ඇත්තාගේයි, දානමාත්‍රයෙන්ම බඹලොව ඉපදීමට
 නොහැකිය. දානය වනාහි සමාධි විදේශිකා සිතට අලංකාර පිරිවරක්
 වෙයි. ඉක්බිති දානයෙන් මෘදුසිත් ඇත්තේව බුන්මවිහාරයන් වඩා
 බඹලොව උපදියි, එහෙයින් නැසූ රාග ඇත්තාට මිස රාග සහිත
 වුවහුට නොවේයයි කියනලදි.

8. 4. 6

සවැන්නෙහි ඒ පුණ්‍ය ක්‍රියා ද ඒවායේ ආනිශංසයන්ගේ
 වස්තූන්දැයි පුණ්‍යකර්මය වනුයේ නම් වේ. දානාදීන්ගේ ලක්ෂණයෙහි
 සිත පිහිටුවා අපවිසින් මෙබඳු නම් දානයක් දියයුතුය, ශීලය රැකිය
 යුතුය, භාවනාව වැඩිය යුතුයයි සත්වයෝ පින් කරති. දානයම
 දානමයයි, දාන වෙතනාවන්හි හෝ මුල් වෙතනාවෙන් නිපත්
 සනිටුහන් කරන වෙතනාව දානමය නම්. ශීලාදීන්ගෙන් ශීලමය
 ආදිය මෙහි, සෙසු දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, පරිත්තං කතං භෝගී යනු
 ටිකක්, මදක් කරන ලද්දේ වෙයි, භාගිකමොගී යනු නොනිපැයෙයි,
 අකතං භෝගී යනු භාවනාක්‍රමයන්හි යෙදීමෙන්ම නොඅරඹනලද්දේ
 වේයයි අරුත්ය, මහාසමාදායකං යනු මිනිසුන් අතුරෙහි සැපත් නැති
 පස් වැදෑරුම් පහක් කුලයයි. උපාසකිය යනු පිළිසිඳ ගැනීම් වශයෙන්
 එළඹෙයි, එහි උපදියයි අරුත්ය, මහාසමාදායකං යනු ප්‍රමාණයට කරන

ලද්දේයි, විකකි, බොහෝ නොවේ. මනුෂ්‍යයෝග්‍යය යනු මිනිසුන් අතුරෙහි සුභගතාවයයි, (වාසනාවයි), තෙවැන්නුම් කුලසම්පත්තියෙන් යුක්තවූයේයි, අධිමත්තය යනු අධිකප්‍රමාණය හෝ ඵලයයි, අධිගණනනි යනු මැඩ පවත්වා ගනිත්, විශිෂ්ටතරවුවෝ ජේෂ්ඨකයෝ වෙත්යයි ඇදහෙයි.

8. 4. 7

සත්වැන්නෙහි සුචං යනු පිරිසුදුවක්, පැහැපත්වූවක් දෙයි, පණිතං යනු රසයෙන් යුක්තවූවකි, කාලෙතං යනු සුදුසු කාලයෙනි, කපපියං යනු යමක් සුදුසුද (ගැලපේද) ඵය දෙයි, විවෙශ්‍ය දෙති යනු මොහුට දුන්දෙය මහත්ඵලවෙයි, මොහුට (දුන්දෙය) මහත්ඵල නොවේයයි මෙසේ පිළිගන්නන් සෙවීමි වශයෙන් දානය හෝ විමසා බලා දෙයි.

8. 4. 8

අටවැන්නෙහි අභ්වාය යනු අත් සඳහායි, හිතාය සුඛාය යනු හිත සඳහා සුව සඳහායි, පුබ්බපෙතානං යනු පරලොව හිස ඥාතීන්ටය, මේ සූත්‍රයෙහි බුදුන් තුළින් කල්හි සක්විති රජවරු බෝසත්තු පසේබුදුවරු ලැබෙත්, බුදුවරුද බුදුසව්වෝ ද කියනලද පරිද්දෙන් වූ මොවුන්ට අත්සඳහා හිත සඳහා සුවසඳහා පවතිත්, බහුතං වත අභ්වාය සප්තකුණා කර්මාවශං යනු පැණවත් පුද්ගලකෙමේ ගෘහයෙහි වසන්නේ ඒකාන්තයෙන්ම බොහෝ දෙනාට වැඩ සඳහා වෙයි. පුබ්බ යනු පළමුවයි, පුබ්බකතමනුස්සරං යනු මව්පියන්ගේ පුබ්බකාර (මුලින්කරන) ගුණයන් සිහිකරන්නේයි, සත්ඛමෙත යනු කරුණු සහිතවූ ප්‍රත්‍ය පිදීමෙන් පුදයි, අපචෙ චුමමාරාධො යනු ගරුකරයි, ඔවුන්ට පහත් පැවතුම් ඇති බවට පැමිණෙයි, පෙසලා යනු ප්‍රියශීලීවූයි,

8. 4. 9

නවවැන්නෙහි දානාති යනු සිතුවිලි දීමය, අග්ගඤ්ඤානි යනාදීන්ගේ අත්ඵය යට කියන ලද්දේමය.

8. 4. 10

දසවැන්නෙහි පාණාතිපාතො යනු පණනැසීමේ චේතනාවයි, සබ්බලුභො අප්පාසුකසංවත්තනිකො යනු ඒ සුඵ කම් විපාකයෙන් අඩු ආයුෂ ඇත්තේ වෙයි. දුන් පමණට හෝ ප්‍රතිසන්ධියෙන් විශැකි යයි,

මවුකුසින් නික්මෙන කෙණෙහි හෝ (මෙසේ අල්පායුෂ්කවෙයි.) මෙබන්දක් වනාහි අන්කිසි කමියක ප්‍රවෘත්ති විපාකයක් නොවේ. මෙය පණ නැසීමේ කමිය ගියමගයි. හොඟව්‍යසනසංවත්තනිකො යනු යම්සේ කාකණික මාත්‍රයකුදු අතේ නොසිටියිද මෙසේ හොඟ විනාශයට හේතුවෙයි, වෙරසපත්තසංවත්තනිකො හොඟි යනු සතුරන් සමඟ වෛරය පවත්වයි, ඔහුට සතුරෝ බොහෝ වෙත්, යමෙක් ඔහු දකියි ද වෛරයම උපදවයි. නොනිවෙයි, මෙබන්දක් වනාහි අනුන්ගේ රැකවල් කරනලද භාණ්ඩයෙහි කරනලද අපරාධයාගේ ප්‍රවෘත්ති විපාකයයි. අගුණඛණ්ඩාන සංවත්තනිකො හොඟි යනු අසත්‍යයෙන් දොස්නැඟීමට හේතුවෙයි. යම් කිසිවකුවියින් කරනලද්ද ඔහු මත වැටෙයි, මිඟෙහි ගෙදනසංවත්තනිකො යනු මිත්‍රයන්ගෙන් බිඳීමට හේතුවෙයි, යමකු යමකු මිත්‍රයකු කරගනියිද හෙතෙම හෙතෙම බිඳෙයිමය. අමනාපසංග්‍රහසංවත්තනිකො යනු නොකැමැති ශබ්දයට හේතුවෙයි. යම් ඒ වචනයක් රථ කඳක කටුක වේද, තරඟ උපදවයිද මරණීය වේද ගියගිය තැන එයම අසයි, හිත කැමති ශබ්ද ඇසීමක් නොලබයි, මෙබන්දක් රථවචනයාගේ කමිය ගිය ගිය මගයි. අනාදෙය්‍යවාචසංවත්තනිකො යනු නොගතයුතු වචනයට හේතුවෙයි. නුඹ කෙසේ කියහිද? කවරෙක් නුඹගේ වචනය ගත්තේදැයි කියයුතු බවට පැමිණෙයි, මේ නිසරු වචන කීමේ කමිය ගිය මගයි. උමත්තකසංවත්තනිකො හොඟි යනු උමතුබවට හේතුවෙයි. එයින් මිනිසා උමතු වුවෙක් හෝ විසුරුණු සිතැත්තෙක් හෝ කෙළතොල්ලෙක් හෝ වෙයි. මේ සුරාපානයාගේ ප්‍රවෘත්ති විපාකයයි. මේ සුත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි.

සිවුවැනි දානවර්ගයයි.

—//—

උපොසථ වර්ගය

8. 5. 4

පස්වැනි වර්ගයෙහි සතරවැනි සුත්‍රයෙහි ඉමෙ වෙපි වාසෙට්ඨ මහාසාලා යනු ඉදිරියෙහි තිබුණු සල්ගස් දෙක දක්වමින් සිතනලද උපමාව වදාළ සේක. මෙය කියනලද්දේ වෙයි. මේ සල්ගස් අවේකනිකය. ඉදින් මොවුහුද සවේකනික වී අධ්‍යංගසමන්තාගත උපොසථය රකින්නහු නම් මොවුනට ද ඒ උපොසථය දිගුකලක් හිතසුව පිණිස වන්නේය. මිනිසුන්වුවත් ගැන කිවයුත්තක් නැත.

8. 5. 6

සයවැන්නෙහි යෙතායකො අනුරුද්ධා යනු ඒ දෙවතාවෝ කමන්ගේ සැපත බලා කවර කරුණක් නිසා අප විසින් මේ සැපත ලබන ලදදැයි සිහි කරමින් තෙරුන් දැක අපි පෙර සක්විති රජකම් කරන්නාවූ ආයායන් වහන්සේට බිරින්දෑවරු වී උන්වහන්සේ විසින් දෙනලද ඔවදනෙහි පිහිටා මේ සැපත ලබමු. යමු තෙරුන් ගෙනවුත් මේ සැපත විදින්නෙමුයි දහවලෙහි ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙරුන් සිටි තැනට එළඹුනාහ. භික්ෂු ධාතෙසු යනු කරුණු තුනෙක්හියි, ධාතෙසු පටිලභාම යනු කෂණයකින්ම ලබමු. ඔරං යනු වචන ශබ්දය හෝ ශීත ශබ්දය හෝ ආහරණ ශබ්දයයි, පිතා අක්ක යනාදිය නිල් පැහැ ඇත්තෝ වූහ. කහ පැහැත්තෝ වීමට නොහැකිවෙකියි ආදී ක්‍රමයෙන් සිතා විකෘතිය කරයි. ඒ දෙවතාවෝ ද දැන් ආයායන් වහන්සේ අපගේ කහ බව කැමති වෙති. දැන් රතුවයයි එබන්දෝම වූහ. අවපරිකං වාදෙහි යනු අත්තලය හැඩවූහ. පඤ්චබ්බිකං යනු ආතත විතත ආතතවිතත ඝන සුසිර යන අංග පයින් යුක්තවූවහුයෙයි. එහි ආතතය නම් සමින් වැසුණු බෙර ආදියෙහි එකැස් තුය්යීයයි. විතතය නම් දෙඇස් තුය්යීයයි. ආතතවිතතය නම් සියල්ලෙන් වැසුණු තුය්යීයයි. සුසිරය නළා ආදියයි. ඝනය නම් කයිතාලම් ආදියයි. සුවිභිකං යනු ඇදීම් (තදකිරීම) ලිහිල් කිරීම් ආදියෙන් නංවන ලද්දහුයෙයි, සුපට්ඨපභාලිකං යනු ප්‍රමාණයට පිහිටිබව දැනගැනීම සඳහා මනාව තට්ටු කරනලද්දහුයෙයි, කුසලෙහි සුසම්පතාගතං යනු වාදනය කිරීමට යමෙක් දක්ෂයෝද සපන්නුද ඔවුන් විසින් වාදනය කරන ලද්දහුයෙයි, වග්ගා යනු සොදුරු වූයේයි, රජභීයො යනු සතුටු කිරීමට සමත්වූයේයි, කම්භීයො යනු කැමතිවිය යුත්තේයි. ඛම්භීයො යනු හෝ පාඨයෙකි, දවසකුදු අසනු ලබන්නේ ඉවසයිමය. නොකළකිරෙයි යන අරුත්ය, මදභීයො යනු මානමද පුරුෂමද ඇති කරන්නේයි, ඉන්ද්‍රියානි ඔක්ඛි යනු මේ දෙවියෝ නොසරුප් දෙයක් කරත්යයි ඉඳුරන් යටට හෙළිය. ඇස් ඇර බැලිය. න ඛො අයොග අනුරුද්ධා සාදිග්ගි යනු අපි නටමු ගයමු, අනුරුද්ධ ආයායන් වහන්සේ සතුටු නොවෙති. ඇස් හැර නොලබති අපි නටා හෝ ගයා කුමක් කරන්නෙමුදැයි එහිම අතුරුදහන් වූහ. යෙත ගගවා ගෙහුපඨංකම් යනු ඒ දෙව්වරුන්ගේ ආනුභාවය දැක කවර නම් ධර්මයන්ගෙන් යුක්තවූ මාගමක් මනාපකායික දෙව්ලොව උපදිදැයි මේ කරුණ ඇසීමට එළඹියේය.

8. 5. 9

නවවැන්නෙහි අයංකා ලොකො ආරුද්ධා හොති යනු මෙය වන්නේය. ලොව කිරීම් මාත්‍රයෙන් පටන්ගත් බැවින් පිරිපුන් බැවින්

පටන්ගත්තේ වෙයි. පිරිපුන්වූයේ වෙයි, සොළසාකාරසම්පන්න යනු සූත්‍රයෙහි කියනලද අටින් ද අත්ථකථාවන්හි අටින්දැයි සොළොස් අයුරකින් යුක්තවූයි, ඇයගේ යම් අංගයෝ වෙන්ද අනුන් ද ඒවායෙහි සමාදන් කරවතියි මෙසේ ද සොළොස් අයුරකින් යුක්තවූයි. මෙහි ශ්‍රද්ධාශීල ප්‍රඥාවෝ මිශ්‍රකව කියනලද්දාහ.

8. 5. 10

දසවැන්න භික්ෂුසංඝයාට කියනලද්දකි. යමක් වනාහි නොකියනලද්දේද එය යට පැමිණි ක්‍රමය ඇති බැවින් පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි උපොසථ වර්ගයයි.

—//—

ගොතම් වර්ගය

8. 6. 1

සවැන්නෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සංකේතය ව්‍යවහාරික යනු පළමු ගමනින්ම ගොස් වෙසෙන සේක. මහාපජාපති යනු පුත්‍ර ප්‍රජාවට මෙන්ම දුතිතෘ ප්‍රජාවට ද උසස් බැවින් එසේ ලද නම් ඇත්තියයි, යෙන ගගවා ගෙනුපසගතම් යනු භාගාවතුන් වහන්සේ කපිල පුරයට ගොස් පළමුවම නන්ද පැවිදි කරවූහ. සත්වැනි දිනයෙහි රහල් කුමරුන්ය. වූම්බට කලහයෙහිදී දෙනුවරවැසියන් යුද පිණිස යන කල්හි ශාස්තෘන් වහන්සේ වැඩම කොට ඒ රජවරුන් හඟවා අත්‍යවශ්‍යවූය වදාළ සේක. රජවරු පැහැදි කුමරුන් දෙසිය පණහ බැගින් දුන්නාහුය. ඒ කුමරු පන්සියය ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්පයෙහි පැවිදිවූහ. ඉක්බිති ඔවුනට බිරින්දෑවරු හසුන් යවා (පැවිද්දට) නොඇල්ම ඉපදවූවාහුය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඔවුනට නොඇල්ම උපන්බව දැන ඒ පන්සියයක් තරුණ භික්ෂූන් කුණාලවිලට පමුණුවා තමන් කුණාල කාලයෙහි හුන්වීරු ගල් තලාවෙහි හිඳ කුණාලපාතක කථාවෙන් ඔවුන්ගේ නොඇල්ම දුරුකොට ඒ සියල්ලන් සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටවූ සේක. යළි මහාවනයට ගෙනවුත් රහත් පෙලෙහි පිහිටවූහ. ඔවුන්ගේ සිත් දැනගනු සඳහා යළිදු බිරින්දෑවරු හසුන් යැවූවාහුය. ඔවුහු අපි ගිහිගෙහි විසීමට නුසුදුසුසේ වෙමුයි පිළිතුරු යැවූහ. ඔවුහු දැන් අපගේ ගෙවලට යාමට නොයුතුය. මහා ප්‍රජාපතිය සම්පයට ගොස් පැවිද්ද අනුදන්වා ගෙන පැවිදි වන්නෙමුයි පන්සියයම ප්‍රජාපතිය වෙත එළඹ ආයතීවනි, අපට පැවිදිවීමට

අනුදත් මැනවයි කීවාහුය. මහා පුරාපතී තොමෝ ඒ ස්ත්‍රීන් ගෙන භාගාවතුන් වහන්සේ යම්තැනකද එතැනට එළඹියාය. සේසත යට රජු පිරිනිවන් පෑ කල්හි එළඹියේයයි ද කියත්මය. අලං ගොතමී මාගෙ රැවටී යනු කුමක් හෙයින් ප්‍රතික්‍ෂෙප කළසේක්ද? සියලුම බුදුවරුන්ට සිවුපිරිසක් නොවේද? නිසැකවම වෙයි. වෙහෙසවා නොයෙක්වර ඇයැදිවිට අනුදන්නාලදී. පැවිද්ද දුකසේ ලබන ලදැයි මනාව රකිත්යයි බරකොට අනුදනු කැමති සේක් ප්‍රතික්‍ෂෙප කළ සේක. පක්‍ෂාමී යනු යළි කපිළ පුරයටම පිවිසි සේක. ශරීරාභිමතං විහරිතො සත්වයන්ගේ උපනිශ්‍රය බලනසේක් කැමති පරිද්දෙන් වැයයි, වාරිකං පක්‍ෂාමී යනු මහජනයාට සංග්‍රහ කරනසේක් අනුපමවූ බුද්ධශ්‍රියෙන් අනුපමවූ බුද්ධච්චාසයෙන් අතුරිත වාරිකාවේ වැඩිසේක. සමබලශ්‍රාති සාකිසානිති සමුඛං යනු ඇතුළු ගෙහිදීම දශබලයන් වහන්සේ උදෙසා පැවිදිවෙස් ගෙන පත්සියයක් ශාක්‍යකාන්තාවන් පැවිදිවෙස ගත්වාගෙන සියලුම ඒ බොහෝවූ ශාක්‍ය කාන්තාවන් සමඟයි, වාරිකං පක්‍ෂාමී යනු ගමන නික්මුණේය. ගමන්ගන්නා කල්හි, සියුමැලි රාජකාන්තාවෝ පයින් යා නොහෙතියි ශාක්‍ය කෝලිය රජවරු රන්සිව් ගෙවල් සැපයූහ. ඔවුහු වනාහි යානයක නැගී යන්නවුන් විසින් ශාස්තෘන් කෙරෙහි අගෞරවයක් කළේ වේයයි පණස් එක් යොදුනක්වූ මගට පයින්ම පිළිපත්හ. රජවරු ද ඉදිරියෙන් හා පසුපසින් රැකවල් යොදවා සහල් හිතෙල් තෙල් ආදිය ගැල් පුරවා ගිය තැන්හි අහර පිළියෙල කරවියයි මිනිසුන් යෙදවූහ. සුනෙහි පාදෙහි යනු ඔවුන්ගේ සියුමැලි බැවින් පාදයන්හි එක් බිබිලක් මතුවෙයි. එකක් බිඳෙයි. දෙපා උතුල් ඇට ගැවසුණක් මෙන් ඉදිමිණ. එහෙයින් සුනෙහි පාදෙහියි කියනලදී. බහිශ්චාරකොට්ඨකෙ යනු දොර කොටුවෙන් පිටතයි, කුමක් නිසා මෙසේ සිටියාහුද? ඇයට මෙසේ අදහසක් විය. මම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නොඅනුදන්නාලදී තෙමීම පැවිදිවෙස ගත්තෙමිද එසේ ගත් බව ද සියලු දඹදිව ප්‍රකට වූයේ වෙයි. ඉදින් ශාස්තෘන් වහන්සේ පැවිද්ද අනුදන්නා සේක් නම් එය මැනවි. ඉදින් නොඅනුදන්නා සේක්නම් මහත් නින්දාවක් වන්නේයයි විහාරයට පිවිසීමට නොහැක්කි හඬමින් සිටියාය. කිහිනු වං ගොතමී යනු කීම රජපවුල්වලට විපතක් හටගත්තේද? නුඹ කවර කරුණකින් මෙසේ මැලවුණු බවට පත්වුවෙහිද ඉදුමුණු පයින් සිටියෙහිද? අඤ්ඤානි පරිශ්‍රායෙන යනු වෙනත් කරුණකිනි, බහුකාරා හතෙත යනාදියෙන් ඇයගේ ගුණකියා යළි පැවිද්ද අයදින්නේ මෙසේ කීවේය. ශාක්‍යාන්වහන්සේ ද ස්ත්‍රීහු නම් මදප්‍රඥා ඇත්තාහුය. ඉල්ලූ පමණින් පැවිද්දට අනුදත් විට මගේ සසුන ගරු කොට නොගනිතියි තෙවරක් ප්‍රතික්‍ෂෙප කොට දැන් ගරු කොට ගත්වනු කැමත්තෙන්, "ඉදින් ආනන්දය, මහා පුරාපතී ගෝතමීය ගරු ධම් අට පිළිගනියිද එයම ඇයට උපසම්පදාව

වේවා"යි යනාදිය පැවසුයේක. එහි සාවධාන යනු එයම අයගේ පැවිද්දත් උපසම්පදාවත් වේවා! තදභූතමානන්ධා යනු එදවස උපසපත් වුවහුටයි, අභිවාදනපට්ටපට්ඨාන අඤ්ජනිකමම සාම්පිකමම යනු මානස නොකොට පසහ පිහිටුවීමෙන් වැදීම අසුනෙන් නැගිට පෙරගමන් වශයෙන් ගරු කිරීම, දසනිය එක්කොට ඇදිලි බැඳීම, අසුන් පැනවීම, පවත් සැලීම ආදිකොට ඇති සුදුසු කටයුතු සංඛ්‍යාත පිළිසඳර කමය කළයුතුය, අභිඤ්ඤා ආවාසය යනු යම්කුත්ක වසන්තිය විසින් අතරතුර අවවාද සඳහා එළඹෙන තැන ඇදුරුවරයෙක් නැත්ද මෙය අභිඤ්ඤා (හික්කුන් නැති) ආවාසය නම්. එබඳුවූ ආවාසයෙහි වස් නොඑළඹිය යුතුය. අවච්ඡාමාදය යනු පොහොසත් පාසායි, ඔවාදපට්ඨකමම යනු අවවාද සඳහා එළඹීමයි, දිවේධන යනු ඇසින් දුටු දෙයිනි, සුභෙත යනු කණින් ඇසූ දෙයිනි, පරිසංඛ්‍යාය යනු දුටු ඇසූ විදි වශයෙන් සැකකරනලද්දෙනි, ගරුබලමම යනු ගරුකවූ සධ්‍යාදිසෙස ඇවතයි, පඤ්චානන්ධා යනු නොඅඩු පසළොස්දිනයක් මානතයි, ජග්ධමමසු යනු විකාලභොජනය සයවැනි කොට ඇති ශික්ෂාපදයන්හි යි, සිත්තධර්මය යනු එක් ශික්ෂාපදයකුදු නොකඩකොට හික්මුණු තැනැත්තිය විසිනි, අකෙතාසිත්තෙධා පරිභාසිත්තෙධා යනු දශ ආත්මෝපයක්කුන්ගෙන් යම් ආත්මෝපයක්කුවකින් ආත්මෝප නොකළයුතුය, බිය පරපුරින් යම්කිසි පරිභාසයකින් පරිභාස නොකළයුතුය. ඔව්වෝ හික්කුණිතං හික්කුණු වචනපට්ඨා යනු අවවාද අනුශාසනා ධර්මකථා සංඛ්‍යාත වචන පථය හික්කුන් කෙරෙහි හික්කුණින්ට වළහනලද්දේය, වසනලද්දේය, හික්කුණියක විසින් කිසි හික්කුණක් අවවාද නොකළයුතුය, අනුශාසනා නොකළයුතුය ස්වාමීනි, පොරාණකසම්පරිවරු මේ සිවුරුවන සපිරුහයි මෙසේ ප්‍රවේණි වශයෙන් කීමට වටිනි, අභාවචෝ හික්කුණං හික්කුණිසු වචනපට්ඨා යනු හික්කුණින් කෙරෙහි හික්කුන්ට වචනපථය නොවළක්වන ලද්දේය. කැමති පරිද්දෙන් අවවාද දීමට අනුශාසනා කිරීමට ධර්මකථා කීමටය යනු, මෙහි කෙටි අරුතයි. විස්තර වශයෙන් මේ ගරු ධර්ම කථාව සමන්තපාසාදිකා විනය සංවණිනාවෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දකයුතුය. මේ අශ්වගරුධරියන් ශාස්තෘන් සම්පයෙන් උගෙන තෙරුන් විසින් තමන්ට කියනුලබන කල්හි අසාම මහාප්‍රජාපතියගේ එපමණ මහත් දොම්නස මොහොතකින් සංසිදුනේය. අනෝතත් විලෙන් ගෙනෙන ලද සිසිල්දිය කළ සියයකින් හිසෙහි ඉසිනලද්දාක් මෙන් පහවූ තැවීම ඇත්තී සතුටුසිතැත්තීව ගරුධරී පිළිගැනීමෙන් උපන් ප්‍රීතිප්‍රමොදය ප්‍රකට කරමින් සෙසුපාසි ගනෙන යනාදි කොට ඇති උදානය පහළ කළාය. ඔමග්ගෙව්නකෙහි යනු කළයෙහි පහනක් දල්වා ඒ ආලෝකයෙන් අනුන්ගේ ගෙවල බඩු සොරකම්කරන සොරුන් විසිනි, සෙතට්ඨිකා නාම රොගජාති යනු එක් ප්‍රාණියෙක් නළය මැදට

හිස කොටස විදිසි, එම ප්‍රාණියා විසින් විදිනලද කොටසින් නික්මෙන තැල්හිස කිරිවැදීමට නොහැකි වෙයි. මඤ්ඤාධිකා නාම රොගභාගි යනු උග්ගස්වල ඇතුළත රතු බවයි, මහතො හළාකයක පටිගවෙට්ට ආදිං යන මෙයින් මෙකරුණ දක්වයි, යම්සේ මහ විලක වැටිය නොබැඳ කිබියදිද කිසිදියක් සිටින්නේමය. පළමුවම වැටිය බඳනාලද විලෙක නොබැඳීම හේතුවෙන් (දිය) නොසිටින්නේද නොපිහිටන්නේද එසේම වස්තුවක් නූපත් කල්හි කල් ඇතිවම නොයික්මවීම සඳහා මේ ගරු ධර්මයෝ පනවනලද්දාහ. ඒවා නොපැනවූ කල්හි මාගම පැවිදිවූ බැවින් සද්ධර්මය පත්සියවසක් සිටින්නේ නම් කල් ඇතිවම පැනවූ බැවින් අනෙක් පත්සියවසක්ද තිබෙන්නේය. මෙසේ පළමුව කියනලද අවුරුදු දහසම තිබෙන්නේය. මේ අවුරුදු දහස පිළිසිඹියා හේදයට පත්වූ ක්ෂණාශ්‍රවයන්ගේ වශයෙන් කියනලදි. එයින් මත්තෙහි ද ශුෂ්ක විදර්ශක ක්ෂණාශ්‍රව වශයෙන් අවුරුදු දහසකි. අනාගාමිවශයෙන් අවුරුදු දහසකි, සකාදාගාමි වශයෙන් අවුරුදු දහසකි, සොකාපන්න වශයෙන් අවුරුදු දහසකි මෙසේ ප්‍රතිවේධ සද්ධර්මය පවතියි. පයඝාප්ති ධර්මය ද ඒ වසරමය. පයඝාප්තිය නැතිවිට ප්‍රතිවේධය නැත. පයඝාප්තිය ඇති කල්හි ප්‍රතිවේධය නොවන්නේ නොවේ. ලිඛගය වනාහි පයඝාප්තිය අතුරුදහන්වූ විටද බොහෝ කලක් පවත්න්නේමය.

8. 6. 2

දෙවැන්නෙහි ඛණ්ඩානුකූලය යනු මෙහි සියලුම බුද්ධචරිතය වශයෙන් බොහෝ ඇසුපිරු තැන් ඇතිබව දකයුතුය. ගරුඛමං යනු කායසංසර්ගයයි, මෙය මෙහි සංකේපයයි. හික්කුනොවාදක විනිශ්චය සමන්තපාසාදිකාවෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම දකයුතුය.

8. 6. 3

තෙවැන්නෙහි සරාගාය යන රාගසහිතබව සඳහාය, වීරාගාය යනු නොඇලීම සඳහාය, සංඥාගාය යනු සසරෙහි එක්ව බැඳීම සඳහාය, විසංඥාගාය යනු සසරෙහි වෙන්වීම සඳහාය, ආවශාය යනු සසර වැඩීම සඳහාය, නො අපවශාය යනු සසර බිඳහැරීම සඳහා නොවේ, දුග්ගතාය යනු අමාරුවෙන් පෝෂණය කළහැකි බව සඳහාය, නො දුග්ගතාය යනු සුවසේ පෝෂණය කළ හැකි බව සඳහා නොවේ, මේ සූත්‍රයෙහි පළමු වාරයෙන් සසර කියනලදි. දෙවැනි වරින් නිවන කියනලදි. මේ අවවාදයෙන් ගෝතමීය රහත් බවට පැමිණියාය.

8. 6. 4

සිවුවැන්නෙහි ව්‍යග්‍හපඡයා යන මෙය වනාහි ප්‍රවේණි නාම වශයෙන් ආමන්ත්‍රණයයි. ඔහුගේ සුවී පුරුෂයෝ ව්‍යාසුමාථීයෙහි උපන්නාහුයි. ඒ කුලයෙහි මිනිස්සු ව්‍යග්‍හපඡයා කියනුලැබෙත්. ඉක්කප්පෙත යනු ආයුධකම්යෙනි. තත්ත්වප්‍රායාය යනු මෙකල්හි මෙය කළයුතුයයි දැනීමෙහි උපායවූයි, වුභිසිලිනො යනු වැඩු සිල් ඇති දියුණු කළ සමාවාර ඇත්තෝයි, ආයං යනු පැමිණීමයි, භාවොග්‍රාහං යනු ඉතා මහත් නොවූයි, භාගිහිතං යනු ඉතා අමාරු නොවූයි, පරිශාලාය යනු ගෙන ගෙවා දමායි, (ක්ෂය කොටයි). එහි යමෙකුගේ වැය වීමෙන් දෙගුණය ආය නම්. ඔහුගේ වැයෙන් අය ගෙවාදැමීමට නොහැකි වෙයි.

"හිහිගෙහි වෙසෙන නුවණැත්තේ හොගයන් සිවු අයුරකින් බෙදන්නේය, එක් කොටසකින් හොගයන් පරිහොග කරන්නේය, දෙකොටසකින් කටයුතු යොදවන්නේය, අනාගතයෙහි ආපදාවන්හි ප්‍රයෝජනය සඳහා සිවුවැනි කොටස තැන්පත් කරන්නේය".

මෙසේ පිළිපදින්නාගේ වැය අය ගෙවා දැමීමට නොහැකිවෙයි. උදුඹරඛොදිකං යනු යම්සේ දිවුල් කනු කැමැත්තෙන් පැසුණු (ගෙඩි ඇති) දිවුල්ගස සෙලවූ විට එක් විටම බොහෝ ගෙඩි වැටෙයි. හෙතෙම කැපුතු ගෙඩි කා ඉතිරි බොහෝ ගෙඩි අතහැර දමා යයි. එසේම යමෙක් අයෙන් වැය බොහෝ කොට විසුරුවමින් හොගයන් පරිහොග කරයි ද හෙතෙම දිවුල් කෑමෙන් මෙන් මේ කුලපුත්‍රයා හොගයන් කාදමිනි කියනුලැබේ. අපඤ්චාරිකං යනු අනාචාරිකයෙකි, සමං පිවිකං කප්පෙතිය යනු මනාව ජීවිකාව කරයි, සමපිවිතා යනු සමාන ජීවිකාවයි, අපාගමුඛාති යනු විනාසයට කරුණුයි, උච්චාතා කම්මධෙයෙසසු යනු කටයුතු කරන තැන්හි උත්ථාන වියයෙන් යුක්ත වූයේයි, විධානවා යනු විධානයෙන් (මෙහෙයවීමෙන්) යුක්තවූයේයි, භොග්‍රාහං සමපරාධිකං යනු සුවපත්වූ පරලොවයි, සට්ඨාමෙත යනු බුදුබැවින්ම බුදුයයි මෙසේ වෙනස් නොවන නමිනි, වාගො පුඤ්ඤං පටිඤ්ඤි යනු ත්‍යාගය ද සෙසු පින් ද වැඩෙයි, මේ සුත්‍රයෙහි ශ්‍රද්ධාදිය මුසුව කියන ලදි. පස්වැන්න පැහැදිලිමය.

* වතුධා විහරේ හොගං පණ්ඩිතො සරමාවසං
එකෙන හොගෙ භුක්ඤ්ඤාය ආදිති කම්මං පයොජයෙ
වතුංථං ව නිධාපෙයා ආපදාසු හවිසස්ති

8. 6. 6

සවැන්නෙහි ගබ්බා යනු ගැබෙහි විසීමයි, දිව්‍යධර්මකාපි යනු ඉතාත්මයෙහි ගැබෙහි විසීමට සමානවූයි, සමපරායිකාපි යනු මිනිස් කුස හැර සෙසු ගැබෙහියි, උභයං ඵඤ්ඤාමො පවුට්ඨත්ති ඛිය ද දුක ද ඛිය ද රෝගය ද ඛිය ද ගවුට්ඨ ද ඛිය ද හුල ද ඛිය ද ඛිය ද ඇල්ම ද ඛිය ද මඩ ද ඛිය ද ගැබ දැයි මෙසේ මේ දෙකම කාමයෝයි කියනු ලැබෙත්, සාතරපෙත යනු කම්සුවයෙනි, පලිපං යනු සසර ගොභොරුව ඉක්මවායි, මෙතැනින් විදර්ශනාව කියා මේ හික්මුවගේ රහත්බව ගන්නාලදි. ඉක්මවූ ගොභොරුව ඇත්තේයි, ජාති ජරාවන්ගෙන් යුත් තුන් හවයන්හි සැලෙන්නාවූ මෙබඳු ජනතාව බලන්නේයයි සූත්‍රයෙහි සසර කියා ගාථාවන්හි නිවන කියන ලදි. සත්වැනි අටවැනි සූත්‍රයෝ පැහැදිලිමය.

තවවැන්නෙහි උජුභුතො යනු කායවිධිකාදිය නොමැති බැවින් සෘජුවූයි, පඤ්ඤාසිලසමාහිතො යනු ප්‍රඥාවෙන් ද, සීලයෙන් ද, යුක්තවූයේයි, යජ්ජානාතං යනු දන්දෙන්නවුන්ගේය, පුඤ්ඤපෙඛාතං යනු පින බලන්නවුන්ගේයි, ඔපධිකං යනු උපධිවිපාකයයි. ප්‍රකට නොවූ තැන් අපමණය, දසවැන්නෙහි සමුක්ඛායො යනු උතුම් වූයේයි, සත්තාතං යනු සියලු සත්වයන්ගේයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

සවැනි ගොතමි වර්ගයයි.

—//—

වාපාල වර්ගය

8. 7. 1

සත්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි පටිවිතතස්ස යනු කායවිවේකයෙන් හුදෙකලා වූවනුගේයි, නිරායතනවුත්තිතො යනු කිසිකුතක නොබැඳුණු පැවතුම් ඇති විදර්ශනාවෙහි යෙදෙන්නාගේයි, ලාභාය යනු සිවුපසය ලැබීම සඳහායි, සොචි ච පරිදෙචි ච යනු ශෝකකරන්නා ද හඬන්නා ද, සොච්ච පරිදෙච්ච යනු ද පාඨයි. වුතො ච සඤ්ඤාමා යනු එකෙණෙහිම විදර්ශනා ධර්මයෙන් වුතවූයේයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

8. 7. 2

දෙවැන්නෙහි අලං අත්තතො අලං පරෙසං යනු තමාට ද අනුන්ට ද හිතවත්වූ ප්‍රතිපත්තියෙහි සමත්වූයේ දක්ෂවූයේ යෝග්‍යවූයේයි,

බ්‍රහ්මයෙහි යනු වහා වටහාගනියි, ස්කන්ධ ධාතු ආයතනාදිය කියනුලබන කල්හි ඒ ධර්මයන් වහා දනිතියි අරුත්ය, මේ සූත්‍රයෙහි සමථ විදර්ශනා කියනලදි. පුද්ගලාධ්‍යායයෙන් මෙන්ම දෙශනා විලාසයෙන් ද මත්තෙහි පටන් යටට බැසයාම කියනලදි.

8. 7. 2

තෙවැන්නෙහි එවමෙව යනු කරුණු රහිතවම යම්සේද එසේමය, මොක්කට්ඨකා යනු මෝචපුරුෂයෝයි, නිස් පුද්ගලයෝයි, අර්ථකාන්තය යනු යොදත්, අනුබන්ධිතබ්‍ධය යනු ඉරියව් අනුගමනයෙන් එහුබැදිය යුතුය, මා අත්තොහළුයුතුයයි සිතත්, දැනගැනීම සඳහා ඉවත් කරන්නේ මෙසේ කිය. මේ හික්කු වනාහි අවවාද දුන්නකල්හි ද ප්‍රමාදයෙහිම යෙදෙයි. ධර්මය අසා එහිම වසයි, මහණදම් කිරීමට නොඑයි. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු ඉවත් කරවා යළිත් යම් හෙයකින් හෙතෙම රහත්ඛට්ට උපනිශ්‍රය ඇත්තේද එහෙයින් ඔහුට අවවාද දෙමින් "තස්මාතිහ තෙ හික්කු එවං සික්කිතබ්‍ධං" යනාදිය කී සේක. එහි ආධ්‍යාත්මවිම සිත පිහිටන්නේය. මනාව පිහිටියේය. උපන් ලාමක අකුශල ධර්මයෝ සිත මැඩගෙන නොසිටින්නාහ" යන මේ ඔහුගේ අවවාදයෙන් ස්වකීය ආධ්‍යාත්ම වශයෙන් සිතේ එකඟතා මාත්‍රවූ මූලසමාධිය කියනලදි. ඉක්බිති එතකින්ම සතුටට නොපැමිණ මෙසේ ඒ සමාධිය වැඩිය යුතුයයි දැක්වීමට "යම්සේ මහණ, ඔබගේ ආධ්‍යාත්ම සිත සිටියේ වෙයිද මනාව පිහිටියේද උපන් ලාමක අකුශල ධර්මයෝ සිත මැඩගෙන නොසිටිත්ද, එහෙයින් මහණ, මෙසේ හික්මිය යුතුය. මවිසින් මෙමු වෙතො විමුක්තිය වඩන ලද්දේ වන්නේය - පෙ- මනාව අරඹන ලද්දේය" යනුවෙනි. මෙසේ ඔහු මෙමු වශයෙන් භාවනාව පුහුණුකරවා යළිත් "මහණ යම් හෙයකින් ඔබ විසින් මේ සමාධිය මෙසේ වඩනලද්දේ වෙයිද බොහෝකොට වඩනා ලද්දේද එහෙයින් මහණ, ඔබ විතකී සහිතවූත් මෙම සමාධිය විචාර සහිතව වඩන්නෙහිය"යි යනාදිය දෙසන ලදි. යම් විටෙක මහණ, ඔබගේ මේ මූලසමාධිය මෙසේ මෙමු වශයෙන් වඩන ලද්දේ වෙයිද එකල්හි ඔබ එපමණකින් සතුටට නොපැමිණීම මේ මූලසමාධිය වෙනත් අරමුණුවල වතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යානයන් පමුණුවමින් විතකී සහිතවත් විචාරසහිතවත් යනාදී ක්‍රමයෙන් වඩන්නෙහිය" යනු එහි අන්‍යයයි. මෙසේ කියාම ඔහුට වෙනත් අරමුණුවල ඉතිරි බ්‍රහ්මවිහාර පෙරදැරිවූ වතුෂ්ක පඤ්චකධ්‍යාන භාවනාව කරන්නෙහියැයි දක්වමින් යම්හෙයකින් මහණ, ඔබගේ මේ සමාධිය මෙසේ වඩනලද්දේ වෙයිද මනාව වඩනා ලද්දේ එහෙයින් මහණ ඔබ විසින් මෙසේ හික්මිය යුතුය, "මගේ කරුණා වෙතොවිමුක්තිය" යනාදිය පැවසූසේක. මෙසේ

මෙහි පෙරදැරිකොට ඇති චතුර්ත්වක පද්ධතික ධ්‍යාන භාවනාව දක්වා යළි කායානුපස්සනා පෙරදැරිවූ භාවනාව දැක්වීමට "යනො බො තෙ හික්කු අයං සමාධි ඵලං භාවිතො හොති සුභාවිතො තතො තෙ හික්කු ඵලං සික්ඛිතබ්බං කායෙ කායානුපස්සි" යනාදිය පවසා "යනො බො තෙ හික්කු අයං සමාධි ඵලං භාවිතො හවිස්සති සුභාවිතො තතො තං හික්කු යෙන යෙනෙව ගව්ඡසි" යනාදිය පැවසූ සේක. එහි ගව්ඡසි යනු යන්නෙහිය. එයාදියෙහි යන මෙයින් රහත්බව දැක්වූ සේක. රහත්බවට පත් තැනැත්තේ සියලු ඉරියව්වල පහසුවෙන් වසයි නම්.

8. 7. 4

සිවුවැන්නෙහි එතදවොච යනු තමන්ගේ භාවනා භූමියෙහි උපත් විතක්කියක් හික්කු සංඝයාට සැලකිල්ලට පුබ්බාභං හික්කවෙ" යනාදි වචනය පැවසූ සේක. ඔහාඨං යනු දිවැස් නුවණේ ආලෝකයයි. ඥාණදායකයා යනු දිවැස් නුවණ නම්වූ දැක්මයි, සන්නිවුර්වපුබ්බං එක්ව විසුටිරුයි, මේ සුත්‍රයෙහි දිබ්බවක්කු ඥාණය, ඉද්ධිවිධඥාණය, වෙතොපරියඥාණය, යථාකම්මුපග ඥාණය, අනාගතඥාණය, පට්ඨුප්පත්ත ඥාණය, අතීතඥාණය පුබ්බෙතිවාසඥාණයයි මේ ඥාණ අට පෙළෙහි ආවාහය. ඒවා සමග විදර්ශනාඥාන සතර මාභීඥාන සතර එලඥාන සතර ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාඥාන එක්කොට දේශනාකරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙම සුත්‍රය කියනලද්දේ නම් වෙයි.

8. 7. 5

පස්වැන්නෙහි අභිභාගතතාති යනු මැඩපවත්වන කරුණුයි, කුමක් මැඩපවත්වන්නේ? විරුද්ධ ධර්මයන් හා අරමුණුයි, ඒවා ප්‍රතිපක්ෂබවින් විරුද්ධධර්මයන් පුද්ගලයාගේ ඥානයේ ශ්‍රේෂ්ඨත්වය නිසා අරමුණු මැඩපවත්වත්. අර්ථකතං රූපසංකෘතී යනාදියෙහි අධ්‍යාත්ම රූපයෙහි පරිකම් වශයෙන් අර්ථකතං රූපසංකෘතී නම් වෙයි. අධ්‍යාත්මවූ නිලපරිකම්ය කරන්නේ කෙසෙහි හෝ පිතෙහි හෝ ඇස්තරුවේ හෝ කරයි. පිතපරිකම්ය කරන්නේ මේදයෙහි හෝ සමෙහි හෝ අත්පාතලයන්හි හෝ ඇස්වල කහ තැනෙහි හෝ කරයි. ලොහිත පරිකම්ය කරන්නේ මසෙහි හෝ ලෙයෙහි හෝ දිවෙහි හෝ ඇස්වල රතු තැන්හි හෝ කරයි. ඔදාත පරිකම්ය කරන්නේ ඇටෙහි හෝ දතෙහි හෝ නියෙහි හෝ ඇස්වල සුදු තැන්හි හෝ කරයි. එය වනාහි, ඉතා නිල් වූයේත් ඉතා කහ වූයේත් ඉතාරතු වූයේත් ඉතා සුදු වූයේත් නොවෙයි. අපිරිසුදු වූයේම වෙයි. එකො බහිශ්ඨා රූපාති පඤ්ඤා යනු යමෙකුගේ මෙසේ පරිකම්ය අධ්‍යාත්මව උපන්නේ වේද නිමිත්ත

වනාහි බාහිරද හෙතෙම මෙසේ අධ්‍යාත්මව පරික්ෂණයාගේද බාහිරව අභිණාවේද වශයෙන් අධ්‍යාත්ම රූප සංකෘතියේ "එකෙක් බාහිරව රූපයන් දකිය"යි කියනු ලැබේ. පරික්ෂණය යනු නොවඩනලද්දේයි. සුවිශාලවිඛණ්ඩයක් යනු මනා පැහැපත් වුවෝ හෝ වෙන්වා දුර්වර්ණ වුවෝ හෝ වෙන්වා. නොවැඩිම වශයෙන් මේ අභිභායකතා කියනලදැයි දකියුතුය. භාහි අභිභායක යනු යම්සේ නම් මනාව දිරිවිම් ඇති පුද්ගලයෙක් හැත්තක් පමණ බත් ලබා කිම මෙහි කැපුත්තක් දක්නැයි ඇද එක පිඩක්ම කරයි ද එසේම ඥානයෙන් උසස්වූ පුද්ගල තෙමේ ප්‍රකට ඥානය ඇත්තේ කිම මෙහි සුඵල අරමුණෙහි එළඹියයුත්තක් නම් ඇත්ද? මෙය මගේ වගකීමක් නොවේ. ඒ රූප මැඩපවත්වා සමවදියි. නිමිත්ත ඉපදීමත් සමගම අභිණාවට පමුණුවිය යන අරුත්ය. ආත්මා පට්ඨාන යනු මෙයින් ආහොගය කියනලදි. එය වනාහි සමවකින් නැගීසිටි පුද්ගලයාටය. සමාපත්තිය තුළ මෙබඳු සංඥා ඇත්තේ නොවෙයි යන අරුත්ය. ආහොග සංඥාවෙහි ද ධ්‍යාන සංඥාවෙහි ද මෙබඳු සංඥා ඇත්තේ වෙයි. ඔහුගේ අභිභවන සංඥාව සමවක ඇතුළත ද ඇත. ආහොග සංඥාව වනාහි සමවකින් නැගී සිටි තැනැත්තාටම වෙයි. අපරමාණාහි යනු වැඩු ප්‍රමාණයෝයි, මහත්වුවෝ යන අරුත්ය. අභිභායක යනු මෙහි ද යම්සේ බෙහෝ අනුභවකරන පුද්ගලයෙක් එක් බත්වැඩුමක් ලබා වෙනෙකක් ද වේවා වෙනෙකක් ද වේවා මෙය මට කුමක් කරයිදැයි නොමහත්ව දකියිද එසේම ඥානයෙන් උසස් පුද්ගලයෙකුමේ ප්‍රකට නුවණ ඇත්තේ කිම මෙහි සමවැදිය යුත්තක් තිබේද? මෙය ප්‍රමාණ නැතැයි මගේ සිත එකඟ කිරීමේ වගකීමක් ඇතැයි යටපත් කොට සමවදියි. නිමිත්ත ඉපදීමත් සමගම අභිණාවට පමුණුවනැයි අරුත්ය. අපරමාණං අරුපසංකෘතිය යනු නොලැබෙන බව නිසා හෝ නොවුවමනාව නිසා හෝ අධ්‍යාත්ම රූපයෙහි පරික්ෂණසංඥා විරහිත තැනැත්තායි, එකො බහිශ්වා රූපාහි පට්ඨාන යනු යමෙකුට පරික්ෂණ නිමිත්ත ද බාහිරව උපන්නේද හෙතෙම මෙසේ බාහිර පරික්ෂණයාගේ ද අභිණාවගේ ද වශයෙන් අධ්‍යාත්ම රූපසංඥා ඇත්තේ එකෙක් බාහිර රූපයන් දකිනියි කියනුලැබේ. මෙහි සෙස්ස සතරවැනි අභිභායකතයෙහි ද කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය. මේ සතරෙහි පරික්ෂණමාණය විතකිවර්තවශයෙනි, මනාපැහැය දොසවර්ත වශයෙනි, දුර්වණිය රාගවර්ත වශයෙනි. මේවායේ මේ සත්ප්‍රායයෝ ද ඒ මොවුන්ගේ සත්ප්‍රායබව ද විප්‍රභවිමඟයෙහි වරියා නිද්දෙසයෙහි කියනලද්දේය. පස්වැනි අභිභායකතාදියෙහි නිලිනිසානාහි යනු සියල්ල ඇතුළත් කිරීම් වශයෙන් කියනලදි. නිලිනිසානාහි යනු වණි වශයෙනි, නිලිනිද්දසානාහි යනු දැකීම් වශයෙනි. නොපෙනෙනුලබන සිදුරු ඇති නොබිඳුනු පැහැය ඇති එකම නිල්පැහැය ඇත්තාහුම වී පෙනෙතියි කියනලද්දේ

වෙයි. නිලේඛාසානි යනු මෙය වනාහි බැබළීම් වශයෙන් කියනලදි. නිල් ආලෝකය ඇත්තෝ නිල් ප්‍රභාව ඇත්තෝයි අපරීයි. මෙයින් ඔවුන්ගේ ඉතා පිරිසුදු බව දක්වයි. පිරිසුදු පැහැවශයෙන්ම මේ අභිභායනනයෝ කියනලද්දාහුය. නිල කසිණය උගත්තේ නිලෙහි නිමිත්ත ගනියි. මලෙහි හෝ වස්ත්‍රයක් හෝ වණ්ඩාතුටෙහි හෝයි ආදිකොට ඇති කසිණකාරණය ද පරිකම්ය ද අභිණා විධානය ද යන සියල්ල විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර වශයෙන් කියන ලද්දේමය.

8. 7. 6

සවුන්නෙහි විමොක්ඛා යනු කවර අපරීයෙන් විමොක්ඛ නම් වේද? අධිමුච්චන අපරීයෙනි. මේ අධිමුච්චානාපරීය නම් කුමක්ද? විරුද්ධ ධර්මයන්ගෙන් ද මනාව මිඳෙන අපරීය ද අරමුණෙහි ද නොඇලීම් වශයෙන් මනාව මිඳෙන අපරීය ද වේ. පියාගේ ඇකයෙහි විසුරුවන ලද අවයව ඇති දරුවා ගේ නිදීමක් මෙන් තරවටුකිරීම් නැති බැවින් ද නිසැක බැවින් ද අරමුණෙහි පවතියයි කියනලද්දේ වෙයි. මේ අපරීය වනාහි පැසුර (අන්තිම) විමොක්ඛයෙහි නැත. මුල් විමොක්ඛයන්හි ඇත. රුපි රුපානි පඤ්ඤා යනු මෙහි අධ්‍යාත්මවූ කෙසාදීන්හි නිල කසිණාදි වශයෙන් උපදවනලද රූපධ්‍යාන රූපයයි, එය ඔහුට ඇත්තේනුයි රූපී නම්. බාහිරවූ නිල කසිණාදිවූ රූප ධ්‍යාන ඇසින් දකියි. මෙයින් අධ්‍යාත්ම බාහිරවස්තුකවූ කසිණයන්හි උපදවන ලද ධ්‍යාන ඇති පුද්ගලයාගේ රූපාවචරධ්‍යාන සතර දක්වනලදි. අප්පඤ්ඤාපඤ්ඤාදි යනු අධ්‍යාත්ම රූප සංඤී නොවේ. තමන්ගේ කෙස් ආදියෙහි නොඋපදවනලද රූපාවචර ධ්‍යාන ඇත්තේයයි අපරීයයි. මෙයින් බාහිර පරිකම් කොට බාහිරවම උපදවනලද ධ්‍යාන ඇත්තාගේ රූපාවචරධ්‍යානයෝ දක්වන ලද්දාහ. සුභතෙව අධිමුච්චො යනු මෙයින් ඉතා පිරිසුදුවූ නිලාදී වණ් කසිණයන්හි ධ්‍යානයෝ දක්වනලද්දාහ. එහි කිසිදු අන්තයක් අභිණාවෙහි සුභයයි සංකල්පනාවක් නැත. යමෙක් ඉතා පිරිසුදු වූ සුභ කසිණයක් අරමුණු කොට වෙසෙයි ද හෙතෙම යම් හෙයකින් සුභයයි මිදුනේ වේයයි කියයුතු බවට පැමිණෙයිද එහෙයින් මෙසේ දේශනාව කරනලදි. පටිසම්භිදා මග්ගයෙහි වනාහි, "කෙසේ නම් විමොක්ඛය සුභයයි මිදුනේ වේද යත්? මෙහි හික්මුව මෙමුසිහගත සිතින් එක්දිශාවක් -පෙ- පතුරුවා වෙසෙයි, මෙමුසිහ වැඩූ බැවින් සපවයො නොපිළිකුල් වෙත්. කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා සහගත සිතින් එක්දිශාවක් -පෙ- පතුරුවා වෙසෙයි. උපෙක්ඛාව වඩනලද බැවින් සත්වයෝ නොපිළිකුල් වෙති. මෙසේ සුභයයි මිදුනේ වේනුයි විමොක්ඛයයි" කියනලදි. සමබ්බසො රුපෙක්ඛාද්‍යානං යනාදියෙහි යමක්

කිවයුතු ද ඒ සියල්ල විසුඤ්චිතයෙහි කියනලද්දේමය. අයං අවධිමො විමොක්ඛො යනු මෙය සතර ස්කන්ධයන් සඵලාකාරයෙන් වෙන්වූ බැවින් මිදුනු බැවින් අටවැනිවූ උතුම් විමොක්ඛය නම් වේ.

8. 7. 7

සත්වැන්නෙහි අනර්ථවොහාරා යනු ආයඝී කථා නොවේ. දොස් සහිත කථායි. යම් වෙනතාවන්ගෙන් ඔවුහු වහරන්ද ඔවුන්ට මේ නමයි. අටවැන්නෙහි කියනලද්ද ප්‍රතික්ෂෙප කිරීමේ ක්‍රමයෙන් අත්ථිය දකයුතුය.

8. 7. 9

තවවැන්නෙහි ඛණ්ඩපරිසා යනු ක්‍ෂත්‍රිය පිරිස්වල රැස්වීමයි, එක්වීමයි, මෙය සියලු තන්හි ක්‍රමයයි. අනෙකඟං ඛණ්ඩපරිසං යනු බිම්බිසාරසමාගම ඥාතිසමාගම ලිච්චිසමාගම වැනිවූ දෙය වෙනත් සක්වලවල ද ලැබීමය. සලලපිතපුඛං යනු අල්ලාපසල්ලාපය කළවිරුය. සාකච්ඡා යනු ධම් සාකච්ඡාව ද සමවැදුනුවිරුය. ශාදිකකො භෙදං වණ්ණාණා යනු ඔවුහු සුදුවූවෝ ද වෙත්. කථ්ථුවූවෝ ද වෙත්. තද කත පැහැති සම ඇත්තෝ ද වෙත්. ශාස්තෘන් වහන්සේ රත්වත්ය. මේවනාහි හැඩය සඳහා කියනලදි. හුදෙක් ඔවුන්ගේ සටහන ද පැනෙමය. භාගාවතුන් වහන්සේ මෙලච්ඡයකු සමාන වූවෝ නොවෙත්. පළඳනා ලද මිණිකඩොල් ඇත්තෝ ද නොවෙත්. බුදු වෙසින්ම හිඳිති. ඔවුහු ද තමන්ට සමාන සටහනම දකිත්. ශාදිකකො භෙදං සරොයනු ඔවුහු සිඳුනු ස්වර ඇත්තෝ ද වෙත්. බණ්ඩාර ඇත්තෝ ද වෙත්. කාකසාර ඇත්තෝ ද වෙත්. ශාස්තෘන් වහන්සේ බ්‍රහ්මස්වර ඇත්තෝමය. මේ වනාහි භාෂාන්තරය උදෙසා කියනලදි. ඉදින් එහි රජ හුන්නේ කියයි ද අද රජ මිහිරිව කියයි යි ඔවුන්ට අදහස් වෙයි. කියා භාගාවතුන් වහන්සේ වැඩිකල්හි යළි රජු ආ බව දැක මේ කීමෙක්දැයි විමසීමක් ඇතිවෙයි. එහි කොහු බො අයං යනු මෙතැන්හි දැන්මම මගධ බසින් සිංහල බසින් මිහිරි සේ කියන්නේ කවරෙක් නම් මේ අතුරුදහන් වූයේද කිම දෙවියෙක්ද නැතහොත් මිනිසෙක්දැයි විමසන්නාහුද නොදනිත්යයි අරුත්ය. මෙසේ නොදන්නවුන්ට කුමක් සඳහා ධම්ම දෙසයිදැයි වාසය කරවීමේ අත්ථියෙන් මෙසේ අසන ලද්දේ ද ධම්ම අනාගතයෙහි ප්‍රත්‍යය වේයයි අනාගතය සඳහා දෙසනාකරයි. අනෙකඟං බ්‍රාහ්මණ පරිසං යනු සොණදණ්ඩ සමාගමය වශයෙන් ද අනෙක් සක්වල වශයෙන් ද හටගැනීම දකයුතුයි.

8. 7. 10

දසවැන්නෙහි නිසිදිනට යනු මෙහි සම්බන්ධ අදහස් කරනලදි. උදෙසා වෙතින් යනු උදෙසා යක්‍ෂයාගේ වෙනස්ථානයෙහි කරනලද විහාරයයි කියනුලැබේ. ගොතමක යනාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, භාවිතා යනු වඩනාලයයි, ඔහුලිකතා යනු යළි යළිත් කරනලදයි, ගාතිකතා යනු සුදුසු යානයක් මෙන් කරන ලද්දාවූයි, විභූතතා යනු පිහිටි අරුතින් ඉඩමක් මෙන් කරන ලද්දාවූයි. අනුග්‍රහිතා යනු අදිටන් කරනලද්දාවූයි, පරිවිතා යනු භාත්පසින් රැස්කරන ලද වඩනලද්දාවූයි, සුසමාරණා යනු මනාව අරඹනලද්දාවූයි, දැන් අනියමින් කියා නැවත නියම කොට දැක්වීමට තර්කානුකූල බව යනාදිය කීවේය. මෙහි කප්පා යනු ආයුෂ්කල්පයයි. ඒ ඒ කල්හි මිනිසුන්ගේ ආයුෂ්ප්‍රමාණය යමක් ද එය එය සපුරමින් සිටින්නේය. කප්පාවසෙකං වා යනු අඩුව හෝ වැඩිවයි කියනලද අවුරුදු සියයෙන් වැඩිමනක් හෝ යි, මහාසිව තෙරණුවෝ කීහ. "බුදුවරුන්ගේ නොතැන්හි ගර්භය කළ දෙයක් නම් නැත. යළියළිත් සමවැද මාරණාත්තක වේදනාව යටපත් කරමින් හදු කල්පයම සිටින්නේය" යනුවෙනි. කුමක් හෙයින් නොසිටියේද යත්? ගෞතම ශරීරය නම් කැඩී බිඳී යාම් ආදියෙන් මැඩ පැවැත්වෙයි. බුදුවරු ද බිඳීම් ආදී බවට නොපැමිණ පස්වැනි ආයුෂ් කොටසෙහි මහජනයාට ප්‍රියමනාප කාලයෙහිම පිරිනිවන් පාති. බුද්ධානුබුද්ධ ආදීන් ද මහා ශ්‍රාවකයන් ද පිරිනිවන් පෑ කල්හි එක් එක් කණුවක් මෙන් සිටිය යුතු වෙයි. කුඩා සාමණේර පිරිවරින් හෝ සිටියයුතු වෙයි. එයින් අහෝ බුදුවරුන්ගේ පිරිසයයි අවමන් කළයුතු බවට පැමිණෙන්නේය. එහෙයින් නොසිටියේය. මෙසේ කී කල්හිද යමෙක් ආයුෂ්කල්පයයි කියයිද මෙයම අධිකථාවෙහි නියමකරනලදි. යථා තං මාරොන පරිශුද්ධිතවිසේකා යනු මෙහි තං යනු නිපාතමාත්‍රයකි. යම් සේ මාරයා විසින් වෙළාගනු ලැබූ සිත් ඇති බැසගන්නා ලද සිත් ඇති අන් කවර පෘථග්ජනයෙක් වුවද දැන ගැනීමට නොහැකි වන්නේද එපරිද්දෙන්ම දැන ගැනීමට නොහැකිවිය යන අරුත්ය. යමෙකුගේ සඵලකාරයෙන්ම දොළොස් විපල්ලාසයෝ ප්‍රභීත නොවුවහද එබැවින් මාරයා ඔහුගේ සිත වසඟ කරගනියි. තෙරුන්ගේ ද සතර විපල්ලාසයෝ ප්‍රභීත නොවූහ. එබැවින් ඔහුගේ සිත මාරයා වසඟ කරගත්තේය. එබැවින් එය දැනගැනීමට නොහැකිවිය යනු අරුත්ය. සිත වසඟ කරගැනීම කරන්නා කුමක් කරයි ද? බියකරු රූපාරම්මණයක් හෝ දක්වයි, ශබ්දාරම්මණයක් හෝ අස්වයි. එයින් සත්වයෝ එය දැක හෝ අසා සිහිමුළා වී විවරවූ මුව ඇත්තෝ වෙත්. ඔවුන්ගේ මුවින් අත පිවිසුවා හදවත මඩයි. එයින් සිහිසුන්ව සිටිත්. තෙරුන්ගේ මුවෙහි අත පිවිසුවීමට හැකිවන්නේද? බියකරු

අරමුණක් දැක්විය. එය දැක තෙරණුවෝ නිමිත්තාලෝකය වටහා නොගත්හ. භාගාවතුන් වහන්සේ දන්තාසේක්ම කුමක් සඳහා තෙවැනිවර දක්වා ඇමතුවේද? "ස්වාමීනි, භාගාවතුන් වහන්සේ සිටිනු (චිවත්වනු) සේක්වායි අයැදි විට මේ දුකුළාව ඔබගේමය, මේ අපරාධය ඔබගේමයයි අනුන්ගෙන් නැහෙන දෝෂාරෝපනයෙන් ශෝකය තුනි කරනු සඳහාය. මාරො පාපිමා යනු මෙහි සත්වයන් අන්තර්ගතයෙහි යොදන්නායි. මරන්නේනුයි මාරයායි. පාපිමා යනු ද ඔහුටම නමෙකි. හෙතෙම පවිටු ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත බැවින් පාපිමායි කියනු ලැබේ. භාසිතා බො පනෙසා යනු මෙතෙම වනාහි භාගාවතුන් වහන්සේගේ බුදුබවට පත්වීමෙන් අවැරැත් සතියෙහි බෝ මැඩෙහිම අවුත් භාගාවතුන් වහන්ස යමක් සඳහා නුඹවහන්සේ විසින් පාරමිධර්මයෝ පුරුකලද්දානුද ඔබගේ එම අපර්වය සම්පූර්ණ විය. සච්ඤාඤානය අවබෝධ කරනලදි. ඔබවහන්සේගේ ලෝකසේවයෙහි හැසිරීමෙන් කවර වැඩක්දැයි කියා අද (මෙදින) මෙන්ම භාගාවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන්පාන සේක්වායි අයැදිය. භාගාවතුන් වහන්සේ ඔහුට "න කාවාහං" යනාදිය පවසා ප්‍රතික්ෂේප කළ සේක. ඒ සඳහා භාසිතා බො පනෙසා හනෙක යනාදිය කීය. එහි විශ්කා යනු මාභීවශයෙන් වාක්කවුවෝයි. විහිතා යනු ද එසේමය, විසාරදා යනු ද එසේය. ඔහුසුභා යනු ත්‍රිපිටක වශයෙන් බොහෝවක් අසනලද්ද මොවුන්ටනුයි බහුසුභා නම්. ඒ ධර්මයම දරන්නුයි ධම්මධරා නම්. නැතහොත් පයඝාප්ති බහුශ්‍රැතයෝ ද ප්‍රතිවේධ බහුශ්‍රැතයෝ ද පයඝාප්ති ප්‍රතිවේධ ධර්මයන්ම දරන බැවින් ධර්මධරයෝයි මෙසේ මෙහි අපර්වය දැක්විය යුතුය. ධම්මානුධම්මපටිපත්තා යනු ආයාඝී ධර්මයට අනුධර්මය වූ විදර්ශනාධර්මයට පිළිපත්තෝයි. සාම්මිපටිපත්තා යනු යෝග්‍ය ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තානුයි, අනුධම්මවාරිනො යනු අනුධර්මයෙහි හැසිරෙනසුලුවුවෝයි, සකං ආවර්ගකං යනු තමන්ගේ ආවායාඝීවාදයයි, ආවිබ්බන්ධානි යනාදි සියල්ල අන්‍යෝන්‍ය පයඝාය වචනයයි. සහධම්මෙක යනු සහේතුකවූ කරුණු සහිතවූ වචනයෙනි, සප්පාටිගාරිකං යනු යම්තාක් නෛයඝානික කොට ධර්මය දෙසක් යනුයි, චුග්ගචරිකං යනු ශික්ෂාත්‍රය ඇතුළත්වූ සියලු ශාසන බ්‍රහ්මවයඝායයි, ඉභ්බං යනු ඥාන දර්ශන වශයෙන් සමාද්ධවූයි, චීතං යනු අභිඥාසමාපත්ති වශයෙන් හැම අතින් මලින් පිරුණක් මෙන් වෘද්ධියට පැමිණියේයි. විචාරිකං යනු ඒ ඒ දිශා භාගයෙහි පිහිටිම් වශයෙන් පැතුරුනාවූයි, බාහුජංගදං යනු මහජනයාගේ දැනීම් වශයෙන් බොහෝ දෙනා විසින් දන්නාලද, වටහාගන්නාලදය, පුටුගුතං යනු සම්ප්‍රකාරයෙන්ම මහත් (පළල්) බවට පත්වූයි, කෙසේද? යාවදෙව මනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං යනු යම්තාක් බුද්ධිමත් ස්වභාවය ඇති දෙවියෝ හා මිනිස්සු වෙත් ද (ඒ) සියල්ලන් විසින් මනාව ප්‍රකාශ කරනලදැයි අරුත්ය. අප්පොසුකෙකා යනු

ආශා නැත්තෝයි. පව්ව ඔබ අවදානී සතියෙහි පවත් ස්වාමීනී, දැන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් පිරිනිවන් පානා සේක්වායි හඬමින් හැසුරුණෙහිය, අද දැන් සිට අත්හළ උත්සාහ ඇත්තේ වෙව්, මගේ පිරිනිවීම සඳහා වූයම් නොකරවයි කියයි. ඔහො සමපජානො ආයු සංඛාරං ඔක්කපී යනු සිතිය මනාව පිහිටුවා නුවණින් පිරිසිදු ආයුසංස්කාරය අත්හළ සේක. දුරුකළ සේක. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතින් මැටිපිඩක් මෙන් ආයුසංස්කාරය අත් නොහළ සේක. තෙමසක් පමණම පලසමවතට සමවැදී ඉන්මත්තෙහි නොසමවදින්නෙමැයි සිත ඉපදවූ සේක. ඒ සඳහා ඔක්කපීය කීවේය: ඔක්කපී යනුද පාඨයි. මහාභූමිවාලො යනු මහත් පෘථිවිකම්පාවකි. එදින වනාහි දසදහසක් ලෝකධාතුව කම්පාවූයේය. දෙවදුරුගියො ව එළිංඟු යනු දිවබෙර වැයීණි. අහස වියළී ගැජුම් නැගීය. අකල් විදුලිය තික්මිණි. කෙණෙහිවැසි වැස්සේයයි කියනලද්දේ වෙයි. උදාහරණ උදාහරණියනු කුමක් හෙයින් උදන් ඇතු සේක්ද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පසුපසින් පසුපසින් එහුබැඳ "ස්වාමීනී, පිරිනිවන් පානා සේක්වායි" උවදුරු කරනලද සේක් බියෙන් ආයුසංස්කාරය හළසේකැයි කිසිවෙක් කියනු ඇත. එයට ඉඩක් නොවේවායි (යන අදහසිනි). එහෙයින් උදාන ප්‍රීතිවේගයෙන් විසුරුණු උදානසක් කළ සේක. එහි සියලු බල සිවල් ආදීන්ට ද ප්‍රත්‍යක්ෂ භාවයෙන් සමාන කරනලදි. පිරිසිදින ලදි යි භූමිං නම්. කිම එය කාමාවචර කමියක්ද? සමාන නොවේ. මොහුට සමානවූවෙක් නැත. එයට සමාන වෙනත් ලෞකික කමියක් නැතැයි අභූමිං නම්. කිම එය මහත්ගත කමියක්ද? නැතහොත් කාමාවචරය රූපාවචරය තුලය. අරූපාවචරය අතුලය. අභූවිපාක ඇත්තේ තුලය. බොහෝ විපාක ඇත්තේ අතුලය. සමභවං යනු හටගැනීමට හේතුවූයි, භවසංඛාරං යනු පුනර්භවය සංස්කරණය කරන්නාවූ එකතුකරන්නාවූ පිඩුකරන්නාවූ යන අරුත්ය. අවක්කපී යනු අත්හළේය. මුඛි යනු බුද්ධිමත් වරයායි, අජ්ඣාසකරණො යනු ස්වකීය අධ්‍යාත්මයෙහි ඇළවෙයි, සමාගිහො යනු උපචාර අභිණා වශයෙන් සමාධිගතවූයේයි, අභිද්ධ භවටම්ච යනු සන්නාහයක් මෙන් බිත්දේය, අභ්‍යසංගමං යනු තමා තුළ හටගත් කෙලෙස්ය, මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. විපාක සහිතය යන අරුතින් හටගත් භවය රැස්කරන අරුතින් භව සංස්කාරයයි ලබන ලද නම් ඇති තුලාතුල සංඛ්‍යාතවූ ලෞකික කමිය ද අත්හළේය. යුදබිමෙහි මහා යෝධයෙක් සන්නාහය මෙන් තමාතුළ හටගත් කෙලෙස් ද අධ්‍යාත්මයෙහි ඇලුණු සමාධිගත වූයේ වී බිත්දේය. නැතහොත් තුලං යනු සමාන කර බලන්නේ කීරණය කරන්නේයි, අතුලඤ්ච සමභවං යනු නිවන ද භවය ද යනුයි. භවසංඛාරං යනු භවගාමී කමියයි, අවක්කපී මුඛි යනු පඤ්ඤාස්ථායී අනිත්‍යය. ස්කන්ධ පඤ්ඤා නිරෝධයවූ නිවන නිත්‍යය

යනාදී ක්‍රමයෙන් කීරණය කරමින් බුද්ධමුනිවරතෙමේ හවයෙහි ආදීනවය ද නිවනෙහි ආනිශංසය ද දැක ඒ ස්කන්ධයන්ට මුල්වූ හවසංස්කාරය "කමීය කමීක්‍ෂය සඳහා පවතී" යයි මෙසේ කියනලද කමීචිනාශ කරන්නාවූ ආයතීමාභියෙන් අත්හළේය. කෙසේද? අධ්‍යාත්මයෙහි ඇළුණේ සමාහිතවූයේ සන්නාහයක් මෙන් සංස්කාරය බිඳ දැමීය. තෙතෙමේ විදභීනාවශයෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි ඇළුණේ සමථ වශයෙන් සමාහිතවූයේය මෙසේ සුචී භාගයෙහි පටන් සමථ විදභීනාබලයෙන් සන්නාහයක් මෙන් ආත්මභාවය වටකොට තිබූ තමාතුළ හටගත් බැවින් අත්තසමභවයයි ලබනලද නම් ඇති ඒ සියලු කෙලෙස් සමූහය බිඳදැමීමේය. කෙලෙස් නැතිවිට කමීය ප්‍රතිසන්ධිය නොදෙන බැවින් අත්තරනලද්දේ නම් වේයයි මෙසේ කෙලෙස් නැසීමෙන් කමීය අත්හළේය. දුරුකළ කෙලෙස් ඇත්තාට බියක් නම් නැත. එබැවින් බිය නැත්තේවම ආයුසංස්කාරය අත්හළේය. බිය නැති බව ප්‍රකට කරනු සඳහා ද උදන් ඇතීයයි දතයුතුය. ශං මහාවාහායනු යම් කලකින් හෝ යම් කලෙක මහසුළං හමයි ද මහ සුළං හමමින් තල්ලුකොට හරින සුළං නැගෙයි. ඒවා හමමින් තල්ලුකොට හරින සුළං නැගෙයි. ඒවා හමමින් යොදුන් නවලක්‍ෂ සැටදහසක් ඝනවූ ජලය දරා සිටින සුළඟ සිඳදමයි. එයින් අහසෙහි දිය රුරාවැටෙයි. දිය රුරා හැලෙන විට පොළොව පහත් වෙයි. යළි සුළඟ තම බලයෙන් පෙරහනක ඇතුළත මෙන් එකට එක්කොට ගනියි. එයින් දිය මතුව එයි. දියමතුවන විට පොළොව මතුව එයි. මෙසේ සෙළවුණු දිය පොළොව සොලවයි. මෙබඳු සෙලවීම් අද කාලය දක්වා ද වේමය. බොහෝ බවින් (නිතර සිදු වන බැවින්) උස් පහත්වීම නොපැනෙයි. මහිඤ්ඤා මහානුභාවායනු යම්පූණී වීම මහත් බැවින් මහත් සෘද්ධි ඇති විදිය යුතු දෙයෙහි මහත් බැවින් මහත් ආනුභාව ඇත්තෝයි, පරිත්‍යායනු දුබලයෝයි, අප්පමාණායනු බලවත්තුයි, සො ඉමං පඨවිං කමෙපති යනු තෙතෙම සෘද්ධිය උපදවා සංවේගයට පත්වන මහ මුගලන් තෙරුන් මෙන් ද විමසා බලන්නාවූ හෝ මහානාග තෙරුන්ගේ බෑණණුවන් වන සධ්‍යරක්ඛිත හෙරණුන් මෙන් ද පොළොව සොලවයි. සඬකමෙපති යනු භාත්පසින් සොලවයි, සමපකමෙපති යනු ඊට ම පයඝීයාවවනයෙකි. මෙසේ මේ පෘථිවි කම්පා අට අතුරෙන් පළමුවැන්න ධාතු කෝපයෙනි, දෙවැන්න සෘද්ධිආනුභාවයෙනි, තෙවැන්න හා සිවුවැන්න පුණ්‍යබලයෙනි, පස්වැන්න නැණ බලයෙනි, සවැන්න සාධුකාර දීම් වශයෙනි, සත්වැන්න කරුණා ස්වභාවයෙනි. අටවැන්න විලාප නැඟීමෙනි. බෝසතුන් මවුකුස පිවිසෙන විට ද මවුකුසින් නික්මෙන විට ද ඔහුගේ පින් තෙදින් පොළොව සැලුනේය. බුදුබව අවබෝධ කිරීමේදී නැණ තෙදින් ගැටී සැලුනේය. දම්සක් පැවැත්මෙහිදී සාධුකාර

භාවයෙහි සිටියා සාධුකාර දෙමින් සැලුනේය. ආයු සංස්කාරය අත්හැරීමෙහිදී කාරුණික භාවයෙන් යුක්තවුවා සිත සැලීම නොඉවසමින් සැලුනේය. පරිනිවීමේදී හැඩිම් වේගයෙන් ඇලෙලෙමින් සැලිණ. මේ අතරීය පෘථිවි දෙවතාවාගේ වශයෙන් දකයුතුය. වෙනතාරහිත බැවින් මහාභූත පෘථිවියෙහි මෙය නැත. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සත්වැනි වූ වාපාල වර්ගයයි.

—//—

යමක වර්ගය

8. 8. 1

අටවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි නො ව සීලවා යනු ශීලය සම්පූර්ණ නොකරන්නායි, සමන්තපාසාදිකො යනු භාත්පයින් ප්‍රසාදය උපදවන්නාවූයි, සක්කාකාරපරිපූරො යනු සියලු ශ්‍රමණාකාරයන්ගෙන් මහණදම් කොටස්වලින් සපුරන්නායි.

8. 8. 2

දෙවැන්නෙහි සත්තා යනු විරුද්ධබලයන් තැවීමෙන් ශාන්තවූයි (විමොක්ඛයෝයි). විරුද්ධ බලයන්ගෙන් මිදුන බැවින් ද විමොක්ඛ නම් වූයේයි. තෙවැන්නෙහි භාවෙට්ඨො යනු භාවෙට් නු යන පද එකතුවයි. ආසවානං ඛයාය යනු අරහත්ඵලය සදහායි.

8. 8. 4-9

සිවුවැන්නෙහි පතිතිතාය යනු පිළිපන්නාවූයි. සො මමස්ස අක්කරායො යනු එය මගේ ජීවිතයට අනතුරයි. පෘථග්ජන කාලක්‍රියාව කරන්නාට ස්වභීන්තරාවද මාභීන්තරාව ද වන්නේය. සත්ථිකා වා මේ වාතා යනු අංගයෙන් අංගය කපන්නුයි සත්ථිකා නම්. පස්වැන්න ආදිය කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේය. නවවැන්නෙහි සංසයාරාමතා යනු පස් වැදෑරුම් සංසඨියෙහි ඇලෙන බවයි.

8. 8. 10

දසවැන්නෙහි කුසිතවණ්ඩුහි යනු කුසිත බවට කරුණුයි. පිහිටයි, කුසිත බව ඇති කරවන්නාවූ හේතුයි. කමමං කත්තඛං ගොති යනු

සිවුරු විමසීම් ආදී කටයුතු කළයුතු වෙයි. න විරියං ආරගති යනු දෙවැදෑරුම්වූ ද වියඝීය නොඅරඹයි, අප්පත්තං යනු නොපත් ධ්‍යාන විදර්ශනා මාඡිඵල ධර්මයට පැමිණීම සඳහායි. අනඛිගතං යනු අවබෝධ නොකළ එයම අවබෝධ කිරීම සඳහායි, අසම්පිකතං යනු ප්‍රත්‍යක්ෂ නොකළ එයම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනු සඳහායි. ඉදං පඨමං යනු මම හොව්මැයි මෙසේ ගිලායාම (මැලිව සිටීම) යන මෙය පළමුවැනි කුසිත වස්තුවයි. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තන්හි අත්ථය දක යුතුයි. මාඨාවිතං මඤ්ඤා යනු මෙහි වනාහි මූලා සහිත සිත නම් තෙත් වූ මැ ඇටය වැනිය. යම් සේ ඒ තෙත් මැ ඇටය බර වෙයිද එසේ බරවූයේයි අදහසයි. ගිලානා වූවකිනො හොඳි යනු ගිලනෙක්ථි පසුව (ගිලන් බවින්) නැඟී සිටියේ වෙයි, ආරම්භවත්තං යනු විරිය කාරණයෝයි, මේ ක්‍රමයෙන්ම ඔවුන්ගේ ද අත්ථය දකයුතුය. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

අටවැනි යමක වර්ගයයි.

—//—

සති වර්ගය

නවවැනි වර්ගයෙහි පළමුවැන්න කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය, සංග්‍රො යනු දෙවැදෑරුම් ඉද්ධාවෙන් යුක්තවූයේයි, නො ච පරිපුට්ඨිතා යනු අත්ථය අත්තථය, කරුණු නොකරුණු විමසන ලද්දේ නොවෙයි, සමන්තාගතො යනු සම්බන්ධාත්ථයෙහි ප්‍රථමයි. යුක්තවූවහුගේයි කියනලද්දේ වෙයි. එකත්තපට්ඨානං තථාගතං ධම්මදෙසනා හොඳි යනු තථාගතයන් වහන්සේගේ ඒකාන්තයෙන්ම වැටහීම ඇති ධර්මදේශනාව වෙයි. එකාන්තයෙන්ම ප්‍රතිභානය වෙයි, වැටහෙයි යන අරුත්ය.

8. 9. 3

තෙවැන්නෙහි සංඛධම්මා යනු පඤ්ඤානියෝයි, ජන්දමූලකා යනු අජ්ඣාසය ඡන්දය, කතකුකම්‍යානා ඡන්දය - එය මූලය වූයේ මොවුනටනුයි ඡන්දමූලකා නම්. මෙනෙහි කරන්නට හටගනින්නුයි මනසිකාරසම්භවා නම්. ස්පර්ශයෙන් හටගනිත් රූපවෙන්නුයි එස්සාසමුදයා නම්. වේදනාවෙන් එක්රැස්වන්නානුයි වේදනාසමොසරණා නම්, සමාධිය මොවුන්ට ප්‍රමුඛවේනුයි සමාධි පමුඛා නම්. ජොෂ්ඨවීමේ අත්ථයෙන් සිහිය අධිපතිවූයේ මොවුන්ටනුයි සමාධිපතෙග්ගා නම්. සිහිය ජොෂ්ඨ කොට ඇත්තානුය යන අත්ථයයි. ප්‍රඥාව උතුම්වූයේ මොවුනටනුයි පඤ්ඤාගතරා නම්. විමුක්තියම සාරයවූයේ මොවුනටනුයි විමුක්තිසාරා

නම්. මෙහි ද ඡන්දමූලකාරී සතර ද ලෝකික වශයෙන් කියනලදි. සෙස්සෝ ලෝකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍රක වුවෝය.

8. 9. 4

සිවුවැන්නෙහි මහාවෝරො යනු රාජ්‍ය අතර විශවුල් කිරීමට සමත්වූ මහ සොරෙකි, පරිශාපජ්ජනියනු දැඩිව ගැනීමට එළඹෙයි, න විරට්ඨිකිකො හොඳි යනු බොහෝ කලක් පාලනය කරමින් සිටීමට නොහැකි වෙයි, අපපහරනකස පහරති යනු (තමන්ට පහර නොදෙන සතුරු නොවූ ගුණවත් මහල්ලන් ද තරුණ දරුවන් ද වශයෙන් වූ පහර නොදිය යුත්තන්ට පහර දෙයි. ඉතිරි නොමැතිව ගනිනුයි නිරවිශේෂයෙන් ගනියි. දක්‍ෂ සොරුන්ගේ මේ සිරිතකි. අනෙකාට දෙදෙනෙකු ඇති විට එකෙක් ගතයුතුය. එකෙකු ඇතිවිට දුර්වලයා දී සථීර තැනැත්තා ගතයුතුය. බන්මුල් සහල් ආදියෙහි එක් කොටසක් ගතයුතුය යනුවෙනි. අවවාසනෙක කමමං කරොති යනු (ගම්නියම් රාජධානීන්ට සම්පතූතක සොරකම කරයි, න ව නිධානකුසලො හොඳි යනු ලබන ලද දෙය) දක්‍ෂිණාර්ත පුද්ගලයන් කෙරෙහි තැන්පත් කිරීමට දක්‍ෂ නොවෙයි. පරලොව මග පිරිසුදු නොකරයි.

8. 9. 5

පස්වැන්නෙහි යං සමනොත යනු ශ්‍රමණයකු විසින් පැමිණිය යුතු යම් ගුණ සමූහයකි. වුසීමතා යනු බහිසරවූස විසූ තැනැත්තා විසිනි, මුතෙනා මොවෙම් ධන්ධනා යනු මම සියලු බැඳුම් වලින් මිදුනෙමි වී මහජනයා ද රාගාදී බැඳුමෙන් මුදවමි. පරමදුනොතා යනු අත්කිසිවකු විසින් නොහික්මවනලද්දේ නොමෙහෙයවන ලද්දේ තමන්ම අවබෝධ කළ ඥානයෙන් අවබෝධකොට පරමාර්ථයෙන් දැමුණු බැවින් පරමදුන්නතම් වෙයි. පරිනිබ්බුතො යනු කෙලෙස් පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවුනෙයි.

8. 9. 6

සවැන්නෙහි මා ව මයා යසො යනු කීර්තිය ද මා සමහ නොහියේය, අකසිරිලාභී යනු බොහෝ ලබන්තායි, සීලපඤ්ඤාණං යනු සීලය මෙන්ම ඥානය ද වේ, සංගම්ම යනු රැස්වීයි, සමාගම්ම යනු මනාව පැමිණියි, (එක්රැස්වීයි), සංගම්මකවිහාරං යනු සමූහයා ඇසුරෙහි විසීමයි, න හ නුත මෙ යනු න හ නුත ඉමෙ යන පදයි, තථා හි පනමෙ යනු තථා හි පන ඉමෙ යන පදයි, අභිගුලිපතොදකෙහි යනු

අත්තලයෙන් දියපහර විඳීමෙනි, සකුප්පයකට යනු මහභවත් සිතක සෙන්නාවුයි, සකුප්පයකට යනු ක්‍රීඩාකරන්නාවුයි, ක්‍රීඩාව කරන්නාවුයි.

8. 9. 7

සත්වුන්නෙහි නිකුප්පයකට යනු ඔහු විසින් දෙනලද දානවස්තුව නොපිළිගැනීම සඳහා පත්තනිකුප්පයක කම්මවාටාවෙන් යටිකුරුව තබන්නේය. අධොමුඛව නොතැබීමෙනි, අලාභය යනු සිවුපසය නොලැබීම සඳහායි, අනවශ්‍යය යනු උවදුරු සඳහායි, අවුඩ සඳහායි, උකුප්පයකට යනු උකුප්පයක කම්මාකාරයෙන් උඩුකුරු කරන්නේය.

8. 9. 8

අටවුන්නෙහි අපපසාදං පටෙදෙය්‍යං යනු නොපහත්බව දන්වන්නාවුය, නොපහත්බව දන්වන්නාවු විසින් කුමක් කළෙකුද යත් හුන් අසුනෙන් නොනැගිටිය යුතුය (නො වැදිය යුතුය), පෙරගමන් නොයායුතුය, දානවස්තුව නොදිය යුතුය. අගොචරෙ යනු පස්වැදෑරුම් අගෝචරයෙහියි,

8. 9. 9

නවවුන්නෙහි ධම්මකඤ්ච ගිහිපටිස්සවං යනු මේ තෙමස මෙහි ම විසියයුතුයයි කියනලද්දේ එසේ වේවා යනාදී ක්‍රමයෙන් පිළිගැනීමයි: න සච්චාපෙති යනු කියනලද දෙය සැබෑවක් නොකරයි, එකිනෙකට ප්‍රතිවිරුද්ධ කරයි.

8. 9. 10

දසවුන්නෙහි පටෙඨකධ්‍යානෙ යනු අධිපති තැනිති, දෙවු තැනිති, ඔහු ජ්‍යෙෂ්ඨයා කොට කිසි සංඝකමියක් නොලබයි. න ච ගෙන මුලෙහ වුධ්‍යාපෙතඛං යනු ඔහු මුල් කොට අබිභානකමිය කිරීමට නොලබයි, සෙස්ස සියලු තැනිති පැහැදිලිමය.

නවවුනි සති වතියයි.

—//—

මින්මතු අවිඛො ඛොජ්ඣා උපාසිකා යනාදියෙහි බොජ්ඣා උචුසිය, සිරිමා උචුසිය, පදුමා උචුසිය, සුතනා උචුසිය, මනුජා

උචුසිය, උතතරා උචුසිය, මුත්තා උචුසිය, බෙමා උචුසිය, රුචි උචුසිය, චුඤ්ඤි රජකුමරිය, බිමිඤ්ඤි උචුසිය, සුමනා රජ කුමරිය, මලලිකා දේවිය, තිස්සා උචුසිය, තිස්සාගේ මව් උචුසිය, සොණා උචුසිය, සෝණාගේ මව් උචුසිය, උත්තරා නන්දමාතාව, විසාඛා නන්ද මාතාව, බුද්ධත්තරා උචුසිය, සාමාවතී උචුසිය, සුඤ්ඤාසා කොටිය දියණිය, සුඤ්ඤා, උචුසිය, නකුලමාතා ගෘහපතිනිය යන මෙපමණ අයට අධ්වනිත සමන්තාගත උපොසථ කමීයම කියනලදි. කැමතිවත්තනු විසින් විස්තර වශයෙන් කිවයුතුය. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

මනොරථ පූරණී අභිගුණකරනිකායධම්ම කථාවේ
අධ්වනිත නිපාත වණිතාව නිමිසේය.

—//—

නවක නිපාත වණිතාව

සමොධි වර්ගය

9. 1. 1

නවක නිපාතයේ පළමු සූත්‍රයෙහි සමොධිපඤ්ඤානං යනු සිවුමග නම්වූ සම්බෝධියේ පක්ෂයෙහි වූවන්ගේ, උපකාරවූවන්ගේ යන අරුත්ය. පෙළෙහි ආ ධර්මයන් සඳහා මෙසේ විමසයි. කා උපතිසායනු කවර උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයක්ද? මනාව සටහන් කරන්නුයි අභිසංඝේශිකානම්., සමථ විදහිනා සිත විවරණයෙහි සන්ප්‍රායවූවෝ උපකාරවූවෝයි වෙතොවිවරණසප්පයානම්. අපිස් බව අරභයා පැවති කථාව අපිවිච්ඡකථානම්. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. අසුභාභාවෙනධ්‍යා රාගසස පභානාය යනු මෙම අර්ථය හැල්කපන උපමාවෙන් පැහැදිලි කළ යුතුය. එක් පුරුෂයෙක් දැකැත්තක් ගෙන කෙළවරෙහි පටන් හැල් කෙතක හැල් කපයි. ඉක්බිති එයට වැට බිඳ ගවයෝ පිවිසියහ. හෙතෙම දැකැත්ත තබා (සැර) යටියක් රැගෙන එම මගින්ම ගවයන් පලවා හැර වැට ප්‍රකෘතිමත් කොට යළි දැකැත්ත ගෙන හැල් කැපීය. එහි හැල්කෙත මෙන් බුදුසසුන දැකිය යුතුය. හැල්කපන්නා මෙන් යෝගාවචරයායි. දැකැත්ත මෙන් ප්‍රඥාවයි. නෙලන (කපන) කාලය මෙන් විදහිනාව සඳහා කටයුතු කරන කාලයයි. යජ්ටිය මෙන් අසුභකමීස්ථානයයි. වැට මෙන් සංවරයයි. වැට බිඳ ගවයන්ගේ පිවිසීම මෙන් ඉක්මණින්, නොසැලකීමෙන් ප්‍රමාදයට පත්ව රාගයේ ඉපදීමයි, දැකැත්ත තබා යටිය ගෙන පිවිසි මගින්ම ගවයන් පලවා වැට ප්‍රකෘතිමත් කොට යළි කෙළවරෙහි සිට හැල් නෙලීම මෙන්

අසුභ කම්ප්ථානයෙන් රාගය යටපත් කොට ධෛර්‍ය විදර්ශනාවට කටයුතු පටන්ගන්නා කාලයයි. මේ කාරණය සඳහා අසුභා භාවෙනබ්බා රාගස්ස පභානාය යි කියනලදි. එහි රාගස්ස යනු පඤ්චකාමගුණිකවූ රාගයාගේයි, මෙඟ්තා යනු මෙහි කම්ප්ථානයයි, ව්‍යාපාදස්සපභානාය යනු කියනලදි ක්‍රමයෙන්ම උපත් කෝපය දුරුකරනු සඳහායි, ආනාපානසති යනු සොළොස් වස්තුවකට අයත්වූ ආනාපාන සතියයි. විතකුපචෝදාය යනු කියනලදි ක්‍රමයෙන්ම උපත් විතකියත් නැසීම සඳහායි, අසම්මානසම්මසානාය යනු වෙමැයි උපදින නවවැදෑරුම් මානය නසාලීම සඳහායි, අනතතසඤ්ඤා සංඝායාති යනු අනිත්‍ය ලක්ෂණය දුටුවට අනාත්ම ලක්ෂණය දුටුවේම වෙයි. මේ ත්‍රිලක්ෂණයන්ගෙන් එකක් දුටුවට ඉතිරි දෙක දුටුවේම වෙයි. එහෙයින් "අනිවට්ඨසඤ්ඤාං හික්ඛිවෙ අනත්තසඤ්ඤාං සංඝායාති"යි කියනලදි. දිට්ඨව ධම්මෙ නිබ්බානං ඉහාත්මයෙහිම ප්‍රත්‍යය රහිත නිවනට පැමිණෙයි. මේ සුත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

9. 1. 2

දෙවැන්නෙහි නිශ්ශයසම්පන්නො යනු පදනමක් සහිතවූයේයි, සංග්‍රහං යනු විශ්වාසකිරීමේ ශ්‍රද්ධාවයි, චිරිං යනු කායික වෛතසික වියවීමයි, ගංගා යනු යමක් වන්නේයි, අරියාය පඤ්ඤාය යනු විදර්ශනා සහිත මාර්ග ප්‍රඥාවගේයි, සංකාය යනු දැනයි, එකං පටිසෙවෙහි යනු ඇසුරුකළ යුත්තක් ඇසුරු කරයි, අධිවාසෙහි යනු ඉවසිය යුත්තක් ඉවසයි, පරිවජෙස්සි යනු දුරුකළ යුත්තක් දුරුකරයි, විතොදෙහි යනු ඉවත්කළ යුත්තක් ඉවත්කරයි, එවං ඛො හික්ඛු යනු මෙසේ හික්කුව ඉගෙනීමේ පිළිවිසීම වශයෙන් මෙන්ම ධර්මය තීරණය කිරීමේ වශයෙන් ද ඇසුරුකළ යුතු දේ ආදිය මනාව දැනගත් මනාව පසක් කළ දේ කොට ඇසුරු කරන්නේ ඉවසන්නේ දුරුකරන්නේ ඉවත් කරන්නේ ද හික්කුව නිශ්‍රය සම්පන්න නම් වේ.

9. 1. 3

තෙවැන්නෙහි වාලිකායං යනු එබඳු නම් ඇති ක්‍රවරෙහිය, එය සැලෙන මඩ ඇසුරු කොට කළ බැවින් බලන්නවුන්ට සැලෙනුලබන්නක් මෙන් හැඟෙයි. එහෙයින් වාලිකාය ප්‍රසිද්ධවිය. වාලියපඛිතෙ යනු ඒ පවුඩ ද සියල්ල සුදු බැවින් කළුපිරි පක්ෂ උපොසථයෙහි බලන්නවුන්ට සැලෙනු ලබන්නාක් මෙන් හැඟෙයි. එහෙයින් වාලිය පඛිතයයි කියන ලදි. එහි මහත් විහාරයක් කරවූන. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එකුවර ඇසුරු කොට වාලිය පඛිත

මහා විහාරයෙහි වසන සේක. ජතුගාමං යනු මෙබඳු නම ඇති වෙනත් එම නුවරේම ගොදුරු ගමකි. ජනතුගාමං යනුද පාඨයි. පධානවේකස්ස යනු භාවනාවෙහි වීයඝීය කරන තැනැත්තාගේයි, පධානාය යනු මහණදම් කරනු සඳහායි, ආගමෙහි භාව යනු ශාස්තෘන් වහන්සේ තෙරුන්ගේ වචනය අසා සලකාබලන සේක් තවම මොහුගේ නුවණ මුහුකුරා නොගියේයි දැන වළහමින් මෙසේ කී සේක. එකකමහා භාව යන මෙය වනාහි ඔහුට, "මෙතෙම මෙසේ ගොස් ද කටයුත්ත නොනිපදවෙන විට නිසැකව ප්‍රේම වශයෙන් යළි පැමිණෙන්නේය"යි සිතෙහි මෘදුබව ඇති කිරීම සඳහා කීසේක. නව් කිංචු උග්ගරිං කරණීයං යනු සතර සත්‍යයන්හි සිවුකිස කළ බැවින් වෙනත් මත්තෙහි කළයුත්තක් නම් නැත. කතස්ස වා පතිවයො යනු කළ තැනැත්තාට යළි එකතු කිරීමක් නැත. වැඩු මග යළි නොවඩනු ලැබේ. නැසු කෙලෙසුන්ගේ යළි නැසීමක් නැත. පධානනි බො මෙසිය වදමානං කිනි වදෙය්‍යාම යනු මහණදම් කරමැයි එය කියන්නාට අපි වෙනත් කුමක් නම් කියන්නෙමුද? දිවාචිහාරං නිසීදියනු දිවාචිහරණය සඳහා හුන්සේක. හුන්සේක්ද යම් මතුල්ගල් තලාවක පෙර අනුපිළිවෙලින් ජාති පන්සියයක් රජ වී උපන් කෙළි කෙළින්තේ තුන්වැදෑරුම් තඵ පිරිවර ඇත්තේ හුන්නේය. එහිම හුන්නේය. ඉක්බිති හුන් කල්හි පටන් ශ්‍රමණ බව අත්හරින ලද්දාක් මෙන් විය. රජවෙස් ගෙන තඵ පිරිවර ඇත්තේ සේසත යට මාහැඟි පළඟෙහි හුන්නේ මෙන් විය. ඉක්බිති ඒ සැපත් විදින ඔහුට කාමචිතර්කයක් උපන්නේය. හෙතෙම එකෙණෙහිම සොරබඩු සහිතව අල්ලාගන්නාලද සොරු දෙදෙනෙකු ගෙන්වා ඉදිරියෙහි තබන ලද්දාක් මෙන් දුටුවේය. ඔවුනතුරින් එකෙකුට වධ නියමකිරීම් වශයෙන් ඔහුට ව්‍යාපාද විතකීයක් උපන්නේය. එකෙකුට දහගෙට ඇනවීම් වශයෙන් විහිංසා විතකීයක් උපන්නේය. මෙසේ හෙතෙම වැල් සමූහයෙන් ගසක් මෙන් ද මීමැස්සන්ගෙන් මීවදයක් මෙන් ද අකුශල විතකීයන්ගෙන් වටකරන ලද්දේ ගවසනලද්දේ විය. ඒ සඳහා "අථ බො ආයස්මතො මෙසියස්ස" යනාදිය කියනලදි. අනවාසතො යනු අනුබදනා ලද්දේ වටකරනලද්දේයි, යෙන හගවා තෙනුපසඬකම් යනු මෙසේ පාපවිතකීයන්ගෙන් වටකරන ලද්දේ කමටහන ගලපාගන්නට නොහැක්කේ මෙය දැක දුරදක්නා සුලු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැළැක්වූ සේකැයි සලකා මෙකරුණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළ කරමැයි හුනස්නෙන් නැගිට භාග්‍යවතුන් වෙතට එළැඹිණේය.

9. 1. 4

සිවුටැන්නෙහි උපට්ඨානසාමායං යනු බොජුන් හලෙහිය, යෙහුපට්ඨානසාමායනු ශාස්තෘන් වහන්සේ නන්දක තෙරුන් විසින් මිහිරි හඬින් අරඹනලද දම්දෙසුමේ හඬ අසා ආනන්දය, කවරෙක් උවැන්නහලෙහි මිහිරිනදින් දම්දෙසන්දැයි අසා ස්වාමීනි අද ධර්මකථික නන්දක තෙරුන්ගේ වාරයයි අසා ආනන්දය මේ හික්මුව ඉතා මිහිරිකොට දම් දෙසයි. මම ද ගොස් අසන්නෙමැයි කියා උවැන්නහල යම්තැනක ද එතැනට වැඩිසේක. ඛනිථාරකොට්ඨකෙ අට්ඨාසි යනු සවණක් රැස් සිවුරු ගැබෙහි සඟවා අප්‍රකට වේශයෙන් සිටිසේක. කථාපරිශෝධානං ආගමයමානො යනු මෙසේ කීවේයයි මේ කථාවසානය බලාපොරොත්තු වෙමින් ධර්මකථාව අසමින් සිටිසේක්මය. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් ආනන්දතෙමේ පළමු යාමය නික්මෙන කල්හි ශාස්තෘන්වහන්සේට සංඥාවක් දුන්නේය. ස්වාමීනි පළමුයම ඉක්මණ. මද වෙලාවක් විශ්‍රාමගනු මැනව යනුවෙනි. ශාස්තෘන්වහන්සේ එසේම සිටිසේක. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙමේ මැදුම්යම ද නික්මුණු කල්හි ස්වාමීනි නුඹවහන්සේ ස්වභාවයෙන්ම ක්ෂත්‍රියකු වශයෙන් සියුමැලිය, බුදුරවයකු වශයෙන් ද සියුමැලිය. බෙහෙවින්ම සියුමැලිය. මැදුම්යම ද ඉක්මණි. මොහොතක් විශ්‍රාමගනු මැනවැයි කීවේය. ශාස්තෘන්වහන්සේ එසේම සිටිසේක. උන්වහන්සේ සිටගෙන සිටියදීම අරුණ නැඟීම පෙනිණ. අරුණ නැඟීම ද "මෙසේ කීවේය" යනුවෙන් පමුණුවා තෙරුන්ගේ කථාවසානය ද කථාගතයන්වහන්සේගේ සවණක් රැස් විසිරියාම ද එකවිටම වූයේය. අග්ගඌ ආකොට්ඨෙසි යනු නියතුඩින් දොරකවුළුවට තට්ටු කළේය. සාරස්ථයමානරුපො යනු ලජ්ජා වනු ලබන්නේ බියවනු ලබන්නේයි, දොම්නසින් ලජ්ජාබියට පැමිණීමක් ඔහුට නැත. එතතකමපි නො තප්පට්ඨාසෙය්‍ය යනු පිළිසිඹියාපත් වුවහුට අප්‍රතිභානයක් නම් නැත. මපමණක් නොකියන්නෙමැයි දක්වයි. සාමු සාමු යනු තෙරුන්ගේ දම්දෙසුම සතුටුවෙමින් පැවසුයේක. මේ මෙහි අන්රීයයි "ඔබගේ දම්දෙසුම මනාව ගන්නාලදි. මනාව දෙසන ලදි" යනුයි. කුලප්‍රත්‍යා නං යනු හැසිරීමෙන් කුල පුත්‍රයන්ගේ මෙන්ම ජාතියෙන් කුලපුත්‍රයන්ගේයි, අරියො වා භූෂාභිභාවො යනු ඒකීය ධර්ම සමාපත්තියම සඳහා කීවේය. අධිපඤ්ඤාධම්මවිපක්‍ෂානාය යනු සංස්කාර විමර්ශනය කරන විදර්ශනා ඥානයාගේයි, වතුපපාදකො යනු අශ්ව, ගෝණ, බුරු, ආදී යම්කිසිවෙකි, ඉඳං වච්චා යනු මේ සතර අංගයකින් යුක්ත ධර්ම කියායි, විහාරං පාවසි යනු ගඳකිළියට පිවිසි සේක. කාලෙක ධම්මසට්ඨෙ යනු කලින් කලට දහම් ඇසීමෙහිය, ධම්මසාකට්ඨාය යනු ප්‍රශ්න කථාවගේයි, ගමහිරං අභට්ඨං යනු ගැඹුරු ගුප්ත, රහසිගතවූයි,

පක්ෂඥාය යනු විදේශීය සහිත මාධ්‍යප්‍රඥාවගේයි, සම්මේලනප්‍රතිවේද ප්‍රඥාවත් ඉගෙනීමේ විමසීමේ ප්‍රඥාවත් ගැලපේමය. පක්ෂය වා පවත්නා වා යනු රහත් බවට පැමිණියේ හෝ පැමිණෙන්නේ හෝයි මෙසේ ගුණ ගෞරවයෙන් ගෞරව කරයි, අප්‍රසන්නමානසා යනු නොපත් රහත් බවයි, නොපත් අරහත්බව ඇති මනස මොවුන්ගේනුයි අප්‍රසන්නමානසා නම්. දිව්‍යධර්මසූත්‍රවිභාගය යනු මෙහි ඉහතත්මයෙහි සැපවිහරණය ලෝකික වූයේ ද ලෝකෝත්තරවූයේ ද වටීයි.

8. 1. 5

පස්වැන්නෙහි අවිද්‍යාව කුසීතබව වැරදි සහිත බව සැදැහැනැති බව යනාදියෙහි නොසැලීමෙන් ප්‍රඥාබලාදිය දැක්විය යුතුය, අකුසලසංඛ්‍යා යනු අකුසලයයි දන්තාලද්දාවූයි, සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයයි. කාලමර්ධා යනු ආයාභාවය කිරීමට අසමත්වූවෝයි, ආයාසන්ට හෝ නුසුදුස්සෝයි, වොදිව්‍යා යනු මනාව දක්තාලද්දාවූයි, වොවර්තා යනු මනොද්වාරයෙහි හැසිරීමට පැමිණියාවූයි, අර්ථකයා යනු ධර්මදේශනාව අවශ්‍යවූවහුයි, ආර්ථිකයා යනු ජීවිකාවෘත්තියට ඇතිබියයි. අසිලෝකයා යනු නින්දාවට ඇති බියයි. පරිසාරප්‍රසංගයා යනු පිරිසට පැමිණ බියසුලු බවට පැමිණීමේ බියයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

9. 1. 6

සවැන්නෙහි පිවිතපරික්ඛාරා යනු ජීවිත මෙවලමය, සමුදානෙතඛායා යනු පැමිණවිය යුතුය, කසිරෙන සමුදානවජනි යනු දුකසේ උපදිත්, රක්තිශාගං වා දිවසශාගං වා යන මෙහි රාත්‍රී කාලයන් දැන ඊ කල්හිම පැමිණිය යුතුය, රාත්‍රියෙහි දරුණු සතුන් ආදීන්ගෙන් උවදුරක් ඇතිවිට අරුණ නැගීමෙහිදී ආයුතුය. දහවල් කාලය දැන දහවලෙහි පැමිණිය යුතුය. දහවල උවදුරු ඇතිවිට හිරු බැස යනවිට පැමිණිය යුතුය. සංඛ්‍යාපි යනු ශ්‍රමණබව සඳහා භාවනා සපිරෙන පැමිණීම දැනයි, සො පුග්ගලො යන පදයට නානුබන්ධිතඛො යන මෙයින් සම්බන්ධය වේ, අනාපුට්ඨා යන මෙහි වනාහි ඒ පුද්ගලයා නොවීමට පැමිණියයුතුයයි අරථයයි, අපි පත්‍රප්පමානෙතෙ යනු ඇද ඉවතට දමන්නනු විසිනි, මෙබඳු පුද්ගලයෙකු මේ ඉදින් දරගොඩවල් සියයක හෝ දියකළ සියයක හෝ වැළිඅමුණු සියයක හෝ දඬුවමක් පමුණුවයි, මෙහි නොවිසුවයි ඇද ඉවතට දමවයි ද ඔහු ක්ෂමා කරවා ද දිවි ඇති තෙක් හෙතෙම එහු බැඳිය යුත්තේමය, නොඅත්හළ යුත්තේය.

9. 1. 7

සත්ථූන්තෙහි පඤ්ච ධාතාහි අජ්ඣාචරිතං යනු කරුණු පසක් ඉක්මවීමටයි, පාණං යනු යටත් පිරිසෙයින් කුරා කුහුඹුවකුයි, අදින්නං යනු යටත් පිරිසෙයින් තණපතක් වූ අත්සතු දෙයයි, වේය්‍යසංඛ්‍යාතං යනු සොර සිතෙහි, සන්තිධිකාරකං කාමෙ පරිභුක්තං යනු සමීපයෙහි කොට තබාගෙන වස්තුකාම ක්ලේශකාමයන් විදීමට නොසුදුසු වූයේයි, නොකූප කාමභුණයන් සඳහා මෙය කියනලදි. මුඤ්ඤං පට්ටසඛාතං යනු මෙතෙම බුදු නොවේයයි ප්‍රතික්ෂෙප කිරීමටයි, ධම්මාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයයි. මෙසේ මෙතෙක් අටුවාවෙහි ආයේයි. පෙළෙහි වනාහි මේ සූත්‍රයෙහි අගතිගමන් කියනලදි. අට්ඨන්තෙහි බුද්ධාදීන් පිළිබඳ ප්‍රත්‍යාබ්‍යාන්‍යය කියනලදි.

9. 1. 9 - 10

නව්ථූන්තෙහි පෘථග්ජනයකු සමග ගත් බැවින් ආහුනෙය්‍යයි කියනලදි. දසව්ථූන්තෙහි ගොත්‍රභූ යනු යෝව්‍යාන් මගට අනතුරු ප්‍රත්‍යය වූ මුදුන්පත් බලවත් විදසුන් සිතින් යුක්තවූයේයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පළමු සමෙබ්බාධ වර්ගයයි.

—//—

සීගනාද වර්ගය

9. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි යෙන ගගවා තෙනුපසංඛිකම් යනු ඉදින් ශාස්තෘන්වහන්සේ වාරිකාවෙහි යනු කැමැති සේක් වන්නේද මෙ කල්හි එළඹෙන්නේය. මම වාරිකාවෙහි හැසිරීම සඳහා ශාස්තෘන්වහන්සේගෙන් අසමැයි සිතා බික්සහන විසින් පිරිවරන ලද්දේ එළැඹියේය. ආයසමා මං ගතෙත යනු ඒ හික්කු ව මහත් පිරිවරන් යන්නාවූ තෙරුන් දැක මේ හික්කු තථාගතයන් වහන්සේ අත්හැර සැරියුත් තෙරුන් පිරිවරා නික්මුණාහුය. මොහුගේ යාම නවත්වන්නෙමැයි නිකරුණෙහි කෝප බැඳ මෙසේ කීවේය. එහි ආයස්සා යනු ගවයි, අප්පට්ඨිස්සස් යනු ක්ෂමා නොකොට වරද නොදෙසායි, කවර කරුණක හෙතෙම ආසාදන බැන්දේද යත්? බුදුන්වහන්සේ වැඳ නැතිට යන්නාවූ තෙරුන්ගේ සිවුරු කොණ ඔහුගේ සිරුර පැහැසිය. සුළඟ වැදුනේයයි ද කියත්. මෙපමණකින්

වෙර බැඳ මහත් පිරිවරින් යන තෙරුන් දැක රිඡ්භා කරනුලබන්නේ
 මොහුගේ ගමන සිදින්නෙමැයි මෙසේ කීවේය. එහි ඊට හික්කු යනු
 ශාස්තෘන්වහන්සේ එම හික්කුවගේ වචනය අසා සාර්ථුතූතෙමේ ඒ
 හික්කුවට නොපැහැරියයි කීවිට ස්වාමීනි නුඹවහන්සේ තමන්ගේ
 අග්‍රශාවකයාගේ පැත්ත ගනිති මගේ පැත්ත නොවේයයි මා කෙරෙහි
 සිත දූෂ්‍ය කොට අපායෙහි උපදින්නේයයි දැන සැරියුත් තෙරුන්
 කැඳවා මෙකරුණ විමසන්නෙමැයි එක් හික්කුවක අමතා මෙසේ කී
 සේක. අවාපුරණං ආදාශ යනු යතුරක් ගෙනයි, සීහනාදං යනු ශ්‍රේෂ්ඨ
 නාදයයි, ප්‍රමුඛනාදයයි, නොපැවැත්විය හැකි නාදයයි. මෙසේ
 මහතෙරවරුන් දෙදෙනා විසින් සැළකරනලද හික්කුසඩ්ඨයා රාත්‍රීස්ථාන
 දිවාස්ථානයන් අතහැර ශාස්තෘන් සමීපයට ගියේය. ඩිගඛබ්මං යනු
 කපාධම්යයි, ගුප්තං යනු ගුප්තම (අසුචිය) ගුප්තං නම්. සෙසු
 තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, පඨවිසමෙත යනු නොකිපෙන දූෂ්‍යනොවන
 අපථියෙන් පොළව සම වූයෙහි, පොළොව මාමන පිරිසුදු දේ හෙළකිසි
 සොම්නස් නොවෙයි, අපිරිසුදු දෑ හෙළකිසි දොම්නස් ද නොවේ.
 මගේ සිත ද එසේයයි දක්වයි. විපුලෙන යනු නොමඳ දෙයිනි,
 මහග්‍රහෙන යනු මහත්බවට ගිය දෙයිනි, අපමාණෙන යනු වැඩුණු
 පමණිනි, අවෙරෙන යනු අකුසලවෙර පුද්ගල වෙර රහිත වූවෙහි,
 අවතපජ්ජෙත යනු නිදුකිනි, පහවූ දොම්නසිනි, සො ඉඛ යනු ඒ
 නොඑළඹිසිටි කායානුපසංනා සතිපට්ඨාන ඇති හික්කුව මෙසේ
 කරන්නේය. මාවැන්නෙක් කෙසේ මෙබඳු දෙයක් කරයිද ස්වාමීනිසි
 පළමු සිංහනාදය නැගිය. මෙසේ සියලුතැන යෙදීම දතයුතුය.
 රජොහරණං යනු රජකුල ආදීන්ගේ මුස්තෙන් නොහමදිත්. රෙදි
 කඩකින් පිසිත්. එයට මේ නමයි. කළොපිහරෙවා යනු පැසක් ගත් අත්
 ඇත්තේ හෝ පිරිසිදු අත් ඇත්තේයි, හතභකවාසී යනු කෙළවර සිදුණු
 රෙදිකඩක් අඳින්නාවූයි. සුරතො යනු පිරිසුදු සිල් ඇත්තේයි, සුරත
 බවින් යුක්ත වූයේයි, සුදුහෙතා යනු මනාව දමනයට හික්මුනේයි, හ
 කිඤ්චි හිංසා යනු අංආදිය ගන්නකු ද පිට පිරිමදින්නකු ද (යනාදී)
 කිසිවකු නොවෙහෙසවයි. උග්ගවජ්ජනවිකාණ්ඩමෙන යනු සිදිතලද අං
 ඇති ගොනුගේ සිතට සමානවූයි, අට්ඨගෙය්‍ය යනු පෙළෙන ලද්දේ
 වන්නේය, ගරාගෙය්‍ය යනු ලජ්ජා වන්නේය, පිගුච්චෙය්‍ය යනු පිළිකුලට
 පත්වන්නේය, මෙදකවාලිකං යනු ඝාතකයන් විසින් යුෂ නික්මෙනු
 සඳහා තැනින් තැන කළ හිල් ඇති සැළියයි, පරිහරෙය්‍ය යනු මස්
 පුරවා ඔසවාගෙන යන්නේය, පිඤ්චපිඤ්ච යනු ලොකුකුඩා සිදුරුවලින්
 යුක්තවූයි, උග්ගරහනං පහරහනං යනු අධොමුඛයන්ගෙන් (යටිමුවෙන්)
 නික්මෙන යුෂයි, මෙසේ ඔහුගේ සියල් සිරුර යුෂයෙන් වැකුණක්
 වන්නේය, පිඤ්චපිඤ්ච යනු නවවැදෑරුම් වණ්ඩුවලින් ලොකු-කුඩා
 සිදුරුයි, මෙසේ මෙහි අටවැනි නවවැනි අංගදෙකින් තෙරණුවෝ

තම සිරුරෙහි ඡන්ද්‍රාගය නැතිබව කීහ. අපි බො සො හිඬු යනු මෙසේ තෙරුන් විසින් කරුණු නවයකින් සිංහනාදය කළ විට ඉක්බිති ඒ හිඬුවයි, අට්ටයෝ යනු අපරාධයයි, මං අට්ටගමා යනු මා ඉක්මවා යටපත් කොට පැවැතියේයි, පතිගණ්‍යාතු යනු ඤාමාකෙරේවායි, ආයතිං සංවරාග යනු අනාගතයෙහි සංවරවීම සඳහායි, යළි මෙබඳු අපරාධයක් නොකරනු සඳහායි, භග්‍ග යනු එකාන්තයෙනි, යථාබලමං පටිකරොසි යනු යම්සේ ධර්මය. පිහිටියේද එසේම කරව. ඤාමා කළේයයි කියනලද්දේ වෙයි. තං තෙ මගං පටිගණ්‍යාම යනු ඒ ඔබගේ අපරාධය අපි ඉවසවු, චුඤ්ඤො හිඬු අරියස්‍යා චිතයෙ යනු මහණ, මේ ආයතී චිතයෙහි - භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ සසුනෙහි අභිවෘද්ධිය නම් කවරේද යත්? වරද වරද ලෙස දැක ධර්මයට අනුව පිළියම් කොට අනාගතයෙහි සංවරයට එළඹීමයි. දේශනාව පුද්ගලාධිෂ්ඨානව පවත්වන සේක් යමෙක් වරද වරද ලෙස දැක ධර්මයට අනුව පිළියම් කරයිද අනාගතයෙහි සංවරයට පැමිණේදැයි දෙසූ සේක. එලඟි යනු ඉදින් තෙරණුවෝ ඤාමා නොකරත්ද, එහිදීම එම හිඬුවගේ හිස සත් කඩකට පැලෙන්තේය එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක. ඔබට මං සො යනු ඉදින් මේ හිඬුව මට ඤාමා කරවයි මෙසේ කියයි. බමු ව මෙ සො යනු මේ ආයුෂ්මත්තෙමේ ද මට ඤාමා වේවායි මෙසේ තෙරණුවෝ ඔහුගේ වරද පිළිගෙන තෙමේත් ඔහු ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්පයෙහි ඤාමා කරවූහ.

9. 2. 2

දෙවැන්නෙහි ස උපාදිසො යනු උපාදාන ඉතිරිය සහිතවූයි, අනුපාදිසො යනු උපාදාන ඉතිරියක් නැතිවූයි, නොගැනීමයි. මහතසොකාරී යනු පමණට කරන්'නායි, සම්පුණ්ණී කොට නොකරන්'නායි, න භාවායං සාරිපුත්ත ධම්මපරියායො පටිභාසී යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නොවැටහෙන්නක් නම් නැත. එකෙක් මේ ධර්මකූමය මම නොකීම් යන අරුත්ය. මා ඉමං ධම්මපරියායං සුචවා පමාදං ආහරිංසු යනු අපි සතර අපායෙන් මිදුනාහු වෙමුයි මත්තෙහි රහත්බව සඳහා වියඝී නොකරමින් ප්‍රමාදයට නොපැමිණියාහුය, පඤ්ඤාධිප්පායෙන භාසිතො යනු ඔහු විසින් අසනලද ප්‍රශ්නයට සමාන දෙයින් කියන ලදැයි දක්වයි, මෙම නවවැදෑරුම් පුද්ගලයන්ගේ භවයන්හි ඡන්ද්‍රාගය දුරුකිරීම සඳහා එයම අපේරාත්පත්ති කොට "යම්සේ නම් මහණෙනි සුඵවු ද අසුචිය දුගඳ වේද එපරිද්දෙන්ම මහණෙනි, මම අල්පමාත්‍රවූ ද භවය යටත් පිරිසෙයින් අසුරුසණක් ගසන කාලයකුදු නොවිණිම." යන මෙම සුත්‍රාන්තය දෙසූසේක. හුදෙක් මේ පුද්ගලයන් නව දෙනාගේ පමණක් ගතිය ක්‍රමවත් වූයේ

නොවේ. යම් කුලයන්ගේ කිසරණය, පන්සිල් එක්ලඟඟක්, එක් පක්ෂයක් බවක්, එක් වස්වසන්තන්ට දෙන බවක්, එක් පොකුණක්. එක් ආවාසයක්, යන මෙබඳු වූ අඛණ්ඩව කෙරෙන පින් ඇත්තේද ඔවුන්ගේ ගතිය ද ක්‍රමවත් වූයේය. ඒ කුලයෝ සෝවාන් වූවන්ට සමාන වෙති.

9. 2. 3

තෙවැන්නෙහි දිට්ඨධම්මවෙද්භීයං යනු මෙම ආත්මභවයෙහිදීම විපාකදෙන කම්මයයි, සම්පරායවෙද්භීයං යනු දෙවැනි අත් බවෙහි විපාක දෙන කම්මයයි, සුඛවෙද්භීයං යනු සුව වේදනා දෙන කම්මයයි, දුක්ඛවෙද්භීයං යනු දුක් වේදනා දනවන කම්මයයි, පට්ඨකකවෙද්භීයං යනු ලැබූ විපාකචාරයයි, අපට්ඨකකවෙද්භීයං යනු නොලද විපාකචාරයයි, ඛග්‍රවෙද්භීයං යනු බොහෝ විපාක දෙන්නාවූයි, අප්පවෙද්භීයං යනු බොහෝ විපාක නොදෙන්නාවූයි, අවෙද්භීයං යනු විපාකවේදනාව නොදෙන්නාවූයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසර හා නිවන කියනලදි.

9. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි සම්මුඛියනු ආත්මභාව සමෘද්ධිම නිසා මෙසේ ලබනලද නම් ඇති, තෙරුන් සමග වෙසෙන තෙරනමකි. කිමාරම්මණා යනු කවර ප්‍රත්‍යයෝද? සම්භවප්‍රතික්ෂා යනු සංකල්ප වූ විතකියෝයි, භාමරාපාරම්මණා යනු නාමරූප ප්‍රත්‍යයෝයි, මෙයින් අරූපස්කන්ධ සතර ද මහාභූතයන්ගේ උපාදාය රූප ද විතකියන්ගේ ප්‍රත්‍යය යි දක්වයි, ඝට්ඨ භාගතං ගව්ඡන්ති යනු කවර තූනක විවිධ ස්වභාවය ඇති බවට - විවිධත්වයට යන්ද? ධාතුසු යනු රූප ධාතු ආදීන්හි රූපවිතකිය එකෙකි ශබ්දවිතකියාදීහු (එයින්) වෙනස් වූවෝය. එසසමුදයා යනු එක්ව යෙදුනු ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනි, වේදනාසමොසරණා යනු තුන්වේදනා එක්වීමයි, පෙමණකින් කුශල අකුශල මිශ්‍රකයෝ කියනලදය. සමාධිපමුඛා යනාදීහු ක්ෂයවීමේ පක්ෂයෙහි වූවෝයි දතයුත්තාහ. එහි පෙරදැරිවීමේ අරුතින් හෝ දෙවුවීමේ අරුතින් සමාධිය ප්‍රමුඛවූයේ මොවුන්ගේනුයි සමාධිපමුඛා නම්. ජොෂ්ඨ කාරණය යන අපරීයෙන් සිතිය අධිපතිවූවෝ මොවුන්ගේනුයි සමාධිපතෙය්‍යා නම්. ශ්‍රේෂ්ඨවූ මාහීප්‍රඥාව මොවුන්ගේනුයි පඤ්ඤාකරා නම්. ඵලවිමුක්තියට පැමිණ තරයට පැමිණියාහු වෙන්නුයි විමුක්තිසාරා නම්. අරමුණු වශයෙන් අමා නිවනට බැස එහි පිහිටියාහුයි අමතොගධා නම්, තෙන ව මා මඤ්ඤී යනු එම විසඳීමෙන් මම අගසවූ විසින් ප්‍රශ්න ඇසුවිට විසඳීමයි මානසක් හෝ ගවීයක් නොකළේය.

9. 2. 5

පස්වැන්නෙහි අවුරුදු තුනහතරක් වසාගණ නම්. මොහුට නොයෙක් වර්ෂිගණයෝ උපන්නාහුයි අනෙකවසාගණිතො නම්. ගණකයා යනු ඔහුට වන්නාහුය, අභේදනමුඛාති යනු කිසිවකු විසින් බිඳ කරනලද දේ නොව හුදෙක් කම්යෙන්ම හටගත් වණමුඛයෝයි, පෙරවිසිසභෙදකව යනු පිළිකුල් කටයුත්තක්මය, පිළිකුලක්මය, වාතුමමහාගුතිකයා යනු සතර මහා භූතයන්ගෙන් නිමවුණු, ඔදනකුමමාසුපවයයා යනු බකින් මෙන්ම කොමුයෙන් රැස්වූ, වැඩුණුයි, අනිවුට්ඨාදන පරිමඥන හෙදන විශ්වාසනබලයා යනු වී නැතිවීමේ අතර්ථයෙන් අනිත්‍ය ස්වභාවය ඇති දුගඳ නසනු සඳහා නොයෙක් විලවුන්වලින් ඇතිල්ලීමේ ස්වභාවය ඇති අභපසහවල ආබාධ දුරුකරනු සඳහා පිරිමැදීමෙන් පිරිමදින ස්වභාවය ඇති, කුඩාකල හෝ කළවාටල (ඇකයෙහි) නිදිකරවා කුසකුළ විසීමෙන් නොමනාව පිහිටි ඒ ඒ අභපසහ සකසනු සඳහා අඳුන් පෙළීම් ආදී වශයෙන් පිරිමඬනා ස්වභාවය ඇති, මෙසේ පරිහරණය කරනලද්දේ වුව ද බිඳීම් විනාශවීම් ස්වභාවය ඇත්තාගේයි. බිඳෙන විසිරෙන ස්වභාවය ඇත්තාගේ යන අතර්ථයයි. මෙහි ද අනිත්‍ය පදයෙන් මෙන්ම හෙදනවිද්ධාංකන පදයන්ගෙන් ද ඔහුගේ බැසයාම (විනාශවීම) කියනලදි. සෙසු පදවලින් හටගැනීමයි, නිබ්බිදාව යනු උකටලී වෙමු. මේ ශරීරය අත්හරිවුයි දක්වයි. මෙසේ මේ සුත්‍රයෙහි බලවත් විදගීතාව කියන ලදි. සවුන්න කියනලද ක්‍රමය ඇත්තේමය. මෙහි ප්‍රඥා ශීර්ෂයෙන් ඥානයම කියනලදි.

9. 2. 7

සත්වැන්නෙහි න මනාපෙත පට්ඨවේදිනි මනවැඩීමෙන් මන බදනා අයුරින් අසුනෙන් නැතිට පෙරගමන් නොකරත්, න මනාපෙත අභිවාදෙහි පසහ පිහිටුවීමෙන් නොවදිත්, අභක්කවටං දෙහි යනු අගෞරවයෙන් දෙත්, නො භක්කවටං යනු සියකින් නොදෙත්, න උපතිසිද්ධති බමමසවණාය යනු දහම් අසන්නෙමුයි සම්පයෙහි නොහිදිත්, න රහිසහි යනු සතුටු නොවෙත්. කළය මතුපිට වත්කළ දිය මෙන් පෙරලී යයි.

9. 2. 8 - 9

අටවැන්නෙහි වෙනෙය්‍ය (හික්මවිය හැකි) ජනයන්ගේ අදහස් වශයෙන් මෙමුත්‍රි භාවනාව බහා නවඩගසමනකාගතයයි කියනලදි. නවවැන්නෙහි විපපටිසාරිකියො යනු විපිළිසර බවට, වියවුල් බවට පැමිණියෙමු. හිතං කායං යනු මත්තෙහි දෙවිලොව ගෙන යට පහත්යයි

කියනුලැබේ. නො ව බො යථාසත්ති යථාබලං සංවිගජ්ඣිත යනු තමන්ගේ ශක්තියට ද බලයට ද අනුරූප ලෙසින් සිල්වතුන් කොටස් කොට නොවැළඳීමු.

9. 2. 10

දසවැන්නෙහි අපි නු ගෙ ගහපති කුලෙ දානං දීයති යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය හික්කුසංඝයාට දෙන දානය සඳහා නොවීමසන සේක. සිටුවරයාගේ නිවසෙහි හික්කු සංඝයාට නිබඳව ප්‍රණීත දානය දෙනුලැබේ. එය ශාස්තෘන් වහන්සේ නොදන්නා සේක් නොවෙති. ලොකික මහජනයාට දෙනුලබන දානයක් ඇත. එය රථ වෙයි. සිටුවරයාගේ සිත නොපිණවෙයි. එය අසමැයි අසයි, කණාජකං යනු සහල් පොත්තෙන් සෑදූ බතයි, සහල් පොතුවලින් ද සුන්සහලින් ද පිසූ බතයි, ඩිලඬගද්ධිං යනු කැඳ දෙවැනි කොට ඇත්තේයි. අභක්කවටං දෙති යනු සත්කාර නොකොට දෙයි, අගෞරවයෙන් දක්ෂිණෙයා පුද්ගලයා කෙරෙහි අගෞරවයෙන් දෙයි, අභගථො දෙති යනු සියතින් නොදී අනුන් අතින් දෙයි. ඇණවීම් පමණම කරයි යන අරුත්ය, අපච්ඡිං දෙති යනු නිරතුරුව නොදෙයි, අවුරුද්දකට වරක් ඇතිවන යමක් මෙන් වෙයි. අනාගමනදීධිකො දෙති යනු කම්ඵල අඳහා නොදෙයි, යථො යථො යනු ක්‍රිවිධ කුලසම්පදාවන්හි යම් යම් කුලයකයි, න උදාරාශ හත්තභොගාශ යනාදියෙහි නොයෙක් අග්‍ර රසය ඇති පැරණි හැල් බොජුන එළවූ කල්හි සිත නොනැමෙයි, ලෙඩ වැඩිකරන මෙය ඉවත් කරවයි කියා යම්කිසි එළවුළුවක් සමඟ සුන් සහල්බත් අමෘතයක් මෙන් සතුටු වෙමින් වළඳයි, කසිසථ ආදී උතුම් වස්ත්‍ර එළවූවිට මේවා ඉවත් කරවූ හිඳින්නහුගේ ඇඟ වසන්නටවත් නොහැකි වෙයි, ඇහෙහි මනාව දරා නොසිටියි, කියා පොල්සුඹුලෙන් කළ රෙදි මුල් පොතු සමානවූ රථ වස්ත්‍ර මේවා හඳින තැනැත්තා හැඳිබඳ දනියි. වැසියයුතු දෙය ද වසයි (කියමින්) ඇල්මෙන් හඳියි. ඇත්යාන අස්යාන රිය යාන රත්සිව්ගෙවල් ආදිය එළවූ කල්හි සෙලවෙන නොසෙල්වෙන මේවා ඉවත් කරවූ. මෙහි හිඳීමට ද නොහැකැයි කියා දිරාපත්රියක් එළවූ විට මෙය නොසෙල්වෙයි. මෙහි හිඳීම සැපයයි කියා එය ඉවසයි. න උදාරෙග්‍ර පඤ්චග්‍ර කාමග්‍රණෙග්‍ර යනු අබරණින් සැරසුණු රූමත් කතුන් දැක මොවුහු කනු කැමති යකින්නන්යයි සිතමි. මොවුන්ගෙන් කවර වැඩෙක්දැයි කැමැති පරිද්දෙන්ම කල්යවයි, න ගුහ්‍යං යනු ඇසීමට කැමති නොවෙති. නොඅදහත් යනු ද අරුත්ය. න සොභං ඔදහන්ති යනු කියනලද දෙය ඇසීම සඳහා ශ්‍රෝත ප්‍රසාදය යොමු නොකරත්, සක්කවටං යනාදිය කියනලද්දට විරුද්ධ නයින් දතයුතුය. වෙලාමො යනු ජාති ගෝත්‍රරූප

හොඟ ශ්‍රද්ධා ප්‍රඥාදියෙන් සීමා ඉක්මවන්නාවූ උතුම් ගුණයන්ගෙන් යුක්ත බැවින් මෙසේ ලබනලද නම් ඇත්තේය, භෞ ඵචරුපං දාතං අදාසි මහාදාතං යන මෙහි මේ පිළිවෙල කථාවයි. හෙතෙම අතීතයෙහි බරණැස පුරෝහිත ගෙයක පිළිසිඳ ගත්තේය. ඔහුට වෙලාමකුමරුයි නම් කළාහුය. හෙතෙම සොළොස්වස් කාලයෙහි බරණැස රජකුමරු සමග සිප් සතර හැදෑරීම සඳහා තක්සලාවට ගියේය. ඒ දෙදෙනාම දිසාපාමොක් ඇදුරු සමීපයෙහි ශිල්ප උගත්ත. ඔවුහු යම්සේ ද එසේ දඹදිව අනෙක් අසුසාර දහසක් රජකුමරුවෝ ද උගත්ත. බෝසත් තෙමේ තමන් උගත් උගත් දෙයට උපදේශක ආචාර්යවරයා වී අසුසාර දහසක් කුමරුවන් හික්මවයි. තෙමේන් සොළොස් වසකින් උගතයුතු ශිල්පය තෙමසකින් උගත්තේය. ඇදුරු තෙමේ වෙලාම කුමරුට ශිල්පය ප්‍රගුණයයි දැන "දරුවනි, වෙලාම තෙමේ මා දත් සියල්ල දනියි. නුඹලා සියල්ලෝම සමගිව ගොස් ඔහු සමීපයෙහි ශිල්ප උගනිවූයයි අසුසාර දහසක් කුමරුන් බෝසතුන්ට පාවා දුන්නේය. බෝසත් තෙමේ ඇදුරුකුමන් වැද අසුසාර දහසක් කුමරුන් පිරිවර ඇතිව නික්ම එක් සමීප නුවරකට පැමිණ ඒ නුවරහිමී රජකුමරු උගන්වා ඔහුට ශිල්පය ප්‍රගුණවූ විට ඔහු එහිම නැවැත්වීය. මේ ක්‍රමයෙන් අසුසාරදහසක් නගරයන්ට ගොස් අසුසාර දහසක් රජකුමරුන්ට ශිල්ප ප්‍රගුණ කරවා ඒ ඒ නුවරෙහි ඒ ඒ කුමරු නවත්වා බරණැස රජකුමරු රැගෙන බරණැසට ආවේය. එහි බරණැස රජකුමරු අවසන් කළ ශිල්ප ඇත්තේ රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කළාහුය. බෝසතුන්ට පුරෝහිත තනතුර දුන්නාහ. ඒ අසුසාර දහසක් රජ කුමරුවෝ ස්වකීය රාජ්‍යයන්හි අභිෂේකයට පත්ව අවුරුදු පතා බරණැස් රජුගේ උවදානට එයි. ඔවුහු රජු දැක වෙලාම සමීපයට ගොස් "ඇදුරුකුමනි, අපි රාජ්‍යයන්හි පිහිටියෙමු. යමෙකුගෙන් වැඩක් ඇත්නම් කියනු මැනවැයි කියා යති. ඔවුන් යන එන කල්හි ගැල්රියවලට දෙනුන් ගවයන් කුකුළන් උෂරන් ආදීන් බලයෙන් ගන්නාවූ ඔවුන්ගෙන් ජනපදය බෙහෙවින් උවදුරට පත්වෙයි. මහජනයා රැස්ව රජ මිදුලෙහි හබයි. රජතෙමේ වෙලාම කැඳවා ඇදුරුකුමනි, ජනපදය උවදුරට පත්ව ඇත. රජවරු යන එන කල්හි මහත් කලබලයක් කරති. මිනිස්සු දැරීමට නොහැකි වෙති. ජනපද පෙළීම සංසිදීම සඳහා එක් උපායක් කරනු මැනවැයි කීවේය. "යහපත, මහරජකුමනි, උපායක් කරන්නෙමි නුඹවහන්සේට යම් පමණ ජනපදයකින් වැඩක් වේද, එය වෙන්කොට ගනු මැනවැ"යි කීවේය. රජතෙමේ එසේ කළේය. වෙලාම තෙමේ අසුසාරදහසක් රජවරුන්ට ජනපදයන් විවාරා සක්කුබෙහි අර මෙන් රජුගේ ජනපදයෙහි තහවුරු කරවූයේය. එතැන් පටන් ඒ රජවරු යන්නෝ ද එන්නෝ ද තමතමන්ගේ දනවුවලින්ම සංචාරය කරති. අපගේ ජනපදය (යන

හැඟීමෙන්) කොල්ලකෑමක් නොකරති. රාජ ගෞරවයෙන් රජුගේ ජනපදය ද නොපෙළක්. ජනපදයෝ මනාව පිහිටියාහු නිහඬ නිරවුල් බවට පත්වූහ. සියලු රජවරු තුටුපහටු වූවාහු ඇදුරුකුමනි, යම්යම් දෙයකින් ඔබට වැඩක් වේද එය අපට කියනු මැනවැයි පැවරූහ. වෙලාම තෙමේ හිසෙහි තහා තමන්ගේ ඇතුළු නිවිස්තෙහි සත්රුවනින් පිරුණු කාමරවල දොරටු විවරකරවා සත්වැනි කුලපරපුර දක්වා රැස්කළ ධනය බලා ඇය වැය සලකා මවිසින් සියලු දඹදිව සොලවා දානයක් දීමට වටියයි රජුට දන්වා ගංගා තෙරෙහි දොළොස් යොදුනක් වූ උදුන් පෙළක් තනවා ඒ ඒ තත්ති ගිතෙල් මී පැණි තෙල් තල සහල් ආදිය තැබීම සඳහා කොටු ගෙවල් පිහිටුවා මේ මේ තැන මෙපමණ මෙපමණ දෙනා සංවිධාන කරවූ. මිනිසුන්ට ලැබිය යුතු යම් කිසිවක් ඇත්නම් එයින් එකක් හෝ නැති කල්හි මට දන්වවුයි මිනිසුන් යොදවා අසුවල් දිනයෙහි සිට වෙලාම බමුණාගේ දානය වළඳන්වායි නුවර බෙර හසුරුවා දාන කටයුතු නිමවිණැයි දානයෙහි යෙදවුවන් විසින් සැළකල කල්හි දහසක් අගනා වස්ත්‍රයක් හැඳ පත්සියයක් අගනා වස්ත්‍රයක් එකාංශ කොට සියලු අබරණින් සැරසුණේ දානය විමසනු සඳහා පළිඟුවන් දියෙන් රං කෙණ්ඩිය පුරවා මෙලොව ඉදින් මේ දානය පිළිගැනීමට සුදුසු දක්ෂිණාර්ථ පුද්ගලයෝ වෙත්ද මේ දිය නික්ම පොළව (පිළි) ගනිවා! ඉදින් නැත්නම් එසේම තිබේවායි සත්‍යක්‍රියා කොට කෙණ්ඩිය යටිකුරු කළේය. දිය ඩඹරයකින් ගත්තාක් මෙන්විය. බෝසත්තෙමේ ඒකාන්තයෙන්ම දඹදිව හිස්ය. දානය පිළිගැනීමට සුදුසු සුදුසු එක් පුද්ගලයෙකුදු නැතැයි විපිළිසර නොවී ඉදින් දායකයාගේ වශයෙන් මේ දානය පිරිසුදු වන්නේ නම් දිය නික්ම පොළවට ගනිවායි සිතුවේය. පළිඟුවැටියක් සමාන දිය නික්ම පොළවට (උරා) ගත්තේය. දැන් දානය දෙමැයි දන්හලට ගොස් දානය බලා කැඳ වේලෙහි කැඳ, කැයුතු වේලෙහි කැම බිදියයුතු වේලෙහි බොජුන් දෙවිය. මේ අයුරින්ම දිනපතා දන් දෙනු ලැබේ. ඒ දන්හලෙහි මෙනම් දෙය ඇත මෙනම් දෙය නැතැයි කිවයුත්තක් නැත. මේ දානය මෙපමණකින් නිමාවට නොවන්නේයයි රත්රන් ගෙන්වා රන් පාත්‍රයක් කරවා අසුසාර දහසක් රන්පාත්‍ර සඳහා අසුසාර දහසක් රජවරුනට හසුනක් යැවීය. රජවරු අපි බොහෝ කලකින් ආවායඝීයන් විසින් අනුග්‍රහ කරන ලද්දමෝයි සියල්ල සපයා යැවිවාහුය. දානය දෙනුලබමින්ම සත් අවුරුදු සත් මසක් ඉක්මිණී. ඉක්බිති බමුණුතෙමේ අමුරන් කොටස් කොට දන් දෙමැයි මහත් තැනක දානය පිළියෙල කරවුයේය. පිළියෙල කරවා අසුසාරදහසක් රන් පාත්‍ර ආදිකොට කෙළවරෙහි පටන් දුන්නේය. එහි රූපියසූරාභි යනු රිදී කට්ටි රිදීඑල රිදී මාසක (යන මුදල් ප්‍රමාණ) යන්ගෙන් පිරුණාවූයි, පාත්‍ර කුඩායයි

නොසැලකිය යුතුය. එක් කිරියක් පමණ බිම් පෙදෙසක පාත්‍ර සතරක්ම තැබවුනි. පාත්‍රයෙහි මුදුන නවරත්නය, මුවවිට පටන් අට රුවන්ය. මුවවිටෙහි සදෙනකු යෙදූ ආජ්ඣාදි රථයක් වටා ගමන් කරයි. දෙනු ලබන්නේ පාත්‍රයෙහි පිට කෙළවරින් වර්ගයෙන් ප්‍රතිග්‍රාහකයන් තබා පළමුව පාත්‍රයෙහි බහාලූ දෙය දී පසුව පාත්‍රය සන්ධි (මුවටු) වලින් බිඳ (කොටස් කොට) ඒවාද දුන්නේය. මෙසේ අසුසාර දහසක් පාත්‍ර දුන්නේය. රූපියපාත්‍ර ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. මෙහි ද ධූවණාඤ්චාරාභි යනු රත්කට්ඨී රත්ඵාල රත් මාසකයන්ගෙන් පිරුණාවූයි, ගිරඤ්ඤාඤ්චාරාභි යනු සත්වදැරුම් උතුම් රුවනින් පිරුණාවූයි, ඥාතිභාණ්ඩාලාභාරාභි යනු රත් අබරණය, කංඤ්චාභාරාභි යනු රිදියෙන් කළ කිරිදෙන දෙනුන්ය. ඒ දෙනුන්ගේ අං රත්කොපුවකින් වටකරන ලද්දේ විය. ගෙලෙහි සමන්මල් දමක් පැළඳවුනි. සතර පයෙහි තුපුරය. පිටෙහි පෙරවූ උතුම් දුහුල් සඵවකි. ගෙලෙහි රත් සීනුවක් බැන්දවුනි. වත්තකොටසගණ්ණාභි යනු ලෝකව්‍යවහාරයෙන් වස්ත්‍ර යුගල විස්සක් එක් කෝටියකි. මෙහි වනාහි සඵ දහය බැගින්වූයි කියනලදි. භෞමිභූමිමානං යනාදියෙහි හණරෙදි ආදියෙහි යම් යම් සියුම් දෙයක් වේද එයම දුන්නේය. යම් මේ ස්ත්‍රී දානය වෘෂභ දානය, මද්‍යා දානය, උත්සවදානයයි කියනලද අදාන සංඛ්‍යාත යමක් වේද ඒවාද මේ වේලාමගේ දානමුඛයෙහි මෙනම් දෙය නැතැයි කීම වැලැක්වීම සදහා දුන්නේය. **තපෙජා මඤ්ඤා විශ්වාසදානං** යනු තදින් මෙන් ගලායකි. මෙයින් මෙපමණකින් ශාස්තෘන්වහන්සේ වේලාමගේ දානය පවසා "ශාතපතිය මේ මහාදානය වෙනෙකක් නොදුන්නේය. මම දුන්නෙමි. මෙබඳු වූ දානයක් දෙන්නාවූ ද මම පිළිගැනීමට සුදුසු පුද්ගලයෙක් නොලැබීමි. ඔබ මාවැනි බුදුකෙනකු ලොව දක්නට ලැබෙනවිට දානය දෙමින් කුමක්හෙයින් සිත්තනෙහිදැයි සිටාණන්ට දෙසුම වඩමින් සිටා භෞ පත තෙ යනාදිය වදාළ සේක. එකල්හි යම් රූපවේදනා සංඝාදා සංඛාර විඤ්ඤාණයෝ වූවාහුද ඒවා නිරුද්ධවුවෝ නොවෙත්ද? කුමක් හෙයින් මම එකල්හි වේලාම බ්‍රාහ්මණයායි කීවේද? ප්‍රවේණියෙන් නොසිඳුණු බැවිනි. නිරුද්ධවන්නාවූ ඒ රූපාදිය මොවුනට ප්‍රත්‍යයදී (හේතු වී) නිරුද්ධවුනි. අපරාපරව නොසිඳුණු ප්‍රවේණිය ගෙන එසේ කීවේය. **ත තං කොච්ඡි දුක්ඛාණං ඥාතොති** යනු කිසියම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ දෙවියෙක් හෝ මරුවෙක් හෝ නැතිට ඒ දානය පිරිසුදු කරනැයි කිවයුත්තෙක් නොවීය. ඒ දුක්ඛාණාව පිරිසුදු කරන්නේ උපරිම කෙළවරින් බුදුරජාණන් වහන්සේ අවම කෙළවරින් දම්සෙනෙවි සැරියුත් තෙරුන් සමාන ශ්‍රාවකයෙක් පිරිසිදු කරන්නේය. **දිට්ඨිසමපන්නං** යනු දඬුනගෙන් යුත් සෝවාන් වූවකුයි, **ඉදං තතො මහප්පලකරං** යනු මේ සෝවාන් තැනැත්තාට දුන් දානය ලෝකික මහජනයාට සත් අවුරුදු සත්මසක් මෙපමණ

රත්රුවන් පරිත්‍යාග කරමින් දුන් දානයට වඩා මහත්ඵලය. යො ව සතං දිට්ඨසම්පත්තානං යනු මෙහි එක් සකාදාගාමියකුට එකසිය එකක් සෝවාන් වුවත් වශයෙන් කොට සෝවාන් ගණන දැක්වූය. මේ ක්‍රමයෙන් සියලුචාරයන්හි යටින් යටින් පැමිණි තැනැත්තාගෙන් අනතුරු අනතුරු එන්නා සියගුණයක් කොට පුද්ගල සංඛ්‍යාව දැක්වූය. මුග්ධපමුඛං යනු මෙහි සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ සසිසස්ථිරයන් කොට හුන්නාවූ සසිසයා බුද්ධප්‍රමුඛ සසිසයායි දැක්වූය. වාතුද්ධං සධිකං උද්දිස්ස යනු මෙහි සිවුදිගට අයත් සසිසයා උදෙසා කළ විහාරය නම් යම්තැනක වෛත්‍යයක් පිහිටියේ වේද ධර්මශ්‍රවණය කරනු ලැබේද සිවුදිගින් හික්මුන් පැමිණ නොවිමසාම පාදොවා යතුරෙන් දොර හැර සෙනසුන පිළිදැහුම් කොට වැස පහසු පරිද්දෙන් යත්ද එය යටත් පිරිසෙයින් සිවුරයන් පත්සලක් වේවා සිවුදිගින් වසිනා සංඝයා උදෙසා කළ විහාරයයි කියනුලැබේ. සරණං ගවේස්ස යනු මෙහි මාගීයෙන් පැමිණි නොපෙරළෙන සරණය අදහස් කරනලදි. සමහරු තමන් පවරා දුන් බැවින් සරණයාම එයින් මහත්ඵලකරයයි කීවාහුය. සිඤ්ඤාපදං සමාදිශෙස්ස යනු පත්සිල් ගන්නහුය, ශීලයද (සෝවාන් ආදී) මාගීයෙන් පැමිණි නොපෙරළෙන ශීලයම කියනලදි. අන්‍යයෝ වනාහි සියලු සතුන්ට අහයදානය දුන් බැවින් ශීලය ඊට වඩා මහත්ඵලකරයයි කීවාහුයි කියනලදි. ගණ්ඩගතමත්තං යනු සුවද සලකාබැලීම් මාත්‍රයකි. දෙඇතිල්ලෙන් සුවද පිඩක් ගෙන සිඹ බැලීම් මාත්‍රයකි. ඇතැම්හු වනාහි ගඳුහනමත්තංයි පෙළ කියා දෙනගෙන් එක් වරක් තන අදින පමණකැයි අපරීය කියත්. මෙත්තවිතං යනු සියලු සතුන්ට හිතවත්බව පතුරවා සිතයි. එයද අපීණා වශයෙන්ම ගන්නා ලදි. අතිවටසක්කං යනු මාගීයට අනන්තර (අනතුරු) ප්‍රත්‍යය භාවයෙන් මුදුන්පත් බලවත් විදහිනාවයි, උපමා වශයෙන් මේ දානාදීවූ පින්කම් මෙසේ දැක්වූය. ඉදින් දඹදිව බෙරකලයක් මෙන් සමකලා කොට කෙළවරෙහි පටන් පයඝීක අතුරා ආයඝී පුද්ගලයන් හිඳවා එහි සෝවාන්වුවන්ගේ පේලි දහයක් ද සකාදාගාමීන්ගේ පේලි පහක් ද අනාගාමීන්ගේ පේලි දෙකහමාරක් ද කණිෂ්ඨාශ්‍රවයන්ගේ පේලි එකහමාරක් ද පසේ බුදුවෑන්ගේ එක් පෙලක් ද වන්නේ නම් සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ එකලාම වෙති. එපමණ දෙනෙකුට දුන් දානයෙන් සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේට දුන් දානයම මහත්ඵල වෙයි. සෙස්ස වනාහි,

"විහාරදානය, වැදීම, ශික්ෂාව, මෙහි භාවනාව (යන මේවා) ක්ෂය වශයෙන් භාවනා වඩන්නාගේ සොළොස් කලාවෙන් එක්කලාවක් නොඅහිසි."*

* "විහාරදානං පඤ්ඤාං සිඤ්ඤා මෙත්තං භාවනා වයතො සම්මසන්නස්ස කලං නාහංකි සොළසි."

එහෙයින්ම භාගාවතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් පානා වේලෙහි ධම්මානුධම් ප්‍රතිපත්තිය උතුම්යයි වදාළසේක. සෙස්ස සියලු තැනහි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනි වූ සිහනාද වග්ගියයි.

—//—

සත්තාවාස වග්ගිය

9. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි උත්තරකුරුකො යනු උතුරුකුරුදිවයින් වැසියෝයි, අධිගණනහි යනු ශ්‍රේෂ්ඨවෙති, අධික විශිෂ්ට ජ්‍යෙෂ්ඨවූවෝ වෙත්. අමමා යනු තෘෂ්ණා නැත්තෝයි, අධිකථාවෙහි දුක් නැත්තෝයි කියනලදි. අපරිග්‍රහා යනු මෙය මගේයයි සත්තකයන් නොමැත්තෝයි, නිග්‍රහායුක්තා යනු ඔවුන්ගේ ආයුෂ නොවෙනස්ව පවතියි. අවුරුදු දහසක්මය. ගතිය ද නොවෙනස්ය. එයින් සැව ස්වභීයෙහිම උපදිත්. සතිමනෙතා යනු දෙවියන්ගේ වනාහි එකාන්ත සැපවත් බැවින් සිහිය ස්ථිර නොවෙයි. නිරාසතුන්ගේ එකාන්ත දුක් ඇති බැවින් සිහිය අනිස්ථිරය. මොවුන්ගේ වනාහි මිශ්‍ර සුවදුක් බැවින් සිහිය ස්ථිර වෙයි. ඉධ බ්‍රහ්මවර්ගවාසො යනු දඹදිවෙහි බුදු පසේබුදුවරුන්ගේ පහළවීම ඇති බැවින් අෂ්ටාංගිකමාගී බ්‍රහ්මවර්ග වාසය ද මෙහිම වෙයි.

9. 3. 2

දෙවැන්නෙහි ජවසම්පන්නො යනු පාපවයෙන් යුක්තවූයේයි, භ ව්‍යාණාසම්පන්නො යනු ශරීර වංශියෙන් යුක්ත නොවූයේයි, ශරීර ශක්තියෙන් භීත පුරුෂයන් කෙරෙහි "ජවසම්පන්නො" යනු ඥාන ජවයෙන් යුක්තවූ තැනැත්තේයි, භ ව්‍යාණාසම්පන්නො යනු ගුණ වංශියෙන් යුක්ත නොවූයේයි, සෙස්ස පෙළ ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය. මෙහි යමක් කිවයුතු වන්නේද එය කික නිපාත වංශිනාවෙහි කියනලද්දේමය.

9. 3. 3

තෙවැන්නෙහි භණ්ණං පට්ඨං යනු එසන (අපේක්ෂාකරන) තෘෂ්ණාව හා එසිත (අපේක්ෂාකළ) තෘෂ්ණාවයයි තෘෂ්ණා දෙකෙකි. යම් තෘෂ්ණාවකින් එළමං ලිහුල් ආදියේ උදව්වෙන් යායුතු මං ආදියට එළඹ භොගයන් සොයයිද පරික්ෂාකරයිද මෙය එසනතණ්‍හා නම්. ඒ

සොයාගන්නාලද පරීක්ෂා කරනලද ලබනලද දෙයෙහි යම් තෘෂ්ණාවක් වේද එය එයික තණ්හා නම්. මෙහි වනාහි එසන තණ්හාව දැක්විය යුතුයි. පරියෙකතා යනු රූපාදී අරමුණු සෙවීමයි. එය එසන තෘෂ්ණාව ඇතිවිට වෙයි. විස්තර විනිශ්චය වනාහි ඥාන තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි විතක් වශයෙන් සතර වැදෑරුම්ය. එහි සුඛවිනිච්ඡයං ජ්ඣෙඤ්ඤා යනු සුඛවිනිශ්චය දැනයි. අජ්ඣාතං සුඛමනුසුඤ්ඤායං යනු මෙය ඥාන විනිශ්චයයි. විනිච්ඡයා යනු තෘෂ්ණා විනිශ්චය දෘෂ්ටි විනිශ්චයයි විනිශ්චය දෙකෙකිසි මෙසේ ආවාඩු අටියියක් තෘෂ්ණාවිටර්තයෝ තෘෂ්ණා විනිශ්චයයි. දෙසැටක් දෘෂ්ටිහු දෘෂ්ටි විනිශ්චයයි. ජ්ඣෙඤ්ඤා ඛො දෙවනම්ඤ්ඤා විතක්කතිදානො යන මේ සුත්‍රයෙහි මෙහි විනිච්ඡය යි කියන ලද විතක්කියම ආයෝයි. ලාභයක් ලැබ ඉෂ්ටානිෂ්ටය සුඤ්ජාසුන්දරය විතක්කියෙන්ම විනිශ්චය කරනලදැයි යනු මෙපමණක් මගේ රූපාරම්මණය සඳහාය. මෙපමණක් මට වන්නේය, මෙපමණක් අනුන්ටය, මෙපමණක් පරිභොග කරමි. මෙපමණක් තුන්පත් කරමි. (යනුවෙන් විතක්කිය කිරීමයි.) ලාභං පටිට්ඨ විනිච්ඡයො යි එහෙයින් කියනලදි. ජ්ඣෙඤ්ඤා යනු මෙසේ අතුශල විතක්කියෙන් විතක්කිය කරනලද වස්තුවෙහි දුබල රාගය ද බලවත් රාගය ද උපදියි. මෙහි මේ ජ්ඣය යනු දුච්චරාගයට නමකි. අජ්ඣාතං යනු මමය මගේයයි බලවත් සතිට්ඨහන් කිරීමයි. පරිභොගො යනු තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් දැඩිව ගැනීමයි, මව්පරිභොගො යනු අනුන් සමඟ සාධාරණභාවය නොඉවසීමයි. එහෙයින්ම මෙයට පැරැන්නෝ මේ ආශ්වය්ඨය මටම වේවා! ආශ්වය්ඨය අනෙකෙකුට නොවේවායි පැවැති දෙය මව්පරිභොගය යැයි මෙබඳු වචනාත්ථයක් කියති. ආරක්ඛා යනු දොරවැසීම මඤ්ඤාසාවෙහි සුරැකීම ආදී වශයෙන් මනාව රැකීමයි. දැඩි කරයිනුයි අධිකරණං නම්. කාරණයට මේ නමෙකි. ආරක්ඛාධිකරණං යනු භාවකාරක නපුංසක ලිංගික පදයකි. ආරක්ඛාභේතුව යන අරුතයි. දණ්ඩාදානාදියෙහි ප්‍රතිශෙධනය (වැළැක්වීම) සඳහා දඩු ගැනීම දණ්ඩාදානං නම්. එක්පසෙක මුවහත ඇති ආදී වශයෙන් වූ අවි ගැනීම සත්වාදානං නම්. කලහො යනු කාය කලහය ද වාචාකලහය ද වේ. පළමුවැන්න විශ්කො නම්. අන්තිමය විවාදො නම්. තුවං තුවං යනු අගෞරව වශයෙන් තුවං තුවං යන වචනය වේ.

9. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි සත්තාවාසා යනු සත්වයන්ගේ ආවාසයෝයි. වසන තුන් යන අරුත්ය. එහි සුද්ධාවසයෝ ද සත්වාචාසයක්මය. සදාකාලික නොවන බැවින් නොගන්නාලදහ. සත්වාචාසයෝ වනාහි බුදුවරුන්ගේ කඳවුරු තුන් සමාන වෙති. අසංඛ්‍ය කල්පයන්හි බුදුවරුන්

නොපහළවන කල්හි ඒ ස්ථානය ශුන්‍ය වෙයි. මෙසේ සදාකාලයෙහිම නොපවත්නා බැවින් නොගන්තාදහ. මෙහි සෙස්ස වික්කාණධර්මිනි කියනලද ක්‍රමයෙන් දහයුතුය.

9. 3. 5

පස්වැන්නෙහි යතො යනු යම් කලෙක්හියි, සුපරිච්ඡං භොති යනු මනාව රැස්කරන ලද්දේ මනාව වඩනලද්දේ වෙයි. කලලං වචනාය යනු කීමට සුදුසුය, චිත්තරාගං යනු පහවූ රාග ඇත්තේයි, අසාරාගධමමං යනු නොඇලෙන ස්වභාවයයි, අනාවහ්නිධමමං නොකැරකෙන ස්වභාවයයි, නොඉපදීමට සුදුසුයි, ප්‍රතිසන්ධිරහිත බවින් නිරුද්ධවන ස්වභාවයයි අපරීයයි. මේ සූත්‍රයෙහි ක්ෂිණාශ්‍රවයාම කියනලදි.

9. 3. 6

සවුන්නෙහි වර්ධකාපුත්තො යන මවගේ නම් වශයෙන් ප්‍රසිද්ධවූ වර්ධකාපුත්ත තෙරුන් වහන්සේයි, චෙතසා චිත්තං පරිච්ඡං භොති යනු සිත් හැසිරීම් ක්‍රමයෙන් සිත්හැසිරීමේ ක්‍රමය රැස්කරන ලද්දේ වඩනලද්දේ වෙයි. චෙතසා චිත්තසුපරිච්ඡං යනු සිත් හැසිරීමේ ක්‍රමයෙන් සිත් හැසිරීමේ ක්‍රමය මතු මත්තෙහි රැස්කරන ලද්දේ මනාව වඩන ලද්දේ වෙයි. නෙවසා චිත්තං පරිසාදියතී යනු ඒ අරමුණු ඒ ක්ෂිණාශ්‍රවයන් වහන්සේගේ සිත් ඉපදීම ගෙන ගෙවා සිටින්නට නොහැකිවෙයි. අමිසසිකතං යනු ඒ අරමුණු නොඇලෙන බැවින් ඒවා සමග මුසුනොවීය. ආනෙස්සතං යනු නොසැලෙන බවට, නොසෙලවෙනබවට පත්විය. සීලායුපො යනු ගල්කණුවයි, සොළසකුකුකො යනු දිගින් සොළොස් රියනකි. ගෙට්ඨා නෙමඛගමා යනු ආවාටයේ යටට ගියේයි, උපරිනෙමසා යනු ද සුඛනිඛාගතතා යනු ද යකඩ මොහොල්වලින් කොට-කොට මනාව කණිනලද බැවිනි, එවමෙව ඛො යනු මෙහි ගල්කණුව මෙන් රහතන් වහන්සේ දැක්විය යුතුය. මහාවාතයන් මෙන් සදොරෙහි උපදින කෙලෙස්ය. සිවුදිගින් අවුත් වාතයන්ට ගල්කුළුණ සෙලවීමට නොහැකිබව මෙන් සදොරෙහි උපදින කෙලෙසුන්ට රහතන් වහන්සේගේ සිත් සෙලවීමට අසමත්බව දහයුතුය. මේ සූත්‍රයෙහි රහතන්වහන්සේවම කියනලදි.

9. 3. 7 - 9

සත්වුන්නෙහි හයං චෙරං පසවති යනු සිතගැහෙන බිය ද පුද්ගල චෙරය ද ලබයි, චෙතසිකං යනු සිත් ඇසුරු කොට ඇත්තේයි, දුඛං යනු කායවිඤාක (දුකයි), ද්‍රෝමනස්සං යනු ප්‍රතිසයෙන් (තරහෙන්)

යුත් දුකයි, මේ සුත්‍රයෙහි සෝවාන් මාථීය කියනලදි, අවචුත්ත හික්කු සංඝයාට කියනලදි, මෙහි වනාහි සෝවාන් වූ තැනැත්තාම කියනලදැයි කියනලදි. නවචුත්තෙහි ආඝාතවශ්‍යය යනු ආඝාතයට කරුණුයි, ආඝාතං ඛණ්ඩය යනු කෝපය බද්ධිය, කරයි, උපදවයි.

9. 3. 10

දසචුත්තෙහි ආඝාතපට්ඨිතය යනු ආඝාතය දුරකරන කරුණුයි. තං කුතෙහි ඉධා යනු ඒ අනන්තචර්යාව (නොවැඩ හැසිරීම) නොවේවායි මේ පුද්ගලයා කෙරෙහි කොයින් ලැබේද? කවර කරුණකින් ලැබීමට හැකිද? අනෙකෙක් නම් අනිකකුට තමන්ගේ සිතේ කැමැත්තෙන් අවැඩක් කරනියි මෙසේ සිතා කෝපය දුරුකරයි. නැතහොත්, ඉදින් මම ප්‍රතිකෝපයක් කරන්නේ නම් ඒ කෝප කිරීම මේ පුද්ගලයා කෙරෙහි කොයින් ලැබේද? කවර කරුණකින් ලැබිය හැකිදැයි අරුත්ය. කුතොලාභා යනුද පාඨයි. ඉදින් මම මෙහි කෝප කරන්නේ නම් ඒ මගේ කෝප කිරීමෙහි කොයින් ලාභයක්ද? කවර නම් ලාභයක් වන්නේදැයි අරුත්ය. මේ අන්තර්ගතය තං යන නිපාත මාත්‍රයක්ම වෙයි.

9. 3. 11

ඵකොළොස්චුත්තෙහි අනුප්‍රබන්ධරොධා යනු අනුපිළිවෙලින් සිදුවන නිරොධයයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

තෙවැනි සත්තාවාස වර්ගයයි.

—//—

මහා වර්ගය

9. 4. 1 - 2

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි අනුප්‍රබන්ධරොධා යනු අනුපිළිවෙලින් සමචුදිය යුතු විසිමය, දෙවැනිතෙහි යථෙ කාමා නිරුප්පාධිකා යනු යම් තැනක කාමයෝ සංසිද්ධේද? නිරොධෙත්වා යනු නොපවතින්නවුන් කොටයි, නිව්භා යනු තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි නමැති කුසගිති නැතිබැවින් නිව්භා වූවාහුයි, නිබ්බුතා යනු ඇතුළත තවන කෙලෙසුන් නැතිබැවින් නිව්භාවූයි, නිත්තණ්ණා යනු කාමතෘෂ්ණාවෙන් තෘෂ්ණා රහිත වූවාහුයි, පාරගතා යනු කාමයෙහි පරතෙරට ගියාවූයි, තද්ධේශන යනු ඒ ධ්‍යාන අංගයෙහි, ඵථෙ කාමා නිරුප්පාධිකා යනු මෙහි

ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි කාමයෝ නිරුද්ධ වෙති, තෙ ව යනු යමෙක් ප්‍රථමධ්‍යානයට සමවදිත්ද ඔවුහු කාමයන් නිරෝධ කරමින් වසත් නම්. පඤ්ඤායන යනු බැඳගත් ඇදිලි ඇත්තේ වීයි, පයිරොසෙයන යනු සේවය කරන්නේය, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තැන්හි අපරීය දකයුතුය.

9. 4. 3

තෙවැන්නෙහි උදාසීයනු ලාඵදාසී තෙරුන් වහන්සේයි, එතදෙව භොවෝ යනු එතදෙව බො එතථ යන පද සන්ධියයි. කාමසහගතා යනු කාමය ඇසුරුකොට ඇත්තාවූයි, සමුද්‍රාවරහති යනු මනොආරයෙහි හැසිරෙති, ආබාධායනු පෙළීම ඇති කරනු සඳහා, පෙළනු සඳහායි, පරිසායෙන යනු කාරණයෙනි, මෙසේ සියලුවාරයන්හි අපරීය දකයුතුය. මේ සුත්‍රයෙහි අවෙදයිත සුඛය කියනලදි.

9. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි පබ්බතෙයන යනු පච්ඡයෙහි හැසිරෙන්නාවූයි, න සුප්පතිධම්මං පතිට්ඨාපෙතො යනු මනාව පිහිටියේ වෙයිද මෙසේ නොපිහිටුවායි, භංගිමිත්තං යනු ඒ ප්‍රථමධ්‍යාන සංඛ්‍යාතවූ නිමිත්තයි, න සමාධිධම්මං අධිධානිය යනු යම්සේ මනාව අදිටන් කරනලද්දේ වේද එසේ අදිටන් නොකරයි, අනගිහිංසමානො යනු නොපෙළන්නේ නොවෙහෙසන්නේයි, මුදුචිත්තං හොති කම්මඤ්ඤං යනු යම්සේ විදසුන් සිත ලෝකෝත්තර මාගීක්‍ෂණයෙහි මාදු කම්මය වූයේ කම්මයට යොග්‍යවූයේ වෙයිද එසේ ඔහුගේ අභිඤාපාදක වතුර්ථධ්‍යාන සිත මාදුවෙයි, කම්මණ වෙයි. අප්පමානො සමාධි යනු සතර බ්‍රහ්මවිහාර සමාධිය ද මාගීඵල සමාධිය ද අප්‍රමාණ සමාධි නම්. මෙහි වනාහි අප්පමාණං අප්පමාණාරමමණං යන මේ ක්‍රමයෙන් මනාව ප්‍රගුණ කළ සමාධිය අප්පමාණසමාධියයි දකයුතුය. සො අප්පමානොන සමාධිතා සුභාවතෙන යනු මෙතැන්හි මේ හික්‍ෂුච විදසුන් වඩා රහත්බවට පත්වූයේය. දැන් රහත්වහන්සේගේ අභිඤා පිළිවෙල දක්වමින් යසස යසස ව යනාදිය වදාළසේක.

9. 4. 5

පස්වැන්නෙහි ආසවානං ඛයං යනු රහත්බවයි, යදෙව තව් හොති රූපගතං යනු ඒ ප්‍රථමධ්‍යානක්‍ෂණයෙහි වස්තු වශයෙන් හෝ සිත් හටගැනීම ආදි වශයෙන් හෝ යම් රූපයක් නම් පවතීද යනුයි, වේදනාගතාදිය එක්ව යෙදුණු වේදනාදීන්ගේ වශයෙන් දකයුතුය. තෙ ධම්මෙ යනු ඒ රූපාදීවූ පඤ්ඤාකාර ධර්මයන්ය. අභිවචතො

යනාදියෙහි වී නැතිවියාම් ආදී ක්‍රමයෙන් අනිත්‍ය වශයෙනි, පෙළන ආකාරයෙන් දුක් වශයෙනි, රිදීම් ඇතිකරවන ආකාරයෙන් රොග වශයෙනි, ඇතුළත දුෂ්‍යකරන අත්ථියෙන් ගවු වශයෙනි, අනුපිච්ඡිම් අරුතින් මෙන්ම කියුණු කිරීම් අරුතින් හුල් වශයෙනි, නොඉවසිය හැකි අරුතින් අස (ශෝක) වශයෙනි, ආබාධ ඇතිකිරීම් අරුතින් ආබාධ වශයෙනි, ස්වකීය නොවන අරුතින් අනුන්ගේ වශයෙනි, බිඳෙන අරුතින් පලොක වශයෙනි, වසඟයෙහි නොපවත්වන අරුතින් අනාත්ම වශයෙනි, සමනුපසාරි යනු බලවත් විදසුන් නුවණින් බලයි, හෙහි ධම්මෙහි යනු ඒ පක්‍ෂපාතී ධර්මයන්ගෙනි, පටිච්චාරොගි යනු නිවන් වශයෙන් නවතියි, අමනාස ධාතුයා යනු නිවන් ධාතුවෙනි. විතතං උපසංහරති යනු නුවණින් අනුසස් දැන බසියි, සතතං යනු විරුද්ධධර්මයන් තවතලද බැවින් සන්සුන්වූයි, පක්ඛිතං යනු නොතවන්නා වූයි, සො තපථ ධීතො ආසවානං ඛයං පාපුණාහි යනු හෙතෙම ඒ ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි සිටියේ බලවත්ව විදසුන් වඩා රහත්බවට පැමිණෙයි. වෙනත් ක්‍රමයක් වේ. සො හෙහි ධම්මෙහි යනු යම්හෙයකින් අනිච්චතො යනාදියෙහි අනිච්චතො පලොකතො යන දෙපදයෙන් අනිත්‍ය ලක්ෂණය කියන ලද්දේද දුක්ඛතො ආදී පදයෙන් දුක්ඛ ලක්ෂණය හා පරතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො යන පද තුනෙන් අනාත්ම ලක්ෂණය කියන ලද්දේද එහෙයින් හෙතෙම ඒවායින් කිලකුණු නංවා සමාපත්තිය තුළදී දක්නාලද පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගෙන්, විතතං පටිච්චාරොගි යනු සිත හකුළුවයි, මුදවයි, ඉවත්කරයි, උපසංහරති යනු විදසුන් සිත එතෙක් ඇසීම් වශයෙන් ස්කූච වශයෙන්, පයඝාප්ති වශයෙන් ප්‍රඥප්ති වශයෙන් ද නිවන ශාන්තයයි මෙසේ අසඬිකවූ අමා ධාතුවෙන් අවධානය යොමුකරයි. මාථී සිතවූ නිවන අරමුණු කිරීම් වශයෙන්ම මෙය ශාන්තය මෙය ප්‍රණීතයයි මෙසේ නොකියයි. මේ අයුරින් එය අවබෝධ කරන්නේ එහි සිත එකඟ කරයි යන අරුත්ය. සො තපථ ධීතො යනු ඒ කිලකුණු අරමුණු කොට ඇති විදසුනෙහි සිටියෙයි, ආසවානං ඛයං පාපුණාහි යනු පිළිවෙලින් සතර මග වඩා රහත්බවට පැමිණෙයි, හෙතෙව ධම්මරාගෙන යනු සමථවිදගීනාධර්මයෙහි ඇල්මෙනි, ධම්මනඤ්ඤා යනු ඊටම අපරනාමයකි. සමථවිදගීනාවන්හි සථිප්‍රකාරයෙන් ඡන්දරාගය සම්ප්‍රණීයෙන් ගැනීමට හැකිවන්නේ රහත්බවට පැමිණෙයි, නොහැකිවන්නේ අනාගාමී වෙයි, තිණ්ණපුරිසකො වා යනු වස්ත්‍රයක අඳනාලද විත්‍රයෙහිය හෝ යි, දුරට නිය හෙලයිනුයි දුරෙපාහි නම්. නොවළඟා විදියිනුයි අක්කණ්ඩවෙදී නම්. යඳෙව තපථ හොති වෙදනාගතං යනු මෙහි රූපය නොගන්නා ලදී, කුමක් හෙයින් ද? ඉක්මවා ඇති බැවිනි, මෙතෙම යටින් රූපාවචර ධ්‍යානයට සමවැද රූපය ඉක්මවා අරූපාවචර සමාපත්තියට සමවත් තැනැතෙකියි සමථ වශයෙන් ද ඔහු විසින් රූපය ඉක්මවන ලදී.

යට රූපය සම්මතිය කොට එය ඉක්මවා දැන් අරූපය මෙනෙහි කරතැයි විදසුන් වශයෙන් ද ඔහු විසින් රූපය මනාව ඉක්මවනලදි. අරූපධ්‍යානයෙහි සඵලකාරයෙන්ම රූපයක් නැතැයි යන කරුණ සඳහා ද මෙහි රූපය නොගැණිණ. ඉක්බිති නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනය කුමක් නිසා නොගන්නාලද්දේද යත් සියුම් බැවිනි. එහි අරූපස්කන්ධ සතරම සියුම්ය. මෙනෙහි කිරීමට නොපැමිණෙයි. එහෙයින්ම "මෙසේ මහණෙනි, යම්තාක් සඤ්ඤා සමාපත්තිය ද ඒතාක් දැන අවබෝධ කිරීමයි" කියන ලදි. මෙය කියන ලද්දේ වෙයි, යම්තාක් සවිත්තක සමාපත්තියක් නම් ඇත්ද ඒතාක් ඕලාරික ධර්මයන් මෙනෙහි කරන්නාට අඤ්ඤාපටිවේධය (දැන අවබෝධ කිරීම) වෙයි. රහත් බවට පැමිණෙයි, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය සියුම් බැවින් සඤ්ඤාසමාපත්තියයි නොකියයි" **ඝට්ඨකොද්ධොදක** යනු ධ්‍යාන වධන්තන් විසින් ධ්‍යානයෙහි ඇල්ම ඇතියවුන් විසින් මේවා යනුයි. **වුට්ඨගිත්වා** යනු ඒ සමච්ඡිත් නැතිවයි. **සමඝට්ඨකොද්ධොදක** යනු මනාව කිවයුත්තේය. ශාන්තයහ, ප්‍රණීතයහයි මෙසේ හුදෙක් කිවයුත්තේය, පැසසිය යුත්තේය, වැණිය යුත්තේය.

9. 4. 6

සවුන්නෙහි **සමබ්බොධි** යනු පඤ්චකාම ගුණයන්ගෙන් වන සම්බාධයෙහියි, **ඔක්කාසාධිගමො** යනු අවකාශය (අවස්ථාව) වැටහීමයි, **සත්තානං විසුද්ධියා** යනු සත්වයන්ගේ පවිත්‍රත්වයට පැමිණීමයි, **සමතික්කමාය** යනු ඉක්මවීම සඳහායි, **අභිගමාය** යනු බැසයාම (අස්තයට යාම) සඳහායි, **ඤායානං අධිගමාය** යනු විදසුන් සහිත මාතීය අවබෝධ කිරීම සඳහායි, **තිබ්බානං සච්ඡිකිරියාය** යනු අප්‍රත්‍යයවූ නිව්‍යාණය ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම සඳහායි, **තදෙව භාම වසංගම්භාය** යනු ඒ ප්‍රසාද වක්‍රස්‍ය නොබිඳුනේ වන්නේය, **තෙ රූපාය** යනු ඒ රූපාරම්මණයම ආපාථයට එන්නේය, **තඤ්චායතනං නො පටිසංවේදිකම්භාය** යනු ඒ රූපායතනය නොදන්නේය, සෙසු තන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. **උදායී** යනු කාර්දායී තෙරණුවෝයි. **සඤ්ඤාමෙව භුමො** යනු සිත් සහිත වූයේම නොවේද? මකාරය පදසඤ්ඤා මාත්‍රයකි. **සංඝඤ්ඤා** යනු කවර සංඥාවකින් සංඥා ඇත්තේ වියි, **සමබ්බොධි** රූපසඤ්ඤානං යනු මෙය කුමක් හෙයින් ගත්තේද? කිම ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙන් යුක්ත පුද්ගලයාට රූපාදිය විදීමක් වේද? නොවෙයි. යම්තාක් කසිණරූපය අරමුණු වෙයිද ඒතාක් රූපය ඉක්මවන ලද්දේ නම් නොවෙයි. එය නොයික්මවනලද බැවින් ප්‍රත්‍යය වීමට හැක්කේය. ඉක්මවනලද බැවින් එය නැත නම් වෙයි. නැති බැවින් ප්‍රත්‍යය වීමට නොහැක්කේයයි දැක්වීමට මෙය ම ගත්තේය.

ජවිලගාහිඨා යනු ජවිලගහ නුවර වසන්නී, න වාහිණිතො යනාදියෙහි රාග වශයෙන් න අභිණිකො (නො නැවුණෙයි). දෝෂ වශයෙන් න අපහතො (ඉවත් නොවූයේ)යි. මෙහෙයවීම් සහිතව, ප්‍රයෝගසහිතව කෙලෙසුන් නිගන්වා වළභා නොසිටියේ, කෙලෙසුන් විනාශ වූ අන්තයෙහි උපන්නේනුයි න සසඬාරනිග්ග්‍යා වාරිතවතො නම්, විමුක්තතා ධීතො යනු පිහිටි බැවින්ම සතුටුවූයේ නම් වෙයි, සතතුසිතතා නො පරිග්‍යාසනි යනු සතුටු වූ බැවින්ම බියට නොපැමිණෙයි, අයමනනෙත ආතනද සමාධි කිං ඵලො යන මෙයින් තෙරණිය තල්ගෙඩියක් ගෙන මේ ඵලය කවර ඵලයක් නම්දැයි අසමින් මෙන් රහත් ඵලසමාධිය ගෙන ස්වාමිනි ආනන්දය, මේ සමාධිය කවර ඵලයක්යයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පවසන ලද්දේදැයි ඇසයි. අඤ්ඤාඵලො වුග්ගො යනු අඤ්ඤා යනු රහත් බවයි. මෙය අරහත්ඵලසමාධියයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කියනලදැයි අරුත්ය. ඵවං සඤ්ඤාපි යනු මේ අරහත්ඵල සංඥාවෙන් සංඥා ඇත්තේද ඵම ආයතනය නොවිඳින්නේයයි මෙසේ මේ සූත්‍රයෙහි අරහත්ඵල සමාධිය කියනලදි.

9. 4. 7

සත්ථූත්තෙහි ලොකාශනිකා යනු ලොකායනය කියන්නෝයි, සත්තං යනු හැම කල්හියි, සමීතං යනු නිරතුරුවයි, හිට්ඨගෙතං යනු මෙය තිබේවා! මෙය තහවුරු නොකරවු. තොපට මින් කවර අත්ථියක්ද? ධම්මං වො බ්‍රාහ්මණා දෙසිංසාමී යනු මම තොපට සිවුසස් දහම දෙසන්නෙමි. දුග්ගධම්මො යනු දැඩි දුන්නක් ගෙන සිටියේයි, ධනුග්ග්‍යො යනු දුනුවායායි, දඤ්ඤා නම් දෙදහසක් ථාමයයි කියනුලැබේ. දෙදහසක් ථාමය (ශක්තිය) නම් නංවනලද යම් දුන්නක දුනුදියෙහි බඳනාලද ලොහො ඊයම් ආදියේ බර දණෙඩි ගෙන පොළොවෙන් ගෙල පමණ දක්වා විසිකොට මුදයි ද (ඵම ශක්තියයි). සිංඛිතො යනු දස දොළොස් වසරක් ආවායම් කුලයෙහි උගන්නාලද ශිල්ප ඇත්තේයි, කතග්ගො යනු එකෙක් ශිල්පයම උගනියි, කෘතහස්ත නොවෙයි. මේ කෘතහස්ත නම් පුරුදු පුහුණු කරනලද බවයි. කතුපාසනො යනු රජගෙවල් ආදියෙහි දක්වනලද ශිල්ප ඇත්තේයි. ලග්ගකෙත අසනෙත යනු ඇතුළත සිදුරුකොට පුළුන් ආදියෙන් පුරවා කරනලද ලක්‍ෂ්‍යය පිරියම් කිරීම් ඇති (කරනලද ලකු පිරියම් ඇති?) සැහැල්ලු හෙලෙති. මෙසේ කරනලද එක් උසහයක් ගමන්කරන සුළුවූයේ උසහ දෙකක් යයි. -පෙ- උසහ අටක් ගමන්කරනසුළු වූයේ සොළොස් උසහයක් යයි. අප්පකම්මෙත යනු නිදුකිනි, අභිපාසෙය්‍ය යනු ඉක්මවන්නේය, මෙය කියනලද්දේ වෙයි. යම්සේ ඵ

දුනුවායා වියත් සතරතුල්ලු සෙවනැල්ල ඉක්මණින්ම ඉක්මවයිද එසේ සියලු සක්වළ ඉක්මණින් ඉක්මණින් ඉක්මවන සමත්තම් ඇති පා ජවයෙන් යුක්තවූයේයි සන්ධාවනිකායා යනු පයින් දිවීමෙනි, එවමාහංසු යනු මෙසේ කියත්.

9. 4. 8

අටවැන්නෙහි සමුපබ්බුද්ධො අහොසි යනු එළඹ සිටියේ වූයේය, සංඛ්‍යාමෙය්‍යාම අපයංගොච යනු පළාගියාහුමය, උග්ගරෙන මුඛා යනු උතුරට මුහුණලායි, අභිගංගොච යනු එහුබදිත්මය, ගිරුග්ගාණාගගෙන යනු බියෙන් ආරක්ෂාවට, බිය වැලැක්මට පිහිටට ගිය තැනැත්තා විසිනි, අකරණීයා යනු යුද්ධයෙන් කිසිවක් නොකළයුතුය, කුමක් නිසා මේ යුද්ධය වේද යත්? අසුරයෝ පෙර තව්නිසාභවනයෙහි විසුවෝයි, ඔවුහු වික්කපාටලී පිපෙන කාලයෙහි දිව්‍යමයවූ පරසතුමල් සිහිකරත්. එයින් උපන් ක්‍රෝධයෙන් දෙවියන් ගනිවූයි (කියමින්) හමුවූ හමුවූ තැනින් මහමෙරට නගිත්. දෙවියෝ ද නික්මෙති. ගොපල දරුවන්ගේ ඔවුනොවුන් වරා කුඩුවලින් පැහැරීමක් බඳු යුද්ධයක් ඔවුනතර විය. සක්දෙව් රජ තෙමේ යට පස්තැනක රැකවල් පිහිටුවා මත්තෙහි දෙවිපුරය වටකොට තමා වැනි විදුරවි ගත් අතැති ප්‍රතිමා තැබීමටය. අසුරයෝ යට පස් තැන වළක්වා (යටත්කොට) නැංගාහු ඉන්ද්‍රප්‍රතිමා දැක නැවතී අසුරපුරයටම යති. දුෂ්ඨිණෙන මුඛා යනු දකුණට මුහුණලායි, අපදං වධිවො යනු පාතැත්තහු ඉතිරි නොවනසේ වනසායි, අද්ධංගං ගහො යනු මාරයා ද සංසාරය පාදකකොට රූපාවචර වතුර්ථධ්‍යානයට සම වැදුනු පුද්ගලයාගේ සිත දනියි. එයම විදඝීනා පාදක කොට සමවත් තැනැත්තාගේ සිත දනියි. අරූපාවචර සමාපත්තිය වනාහි සංසාරපාදක හෝ විදඝීනාපාදක හෝ වෙයි. මාරයා එයට සමවත් තැනැත්තාගේ සිත නොදනියි. එහෙයින්, මාරයාගේ නොදැකීමට ගියේයයි කියනලදි.

9. 4. 9

නවවැන්නෙහි ආරඤ්ඤකක යනු වනයෙහි වසන්නාගේයි, ගොවරපසුතක යනු ගොදුරු ගැනීම සඳහා යන්නාගේයි, ගච්ඡික යනු මහත් මහත් ඇත්තුයි, ගච්ඡිපායා යනු තරුණ ඇත් පොව්වෝයි, ඔහග්ගො හග්ගං යනු නවතවා තැබුවාවූයි, ඔහාහං ඔහිණාණං යනු බැසියයුතු බැවින් ඔහාහ'යි ලබන ලද නම් ඇති දිය කොටට බැස්සහුගේයි, ඔහාහා උග්ගිණාණං යනු දියකොටෙන් උඩට ආවාහුගේයි, චූපකට්ඨා යනු හුදෙකලා වීයි, දැන් යම්හෙයකින් බුදුන්

වහන්සේට ඇතකුගෙන් වැඩක් නැත්ද සසුනෙහි වනාහි ඊට සමානවූ පුද්ගලයකු දැක්වීමට මෙය ආයෝගි. එහෙයින් ඒ පුද්ගලයා දක්වන සේක් එවමෙම බො යනාදිය වදාළ සේක.

9. 4. 10

දසවැන්නෙහි මලභෙසු යනු මලක රටෙහියි, ඉබේව භාව භවං ආනන්ද හොඬි යන මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තපුස්ස ගැහැවියාට "මෙහි සිටින ආනන්ද සමඟ කථා සල්ලාපයක් වන්නේය. එය හේතු කොටගෙන මම මහත්වූ ධර්මදේශනාවක් දෙසන්නෙමි" යි දැන පැවසූ සේක. උපසංඝාතිය යනු හෙතෙම වැළඳු උදා අහර ඇත්තේ භාග්‍යතුන් වහන්සේට උච්චතට යන්නෙමැයි නිකමෙන්තේ දුරදීම තෙරුන් දැක අනඳ තෙරුන් යම් තැනක ද එතැනට එළැඹියේය. පාපාතො විය බාගති යද්දං නෙඤ්ජම් යනු යම් මේ පැවිද්ද නම්වූ නික්මීමක් වේද එය අපට මහා ප්‍රපාතයක් මෙන් ගැඹුරුව නිමිනව හැඟෙයි, නෙඤ්ජම් ව්‍යාපාරං පඤ්ඤානුසාරි යනු පැවිද්දට සිත අරමුණු වශයෙන් බැසගනියි, එයම අරමුණු කොට පහදියි, එහිම පිහිටයි, විරුද්ධ ධර්මයන්ගෙන් මිදෙයි, එහෙයින් යනු මේ පැවිද්ද ශාන්තය, පහවූ තැවීම හා උච්චත ඇත්තේයයි දකින්නාවූ හික්කුන්ටය. ඛුණ්ණා ජනෙන ව්‍යාපාරො යනු ඒ බොහෝ මහජනයා සමඟ හික්කුන්ගේ වෙනස අසමානයයි අරුත්ය. කථාපාගතං යනු කථාවට මුදලයි, තස්ස මස්සං ආනන්ද නෙඤ්ජම් ව්‍යාපාරං න පඤ්ඤානුසාරි යනු එසේ සිතන්නාවූද ඒ මගේ සිත පැවිද්දෙහි නොබසියි, එහෙයින් පස්සං යනු පැවිද්ද මැනවැයි සිතීම වශයෙන් මේ පැවිද්ද ශාන්තයයි දකින්නාගේ වුවද යනුයි, අනාගෙව්‍යො යනු ඇසුරු නොකරනලද්දේ, ස්පර්ශා නොකරන ලද්දේ පසක් නොකරන ලද්දේයි, අධිගම් යනු අවබෝධ කොට, පැමිණ පසක් කොටයි, තමාගෙව්‍යං යනු ඒ ආනන්දය ඇසුරු කරන්නේය, හජනය කරන්නේය, යං මෙ යනු යම් කරුණකින් මගේයි, අධිගම් යනු අවබෝධ කෙළේ. ස්වායං මෙ හොඬි ආබාධො යනු හෙතෙම මට වැළකීම් අරුතින් ආබාධයක් වෙයි. අවිතකෙක ව්‍යාපාරං න පඤ්ඤානුසාරි යනු අවිතකක අවිචාරයන් ඇති අවිතියධර්මයෙහි අරමුණු වශයෙන් සිත බැස නොගනියි. ව්‍යාපාරො යනු විතකීවිචාරයන්හියි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

සිවුවැනි මහා වර්ගයයි.

9. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි උදායී යනු කාර්දායී තෙරුණුවෝයි, අවිදායනු දත්තේය, ගුරීමෙධසොයනු මහ පැනවතායි, යො කොතමචුද්ධා චුද්ධොයනු යමෙක් ධ්‍යානය අවබෝධ කළේ ද යනුයි. පතිලිභනිකභො යනු හුදෙකලාවිම් වශයෙන් තනිවූයේ ද උත්තමාර්ථයෙන් ශ්‍රේෂ්ඨවූයේ ද වේ. මුඛි යනු බුද්ධමුනිවරයායි, පරිඤායෙන යනු එක් කරුණකිනි, කාමසම්බාධයේ අභාවමාත්‍රයෙන්ම ප්‍රථමධ්‍යානය ඔකාසාධිතමය නම්. සඵප්‍රකාරයෙන් නොවේ. භත්‍යාපරී සම්බාධො යනු ඒ ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ද සම්බාධයක් පෙළීමක් ඇත්තේමය. එහි පරථී යනුද පාඨයි. භික්ඛු භර්ව සම්බාධො යනු ඒ ධ්‍යානයෙහි සම්බාධය නම් කුමක්ද? අයමෙථ සම්බාධො යනු විතකී විචාරයන්ගේ මේ නිරුද්ධ නොවන බව සම්බාධයයි, පීඩාවයි ද නම්. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු වාරයන්හි අරථය දකුණුය. භිප්පරිඤායෙන යනු එක් කරුණකින් නොවේ. ආශ්‍රව විනාශය නම් සියලු සම්බාධයන්ගේ දුරුකිරීම වන බැවින් සියල්ලෙන් සියල්ල එක් ඔකාසාධිතමයක් නම්.

9. 5. 2

දෙවැන්නෙහි සථා සථා ව භද්‍රායතනං යනු යම් යම් කරුණකින් යම් යම් නොකරුණකින් ඒ ප්‍රථමධ්‍යාන සංඛ්‍යාත ආයතනය වෙයිද? භථා භථා නං කායෙන එසසිච්චා විහරති යනු ඒ ඒ කරුණින් ඒ ඒ නොකරුණින් ඒ සමච්ච එකට උපන් නාමකායයෙන් ස්පඨී කොට වාසය කරයි. සමච්චියයි අරුත්ය. කායසසිච්චි වුත්තො භගවතා පරිඤායෙන යනු යම් හෙයකින් ඒ නාමකායයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානය ප්‍රත්‍යක්ෂ කළේ වේද එහෙයින් මේ කාරණයෙන් "කායසසිච්චි"යි කියනලදි. භිප්පරිඤායෙන යනු යම්තාක් කයින් සාක්ෂ්‍ය කළයුතුද සියල්ල කළ බැවින් මෙය නිෂ්පරියායයෙන් කායසසිච්චි නම්.

9. 5. 3

තෙවැන්නෙහි පඤ්ඤාය ව නං පජානාති යනු ප්‍රථමධ්‍යාන විදභීතා ප්‍රඥාවෙන් මනාව දනියි. මෙහි ද පරියාය නිප්පරියායයෝ මුල් ක්‍රමයෙන්ම දකුණත්තාහ. මෙහි යම්සේද මෙයින් මත්තෙහි ද එසේමය.

9. 5. 4

සිවුවන්න ක්‍රම දෙකින් දකුණය. මෙහි ද උග්‍රතොගාගවිමුක්තො යනු දෙඅංශයෙන් සමථ විදර්ශනාවන්ට විරුද්ධ ධර්මයන්ගෙන් මිදුනේයි, අවසානයෙහි වනාහි සමාපත්තියෙන් රූපකායයෙන් ද ආර්ය මාර්ගයෙන් නාමකායයෙන් ද මිදුනේම උග්‍රතොගාගවිමුක්තයයි දකුණය.

9. 5. 5

පස්වන්න ආදියෙහි සන්ද්‍රවිකිකො යනු තෙමේම දැකිය යුතු වූයේයි, නිබ්බානං යනු කෙලෙස් නිවීමයි, පරිනිබ්බානං යනු එයටම අපරනාමයෙකි, තද්ධග්ගිබ්බානං යනු ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙන් ඒ ඒ අංශයෙන් නිවීමයි. දිට්ඨධම්මනිබ්බානං යනු ඒ අත්බැවිහිදීම නිවීමයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දසවැනි මහා වර්ගයයි.

දෙවැනි පණ්ණාසකය නිමයේයි.

—//—

මෙයින් අන්‍යවූවන්හි බෙමං යනු උච්ඡුරු නැතිබවයි. බෙමප්පතො යනු උච්ඡුරු නැතිබවට පැමිණියේයි, සිංඛාදුබ්බලාභි යනු ශික්ෂාවගේ දුර්වල බව කරන්නෝයි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

මනොරථසූරණී

අධ්‍යක්ෂක නිකායධ්‍යක්ෂක

නවක නිපාත වර්ණනාව නිමයේයි.

දසක නිපාත වර්ණාව

ආනිසංස වර්ගය

10. 1. 1

දසක නිපාතයේ පළමු සූත්‍රයෙහි කුසලානි සීලානි යනු නිවැරදි සිල්ය, නොවියවුල් බව සඳහා නොවිපිළිසර බවම ඔවුන්ගේ ආනිසංසයනුයි අවිපට්ඨාරානිසංසානි නම්, ශ්වාභූතඤ්ඤානදසානවේවා යනාදියෙහි යථාභූතඤ්ඤානදසානය නම් කරුණ විදර්ශනාවයි, නිබ්බදා නම් බලවත් විදර්ශනාවයි, විරාග නම් මාගීයයි, විමුක්ති නම් අරහත්ඵලයයි, ඤාණදසාන නම් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණඤානයයි, අශ්‍රාය පරෙතනි යනු රහත්බවට යත්.

10. 1. 2

දෙවැන්නෙහි න වෙතතාය කරණීයං යනු සිතා කල්පනා කොට විමසා නොකළයුතුය, ධම්මතා ඵසා යනු එය ධර්මස්වභාවයයි, මෙය කාරණනියමයි, අභිසංඝෙදනි යනු පවත්වත්, පටිපුරෙතනි යනු සම්පූර්ණ කරනි, අපාරා පාරං ගමනාය යනු මෙගොඩ ත්‍රෛලූපික සංසාරයෙන් නිවන් නමැති පරතෙරට යනු සඳහායි, හතුපතිසො යනු නසනලද හේතු (කරුණු) ඇත්තේයි, සිවුවැනි පස්වැනි සූත්‍රවල තෙරවරුන් දෙදෙනකු විසින් කීබවට විශේෂයයි.

10. 1. 6

සවැන්නෙහි නෙව පඨවීයං පඨවීයඤ්ඤාදී අසායනු පොළව අරමුණ කොට පොළවයි මෙසේ උපන් සංඤාවෙන් සංඤා සහගතවූයේ නොවන්නේය, ආපො යනාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, න ඉධ ලොකෙ යනු මෙලොවෙහි උපදින වතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යාන සංඤාවෙන් සංඤා ඇත්තේ නොවන්නේය. න පරලොකෙ යනු පරලොව උපදින වතුෂ්ක පඤ්චක ධ්‍යානසංඤාවෙන් මෙසේ සංඤාසහගත නොවන්නේය, සඤ්ඤාදිව පන අසායනු ඔහුගේ සමාපත්තිය සවිතකී සමාපත්තියම වන්නේදැයි අසයි. එතං සතතං එතං පණීතං යනු ශාන්තය ශාන්තයයි සිත නතා හුන්තහුගේ දවසම වුව ද සිත හටගැනීම ශාන්තය ශාන්තය යනුවෙන්ම පවතියි, ප්‍රණීතය ප්‍රණීතයයි සිත නතා හුන්තහුගේ දවසමවුව ද සිත පහළවීම ප්‍රණීතය ප්‍රණීතය යනුවෙන්ම

පවතියි. යද්දං සබ්බසංඝාරසමථො යනු නිවන නිවනයයි සිත නභා හුන්නහුගේ දවසම සිතපහළවීම නිවන නිවනය යනුවෙන්ම පවතියි, මේ සියල්ලම ඵලසමාපත්ති සමාධිය උදෙසා කියන ලදි.

10. 1. 7

සත්ථූත්තෙනි සඤ්ඤා ච පනාගං ආවුසො තස්මිං සමයෙ අහොසිං යනු ඇවුත්ති, එසමයෙහි මම හවතිරොධය නිවනය යන මේ ඵලසමවත් හැඟීමෙන් හැඟීම් ඇත්තේ වීම. මාගේ ඒ සමාපත්තිය විතක්සිතික වූයේයි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණාව කියනලදි.

10. 1. 8 - 10

අවචුත්තෙනි සමත්තපාසාදිකො යනු ප්‍රසාදය ගෙන දෙන සුළු කායකමාදීන්ගේ සත්භාවයෙන් භාත්පසින්ම පහදවනසුළු වූයේයි, සබ්බාකාරපට්ඨරො යනු සියලු කරුණින් පිරිපුන් වූයේයි, නවචුත්තෙනි සත්තා යනු අරමුණෙහි සත්සුන් බවින් ද සිරුරෙහි සත්සුන් බවින් ද ශාන්තවූයි, විමොඛා යනු සතුරු ධර්මයන්ගෙන් මිදුනු බැවින් අරමුණෙහි ද නොලැගුණු බැවින් මනාව මිදුණු හෙයින් මෙසේ ලද නම් ඇත්තේයි, අභික්කමම රජෙ යනු රූපධ්‍යානයක් ඉක්මවා පැවුත්තාවූයි, සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පළමුවැනි වූ ආනිසංස වර්ගයයි.

—//—

නාථකරණ වර්ගය

10. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි පඤ්චග්ගසමත්තාගතො යනු ගුණාංග පසකින් යුක්තවූයේයි, භාගිදුරං භාවටාසතං යනු යම් තැනක් ඉතා දුරෙහි වේද පිඩු හැසිර එහි යන්නහුව කායචිත්ත සන්තාපයෝ වෙත්. එයින් නුපන්නාවූ සමාධිය ඉපදවීමටත් උපන් සමාධිය තහවුරු කිරීමටත් නොහැකි වෙයි. ඉතා නුදුරෙහි වූ තැන බොහෝ දෙනා ගැවසුනේ වෙයි. ඉස්බ සතළිසක් පමණවූ පෙදෙසෙහි ඒ දෙකින් මිදුනේ, ගමනාගමනය ඇත්තේ වෙයි. අප්පකිණ්ණං යනු දහවල් කාලයෙහි මහජනයාගෙන් නොගැවසුණේයි.

10. 2. 2

දෙවැන්නෙහි කෙටිමි යනු හුදෙක් සියලු ගුණයෙන් යුක්තවූයේයි, වූසිතවා යනු විසූ බඹසර විසීම ඇත්තේයි. අකෙබෙත යනු අශෙක කම් යෙදුනු ලොවුතුරු වූ දෙයිනි, සීලකබ්බෙත යනු සිල් රසෙනි, විමුක්තිකබ්බෙත යනු මෙහි ශීලාදිය හැර ඉතිරි තුන්ඵල ධර්මයෝ විමුක්ති නම් වෙති, විමුක්තිඤ්ඤාඤායානං යනු ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණඥානයයි. එය ලොකිකමය.

10. 2. 3

තෙවැන්නෙහි ඔරමනාගිශාභී යනු යට කොටසට අයත්වූවෝයි, උග්ගමනාගිශාභී යනු මතු කොටසට අයත්වූවෝයි, මේ සූත්‍රයෙහි සසරම කියනලදි. සිවුවැන්නෙහි බිලවිතිබඳයෝ පඤ්චක නිපාතයෙහි විස්තර කරනලද්දාහුමය. ආරොහපරිණාමෙත යනු දිගු පුළුල් බවෙනි, පස්වැන්නෙහි ඵවමෙව ඛො යනු යම්සේ සියලු සතුන්ට සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ අග්‍රවෙයිද එසේ සියලු කුලලධර්මයන් කරවන්නාවූ අප්‍රමාදය අග්‍රයයි දැක්විය යුතුය. මෙය (අප්‍රමාදය) ලොකික නොවේද? කුලලධර්මයෝ වනාහි ලෝකෝත්තරවූවෝද වෙත්. මෙය කාමාවචරවූයේමයි. කුලලධර්මයෝ වාතුර්ගුමිකය. කෙසේ නම් මෙය ඔවුන්ට අග්‍රවෙයිද? ප්‍රතිලාභය ඇතිකරවන බැවිනි. අප්‍රමාදයෙන්ම ඔවුහු ලැබෙත්. එහෙයින් එය ඔවුන්ට අග්‍රය. එහෙයින්ම ඒ සියල්ලෝ අප්‍රමාද මූලක වෙතැයි කියනලදි. ජඛගමානං යනු පොලෝ තෙලෙහි හැසිරෙන්නන්ගේයි, පාණානං යනු පාසහිත ප්‍රාණීන්ගේයි, පද්ජාතාභී යනු පදයෝයි, සමොධානං ගවජනි යනු එක්වීමට බහාතැබීමට යනි, අග්‍රමසමායානි යනු ශ්‍රේෂ්ඨයයි කියනු ලැබේ, යද්දිං මහත්තමෙත යනු මහත්බවින් අග්‍රයයි කියනුලැබේ. ගුණවශයෙන් නොවේයයි අරුත්ය, වංකිකං යනු සමන්මල්ය, මේ සූත්‍රය අසා භානිය මහරජ තෙමේ විමසනු කැමැත්තෙන් එක් ගභීයක සිවුදැ ගඳින් පිරිබඩ කොට සුවඳමල් ගෙන්වා ගෙන එක් සමුගක මැද සමන්මල් මීටක් තබා සෙස්ස රිට් භාත්පසින් මීටක් කොට තබා දොර වසා පිටතට නික්මුනේය. ඉක්බිති මොහොතක් පිටත කල්යවා දොරහැර පිවිසි ඔහුට සියල්ලට පළමුව සමන්මල් සුවඳ නාසය පැහැර සිටියේය. හෙතෙම මහ(පොලෝ) තලයෙහිම මහසැයට මුහුණලා වැදහෙව වංකිකං ගෙසං (ඔවුන්ට සමන්මල්) අග්‍රයයි කියන්නාවූ සම්මාසම්බුදුන් වහන්සේ විසින් මනාව කියනලදැයි යැය වැන්දේය. කුඛ්ඛරාජානො යනු කුඩා රජවරුයි. බුද්ධ රාජානො යනුද පාඨයි. සවැන්නෙහි ගොත්‍රගු යනු මුදුන්පත් වැදසුන් ඇත්තේ නිවන අරමුණු කොට ඇති ගොත්‍රගු ඤාණයෙන් යුක්තවූයේයි,

10. 2. 7

සත්වැන්නෙහි සභාවා යනු ඥාතීන් සහිතව බොහෝ ඥාතිවර්ගයන් ඇත්තෝ වී වසවු. නාථභාවය කරත්තයි නාථකරණා නම්, තමන්ගේ සනාථබව කරන්නෝ පිහිට ඇතිකරන්නෝයි අරුත්ය. කළාණම්භෝගා යනාදියෙහි සීලාදී ගුණයෙන් යුක්තවූ කළාණම්ත්‍රයෝ මොහුටනුයි කළාණම්භෝගා නම්. ඔවුහුම ඔහුට සිටීම හිඳීම ආදියෙන් එක්ව පැවැත්මෙන් සභායයෝ වෙන්නුයි කළාණම්භෝගො නම්. සිහිත් මෙන්ම කයින් ද කළණම්තුරන් කෙරෙහිම ඇදවීම ඇත්තේ යොමුවීම ඇත්තේනුයි කළාණම්භෝගො නම්. සුවවො හොඟි යනු සුවසේ කිවයුත්තේ වෙයි, සුවසේ අනුශාසනා කළ හැක්කේ වෙයි, ඛමො යනු දැඩිවූ රථවූ කකීශවූ දෙයින් කියනලද්දේ ඉවසයි, නොකිපෙයි, පදබ්‍රහ්මයාහි අනුසාදනිය යනු යම්සේ අවවාදකරනු ලබන ඇතමෙක් වමින් ගනියි. ඉවතලයි, හෝ නොඇසුනේ මෙන් යයි, මෙසේ නොකොට ස්වාමීනි ඔව්දන් දෙනු මැනවි අනුශාසනා කළමැනවි නුඹවහන්සේලා ඔව්දන් නොදෙන කල්හි අන් කවරෙක් අවවාද කරත්දැයි පැදකුණු කිරීමෙන් (ගෞරවයෙන්) ගනියි. උච්චාවචාහි යනු උසස් පහත්වූයි, කිං කරණියාහි යනු කුමක් කරමිදැයි මෙසේ කියා කළයුතු කටයුතුයි, එහි උසස් කම්නම් සිවුරුකිරීම, පඩු පෙවීම, සැයෙහි සුණු පිරියම් කිරීම, පොහොය ගෙවල් සැගෙවල් බෝගෙවල්වල කළයුතු කටයුතුයයි මේ ආදියයි. පහත් කම් නම් පාදෙවීම මැඩීමාදී කුඩාකටයුතුයි, භූමිපාදාය යනු එහි එළැඹීම සඳහායි. අලංකාරය යනු කිරීමට සමත්වුවෙක් වෙයි. අලංකාරවිධානය යනු විමසීමෙහි සමත්වූයේයි, ධර්මයෙහි මොහුගේ කැමැත්තයි සෙනහසයි යන්නෙන් බිමබිමාමො නම්, ත්‍රිපිටක බුද්ධ චරිතයට ප්‍රියකරයි යන අරුත්ය. පියසමුදාහාරො යනු අනුන් කියනකල්හි සකස්ව අසයි, තෙමේන් අනුන්ට දෙසනු කැමැත්තේ වෙයි අරුත්ය. අභිධම්මෙ අභිවිතයෙ යනු මෙහි ධර්මය, අභිධර්මය විනය අභිවිතය යන වතුෂ්කය දකයුතුය. එහි බිමබිමා යනු සුත්‍ර පිටකයයි, අභිධම්මො යනු ප්‍රකරණ සකයි, විතයො යනු උපනොවිතවගයයි, අභිවිතයො යනු බන්ධකපරිවාරයෝයි, නැතහොත් සුත්‍ර පිටකයත් අභිධර්මපිටකයත් ධර්මයයි, මාගීඵල අභිධර්මයයි, සියලු විනය පිටකය විනයයි, කෙලෙස් සංසිදුවීම අභිවිතයයි. මෙසේ මෙහි සියලු ධර්මයෙහි අභිධර්මයෙහි විනයෙහි අභිවිතයෙහි උදාරවූ ප්‍රමුදිතබවක් වෙයි අරුත්ය. කුසලෙසු බිමබිමෙ යනු කරුණ විහත්ති අරුත්යෙහි සත්කම්යයි, වාතුර්ගමික වූ කුසලකම් කිරීමෙන් ඔවුන් අවබෝධ කිරීම සඳහා බහා නොතැබූ වගකීම් ඇත්තේයි අරුත්ය.

10. 2. 8

අටවැන්නෙහි ථේරානුකම්පිතයා යනු තෙරවරුන් විසින් අවවාද අනුශාසනා දීමෙන් නංවනලද හිතවත් බව පැකිරීමෙන් අනුකම්පා කරනලද්දහුගේයි. නවවැන්නෙහි අරියවාසා යනු ආයාසියෝ මෙහි විසූහ, වසත්, වසන්තානුයි අරියවාසා නම්. යදුරියා යනු යම් වාසයක ආයාසියෝයි.

10. 2. 10

යම්හෙයකින් කුරුරට වැසි හික්කුහු ගැඹුරු නුවණ ඇත්තෝ (ධම්මයට අනුව) කටයුතු කරන්නෝ සුදුසු දෙයෙහි යෙදෙන්නෝ වෙත්ද එහෙයින් ඔවුනට යම්සේ දීඝනිකායාදියෙහි මහානිදාන ආදී සුත්‍ර කියනලද්දේද එසේ මේ ගැඹුරු වූ ඉතා සියුම්වූ තිලකුණු ගැබ්වූ දසවැනි සුත්‍රය එහිදීම වදාළ සේක. එහි පඤ්චධානවිපාකිණො යනු අංග පසකින් වෙන්වී රහතත්වහන්සේ විසූහ. වසති, වසන්නෝය, එහෙයින් මෙය පසහින් වෙන්වූ බැවින් ආර්යයාගේ වාසයයි කියනලදි. සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයයි. එවං ඛො හික්ඛවෙ හික්ඛ ජලධානසමඤ්ඤාගතො ගොති යනු අංග පසකින් ඇති උපේක්ෂාවෙන් යුක්තවූයේ වෙයි. අංග පසින් යුක්ත උපේක්ෂා ධම්මයෝ නම් කවරහුද යත්? ඥානාදිය ඥානයයි කීකල්හි ක්‍රියාවශයෙන් ඥාන සම්ප්‍රසුක්ත සිත් සතරක් ලැබෙයි. සතතවිහාරයයි කී කල්හි මහාසිත් අටයි, ඇලීම් දෝෂකිරීම් නැතැයි කීකල්හි සිත් දහයක් ලැබෙයි. සොම්නස ඇසුරුකිරීම් වශයෙන් ලැබෙයි. සතාරභේධන වේතයා යනු ක්ෂිණාශ්‍රවයන් වහන්සේගේ තිදොරෙහි හැම කල්හි සිහිය ආරක්ෂා කෘත්‍යය ඉටුකරයි. එහෙයින්ම හැසිරෙන්නාවූ ද සිටින්නාවූ ද නිදන්නාවූ ද නොනිදන්නාවූ ද ඔහුට නිබඳව සන්සුන්වූ ඥානදර්ශනය එළඹසිටියේ වේයයි කියනුලැබේ. පුට්ඨසමභ්‍යාග්‍රහණානං යනු බොහෝවූ මහණබමුණන්ගේයි, මෙහිද සමභ්‍යා යනු පැවිද්දට එළඹියාහුයි, බ්‍රාහ්මණා යනු හෝ වාදිහුයි, පුට්ඨපට්ඨෙකසට්ඨාති යනු බොහෝවූ වෙන් වෙන් සත්‍යයෝයි, මේ දර්ශනයම සත්‍යය මේ දර්ශනයම සත්‍යය යනුවෙන් මෙසේ පෞද්ගලිකව ගන්නාලද බොහෝ සත්‍යයෝ යන අරුත්ය. භුක්තාති යනු ගෙනහැර පැවාවූයි, පභුක්තාති යනු මනාව ගෙනහැර පැවාවූයි, වත්තාති, අත්තරනාලද්දාවූයි, මුත්තාති යනු සිදිනලද බැඳීම් ඇතිකළාවූයි, පහිතාති යනු අත්තරනාලද්දාවූයි, පටිතිස්සට්ඨාති යනු යම්සේ නැවත සිත නොතංවත්ද එසේ අත්තරනා ලද්දාවූයි, මේ සියල්ලම ගන්නාලද ගැනීම් අත්තල බවට අපරනාමයෝයි. සමවයසට්ඨෙකතො යනු මෙහි අවය යනු නොඅඩුවූයි, සට්ඨා යනු අත්තරනාලදයි, මනාව නොඅඩුව

අත්තළ බලාපොරොත්තු ඇත්තේ යනු අරුත්ය. රාගා විතතං ඵමුත්තං යනාදියෙන් මාථීයේ කෘත්‍ය නිෂ්පත්තිය කියනලදි. රාගො මෙ පභිනො යනාදියෙන් ප්‍රත්‍යවේක්ෂණයේ එලය කියනලදි. සෙස්ස සියලු තත්ති පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනිවූ නාමකරණවර්ගයයි.

—//—

මහා වර්ගය

10. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි විසමගතෙ යනු විසමතැන්හි - ගොදුරුවල ගියාවූයි, සඬකාතං ආපාදෙසිං යනු වධයට පමුණුවන්නෙමි, ඔහුගේ බලවත් තෙද ඇති බැවින් කුඩා සතුන් කෙරෙහි අනුකම්පාව වෙයි. එතෙයින් යමෙක් පිළිසතුරු බවෙහි සිටීමට හැකිවෙත්. දුබලවූ යමෙක් පලායනු කැමැත්තෝ වෙත්ද ඔවුහු පලායන්නාහුයයි සිංහ නාදය නඟා ම ගොදුරු සඳහා පිටත්වෙයි. තථාගතස්සෙතං අධිවචනං යනු ඉදින් ඉවසනසුලුබවින් සිංහයා (වේද), තථාගතයන් වහන්සේ ඉටුතිවූ හැම දෙයක්ම උසුලති. සියලු පරවාදින් මැඩීමෙන් වනයක්. ඉදමස්ස සිහනාදස්සිං යනු මේ ඔහුගේ සිංහනාදයයි. තථාගතඛලානි යනු අන්‍යයන්ගෙන් අසාධාරණවූ තථාගතයන් වහන්සේගේ බලයෝයි, යම්සේ පෙර බුදුවරුන්ගේ බලයෝ පුණ්‍යසම්පත්තියෙන් ආවාහුද එසේ ආවාවූ බලයෝ යන අර්ථයි. එහි කායබලය, ඤාණබලයයි තථාගතයන් වහන්සේගේ බලය දෙවැදෑරුම් වෙයි. ඒ අතුරෙන් කායබලය ඇත්තල අනුසෙරෙන් දතසුතුය. පැරැන්නන් විසින් මෙය කියනලදි:

කාලාවක, ගඬේගයා, පණ්ඩර, තඹ, පිඩගල, ගන්ධ, මඩගල, හෙම, උපොසථ, ඡද්දන්ත යන මේ දසදෙනයි.

මේ ඇත්තල දහයයි. එහි කාලාවක යනු ස්වාභාවික ඇත්තලයයි දැක්විය යුතුය. පුරුෂයන් දස දෙනෙකුගේ කායබලය එක් කාලාවක ඇතෙකුගේ ඇත. කාලාවක ඇතුන් දස දෙනෙකුගේ බලය එක් ගඬේගයා ඇතෙකුට ඇත. ගඬේගයා දසදෙනෙකුගේ බලය එක් පණ්ඩර ඇතෙකුට ඇත. පණ්ඩර ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් තඹ ඇතකුට ඇත. තඹ ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ බලය පිඩගල එක් ඇතකුට ඇත. පිඩගල ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් ගන්ධ ඇතකුට ඇත. ගන්ධ ඇතුන් දස දෙනෙකුගේ බලය එක් උපොසථ ඇතකුට ඇත. උපොසථ ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් ඡද්දන්ත

ඇතකුට ඇත. ඡද්දන්ත ඇතුන් දසදෙනකුගේ බලය එක් කවාගතවරයකුගේ වෙයි. මෙයම නාරායන සංඛ්‍යාත බලයයි කියනු ලැබේ. ස්වාභාවික ඇතුන්ගේ ගණනින් කෝටි දහසක ද පුරුෂ සංඛ්‍යාවෙන් පුරුෂ කෝටි දසදහසක ද බලය එක් කවාගතවරයකුගේ වෙයි. මෙය වනාහි කවාගතයන් වහන්සේගේ කායබලයයි. ඤාණබලය පෙළෙහි ආවේමය. දසබලඥානය මර්ක්කිම නිකායෙහි ආයේයි. වතු වෛශාරාද්‍යඥානය අටපිරිස්හි නොසැලෙන නුවණ, යොනිසතර පිරිසිදු දැනීමේ නුවණ හා ගති පස පිරිසිදු දැනීමේ නුවණ සංයුක්ත නිකායෙහි ආයේයි. තෙසැත්තෑ නුවණ සත්සැත්තෑ නුවණ දැයි මෙසේ නොයෙක් වෙනත් ඥාන ද ඥානබලය නම්. මෙහි ද ඥානබලයම අදහස් කරනලදි. ඥානය වනාහි නොසැලෙන අරුතින් ද දරා සිටින අරුතින් ද බලයයි කියනලදි. ආසනංඛානං යනු ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානයයි. උත්තමස්ථානයයි. පෙර බුදුවරු හෝ ආසනයෝයි. ඔවුන්ගේ තැන යන අරුතයි. තවද ගවයන් සියයක ජ්‍යෙෂ්ඨයා වාෂ්ප නම්. ගවයන් දහසක ජ්‍යෙෂ්ඨයා වසභ නම්. ගාල්සියයක ජ්‍යෙෂ්ඨයා හෝ වාෂ්ප නම් ගාල්දහසක ජ්‍යෙෂ්ඨයා වසභ නම්. සියලු ගවයන්ගෙන්ම ශ්‍රේෂ්ඨවූ සියලු උච්ඡුරු උසුලන සුදු පහදවනසුලු මහත්බර උසුලන අකුණු සියයක් හඬිනුදු නොසැලෙන ගවයා නිසභයි. හෙතෙම මෙහි උසභ (වාෂ්ප)යාගේ මෙයනුයි ආසනං නම්. ඛානං යනු සිවුපාවලින් පොළොව පෙළා සිටින තැනයි. මෙය වනාහි ආසනයකු වැනියයි ආසනං නම්. යම්සේ වනාහි නිසභ සංඛ්‍යාතවූ වාෂ්ප තෙමේ වාෂ්ප බලයෙන් යුක්තවූයේ සිවුපාවලින් පොළොව පෙළා නොසැලෙන තැන සිටියිද එසේ කවාගතයන් වහන්සේ ද කවාගතබල දසයෙන් යුක්තවූ සේක් සිවු විශාරද බව නමැති පාවලින් අටපිරිස යටකොට දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි කිසිදු පසම්තුරකු පරසතුරකු විසින් නොසැලියහැක්කේ නිසලතැන සිටින සේක. මෙසේ සිටිනසේක් ද, ඒ ආසනයස්ථානය පිළිගනිති, එළඹෙති, ප්‍රතිකේෂ නොකරති. තමා කෙරෙහි ආරෝපනය කරති. එහෙයින් "ආසනං ධානං පටිජානාති"යි කියනලදි. පරිඤාසු යනු අටපිරිසෙහියි, සීහනාදං හඳුනි යනු ශ්‍රේෂ්ඨනාදය නභයි, එහි සිංහයා යම්සේ සිංහබලයෙන් යුක්තවූයේ හැමතන්හි බියනැති වූයේ දුරුකළ තැනිතැනිම ඇත්තේ සිංහනාදය නභයිද එසේ කවාගතසිංහයා ද කවාගත බලයන්ගෙන් යුක්තවූයේ, අටපිරිසෙහි විශාරද සකකායො යනාදී ක්‍රමයෙන් නොයෙක් ආකාර දේශනා විලාසයන්ගෙන් යුක්තවූයේ සිංහනාදය නභයි. එහෙයින් "පරිසාසු සීහනාදං නදති"යි කියනලදි. බ්‍රහ්මවක්කං පට්ඨෙතති යනු මෙහි බ්‍රහ්මයනු ශ්‍රේෂ්ඨය විශිෂ්ටය යනුයි. වක්කං යනු ධර්මවක්‍රයයි. එය දෙවැදෑරුම් වෙයි, ප්‍රතිවෙධ ඥානය ද දේශනාඥානය ද යනුවෙනි. එහි ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රභාවිතවූ තමන්ට ආයඝී එලයන්

ගෙන දෙන්නාවූ ප්‍රතිවේධඥානය ද කරුණාවෙන් ප්‍රභාවිතවූ ශ්‍රාවකයන්ට ආයතීඵල ගෙන දෙන්නාවූ දේශනා ඥානය ද වේ. එහි ප්‍රතිවේධ ඥානය උපදිනු ලබන, උපන් යනුවෙන් දෙවැදෑරුම්ය. එය අභිනිෂ්ක්‍රමණයෙහි පටන් රහත්මග දක්වා උපදිනු ලබන්නේය. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නේ නම්. තුසිත භවනයෙහි හෝ සිට මහ බෝ පළභෙහි රහත්මග තෙක් උපදිනු ලබන්නේය. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නේ නම්. දීපඬුකර පාදමූලයෙහි හෝ පටන් රහත්මග දක්වා උපදිනු ලබන්නේය. ඵලක්‍ෂණයෙහි උපන්නේ නම්. දේශනා ඥානය ද පවත්වනු ලබන පැවැත්වූයයි දෙවැදෑරුම්ය. එය අක්කා කොණ්ඩක්කු තෙරුන්ගේ යෝව්‍යාත් මග දක්වා පවත්වනු ලබන්නේය. ඵලක්‍ෂණයෙහි පැවැත්වූ නම්. ඒවා අතුරින් ප්‍රතිවේධ ඥානය ලෝකෝත්තරය. දේශනාඥානය ලෝකිකය. මේ දෙකම අත්‍යයන්ගෙන් අසාධාරණය. බුදුවරුන්ගේම ඖරසඥානයයි. දැන් යම් දසබලයන්ගෙන් යුක්තවූ තථාගතයන් වහන්සේ ආසභස්ථානය පිළිදන්නා සේක්ද ඒවා විස්තර වශයෙන් දැක්වීමට "කතමානි දස ඉධ භික්ඛවෙ තථාගතො ධානඤ්ච ධානානො" යනාදිය වදාළ සේක. එහි ධානඤ්ච ධානානො යනු කාරණය ද කරුණු වශයෙන් යනුයි. කාරණය වනාහි යම් හෙයකින් එහි ඵලයක් පිහිටයිද ඊට අයත් පැවතුම් ඇති බැවින් උපදියි මෙන්ම පවතී ද වේ. එහෙයින් ධානයයි කියනු ලැබේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් යම් ධර්මයෝ යම් යම් ධර්මයන්ගේ හේතුප්‍රත්‍යයන් නිසා පවතින්ද, ඒ ඒ ධාන (හේතු) ද යම් යම් ධර්මයෝ යම් යම් ධර්මයන්ගේ හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිසා නොපවතින්ද ඒ අධ්‍යාන (අහේතු) ද දන්නා සේක් ධානය ධාන වශයෙන් ද අධ්‍යානය අධ්‍යාන වශයෙන් ද පවත්නා සැටියෙන් දන්නා සේක. අභිධර්මයෙහි වනාහි මෙය තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ධානඤ්ච ධානානො අධ්‍යානඤ්ච අධ්‍යානානො යථාභූතං ඤාණං" යනාදී ක්‍රමයෙන් විස්තර කරන ලද්දේමය. යම්පි යනු යම් ඥානයකිනි, ඉදම්පි තථාගතස්ස යනු මේ ධානාධාන ඥානයද තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගතබලයක් නම් වේයයි අප්ථියි, මෙසේ සියලු පදයන්හි යෙදීම කළයුතුය. කම්මසමාදානානං යනු මනාව පිළිගෙන කළ කුලලාකුලල කම්යන්ගේයි, කම්යම හෝ කම්සමාදානයයි, ධානසොගෙතුසො යනු ප්‍රත්‍ය වශයෙන් මෙන්ම හේතු වශයෙන් ද වේ. එහි ගති උපධි කාල ප්‍රයෝග යන මේවා විපාකයට ස්ථානයය, කම්ය හේතුව වෙයි. මේ ඥානයාගේ විස්තර කථාව "අපෙඨකචානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගති සම්පත්ති පටිබාණානි න විපච්ඡන්ති" යනාදී ක්‍රමයෙන් අභිධර්මයෙහි ආර්ථයය. සංඛ්‍යවිභාගිකං යනු සියලු ගතිවලට යන්නාවූයි, පටිපදං යනු මාර්ගයයි. යථාභූතං පථානානි යනු බොහෝ මිනිසුන් එකම ප්‍රාණයක් තසන කල්හි ද මොහුගේ චෙතනාව නිරයගාමිනී වන්නේය. මොහුගේ

වේතනාව තිරවිභානයොනිගාමිනී වන්නේයයි මේ ආකාරයෙන් එක් වස්තුවක වුව ද කුසල් අකුසල් වේතනා සංඛ්‍යාතවූ ප්‍රතිපත්තීන්ගේ නොවෙනස්ව ස්වභාවය දැනියි. මේ ඥානයාගේ ද විස්තර කථාව "තප් කතමං තථාගතස්ස සබ්බත්ථගාමිනී පටිපදා යථාභූතං ඤාණං ඉධ තථාගතො අයං මග්ගො අයං පටිපදා නිරයගාමිනීති පජානාති" යනාදී ක්‍රමයෙන් අභිධම්මයෙහි ආයෝමය. අනෙකඩාතු යනු වක්‍රධාතු ආදියෙන් හෝ කාමධාතු ආදියෙන් හෝ බොහෝ ධාතූයි, භානාධාතු යනු ඒ ධාතූන්ගේම අසමාන ලක්ෂණ නිසා නොයෙක් ආකාර ඇති ධාතූයි, ලොකං යනු ස්කන්ධ ආයතන ධාතූන්ගේ ලෝකයයි, යථාභූතං පජානාති යනු ඒ ධාතූන්ගේ ස්වභාවය නොවෙනස්ව අවබෝධකරයි, මේ ඥානය ද "තප් කතමං තථාගතස්ස අනෙකඩාතු තානාධාතුලොකං යථාභූතං ඤාණං ඉධ තථාගතො බන්ධනානතං පජානාති" යනාදී ක්‍රමයෙන් අභිධම්මයෙහි විස්තර කරනලද්දේමය. භානාධිමුත්තිකතං යනු හීන ආදී අධිමුක්තීන්ගෙන් නොයෙක් අධිමුක්තිබවයි, මේ ඥානය ද "තප් කතමං තථාගතස්ස සත්තානං තානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං ඤාණං ඉධ තථාගතො පජානාති සත්ති සත්තා භීතාධිමුත්තිකා" යනාදී ක්‍රමයෙන් අභිධම්මයෙන් විස්තර කරනලද්දේමය. පරසත්තානං යනු ප්‍රධාන සත්වයන්ගේයි, පරපුග්ගලානං යනු එයින් අන්‍යවූ භීත සත්වයන්ගේයි, එක් අපරීයක් ඇත්තාමවූ හෝ මෙම පද දෙක හික්මවිය හැකි ජනයාගේ වශයෙන් දෙවැදෑරුම්ව කියනලදී. ඉන්ද්‍රියපරොපරීයතං යනු ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන්ගේ අන්‍යභාවය ද අන්‍යන්‍යභාවය ද වෘද්ධිය ද භානිය දැයි අපරීයි. මේ ඥානයේ ද විස්තර කථාව තප් කතමං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරීයතං යථාභූතං ඤාණං ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං ජානාති යනාදී ක්‍රමයෙන් අභිධම්මයෙහි ආයෝමය. ඝට්ඨානවිමොඝබ්‍යාධිසමාපත්තිතං යනු ප්‍රථමාදීවූ සතර ධ්‍යානයන්ගේ, රූපී තැනැත්තේ රූපයන් දකියි ආදීවූ අවච්ඡාදාරූපී විමොක්ඛයන්ගේ, සචීතකක සවිචාරාදීවූ ත්‍රිවිධ සමාධීන්ගේ, ප්‍රථමධ්‍යාන සමාපත්ති ආදීවූ නවච්ඡාදාරූපී අනුපූරී සමාපත්තීන්ගේ ද යනුයි. සංකිලෙඨං යනු භානභාගිය (පිරිහෙන කොටසෙහිවූ) ධම්මයන්ගේයි, වොදානං යනු විශේෂභාගියධම්මයි, වුධ්ධානං යනු විශේෂභාගිය ධම්මයන්ගේ නැගීසිටීමයි, ඒ ඒ සමාධියෙන් නැගීසිටීමයයි කියනලද ප්‍රගුණකළ ධ්‍යාන මෙන්ම භවධගඵලසමාපත්තියි, යටින් යටින්වූ ප්‍රගුණ කළ ධ්‍යානය මත්තෙහි මත්තෙහිවූ ධ්‍යානයට ආසන්නතම හේතුව වෙයි. එබැවින් වොදානං යනු ද වුධ්ධානං යනු ද කියනලදී. භවාංගයෙන් සියලු ධ්‍යානයන්ගෙන් නැගී සිටීම වෙයි. ඵලසමච්ඡින්නී නිරොධසමාපත්තියෙන් නැගී සිටීම වෙයි. ඒ සඳහාම ඒ ඒ සමාධීන්ගෙන් නැගීසිටීම ද නැගීසිටීම වේයයි කියනලදී. මේ ඥානය

ද තරථ කතමං තථාගතස්ස කඩානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තිනං සඩ්ධිලෙසං වොදානං වුට්ඨානං යථාභූතං ඥාණං කඩායිති වත්තාරො කඩායී අපෙකවෙවා කඩායී සමාපත්තියෙව සමානං විපත්ති පටොති" ආදී ක්‍රමයෙන් අභිධම්මයෙහි විස්තර කරනලද්දේමය. සියලු ඥානයන්ගේ විස්තර කථාවෙහි විනිශ්චය සමොභවිනොදනී විභව්‍යධාතෘවෙහි කියනලදි. පුබ්බෙනිවාසානුස්සති දිබ්බවක්ඛු ඥාණ කථාව විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර කරනලදි. ආසව්‍යකිය කථාවයට කියනලද්දේය. එහි "දසබලඥාණය නම් වෙන්වූ ඥානයක් ද නැත මෙය සඵඤ්ඤාඥානයේම ප්‍රභේදයකි" යනුවෙන් පරවාදී කථාවක් ඇත. එය එසේ නොදැක්විය යුතුය. දසබලඥාණය එකෙකි. සබ්බඤ්ඤාත ඥාණය වෙනෙකෙකි. දසබලඥානය වනාහි ස්වකීය ස්වකීය කෘත්‍යයම දනියි. සබ්බඤ්ඤාත ඥාණය එය ද එයින් අවශේෂව දෙය ද දනියි. දසබල ඥානයන්හි පළමුවැන්න කරුණු නොකරුණුම දනියි. දෙවැන්න කම්මාන්තර විපාකාන්තරයන්ම දනියි. තෙවැන්න කම්පර්වෙෂ්ඨයයි. සතරවැන්න ධාතුනාතත්වකරණයමයි, පස්වැන්න සත්වයන්ගේ අදහස් අධිමුක්තිම දනියි. සවැන්න ඉඳුරන්ගේ කියුණු මෙළෙක් බවම දනියි, සත්වැන්න ධ්‍යානාදීන් සමඟ ඔවුන්ගේ සංකිලෙසාදියම දනියි. අටවැන්න පෙරවිසූ කඳපිළිවෙලම දනියි, නවවැන්න සත්වයන්ගේ චුක්තිප්‍රතිසන්ධිම දනියි. දසවැන්න සත්‍යපර්වෙෂ්ඨයම දනියි. සබ්බඤ්ඤාතඥාණය මේවායින් දතයුතු දෙය ද එයින් මත්තෙහිවූ දෙය ද දැනගනියි.

මොවුන්ගේ කෘත්‍යය සියල්ල නොකරයි. එය ධ්‍යානය වී අර්පණා වැඩීමට නොහැකිය. සෘද්ධිය වී සෘද්ධිපෑමට නොහැකිය. මාර්ගය වී කෙලෙස් ගෙවා දැමීමට නොහැකිය. තවද පරවාදියා මෙසේද විමසිය යුතුය. දසබලඥානය නම්වූ මෙය සවිතකී සවිචාරයද, අවිතකීවිචාරමාත්‍රද, අවිතකී අවිචාරද, කාමාවචරද, රූපාවචරද අරූපාවචරද, ලොකිකද, ලෝකෝත්තරද? දන්නේ පිළිවෙලින් ඥාන සත සවිතකීසවිචාරයයි කියයි. එයින් මත්තෙහිවූ ඥාන දෙක අවිතකීවිචාරමාත්‍රද, අවිතකී අවිචාරද, කාමාවචරද, රූපාවචරද අරූපාවචරද, ලොකිකද, ලෝකෝත්තරද? දන්නේ පිළිවෙලින් ඥාන සත සවිතකී සවිචාරයයි කියයි. එයින් මත්තෙහිවූ ඥාන දෙක අවිතකී අවිචාරයයි කියයි. ආසව්‍යකිය ඥාණය සවිතකී සවිචාර වන්නේය, අවිතකීවිචාර මාත්‍රයක් වන්නේය, අවිතකී අවිචාරය වන්නේයයි කියයි. එසේම පිළිවෙලින් කාමාවචරසත, ඉක්කිති රූපාවචර දෙක අවසානයෙහි ලෝකෝත්තර එකකැයි කියයි. සඵඤ්ඤාඥානය වනාහි සවිතකී සවිචාරමය ලොකිකමයයි කියයි. මෙසේ මෙහි අනුපදවණීනාව කොට දැන් යම්තෙයකින් තථාගතයන් වහන්සේ පළමුවම ධාතෘධාතෘ ඥානයෙන් හික්මිය හැකි සත්වයන්ගේ

ආශ්‍රවක්ෂය අධිගමයට මෙන්ම අනධිගමයට ද ස්ථානාස්ථාන වූ කිලෙසාවරණයන්ගේ අභාවය දකිති. ලෞකික සමාග් දෘෂ්ටියට ස්ථානාදිය දැකීමෙන් ද නියතමිත්‍යාදෘෂ්ටියට ස්ථාන අභාවය දැකීමෙන් ද ඉක්බිති කම්පිපාක ඥානයෙන් කම්පිපාකාවරණ නැතිබව දකිති. ත්‍රිභෙතුක ප්‍රතිසන්ධිය දැකීමෙන් සබ්බසංගාමිනී පටිපදා ඥාණයෙන් කම්මාවරණ නැතිබව දකිති. ආනන්තරියකම්යන් නැතිබව දැකීමෙන් මෙසේ ආවරණ රහිත වූවන්ට ගැලපෙන ධර්මයක් දෙසනු සඳහා අනෙකුත් ආත්මානුභූතාධාතූ ඥානයෙන් වර්යාවිශේෂය බලති. ධාතුවිශේෂත්වය දැකීමෙන් අනතුරුව නානාධිවූත්තිකක ඥාණයෙන් ඔවුන්ගේ අධිවූක්තිය දකිති. ප්‍රයෝගය (මෙහෙයවීම)ක් නොගෙන වුව ද අධිවූක්තිය වශයෙන් ධර්මදේශනා කරනු සඳහාය, ඉක්බිති මෙසේ දෘෂ්ටි අධිවූක්තීන්ගේ වශයෙන් (ඔවුන්ගේ) හැකියාවට අනුව දහම් දෙසීමට ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්ති ඥාණයෙන් ඉන්ද්‍රියයන්ගේ උසස්පහත්බව දකිති. ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන්ගේ තියුණු මුද්‍රාව දැකීමෙන් මෙසේ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ උසස් පහත්බව දත්තාලද බැවින් ඉදින් එම වෙනෙය්‍ය ජනයන් දුරෙහි වෙන්ද ධ්‍යානාදී ඥානයෙන් ධ්‍යානාදීන්හි දක්ෂතාවට පත් බැවින් සෘඪි විශේෂයෙන් වහා ඔවුන් වෙත එළඹෙති. එළඹ පූර්විකාවාසානුසාරික ඥානයෙන් ඔවුන්ගේ පෙරජාතීන්හි වූ භාවනාව ද දිවුරුණු බලයෙන් පත්විය යුතු වෙතොපරිය ඥානයෙන් දැන් විත්ත විශේෂය ද බලමින් ආශ්‍රවක්ෂය කර ඥානයේ ආනුභාවයෙන් ආශ්‍රවක්ෂය ඇති කරවන්නාවූ ප්‍රතිපදාවෙහි පහකළ මුළාව ඇති බැවින් ආශ්‍රවක්ෂය සඳහා ධර්මය දේශනා කරති. එහෙයින් මේ පිළිවෙලින් මේ බලයෝ කියනලද්දාහුයයි දතයුතුය.

10. 3. 2

දෙවැන්නෙහි යෙ තෙ ධම්මා යනු යම් ඒ දශබලඥාන සභීඤ්ඤාන ධර්මයෝයි, අධිවූක්තිපදානං යනු පර්යායපදයන්ගේයි. ස්කන්ධ ආයතන ධාතූධර්මයන්ගේ යන අන්‍යයයි. අධිවූක්තියෝ යනුවෙන් පර්යායවචනයෝ කියනු ලැබෙත්. ඔවුනොවුන්ට දැකීම වූ දෙසුම ප්‍රධානවන බැවින් පෙර බුදුවරු ද මේ ධර්මයන් කීවාහුය. අනාගත බුදුවරු ද මේවාම කියන්නාහුයයි එහෙයින් ස්කන්ධාදිය අධිවූක්තිපද නම්. ඒ අධිවූක්ති පදයන්ගේයි, නැතහොත් භූතාන්‍යය යටපත් කොට - පවත්නා සැටියෙන් නොගෙන පවත්නා බැවින් අධිවූක්ති යනුවෙන් දෘෂ්ටිහු කියනුලැබෙත්. අධිවූක්තීන්ගේ පදයෝ අධිවූක්තිපදානි නම්වෙත්. දෘෂ්ටි ප්‍රකට කරන්නාවූ වචනයෝයි අන්‍යයයි. ඒ අධිවූක්ති පදයන්ගේයි, දෘෂ්ටිව්‍යවහාරයන්ගේයි, අභිඤ්ඤාසංවිකිරිශාය යනු දැන පසක් කරනු සඳහායි, වීඨාරද්‍රෝ යනු නුවණින් සොම්නසට පැමිණියේයි, තෙසං

තෙසං තථා තථා ධම්මං දෙසෙතුං යනු ඒ ඒ දෘෂ්ටිගතයන්ගේ හෝ අන්‍යයන්ගේ හෝ ආසය දැන ඒ ඒ ලෙසින් දම් දෙසීමටයි, හිතං වා හිතනති ඤායති යනු පහත් ධර්මය පහත් ධර්මයයි දන්නේය, ඤාතය්‍යං යනු දතයුතුයි, දුට්ඨය්‍යං යනු දැක්විය යුතුයි, සට්ඨිකාතය්‍යං යනු පසක්කළ යුතුයි, තථ තථ යථාභූතඤාණං යනු ඒ ඒ ධර්මයන්හි පවත්නා සැටියෙන්වූ දැනුමයි, මෙයින් සඵඤ්ජාඤාතය දක්වයි, මෙසේ සඵඤ්ජාඤාතය දක්වා යළි දශබලඤාතය දක්වන්නේ දස ඉමානි යනාදිය කීවේය. දශබලඤාතය ද ඒ ඒ තන්හි යථාභූත ඤාතයමයි.

10. 3. 3

තෙවැන්නෙහි ආපනෙතා හොති කඤ්චී දෙසං යනු කිසියම් ඇවැත් කොටසකට පැමිණියේ වෙයි. අනුච්චට යනු ඇතුළට පිවිස, ඇතුළත්වීයි, කායදුට්ඨරිතං යනු ත්‍රිවිධ කායදුග්ගවර්තයයි. පාරිකා ඉක්කා යනු ලාමක ඊෂ්ඨාවයි. පඤ්ඤාය දිස්වා දිස්වා යනු විදසුන් සහිත මගනුවණින් දැක දැක දුරුකළ යුතුය, ඉජ්ඣාධි යනු සමෘද්ධ වෙයි. ඔපවාසස්ස යනු නිසා ඒ වසන්නහුගේයි, අභිභූය්‍ය යනු යටපත්කොට මැඩපවත්වායි, ඉරියති යනු පවතියි, මේ සූත්‍රයෙහි විදඝීනාසහගත මාභීය කියනලදි.

10. 3. 4

සිවුවැන්නෙහි ජානාම්මං ධම්මං යන මෙයින් නුවණින් දක්නා ආකාරය කියනලදි. භාවිතකායොමිති යනාදියෙන් තෙවෙනවර වාද දෙකක් එකට කියනලදි. මේ තුනම ද අරහත් බවට දනියි. අඩ්ඨවාදං වද්දෙය්‍ය යනු මම ආඨාය වෙමැයි වාදයක් කියන්නේය. උපභිග්ගතුං යනු බැහැර කොට දැමීමටයි.

10. 3. 5

පස්වැන්නෙහි සියලු අත්ථයෙන් කසිණයෝ තදාරම්මණ වූ ධර්මයන්ට ක්‍ෂේත්‍රාත්ථයෙන් හෝ අධිෂ්ඨාතාර්ථයෙන් ආයතනයෝ වෙන්නුයි කසිණායතනානි නම්. උභ්බං යනු මතු අභස්තලයට අබිච්චයි, අඛො යනු යට බිම්තලයට අබිච්චයි, තිරිසං යනු කෙත් මඩුල්ලක් මෙන් හාත්පසින් පිරිසිදුයි, ඇතමෙක් උඩටම විහිදුවයි, ඇතමෙක් යටටය, ඇතමෙක් හාත්පසිනි. ඒ ඒ ආකාරයෙන්ම මෙසේ විහිදුවයි. රූපදකිනු කැමත්තේ ආලෝකය මෙනි, එහෙයින් එකෙක් පඨවිකසිණය උඩට යටට සරසට හඳුනා ගනිති කියනලදි. අභ්‍රමං යන මෙය වනාහි එකෙකුට වෙනත් ස්වභාවයකට නොපැමිනෙනු

සඳහා කියන ලදි. යම්සේ නම් ජලයට පිවිසි තැනැත්තාට සියලු දිසාවන්හිම ජලයම වෙයිද වෙනෙකක් නොවේද එසේම පඨවිකසිණය පඨවිකසිණයම වෙයි. ඔහුට වෙනත් කසිණ මුසුවීමක් නැත. සියලු තත්ති මේ ක්‍රමයයි. අප්පමාණං යන මෙය ඔහුගේ පැතිරවීම අප්‍රමාණවශයෙන් කියනලදි. එය සිතින් පතුරුවන්නේ සියල්ලම පතුරුවයි. මෙය ඔහුට මුල මැද අගයයි ප්‍රමාණයක් නොගනියි. විඤ්ඤාණකසිණං යනු මෙහි කසිණ ඉහල අහසෙහි පැවති විඤ්ඤාණයයි. එහෙයින් එය විඤ්ඤාණයයි කියනු ලැබේ. කසිණ වශයෙන් ද කසිණ ඉහළ අහස වශයෙන් ද එහි පැවති විඤ්ඤාණයෙහි උද්ධයට සරස් බව දකුණුය. මේ මෙහි සංකෂ්පයයි. කම්ප්ථාන භාවනාක්‍රමයෙන් මේ පඨවිකසිණාදිය විස්තර වශයෙන් විසුද්ධි මග්ගයෙහි කියනලදි.

10. 3. 6

සවැන්නෙහි කුමාරිපඤ්ඤාය යනු මාරදු කුමරියන්ගේ ප්‍රශ්නයන්හියි. අප්‍රච්ඡාද පඨනං හඳුනාගත්ත යන පද දෙකින්ම රහත්බවම කියනලදි. සෙතං යනු රාගාදී කෙලෙස් සෙනහයි, පිටිසාරාදිපං යනු ප්‍රියජාතිකවූත් ප්‍රසාදජාතිකවූත් වස්තූන්හි උපදින බැවින් එසේ ලබන ලද නම් ඇත්තේයි. එකොහොත් ස්වාධිකාරයක් සහිත වූයේ මෙසේ කෙලෙස් සෙන් දිනා මම හුදෙකලාව ධ්‍යානවඩන්නේ සුවය වින්දෙමි, පසක් කෙළෙමි. ස්වකං යනු සාක්ෂ්‍ය භාවයට පත්, ධර්ම සාක්ෂ්‍යයයි, න සමපජ්ජති කෙන වී මෙ යනු මගේ කිසිවකු සමග මිතුරුනමක් නැත. පඨවිකසිණසමාපත්තිපරමා ඛො ගතිති එකෙ සමභ්‍රාමාණා අප්‍රාග්‍රිහිකානෙතසුං පඨවිකසිණ සමාපත්තිය පරම වූ උතුම් අප්‍රච්ඡාද ගෙන ඉඳිදවුවාණුය. යාවතා ඛො ගතිති පඨවිකසිණසමාපත්තිපරමතා යනු පඨවිකසිණ සමාපත්තියෙහි උතුම්බව යම්තාක්ද, හඳුනාගැනීම හඟවා යනු එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අභිඤ්ඤා ප්‍රඥාවෙන් දැනගත්තේය. ආදිමඤ්ඤා යනු සමුදය සත්‍යය දුටුවේය, ආදිනවමඤ්ඤා යනු දුක්ඛසත්‍යය දුටුවේය, නිශ්සරණමඤ්ඤා යනු නිරෝධ සත්‍යය දුටුවේය. මග්ගමග්ගඤ්ඤානමඤ්ඤා යනු මාර්ගසත්‍යය දුටුවේය. අප්‍රච්ඡාද පඨනං යනු මේ සිවුසස් දුටුබැවින් රහත්බව නමැති අප්‍රච්ඡාද පැමිණීමක්, තැවුල් සංසිද්ධි සඳහා හදවතට ශාන්තියක් යනුයි.

10. 3. 7

සත්වැන්නෙහි අභිජානාදි යනු මනාව දැන පසක් කොට වසවු, අභිඤ්ඤාය යනු මනාව දැනයි, ඉධ යනු මේ, ධම්මදෙසනාය වා

ධම්මදේශනං යනු ඉදින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ මේ ධර්මදේශනාව සමඟ අපගේ ධර්මදේශනය හෝ අපගේ ධර්මදේශනාව සමඟ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මදේශනය අරභයා වෙනසක් කියන්නහු ද ඒ කුමක් නම් දැයි කියත්, දෙවැනි පදයෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. මෙසේ ඔවුහු මැදින් බිඳුණු සවණියක් මෙන් සසුන සමඟ තමන්ගේ ලබ්ධිය වචන මාත්‍රයෙන් මිහිරි කොට තැබූහ. **තෙව අභිග්‍රහදිංඟු** යනු එය එසේමයයි නොපිළිගත්ත, **න පටිකේතාසිංඟු** යනු මෙය එසේමයයි පිළිකෙටු නොකළහ, කුමක් හෙයින්දයත්? ඒ තීර්ථකයෝ නම් දැන හෝ නොදැන කියන්නහුයයි සතුටු නොවූහ. **න සමපායිකානි** යනු සම්පාදනය කොට කීමට නොහැකි වෙත්. **උත්තරිකුට වීඝාතං** යනු නොසපයන්නෝ මත්තෙහිද දුකට පැමිණෙත්, සපයා කීමට නොහැකිවන්නන්ට දුක උපදියි, **යථා තං හික්ඛවෙ අවිසයස්මිං** යනු මෙහි ද තං යනු නිපාතමාත්‍රයකි. යථා යනු හේතු දැක්වීමේ වචනයයි, යම් විෂය නොවන - ගොදුරු නොවන දෙයක ප්‍රශ්න අසන ලද්දාහු වෙතියි අපරීයි, **ඉතො වා පන සුඛවා** යනු මේ මගේ සසුනින් හෝ අසායි, **ඉතො** යනු තථාගතයන් වහන්සේගෙනුදු තථාගත ශ්‍රාවකයකු ගෙනුදුයි. **ආරාධෙය්‍ය** යනු සතුටු කරවන්නේය, වෙනත් ලෙසකින් සතුටු කිරීමක් නම් නැතැයි දක්වයි, **එක්ඛමෙම** යනු එක් ධර්මයකයි, මෙයින් උදෙසීම දක්වන ලදි, අන්‍යයාගෙන් **කතමස්මිං එක්ඛමෙම** යන මෙයින් ප්‍රශ්නය දක්වන ලද්දේය, සියලු සත්වයෝ ආහාරය මත සිටින්නෝය යන මෙය මෙහි පිළිතුරුදීමයි. සෙසු තැන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි, **සමමා හික්ඛිදමානො** යනාදියෙහි මනාව හේතුන්ගෙන් න්‍යායයෙන් නිශ්චිදානුපක්‍ෂානාවෙන් නිර්වේදයට පත් වන්නේ උකටලී වන්නේ **විරාගානුපස්සනාවෙන්** නොඇලෙන්නේ **පටිසම්ඛානුපස්සනාවෙන්** මිදීමට උපාය දැන මිඳෙන්නේ අධිමොක්‍ෂ වශයෙන් හෝ මිඳෙන්නේ සනිටුහන් කරන්නේය යනාපරීයි. උදයවශයෙන් පිරිසිදු පුච්ඡාත්තය දැකීමෙන් මනාව කෙළවර දක්නේයි, **සමමර්වාහිසමෙව** යනු සමාන සභාග බව ක්‍රවණින් මනාව වටහාගෙනයි, **දුක්ඛස්සාත්තකරො ගොති** යනු සියලු සසර දුක නිමකරනෙක් අවසන් කරන්නෙක් වෙයි, **සබ්බො සත්තා** යනු කාම භවාදීන්හි ද එක් ස්කන්ධයකින් යුත් භවයන්හි ද වශයෙන් සියලු භවයන්හි සියලු සත්වයෝයි, **ආහාරට්ඨිකිකා** යනු ආහාරයෙන් පැවැත්ම මොවුන්ගේනුයි ආහාරට්ඨිකිකා නම්. මෙසේ සියලු සත්වයන්ගේ පැවැත්මේ හේතුව ආහාරයයි, ඒ ධර්මය එහිනුයි **එක්ඛමෙම** නම්. මෙසේ පවත්නා කල්හි "අසඤ්ඤ සත්තා දෙවා අහෙතුකා අනාහාරා අඵඤ්ඤා" ආදී යමක් කියන ලද්දේද එය විරුද්ධ නොවන්නේද? විරුද්ධ නොවෙයි. ඔවුනට ධ්‍යානය ආහාරය වෙයි. මෙසේ ඇති කල්හි ද "වත්තාරොමෙ හික්ඛවෙ ආහාරා" යන මෙය විරුද්ධ නොවේද?

මෙය ද විරුද්ධ නොවේ. මේ සුත්‍රයෙහි නිෂ්පරියායෙන් ආහාර ලක්ෂණ වූ ධම්මයෝ ආහාරයෝයි කියනලදි. මෙහි වනාහි පරියාය වශයෙන් ප්‍රත්‍යය ආහාරයයි කියනලදි. සියලු ධම්මයන්ට ප්‍රත්‍යය ලැබීමට වටිනි, එය ද යම් යම් ඵලයක් උපදවයි ද ඒ ඒ දෙය ගෙනෙයි (ආහාරනි) නම්. එහෙයින් ආහාරයයි කියනුලැබේ. එහෙයින් වදාළසේක. අවිජ්ජාසංඝාතං භික්ඛවෙ සාහාරං වදාමි, නො අනාහාරං කො ව භික්ඛවෙ අවිජ්ජාය ආහාරො පඤ්චවිරණාකිස්සා වචනියං" යනුවෙනි. මෙය මෙහි අදහස් කරනලදි. මෙම ප්‍රත්‍යයාහාරය ගත් කල පරියාය ආහාරය ද නිෂ්පරියාය ආහාරය ද යන සියල්ල ගන්නා ලද්දේම වෙයි. එහි අසංඥාභවයෙහි ප්‍රත්‍යයාහාරය ලබයි, බුදුන් නොපහළ කල්හි කීර්ථක ආගමික නිකායෙහි පැවිදිවූවෝ වායෝ කසිණයෙහි පරිකම් (භාවනා) කොට වතුර්ථධ්‍යානය උපදවා එයින් නැගිට මේ සිතට නිගාවේවා! සිත පිළිකුලකි. සිතේ නැතිවීමම යෙහෙකි. සිත නිසා වධබන්ධනාදී හේතුවෙන් දුක උපදියි. සිත නැති වීට මේවා නැතැයි කැමැත්ත උපදවා නොපිරිහුන් ධ්‍යාන ඇත්තෝව කථරිය කොට අසංඥ භවයෙහි උපදිත්. යමෙක් මිනිස් ලොවදී යම් ඉරියව්වක් ආශාකළේ වේද හෙතෙම ඒ ඉරියව්වෙන් ඉපිද විතුරුපයක් මෙන් වී කල්ප පන්සියයක් සිටියි. එපමණ දිගු කලක් නිදා ගත්තේ මෙන් වෙයි. මෙබඳු වූ සත්වයන්ට ද ප්‍රත්‍යයාහාරය ලැබෙයි. ඔවුහු යම් ධ්‍යානයක් උපදවා උපන්නාහුද එයම ඔවුන්ගේ ප්‍රත්‍යය වෙයි. යම්සේ දුනුදිය වේගයෙන් යවනලද හීය දුනුදිය වේගය ඇති තෙක් යයි ද එසේ ධ්‍යාන ප්‍රත්‍යය ඇතිතාක් සිටිත්. එය නිමි කල්හි වේගය නිමවූ හීය මෙන් ඇදවැටෙත්, වුක්තවනවිට ඔවුන්ගේ ඒ රූපකාය අතුරුදහන් වෙයි. කාමාවචර සංඥාව උපදියි. ඒ සංඥාව ඉපදීමෙන් ඒ කයින් වුක් වූවාහුයි පැනෙත්. නිරාගත සත්වයෝ උප්පාතඵලයෙන් ජීවත් වන්නෝ ද පුණ්‍යඵලයෙන් ජීවත් වන්නෝ ද නොවෙතියි කියන ලදහ. ඔවුන්ගේ කවර ආහාරයක්ද? ඔවුන්ගේ කම්මයම ආහාරයයි. කිම ආහාර පසක් ඇත්ද? පසකි, නොපසකියි මෙය නොකිව යුතුය. ප්‍රත්‍යය ආහාරය වේය යන මෙය කියනලද්දේ නොවේද? එහෙයින් යම් කම්මයකින් නිරයෙහි උපදිත්ද එයම ඔවුන්ගේ පැවැත්මේ ප්‍රත්‍යය බැවින් ආහාරයයි යන කාරණය සඳහා, "යම්තාක් එම පාපකම්ම අවසන් නොවේද ඒතාක් කථරිය නොකරයි" - න ව තාව කාලංකරොති න තං පාපං කම්මං බන්ධනි හොති" යන මෙය කියනලදි. කබලිඬකාර ආහාරය අරහයා ද මෙහි විවාදයක් නොකළයුතුය. මුවෙහි උපදින කෙළ ද ඔවුනට ආහාරකෘත්‍යය ඉටු කරයි. කෙළ නිරයෙහි දුක්ඛවේදනීය වී ප්‍රත්‍යය වෙයි. ඤාතීයෙහි සුඛවේදනීයව ප්‍රත්‍යය වෙයි. මෙසේ කාමභවයෙහි අවිශේෂයෙන් ආහාරසත්තරෙකි. රූපාරූපභවයන් අතුරෙහි අසංඥයන් හැර සෙස්සන්ට තුනෙකි. අසංඥයන්ට මෙන්ම

සෙස්සන්ට ද ප්‍රත්‍යය ආහාරයැයි මේ අයුරින් සියලු සත්වයෝ ආහාරය පැවැත්ම කොට ඇත්තෝයයි දකියුතුය. එහි සතර හෝ එකම ප්‍රත්‍යයාහාරය වුව ද දුක්ඛ සත්‍යයයි. ආහාරය ඇතිකර දෙන පුළු කෘෂ්ණාව සමුදයසත්‍යයයි. දෙදෙනාගේම නොපැවැත්ම නිරෝධ සත්‍යයයි. නිරෝධය දැනගන්නාවූ ප්‍රඥාව මාභීසත්‍යයයි මෙසේ සිවුසස් වශයෙන් සියලු වාරයන්හි යෙදීම කටයුතුය.

10. 3. 8

අටවැන්නෙහි කප්ඛග්‍රායං යනු මෙසේ නම් ඇති නගරයෙහියි. කප්ඛග්‍රායනු කප්ඛගල නුවර වැසියෝයි, මහාපඤ්ඤායනු මහත් අරුත් එක්කරගත් ප්‍රශ්නයන්හියි, යථා මෙව චායං යනු යම් සේ මෙහි මට හැගෙයිද. සමමා සුභාවිතවිග්‍රහා යනු හේතුවෙන් ක්‍රමයෙන් මනාව ප්‍රගුණ කළ සිතැත්තේයි, එසෝ වෙවෙතස්ස අපෙථා යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මයෝ සතරෙකි යනාදී ප්‍රශ්න සතර ආහාරයකි යනාදී ක්‍රමයෙන් විසඳනලදි. යම්හෙයකින් සතර ආහාරයන් මනාව දත්විට සතර සතිපට්ඨාන වඩනලද්දේ වෙයි ද ඒවා වැඩු විට සතර ආහාර මනාව දන්නා ලද්දේම වේද එහෙයින් දේශනා විලාසයෙන් ව්‍යංජනයම විවිධය, අපථය වනාහි එකක්මය. ඉන්ද්‍රියයන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. එහෙයින් "එසෝ වෙවෙතස්ස අපෙථා" යනුවෙන් කියනලදි. අපථ වශයෙන් මේ දෙකම එකක්ම වෙයි.

10. 3. 9

නවවැන්නෙහි ඤාච්ඤා යනු යම්පමණවූයි, කායිකොසලා යනු කායි කොසල දනව්වැසියෝයි. අපෙථව අඤ්ඤාථතං යනු වෙනසක් ඇත්තේමය. අපථ විපරිණාමො යනු මරණය ද ඇත, තස්මිංහි භික්ඛුඤ්ඤා යනු ඒ එකෙණෙහි උපන්දෙයෙහි ද කලකිරෙයි. අග්‍රො විරජ්ජති යනු සැපතින් අග්‍රවූ කොසොල් රජබවෙහි නොඇලෙයි. පගෙව භික්ඛං යනු පළමුවම පහත්දෙයෙහියි. මද ආයු ඇති මිනිසුන්ගේ පස්කම් ගුණ සමූහයෙහියි, මනොමයා යනු ධ්‍යාන සිතෙන් උපන්නාවූයි, චාරාණාගෙයකං යනු බරණැසෙහි උපන්, එහි කපු ද මෙලෙක්ය, නුල් කට්ඨන්තියෝ ද දක්ඛය, දිය ද පිරිසුදුය, සිනිදුය, උග්‍රතොභාගවිමටං යනු දෙපසෙහිම සියල්ල මෙලෙක්ව සිනිදුව හැගෙයි, සතර ප්‍රතිපදාව ලොකිකලෝකෝත්තර මිශ්‍රකව කියනලදි. සංඥාවන්හි පළමුවැන්න කාමාවචරසංඥාවයි, දෙවැන්න රූපාවචර සංඥාවයි, තෙවැන්න ලෝකෝත්තර සංඥාවයි, සිවුවැන්න ආකිඤ්ඤායතන සංඥාවයි. යම්හෙයකින් ඒ සංඥාව අග්‍රයයි පැමිණියාද එයින් ශ්‍රේෂ්ඨවූ සංඥා

ප්‍රඥප්තියක් නැත්තේද එහෙයින් අග්‍රයයි කියනලදි. බාහිරකානං යනු සසුනින් බැහැරව පැවතියවුන්ගේයි, නො වග්‍ගං නො ව මෙ සියා යනු ඉදින් මම අතීතයෙහි නොවූයෙමිද දැනුදු මේ මගේ ආත්මභාවය නොවන්නේය, න ගවිග්‍ගාමී න මෙ ගවිග්‍ගාමී යනු ඉදින් අනාගතයෙහි ද නොවන්නෙමි නමි මට කිසි පළිබෝධයක් නොවන්නේය, අග්‍රො වීරජ්ඣි යනු උචේද දෘෂ්ටියෙහි නොඇලෙයි, උචේද දෘෂ්ටිය මෙහි නිවනට කැවුලක් බැවින් අග්‍රයයි විය. පරමභවසුද්ධිං යනු උත්තමාත්මවිසුද්ධියයි, නෙව සංඤානාසංඤායතන සමාපත්තියට මේ නමකි. ආකිංඤායතනය විදර්ශනාවට ආසන්නතේතුව වන බැවින් අග්‍ර නමි විය, නෙව සංඤානාසංඤායතනය දීඝායුෂ්ක බැවින්, පරමදිට්ඨමමභිබ්බානං යනු මේ අත්බැවිහිම උතුම් නිවනයයි, අනුපාදාච්ඡොබො යනු සතර උපාදානයන්ගෙන් නොගෙන සිතේ විමොක්‍ෂයයි, රහත්බවට මෙය නමකි. පරිඤ්ඤං යනු ඉක්මවීමයි, එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් කාමයන්ගේ ඉක්මවීම පනවති. අරූපධ්‍යානයන්ගෙන් රූපයන්ගේ ඉක්මවීම පනවති. අනුපාදා නිවනින් වේදනාවන්ගේ ඉක්මවීම පනවති. නිවන වනාහි සියලු වේදයිතයන් ප්‍රහීන කළ බැවින් වේදනාවන්ගේ ඉක්මවීම නමි, අනුපාදාභිබ්බානං යනු ප්‍රත්‍යය නැති නිවනයයි, මේ සුත්‍රය දේශනා කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනභිරතියෙන් (සසුනෙහි නොඇල්මෙන්) පෙළුණොවු පත්තියයක් හික්කුන් දැක ඔවුන්ගේ අනභිරතිය දුරුකිරීම සඳහා දෙසුසේක. ඔවුහු ද අනභිරතිය දුරුකොට දෙසුමට අනුව ඥානය මෙහෙයවා සෝවාන් වී පසුකලෙක විදසුන් වඩා රහත් බවට පැමිණියාහුය.

10. 3. 10

දසවැන්නෙහි උග්‍රෙණාධිකාය නිවර්තො හොති යනු යුද්ධයෙන් නැවතියේ වෙයි, ලුග්‍රාධිප්පායො යනු බිම්සර රජුට දුටු දෙන්නාවූ මහ කොසොල් රජු විසින් රාජ්‍ය දෙකට අතරෙහි ලක්‍ෂයක් ඉපැයෙන කාසිග්‍රාමය දියණියට දෙනලදි. අජාසත් විසින් පියා නසනු ලැබූ කල්හි ඔහුගේ මව ද රජුගේ වියොවින් උපන් සොවින් නොබෝදිනකින්ම මියගියාය. ඉක්බිති පසේනදි කොසොල් රජතෙමේ අජාසත් විසින් මාපියෝ මරණලදහ. මගේ පියාසතු ගමයි (සිතා) ඒ සඳහා වියවුල් කරයි. අජාසත් රජතෙමේ ද මගේ මව සතුටුවකැයි වියවුල් කරයි. ඒ ගම සඳහා මයිල් බැණණු දෙදෙනාම සිවුරහ සෙනහ සන්නද්ධ කොට යුද වැදුනාහ. එහිදී පසේනදි කොසොල් රජ තෙමේ දෙවරක් අජාසත් රජු අතින් පැරදුනේ නුවරට පිවිසියේය. තෙවැනි වර කෙසේනමි මගේ ජය වන්නේදැයි වරපුරුෂ මාගීයෙන් යුදකළයුතු ආකාරය

දැන බලඇණි සුදාණම් කොට දෙපසින් වටකොට අජාසත් රජු (පරදවා) ගත්තේය. එතුන්පටන්, දිනුම බලාපොරොත්තුවෙන් ලද බැවින් ලදබාධිප්‍රාය නම්වීය. යෙනාරාමො තෙන පායාසි යනු පිටිනුවරෙහි ජයකඳවුර පිහිටුවා නුවර සරසන තුරු බුදුන්වහන්සේ වදින්නෙමි. නුවරට පිවිසි කල් පටන් පමාවන්නේයයි ඇමති සමූහයා පිරිවරන ලද්දේ ආරාමයට පිවිසියේය. කවර විටෙක පිවිසියේද යත්? සම්බුදුන් වහන්සේ පිණ්ඩපාතය නිමවූ හික්කුන්ට ඔවදන් දී ගෙකිළියට පිවිසි විට හික්කු සංඝයා ද ඔවදන් පිළිගෙන තමතමන්ගේ රාත්‍රිස්ථාන, දිවාස්ථානාදියට ගිය කල්හිසි, වඩකමන්හි යනු කවර වෙලාවක සක්මන් කරන්ද? රසවත් බොජුන් හේතුවෙන් (හටගත්) ථීනමිද්ධය දුරුකරනු සඳහා පසුබතෙහි සක්මන් කොට නතා සිරුර සෘතු ගත්වා හිඳ මහණදම් කරන්නවුන්ගේ සිත එකඟ වෙයි. යෙතෙ හික්කු යනු තෙතම ශාස්තෘන්වහන්සේ කොහි වාසයට එළැඹිසේක්දැයි පිරිවෙණින් පිරිවෙණට නොගොස් විමසාම යන්නෙමැයි බලන්නේ අරණෙහි ඇතුන් මෙන් සක්මන් කරනු ලබන පාංශුකුලික හික්කුන් දැක ඔවුන්ගේ සම්පයට ගියේය. එය සඳහා මෙය කියනලදි. දුග්ගතකාමා යනු දකිනු කැමැත්තාහුයි, විශාරො යනු ගඳ කිළිය සඳහා කීවාහුය, අතරමාණො යනු ඉක්මන් නොවී හෙමින් පියවර පමණ තත්හි පියවර තබමින් වත්කොට සුසුමුදු මුතුචූලි සිදුවර වැනි චූල්ල නොනසමින් හුන්නාවූ යන අරුත්ය. ආළිඤ්ඤා යනු ප්‍රමුඛයෙහි (දොරටුව ඉදිරිපසෙහි). අග්ගලං යනු කවුළුවයි, උක්කාසිචො යනු උගුර හඬවායි, ආකොටෙහි යනු නියගින් මඳක් යතුරු සිදුර සම්පයෙහි තට්ටුකරවයි කියනලද්දේ වෙයි. දොරට ඉතා උඩින් අමනුෂ්‍යයෝ ද ඉතා යටින් සථියෝ ද තට්ටු කරති. එසේ තට්ටු නොකොට මැද සිදුරු සම්පයෙහි තට්ටුකළ යුතුය යන මෙය දොරටු තට්ටු කිරීමේ ව්‍යයයි කියත්. විවරි ගගවා ආරං යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නැගිට දොර විවර නොකරති. ඇරේවායි අත දිගු කරති. නොයෙක් කෙළගණන් කල්පයන්හි දන් දෙන්නා වූ ඔබවහන්සේ විසින් සියකින් දොර ඇරීමක් නොකරන ලදැයි දොර තෙමීම විවරවෙයි. යම් හෙයකින් එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සිතෙන් විවරවීද එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දොර විවර කළහයි කීමට වටීයි. මෙඤ්ජනාරං යනු මෙමිත්‍රියෙන් යුක්තවූ කායිකවාචසික උපහාරයකි, කතඤ්ඤානං යනු මේ රජතෙමේ පෙර ස්ථුලශරීර ඇත්තේ විය. ද්‍රොණයක් අහර බුදියි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට

තැමව්ට සිහි ඇති ලද බොජුනෙහි පමණ දන්නා ඒ මිනිසාගේ වේදනාව තුනිවෙයි. ආයුෂ චූඩිකරමින් සෙමෙන් (අහර) දිරවයි.

* මනුරුක්ක සදා සතීමකො - මහං ජානකො ලඞ්භොජනෙ තනු කසා හවනති වේදනා - සණ්ඨං පිරති ආයුපාලයං.

මේ අවවාදය දුන්නේය. හෙතෙම මේ ඔව්දනෙහි සිට දවසින් දවස එක් එක් (පිටුවක්) අඩුකොට අනුක්‍රමයෙන් නැළියක බත් උපරිමයෙහි පිහිටියේය. ඔහුගේ අවයව ද සවිමත්ව සිටියේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කරනලද ඒ උපකාරය සඳහා මම ස්වාමීනි, කළඟුණ ඇති බව, කෘතීවේදිත්වය දකිමින්" යයි කියනලදි. අරියෙ ඥායෙ යනු විදසුන් සහිත මගෙයි. චුඤ්ඤිමො යනු වචනලද සිල් ඇත්තේයි, අරියඤ්ඤිමො යනු පෘථග්ජන නොවන ශීලයන්ගෙන් යුක්තවූයේයි, කුසලඤ්ඤිමො යනු නිවැරදි ශීලයන්ගෙන් යුක්තවූයේයි ආරක්‍ෂාකො යනු උපදින්නේද අරණෙහි උපන්නේය. බුදුවන්නේද අරණෙහි බුදුවූයේය දෙවිවිමනක් බදු ගෙකිළියෙහි වෙසෙන්නේද අරණයෙහිමයයි දක්වමින් මෙසේ කීය. සෙස්ස සියලු තන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි මහා වර්ණාවයි.

—//—

උපාලි වර්ණාව

10. 4. 1

සතරවැනි වර්ණයෙහි සංකල්පවත්තාය යනාදියෙහි සංකල්පයාගේ විශිෂ්ටභාවයයි, "සුච්ඡාදෙව"යි ආකූන්හි මෙන් මැනවි ස්වාමීනියි වචන පිළිගන්නා බවයි, යමෙක් තථාගතයන් වහන්සේගේ වචනය පිළිගනියිද ඔහුට එය දිගුකලක් හිත සුව පිණිස පවතියි. එහෙයින් සංකල්පයාගේ "මැනවි ස්වාමීනි"යි වචන පිළිගැනීම සඳහා පනවන ලදි. නොපිළිගැනීමෙහි ආදීනවයක් පිළිගැනීමෙහි ආනිශංසයක් දක්වා බලාත්කාරයෙන් යටපත් නොකොටය යන මෙකරුණ පැහැදිලි කරමින් "සංකල්පවත්තාය"යි පැවසූ සේක. සංකල්පවත්තාය යනු සංකල්පයාගේ පහසුබව සඳහායි, යහපත් පැවැත්ම සඳහා සුවපහසු විසිම සඳහාය යන අරුත්ය. දුමමඛකුණං පුග්ගලානං නිග්ගහාය යනු දුමමඛකුණං නම් දුසිල් පුද්ගලයෝයි. යමෙක් මඛකුණාවයට - දුසිල් බවට පැමිණෙන්නාහු දුකසේ පැමිණෙත්. (ශික්‍ෂාපද) ඉක්මවීමක් කරන්නාහු හෝ ලජ්ජා නොවෙත්, ඔවුනට නිගා කරනු සඳහායි. ඔවුහු ශික්‍ෂාපදය නොමැතිවිට නුඹලා විසින් කුමක් දක්නා ලද්දේද? කුමක් අසනලද්දේද, අපවිසින් කුමක් කරනලද්දේද? කවර වස්තුවක කවර ඇවතක් ආරොපනය කොට නිග්ග කරන්නාහුදැයි සංකල්පය වෙහෙසවන්නාහුය. ශික්‍ෂාපදය ඇතිවිට සංකල්පය ශික්‍ෂාපදය පෙන්වා ඔවුනට ධර්මානුකූලව නිගා කරන්නේය. එහෙයින් දුමමඛකුණං පුග්ගලානං නිග්ගහායයි කියනලදි. පෙගලානං යනු ප්‍රියශීලී හික්මුන්ගේ

පහසු පැවැත්ම සඳහාය. ප්‍රියශීලී හික්කුහු කළයුතු නොකළයුතු දෙය, වැරද්ද සහ නිවැරද්ද ඉම සහ කොන නොදන්නාහු ශික්ෂාත්‍රය සපිරීමෙහි ගැටෙමින් වෙහෙසෙති. ඔවුහු වැරද්ද නිවැරද්ද ද ඉම හා සීමාව ද දැන ශික්ෂා සපිරීමෙහි ගැටෙමින් නොවෙහෙසෙති. එහෙයින් ඔවුනට සිකපද පැනවීම පහසුවිහරණය සඳහා පවතියි. දුසිල් මහණුන්ට යම් නිග්‍රහයක් වේද එයම ඔවුන්ගේ පහසුවිහරණයයි. දුසිල් පුලුලන් නිසා උපොසථ පචාරණයෝ අක්‍රියවෙත්. සධ්‍යකම් නොපවතියි. සමගිය නොවෙයි, හික්කුහු එකඟ නොවුවාහු උදෙසීම ආදියෙහි යෙදීමට නොහැකි වෙත්. දුසිලුන් නිග්‍රහ ලද විට මේ සියලුම උචුදරු නැති වෙයි. එයින් ප්‍රියශීලී හික්කුහු පහසුවෙන් වසත්. එහෙයින් "පෙසලානං හික්කුනං ඵාසුවිහාරාය"යි කියනලදි. දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය යනු දිට්ඨධම්මික ආසවයෝ නම් අසංවරයෙහි සිටි කැනැත්තා විසින් ඒ අත්බැවිහිම පැමිණිය යතු අතුල් පහර මුගුරු පහර අවිපහර අත්සිදීම් පාසිදීම් අපකීර්තිය, අයස විපිළිසරවීම ආදියයි. මොවුන්ගේ සංවරය සඳහා වැසීම සඳහා එනමග ඇතිරීම සඳහායි අරුත්ය, සම්පරාධිකානං යනු සම්පරාධික ආසව නම් අසංවරයෙහි සිටියහු විසින් කළ පවුමුල් කොට ඇති පරලොවදී නාරකාදියෙහි පැමිණිය යුතු දුක්වෙසෙසයි. ඒවා දුරුකිරීම සඳහායි, අප්පසන්නානං යනු ශික්ෂාපද පැනවීම ඇති කල්හි ශික්ෂා ප්‍රඥප්තිය දැන පැනවූ දෙයට අනුව පිළිපදන්නාවූ හික්කුන් දැක නොපහත්වූ බුද්ධිමත් මිනිස්සු, ලොව මහජනයා ඇලුම්කරන දුෂ්ණය කරවන මුළාවට පමණුවන යම් කරුණුවෙයිද මොවුහු ඒවායෙන් වෙන්ව ඇත්ව වෙසෙති, මොවුහු අමාරු දෙයක් කරනියි පැහැදීමට පැමිණෙත්. විනය පිටකයෙහි පොතදැක මිත්‍යාදෘෂ්ටික ක්‍රිවේදී බමුණන් මෙනි. එහෙයින් "අප්පසන්නානං පසාදාය"යි කියනලදි. පසන්නානං යනු සසුනෙහි පැහැදුනු යම් කුලපුත්‍රයෝ වෙත්ද ඔවුහු ද ශික්ෂා ප්‍රඥප්තිය හෝ පැනවීමට අනුව පිළිපදින්නාවූ හික්කුන් දැක පුදුමයකි, ආයච්චරු දිවි ඇතිතෙක් තිනිවෙලේ අහර ඇතිව විනය සංවරයෙන් පාලනය වෙමින් අමාරු දෙයක් කරනියි වඩවඩාත් පැහැදෙත්. එහෙයින් "පසන්නානං හියොභාවාය" යනුවෙන් කියනලදි. සඤ්චෙට්ඨිකායනු සඤ්චය ක්‍රීඩය. පරියාප්ති සඤ්චය, ප්‍රතිපත්ති සද්ධම්මය, හා ප්‍රතිවේධ සද්ධම්මය යනුවෙනි. එහි සියලුම බුද්ධවචනය පයච්චප්ති සද්ධම්මය නම්. තෙළෙස්වූකගුණ සිරිත්, සීල සමාධි විදශීනා යන මෙය ප්‍රතිපත්ති සද්ධම්මයයි නම්, නවලොවුතුරා දහම අධිගම (ප්‍රතිවේධ) සද්ධම්මය නම්. ඒ සියල්ලම ශික්ෂාපද පැනවීම ඇති කල්හි හික්කුහු ශික්ෂාපදය ද එහි විභාගය ද එහි අරථ බැබලවීම සඳහා අනෙක් බුද්ධවචනය ද හදාරත්. පනවනලද්දට අනුව පිළිපදිමින් පිළිවෙත් පුරා අවබෝධ කටයුතු ලොවුතුරු දහම අවබෝධ කරත්.

එහෙයින් ශික්ෂාපද පැනවීමෙන් සදහම් බොහෝකලක් පවතින්නේ වේ. එහෙයින් "සඤ්ජායකියා"යි කියනලදි. විනයානුගතයා යනු ශික්ෂාපද පැනවීම ඇතිකල්හි සංවරවිනය, පභානවිනය, සමච්චිනය, පඤ්ඤාතිවිනය යන සිවුවැදෑරුම් විනය අනුග්‍රහ කරනලද්දේවෙයි. තහවුරු කරනලද්දේ මනාව තහවුරුකරන ලද්දේය. එහෙයින් "විනයානුගතයා"යි කියනලදි.

10. 4. 2

දෙවැන්නෙහි පාරාජිකො යනු පරිපූර්ණව පැමිණියේයි, පාරාජිකථා විපක්ෂා හෙය් යනු අසුවල් පුද්ගලයා පාරාජිකයට පැමිණියේ නොවේදැයි මෙසේ කථාව පටන්ගෙන නොනිමින ලද්දේවෙයි. සියලුතැන්හි මේ ක්‍රමයයි.

10. 4. 3

තෙවැන්නෙහි උක්ඛාතිකාය යනු පැමිණි අධිකරණය සංසිද්ධිමට සංඝයා කෙරෙන් ඉවත්කොට උදුරායි, විනයෙ බො පන ධිකො හෙය් යනු විනයලක්ෂණයෙහි පිහිටියේ වෙයි. අභංගිරො යනු නොහික්වුණු වචනමාත්‍රයෙන් තමන්ගේ ලබ්ධිය (පිළිගැනීම) අත් නොහරියි. පට්ඨලො යනු ශරීරශක්තියෙන් ද ඥානශක්තියෙන් ද යුක්තවූයේයි, අඤ්ඤාපෙතො යනු දැන්වීමටයි, සඤ්ඤාපෙතො යනු මනාව දැන්වීමටයි, නිජ්ඤාපෙතො යනු බැලවීමටයි, පඤ්ඤාපෙතො යනු ප්‍රසාදය හටගැන්වීමටයි, අධිකරණො යනු විවාදාධිකරණය ආදී සකරාකාරයයි, අධිකරණාතිරොධං යනු අධිකරණය සංසිද්ධිමයි, අධිකරණාතිරොධගාමිතිං පට්ඨං යනු සත්වැදෑරුම් අධිකරණ සමචයයි,

10. 4. 4

සිවුවැන්නෙහි අනගිරිතිං යනු උකටලිබවයි, චූපකාසෙතො යනු දුරුකිරීමටයි, අධිසිලෙ යනු උතුම් ශීලයෙහියි, වික්කපඤ්ඤාවන්ති ද මේ ක්‍රමයමයි.

10. 4. 7

සත්වැන්නෙහි වඤ්ඤා යනු කාරණයන්ගෙනි, අවකස්සනි යනු පිරිස අදින්, වෙන්කරත්. එක්පසෙකට ඔසවා දමති, වචකස්සනි තදින් අදින්, යම්සේ වෙන්වුවාහු වෙන්ද එසේ කරත්. ආවේනිකමානි කරොති යනු වෙන්ව සංඝකම් කරත්.

10. 4. 9

තවවැන්නෙහි කපපට්ඨයං යනු ආයුෂ්කල්පයයි, කිංකිතං පතවති යනු පාපවිපාකය ලබයි, ආපායිකො යනු ආපායට යායුතු වූයි, තෙරගිකො යනු නිරයෙහි උපදින තැනැත්තායි, වග්ගරතො යනු හේදයෙහි ඇළුනේයි, යොගකෙබ්බිතො ධංකති යනු යොගකෙමයෙන් රහත්බවින් හිලිහෙයි, ඉවතට යයි.

10. 4. 10

දසවැන්නෙහි අනුග්ගහො යනු ඔවුනොවුනට සංග්‍රහයෙන් අනුග්‍රහ කිරීමයි. සෙස්ස සියලු තත්ති පැහැදිලිමය.

සිවුවැනි වූ උපාලි වර්ගයයි.

—//—

අකෙකාස වර්ගය

10. 5. 4

පස්වැනි වර්ගයෙහි සිවුවැනි සූත්‍රයෙහි කුසිනාරායං යනු එබඳු නම් ඇති නුවරෙහියි, මෙහි දෙවියන් සඳහා බිලි ගෙන යන්නුයි බලිහරණො නම්. ඒ බිලිගෙනයාමෙහි ඔලිගරණො නම්. අවජිඤ්ඤා අපාට්ඨමංසො යනාදියෙහි යම්කිසිවකින් පහරදෙන ලද්දේ හෝ වෙයිද වෙදකම් ආදිය කරනලද්දේ වෙයිද ඔහුගේ කායසමාවාරය වේයන් ආදීන් විසින් කනලද තල්පතක් මෙන් සිදුරු වූයේමය. අතගෑමට යම්කිසි තැනෙක්හි ගෙන පැහැසීමට නොහැකි බැවින් පටිමංස වූයේම වෙයි. මෙයින් වෙනස්වූ තැනැත්තේ අවජිඤ්ඤා අපාට්ඨමංසො නම් වෙයි. වට්ඨමාවාරය වනාහි බොරුකීම, අපහාස කිරීම, කේලාම් කීම, අමුලික ආපත්තියෙන් වෝදනා කිරීම යනාදියෙන් සිදුරු වූයේ ද පටිමංස සහිතවූයේ ද වෙයි. මෙයින් වෙනස්වූ තැනැත්තේ අවජිඤ්ඤා අපාට්ඨමංසො නම්. මෙතඃ ණු ඛො මෙ වීතඃ යනු බාධක සිදු කම්මට්ඨාන භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් ලබනලද මෙන් සිතයි. අනාඝාතං යනු වෛරයෙන් තොරවූයි, විෂ්කම්භනප්‍රභාතයෙන් නසනලද වෛර ඇත්තේ යන අරුත්ය, කභට්ඨිතං යනු මේ ශික්ෂාපදය කවර නුවරක කියන ලද්දක්ද? යනුයි, කාලෙත වක්ඛාමී යනාදියෙහි එකෙක් එක් ඉඩක් (අවස්ථාවක්) ගෙන වෝදනා කරන්නේ (සුදුසු) කාලයෙන් කියයි නම්. සභමුද දත්තල, සංවාදශාලාව පිටුහැසිරෙන මග, අසුත්තල ආදියෙහි හෝ උවැටුත්තල්හි හෝ වෝදනා කරන්නේ

අකාලෙහ වද්ධි නම්, සත්‍යයෙන් වෝදනා නගන්නේ ගුණෙහ වද්ධි නම්, කොළුව, මහල්ලා, ඔක්කුකාරය, පාංශුකුලිකය, ධම්කථිකය, නුඹලාට ගැලපේයයි කියන්නේ එරුණෙහ වද්ධි නම්, කරුණු ඇසුරුකොට මහඵ ස්වාමීනි, ඔක්කුබලන පාංශුකුලික හිමියනි, ධම්කථික හිමියනි, මෙය ඔබවහන්සේලාට ගැලපේයයි කියන්නේ සණ්ඨාන වද්ධි නම්, කරුණු ඇසුරු කොට කියන්නේ අභිසංගිණෙහ වද්ධි නම්, මෙතථිකො වක්කාමි නො ද්‍රෝශ්‍යතරො යනු මෙන් සිත උපදවා කියමි. දුෂ්ට සිත් ඇත්තේ නොවීයි.

10. 5. 5

පස්වැන්නෙහි කතං වා කර්මාන්ති වා යනු මෙවුන පාරාජික ඇවත ඉක්මවුවාහුය හෝ ඉක්මවන්නාහුය, රහතං යනු මැණික් රුවන් ආදියෙහි යම්කිසිවකි, පණෙව්හි යනු මැරීමට කැමති වෙයි, ඇතුන්ගෙන් බාධාව හෝ ඇතුන් විසින් වටකරගනු ලැබීම හෝ යනු එහි අර්ථයයි. සෙස්සෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි.

10. 5. 6

සවැන්නෙහි යෙහ කෙතථි කර්මට්ඨානෙහ යනු ගොවිතැන වෙළඳාම ආදිය අතුරින් කිසියම් කටයුත්තකිනි, අනාපජ්ජ අකුසලං යනු කිසියම් අකුසලයකට නොපැමිණෙයි, නිබ්බිසෙය්‍ය යනු උපදවන්නේය, රැස්කරන්නේය, අනාපජ්ජ අකුසලං යනු අකුසලයකට නොපැමිණෙයි, දුක්ඛා යනු දක්‍ෂයෙකි, උට්ඨානගම්පණො යනු උත්ථාන වීර්යයෙන් යුක්තවූයේයි, අලං වචනාය යනු කීමට යුක්තෙකි, එකන්තසුඛපට්ඨංවෙදී විගරෙය්‍ය යනු ඒකාන්තවූම කායික වෛතසික සුවය (නුවණින්විදිමින් වසන්නේය, අභිච්චා යනු වී නැතිව යාමෙන්ය, ගුවජා යනු සැපරහිත වූයි, මුසා යනු නිත්‍ය සුභ සුඛයයි ගනු ලබන්නාහුද එසේ නොවෙන්නුයි මුසායි, මොසධම්මා යනු නැසෙන ස්වභාවය ඇත්තෝයි, එහෙයින් ඒවා නිසා දුක උපදියයි දක්වයි, ඉධ ඛො පන වො යන මෙහි වො යනු නිපාත මාත්‍රයෙකි, අපණ්ණකං වා සොතාපණො යනු ඒකාන්තයෙන්ම සෝවාන්වූයේ හෝ වෙයි, හෙතෙමේත් ධ්‍යාන උපදවයි, බඹලොව හෝ ගොස් කාමස්වභී සයෙහි හෝ ඒකාන්තයෙන් සුව විදින්නේ වී වසන්නේය. මේ සුත්‍රයෙහිදී ශාස්තෘන්වහන්සේ අෂ්ටාංග උපොසථයේ ගුණ ප්‍රකාශකළ සේක.

10. 5. 7

සත්ථූතනෙති මධ්‍යාපණිගිතං යනු වැරදිව තබනලද්දාවූයි, අධමමචරියා විශමචරියා යනු අකුශල කම්පට වශයෙන් අධම්චරියා සංඛ්‍යාත විෂමචරියාවයි, සෙස්ස කුශල කම්පට වශයෙන් දතයුතුය. මෙසේ මෙහි මෙයම කියනලදි.

10. 5. 8

අටථූතනෙති පබ්බපිගෙන යනු ගිහිගෙයි විසීම අතහැර සසුනෙහි පැවිද්දට එළැඹී තැනැත්තා විසිනි, අභිඤ්ඤා යනු නිතරයි, නැවත නැවතයි, පට්ඨවේක්ඛිතබ්බා යනු බැලිය යුතුයි, සැලකිය යුතුයි, වේදණිකා යනු විවඡිභාවයයි. ඒ මේ විවඡිභාවය දෙවැදෑරුම් වෙයි, ශරීර විවඡි භාවය හා පරිෂ්කාර විවඡිභාවය යනුවෙනි, එහි කෙස්ඳවුල් බැමෙන් සිරුරෙහි විවඡි බව දතයුතුය. පෙර නොයෙක් අගරසබොජුන් රන්රිදී බඳුන්වල වළඳා සිරියහන් ගැබ්වල උතුම් සයනයන්හි වැදහෙව හිඳ හිකෙල් වෙඩරු ආදියෙන් බෙහෙත් කොට ද පැවිදිවූ කාලයෙහි පටන් සිදුණු ගැටලු කසට රස පොවනලද වස්ත්‍රභූතිය යුතුය, යකඩ පාත්‍රයෙහි හෝ මැටිපාත්‍රයෙහි මුසුබත බිදියයුතුය. රුක්මුල් ආදී සෙනසුන්හි තණ ඇතිරිලි ආදියෙහි වැදහෙවිය යුතුය. සම්කඩ පැදුරුකඩමාලු ආදියෙහි හිඳියයුතුය. පුතිමුත්‍රාදියෙන් බෙහෙත් කළයුතුය. මෙසේ මෙහි පරිෂ්කාර විවඡිත්වය දතයුතුය. මෙසේ සලකන්නාගේ මානය දුරුවෙයි. පරපට්ඨස්ථා මෙ පිටිකා යනු මගේ සිවුපස පිටිකාව අනුන් හා බැඳුනේය, අනුන් අයත්යයි මෙසේ සලකන්නාගේ ඉරියව්ව ගැලපෙයි, ආර්ථය පිරිසුදු වෙයි. පිණ්ඩපාතය ද ගරු කරනලද්දේ වෙයි. සිවුපසයෙහි ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නොකළ පරිභෝගයක් නම් නොවෙයි. අභේද්‍යා මෙ ආකපොත කරණිශො යනු උරය තෙරා ගෙල දැඩි කොට ලෙලෙන අයුරින් අනියතව පියවර තැබීමෙන් යන ආකාරයක් ගිහියන්ගේ වේද ඊට වෙනස්වූ ආකාරයක් (ආකල්පයක්) මාවිසින් කළයුතුය. සන්සුන් ඉඳුරන්ගෙන් සන්සුන් මනසින් වියදවූ පමණ බැල්මෙන් විෂම තැනක් ඉක්මවන දිය (ගෙනයන) රියක් මෙන් සිත්ගන්නා (ලෙස) නියමිත පියවර තැබීමෙන් මා යායුතුයයි සැලකිය යුතුය, මෙසේ සලකන්නාගේ ඉරියව්ව ගැලපෙන්නේ වෙයි, ක්‍රිවිධ ශික්ෂා සපිරෙයි. අත්තා යනු සිතයි, සිලිගො හ උපවද්ධි යනු ඔබගේ ශීලය අපිරිසුදුයයි ශීලයෙන් උපවාද නොකරයි. මෙසේ සලකන්නාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ලජ්ජාව හටගනියි. ඒ ලජ්ජාව තිදොරෙහි සංවරය ඇතිකරවයි. සිවුපිරිසුදු ශීලය ඇති කරවයි, සිවුපිරිසුදු සිල්හි පිහිටියේ විදසුන් වඩා රහත්

වෙයි, විඤ්ඤා සමුග්ගවාරියනු පණ්ඩිතවු එකට බඹසර හැසිරෙන්නෝයි, මෙසේ සලකන්නාට බැහැරිබිය හටගනියි, එය තිදොරෙහි සංවරය අතිකරවතැයි කියනලද අයුරින්ම දකුණුයි. නානාභාවෝ විනාශාභාවෝ යනු උපතින් නොයෙක් බවයි, මරණයෙන් වෙන්වීමයි, මෙසේ සලකන්නාට තිදොරෙහි නොදැමුණු අයුරක් නම් නොවෙයි. මරණ සතිය මනාව එළඹ සිටියේ වෙයි, කම්මසාකාමිනි යනාදියෙහි කම්ම මගේය, ස්වකීයය, තමන් අයත්ය යනු කම්මසාකාමි නම්. කම්මෙන් දියයුතු එලය දායාදය-කම්මේ දායාදය කම්මදායං නම්. එය දැඩිව ගන්නෙමැයි කම්මදායාදොයි. කම්ම මගේ යෝනියය කාරණයයි කම්මයොනි නම්. කම්ම මගේ බන්ධුවරයාය, ඥාතියායි කම්මබන්ධු නම්. කම්ම මගේ පිළිසරණය, පිහිටයැයි කම්මපටිසරණො නම්. තසාදායාදො හවිසාමි යනු ඒ කම්මයාගේ දායාදය එයින් දෙනලද එලය පිළිගන්නෙක් වෙමි. මෙසේ කම්මයෙන් කළදෙය සලකන්නාට පවුකිරීමක් නම් නොවෙයි. කතමගුහසා මෙ රතතින්ද්වා විහිපතතී යනු කීමෙන් ද වත් පිළිවෙත් කරන්නාවූ නෑතහොත් නොකරන්නාවූ මගේ - බුද්ධවචනය සජ්ජධායනය කරන්නාවූ නෑතහොත් සජ්ජධායනය නොකරන්නාවූ මගේ නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙහි කටයුතු කරන්නාවූ නෑතහොත් එසේ නොකරන්නාවූ මගේ (යනුවෙන්) කවරවිදියකින් වූ මගේ රැදහවල් ඉක්මෙයිද පෙරලෙයිද යන අරුත්ය. මෙසේ සලකන්නාගේ අප්‍රමාදය සපිරෙයි, සුඤ්ඤාභාවය අභිරමාමි යනු හුදෙකලා තෑනක් සියලු ඉරියව්වන්හි තනිවී කිම සතුටු වෙමිදැයි අරුත්ය. මෙසේ සලකන්නාගේ කායවිවේකය සපිරෙයි. උත්තරමනුසාධමා යනු උත්තරමනුසායනගේ, උත්තමාම මිනිසුන්වූ ධ්‍යානීන්ගේ මෙන්ම ආයාතීයන්ගේ ධ්‍යානාදී ධර්මයෝ - දසකුසලකම්පට සංඛ්‍යාත මනුෂ්‍යධර්මයෙන් හෝ උත්තරිතර විශිෂ්ටතර ධර්මයෝ මගේ සිතෙහි ඇත්ද විද්‍යාමාන වෙත්දැයි අරුත්ය. අලමරියඤ්ඤාණදසාන විසෙසො යනු මහත්ගත ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව දැනීම අරුතින් ඤාණයයි. ඇසින් දක්නාලද්දක් මෙන් ධර්මය පසක් කිරීම වශයෙන් දැකීම අරුතින් දසානසායාදී ඤාණදසානං නම්. ආර්යවූ උතුම් පිරිසුදු ඤාණදසානසායාදී අරියඤාණදසානං නම්. ආයාතීබවට සුදුසු වූ කෙලෙස් වැනසීමට සමත්වූ ආයාතී ඤානදර්ශනය මෙහි හෝ මොහුගේ හෝයි අලමරිය ඤාණදසානනො නම්. ධ්‍යානාදී හේද ඇති උත්තරමනුසාධමායවූ අලමරිය ඤාණදසානනය ද එයමය විශේෂය ද එයමැයි අලමරිය ඤාණදසාන විසෙසොයි. නෑතහොත් ඒ කෙලෙස් නැසීම සඳහා පිරිසුදු ඤාණදර්ශනයම විශේෂය වේ යන්නෙන් අලමරිය ඤාණදසාන විසෙසො නම්වේ. අධිගතො යනු මවිසින් ලබනලද්දේ වේද? සොහං යනු ලබනලද විශේෂය ඇති ඒ මමයි, පටිපිමෙ කාලෙ යනු මරණ මඤ්ඤායෙහි වැදහොත් කාලයෙහියි, පුට්ඨා යනු

සමුම්පරුන් විසින් ලබනලද ගුණ විශේෂය (ගැන) අසනලද්දේයි, නිමැවුණුයාම යනු ඇදහැරුණු සිරුර ඇත්තේ තෙද නැත්තේ නොවන්නෙමි. මෙසේ සලකන්නාට හිස් මරණයක් නම් නොවේ. (මුළාවු මරණයක් නොවේ.)

10. 5. 9

තවවැන්නෙහි පොහොසත්තිය යනු පුනර්භවය උපදවන්නාවූයි, භවසංඛාරය යනු භවය සංස්කරණය කරන කම්යයි. මේ සුත්‍රයෙහි සසරම කියන ලදි.

10. 5. 10

දසවැන්නෙහි ලෝකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍රකවූ දෙයම කියනලදි. සෙස්ස සියලු තැනහි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි වූ අකොස වර්ගයයි.

පළමු පණණාසකය නිමිශේයි.

—//—

දෙවැනි පණණාසකය

සවිග්ගක වර්ගය

10. 1. 1

දෙවැනි පණණාසකයෙහි පළමු සුත්‍රයෙහි සවිග්ගපරිඥාපකය යනු තමන්ගේ සිත සඳහා වූ ඔව්දනෙහි දක්නුයේයි, රජය යනු ආගන්තුකවූ උපක්ලේශයයි, අභිනාය යනු එහි හටගත් අවයවයන්හි කප්පිලකාදියි, ආසවානභිභාස යනු රහත්බව සඳහායි.

10. 1. 3

තෙවැන්නෙහි පටිභානෙත යනු වචන සටහනෙහි, සිවුවැන්නෙහි අධිපක්ඛාධමමච්ඡාසාය යනු සංස්කාර විමර්ශනය කරන්නාවූ විදර්ශනාවෙහි, අවවැන්නෙහි, අමනොගධා යනු මෙහි සොපධිශේෂ පරිනිථාණධාතුව කියනලදි. නිඛානපරිඥාසාය යනු මෙහි අනුපාදිශේෂයෙන් අනුපාදිශේෂ නිවනට පත්වූවහුගේ සියලු ධර්මයෝ අවසානයට පත්වූවාහු නම් වෙති. සෙසු පද යට කියනලද අරුත් ඇත්තේම වේ.

10. 1. 9

නවවැන්නෙහි **තඟ්ගා** යනු මෙසේ නුපුහුණු සිත ඇත්තනුට ශ්‍රමණාර්ථය නොපැමිණෙයි, එහෙයින් **යථාපබ්බජ්ජාපරිවිතඤ්ච නො විගතං ගව්ඤ්ඤි** යනු පැවිද්දට අනුරූපව පුරුදු කරනලද පරිදෙනි, යම් කිසිවෙක් පැවිදි වෙන්ද ඔවුහු සියල්ලෝ රහත්බව පතා (එසේ වෙති). එහෙයින් යම් සිතක් රහත්බව ලැබීම සඳහා පුරුදු කරන ලද්දේද වඩනලද්දේද එය පැවිද්දට අනුව පුරුදු කරනලද පරිද්දෙන් නමැයි දකුණුය. මගේ සිත එබඳු වන්නේයයි මෙසේ හික්මිය යුතුය. **ලොකඤ්ඤා සමඤ්ඤා විසමඤ්ඤා** යනු සත්වලෝකයාගේ සුවර්ත දුශ්චරිතයෝයි, **ලොකඤ්ඤා සමගවඤ්ඤා විගවඤ්ඤා** යනු ඒ ලෝකයේ වැඩිම ද විනාශය ද සැපත ද විපත ද යනුයි, **ලොකඤ්ඤා සමුදයඤ්ඤා අපචයමඤ්ඤා** යනු සංස්කාර ලෝකය සඳහා කියනලදි. ස්කන්ධායතනයන්ගේ උපත ද විනාශය ද යන අර්ථයි.

10. 1. 10

දසවැන්නෙහි **අනුකම්පං උපාදාය** යනු ගිරිමානන්ද තෙරුන් කෙරෙහි අනුකම්පාව නිසායි, **විඤ්ඤායොගො** යනාදිය වස්තුවශයෙන් දකුණුය. උපදවනලද ප්‍රසාදයන්ගේ රෝගයක් නම් නැත. **කණ්ණායොගො** යනු පිටත කණෙහි රෝගයයි, **පිනායො** යනු පිට නැහැයෙහි රෝගයයි, **රඛයා** යනු නියෙන් සිරු තැන්හි රෝගයයි. **පිත්තසමුට්ඨානා** යනු පිතෙන් හටගත්තාවූයි, ඒවා දෙතිසක් වෙයි, සෙමසමුට්ඨානා යනාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. **උතුපරිණාමජා** යනු සෘතු මිනිකිරීමෙන් දැඩි උණුසුමෙන් දැඩි සිසිලයින් උපදින රෝගයෝයි, **විසමපරිහාරජා** බොහෝවේලා සිටගෙන සිටීම හිඳගෙන සිටීම ආදී විසම පරිහරණයෙන් උපන්නාවූයි, **ඔපකකම්භා** යනු වධබන්ධන උපක්‍රමයෙන් හටගත්තාවූයි, **කම්මවිපාකජා** යනු බලවත් කම්මවිපාකයෙන් හටගත්තාවූයි. **ගහතං** යනු රාගාදී තැවුලෙන් සන්සිඳුනේයි, **පඤ්ඤා** යනු නොතැවීම් අරුතිනි. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලිමය.

පළමු සට්ඨකක වර්ගයයි.

—//—

යමක වර්ගය

10. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සාහාරං යනු ප්‍රත්‍යය සහිතවූයේය, විජ්ජාචූළකි යනු ඵලඥානය මෙන්ම සමභ යෙදුණු ධර්මයන් ද, ඛොජ්ජාධර්මා යනු මාභී බොධාංගයෝය,

10. 2. 2

දෙවැන්නෙහි භවතණ්ණාය යනු භවය පැතීමෙනි, මෙසේ සූත්‍ර දෙකෙහිම සසරම කියනලදී. මෙහි සසර ද පළමු සූත්‍රයෙහි අවිද්‍යා මූලකය, දෙවැන්නෙහි තෘෂ්ණා මූලකය,

10. 2. 3

තෙවැන්නෙහි නිව්ඛ්ඤානා යනු එකභවුවාහුයි, ඉධි නිව්ඤා යනු මෙලොවම පිරිනිවුමයි, ඉධි විභාය යනු මෙලොව හැර බඹලොවයි.

10. 2. 4

සිවුවැන්නෙහි අවේච්චපසන්නා යනු නොසැලෙන පැහැදීමෙන් යුක්තවූවාහුයි, සොභාපන්නා යනු ආර්යමාභී ශ්‍රෝතසං පත්වූවාහුයි, පස්වැන්නෙහි සංසාරමූලකවූ සුවදුක් විමසනලදී. සවැන්නෙහි ශාසනමූලකවූයි.

10. 2. 7

සත්වැන්නෙහි තළකපාතං යනු අතීතයෙහි බෝසතුන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා (වදුරු රැළක් විසින්) තළවලින් දිය බිවූ තැනෙහි මවන ලද බැවින් එසේ ලබනලද නමයි, තුණ්හිගුණං තුණ්හිගුණං යනු යම් යම් දෙසක් බලයි ද ඒ ඒ තැනිති නිහඬබවමයි, අනුච්ඡොක්ඛෙවා යනු ක්‍රමයෙන් බලායි, පිට්ඨි මෙ ආභිලාශිති යනු සාවුරුද්දක් දුෂ්කරක්‍රියාවෙහි යෙදෙන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මහත් ශරීරදුකක් වූයේය. ඉක්බිති උන්වහන්සේට මහඵ කාලයෙහි පිටෙහි වාතයක් උපත. භෞතික ශරීරයට සිටීම හිඳීම ආදියෙන් සුඵවූ ආබාධයක් නොවීමට නුපුළුවන. එය ගෙන ද තෙරුන්ට ඉඩදීම සඳහා මෙසේ කීවේය. සඬ්ඝාටිං පඤ්ඤාපෙරවා යනු සුදුසු එකත්පසෙක්හි පනවනලද කැප ඇඳ මත්තෙහි අතුරායි.

10. 2. 9

තවවැන්නෙහි **තිරව්‍යාන කථං** යනු අනියතානික (විමුක්තියට යොමුනොවූ) බැවින් ස්වභාවික මාතෘකාවට සරස් බවට පත් කළාවයි, එහි රජුන් අරභයා මහාසම්මතය, මහාකුය, ධර්මාශෝකය මෙසේ මහානුභාවයයි ආදී ක්‍රමයෙන් පැවති කථා රාජකථා යි, වොරකථා ආදියෙහි මේ ක්‍රමයයි, ඔවුනතුරෙන් අසුවල් රජු මනා රුවැන්නෙය, දැකුම්කළයයි ආදී ක්‍රමයෙන් ගෞරවනීය කථාව තිරසත් කළාව වෙයි. එය ද මෙසේ මහානුභාව තැනැත්තේ විනාශයට ගියේයයි මෙසේ පැවැති කථාව කම්ප්‍යාන බවෙහි සිටියි. සොරුන් අතුරෙහි ද මුලදෙව තෙමේ මෙසේ ඇත්තෙකි, මෙසමාල තෙමේ මෙසේ ආනුභාව ඇත්තෙකි වූ ගෞරවනීය කථාව තිරසත් කළාවයි, යුද්ධයන්හි ද මහාභාරත යුද්ධාදියෙහි අසුවලා විසින් අසුවලා මෙසේ මරණලදි. මෙසේ විදිනලදි පැහැදිලි වශයෙන්වූ කථාව තිරව්‍යාන කළාවයි. ඔවුහු ද විනාශයට ගියහයි මෙසේ පැවතිකථාව සියලු තැන්හි කම්ප්‍යානයම වෙයි. තවද ආභාරාදියෙහි මෙසේ පැහැපත් රසවත් පහසු සහිත ආභාරයක් කැවෙමු. වැළඳුවෙමු. බිවෙමුයි කාමාස්වාද වශයෙන් කීමට නොවිටියි, අප්‍රචිත් කොට මෙසේ වර්ණනා ආදියෙන් යුක්ත කැමැත්ම. ඇසුම්, යහන්, මල්දම්, සුවඳ සිල්වකුන්ට දුන්නෙමු, සැපුද කෙළෙමුයි කීමට වටියි. ඥාතිකථා ආදියෙහි ද අපගේ නූයෝ සුරයෝය, දක්‍ෂයෝයැයි හෝ පෙර අපි මෙසේ විසිතුරු යානයන්ගෙන් හැසුරුනෙමුයි හෝ ආස්වාද වශයෙන් කීමට නොවිටියි, අප්‍රචිත් සහිත කොට ඒ අපගේ නූයෝ ද විනාශයට ගියහයි හෝ පෙර අපි මෙසේ පාවහන් සම්ප්‍රයාට දුනිමුයි හෝ කිවයුතුය. ගම් පිළිබඳ කථාව ද සුභික්‍ෂ දුර්භික්‍ෂ ආදී වශයෙන්ම අසුවල් ගම්වැසියෝ ශුරයෝය, සමන්තයෝ යි හෝ මෙසේ ආස්වාද වශයෙන්ම නොවිටියි. අප්‍රචිත් කොට සියල්ලෝ විනාශයට ගියාහුයි කීමට වටියි. නියම් දනවූ කළාවන්හි ද මේ ක්‍රමයමයි. ස්ත්‍රීකථා ද පැහැය සටහන් ආදිය නිසා රසවිඳිම් වශයෙන් නොවිටියි, සැදැහැවත්ය, (සසුනෙහි) පැහැදුනාය. (එබඳු තැනැත්තිය ද) මිය ගියාය වැනසුනායයි මෙසේ වටියි. සුරයන් පිළිබඳ කථාව ද තනිමුත් නම් යෝධයා සුරයෙක් වියයි රසවිඳිම් වශයෙන් නොවිටියි. සැදැහැවත් වූයේය. (එහෙත්) විනාශයට ගියේයයි එසේ වටියි. සුරාකථං යනු පෙළෙහි (එනපරිදි) නොයෙක් ආකාර මද්‍යකථාව ආස්වාද වශයෙන් කීමට නොවිටියි. ආදිතව වශයෙන් කීමට වටියි. **විශිඛාකථා** (විචිත් පිළිබඳ කථාව) ද අසුවල් විදිය මනාව පිහිටුවා ඇත. නොමනාව පිහිටුවා ඇතැයි ආස්වාද වශයෙන් නොවිටියි. මනාව කිබිණ, විනාශයට ගියේයයි කීමට වටියි. **කුමභව්‍යානකථා** යනු දිය කළකථා,

දිය නොවූ පිළිබඳ කථායි කියනුලැබේ. කුමනදායි කථා හෝ වේ. දියගෙන යන දැස්ස නැටීමට ගැයීමට දක්ෂයයි ආස්වාද වශයෙන් කීමට නොවිටියි. සැදුනුවත්ය. පහත්ය ආදී ක්‍රමයෙන් වටියි. ප්‍රබවපෙතකථා යනු අතීත ඥාතීන් පිළිබඳ කථාවයි. එහි විනිශ්චය වතීමාන ඥාතිකථාව සමානම වෙයි. භාග්‍යතකථා යනු මුල් හා පැසුරු කථාවන්ගෙන් මිදී ඉතිරිවූ නොයෙක් ස්වභාවය ඇති තිරිසන් කථායි, ලොකත්වායීකා නම් මෙලොව කවරකු විසින් මවන ලද්දේද, අසුවලා විසින් මවන ලදී. කවුඩා සුදුසු. ඇටසුදු බැවිනි, ලේරතු බැවින් කොක්කු රතුය මෙබඳු වූ ලොකායතික විකල්ප සල්ලාපකථාවයි, සමුද්‍රඤ්ඤායීකා යනු කෙසේ නම් සයුර සාගරය වූයේද, සගර දෙවියා විසින් කණින ලද නිසා සාගරයයි. හස්තමුද්‍රාවෙන් දන්වනලද බැවින් සමුද්‍රය. මෙබඳුවූ අත්පිටින කථාවයි. හවො යනු වෘද්ධියයි (වැඩිවීමයි) අහවො යනු භාතියයි. මෙසේ හවයි මෙසේ අහවයි යනුවෙන් එන යම් ඒ අත්පිටින කථාව ඉති හවාහවකථා නම්. තෙජසා තෙජං යනු තමන්ගේ තෙදින් ඔවුන්ගේ තෙදයි, පරිශාදියෙය්‍යථා යනු ගෙවා, ගෙන යිටින්නේය. මේ එහි කථාවස්තුවයි. එක් පිණිසපාතික හික්කුවක් මහ තෙරුන්ගෙන් ස්වාමීනි තෙදින් තෙද ගෙවා ගන්නාවූ හික්කුහු කුමක් කරන්දැයි විමසිය. "ඇවැත්නි කිසිවකු තම වශගයෙහි තබා යටින් උඩටම යයි 'යි තෙරණුවෝ කීහ.

10. 2. 10

දසවැන්නෙහි පාසංඝාති ධාතානි පැසසුම ගෙන එන කරුණුයි. සෙස්ස සියලු තැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනි වූ යමක වර්ගයයි.

—//—

ආකඩ්‍ය වර්ගය

10. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි සමපන්නසීලා යනු සීලයෙන් යුක්තවුවෝ වී යන අරුත්ය. එහි කරුණු දෙකකින් සීලයෙන් යුක්තවූ බව වෙයි. සීලවිපක්කියෙහි ආදීනව දැකීමෙන් ද සීලසම්පත්තියෙහි අනුසස් දැකීමෙන් ද යන කරුණු දෙකිනි. ඒ දෙකම විසුද්ධිමග්ගයෙහි විස්තර කරනලදී. එහි සමපන්නසීලායි මෙපමණකින් භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ වතුපාරිසුද්ධි සීලය උදෙසා පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තා යන්නෙන් එහි

ජොෂ්ටක ශීලය විස්තර කොට දැක්වූ සේකැයි දීප වෙහෙරවැසි
 සුමමනෙරණුවෝ පැවසූහ. උන්වහන්සේගේ අතැවැසි තෙපිටක
 වුළානාග තෙරණුවෝ, දෙතැන්හිම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්
 ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සංවරයම ප්‍රකාශකරන ලදි. ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සංවරයම
 ශීලයයි. ඉතිරි තුන සීලයයි කී තැනක් ඇතැයි නොපිළිගනිමින්
 පවසා මෙසේ කීහ: "ඉන්ද්‍රියසංවරය නම් සදොර රැකීමේ පමණක්මය.
 ආර්ථිපාරිසුද්ධිය දැනැමින් සෙමෙන් ප්‍රත්‍යය ඉපදීමක් පමණි,
 පව්වසන්තිස්සිතය ලබනලද ප්‍රත්‍යයෙහි මෙය අපරීයයි සලකා
 පරිභෝග කිරීමක් පමණකි. නිෂ්පරියායෙන් පාතිමොක්‍ෂ සංවරයම
 ශීලයයි. යමෙකුගේ එය බිඳුනේද මෙය හිසසුන් මිනිසෙක් අත්පා
 මෙන් සෙස්ස රකියයි නොකිව යුතුය. යමෙකුගේ වනාහි එය නිරොගී
 ද එය නොසුන් හිස ඇති මිනිසෙක් ජීවිතය මෙන් සෙස්ස යළි
 ප්‍රකෘතිමත් කිරීමට හැකි වන්නේය. එහෙයින් සම්පන්නසීලා යන
 මෙයින් ප්‍රාතිමොක්‍ෂ සංවරය උදෙසා සම්පන්නපාතිමොක්‍ෂය යනුවෙන්
 එයටම අපරනාමයක් පවසා එය විස්තර කොට දක්වමින්
 "පාතිමොක්‍ෂසංවරසංවුත්තා" යනාදිය පැවසූ සේක". එහි
 පාතිමොක්‍ෂසංවරසංවුත්තා යනාදිය කියනලද අපරී ඇත්තේමය.
 ආකඤ්චයා වෙ යන මෙය කුමක් හෙයින් අරඹන ලද්දේද යත්? සිල්
 සංසන්දනය සඳහාය. ඉදින් මෑත පැවිදිවුවන්ට හෝ අනුවණ
 පුද්ගලයන්ට හෝ භාග්‍යවතුන්වහන්සේ සිල්පුරවූ, සිල්පුරවූ කියන
 සේක්ද? සිල් සපිරීමෙහි කවර අනුසස්ද? කවර විශේෂයක්ද? කවර
 අභිවෘද්ධියක්ද? ඔවුනට දස අනුසස් දැක්වීමට "අපොචනාම එවං
 සබ්බභවාරිතං පියමනාපතාදි ආසවකිය පරියොසානං ආනිසංසං
 සුචාරි සීලං පරිපුරෙය්‍යං" යි වදාළසේක. එහි ආකඤ්චයා වෙ යනු
 ඉදින් කැමැතිවන්නේ නම්, පියො වග්ගං යනු ප්‍රිය ඇසින් බැලිය
 යුත්තෙක් සෙනෙහ ඉපදීමට ආසන්න හේතුවුවක් වන්නේය, මහාපො
 යනු ඔවුනට සිතවඩන්නෙක්. ඔවුන්ගේ මනසින් පැමිණිය යුත්තෙක්
 මෙන්සිත පැතිරවිය යුත්තේයි අරුත්ය. ගරු යනු ඔවුන්ගේ ගෞරවයට
 හේතුවූයේ ගල්කුඩයක් මෙන්වූයේයි. භාවනීයො යනු ඒකාන්තයෙන්ම
 මේ ආයුෂ්මතුන් වහන්සේ දනිමින් දනිති දකිමින් දකිතියි මෙසේ
 ගරුකළ යුත්තෙකි. සීලෙඤ්චග්ග පරිපුරකාරී යනු සිව්පිරිසුදු සීලයෙහිම
 සපුරන්නෙක් වන්නේය. නොඅඩු සපිරීමෙන් යුක්ත වන්නේයයි
 කියනලද්දේවෙයි. අප්පකමං වෙතොසමච්චිත්තසුතො යනු තමන්ගේ
 සිත සන්සුන් කිරීමෙහි යෙදුනේයි. අභිරාකතඤ්චානො යනු බැහැර
 නොකරනලද ධ්‍යාන ඇත්තේයි, විපක්‍ෂානාය යනු සත්වැදෑරුම්
 අනුපස්සනාවගේයි, බ්‍රහ්මෙතා සුඤ්ඤාභාරානං යනු ශුන්‍යාභාරයන්ගේ
 වඩන්නායි, මෙහිද සමථ විදහිතා වශයෙන් කමටහන් ගෙන රැදහවල
 ශුන්‍යාභාරයට පිවිසි හිඳින්නාවූ හික්කු ව බ්‍රහ්මෙතා සුඤ්ඤාභාරානං යි

දකුණුය. මෙය මෙහි සංකෛපයයි. විස්තරය කැමති වන්නහු විසින් මජ්ඣිම නිකායධර්ම කථාවෙහි ආකඨෙය්‍ය සූත්‍රවර්ණනාවෙහි බැලිය යුතුය. ඉන්ද්‍රියයන් මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලාභ නිමිති කොට ඇති ශීලපරිපූරණය නොපවසන සේක. භාග්‍යවතුන්වහන්සේ වනාහි "සාසෙසනං ජිත්තකපො න වාචං පසුතං හණ්ණං" යනුවෙන් මෙසේ ශ්‍රාවකයන්ට අවවාදකරන සේක. කිම උත්චතන්සේ එය (ලාභය) නිමිතිකොට ඇති ශීල පරිපූරණයක් කියනසේක්ද? පුද්ගලයාගේ අදහස වශයෙන් මෙය කියනලදි. යමෙකුන්ට ඉදින් අපි සිවුපසයෙන් නොවෙහෙසෙන්නෙමු නම් ශීලාදිය සපිරීමට හැකිවන්නෙමුයි මෙබඳු අදහසක් වන්නේද ඔවුන්ගේ අදහස වශයෙන්ම මෙසේ වදළාසේක. තවද ශීලයේ මේ අනුසස් දසයකි. යම් මේ සිවුපසය වේද එය ශීලානිශංසයට අයත්වෙයි. එහෙයින් බුද්ධිමත් මිනිසුන්ගේ කොටුගෙවල් ආදියෙහි තබනලද්ද ගෙනවුත් තමා විසිනුදු පරිභෝග නොකොට සිල්වතුන්ට දෙති. සීලයේ දස අනුසස් දැක්වීම සඳහා ද මෙය කියනලදි. තෙවැනිවර ධෙය්‍යානං යනු යෙසං අහං යන පද එකතුවයි. (යමෙකුන්ට මම යන අදහසයි) භෙසං භෙසා රා යනු ඒ දෙවියන්ට හෝ මිනිසුන්ට, ඔවුන් මා කෙරෙහි කරනලද ප්‍රත්‍යයකාරයෝයි. මහත්ඉ භාග්‍ය භාග්‍යානං යනු ලෝකික සුඛය ප්‍රතිඵල වීමෙන් මහත්ඵල ඇත්තෝයි, ලෝකෝත්තර වශයෙන් මහත් අනුසස් ඇත්තෝයි. මේ දෙකම හෝ එකම අපථ ඇත්තේයි, සීලාදී ගුණ ඇත්තාට හැන්දක් පමණවූ හික්කාව ද පස්ථයනක් පමණවූ බීමෙක පත්සලකුදු කොට දෙනලද්ද නොයෙක් කල්ප දහස් ගණන් දුගතියෙහි වැටීමෙන් රකියි. අවසන්හි අමෘතකාතු වූ පරිනිවෘණයට ප්‍රත්‍යය වෙයි. "බිරොදනං අහමදාසිං" (මම කිරිබත් දුන්නෙමි) යනාදිය මෙහි කථාවස්තුය. සියලුම හෝ පෙනවනු ව හා විමානවනු ව සාධකයි. සිවුවෙනි වාරයෙහි පෙනා යනු පරලොව භවයට ගියාහුයි. ඤාතී යනු නැදිමයිලෝයි. භාලොභිතා යනු එකලෙයින් බැඳුනෝයි, පියා සීයා ආදීහුයි, කාලකතා යනු මියගියෝයි, භෙසනං යනු ඔවුන්ගේ ඒ මා කෙරෙහි පසන් සිතයි. පසන් සිතින් සිහිකිරීම හෝ වෙයි. යම් හික්කවකගේ කලුරිය කළ පියා හෝ මව හෝ "අපගේ නෑතෙර සිල්වත්ය. කළණදහම් ඇත්තේය"යි පහන්සිත් ඇත්තේ වී ඒ හික්කව සිහිකරයිද ඔහුගේ සිත පැහැදීම ද ඒ සිහිකිරීම් මාත්‍රය ද මහත්ඵලය, මහානිසංසමය. අරහිරහිකභො යනු අභිනිෂ්ක්‍රමණ ප්‍රතිපත්තියෙහි නොඇල්මෙන් ද කාමගුණයන්හි ඇල්මෙන් ද මධ්‍යානලද්දේ බැසගන්නා ලද්දේයි. ගගගෙරවගභො යනු මෙහි භය යනු සිතේ තැති ගැන්ම ද අරමුණ ද වේ. ගෙරව යනු අරමුණමයි.

10. 3. 2

දෙවැන්නෙහි අභිඤ්ඤාගෙහි යනු අභසමුද පුත්සද මෙන් හිරුමෙන් දත්තාලද්දවුන් විසින්, ප්‍රකටවුවන් විසිනි, වරපුරා යනු පසුකොටස 'වර'යි කියනුලැබේ. මුල් කොටස 'පුර'යි කියනු ලැබේ. පෙරවුව දුවන පසුපසින් එහුබදින මහපිරිවරිනි යන අරුත්ය, කණ්ඩකො යනු විදින අරුතින් කණ්ඩක නම් (කටුවයි). විශුක්කදාසනං යනු විසුඵ දැකීමිය. මාතුගාමුපච්චාරො යනු මාගමට සම්පව හැසිරෙනබවයි.

10. 3. 3

තෙවැන්නෙහි වණේණා යනු සිරුරු පැහැයයි. ධම්මා යනු නවලොවතුරු දහමිය, සිවුවැන්නෙහි අරිශාය යනු පෘථග්ජන නොවන ශීලාදියෙන් මුසුවු බැවින් මෙසේ කියනලදි. සාරද්ධායී ච භොති වරද්ධායී යනු හරය ද වරය ද දෙන්නේ වෙයි, ඔහුගේ වරය යමක්ද එය ගනී යන අරුත්ය.

10. 3. 5

පස්වැන්නේ මුලදී යමක් කිවයුතුද එය ජක්ක නිපාතයෙහි කියනලද්දේමය. දුස්සිලො භොති යනාදියෙහි දුස්සිලො යනු සිල් නැත්තෙයි, වෙභොවිමුත්තිං යනු ඵලසමාධියයි, පඤ්ඤාවිමුත්තිං යනු ඵලඥානයයි, භස්සජාතාති යනු ඉගෙනීමි විමසීමි වශයෙන් නොදනියි, දුස්සිලං අපරිඤ්ඤං නිරුප්පබ්බි යන මෙහි පස් දුසිල්බව සෝවාන්මගින් ප්‍රතින වෙයි, අරහත් මගින් ඵලක්කණයෙහි ඵවා ප්‍රතිනවුයේ නම්වෙයි. පුහුදුන් පුද්ගලයාගේ ශීලය කරුණු පසකින් බිඳෙයි. පරිච්ඡෙද පැමිණීමෙන්, ශික්ෂාව පිළිකෙටු කිරීමෙන්, අත්කොටු පැත්ත ගැනීමෙන්, රහත්බවින් හා මරණයෙනි, එහි මුලතුන පිරිහීම සඳහා පවතියි, සකරවැන්න අභිවෘද්ධිය සඳහාය. පස්වැන්න පිරිහීම හෝ අභිවෘද්ධිය සඳහා නොපවතියි. කෙසේ නම් මේ ශීලය රහත්බවින් බිඳෙයි ද? පුහුදුන් පුද්ගලයාගේ ශීලය අත්‍යන්තයෙන් කුසලයක්ම වෙයි. රහත්මග ද කුසල අකුසල කම් නැතිකිරීම සඳහා පවතියි යයි මෙසේ එයින් එය බිඳෙයි. සවනෙතපි අකතං භොති යනු ඇසියයුත්ත නොඅසනලද්දේ වෙයි. ඛානුසවෙනපි අකතං භොති යනු මෙහි බාහුසචං යනු වීර්යයයි. වීර්යයෙන් කළයුත්ත නොකරනලද්දේ වෙයි. එය නොකළබැවින් භූතියෙන් ද මාභීයෙන් ද පිරිහෙයි. දිට්ඨිඛාරි අප්පට්ඨිද්ධං භොති යනු දැක්මෙන් (දෘෂ්ටියෙන්) අවබෝධ කළයුත්ත අවබෝධ නොකරන ලද්දේ වෙයි. පසක් නොකරන ලදි. සාමග්ගිකමපි විමුත්තිං න ලෙග්ගි යනු

කලින්කලට දහම් ඇසීම නිසා ප්‍රීතිය හා ප්‍රමුද්ධතාව නොලබයි, තානය පරෙහි යනු පිරිහීම සඳහා පවතියි, ශරීරාගතං පජානාති යනු සෝවාන් පෙලෙන් පස්වැදෑරුම් දුසිල්බව ඉතිරි නැතිව නැතිවෙයි ඉගෙනීම විමසීම් වශයෙන් දනියි, තසා සවනෙහි කතං හොති යනු ඇසියයුත්ත අසනලද්දේ වෙයි, ඛානුසවෙවතපි කතං හොති යනු වීර්යයෙන් කළයුත්ත යටත් පිරිසෙයින් දුබල විදසුනක් පමණක්වත් කරන ලද්දේ වෙයි. දිට්ඨිසාපි සුපපටිච්ඡිං හොති යනු යටත් පිරිසෙයින් ලෝකික ප්‍රඥාවෙන්වත් ප්‍රත්‍යය ප්‍රතිවේධය කරනලද්දේ වෙයි. මේ පුද්ගලයාගේ ප්‍රඥාව ශීලය පිරිසිදු කරයි. තෙතෙම ප්‍රඥා පරිශොධනයෙන් විශේෂයකට පැමිණෙයි, පමාණිකා යනු පුද්ගලයන් අතුරෙහි ප්‍රමාණ කොට ගත්තෝයි, පමිණානි යනු මැන බැලීමට තුලනයට සුදුසු වෙත්, එකො භිකො යනු එකෙක් ගුණයෙන් අඩුවුවෙකි. එකො පණිකො යනු එකෙක් ගුණයෙන් ප්‍රණීත වුවෙකි. උතුම් වුවෙකි. තං භි යනු ඒ පමණ කිරීමයි, අභිසංකතතරො යනු සොදුරුතර වූයේයි, පණිතතරො යනු ඉතා උතුම් වූයේයි. ධම්මසොතො භික්ඛහි යනු සුරයකුට පවත්වනු ලබන විදසුන් නුවණ ගෙනයයි. ආර්යභූමියට පමුණුවයි, තදන්තරං කො ජානෙය්‍ය යනු මෙබඳු කාරණය කවරෙක් දන්නේද? සිලවා හොති යනු ලෝකික ශීලයෙන් සිල්වත් වෙයි. යත්තං තං සිලං යනු රහත් විමුක්තියට පත්ව ශීලය නොඉතිරිව නිරුද්ධ වෙයි නම්. එහි කියනලද පරිද්දම වෙයි. මින් මත්තෙහි අංග දෙකෙහි අනාගාමී ඵලය විමුක්ති නම්. පස්වැන්නෙහි රහත්බවමයි. මෙහි සෙස්ස කියන ලද්දට අනුව දතයුතුය. සවුන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

10. 3. 7

සත්වැන්නෙහි ධංසි යනු ගුණය නොගෙන අතින්වුවද ගන්නාලද්දේ ඔහුගේ හිසෙහි වසුරු හෙලයි, පගඛො යනු ප්‍රගල්භතාවෙන් යුක්තවූයේයි, (තින්තිනො) යනු තිත්තිනංයි කියනුලබනුයේ තෘෂ්ණාවය, එයින් යුක්තවූයේ හෝ සැකබහුල වූයේයි, ඉද්දො යනු දරුණු තැනැත්තේයි, අකාරණිකො යනු කරුණා රහිතවූයේයි, දුඛලො යනු දුච්චූයේයි, ශක්තිය අඩුවූයේයි, ඔරව්තා යනු ලාමක බවින් යුක්තවූයේ ලාමකව හැසිරෙයි. නෙවයිකො යනු රැස් කරන්නායි.

10. 3. 9

නවවැන්නෙහි අට්ඨානෙ යනු නිකරුණෙහි, දනුමැතිව සිටියදී මට ඇවැඩ පිණිස හැසුරුනේය යනාදී කාරණයක් වන්නේය.

බාණ්ණපතක ආදියෙහි එය නැත. එහෙයින් එහි ආභාතය (වෛරය) නම්. සෙස්ස සියලු තන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි වූ ආකඩ වර්ගයයි.

—//—

පේර වර්ගය

10. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි විමර්ශාදිකතෙතයනු කෙලෙස් සීමාව බිඳ සීමාව නැති කිරීමෙනි, දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

10. 4. 3

තෙවැන්නෙහි නො ව පරිව්‍රාසිතා යනු නොඵළඹෙයි, සිවුවැන්නෙහි ක්‍රියා සමාපත්තිකුසලො යනු ධ්‍යානයන්ගෙන් යුක්තවූයේ සමවත්ති දක්ෂවූයේ ද වෙයි. ඉරිණං යනු නිස්බවයි, විපිතං යනු ගුණයෙන් තොරවූ ගුණ නැති බවයි. නැතහොත් ඉරිණං සංඛ්‍යාතවූ අරණං විපිත සංඛ්‍යාතවූ මහා ගහනයට පැමිණියෙකු මෙන් වෙයි, අනං යන අවුච්ඡි, ව්‍යසනං යනු විනාශයයි, අනංව්‍යසනං යනු ඇවුච්ඡි හා විනාශයයි. කිත්තුවො යනු කවර කරුණකින්? පස්වැන්නෙහි කප්ථි හොති ඵ්‍යාපි යනු කියවන සුළුවූයේ නිවන (ගූන) කියයි, න සත්තකාමාරි යනු තහවුරුව නොකරන්නේයි.

10. 4. 7

සත්වැන්නෙහි අධිකරණිකො හොති යනු අධිකරණය කරන්නෙක් වෙයි, න පියත්තාය යනු ප්‍රියභාවය සඳහා නොවේ. න ගරුත්තාය යනු ගරුභාවය සඳහා නොවේ, න සාමඤ්ඤාය යනු මහණදම්බව සඳහා නොවේ, න එකිභාවාය යනු නිරතුරුව බව සඳහා නොවේ, ධම්මානං න කිසාමකපාතිකො යනු නවලොවුතුරු දහමට කන්නොදෙනසුලුබවයි, නොසැලකිලිමත් ස්වභාවයයි, න පටිසල්ලාණො යනු හුදෙකලාවූයේ නොවේ, සාධෙය්‍යානි යනු වංචනිකභාවයයි, ඤාපෙය්‍යානි යනු කුටභාවයයි, පිමෙය්‍යානි සෘජු නොවනබවයි, වඤ්ඤායානි වඩකභාවයයි.

10. 4. 8

අටවැන්නෙහි අකොකාසකපරිභාසකො අරිසුපවාදී සමුභමචාරිතං යන මෙහි 'සමුභමචාරී' පදය අකොකාසක පරිභාසක පදයත් සමඟ යෙදිය යුතුය. අකොකාසකො සමුභමචාරිතං පරිභාසකො සමුභමචාරිතං යනුවෙනි. ආයභීයන්ගේ ගුණය නසන්නෙමැයි පරිච්ඡිද්ධ ඇවැත්කින් උපවාද නඟන්නා අරිසුපවාදී නම් වෙයි. සංක්‍රමණය වන වොදානගති යනු ශික්ෂාත්‍රය සංඛ්‍යාතවූ ශාසන ධර්මයෝ මොහුගේ පවිත්‍රත්වයට නොයති. රොගානුකූලය යනු මෙහි රෝගයම දුෂ්කර ජීවිතයක් ඇතිකරවන බැවින් ආතතිකයී දකුණුය.

10. 4. 9

නවවැන්නෙහි කොකාලිකො හික්ඛු යෙන ගගවා තෙනුපගග්ගම් යනු මේ කෝකාලික කවරෙක්ද? කුමක් හෙයින් එළැඹිණේද? කොකාලික රටෙහි කොකාලික නගරයෙහි කොකාලික සිටුවෙහි පුත්වූ මෙනෙම පැවිදිව පියාවසින් කරවනලද වෙහෙරෙහි වූලකොකාලික නමින් වෙසෙයි. දේවදත්ත පාක්ෂිකයෙක් නොවේ. හෙතෙම මහා කොකාලික නම්වූ බමුණු පුතෙකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවතෙහි වසන කල්හි අගසවු දෙනම පන්සියයක් පමණ හික්ඛුන් සමඟ දනවූ සැරිසරන්නාහු එළැඹෙන වස්විසීම සඳහා විවේක විසීමෙන් වෙසෙනු කැමැත්තෙන් ඒ (පිරිවර) හික්ඛුන් පිටත් කොට යවා තමන්ගේ පාසිවුරු ගෙන දනව්වෙහි ඒ නුවරට පැමිණ විහාරයට ගියාහුය. එහිදී ඔවුනට කොකාලික තෙමේ වත් සැපයීය. උන්වහන්සේලා ද ඔහු සමඟ සතුටු වී "ඇවැත්නි අපි මෙහි තෙමසක් වෙසෙන්නෙමු. අප ගැන කිසිවකුට නොදන්වන්නැයි පිළිණ ගෙන විසුවාහුය. වූස පවාරණ දිනයෙහි පවරා ඇවැත්නි, අපි යමුයි කොකාලිකට දැන්වූහ. කොකාලික තෙමේ ඇවැත්නි, අද එකදවසක් වූස හෙට වඩිනු මැනවැයි කියා දෙවැනි දිනයෙහි නුවරට පිවිස මිනිසුන්ට ඇවැත්නි, අගසව් දෙනම මෙහි පැමිණ වසනවිට නොදන්නාහුය. කිසිවෙක් උන්වහන්සේලා ප්‍රත්‍යයෙන් ආරාධනය නොකරයි පැවසීය. "ආමිති තෙරවරු කොහිද? කුමක් හෙයින් අපට නොදැන්වුවහදැ"යි මිනිස්සු ඇසූහ. "ඇවැත්නි, දැන්වීමෙන් කවරවැඩෙක්ද? හික්ඛුන් දෙනමක් ථෙරාසනයෙහි හිඳින විට ඔවුහු අගසව්වෝයි නොදක්නහුද?" ඒ මිනිස්සු වහා රැස්ව ගිනෙල් පැනි ආදිය මෙන්ම සිවුරු පිළි ද රැස්කළාහුය. "අගසව්වෝ අතිශයින්ම අපිස්සහ. වචනයෙන් දන්වා උපන් ලාභය නොයිවසන්නාහුය. නොයිවසමින් ආවාසික හික්ඛුවට දෙවයි කියති"යි කෝකාලික සිතුවේය. ඒ ලැබුදෙය ගෙන්වාගෙන තෙරුන් සම්පයට ගියේය, තෙරවරු දෙනම මේ ප්‍රත්‍යයෝ

කෝකාලිකටත් අපටත් කැප නොවෙයි පිළිකෙවු කොට වැඩියාහුය. කෝකාලික තෙමේ, "කෙසේ නම් තමනුත් නොගෙන මට ද නොදෙවා යන්නහුදැයි වෙර ඉපදවීය. උන්වහන්සේලා ද භාගාවතුන් සම්පයට ගොස් උන්වහන්සේ වැද යළි තමන්ගේ පිරිස රැගෙන දනවු සැරිසරමින් අනුපිළිවෙලින් ඒ රටෙහි ඒ නුවරටම පෙරළා පැමිණියාහුය. නුවරු තෙරුන් හැදිනගෙන පිරිසර සහිත දන් පිළියෙල කොට නුවර මැද මණ්ඩපයක් තනවා දන්දුන්නාහුය. ථෙරවරුන්ට පිරිසර ද පිළිගැන්වූහුය. කොකාලික තෙමේ එය දැක, "මොවුහු පෙර අපිස්වුවෝ වූහ. දැන් පව්වු ආසා ඇත්තෝ වූහ. පෙර ද අපිස්වුවන් සතුටුවුවන් විවේකයෙහි යෙදුනත් සමානවුවාහුමැයි හඟිමි"යි (සිතා) තෙරුන් වෙත එළඹ, ඇවැත්ති, නුඹවහන්සේලා පෙර අපිස්වුවන් මෙන් (සිට) දැන් පව්වු හිඤ්ඤ වුවාහුදැයි පවසා මුල්කැනෙහිම මොවුන්ගේ පිහිට බිඳින්නෙමැයි ඉක්මණින් නික්ම භාගාවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹියේය. මේ කොකාලික තෙමේ මෙකරුණිත්ම එළැඹියේය යන මෙය දකුණුය. භාගාවතුන් වහන්සේ වහ වහා එන්නාවූ ඔහු දැක මෙනෙහි කරන සේක්, මෙනෙම අගසව්වන්ට දොස්තහනු කැමැත්තෙන් ආයේය, ඔහු වළක්වන්නට හැක්කේද? වළක්වන්නට නොහැකැයි දැක අපරාධ කොට පැමිණියේ ඒකාන්තයෙන් පදුම තිරයෙහි උපදින්නේයයි දක්සේක. එසේ දැක, සැරියුත්-මුගලන් දෙදෙනා කෙරෙහි ද ගරහන්නකු අසා නොවැලැක්වීදැයි (නැහෙන) වචනය දුරුකිරීමට ද ආයෝජිතවාදය මහා සාවද්‍යබව දැක්වීමට ද "එසේ නොකියව"යි තෙවරක් වැළැක්වූසේක. එහි මාගෙවං යනු මෙසේ නොකියව යනුයි, සග්‍රායිණො යනු සැදැහැයෙන් ආගමකරන්නේ ප්‍රසාද දනවන්නේ හෝ ඇදහියයුතු වචන ඇත්තේ හෝයි, පච්චයිණො යනු විශ්වාස කටයුතු වචන ඇත්තේයි, පක්‍කාමි යනු කම්බලයෙන් වෝදනාකරනු ලබන්නේ ගියේය, අවකාශ ලද කම් මැඩලිය නොහැක. අවිරපක්‍කාගායා යනු කෙසක් පමණකුදු ඉඩ නොහැර සියල් සිරුර ඇටබිඳ නැඟුණු ගවුටලින් පැකිරිගියේය. බුද්ධානුභාවයෙන් එබඳු කම්යක් බුදුවරුන්ගේ ඉදිරියෙහි විපාක දීමට නොහැකි බැවින් පෙනෙන සීමාව අත්හළ කෙණෙහි (විපාක) දෙයි. එහෙයින් ඔහු ගොස් නොබෝ විටකින් ගවු නැගිණි, කළාශමභිග්‍රො යනු කඩල පමණවූයි, බෙලුවලාවුක මභිග්‍රො යනු තුරුණු බෙලි(ගෙඩි) පමණවූයි, පහිස්සංගු යනු බිඳුනාහුය, ඒවා බුත්තල සියල්සිරුර කොස්ගෙඩියක් මෙන් විය. හෙතෙම පැසවූ සිරුරෙන් ජේතවන දොර කොටුවෙහි විෂ ගිලනලද මසකු මෙන් කෙසෙල්පවත්වල වැදහොත්තේය. ඉක්බිති දහම් ඇසීම සඳහා පැමිණි පැමිණි මිනිස්සු, කොකාලිකට නින්දා වේවා! අසුත්තක් කළේය. තමාගේම මුඛ නිසා දුක්කරදවලට පත්වූයේ" යැයි කීවාහුය. ඔවුන්ගේ

කීම අසා රැකවල් දේවතාවෝ නින්දා කළාහුය. රැකවල් දෙවියන්ගෙන් අසා මත්තෙහි දෙවියෝයි මේ ක්‍රමයෙන් අකතිටා හවන තෙක් එකම නින්දාකිරීමක් උපණ. තුදු යනු කෝකාලිකගේ උපාධ්‍යායවූ තුදු තෙරණුවෝ අනාගාමී එලයට පැමිණ බඹලොව උපන්න. හෙතෙම බුමාටු දෙවියන් ආදිකොට කොකාලික විසින් අගසව්වන්ට අන්තිම වස්තුවෙන් දොස් නැඟීමෙන් නොසුදුස්සක් කරනලදැයි පිළිවෙලින් බඹලොවට පැමිණි කොකාලිකගේ පාපකම්ය අසා මා බලාසිටියදී මෙතෙම නොනැස්වා! තෙරුන් කෙරෙහි සිත පැහැදීම සඳහා ඔහුට අවවාදකරන්නෙමැයි අවුත් ඔහුගේ ඉදිරියෙහි සිටියේය. ඔහු සඳහා "තදු පට්ටකබ්‍රහ්මා"යි කියනලදි. පෙසලා යනු ප්‍රියසිලිහුයි, කොයි තට්ට ආටුසො යනු වැදහොත්තේම ඇස් ඇර මෙසේ කීවේය. පසස ආවඤ්ච මෙ යනු ඔබ්බිසින් කළ අපරාධය යම්පමණ වුවක්දැයි බලව, තමන්ගේ නළලෙහි මහගඩුව නොදක්නේ අබභවයක් පමණවූ ගඩුවෙන් මා වෝදනා කළයුතුයයි සිතුවෙහි දැයි ඇසීය. ඉක්බිති (මනා) දැක්මට නොපත් මේ කොකාලික තෙමේ විසහිලින ලද්දකු මෙන් කිසිවකුගේ වචනයක් නොකරන්නේයයි දැන ඔහුට "පුරිසසසා හි" යනාදිය කීවේය, එහි කුරාරියනු කෙටේරියක් බදු එරුෂ වචනයයි, පිණ්ඩ යනු කුලලමුලසංඛ්‍යාතවූ මුලෙහිම කපයි. නිණ්ඩං යනු නින්දාකළ යුතු දුසිල් පුද්ගලයායි, තං වා නිණ්ඩි යො පසංසිකො යනු යම් පැසසිය යුතු කෂීණාශ්‍රවයෙක් වේද ඔහුට අන්තිමවස්තුවෙන් වෝදනා කරන්නේ (නම්) මෙතෙම දුශ්ශීලයෙකැයි කියයි. විවිභාහි මුඛෙත යො කලිං යනු හෙතෙම ඒ අපරාධය මුවෙන් රැස්කරයි නම්, කාලිනා මෙත යනු ඒ අපරාධයෙන් සුවයක් නොවිදියි. නින්දා කළයුත්තා පැසසීමෙහි ද පැසසිය යුත්තාට නින්දා කිරීමෙහි ද විපාකය සමානමය. සබ්බසාසි සභාපි අග්ගතා යනු සියලු තමා අයත් දෙයින් තමා ද සමඟ සුදුවෙහිදී යම් ධනපරාජයක් වේද මෙය සුළු අපරාධයකි. යො සුගතෙසු යනු යමෙක් යහමගගිය පුද්ගලයන් කෙරෙහි සිත දූෂණයට පත්කරයි ද මේ විත්ත දූෂණයම ඒ පවුටලින් වැඩිමනත් පව වන්නේය. දැන් ඒ පවේ බරපතල බව දක්වමින් "සතං සහසානං" යනාදිය පැවසීය. එහි සතං සහසානං යනු නිරඤ්ඤ ගණනින් සියයක්, දහසයක්ය, ජහ්නිංගගි යනු වෙනත් සතිසක් නිරඤ්ඤයෝයි, පඤ්ච ව යනු අර්බුදගණනින් අර්බුද පහකි, ශම්මිශගරගි යනු ආයාචයන් ගරහන්නා නිරයෙහි උපදියි යන යමක්වේද එහි මෙපමණ ආයු ප්‍රමාණයෙකි යන අන්රියයි, කාලමකාසි යනු උපාධ්‍යායවරයා ගියවිට කළුරිය කළේය. පදුමනිරයං යනු වෙන්වූ පදුම නිරයක් නම් නැත. අවිච්චිතා නිරයෙහිම පදුමගණනට පැසවියයුතු එක් තැනක උපන්නේය, විසඟිඛාරිකො යනු මගධපතින් සතර පතක් කොසොල් රටෙහි එක් පතක් වෙයි. ඒ පතින් සතරපතක් ආලාකයයි, ආලාක

සතරක් ප්‍රොණයකි. ප්‍රොණසතර මානිකයෙකි, මානික සතරක් බාරියයි, ඒ බාරි නමැති මිණුමෙන් විසි බාරියකි. කිලවාණො යනු මගධයට අයත් සියුම් තලවලින් තල ගැලකි, අඛිඛුදො නිරයො යනු අඛිඛුද නම් වූ වෙනම නිරයක් නැත. අවිවිසෙහිම අර්බුද ගණනින් පැසවියයුතු තැනට මේ නමෙකි. නිරඛිඛුද ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි, එහි වර්ණ ගණන ද මෙසේ දතයුතුයි, යම්සේ සියදහස් සියය කෝටිය වේද, සියදහස් කෝටි සියය ප්‍රකෝටිය වෙයි. සියදහස් ප්‍රකෝටි සියය කෝටිප්‍රකෝටි නම්, සියදහස් කෝටිප්‍රකෝටි සියය නහුතයයි, සියදහස් නවුත සියය නිනාහුතයි, සියදහස් නිනාහුත සියය එක් අඛිඛුදයකි. එයින් විසිගුණයක්වූයේ නිරඛිඛුදයයි. සියලුතන්හි මේ ක්‍රමයයි.

10. 4. 10

දසවැන්න යටකියතලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුය. සෙස්ස සියලු තැන්හි පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

සිවුවැනිවූ පෙරවර්තියයි.

—//—

උපාලි වර්ගය

10. 5. 1

පස්වැනි වර්ගයේ පළමු සූත්‍රයෙහි සාහසෙන යනු සාහසික කම්යෙහි, දෙවැන්නෙහි හයාහි යනු සිත තැනි ගැන්මේ බියයි, චෙරාහි අකුසල චෙරයෝයි, අරියො වර්ණ ඤායො යනු විදසුන් සහිත මාර්ගයයි, ඉති ඉමසම්මි හති ඉදං භොගි යනු මෙසේ මේ අවිද්‍යාදී කාරණය (හේතුව) ඇති කල්හි මේ සංස්කාර ආදී කොට ඇති ඵලය වෙයි. ඉමසාසාදා ඉදං උපාසස්සි යනු, යමක් යමකට එක්ව හටගත් (සහජාත) ප්‍රත්‍යය වේද එය ඉපදීමෙන් සෙස්ස ඉපදෙයි නම්. ඉමසම්මි අභගි යනු අවිද්‍යා ආදීවූ හේතුව නැති කල්හි සංස්කාර ආදීවූ ඵලය නොවෙයි, ඉමසා නිරොධා යනු හේතුව නොපැවතීමෙන් ඵලයේ නොපැවතීම වෙයි.

10. 5. 3

තෙවැන්නෙහි සන්ධපෙසුං යනු ඉරියව්වක් වචනපථයක් පිහිටෙව්වාහුය, අපපසඤ්චිතිකා යනු අඩු හඬකින් පමණදැන කථාකරණ ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් හික්මවන ලද්දාවූයි,

පරතොක්ෂෝපාධිකාරිය යනු අනුන්ගේ හෝ වචනය හේතුවෙන්, වෙනසිතා යනු කල්පනා කරනලද, මධ්‍යගුණා යනු දොමනසට පැමිණියානු කෙද නැත්තාවූයි, පහතබෝධා යනු ඇදහැරුණු සිරුර ඇත්තාවූයි, සහධම්මෙන යනු හේතුසහිතවූ කරුණු සහිතවූ වචනයෙනි.

10. 5. 4

සිවුවැන්නෙහි වජ්ජියමාහිකො යනු මෙබඳු නම් ඇත්තේයි, සබ්බං භවං යනු සියලුම දුෂ්කරක්‍රියාවයි, සබ්බං භවස්සං යනු තපස ඇසුරුකළ සියලු දෙයයි, ලුඛාපීචං යනු දුෂ්කරව කරන දිවිපැවැත්මෙහි යෙදුනාවූයි, භාරණං යනු ගැරහියයුතු වූයි, පඨංගියං යනු පැසසියයුතුවූයි, වෙනසිකො යනු තෙමේ නොහික්වුනේ අනුන් විසින් හික්මවිය යුත්තේයි, අපඤ්ඤාගතිකො යනු කිසිවක් පැනවීමට නොහැකි වෙයි, නැතහොත් වෙනසිකො යනු සත්වයන් විනාශකරන්නායි, අපඤ්ඤාගතිකො යනු පසක් නොකළ නිවන පනවයි, සයංකත (සත්වයා තෙමේ විසින්ම කරනලදැයි යන මතය) යනාදියෙහි කිසිවක් පැනවීමට නොහැකි වෙයි. භංගො භගවා වෙනසිකො යනු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තතුපරිද්දෙන් දැන කුසල් අකුසල් පනවමින් අනෙකකු විසින් හික්මවිය යුත්තේ නොවෙති. ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන්ම ධර්මයන් ගෙන පනවති. ඒවා පැනවීම නිසා සත්ව විනාශකයෙක් නොවෙත්. සුවිනිත වූ මනාව හික්වුණු සත්වයන් මෙහෙයවන්නෙකිසි අරුත්ය. උන්වහන්සේගේ පැනවීම් ද මනාව පනවන ලද්දේමයයි දක්වයි. විමුක්තිං විමුච්චතො අකුසලා ධම්මා යනු මිත්‍යාදෘෂ්ටි සංඛ්‍යාතවූ සිතේ හැඟීම් නැඹුරුවීමෙන් අකුසල් දහම් වැඩෙයි නම්. ඒ සඳහා කියනලදි. සසුනෙහි වනාහි සිතේ විමුක්තිය නම්වූ විමුක්තිය කුසලයන්ටම ප්‍රත්‍යය වෙයි.

10. 5. 5

පස්වැන්නෙහි කුණ්ඨි අහොසි යනු සත්වයන් පහළ වීමෙහි සිට නොඇසියයුත්තක් අසතැයි නිශ්ශබ්ද වූයේය. සබ්බසාමුක්ඛකංගිකං වග මේ යනු මවිසින් සියලු ප්‍රශ්නයන් අතුරෙන් උතුම් ප්‍රශ්නය අසනලද ශ්‍රමිණ ගෞතමයෝ පසකින් තබති. නොවිසඳති. බුහුටි නොවන්නෝ නොවෙත්ද, විසඳීමට නොහැකිවන්නේදැයි මෙබඳු පවිටු දෘෂ්ටියක් නොලැබිය යනුයි. භද්‍රස්සා යනු මෙසේ උපන්නාවූ දෘෂ්ටිගතයක් වන්නේය. පට්ටභ්ගිමං යනු යම්හෙයකින් මධ්‍යදේශයෙහි පවුරුපාදම් ආදිය ස්ථිර හෝ වේද දුබල හෝ වේද සියල්ලෙන් හෝ ඔවුනට පවුරක් වේද එහෙයින් එය නොගෙන පසල් (පිටිසර) නුවරකැයි පැවසිය. දුග්ගසාසං යනු ස්ථිරප්‍රාකාර පාදයයි, දුග්ගපාකාරභොරණං

යනු ස්ථිරප්‍රාකාරය ද ස්ථිර දොරකණුව ද යනුයි, එකඟාරං යනු කුමක් හෙයින් පැවසීද? බොහෝ දොරටු ඇති නුවරක බොහෝවූ නුවණැති දොරටුපල්ලන් වියයුතුය. එක් දොරටුවක එකෙක්ම ප්‍රමාණවත්ය. තරාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාවට අත් සමානවුවෙක් නැත. එහෙයින් මනා නුවණැති බවට උපමාවනු සඳහා එකම දොරටුපල්ලක දැක්වීමට එකදවාරය."යි කීවේය. පණ්ඩිතෝ යනු පාණ්ඩිතයෙන් යුක්තවූයේයි, ව්‍යග්‍රහෝ යනු වියත් බවින් යුක්තවූයේයි, මේධාවී යනු ස්ථානොචිත ප්‍රඥා සංඛ්‍යාත නුවණින් යුක්තවූයේයි, අනුපරියායපථං යනු අනුපරියාය නම්වූ මාගීයයි, පාකාරසර්වං යනු ගඬොල් දෙකක් ඉවත්වූ තැනයි, පාකාරවිවරං යනු පවුරේ සිදුණු තැනයි, තද්දෙවෙතං පඤ්ඤං යනු ඒ ලෝකය සදාකාලිකද යනාදී ක්‍රමයෙන් අසනලද පසෙකින් තැබිය යුතු ප්‍රශ්නය නැවතද ඇසිය. සංක්‍ෂෝ ව ගෙන ලොකෝ යනු සත්වයන් ඇතිවීමෙහි සිට වෙනත් අයුරකින් අසනියි දක්වයි.

10. 5. 6

සවුන්තෙහි පුබ්බාපයමානෝ යනු පෙර සමානවූ දියරහිතවූවන් කරනු ලබන්නේයි, කොථ ආවුසෝ යනු ඇවුත්ති මෙහි කවරෙක්ද? යාවතා ආවුසෝ දිට්ඨි යනු යම්පමණ දෙසැට වැදෑරුම්වූ දෘෂ්ටි නම් ඇත්ද? යාවතා දිට්ඨිධ්‍යානං යනු "බන්ධාපි දිට්ඨිධ්‍යානං අවිජ්ජාපි එසොපි විතකෙකාපි අයොනිසො මනසිකාරොපි පාපමිතෙකාපි පරතොසොසොපි දිට්ඨිධ්‍යානං."යි මෙසේ යම්තාක් සත්වැදෑරුම් වූද, දෘෂ්ටිසාන දෘෂ්ටිකාරණා නම් ඇත්ද? දිට්ඨාධිධ්‍යානං යනු දැඩිව සිට බලවත්වී පැවති දෘෂ්ටියට මේ නමෙකි. දිට්ඨිපරිශුද්ධානං යනු 'කතමානි අධාරස දිට්ඨිපරිශුද්ධානානි යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකතතාරං දිට්ඨිවිසුකං දිට්ඨිවිප්පන්දිතං දිට්ඨිසංයොජනං දිට්ඨිසලං දිට්ඨිසමබාධො දිට්ඨිපලිබොධො දිට්ඨිබන්ධනං දිට්ඨිපපාතො දිට්ඨානුසයො දිට්ඨිසන්තාපො දිට්ඨිපරිලාහො දිට්ඨිගබ්‍රො දිට්ඨිපාදානං දිට්ඨාහිනිවෙසො දිට්ඨිපරාමාසො ඉමානි අධාරස දිට්ඨිපරිශුද්ධානානි" යනුවෙන් මෙසේ කියනලද දිට්ඨිපරිශුද්ධානය (දෘෂ්ටි මතු වී ඒම)යි, සමුට්ඨානං යනු දෘෂ්ටිතේතුවටම නමකි. සාක්කයෝ දෘෂ්ටිත් ඇසුරුකොට හටගැනීමේ අරථයෙන් මෙය කියනලදි යන ඒ සියල්ල විස්තර කළයුතුය. සෝවාන් මග සියලු දෘෂ්ටිත් සහමුලින් වනසන බැවින් දිට්ඨිසමුක්ඛාත නම්. තමහං යනු ඒ සියල්ල මම දනිමි. කතං වක්ඛාමි යනු කුමන කරුණින් මම කියමිද?

10. 5. 7

සත්වැන්නෙහි සම්මාදිවයිනෙක යනු ඇති සැටියෙන් දකින්නේය, අටවැන්නෙහි අධිකරණසම්ප්‍රදායද්‍රව්‍යසම්ප්‍රදාය යනු සතර අධිකරණයන්ගේ මුලෙන් මුල ගෙන සංසිද්ධිමෙන් හටගැනීම සංසිද්ධිමෙහි දක්‍ෂයෙක් වෙයි.

10. 5. 9

නවවැන්නෙහි දුර්ගිසම්භවාති යනු හටගැනීමට දුෂ්කරවූ ඉවසිය නොහැකිවූයේ, අලෝභාකායාත් විසින් බැස ගැන්මට නොහැකියි කියනලද්දේ වෙයි. අරභේදය ව්‍යවස්ථාති යනු වන ද වනපෙත් දයි, ආරණ්‍යකාංගය ඉපදවීමෙන් අරණ්‍යයි (වනය), ගම්කෙළවර ඉක්මවා මිනිසුන්ට සම්පස්ථාන නොවන බැවින් වනපෙත්ය. පහතිය යනු පයභින්නයෝයි, ඉතාදුරවූයි. දුක්කරං පවිට්ඨං යනු කායවිවේකය දුෂ්කරය, දුර්ගිරමං යනු සිත් ඇලවීමට සුකර නොවේ, එකතෙක යනු හුදෙකලා බවෙහිය, කුමක් දක්වයිද? කායවිවේකය කළ කල්හි ද එහි සිත ඇලවීමට දුෂ්කරය. මේ ලෝකය දෙදෙනා දෙදෙනා බැගින් සතුටුවන්නේ වෙයි. ගරහති මහේශ්වරයා යනු ගෙනයන්නකු මෙනි කන්නකු මෙනි. මනෝ යනු සිතයි. සමාධිං අලභනායකං යනු උපචාරසමාධිය හෝ අප්‍රාප්තසමාධිය හෝ නොලබන්නාගේයි, (මෙයින්) කුමක් දක්වයිද? මෙබඳු වූ හික්මුවීමේ සිත තණපත් මුව ආදී හඬින් ද නොයෙක් බියකරු දෙයින් ද විසිරයකියි හතියි, සංසිද්ධිය යනු කාම විතකියන්ගෙන් හිලා බසියි, උපවිලම්භනිය යනු ව්‍යාපාද විහිංසා විතකියන්ගෙන් උඩට උපුස්ථවන්නේය, කණ්ණාසංකප්පිකං යනු කණ දෙවීමෙන් ක්‍රීඩාකළයුතුයි, පිට්ඨසංකප්පිකං යනු පිට දෙවීමෙන් ක්‍රීඩාකළ යුතුයි, එහි දිය සොඬන ගෙන දෙකන්හි වත්කිරීම කණ්ණසංකප්පික නම්. පිටට වත්කිරීම පිට්ඨසංකප්පික නම්. ගාඛං විභුති යනු පිටක් ලබයි, කො වාගං කො ව ගර්භිනාගො යනු මම කවරෙක්ද ඇතා කවරෙක්ද? මම ද තිරිසන්ගිය කෙනෙකි, මෙතෙමේ ද (එසේය). මගේ ද මොහුගේ ද සිවුපාය, අපි දෙදෙනාම සමසම නොවෙමුද? වර්තකං යනු කුඩාදරුවන්ගේ ක්‍රීඩාව සඳහා වූ කුඩා නලලයි, ඝට්ඨකං යනු දිග දණ්ඩකින් කෙටි දණ්ඩකට ගැසීමේ ක්‍රීඩාවයි, මොක්ඛකං යනු පෙරළෙන ක්‍රීඩාවකි, අහසෙහි දණ්ඩක් අල්ලාගෙන හිසබිමතබා උඩුයටි වශයෙන් පෙරළෙන ක්‍රීඩාවකැයි කියනලද්දේ වෙයි. විභිලකං යනු තල් කොල ආදියෙන් කළ සුළං බලයෙන් කැරකෙන චක්‍රයකි. පහතාලකං යනු කොල නැළියයි කියනුලැබේ. ඒ සැළි ආදියෙන් මනිමින් ක්‍රීඩා කරති. රචකං යනු කුඩාරියකි, බහුකං

කුඩා දුන්නක්මය, ඉඩ බො පත වො යනු මෙහි වො යනු නිපාතමාත්‍රයකි, මෙහි වනාහි යන අරුත්ය, ඉඩක පටං උපාලි සංඛ්‍යා විහරාහි යනු මෙහි ඉඩක යනු මෙහෙයවීම් අත්පියෙහි නිපාතයෙකි, එයින් තෙරුන් සහ මැද විසීම සඳහා මෙහෙයවයි. ඔහුගේ අරණ්‍යවාසය නොඅනුදනයි, කුමක් හෙයින්ද? අරණ්‍ය සේනාසනයෙහි වසන්නාවූ ඔහුට වාසධුරයම සපිරෙන්නේය. ග්‍රන්ථධුරය නොවේ. සහමැද වසමින් ධුර දෙකම පුරා රහත්බවට පැමිණෙන්නේය. විනයපිටකයෙහි ද ප්‍රමුඛයෙක් වන්නේය. ඉක්බිති මම ඔහුගේ පෙර පැතුමක් පෙර අදිටනක් විසඳා මේ හික්මුව විනයධරයන් අතුරෙහි අගතූන තබන්නෙමැයි මෙකරුණ දක්මින් ශාස්තෘන්වහන්සේ තෙරුන්ට අරණ්‍යවාසය නොඅනුදත් සේක. දසවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පස්වැනි උපාලි වර්ණාවලිය.

දෙවැනි පණ්ණාසකය නිමිශේයයි.

—//—

තෙවැනි පණ්ණාසකය

සමණසඤ්ඤා වර්ණාවලිය

10. 1 1

තෙවැනි පණ්ණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සමණසඤ්ඤා යනු මහණුන්ට උපදින සංඥාවයි, සත්තභික්ෂු යනු නිකර කරන්නාවූයි, අවසාපජේඛා යනු දුක්තූත්තේයි, ඉද්ධමත්තභික්ෂු භොගි යනු මෙය අත්පියය, මෙය ප්‍රත්‍යයයැයි මෙසේ ඔහුට ජීවිත පිරිකර කෙරෙහි වෙයි. ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරනලද පරිභොගය වළඳකිසි අරුත්ය.

10. 1 2

දෙවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය, තෙවැන්නෙහි විරාධනා භොගි යනු ස්වර්ණයෙන් ද මාර්ගයෙන් ද මෙහි වැළකීමක් (වැළකීමක්) වෙයි. නො ආරාධනා යනු සම්පාදනයක් නොවේ. සපිරීමක් නොවේ (හැකිවෙයි පවතියි).

10. 1. 4

සිවුවැන්නෙහි ගව්වැඩියා සමඟ සමාජිකයා යනු දෘෂ්ටියට අනුරූපව සපුරනලදී. ගන්නාලදී, සියල්ල ගන්නා ලදී, වෙහෙසා යනු කිදොරෙහි උපන් වේතනාවම ගන්නාලදී. පරවිතා යනු මෙසේ වන්නේයයි මෙසේ ඇති කල්හි පැතුමයි. පණ්ඩි යනු දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි. දෙවියන්ගෙන් අනෙකෙක් හෝ වන්නෙමියි සිත පිහිටුවීමයි. සංඛාරා යනු එක්ව යෙදුණු සංස්කාරයෝයි.

10. 1. 5

පස්වැන්නෙහි, ඉදිරියෙහි හැසිරෙන අරුතින් ප්‍රබන්ධයා නම්, අනවදේව යනු එය එහුබඳින්නාවූමයි,

10. 1. 6

සවැන්නෙහි, නිප්පරවත්තිය යනු දිරායාමට හේතුවිය, මිච්ඡාදිඛි නිප්පරාණා භොගි යනු මේ මිත්තාදෘෂ්ටිය යට විදහිනාවෙන් ද දිරාපත් වූයේමය. කුමක් හෙයින් යළි ගන්නා ලද්දේද යත්? සම්පූර්ණයෙන් විනාශ නොවූ බැවිනි. විදහිනාවෙන් මඳක් ගෙවී ගියේයි, සම්පූර්ණයෙන් වැනසුනේ නොවෙයි. මාගීය ඉපිද එය සහමුලින් වනසයි. යළි නැඟී සිටීමට නොදෙයි. එහෙයින් නැවත ගන්නා ලදී. මෙසේ සියලු පදයන්හි යෙදියයුතුය. (මෙහිද සමා විමුක්තිය හේතුවෙන් සිවුසැට දහම්) වැඩීම සපිරීමට යයි. කවර සිවු සැටක්ද? සොනාපත්ති මාගීකෘණයෙහි අධිෂ්ඨාන අතීයෙන් සඳහන් සපිරෙයි. (දැඩිව ගැනීම අර්ථයෙන්) විරිදිත්‍රය එළඹිසිටීමේ අතීයෙන් සතිඉත්‍රය නොවිසිරීමේ අරුතින් සමාධිත්‍රය දැකීමේ අරුතින් පක්ඛිත්‍රය දැකීමේ අරුතින් මනිත්‍රය ගලායාමේ අරුතින් සොමනස්ස ඉත්‍රය පැවති සත්තකියට අධිපතිවීමේ අරුතින් ජිවිතිත්‍රය සපිරෙයි. අරහත් ඵලකෘණයෙහි අධිෂ්ඨාන අතීයෙන් ශ්‍රද්ධා ඉත්‍රය -පෙ- පවතින සත්තකියට අධිපති වීමේ අරුතින් ජිවිතිත්‍රය සපුරයි. මෙසේ සිවුමග සිවුපෙලෙහි අට අට වී සිවුසැට දහම් සම්පූර්ණ බව යයි.

10. 1. 7

සත්වැන්නෙහි ධොවනං යනු ඇට සේදීමයි, ඒ දැනවිවෙහි මිනිස්සු නැයන් මළුවට නොදවත්, වළක් කැණ බිම තැන්පත් කරයි. ඉක්බිති ඔවුන්ගේ කුණුවූ ඇට ගොඩගෙන දොවා පිළිවෙලින් ඔසවා ගෙමලින්

පුදා තබන්. නැකක පැමිණිවිට ඒවා ගෙන හඬන්. වැලපෙත්. එයින් නැකත්කෙළි කරන්.

10. 1. 8

අටවැන්නෙහි විරෙවනං යනු දොස්දුරු කරන බෙහෙතකි, විරිත්තා හොඳි යනු ඉවත්කරන ලද්දේ, දුරුකරන ලද්දේ වෙයි, නවවැන්නෙහි වමනං යනු වමනය ඇතිකරවන බෙහෙතකි. දසවැන්නෙහි නිශ්චිත්තා යනු බැහැර කරන ලද්දාවූයි. එකළොස් වැන්නෙහි අඩග සපිරීම සඳහා සමමාදිට්ඨියම සමමාඤ්ඤාණයයි කියනලදි. මෙසේ මේ සියලුම අරහත්ඵල ධර්මයෝ අශෛක්ෂයෝයි, අශෛක්ෂයාට පැවති බැවින් ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂණ ඥානය ද අශෛක්ෂයයි කියනලදි. දොළොස්වැන්නෙහි අසෙවියා යනු අශෛක්ෂයෝම අසෙවියා නම්. මේ සූත්‍රයෙන් කම්මාශ්‍රවයන් වහන්සේම කියනලදි.

පළමු සමණසඤ්ඤා වර්ගයයි.

—//—

පච්චාරොහණී වර්ග

10. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමුසූත්‍රයෙහි වෙන්වෙන්ව විමසීමද විසඳීම ද කරනලදි. දෙවැන්නෙහි එකටමය. තෙවැන්නෙහි උද්ඝ්‍රහං උද්ඝ්‍රහිණිවා යනු මාතෘකාව ඉදිරිපත් කොටයි, සත්ථු වෙව සංවණ්ණිතො යනු පස් තැනක එකදග්‍රස්ථානයෙහි තබන්නාවූ ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් වණිතා කරනලද්දේයි. සමභාවිතො යනු ගුණ පැසසීමෙන් සම්භාවනය කරනලද්දේයි. පහොඳි යනු හැකිවෙයි. අභිධිණිවා යනු ඉක්මවායි, ජාතං ජාතාභි යනු දතයුත්ත දැනගනියි, පහං පහංභි යනු දැකියයුත්ත දකියි. වස්මුඛුතො යනු ඇස්මෙන් වූයේ, හටගත්තේ, උපන්නේයි, ඤාණඛුතො යනු ඥානස්වභාවයයි, ධම්මඛුතො යනු ධර්ම ස්වභාවයයි, චුත්තඛුතො යනු ශ්‍රේෂ්ඨස්වභාවයයි, වග්ගා පවග්ගා යනු කීමෙහි සමත්වූයේ, පැවැත්වීමෙහි සමත්වූයේයි, අභට්ඨා නිවෙතතා යනු අභට්ඨ ගෙනහැර දක්වන්නේයි, ගරා භො ගගවා යනු යම්සේ අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේද යනුයි.

10. 2. 4

සිවු වැන්නෙහි අපිනො යනු එබඳු නම් ඇත්තේය, විග්ගාධානසනාති යනු සිත් ඉපදීම සියයකි, යම් යම් සිත් ඉපදවීම සියයෙන් යොදනු ලබන්නාවූ උපාරඤ්චාපජානං යනු උපාරඤ්චානා යනු විරුද්ධවූවෝය, දොස්තනනු ලද්දෝයයි මෙසේ දනිත්. අපි විරුද්ධවූවෝ වෙමු. ලද්දෝ වෙමු. අපට දෝෂය පවරන ලද්දෙයි දනිති. පණ්ඩිතවරුන් යනු පණ්ඩිත බවට කරුණුයි.

10. 2. 5

පස්වැන්නෙහි ඔරිමංඨිරං යනු ලෝකික මෙනෙරයි, පාරිමං ඨිරං යනු ලෝකෝත්තරවූ එතෙරයි, පාරගාමිනො යනු නිවනට යන්නෝයි, ඨිරමවානුඤ්චානි යනු සත්කාය (දෘෂ්ටි) තෙරට ලුහුබදියි, ධම්ම ධම්මානුචිත්තො යනු මනාව දෙසනලද නවවැදෑරුම් ලොවුතුරු දහමෙහි අනුදහමෙහි පවතින්නෝයි, ධම්යට සුදුසු වූ ශීලය සමග ඒ පුරීභාග ප්‍රතිපත්තියෙහි පවතින්නාහුයි. මච්චුබෙශ්‍යං සුදුසුතරං යනු මරයාට ස්ථානවූ ත්‍රෛභූමික සංසාරය ඉතා දුකසේ තරණය කොටයි, පාරමෙශ්‍යනි යනු නිවනට පැමිණෙත්. ඔකා අනොකමාගමම යනු සසරින් නිවනට පැමිණෙයි, විවෙකෙ ගථ දුරමං යනු යම් කායචිත්ත උපධිවිවේකයෙකුත් දුකසේ සතුටුවන්නාවූයි, තත්භාවගම්මෙවෙශ්‍ය ගිවො කාමෙ යනු දෙවැදෑරුම් වූ ද කාමයන් අතහැරයි, අභිඤ්චනො උච්චුරු නැත්තේ, ආදානපට්ඨිකාග්ගෙ යනු දැඩිව ගැනීම අත්හැරීම සංඛ්‍යාත නිවනෙහියි, අනුපාදාය යෙ තො යනු සතර උපාදානයන්ගෙන් කිසිවකුදු දැඩි සේ නොගෙන ඇලුනාවූ යම්කෙනෙක්, පරිතිබ්බතා යනු ඔවුහු ප්‍රත්‍යය නැති පිරිනිවුමෙන් පිරිනිවුණාහුයයි දකුණත්තාහ.

10. 2. 6

සවැන්න හික්කුන්ට දෙසනලදි. සත්වැන්නෙහි පචොරොහණී යනු පාපයාගේ පහළ බැස්මයි, පථරිච්චා යනු අතුරුවායි, අත්තරාව වෙලං අත්තරා ව අග්‍යාගාරං යනු වැලිගොඩට ද ගිනියෙයට ද අතරයි, අටවැන්න හික්කුසංඝයාට දෙසන ලදි. සෙස්ස සියලුකුන් පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

දෙවැනිවූ පචොරොහණී වර්ගයි.

පාරිසුද්ධි වර්ගය

10. 3. 1

තෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි පරිසුද්ධා යනු නිෂිද්ධයි, පරිශෝදානා යනු පැබසරවුයි (බබළන), දෙවැන්න ආදිය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි පාරිසුද්ධි වර්ගයයි.

—//—

සාධු වර්ගය

10. 4. 1

සිවුවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි සාධුං යනු සොදුරුවුයි, සිලිටිවුයි, දෙවැන්න ආදිය කියන ලද අරුත් ඇත්තේමය.

සිවුවැනි වූ සාධුවර්ගයයි.

අරියමග්ගවර්ගය කියනලද අරුත් ඇත්තේමය.

තෙවැනි පණණාසකය නිමයේයි.

—//—

සිවුවැනි පණණාසකය

ජාණුකේය්‍යවර්ගය

10. 1. 1

සිවුවැනි පණණාසකයෙහි පළමුවැනි සූත්‍රය ආදිය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය. අටවැනි සූත්‍රයෙහි ලොගගෙතුකම්චි යනු සත්‍යභාවයට ලෝභය උපනිශ්‍රය කෙළවරින් හේතුවෙයි. දොළොහවැනි යුක්ත තැනැත්තේ ද එසේමය. මේ ක්‍රමයෙන් සියලු තන්හි අත්‍යවශ්‍ය දතයුතුය.

10. 1. 9

තවවැන්නෙහි පරිකල්පනා හොඳි යනු අත්හැරීම වෙයි, දසවැන්නෙහි කම්මාරපුත්තකය යනු රත්කරුපුත්තයාගේයි, කසා නොවෙයි යනු නුඹ කාගේ ද? පටිපාටිකයා යනු පැසුරුබිම් වැසියෝයි, කම්මානුකා

යනු සෙවල මල්දමක් මෙන් දරත්, සෙවලින් තැනූ පිළි හඳින්නාහුයි ද කියන ලද්දේමය. උදකොරොහකා යනු උදේහවස ජලයට බැසීමේ ච්‍රතයෙහි යෙදුනාහුයි, ආමතෙයනාසි යනු අතින් පිරිමඳින්නේය.

10. 1. 11

එකොළොස් වැන්නෙහි උපකර්මයනු පැමිණේවා! ධාතෙ යනු අවස්ථාවෙහි යි, නො අවධානෙ යනු අනවස්ථාවෙහි නොවේ. නිරාගතවූවන්ගේ ආහාරය නම් එහි උපදින කම්යමයි. එයින්ම ඔවුහු එහි යැපෙති. කිරිසත් යෝනියෙහි වූවන්ගේ තණපත් ආදි වශයෙන් ආහාරය දතයුතුයි, මිනිසුන්ගේ බත් කොමු ආදි වශයෙනි, දෙවියන්ගේ අමාබොජුන් වශයෙනි, ප්‍රේතවිෂයෙහි වූවන්ගේ කෙළසොටු ආදි වශයෙනි, යං වා පතංගා ඉතො අනුපපච්චන්ති යනු ඔහුගේ මිත්‍රාදීහු යමක් මෙයින් දෙමින් පිවිසුවත් ප්‍රේතවිෂයෙහි වූවෝ පරදතපථවීහු වෙති. අනෙකුන්ට අනුන් විසින් දෙනලද දෙය නොපැමිණෙයි, දායකොපි අතිප්ලො යනු යමකු සඳහා ඒ දානය දෙන ලද්දේද ඔහුට පැමිණේවා හෝ නොවේවා! දායකයා නිෂ්ථලවීමට නොහැකිය. ඔහුට දානයේ විපාකය ලැබේමය. අවධානෙපි හවං ගොතමො පරිකරං වදං යනු ඒ ඥාතියා අනවකාශයෙහි (අවස්ථාව නොමැති තැන) උපන් කල්හිද හවත් ගෞතම තෙමේ දානයේ ප්‍රතිඵලය පරිකල්පනය කරයිමය, පතවන්නේම දැයි අසයි, මෙසේ දෙනලද දානයාගේ ඵලය දායකයා නොලබතැයි බමුණාගේ ලබ්ධියයි. ඉක්බිති භාගයවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ ප්‍රශ්නය පිළිගෙන දායකයා යම්කිසි පින්ඵලයෙන් ජීවත්වන තැනක උපන්නේ දානයේ ඵලය ලබන්නේමයයි දැක්වීමට "ඉධ බ්‍රාහ්මණ" යනාදිය වදාළ සේක.

සො තභ්‍ර භ්‍රාහ්මිණොති යනු හෙතෙම එහි ඇත් යෝනියෙහි උපන්නේද මඟුල් ඇත් තනතුරට පත්ව ලබන්නේ වෙයි. අසුන් ආදීන් කෙරෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි.

දෙවැනි ජාණ්‍යසොණි වගීයයි

සාධුවගීය කියන ලද අපථ ඇත්තේමයි.

සිවුවැනි පණණාසකය නිමයේයි.

—//—

කර්පකාය වගීය

පස්වැනි පණණාසකයෙහි පළමු සූත්‍රාදිය කියනලද අරුත් ඇත්තේමය.

10. 1. 6

සවුන්තෙහි සංසප්තපරිශාසං වො හික්ඛවෙ ධම්මපරිශාසං යනු වේදනාවට පත්වීමට කරුණ දෙසීම නම්වූ ධම්මදේශනයයි. සංසප්ත පරිශාසං යනු ඒ කම්මය කරන්නේ වේදනාවට පත් වෙයි. බියවෙයි, ගැහෙයි, පිම්බාගනී යනු ඒ කම්මයෙන් යම් ගතියකට යන්නේද එය වක් වෙයි, පිම්බුපපතිය යනු ඒ කම්මයට යම් ගතියක උපදින්නේද ඒ ගතිය ද වක්වූයේම වෙයි, සංසප්තපරිශාසං යනු සංසප්ත (ගැහෙන) ස්වභාවයයි, භූතා භූතාන උපාතී හොති යනු පැවති ස්වභාවයෙන් පවතින කම්මයෙන් සත්වයාගේ උපත වෙයි. එකා ඵ්ඛතී යනු විපාකසායීයෝ සායී කරති.

10. 1. 7

සත්වුන්තෙහි සංකල්පගතිකානං යනු සිතා කල්පනා කොට කරනලද්දවුන්ගේයි. උපවිතානං යනු රැස් කරනලද්දවුන්ගේ, වචනලද්දවුන්ගේයි, අප්පට්ඨංවිදිවො යනු ඒ කම්මයන්ගේ විපාකය නොවිදයි, ව්‍යතනිභාවං යනු පහවූ කෙළවර ඇති බවයි, ඒ කම්මයන්ගේ පිරිසිදීමට කෙළවර කිරීමට කාරණයයි, තඤ්ච ඛො දිට්ඨංව ධම්මෙ යනු ඒ විපාකය මෙලොවදී විදියයුතුය. ඉතාත්මයෙහිම උපදියි, උපපජ්ජෙ යනු අනතුරු ආත්මභාවයෙහි (විපාකදිය යුතු) උපපජ්ජවෙදනියයි, අපරෙ වා පරිශාසෙ යනු සසර පැවති කල්හි දහස් වැනි අත් බැවිහි හෝ අපරාපයඝීව විදියයුතුය යන මෙයින් "ලද විපාකයට සුදුසුවූ කම්මය සසර පවත්නා විට, ඒ පාපකම්මයෙන් යම් තැනක සිට මිඳෙන්නේද එබඳුවූ ලොව පෙදෙසක් විද්‍යාමාන නොවේ" යන මෙය දක්වයි. හිවිධා යනු තෙවැදෑරුම්ය, කායකමමනාසංකල්පාසම්මාපතී යනු කායකම්ම සංඛ්‍යාතවූ විපත්තියයි, මේ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයෝ දකයුත්තාහ.

10. 1. 8 - 9

අටවුන්තෙහි අප්පාණකො මණි යනු හාත්පසින් සතරැස්වූ උගුලකි. නවවුන්තෙහි දුක්ඛස්‍ය යනු විපාක දුක්ඛය, සසරදුක්ඛ හෝය, මේ සුත්‍රයෙහි මණි උපමාවක් නැත. එවං විගතාභිජ්ජෙය්‍යා යනු එවං යනු නිපාතමාත්‍රයකි. යම්සේ හෝ මෙකිසිය වඩන්නෝ දුරුකළ දැඩි ලෝභය ඇත්තෝ වෙත්ද එසේ දුරුකළ දැඩි ලෝභය ඇත්තේයි, මෙසේ ඔහුට දුරුකළ අභිධ්‍යාදියෙන් නිවරණ යටපත් කිරීම දක්වා දැන් අකුසල නිශ්ශරණයන් පවසන සේක් මෙකායගගතෙත යනාදිය කීසේක. අප්පමාණං යනු අපමණසතුන් අරමුණු වන බැවින් හෝ පුරුදු කළ පුහුණුවෙන් හෝ අපමණවූයි, ප්‍රමාණකතං කමමං යනු

කාමාවචරකම්යයි, නතං තත්ත්වතිව්ඛිති යනු මහා සැඩපහරක මදදියක් මෙන් තමන්ගේ ඉඩ ගෙන සිටීමට නොහැකි වෙයි, සැඩපහරෙහි කුඩාදියක් මෙන් මේ අපමණ කම්යම කීදාගොස් තමන්ගේ විපාකය උපදවයි, දුගරතභ්‍යෝ යනු කුඩා කාලයෙහි පටන්ය, භායං කායො ආදාය ගමනිකො යනු මේ කය රැගෙන පරලොව යාමට නම් නොහැකිය යන අරුත්ය. විග්ගතරො යනු සිත නැමැති කාරණය (හේතුව)යි, නැතහොත් සිතෙන්ම අනතුරුවූයේයි, එකම වූකි සිතකට අනතුරුව දෙවැනි ප්‍රතිසන්ධි සිතෙහි දෙවියෙක් නම් වූයේ වෙයි, නිරාගතවූවෙක් නම් වෙයි, කිරිසන්තිය නම් වූවෙක් වෙයි. මුල්කුමයෙහි ද හේතුවූ සිතින් දෙවියෙක් හෝ නිරාගතවූවෙක් හෝ වෙයි යන අර්ථයි. සබ්බං තං ඉධ වෙදනිකං යනු මෙය දිට්ඨධම්මවෙදනිය කොට්ඨාස වශයෙන් කියනලදි. න තං අනුගම්කං යනු මෙහිප්‍රියෙන් උපපජ්චෙදනිය බව සිදුණු බැවින් උපපජ්චෙදනිය වශයෙන් අනුගත නොවන්නේය. සොතාපන්නසකදාගාමී ආයාසී පුද්ගලයන්ගේ මේ ප්‍රත්‍යාවේක්ෂණය දකයුතුය. අභාගාමිභාය යනු ධ්‍යාන අනාගාමී බවෙහි, ඉධ පඤ්ඤාකාය යනු මේ සසුනෙහි ප්‍රඥාව ඉධප්‍රඥාව නම්. ශාසනයෙහි හැසිරෙන ආයාසී ප්‍රඥාව නම්. ශාසනයෙහි හැසිරෙන ආයාසී ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත ආයාසීපුද්ගලයාගේයි, උග්ගථං විමුක්තං යනු රහත්බවයි. දසවැන්න පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේමය.

පළමුවැනි කරජකාය වර්ගයයි.

—//—

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රය ආදි කොට සියලු පෙය්‍යාලපෙළ පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

මනොරථපුරණී නම්වූ

අඩගුහකර නිකායධම්මකථාවෙහි

දසක නිපාත වර්ණනාව නිමිශේයි.

—//—

එකාදසක නිපාත වර්ණාව

නිශ්පාදන වර්ණාව

11. 1. 1

එකාදසක නිපාතයෙහි පළමු සූත්‍රාදිය යට කියනලද ආකාර ඇත්තේය. එහි හුදෙක් මුලින් සූත්‍ර පසක නිබ්බූතභාවය දෙකට බිඳ අංග එකොළසක් කරනලදි. සවුන්තෙහි ශික්ෂාප්‍රත්‍යක්ෂානාය අධිකය.

11. 1. 7

සත්වුන්තෙහි දිට්ඨි ආදියයි. අනෙක අනෙකා යනු අතරය සමග අතරයයි, බන්ධනානෙක බන්ධනානෙක යනු වාක්‍යනය සමග වාක්‍යනයයි, සංසාරිකයා යනු මනාව පවතියි, සමෙකයා යනු සමාන වන්නේය, න විශ්වයෙකයා යනු නොවරදින්නේය, අශ්වපදයා යනු නිවනෙහියි.

11. 1. 8

අවවුන්තෙහි ප්‍රත්‍යවේක්ෂණාව කියනලදි, නවවුන්තෙහි දොණ්ඩා බලොඩා යනු යව්‍යානා දෙණ (දොණ්ඩා) සම්පයෙහි බෙදනාලද්දේයි. අතරං කවිතා යනු ඇතුළත් කොටයි, කඩාගිය යනු සිතයි, පඤ්ඤාගිය යනු ඔබ්බෙන් නොයෙක් දේ සිතයි, (නිපාදාගිය) යනු අතරක් නැතිව නිබ්බූත ධ්‍යානකරයි, පඤ්ඤා නිශ්පාදන කඩාගිය සමවතෙහි ඇලුම්කිරීම් වශයෙන් මෙය කියනලදි. සමවතෙහි ඇලුම්කරන බැවින් මෙය බුද්ධ නම් කරනලදි. අපො ආදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි. කවිතා සහ ආචාර්යකඩාගියා නොයෙක් කරුණු නොකරුණු දන්නා අශ්වයා පිළිබඳව සිතන ලද්දේ වෙයිද? යන ඉභං යනාදියෙහි ණයක් මෙන් බැඳීමක් මෙන් භානියක් මෙන් කලිනම්බු මහා අපරාධයක් මෙන් කොට තමා ඉදිරියෙහි වූ කෙටිවේ ගිලීම නම්බු වැටීම දකියි යන අරුත්ය. නෙව පඤ්ඤා නිශ්පාදන කඩාගිය යනු සමවත් සුව ඇල්ම නැතිවීමෙනි, පඤ්ඤා අරමුණ ඇති වතුෂක පඤ්ඤා ධ්‍යාන සංඥාවෙන් ධ්‍යාන නොකරයි, ඇල්ම නැතිබැවින්ම ශ්‍රේෂ්ඨයෙක් නම් වේයයි පැහැදිලි ධ්‍යානකරයි. නිවන් අරමුණු කොට ඇති ඵලසම්පන්න ධ්‍යාන කරයි, පඤ්ඤා පඤ්ඤා විභූතා නොයෙක් යනු පඤ්ඤා අරමුණෙන් උපන් වතුෂක පඤ්ඤා ධ්‍යාන සංඥාව ප්‍රකටවෙයි. "විභූතා භවන්ත රූපසංඥා අවිභූතා අවධිකසංඥා" යන මේ සූත්‍රයෙහි සමකික්‍රමය (ඉක්මවීම) ඇති බැවින් පැහැදිලි බව කියනලදි. මෙහි විදර්ශනා වශයෙන් අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් දුටුබැවින් විභූත නම් විය. ආපොසංඥාදියෙහි ද මේ ක්‍රමයමයි,

මෙසේ මෙහි යට මෙන් සමවත් වශයෙන් ඉක්මිම නොකියා විදැසිනාවාර වශයෙන් සමතික්‍රමය (ඉක්මිම) කියනලදි. එවිංකඩායි යනු මෙසේ විදසුන් පිළිවෙලින් අවුත් උපදවනලද එලසමාපත්තියෙහි ධ්‍යාන කරන්නේයි.

11. 1. 10

දසවැන්නෙහි අවිනිශ්චයියා යනු අත්තය ඉක්මවන ලද්දාවූ අත්තත්ත නම්වූ විනාශ නොවන ධර්මය වන නිවන මොහුගේ නිෂ්ඨාවයයි අවිනිශ්චයියා නම්. මේ ක්‍රමයෙන් සෙසුපද දතයුතුය. ජනෙතසම්ම යනු ජනතාවෙහි යි, ප්‍රජාව යන අරුත්ය. යෙ ගොතතපට්ඨාපිතො යනු යම් මිනිස්සු මම ගොතමය. මම කාශාපයි ඒ ගොත්‍රයෙහි උපදිත්ද, ලෝකයෙහි ඒ ගෝත්‍රය පිළිපත්තවුන් අතුරෙහි කෘත්‍රියයා ශ්‍රේෂ්ඨය, අනුමතා මධ්‍යයනු මගේ සියල්ලත් තුවණින් සසඳා දෙසනලදි. මවිසින් අනුදන්තා ලදි. සෙස්ස සියලුතැන පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේය.

පළමු නියාය වර්ගයයි.

11. 2. 1

දෙවැනි වර්ගයෙහි පළමු සූත්‍රයෙහි තා තා විහාරෙන විහරතං යනු ගිහිත්ව නිත්‍ය එක් විසීමක් නම් නැත. එහෙයින් නොබැඳුණු (අනියමිත) විසීමෙන් වසන්නාවූ අපට කෙන විහාරෙන යනු කවර නම්වූ නියත විසීමකින් විසිය යුතුදැයි අසයි. ආරාධකො යනු සපයන්නායි, සපුරන්නායි, ධම්මකොපමාපනො වුද්ධානුස්සතිං ගාවෙති යනු ධර්ම ශ්‍රෝතසට පැමිණියකු වී බුද්ධානුස්සතිය වඩයි.

11. 2. 2

දෙවැන්නෙහි ගිලානා වුධිතො යනු ගිලනෙක් වී නැති සිටියේයි. තෙවැන්නෙහි කලාණම්භෙත යනු හොඳමිතුරන්, මෙසේ මෙහි කලාණම්භෙත වශයෙන් සධ්‍යානුස්සතිය කියන ලදි. කච්චිංකාරාභාරතකඩානං යනු කාමාවචර දෙවියන්ගේයි, අසමයවිචුතො යනු අකාලිකවූ විමුක්තියෙන් මිදුණු රහතන් වහන්සේයි,

11. 2. 3

සිවුවැන්නෙහි කො තාමො අයං සුභුති ගිහිචු යනු දනිමින් ද ශාස්තෘන්වහන්සේ කතාව නංවනු සඳහා අසනසේක, සුභුතො

උපාසකයා පුතෙකා යනු අනෙපිටු සිටු සදහා වදාළ සේක. අනෙපිටු සිටාණන්ගේ පුත්‍රයා සුඵපියා සමීපයෙහි පැවිදිවූයේය. ඉක්බිති සුභති තෙරණුවෝ ඔහු රැගෙන භාගාවතුන්වහන්සේ වෙතට ගියහ. සද්ධාපදානෙසු යනු සැදැහැවත් පුද්ගලයන්ගේ වර්තයන්හි, ලක්ෂණයන්හි,

11. 2. 5

පස්වැන්නෙහි සුඛං සුපතී යනු යම්සේ සෙසු අය පෙරලෙමින් කසිමින් දුකසේ නිදන්ද මෙසේ නොනිදා සුවසේ නිදයි. නින්දට වැටෙන්නේ ද සමවතට සමවන්නකු මෙන් වෙයි, සුඛං පටිච්ඡාදාධි යනු යම්සේ අන්අය කෙදිරිගාමින් ඇතුළු අරිමින් පෙරලෙමින් දුකසේ අවදිවෙත්ද මෙසේ අවදිනොවී පිපෙන පියුමක් මෙන් සුවසේ විකාර නැත්තේව පිබිඳෙයි, භ පාපකං සුපිතං පඤ්ඤා යනු සිහින දකින්නේද සොදුරු සිහිනයක්ම දකියි, සැයක් වදින්නකු මෙන් ද පූජාවක් කරන්නකු මෙන් ද වෙයි. යම්සේ අනෙක් අය තමන් සොරුන් විසින් වට කරන ලද්දක් මෙන් දරුණු සතුන් විසින් උවදුරු කරන ලද්දක් මෙන් ප්‍රපාතයන්හි වැටෙනකු මෙන් ද දකිත්. මෙබඳු පවිටු සිහින නොදකියි. මනුෂ්‍යානං පියො ගොති යනු උරයෙහි පැළඳි මුතුහරක් මෙන් ද හිසෙහි පළඳවන ලද මල්දමක් මෙන් ද මිනිසුන්ට පිය මනාප වෙයි, අමනුෂ්‍යානං පියො ගොති යනු යම්සේ මිනිසුන්ට ද අමනුෂ්‍යයන්ට ද පිය වේද විශාඛ තෙරණුවෝ මෙනි, කථා වස්තුව විසුඤ්චිමණයෙහි මෙෙත්‍රී කම්සාන නිර්දේශයෙහි විස්තර කරන ලද්දේමය. ඥෙවතා රක්ඛනී යනු මවුපියෝ සුතකු මෙන් දෙවියෝ රකිති, භාග්‍ය අග්නි වා විඤ්චා වා ස්වං වා කම්මී යනු මෙෙත්‍රීයෙන් වෙසෙන්නාගේ සිරුරෙහි උතතරා උචුසියගේ මෙන් ගින්න හෝ සංයුක්ත භාණක චූලසිව තෙරුන්ගේ මෙන් විෂයක් හෝ සංකිට්ව තෙරණුන්ගේ මෙන් අවියක් හෝ ඇතුළු නොවේ, නොපිවිසෙයි, ඔහුගේ සිරුර තුවාල නොකෙරේයයි කියනලද්දේ වෙයි, මෙහිදී ධෙත්‍රුවගේ කථාවස්තුව කියත්, එක් දෙනෙක් පැටවාට කිරි දෙමින් සිටියාය. එක් වැද්දෙක් ඇය විදිමැයි අතින් කරකවා දිගුමටක් ඇති අවියක් දමා ගැසීය, ඒ අවිය ඇයගේ සිරුරෙහි වැදී තල්කොලයක් මෙන් පෙරළී ගියේය. මෙය උපචාර බලයෙන් හෝ අපානා බලයෙන් නොවේ. හුදෙක් පැටවා කෙරෙහි බලවත් හිතකාමී සිත ඇති නිසාය. මෙසේ මෙෙත්‍රීය මහත් ආනුභාව ඇත්තේය. තුවටං විඤ්චා සමාධිග්‍රහී යනු මෙෙත්‍රීයෙන් වසන්නාගේ සිත ඉක්මණින් සමාධිගත වෙයි, ඔහුට හෙමින් ක්‍රියාකරනබවක් නැත. මුඛවණ්ණා විප්පසිද්ධි යනු නටුවෙන් ගිලිහුණු තල්ගෙඩියක් මෙන් ඔහුට පසන් මුහුණක් වෙයි,

සමානාත්මී කථාවයි. විතණ්ඩවාදියා වනාහි "ඒ ධර්මරාගයෙන්ම යන වචනයෙන් අකුසලයෙන් සුඛාවසයෙහි උපදීදැ"යි කීවේය. ඒ විතණ්ඩවාදියාට සුත්‍රයක් ගෙනහැර දක්වයි කිවයුතුය. ඒකාන්තයෙන්ම වෙනත් සුත්‍රයක් නොදක්නේ මේ සුත්‍රයම ගෙනහැර දක්වන්නේය, ඉක්බිති කිම මේ සුත්‍රය පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේ (නීතාර්ථ)ද පැහැදිලි කළයුතු අර්ථ ඇත්තේ (නෙයාර්ථ) දැයි කිවයුතුය. ඒකාන්තයෙන්ම පැහැදිලි අරුත් ඇත්තේයයි කියයි. ඉක්බිති, "මෙසේ ඇතිකළහි අනාගාමී ඵලය කැමතිවන්නහු විසින් සමථ විදර්ශනාවන්හි ඡතුරාග කළයුතු වන්නේය. ඡතුරාගය උපදවන කල්හි අනාගාමී ඵලය ලැබුවේ වන්නේය. (එසේ නොකියන) සුත්‍රයක් මට නොලැබිණැ"යි කිවයුතුය. යම් ඒ දෙයක් දක්වයි ප්‍රශ්න නඟන්නහු විසින් ආවායර්ථයන් සම්පයෙහි උගෙන අරථරසය දැනගෙන කීමට වටීයි. අකුසලයෙන් ස්වර්ගයෙහි ද කුසලයෙන් අපායෙහි ද ප්‍රතිසන්ධියක් නම් නැත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, ලොභයෙන් උපත් කම්මයෙන් දොෂයෙන් උපත් කම්මයෙන් මොහයෙන් උපත් කම්මයෙන් දෙවියෝ නො පැනෙත්. මිනිස්සු නොපැනෙත්. යම්කිසි වෙනත් සුගතිහු ද නොපැනෙත්. එහෙත් මහණෙනි, ලොභයෙන් හටගත් කම්මයෙන් දොෂයෙන් හටගත් කම්මයෙන් මෝහයෙන් හටගත් කම්මයෙන් තිරය පැනෙයි, තිරිසන් යෝනිය පැනෙයි, ප්‍රේත විෂය පැනෙයි, යම්කිසි වෙනත් දුගතිහු ද පෙනෙත්"යි යන මෙය කියන ලදි. මෙසේ හැඟවිය යුතුයි. ඉදින් හැදින ගතිය ද හැදින ගතිවා! හැදින නොගන්නේ නම් යව උදයෙන්ම විභාරයට පිවිස කැද බොවයි යැවිය යුතුය. අශංචා ගහපති එකධර්මා අක්කාසො යනු එක් ධර්මයක් අසන ලද්දහු විසින් මේ එක් ධර්මයක් ද කියනලදි, මේ එක් ධර්මයක්ද කියනලදැයි මෙසේ ඇසීම් වශයෙන් කියනලද බැවින් එකළොස් ධර්මයෝම එකධර්මයකැයි නම් කරනලදි. අමා (නිවන්) ඉපදීමේ අර්ථයෙන් හෝ සියල්ලම එක් ධර්මයකැයි කීමට වටීයි. නිබ්බුද්ධං ගවෙසනොපි යනු නිධානයක් සොයන්නේයි, සතිදෙව යනු එක් ප්‍රයෝගයකින්මය, කෙසේනම් එක් ප්‍රයෝගයකින් එකොළොස් නිධියක් අධිගමනය වෙයිද? මෙහි යමෙක් වනයෙහි ජීවිකාවෘත්තිය සොයමින් හැසිරෙයි. යහපතෙහි හැසිරෙන්නාවූ වෙනත් කෙනෙක් ඔහු දැක පින්වත, කුමක් නිසා හැසිරෙහිදැයි අසයි. හෙතෙම ජීවිකාවෘත්තිය සොයමැයි කීවේය. අනෙකා එසේ නම් යහඵව, එන්න මේ ගල පෙරලවයි කීය. හෙතෙම එය පෙරලා මතුමත්තෙහි සිටි හෝ කුසෙන් කුස ගැටී සිටි හෝ සැළී එකොළසක් දකීයි. මෙසේ එක් ප්‍රයෝගයෙන්ම එකොළොසක අවබෝධය වෙයි. ආචරියධර්මං පරියෙසිතියි යනු අන්‍යාකීර්ථකයෝ යමකු සම්පයෙහි ශිල්ප උගතින්ද ඔහුට ශිල්ප ඉගෙනීමට කලින් හෝ පසුව හෝ අතරතුර හෝ ගෙදරින් ගෙනවුත් ධනය දෙත්. යමකුගේ ගෙහි (ධනය) නැත්ද

ඔවුහු ඥාතිපාර්ශ්වයෙන් සොයති. යමෙකුට එය ද නැත්ද ඔවුහු සමාන වූවන්ගෙන් සොයති. එසේ නොලබන්නේ හික්මාවෙහි වුව ද හැසිර දෙක්මය. එකරුණ සඳහා මෙය කියනලදි. කිම්පනාගං යනු සසුනෙන් බැහැරවුවෝ නිවනට යොමු නොවන සසුනෙහි වුව ද ශිල්පමාත්‍රයක් දෙන්නහුට ධනය සොයති. මම වනාහි මෙබඳු වූ තෛර්‍යානික සසුනෙහි එකළොස් වැදෑරුම් අමා උපදවන පිළිවෙත දෙසන්නාවූ ඇදුරුවරයාට පූජාවක් නොකරන්නෙමිද කරන්නෙමියි කියයි. පට්ටකං දුක්ඛාදිගත අවිජ්ජාදි යනු එක් එක් හික්මවට එක් එක් වස්ත්‍රයලයක් දුන්නේයයි අරුත්ය. මෙහි සමුදාවාර (හාත්පසින් හැසිරෙන) වචනය මෙසේ වෙයි. එහෙයින් හැඳවියයි කියනලදි. පක්ඛිගතං ව්‍යාපාරං යනු පත්සියයක් අගනා පත්සලක් කරවියයි අරුත්ය.

11. 2. 7

සත්වැන්නෙහි එකතාළිකා, වතුරසා නිසින්නවත්තිකා යනුවෙන් කථාතුනෙකි. එහි පෙළ කියා එක් එක් පදයට අර්ථයකිම එකතාළිකා නම්. අනුවණ ගොපල්ලා දක්වා අනුවණ හික්මව දක්වා නුවණැති ගොපල්ලා දක්වා නුවණැති හික්මව දක්වායි වතුරසායක් බැඳ කිම වතුරසා නම්. නුවණ නැති ගොපල්ලා දක්වා අවසානගමන, නුවණැති හික්මව දක්වා අවසාන ගමන, නුවණැති ගොපල්ලා දක්වා අවසාන ගමන, නුවණැති හික්මව දක්වා අවසානගමන යන මෙය නිසින්නවත්තිකා නම්. මෙහි මෙය සියලු ආවායසීවරුන්ගේ පුරුද්දයි. එකාදග්ගි හික්මවෙ අධ්‍යයනි යනු එකළොස් තුගුණ කොටස්වලිනි, ගොගණං යනු ගවසමුහයයි, පරිභරිතං යනු ගෙන හැසිරීමටයි, එකිකතං යනු වැඩීමට පැමිණීමටයි, ඉධ යනු මෙලොවෙහියි, න රුපකුසුලං ගොති යනු ගණන් වශයෙන් හෝ පැහැය වශයෙන් හෝ නොදනියි, ගණන් වශයෙන් රූපය නොදනියි යනු තමාගේ ගොනුන් සියය ද දහස දැයි සංඛ්‍යාව නොදනියි, හෙතෙම දෙනුන් ගෙන ආකල්හි හෝ පලාගිය කල්හි ගවසමුහයා ගැණ අද මෙපමණ දෙන්නු නොදක්නා ලැබෙතියි ගම් දෙකකුනක හෝ වනයෙහි හෝ හැසිරෙන්නේ සොයා නොබලයි. වෙනත් දෙනුන් තමන්ගේ ගවසමුහයට එක්වූවිට ගව සමුහය ගැණ පෙමණ මේ දෙන්නු අපේ නොවෙත්යැයි යටියෙන් ගසා ඉවතට නොවයවයි, ඔහුගේ නැතිවූ දෙන්නු නැතිවූවාහුම වෙත්. අනුන්ගේ දෙනුන් රැගෙන හැසිරෙයි. ගවයන් හිමි කරුවෝ දැක මෙනෙම මෙපමණ කලක් අපගේ දෙනුන්ගෙන් කිරී දෙවියයි තර්ජනය කොට තමන්ගේ දෙනුන් රැගෙනයති. ඔහුගේ ගව සමුහය ද පිරිහෙයි. පස්ගෝරස පරිභෝගයෙන් බැහැර වූයේ ද වෙයි. පැහැය වශයෙන් නොදනියි

නම් මෙපමණ දෙන්නු සුදුසු, මෙපමණ රතු ය, මෙපමණ කළුය, මෙපමණ මද රතුයයි නොදනියි. හෙතෙම දෙනුන් ගෙනා විට හෝ පළාගියවිට හෝ -පෙ- පස්ගෝරස පරිභෝගයෙන් ද බැහැර වෙයි. **න ලක්ඛණ කුසලො හොති යනු** දෙනුන්ගේ සිරුරෙහි කරනලද දුනු, සැත්, හුල් ආදී වෙනස්කම් ඇති ලකුණ නොදනියි. හෙතෙම දෙනුන් ගෙනා කළුහි හෝ පළාගිය කළුහි හෝ අද අසුවල් අසුවල් ලකුණු ඇති ගවයෝ නොදක්නා ලැබෙතියි -පෙ- පස්ගෝරස පරිභෝගයෙන් ද බැහැර වූයේ වෙයි. **න ආසාටිකං සාධෙතා යනු** ගොනුන්ගේ කණු කටු ආදියෙන් පහරලද තත්හි වණයක් වෙයි. එහි නිල මැස්සෝ බිඳු දමති. ඒ බිඳු දණ්ඩකින් ඉවත් කොට ඒ ගවයන්ට ආසාටිකා නම් වූ බෙහෙක දියයුතුය. නුවණනැති ගොපලු තෙමේ එසේ නොකරයි. එහෙයින් "න ආසාටිකං සාධෙතා හොති"යි කියනලදි. ඔහුගේ ගවයන්ගේ කුටල වැඩෙයි. ගැඹුරු වෙයි. පණුවෝ කුසට පිවිසෙත්. ගවයෝ ගිලන් බවින් මඩනාලද්දාහු ඇතිපමණ තණ කෑමට ද දිය බීමට ද නොහැකි වෙති. එහි දෙනුන්ගේ කිරි සිඳෙයි. ගොනුන්ගේ ශක්තිය පිරිහෙයි. ගොනුන් දෙනුන් යන දෙපිරිසටම ජීවිත අනතුරක් ද වෙයි. මෙසේ ඔහුගේ ගවසමූහය පිරිහෙයි. -පෙ- පස්ගෝරසයෙන් බැහැරවූයේ ද වෙයි. **න වණං පට්ටජාදෙතා හොති යනු** ගොනුන්ට කියනලද පරිද්දෙන් වණ හටගත් විට බෙහෙත් දී පොත්තෙන් හෝ සුමුලෙන් හෝ වැසිය යුත්තේ වෙයි. මෝඩ ගොපල්ලා එය නොකරයි. අවශ්‍යයෙන්ම ගවයන්ගේ වණයන්ගෙන් යුෂ වැගිරෙයි. ඔවුහු ඔවුනොවුන්ගේ ඇඟේ ගැටෙති, එයින් අනෙකුන්ට ද වණයෝ හටගනිති. මෙසේ ගවයෝ ගිලන්බවින් මැඩුනාහු ඇති පමණට තණ කන්නට ද දිය බොන්නට ද නොහැකි වෙති, -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. **න ධූමං කතා හොති යනු** ඇතුළුව ස මැසීමදුරුවන් වැඩි කළුහි ගවසමූහය ගවමඩුවට පැමිණිවිට ඒ ඒ තත්හි දුම් ගැස්විය යුතුය. නුවණ නැති ගොපල්ලා එය නොකරයි. ගව සමූහය සියලු රැය මැසි ආදීන්ගෙන් උවදුරු විඳ නින්ද නොලබා දෙවැනි දිනයෙහි වනයෙහි ඒ ඒ ගස්මුල වැදහෙව නිදයි. ඇති පමණ තණ කන්නට හෝ -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. **න භිංචං ජානාති යනු** කොටුපල සම ද විෂම ද ග්‍රහණය සහිත ද ග්‍රහණය රහිතදැයි නොදනියි. හෙතෙම නොකොටින් දෙනුන් එතරකරවයි. විසම කොටෙහි ගල් ආදියෙහි ඇක්මෙන ඔවුන්ගේ පා බිඳෙයි. ග්‍රහණය සහිත ගැඹුරු කොටට බට කල කිඹුල් ආදීහු ගවයන් අල්වා ගනිත්. අද මෙපමණ ගවයෝ නටුවාහුය අද මෙපමණ නටුවාහයි කිවයුතු බවට පැමිණෙයි. මෙසේ ඔහුගේ ගවසමූහය ද පිරිහෙයි -පෙ- පස්ගෝ රසයෙන් බැහැර වූයේ ද වෙයි. **න පිතං ජානාති යනු** බොන ලද්දෙයි නොදනියි. මේ දෙන විසින් බොන ලද්දේය. මේ දෙන විසින් නොබොන ලද්දේය,

මැය විසින් පැන්නොටෙහි ඉඩලද්දේය. මැය විසින් ඉඩ නොලද්දේයයි මෙසේ බිචි—නොබිචි බව ගොපල්ලකු විසින් දකයුතුය. මෙතෙම වනාහි දහවල වනයෙහි ගවසමුභය රැක බලා දිය පොවන්නෙමැයි ගතට හෝ විලට බස්සවා යයි. එහි මහා ගොන්නු ද බලවත් දෙන්නු ද දුබල මෙන්ම මහඵ ගවයන්ට අංවලින් හෝ ඉල ඇටවලින් පහරදී තමන්ගේ ඉඩ ගෙන කළවා පමණ දියට පිවිස කැමති පරිද්දෙන් බොකි. සෙස්සෝ ඉඩ නොලබමින් ඉවුරෙහි සිට මඩමුසු දිය බොත්. නැතහොත් නොබි සිටියාහුම වෙත්. ඉක්බිති එම ගොපල්ලා පිටට ගසා (ගවයන් ගෙන) යළි වනයට පිවිසෙයි. එහි දිය නොබොනලද දෙන්නු පිපාසයෙන් වියෙලෙමින් ඇති පමණ තණ කැමට නොහැකි වෙති. එහි දෙනුන්ගේ කිරි සිඳෙයි. ගොනුන්ගේ ජවය පිරිහෙයි. -පෙ- බැහැර වූයේ වෙයි. **න විටීං ජානාති යනු** මේ මග සමය (බිය රහිතය). මේ මග විෂමය සැකසහිතය, බිය සහිතයයි නොදනියි. හෙතෙම සමවූ නිර්භය මාභීය අතහැර ගවසමුභය අනෙක් මගට යොමුකරවයි. එහි ගවයෝ සිංහ, ව්‍යාඝ්‍ර ආදීන්ගේ ගඳින් ද සොර උවදුරෙන් ද මැඩුනාහු බියපත් මුවන් මෙන් ගෙල ඔසවා සිටිත්. ඇති පමණ තණ ද නොකත් දිය ද නොබොත්. එහි දෙනුන්ගේ කිරි සිඳෙයි -පෙ- බැහැර වූයේ වෙයි, **න ගොවරකුසලො ගොභී යනු** ගොපල්ලකු ගොදුරු බිමෙහි දක්‍ෂයකු විය යුතුය. දින පස් වාරය හෝ දිනසතේ වාරය හෝ දකයුතුය. එක් දෙසකට ගවසමුභය හසුරුවා දෙවන දිනයෙහි එහි නොහැසිරවිය යුතුය. මහත් ගවසමුභයක් සිටි තැන බෙර ඇසක් මෙන් පිරිසුදු වෙයි, තණ නැත්තේ වෙයි. දිය ද කැළඹී යයි. එහෙයින් පස්වැනි හෝ සත්වෙනි දිනයෙහි (ගවයන්) එහි හැසිරවීමට සුදුසුය. මෙපමණකින් තණ ද යළි ලියලයි, දිය ද පැදී සිටී. මෙතෙම මේ පස්දින වාරය හෝ සත්දිනවාරය නොදනියි. දිනපතා රැකිතැනම රකියි, ඉක්බිති ඔහුගේ ගවයෝ නිල්තණ නොලබති. වියලි තණකමින් මඩමුසු දිය බොති. එහි දෙනුන්ගේ කිරි සිඳෙයි -පෙ- බැහැර වූයේ වෙයි. **අනවසෙසද්දොභි ව ගොභී යනු** නුවණැති ගොපල්ලකු පැටවාගේ මස් ලේ පිහිටන තෙක් තනපුඩු එකක් දෙකක් හැර ඉතිරි තනපුඩුවලින් දොවන්නකු වියයුතුය. මෙතෙම පැටවාට කිසිවක් ඉතිරි නොකොට දොවයි. කිරි බොන වසු පැටවා කිරි පිපාසයෙන් වියළෙයි. දැරීමට නොහැකි වන්නේ සැලෙමින් මව ඉදිරියෙහි වැටී මිය යයි. මව පුතු දැක මගේ පුතා තම මවගේ කිරි බීමට නොලබතැයි පුත් සොවින් ඇති පමණ තණ කන්නට ද දිය බොන්නට ද නොහැකි වෙයි. තනෙහි කිරි සිඳෙයි. මෙසේ ඔහුගේ ගවසමුභය පිරිහෙයි. පස්ගෝ රසයෙන් බැහැරවූයේ ද වෙයි. ගවයන්ට පියාගේ තැන කරන්නුයි. **ගොපිතරො නමි.** ගවයන් මෙහෙයවති. කැමති පරිද්දෙන් ගෙන යනියි

ගොපරිණායකා ජාමි. හෙත අතිරෙක පුජාය යනු නුවණැති ගොපලුතෙමේ මෙබඳු වූ ගවයන් අතිරෙක පුජාවෙන් පුදයි. රසවත් ගවබතක් දෙයි. ගදපසැඟලෙන් සරසයි. මල්දම් පළඳවයි. අංවල රන්රිදී කොපු දමයි, රැය පහන් දල්වා රෙදි වියනට යටින් නිදිකරවයි. මෙතෙම වනාහි මෙයින් එක් සත්කාරයකුදු නොකරයි. වෘෂභයෝ අතිරෙක පුජාව නොලබන්නාහු ගව සමූහය නොරකිත්. උවදුරු දුරු නොකරත්, මෙසේ මොහුගේ ගවසමූහය ද පිරිහෙයි. පස්ගෝ රසයෙන් බැහැර වූයේ ද වෙයි.

ඉඬ යනු මේ සපුනෙහියි, න රජඤ්ඤ හොඬි යනු සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා හටගන්නා රූප දැයි මෙසේ කියනලද රූපයන් ගණන් වශයෙන් හෝ හටගැනීම් වශයෙන් යන දෙයාකාරයෙන් නොදනියි. ගණනින් නොදනියි නම් වක්කායකනය සොත සාන ජිහ්වා කාය රූප සඳු ගන්ධ රස පොඨබ්බායතන ඉන්ද්‍රිය පූර්විකාය ජීවිකිත්තිය කායවිඤ්ඤානි වච්චිඤ්ඤානි ආකාසධාතු (ආපොධාතු) රූපස්මූහනා, මුද්‍රිතා කම්මඤ්ඤානා උපවය සත්තනි රූපස්ම ජරතා අනිච්ඡාතා කබලිඬකාරආභාරයයි මෙසේ පෙළෙහි ආවාඩු පස්විස්ස රූප කොටස්යයි නොදනියි. යම්සේ ඒ ගොපලු තෙමේ ගණනින් ගවයන්ගේ රූප නොදනියි ද එසේ මේ හික්කුච ගණනින් රූපය නොදන්නේ රූපය විමසා රූපය නිශ්චය කොට රූප අරූප විමසා ප්‍රත්‍යය සලකා ලකුණු නංවා කම්මහන මුදුන් පමුණුවන්නට නොහැකි වෙයි. හෙතෙම යම්සේ ඒ ගොපල්ලාගේ ගවසමූහය නොවැඩෙයි ද මෙසේ මේ සපුනෙහි ශීලසමාධි විදර්ශිතා මාගීඵල නිවන් යන මේවායින් නොවැඩෙයි. යම්සේ ඒ ගොපලුතෙමේ පස් ගොරසයෙන් බැහැර වෙයිද එසේම මෙතෙම අශෛෂ්‍යවූ ශීලස්කන්ධයෙන් ද -පෙ- ඥානදර්ශිත ස්කන්ධයෙන් යන ධර්මස්කන්ධ පසින් බැහැරවූයේ වෙයි. "සමුධ්වානතො න ජානාති" නම් මෙපමණ රූපයක් එක සමුධ්වානිකය, මෙපමණක් ධ්වසමුධ්වානිකය මෙපමණක් ත්වසමුධ්වානිකය මෙපමණක් වතුසමුධ්වානිකය, මෙපමණක් කොතනකිනුදු නොහටගනියයි නොදනියි. යම්සේ ඒ ගොපලු තෙමේ වණි (පැහැය) වශයෙන් ගොනුන්ගේ රූපය නොදනියි ද එබඳු වූ මේ හික්කුච හටගැනීම් වශයෙන් රූපය නොදන්නේ රූපය විමසා අරූපය නිශ්චය කොට -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. න ලක්ඛණාකුසලො හොඬි යනු "කම්මලක්ඛණො බාලො කම්මලක්ඛණො පණ්ඩිතො" - නුවණ නැත්තා කම්මලක්ඛණය කොට ඇත්තේය. නුවණැත්තා කම්මලක්ඛණය කොට ඇත්තේය" යනුවෙන් කියනලද කුසලාකුසල කම්මය පණ්ඩිත බාල ලක්ඛණයයැයි නොදනියි. හෙතෙම මෙසේ නොදන්නේ බාලයන් අතහැර පණ්ඩිතයන් ඇසුරු නොකරයි. පණ්ඩිතයන් ඇසුරු නොකිරීමෙන් කැප අකැප කුසල් අකුසල් වරද

නිවරද බර සැතැල්ල පිළියම් කළහැකි පිළියම් නොකළහැකි කරුණු නොකරුණු නොදනියි. එය නොදන්නේ කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. හෙතෙම යම්සේ ඒ ගොපල්ලාගේ ගවසමූහය නොවැඩෙයිද මෙසේ මේ සසුනෙහි කියනලද පරිද්දෙන් වූ ශීලාදියෙන් නොවැඩෙයි. හෙතෙම ගොපල්ලා පස්ගෝ රසයෙන් මෙන් ධම්ප්කන්ධ පසින් බැහැරවූයේ වෙයි. න ආසාවිකං සාවෙනා භොති යනු උපන්නාවූ කාමචිතකියයි මෙසේ කියනලද්දාවූ කාමචිතකිය දුරු නොකරයි. හෙතෙම මේ අකුශල චිතකිය නම් මැයිබිජුවට නොවනසා චිතයට වසභවී හැසිරෙන්නේ කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. හෙතෙම ඒ ගොපල්ලාගේ මෙන් -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. න වණං පට්ට්ඨාදෙනා භොති යනු ඇසින් රූපය දැක නිමිති ගන්නේ වේයයි ආදී ක්‍රමයෙන් සියලු අරමුණුවල නිමිති ගන්නේ යම්සේ ඒ ගොපල්ලා කුචාලය නොවසයි ද එසේ සංවරය නොසපයයි. හෙතෙම විවෘතවූ දොරටු ඇතිව හැසිරෙමින් කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. න ධුමං කතනා භොති යනු ඒ ගොපලුකෙම දුම මෙන් දම් දෙසීම් දුම නොකරයි. ධම්කථාව හෝ හඬ බිඳ කරන (මිහිරි) කථාව හෝ ළංව හිඳකරන කථාව හෝ අනුමෝදනය හෝ නොකරයි, එයින් මිනිස්සු ඔහු බොහෝ ඇසුපිරු තුන් ඇත්තෙකි. ගුණවතෙකැයි නොදනිති. ඔවුහු ගුණ අගුණ නොදන්නාහු සිවුපසයෙන් සංග්‍රහ නොකරත්, හෙතෙම ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් වෙහෙසෙමින් බුදුවදන් ඉහෙහිමට වත්පිළිවෙත් පිරීමට කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. න තිථිං ජානාති යනු තොටුපලබවට පත් බහුශ්‍රැත භික්ෂූන් වෙත නොඑළඹෙයි. නොඑළඹෙමින් ස්වාමිනි මේ වෘත්තය කෙසේ නැංවිය යුතුද මේ කියන ලද්දෙහි අපරීය කුමක් ද? මෙතැන පෙළ කුමක් කියයි ද? මෙතැන අපරීය කුමක් පැහැදිලි කරයිදැයි මෙසේ නොවිමසයි. ප්‍රශ්න නොනඟයි. නොදන්වයි යන අරුත්ය. ඔහුගේ ඒ මෙසේ නොවිමසන ලද්දෝ විවර නොවූ දෙය විවර නොකරත්. කොටස් කොට නොදක්වත්, නොපැහැදිලි දෙය පැහැදිලි නොකරත්, විවරණය නොකරන ලද්ද විවරණය නොකරත්, නොයෙක් සැකමුසු තුන් ඇති දහමිනි නොයෙක් සැක අතුරින් එක් සැකයකුදු දුරු නොකරති. සැකයෝම සැකකළයුතු ධර්මයෝ නම් වෙති. එහි එක් සැකයකුදු ඉවත් නොකරතැයි අරුත්ය. හෙතෙම මෙසේ බහුශ්‍රැත තොටට නොපැමිණ සැකසහිතව කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. යම්සේ ඒ ගොපලුකෙමේ තොට නොදනියිද මෙසේ මේ භික්ෂුව ද දහම් තොට නොදනියි. නොදන්නේ විෂය නොවන තත්ති ප්‍රශ්න අසයි. ආභිධර්මිකයා වෙතට ගොස් කැප අකැප දේ විමසයි. විනයධරයකු වෙතට ගොස් රූපාරූප පරිච්ඡේදය අසයි. ඔවුහු විෂය

නොවන තැන්හි විමසන ලද්දාහු කීමට නොහැකි වෙත්. හෙතෙම සැක සහිතවූයේ කමටහන් ගෙන වැඩීමට නොහැකිවෙයි. -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. **න පිතං ජානාති** යනු යම්සේ ඒ ගොපලතෙම බිඬු නොබිඬු පැටවන් නොදැනියද මෙසේ මේ හික්කුච ධර්මයෙන් යුක්තවූ ප්‍රමුදිත බව නොදැනියි. නොලබයි. ඇසීමෙන් ඇතිවන පුණ්‍යක්‍රියා වස්තුව නිසා අනුසස් නොවිදියි. දහම් ඇසීමට ගොස් සකස්ව නොඅසයි. හුන්තේ නිදයි. සැකකරයි. වෙනතක යොමුකළ සිතැත්තේ වෙයි. හෙතෙම සකස්ව දහම් නොඅසන්නේ කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. **න වීරීං ජානාති** යනු ඒ ගොපලතෙම මහමග (නොදන්නාක්) මෙන් මෙය ලොකිකකය, මෙය ලොකෝත්තරයයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තත්වූ පරිද්දෙන් නොදැනියි. නොදැනීමින් ලොකික මාර්ගයට පිවිස ලොවුතුරු (මග) ඉපදවීමට නොහැකි වෙයි -පෙ- බැහැරවූයේ වෙයි. **න ගොවරකුගලො හොති** යනු ඒ ගොපල්ලා පස් දිනවාරය, සත්දිනවාරය මෙන් සතර සති පට්ඨානයන් මේවා ලොකිකකය, මේවා ලෝකෝත්තරයයි තත්වූ පරිද්දෙන් නොදැනියි. නොදැනීමින් සියුම් තත්හි තමන්ගේ නුවණ හසුරුවා ලොකික සතිපට්ඨානයන්ට පිවිසුවා ලෝකෝත්තරය ඉපදවීමට නොහැකි වෙයි -පෙ- බැහැර වූයේ වෙයි. **අනවගෙගදොභි හොති** යනු පිළිගැනීමෙහි පමණ නොදන්නේ ඉතිරි නොකොට දොවයි. නිර්දේශවාරයෙහි මොහුට **අභිගවක්ඛං පචාරෙණි** යනු ගෙනවුත් (ඉදිරියට පමුණුවා) පවරති. මෙහි ඉදිරිපත් කිරීම් දෙකෙකි. වචනයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම හා ප්‍රත්‍යයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම යනුවෙනි. වචනයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම (වාචාගිහාරය) නම් මිනිස්සු හික්කුචගේ සම්පයට ගොස් "ස්වාමීනි, කුමකින් වැඩ ඇත්තේදැයි කියනු මැනවැයි පවරත්. ප්‍රත්‍යයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම නම් වස්ත්‍රාදිය හෝ ගිනෙල් වෙබරු ආදිය හෝ ගෙන හික්කු සංඝයාගේ සම්පයට ගොස් "ස්වාමීනි, ඇති පමණක් ගනු මැනවැ"යි කියති. **තත්‍ර ගික්ඛු මග්ගං න ජානාති.** යනු හික්කුච ඒ ප්‍රත්‍යයන්හි පමණ නොදැනියි. දෙන්නාගේ හැකියාව දතයුතුය. දානවස්තුවේ ප්‍රමාණය දතයුතුය. තමන්ගේ ශක්තිය දතයුතුයයි මේ ක්‍රමයෙන් සුදුසු ප්‍රමාණය නොගෙන යමක් ගෙන එක්ද ඒ සියල්ල ගනියි යනු අරුත්ය. මිනිස්සු විපිළිසරවුවාහු යළිත් ඉදිරියට පමුණුවා නොපවරත්. හෙතෙම ප්‍රත්‍යයන්ගෙන්, ක්ලාන්ත වන්නේ කමටහන ගෙන වැඩීමට නොහැකි වෙයි. -පෙ- බැහැර වූයේ වෙයි. **තෙ න අභිරෙකපුජාය පුජෙතා හොති** යනු ගොපල්ලා මහා වෘෂභයන් මෙන් හෙතෙම සාවිර හික්කුන් ප්‍රසිද්ධියේ මෙන්ම රහසින් ද මේ මෙහි කාය කමාදී අතිරේක පුජාවෙන් නොපුදයි. එයින් තෙරවරු මොවුහු අපට ගරුසැලකිලි නොකරතැයි හික්කුන්ට දෙවැදෑරුම් සංග්‍රහයන්ගෙන් සංග්‍රහ නොකරති. ධර්ම සංග්‍රහයෙන්

මෙන්ම ආමිෂ සංග්‍රහයෙන් සංග්‍රහ නොකරති, සිවුරෙන් හෝ පාත්‍රයෙන් හෝ පාත්‍රයට අදාළ දෙයින් හෝ වසන තැනින් හෝ ක්ලාන්ත වන්නවුන් වුවද පිළිදැගුම් නොකරති, පෙළ හෝ අවුවාච හෝ ධම්මකථාවෙන් බඳනාලද ගුණග්‍රන්ථ හෝ නොඋගන්වත්, නවකයෝ තෙරවරුන්ගේ සම්පයෙන් සඵලකාරයෙන් මේ දෙවැදෑරුම් සංග්‍රහයන් නොලබන්නාහු මේ සසුනෙහි පිහිටන්නට නොහැකිවෙති. යම්සේ ඒ ගොපල්ලාගේ ගවසමුභය නොවැඩෙයිද මෙසේ ශීලාදියෙන් නොවැඩෙත්, යම්සේ ඒ ගොපල්ලා පස්ගෝ රසයෙන් බැහැර වෙයිද එසේ ධම්මකතා පසින් බැහැර වුවාහු වෙත්. යහපත් පක්‍ෂය අයහපත් පක්‍ෂයෙන් කියනලද්දට විරුද්ධ ලෙසින් යොදා දක්වනුය.

මනොරථපුරණී නම්වූ

අඩගුණකරනිකායධම්ම කථාවෙහි

එකාදසක නිපාත වණිනාව නිමිසේයි.

—//—

මෙපමණකින්ද -

පෙර කාක්ඛිපුරාදියෙහි මා සමග වසන මනා නුවණැති හදුන්ක ජොතිසාල තෙරුන් විසින් අයදිනු ලද්දෙම්,

උතුම් තම්බපණ්ණී දිවයිනෙහි මහාවිහාරයෙහි වසන කල්හි ද ගසක් මුහුකුරාගිය විට මෙන් සදහම් පරිභොග කරනවිට

තුන්පිටකය නමැති සයුරේ පරතෙරට ගොස් සිටි මනා නුවණැති පිරිසුදු දිවිපැවතුම් ඇති ජීවක (තෙරුන්) විසින් ද අයදින ලද්දෙම්,

ශාසනාර්ථයන් බොහෝ කල් පවතිනු කැමැති වෙමින් ධම්මකථාවෙන් නිපුණවූ උතුම් නිකායට මම යම් අධ්‍යක්ථාවක් ඇරඹියෙමි ද,

මහා අධ්‍යක්ථාවේ හරය ගෙන සිවු අනුවක් පමණ වූ පෙළෙහි බණවරින් ඒ අධ්‍යක්ථාව නිමැවිණි.

යම් හෙයකින් සියලු ආගම වණිනා කිරීමේ මගේ මනදොළ සපිරුණේ ද එහෙයින් එයට මනොරථපුරණී යන නම වන්නේය.

බණවර ගණනින් එකුත්සූටක් පමණ වන විසුඤ්චිමග්ගය ද ආගමයන්ගේ අත්ථය ප්‍රකාශ කරනු සඳහා යම් හෙයකින් කරන ලද්දේ ද,

එහෙයින් එය සමඟ මෙම අධ්‍යක්ෂාචාරී ගාථා ගණිත ක්‍රමයෙන් බණවර එකසිය පණස් තුනකැයි දතයුතුය.

මේ අටුවාව බණවරින් එකසිය පණස් තුනක් පමණ (වෙමින්) මහාවිහාරාධිවාසී (හික්කු)න් ගේ දහම් මග (සමය) ප්‍රකාශ කරයි.

මූල අධ්‍යක්ෂාසාරය ගෙන මෙය කරන්නාවූ මවිසින් යම් පිණක් රැස්කරන ලද්දේද එයින් සියල්ලෝම සුවපත් වේවා!

—//—

පරම පවිත්‍ර ශ්‍රද්ධා බුද්ධි වීර්යයෙන් යුක්තවූ, ශීල ආචාර සෘජු මෘදු ආදී ගුණ සමූහයෙන් ප්‍රමුදිත වූ, ස්වකීය සමය සමයාන්තරාවගහණයට සමත්වූ, ප්‍රඥා කුශලතා සමන්වාගතවූ, ත්‍රිපිටකපර්යාප්ති ප්‍රභේද ඇති අත්ථකථා සහිත ශාස්තෘශාසනයෙහි නොපැකිළෙන ඥානප්‍රභාවෙන් යුක්තවූ, මහා ව්‍යාකරණඥවූ කරණ සම්පත්තියෙන් ජනිත සුවසේ නික්මෙන මධුරොදාර වචන ලාවණයෙන් යුක්තවූ, සුදුසුවදන් ඇත්තාවූ, වාදීවරවූ මහාකවිවූ ප්‍රභේද සහිත ප්‍රතිසංවිද් පරිවාර ඇති ෂඩ්භිඥාදී ප්‍රභේද ගුණයන්ගෙන් අලංකාරවූ උත්තරමනුෂ්‍ය ධර්මයෙහි සුපිහිටි නුවණ ඇති ථෙරවාසයට ප්‍රදීපායමානවූ මහාවිහාරවාසී තෙරවරුන්ගේ වංසයට අලංකාරයක්වූ විසුල විසුඬ බුද්ධියෙන් බුද්ධසොමයයි, ගුරුවරුන් විසින් ගන්නාලද අභිධානයෙන් යුක්තවූ තෙරුන් වහන්සේ විසින් කරනලද මේ මනොරථපූර්ණී නම්වූ අභිගුත්තර නිකායධ්‍යක්ෂාචාරී,

පිරිසුදු සිතැති තාදී ගුණ පිරි	පවර
ලෝදෙවු මුනි සද්‍රභෙ බුදු යන නම්	වහර
ඇති තෙක් රිසියනට වනු සසරින්	එතෙර
පවතිනු යෙහේ පෙත්වා දම් නය	නියර

—//—

අභිගුත්තරනිකායධ්‍යක්ෂාචාරී නිමියේයි.

—//—

දශක ශිරොමණී මහාචාර්ය කපිල අභයවංසයන් විසින්
හදුන්ක බුද්ධඝෝෂ වීරවිත
පාලි අභිගුත්තර නිකායධ්‍යක්ෂාචාරී කරනලද
සිංහල පරිවර්තනය සමාප්තයි.

පාලි අට්ඨකථා සහ එහි පරිවර්තන වියත්හු

1. සුමංගල විලාසිනී - දීඝනිකායධ්ව කථා-1	දයා ගුණසේකර මහතා
පී.එල්.කේ. පෙරේරා මහතා
2. සුමංගල විලාසිනී දීඝනිකායධ්ව කථා - 11	බී.එම්.පී. බාලසූරිය මහතා
3. පඤ්චසුදනී මජ්ඣිම නිකායධ්ව කථා 1	ආඥාචල දේවසිරි හිමි
4. පඤ්චසුදනී මජ්ඣිම නිකායධ්ව කථා 11	විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර මහතා
5. පඤ්චසුදනී මජ්ඣිම නිකායධ්ව කථා 111	දයා ගුණසේකර මහතා
6. පඤ්චසුදනී මජ්ඣිම නිකායධ්ව කථා 1V	බලපිටියේ සිරිසිවලි හිමි
7. සාරස්ථපකාසිනී සංයුක්ත නිකායධ්ව කථා 1	එන්.එච්. පෙරේරා මහතා
8. සාරස්ථපකාසිනී සංයුක්ත නිකායධ්ව කථා 11	හත්තොටුවේ ඉන්දරත්න හිමි
9. සාරස්ථපකාසිනී සංයුක්ත නිකායධ්ව කථා 111	චිත්තදාස ගොඩකන්ද මහතා
10. මනොරථසූරණී අංගුත්තර නිකායධ්ව කථා 1	කපිල අභයවංස මහතා
11. මනොරථසූරණී අංගුත්තර නිකායධ්ව කථා 11	කපිල අභයවංස මහතා
12. පරමසුප්පාදිකා බුද්දක පාඨධ්ව කථා	මැදුරුගොඩ
විජයකිත්ති හිමි
13. ධම්මපදධ්ව කථා 1	වැලමිටියාවේ
සිරිධම්මරක්ඛිත හිමි
14. ධම්මපදධ්ව කථා 11	පන්නල සුමේධ හිමි
15. පරමසුද්ධිපති උදානධ්ව කථා	ඩබ්.ඇල්.පී. ධර්මදාස මහතා
16. පරමසුද්ධිපති ඉතිවුත්තකධ්ව කථා	ඇස්වත්තේ රේචක හිමි
17. පරමසුප්පාදිකා සුත්තනිපාතධ්ව කථා	නිමල් ලාල් රංජිත් මහතා
18. පරමසුද්ධිපති සුත්තසංගහධ්ව කථා	ආඥාචල දේවසිරි හිමි
19. පරමසුද්ධිපති ජේතවනස්ථ අට්ඨකථා	විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර මහතා
20. පරමසුද්ධිපති විමානවස්ථ අට්ඨකථා	චිත්තදාස ගොඩකන්ද මහතා
21. පරමසුද්ධිපති ථේරගාථා 1	ලක්ෂ්මණියේ සමාධි මෙහෙණිය
22. පරමසුද්ධිපති ථේරගාථා 11	හත්තොටුවේ ඉන්දරත්න හිමි
23. පරමසුද්ධිපති ථේරගාථා	පී.එල්.කේ. පෙරේරා මහතා
24. සාරස්ථ සමුච්චය චතුරාර්ථවාර්ධ කථා	ජී.එස්.බී. සේනානායක මහතා
25. ජාතකධ්ව කථා පළමුවන භාගය	වටගෙදර විමලබුද්ධි හිමි
26. ජාතකධ්ව කථා දෙවෙනි භාගය	යාලේගම වන්දකිත්ති හිමි
27. ජාතකධ්ව කථා තෙවෙනි භාගය	ටී.ජී. ජයතිලක මහතා
28. ජාතකධ්ව කථා සිව්වෙනි භාගය	පල්ලේගම සම්මත හිමි
මාවනාතේ සෝමිත්ත හිමි

29. ජාතකය කථා පස්වෙනි භාගය
30. ජාතකය කථා සයවෙනි භාගය
31. ජාතකය කථා සත්වෙනි භාගය
32. සද්ධම්මපච්ඡෙදානිකා වුලනිදෙදස අවධිකථා
33. සද්ධම්මපච්ඡෙදානිකා මහානිදෙදස අවධිකථා
34. විසුඛ ජනවිලාසිනී අපදානට්ඨ කථා 1
35. විසුඛ ජනවිලාසිනී අපදානට්ඨ කථා 11
36. මධුරස්විලාසිනී බුද්ධවංස අවධිකථා
37. පරමස්ථිපතී වරියාපිටකට්ඨ කථා 1
38. සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨ කථා 1
39. සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨ කථා 11
40. සමන්තපාසාදිකා විනයට්ඨ කථා 111
41. කංඛාවිතරණී ප්‍රාතිමෝක්‍ෂ වර්ණනා
42. තෙතතිප්පකරණට්ඨ කථා
43. පරමස්ථිපතී පංචජපකරණට්ඨ කථා
44. පරමස්ථිපතී පංචජපකරණට්ඨ කථා
45. සමමානවිනොදනී විභංගට්ඨ කථා
46. අසුසාලිනී ධම්මසංගණිපපකරණට්ඨ කථා
47. සද්ධම්මපාසාදිනී පටිසම්භිදා මග්ගට්ඨ කථා
48. විසුද්ධි මාර්ගය පළමුවන කොටස
49. විසුද්ධි මාර්ගය දෙවන කොටස
50. කංඛා විතරණී මාතිකට්ඨ කථා

නමින් අනුවාවක් ඇත. එය කංඛාවිතරණී ප්‍රාතිමෝක්‍ෂ වර්ණනාව හා එකම සමාන බැවින් පරිවර්තනය කර නැත.

මාවනානේ සෝමිත්ද හිමි
සරත්වන්ද අමරතුංග මහතා
එච්.ජී.එස්. නිශ්ශංක මහතා
පී.එල්.කේ. පෙරේරා මහතා
නිමල්ලාල් රංජිත් මහතා
හත්තොටුවේ ඉන්දරකත හිමි
සරත්වන්ද අමරතුංග මහතා
දයා ගුණසේකර මහතා
කීර්ති නාරම්පනාව මහතා
මැදලයන්ගොඩ විජයකිත්ති හිමි
අම්බලන්ගොඩ ධම්මකුසල හිමි
අම්බලන්ගොඩ ධම්මකුසල හිමි
අම්බලන්ගොඩ ධම්මකුසල හිමි
කපිල අභයවංස මහතා
මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමි
බී.එම්.පී. බාලසූරිය මහතා
බී.එම්.පී. බාලසූරිය මහතා
බී.එම්.පී. බාලසූරිය මහතා
සෝමරත්න ගම්මල් මහතා
ඩබ්ලිව්.ඇල්.පී. ධර්මදාස මහතා
හේමවන්ද දිසානායක මහතා
සෝමවන්ද දිසානායක මහතා